

PALDISKI ÜHISGÜMNAASIUMI ÕPPEKAVA

PÕHIKOOLI AINEKAVAD

2024

SISUKORD

AINEVALDKOND KEEL JA KIRJANDUS	2
EESTI KEEL	15
KIRJANDUS	61
AINEVALDKOND KEHALINE KASVATUS	93
AINEVALDKOND KUNSTIAINED.....	142
KUNST	151
MUUSIKA.....	181
AINEVALDKOND LOODUSAINED	232
FÜÜSIKA	243
GEOGRAAFIA	258
KEEMIA.....	271
BIOLOOGIA	278
LOODUSÕPETUS.....	296
AINEVALDKOND MATEMAATIKA	326
AINEVALDKOND SOTSIAALAINED.....	372
INIMESEÕPETUS	381
AJALUGU.....	403
ÜHISKONNAÕPETUS	428
AINEVALDKOND VÕÕRKEELED	439
A-võõrkeel INGLISE KEEL	444
B-võõrkeel VENE KEEL	454
B-võõrkeel PRANTSUSE KEEL	468
AINEVALDKOND TEHNOLOOGIA.....	477
VALIKÕPPEAINED	533
KARJÄÄRIÕPETUS	533
ETTEVÕTLUSÕPETUS.....	539
MULTIMEEDIA	543
RAHATARKUS.....	544
INFORMAATIKA	545

AINEVALDKOND KEEL JA KIRJANDUS

Üldalused

Valdkonnapädevus

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane keele- ja kirjanduspädevus, mis tähendab suutlikkust tajuda keelt ja kirjandust kui rahvusliku, riikliku ja iseenda identiteedi alust, mõista erinevaid kirjandustekste ning nende tähtsust Eesti ja maailma kultuuriloos. Keele- ja kirjanduspädevus hõlmab teadmisi ja oskusi, kujundamaks keele- ja kultuuriteadlikku inimest, kes käitub nii suuliselt kui ka kirjalikus suhtluses verbaalsele ja sotsiaalsele kontekstile vastavalt. Keele- ja kirjandusõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks omandab õpilane järgmised valdkonnapädevused:

- 1) austab ja väärtustab keelt kui kultuuri kandjat ja vahendajat, hindab seda kui avaliku suhtluse vahendit, väärtustab eesti rahvuskirjandust, rahvapärimust ja traditsioone ning keelelist ja kultuurilist mitmekesisust;
- 2) saavutab keeleteadlikkuse, arvestab kultuuris välja kujunenud keelekasutus- ja suhtlustavasid, teadvustab keeleoskust õpioskuste alusena ning identiteedi osana;
- 3) loeb, esitab ning kirjutab eri tüüpi ja liiki tekste, analüüsib tekstide keelekasutust, ülesehitust ja vormistust, väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) leiab, hindab kriitiliselt ning kasutab eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, austab intellektuaalomandit;
- 5) mõistab ilukirjandusteose kunstilisi väärtusi, analüüsib ja tõlgendab eri tüüpi ning eri žanris tekstide ülesehitust, väljendust ja sisu;
- 6) omandab lugemisharjumuse, väärtustab lugemist, kujundab loetu põhjal oma esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi, rikastab mõtte- ja tundemaailma, täiendab enda keele- ja kultuuriteadmisi.

Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonna kohustuslikud õppeained on eesti keel, kirjandus. Eesti keelt õpitakse 1.–9. klassis, kirjandust 5.–9. klassis. Ainevaldkonna õppeainete nädalatundide maht on kooliastmete kaupa järgmine (vt ka üldosa):

Õppeaine	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Eesti keel	22	11	6
Kirjandus	-	4	6

Ainevaldkonna õppeainete nädalatundide jaotus kooliastmete sees ja õppesisu klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas arvestusega, et eesti keele ja kirjanduse õpitulemused ning kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud oleksid saavutatavad. Eesti keele ainekava on koostatud arvestusega, et II kooliastmes on õpitulemused saavutatavad 9–11 ja III kooliastmes 6 nädalatunniga. Kirjanduse ainekava puhul aga II kooliastmes 4–6 ja III kooliastmes 3–6 nädalatunniga. Eesti keeles pakume täiendava eesti keele tunde muukeelsetele lastele. Eesmärk on õpilaste toimetulek eestikeelses ühiskonnas, sh suutlikkus jätkata õpinguid ja siseneda tööturule.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Põhikooli keele- ja kirjandusõpetust ühendab eesmärk tunda õppida, osata ja vallata loomulikku keelt, mis on mõtete ja tunnete vahendaja, kultuurilise, riikliku ja iseenda identiteedi kandja ning rahvuskultuuri vundament. Keeleoskus kõnes ja kirjas on inimese mõtlemis- ja tundevoime kujunemise, intellektuaalse arengu ja sotsialiseerumise alus. Eesti keele valdamine Eestis on hariduslik vajadus, mis on eduka ja jätkusuutliku õppimise eeldus kõikides õppeainetes. Lisaks tagab eesti keele oskus ka igapäevase toimetuleku Eestis.

Ainevaldkonna õppeainetes omandab õpilane keele- ja kirjandusteadmisi, arendab lugemis-, kirjutamis- ja suhtlusoskusi, et kasvada põhikooli lõpuks teadlikuks, aktiivseks ja vastutustundlikuks lugejaks, kirjutajaks ja suhtlejaks. Ainevaldkonna õppeained toetavad õpilase keele- ja kirjanduspädevuse kujunemist, identiteediloomet ning sotsiaalset ja kultuurilist arengut. Õpilane on võimeline eetilisi norme, olusid ja partnerit arvestades suhtlema, motiveeritult ja teadlikult õppima ja tegutsema.

1.–4. klassis arendatakse eesti keele õppes kõiki keeleõpetuse osaoskusi, esmajoones suhtlus-, lugemis- ja tekstiloomeoskust ning õigekeelsust eri tekstiliikide, sealhulgas ilukirjandustekstide lugemise, jutustamise ja kirjutamise kaudu.

Alates 5. klassist on eesti keel ja kirjandus eri õppeained, mida seob tekstikeskne ja žanriteadlik käsitlusviis ning kõikide keeleõpetusoskuste mitmekülgne ja tasakaalustatud arendamine.

Ainevaldkonnasisese lõimingu põhialus on tekstikeskne keele- ja kirjandusõpetus, kus tekstikäsitlus hõlmab erinevaid tekste ja tekstitoiminguid. Tekstide kaudu õppides täieneb õpilase tekstikogemus ning kujuneb žanri- ja kontekstitunnetus. Keeleõppe tekstivalikus on eeldatavalt esindatud erinevad autentsed ühiskonnas toimimiseks vajalikud tekstitüübid ja -liigid, nii suulised kui ka kirjalikud tekstid, mis peegeldavad suhtlustavasid ja -olukordi. Oskust tekste mõista ja luua arendatakse lõimitud aine- ja tekstiõpetuse kaudu, mis seotakse ortoloogia, grammatika ja leksika õpetamisega.

Kirjandusõppes soodustatakse õpilase kirjandushuvi, arendatakse tema lugejavõimeid, mõtte- ja tundemaailma, kujundatakse eetilisi tõekspidamisi ja esteetilisi hoiakuid, vaadeldakse sõnakunsti poeetikat ja kujundikeele olemust ning edendatakse väljendusoskust nii kõnes kui ka kirjas. Kirjandustekstide lugemise ja uurimise eesmärk on avardada õpilase kultuurikogemust, rikastada tema keeletunnetust ja sõnavara, pakkuda inspiratsiooni ning toetada isiksuslikku arengut. Keele- ja kirjandusõpetusse lõimitakse audiovisuaalseid väljendusviise (pilt, film, video jm).

Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Keele ja kirjanduse valdkonna ained lõimuvad valdkonnaüleselt kõikide õppeainetega ja toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades. Keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ja toimetulekuks nii isiklikus kui ka avalikus elus. Kõikide valdkondade õppeained arendavad omakorda keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara tundmist ja rakendamist, tekstimõistmist ja -loomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda. Valdkonnaülene lõiming tähendab, et kõikides õppeainetes tuleb ainekirjaoskuse 3 saavutamiseks tegeleda tekstitoimingutega, st eri liiki tekstidega, ning tähelepanu juhtida ortograafia- ja grammatikareeglite normipärasele rakendamisele. Õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus kujuneb välja mitte üksnes eesti keele, vaid kõigi õppeainete õppimise tulemusel, mis eeldab pidevat koostööd aineõpetajate vahel. Keele- ja kirjandusõpetuse eriosa on tõsta õpilaste keeleteadlikkust, st anda teadmisi keele kohta, mis tagab tõhusa

suhtluspädevuse, arusaamise keele varieerumisest žanriti ning grammatikast kui tähendusloome vahendist.

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi ja läbivaid teemasid. Seejuures on väga oluline aineõpetajate süsteemne ja järjepidev koostöö kogu õpilase õppeaja vältel, kuid oluline roll on ka teistel tugivõrgustikel, sh kodusel toetusel ja lapsevanema vastutusel. Üldpädevusteni jõutakse eri allikatest teavet hankides ja seda kriitiliselt hinnates, eri liiki tekste lugedes, nende üle arutledes ja väideldes, erilaadseid tekste funktsionaalselt koostades ja kirjutades. Üldpädevuste kujundamisel kasutatakse erinevaid koostöövorme, õppemeetodeid ja keskkondi, sh digivahendeid ja -võtteid, veebi- ja e-õppekeskkondi, analüüsitakse ja lahendatakse elulisi probleemolukordi ja väärtuskonflikte, arvestatakse õpilaste isikupära ja andelaadi. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaüleselt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine.

Läbivad teemad toetavad õpilase suutlikkust oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades rakendada, väärtusnorme, -hoiakuid ja -hinnanguid kujundada ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust. Läbivad teemad kui ühiskonnas tähtsustatud aineteüleised valdkonnad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade vahelise lõimingu vahendiks, neid on oluline arvestada emakeele ja kirjanduse õppesisu ja õpitulemuste kavandamisel, kooli õppekava koostamisel ja koolikeskkonna kujundamisel. Läbivate teemade käsitlemist toetavad projekt- ja probleemõpe, uurimis- ja loovtegevused, lugemis-, kirjutamis- ja suhtlusülesanded ning mitmekülgne info- ja digikirjaoskus.

Ainevaldkonnas toetatakse üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi vastavalt kooli eripärale ja kooli õppekavas sätestatule.

Keele ja kirjanduse valdkonna ained lõimuvad valdkonnaüleselt kõikide õppeainetega ja toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades. Keeleoskus loob eeldused teiste õppeainete edukaks omandamiseks ja toimetulekuks nii isiklikus kui ka avalikus elus. Kõikide valdkondade õppeained arendavad keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara tundmist ja rakendamist, tekstimõistmist ja -loomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda.

Õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus kujuneb välja eesti / vene keele õppimisele lisaks kõigi õppeainete õppimise tulemusel, mis eeldab pidevat koostööd aineõpetajate vahel.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. See saavutatakse eri tekstide analüüsi, tõlgendamise, reflekteerimise ja kirjutamise kaudu, kasutades mitmesuguseid koostöövorme ja keskkondi (individuaal- ja rühmatööd jm). Saavutatud üldpädevused kajastuvad tekstiloomes, esitlustes ja aruteludes. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaülevalt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Keele- ja kirjandusõpetus võimaldab rõhutada kultuuri- ja väärtuspädevusi, tutvustades eesti keelt kui rahvuskultuuri kandjat ning rahvusliku identiteedi osa. Väärtustatakse kirjakeelt ning funktsionaalset kirjaoskust ja allikakriitilisust. Kirjandusõpetuses kujundatakse läbi ilu- ja aimekirjanduse õpilaste esteetilisi ja emotsionaalseid väärtuseid ning hoiakuid. Lisaks võimaldab kultuuri- ja väärtuspädevusi kujundada õpilaste omalooming ning õpilaste kaasamine KiVa, Liikuma Kutsuva Kooli ja Rohelise Kooli programmidesse ja projektidesse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Keele- ja kirjandusõpetuses kasutatakse erinevaid koostöövorme (rühma- ja paarisöö), mis suunavad õpilasi koostööle ja arendavad neid eneseväljendus- ja kuulamisoskust. Lisaks suunab see õpilasi aruteludele. Kohtumised eri valdkondi esindavate inimestega aitavad laiendada õpilaste silmaringi ning võimaldavad hiljem aruteludesse laskuda.

Enesemääratluspädevus. Kirjandusõpetus võimaldab käsitletud tekstide kaudu kujundada õpilase minapilti. Loovülesannete kaudu saab õpilane võimaluse iseennast väljendada ja avada, toob esile õpilase eripärad ja aitab luua arusaama maailmast. Lisaks võimaldab see analüüsida nii enda kui ka kaaslaste nõrku ja tugevaid külgi. Õpilastel on võimalik omaloomingut tutvustada ja avaldada.

Õpipädevus. Keele- ja kirjandusõpetuses arendatakse õpilaste kuulamis-, lugemis-, kirjutamis- ja rääkimisoskust. Lisaks õpivad õpilased eri liiki ja tüüpi tekstide mõistmist ja loomist,

allikakriitilisust, oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist. Õpilased kavandavad mahukamate ülesannete täitmist, tegutsevad nii individuaalselt kui ka paarides või rühmades. Õpilased analüüsivad enda ja kaaslaste töid ning toovad esile nii tugevusi kui ka nõrkuseid.

Suhtluspädevus. Keele- ja kirjandusõpetuses kujundatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskust, kaaslaste suulise ja kirjaliku kõne mõistmist, teistega arvestamist, enda seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskust. Õppetegevuse ja -tekstide kaudu pannakse alus õpilaste arutlus-, väitlemis- ning kirjaliku suhtlemise oskusele. Erinevad tekstiliigid võimaldavad õpilastel end mitmekülgset väljendada (näidendid, etlemine jm).

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Keele- ja kirjandusõpetuses arendatakse visuaalselt esitatud info (teabegraafika, ajajooned, skeemid, tabelid jm) lugemist, esitamist, mõistmist ja analüüsimist. Seda toetavad tarbe-, teabe ja (populaar)teadusekstide käsitlemine. Õpilased õpivad ilukirjanduse eristamist teistest tekstiliikidest, lisaks kasutama digitehnilisi abivahendeid teabegraafika loomisel. Vanemates ilukirjanduslikes tekstides teisendatakse mõõtühikuid.

Ettevõtlikkuspädevus. Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamise, nende suhtes seisukoha võtmise ja neile lahenduste otsimisega nii keele- ja kirjandustundides kui ka loovtöodes. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandusteadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikatest. Õpilased võtavad osa erinevatest projektidest ja koolivälisest konkurssidest. Õpilastööde avaldamine meediaväljaannetes.

Digipädevus. Keele- ja kirjandusõpetuses tegeletakse digitaalse tekstilooma ja vormistamisega, tutvustatakse õpilastele erinevaid keskkondi omaloomingu avaldamiseks, info otsimiseks ja kriitiliseks hindamiseks. Oluline roll on erinevatel tekstilooma platvormidel ning õige kirja küsimustega tegelevatel keskkondadel. Õppes keskendutakse ka isikuandmetele, digiturvalisusele, autoriõigustele, väärtuskäitumisele. Õpilased kasutavad digikeskkondi ülesannete loomiseks ja lahendamiseks.

Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeained toetavad pädevuste saavutamist teistes valdkondades. Keele- ja kirjandustundides arendavad õpilased kõikides õppeainetes vajalikku suulist ja kirjalikku väljendus- ning suhtlusoskust, õpivad lugema ja mõistma eri liiki tekste, sh teabe- ja

tarbetekste, arendavad kirjandustekste lugedes sõnavara ning avardavad maailmapilti; õpivad kirjutama eri tüüpi tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja õpitud termineid ning sobivat stiili; õpivad koostama ja vormistama uurimistööd, keele- ja kirjandusalaseid referaate, kasutama allikaid ja viitama neile; harjuvad kasutama eri liiki sõna- ja käsiraamatuid. Arutlusoskust ning info hankimise, tõlgendamise ja kasutamise oskusi arendatakse nii keele ja kirjanduse valdkonna kui ka teiste ainete õppes, töötades sisult erinevate tekstidega, samuti diskussioonide ja väitluste kaudu. Lõimingut toetab elementaarsete õigekirjanõuete järgimine teiste ainevaldkondade tundides.

Võõrkeeled. Eesti keele õpetuse kaudu arendatakse õpilaste kirjalikku ja suulist eneseväljendus- ning arutlusoskust, oskust luua tekste ning neist aru saada. Võõrkeelte õppimisel on abiks eesti keele tundides omandatud keelemõisted. Omandatud võõrsõnad toetavad võõrkeelte õppimist ja seoste loomist keelte ja kultuuride vahel. Maailmakirjanduse autorite ja teostega tutvumine tekitab huvi võõrkeelte õppimise vastu. Õpitavas võõrkeeles kirjutavate autorite teoste lugemine ja arutamine süvendab huvi selle keele maa ja kultuuri ning ka kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu.

Matemaatika. Õppetekstide, teabegraafika ja tekstülesannete mõistmist soodustab eesti keele ja kirjanduse tundides arendatav lugemisoskus. Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse omandamist.

Loodusained. Loodusteaduslike õppe- ja teabetekstide mõistmine eeldab head lugemisoskust ja tööd tekstiga. Kohanimede ning loodusnähtuste ja -objektide nimetuste õigekirja kinnistatakse keele- ja kirjandustundides. Loodusteemalised tekstid õppe- ning ilukirjanduses aitavad loodust tundma õppida ja väärtustada. Loodusainetes omandatud sõnavara ning teadmised soodustavad omakorda kirjandusteoste looduskirjelduste mõistmist ja kujutluspiltide teket ning võimendavad seeläbi emotsionaalset mõju lugejale.

Sotsiaalained. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetavad maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste mõistmist ning ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Kirjandustekste valides ja käsitledes peetakse silmas ühiskonnas olulisi valdkondi: väärtused ja kõlblus; suhted kodus ja koolis; omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus; kodanikuühiskond ja rahvussuhted. Sotsiaalainete õppimise käigus omandatud teadmised ajaloost, ühiskonna arengust ja toimimisest ning inimese staatusest ühiskonnas toetavad kirjandusteoste käsitlemisel ühiskondlike probleemide ja inimsuhete mõistmist. Keeletundides õpitakse riikide, ühenduste,

organisatsioonide, ajalooliste isikute, ajaloosündmuste nimede õigekirja norme, mida ajaloo- ja ühiskonnatundides kinnistatakse konkreetsete näidete varal.

Kunstiained. Kunstiainete õpet toetab lähenemine kirjandusele kui kunstiainele. Kirjandusteose analüüs seostatuna illustratsioonide vaatlusega soodustab kunsti väljendusvahendite eripära mõistmist. Meediatekstide õppimisel peab õpilane mõistma ka karikatuuri ja muude visuaalide olemust. Reklaami käsitlemine keeleõppes eeldab ka visuaalsete ja auditiivsete komponentide eritlemist ja analüüsi. Kirjandusteose käsitlemise illustreerimine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning kunstilistest väljendusvahenditest. Kirjanduse ja muusikaõpetuse ühisosa on (rahva)laul, selle tekst ja esitus. Kõnekäändude ja luuletuste illustreerimine ning nende esitlemine erinevatel tähtpäevadel.

Kehaline kasvatus. Meedia- ja kirjandustekstide valiku kaudu saadakse elukogemusi. Plakateid ja esitlusi koostades kujundatakse tervist väärtustavat eluhoiakut. Väitlustes propageeritakse tervislikku eluviisi ning dramatiseeringutes ja rollimängudes saab läbi mängida mitmesuguseid elulisi olukordi. Õpilasi kaasatakse Liikuma Kutsuva Kooli tegevustesse.

Tehnoloogia. Õppe- ja teabetekstide kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte, kasutada eetilisel nüüdisaegseid tehnoloogiaid oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel ning järgida tehnilisi vahendeid kasutades ohutus- ning intellektuaalomandikaitse nõudeid.

Läbivate temade rakendamise võimalusi

Õppekava läbivaid teemasid peetakse silmas valdkonna õppeainetes eesmärkide seadmisel, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel, lähtudes kooliastmest ning õppeaine spetsiifikast.

Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Rollimängude, tekstide käsitlemise ja esitamise, arutelude ja loovtööde kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on olulised tulevases tööelus. Arendatakse suutlikkust kujundada oma arvamust, väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lahendada probleeme. Õppetegevus võimaldab õpilasel kujundada eneseanalüüsiks vajalikku sõnavara, et analüüsida oma huvisid, võimeid, nii ainealaseid kui ka teisi oskusi ja teadmisi ning õpilast suunatakse kasutama eneseanalüüsi tulemusi oma tulevase haridustee ja tööelu planeerimisel. Õppetegevus võimaldab töömaailmaga ka vahetult kokku puutuda (nt õppekäigud ettevõttesse, ainevaldkonnaga seotud ametite tutvustus). Kujundatakse oskust koostada õpingute jätkamiseks ja tööle

kandideerimiseks vajalikke dokumente. Meediatekstide analüüsi kaudu juhitakse õpilasi märkama ühiskonnas toimuvaid protsesse ja arutlema selle üle, kuidas need mõjutavad haridusteed ning tulevast tööelu.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Teemakohaste tekstide näitel, probleemülesannete lahendamise ning suuliste ja kirjalike arutluste kaudu toetatakse õpilaste kujunemist sotsiaalselt aktiivseteks, keskkonnateadlikeks, vastutustundlikeks ning tervist ja turvalisust väärtustavateks inimesteks. Õpilasi kaasatakse Rohelise Kooli tegevustesse.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Eri liiki tekstide käsitlemise kaudu suunatakse õpilasi märkama ühiskonna probleeme ja neile lahendusi otsima. Osalemine kooliüritustel aitab kasvatada aktiivset ellusuhtumist.

Kultuuriline identiteet. Keele ja kirjanduse kui rahvuskultuuri kandjate toel kujuneb õpilastes arusaam endast, teadmine oma juurtest, eesti keele ajaloost ja eri kujudest. Emakeele ja kirjanduse väärtustamise kaudu õpitakse lugu pidama endast ja oma rahvast, teiste rahvaste tekstide abil kujundatakse arusaam kultuuride erinevustest, aga ka tõdemus inimkonna kultuurilisest ühisosast. Rahvakalendri tähtpäevade ja tegevuste teadvustamine ja sidumine tänapäevaste kommetega. Esinemine kooli üritustel: ettekanded, aktuste juhtimine, etlemine, vahetekstide esitamine jm.

Teabekeskond ja meediakasutus. Erinevatest allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ja kasutamine on nii keele- ja õppeteemakohaste teadmiste laiendamise kui ka tekstiloomes eelduseks.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Infoühiskonna võimaluste teadlik kasutamine probleemide ja ülesannete lahendamiseks, tekstiloomeks, multimodaalsete tekstide loomiseks ja hindamiseks.

Väärtused ja kõlblus. Väärtushinnangute loomine ilukirjanduse ja muude kultuuriteemaliste teabetekstide käsitlemisel. Tekstianalüüs kujundab õpilaste moraalsel kompassi.

Õppe kavandamine ja korraldamine

Valdkondlikku õppetegevust kavandades ja korraldades:

1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üld- ja valdkonnapädevustest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas

sätetatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatus e rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsituste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;

3) toetatakse lõimingut valdkonna sees, õppeainete vahel ja õppekava läbivate teemadega, arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid;

4) rakendatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi;

5) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud sisu ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;

6) taotletakse mõõdukat ja ühtlaselt jaotuvat õpikoormust, mis soodustab motivatsiooni ning jätab aega puhkuseks ja huvitegevuseks;

7) tegeldakse probleemikeskselt ja kogemuspõhiselt eluliste nähtuste ja olukordadega, seostatakse oskusi igapäevaelu ja jätkuõpingutega;

8) loetakse ja käsitletakse eri tüüpi ja liiki tekste ea- ja jõukohasuse, valikulisuse ja huvidele vastavuse põhimõttel ning ühise identiteedi kujundamise eesmärgil;

9) kujundatakse õpilase keeleteadlikkust, metakeele valdamist, suhtlus- ja väljendusoskust, keeleressursside ja -allikate teadliku kasutamise oskust;

10) kasutatakse digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale, arendatakse info-, meedia- ja digikirjaoskust;

11) arendatakse eri liigis ning žanris ilukirjandustekstide avatud ja loovat analüüsi-, tõlgendamise- ja mõistmisoskust, ilukirjandusliku poeetika tundmist;

12) tegeldakse tekstilooma ja -esitlusega ning omaloomingulise kirjutamisega, kasutatakse selleks ka digivahendeid ja veebikeskkondi.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse nii riiklikust kui ka Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist.

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatuselt ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada seda teavet õpetulemuslikumaks kavandamiseks ja ennastjuhtiva õppija kujundamiseks. Hinnatakse õpitulemuste saavutatust, mis on kooskõlas õppesisu ja -tegevustega ning vastavuses ainealaste teadmiste, oskuste ja hoiakutega. Hoiakute hindamisel (nt mõistab, kujundab, tähtsustab, väärtustab) antakse õpilasele suunavaid ja toetavaid sõnalisi hinnanguid. Hinnatakse nii õppeprotsessi vältel kui ka õppeteema lõpus. Hinnatakse diagnostiliselt, kujundavalt ja kokkuvõtvalt, kasutades kujundavat hindamist. Õpilast kaasatakse õppimisprotsessi, eesmärgistamise ja analüüsi, õpilase õppimine tagasisidestatakse. Hindamiskriteeriumid lepivad eelnevalt õpilastega kokku. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist. 1.-3.klassini hinnatakse õpilast sõnaliselt, lähtudes tema arengust, panusest ja õpitulemuste saavutamisest. Õigekeelsust hinnatakse üldjuhul erinevate kirjalike tekstide kontekstis.

Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Eesti keele õppimisel I kooliastmes hinnatakse õpilase 1) suulist keelekasutust, s.o kõnelemist ja kuulamist, 2) lugemist, s.o lugemistehnikat, kirjandus- ja muude tekstide tutvustamist, analüüsi ja mõistmist, 3) kirjutamist, s.o kirjatehnikat, õigekirja ja tekstiloomet. Õigekeelsust hinnatakse üldjuhul erinevate kirjalike tekstide kontekstis. Eesti keele õppimisel II ja III

kooliastmes hinnatakse õpilase 1) suulist ja kirjalikku suhtlust, 2) tekstide vastuvõttu, s.o analüüsi ja mõistmist, 3) tekstiloomet, s.o eri tüüpi ja liiki tekstide kirjutamist, 4) keeleteadmisi, s.o õigekeelsuse ja keelehoolde põhimõtete rakendamist ning keelevelikute teadvustamist. Keeleõpetuses on suurem osakaal erinevate kirjalike tekstide hindamisel, sest kirjalik keel on peamine keeleoskuse näitaja.

Eesti keeles hinnatakse õigekeelsust üldjuhul erinevate kirjalike tekstide kontekstis. I kooliastmes hinnatakse jutustavaid tekste, näiteks suulisi ja kirjalikke ümberjutustusi, kirjalikku jutustust pildi, pildiseeria või muu alusteksti põhjal, jutustusi enda elust. II kooliastmes hinnatakse jutustavaid, kirjeldavaid ja põhjendavaid tekste, sealhulgas kirjalikku jutustust alusteksti põhjal, jutustavat kirjandit, arvustust. Teabetekstidest hinnatakse kirjeldust, iseloomustust, kokkuvõtteid, kultuuriainelisi lühiuurimusi, nende põhjal loodud esitlusi ja ettekandeid ning e-kirja kirjutamist. III kooliastmes hinnatakse ka arutlevat kirjandit, selle ülesehitust, teksti vastavust temale, asjakohaseid näiteid, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud argumentide toel. III kooliastmes hinnatakse teabetekstidest kindlal eesmärgil kirjutatud ülevaateid ja kultuuriainelisi lühiuurimusi, nende põhjal loodud esitlusi ja ettekandeid ning avaliku suhtluse žanre, nagu näiteks avaldus. Peale selle hinnatakse oskust kirjutada levinumaid meediažanre.

Tekstide hindamisel seatakse hindamiskriteeriumid, mis arvestavad tekstiliigile omaseid tunnuseid ja õpilase keelelist arengut. Hindamiskriteeriumid puudutavad tekstide sisu ja ülesehitust, konteksti sobivat lausestust ja sõnastust, õigekirja ja vormistust.

Kirjanduse õpitulemusi hinnatakse eesti keele õpitulemustest eraldi alates 5. klassist. II ja III kooliastmes hinnatakse kirjanduse õppimisel 1) tervikteoste ja tekstikatkendite lugemist ja tutvustamist, 2) tekstide jutustamist ja esitamist, 3) kirjandustekstide analüüsi, tõlgendamist ja mõistmist, 4) omaloomingulisi töid, 5) kirjandusteadmisi (nt kirjandusmõistete ja kirjandusloolise konteksti tundmist).

Eesti keele ja kirjanduse õpitulemuste kontrolli ja hindamise vormid hõlmavad suulisi ja kirjalikke tegevusi, individuaalseid ja paaristöid, rühmatöid, erinevaid lühemaid ja pikemaajalisi ülesandeid (õpimapp, lugemispäeviku pidamine). Hinnatakse eakohaselt proosa-, luule- ja draamateksti esitamist, jutukeste kirjutamist, ettekannete koostamist ja esitamist, infootsingu esitamist, avalikku esinemist, loetu mõistmise arutelu. Iseseisvates kirjalikes ülesannetes hinnatakse õpilase loovust, iseseisvust, ideid, originaalsust. Kirjavead parandatakse ja tagasisidestatakse.

Kirjanduse hindamisel pole alati (nt loovtöodes ja tekstitõlgendustes) võimalik täpselt määratleda teadmiste ja oskuste standardit, mistõttu on hindamise skaala võrdlemisi paindlik. Hinnates omaloomingulisi töid, võib tunnustada idee ja teostuse originaalsust, iseseisvust, üldistavust või muud vaatenurka. Arutluste (nt arutlevate kirjandite) puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade veenvust, argumenteeritust, seostatust, üldistusvõimet. Õpilase seisukohtadele ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Kõikides kirjalikes töodes tähistab aineõpetaja keelevead, kuid hindamisel arvestab soorituse väärtusi vastavalt ülesande eesmärgile, kokkulepitud hindamiskriteeriumidele ja õpilase võimekusele.

Keele ja kirjanduse valdkonna ainete hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

Õppekeskkond

Kool koostöös aineõpetajatega korraldab keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpet:

- 1) viisil, kus luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivaldavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu;
- 2) ruumis, kus saab kasutada digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale, et arendada info-, meedia- ja digikirjaoskust;
- 3) ruumis, kus on võimalik liikumist eeldavateks tegevusteks inventari ümber paigutada (nt rühmatööd, õppemängud, draamaõppe ülesanded);
- 4) eesti keel teise keelena õppetunnis rühmades, mille soovitatav suurus on kuni 15 õpilast;
- 5) väljaspool kooliruume, et rakendada õppimist toetavaid ja mitmekesisavaid õppevorme (nt projekt-, õues- ja reisiõpe) ja -tegevusi (nt õppekäik teatrisse, muuseumisse, raamatukokku, kohtumised kirjanike ja tõlkijatega, osavõtt olümpiaadidest ja konkurssidest, valdkondlikud teemapäevad ja -nädalad). Pädevuste peamiste komponentide – teadmiste, oskuste ja hoiakute – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob sobiva õppekeskkonna ja toetab väärtuskasvatust, ning koolil, kus normide, väärtuste, rituaalide, sümbolite ja lugude kaudu edendatakse omanäolist koolikultuuri.

EESTI KEEL

Eesti keele õpetamise eesmärk

Eesti keele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) omandab põhiteadmised eesti keelest kui soome-ugri keelest ja eesti keele õigekirjaoskuse, tuleb eesti kirjakeelega toime isiklikus ja avalikus elus ning edasiõppimisel;
- 2) mõistab keele tähtsust eneseväljendus- ja suhtlusvahendina, arendab keeleoskust, arvestades kultuuris välja kujunenud keelekasutustavasid;
- 3) õpib asjakohaselt kasutama erinevaid suhtluskanaleid, arendab oskust leida, kriitiliselt hinnata ning sihipäraselt kasutada meedias ja internetis pakutavat teavet, sh ainevaldkonnaga seotud elukutsete ja edasiõppimisvõimaluste infot;
- 4) loeb ja kuulab mõtestatult eri tüüpi tekste ning koostab neid suuliselt ja kirjalikult;
- 5) õpib tundma ja looma eri tekstiliike ning märkama nende kasutusvõimalusi ja seoseid isikliku ja tööeluga;
- 6) arendab kriitilist mõtlemist, oskust arvamusi põhjendada ning suuliste ja kirjalike tekstide alusel iseseisvalt järeldusi teha;
- 7) kasutab oma kirjakeeleoskuse täiendamiseks sõna- ja käsiraamatuid ning internetiallikaid;
- 8) tajub keeleoskust õpioskuste alusena ja identiteedi olulise osana ning kujuneb teadlikuks keelekasutajaks;
- 9) väärtustab eesti keelt kui rahvuskultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit, suhtub lugupidamisega teiste rahvaste keelde ja kultuuri;
- 10) suhtub tolerantselt eesti keele võõrkeelena kasutamisse ja toetab teise emakeelega kaaslaste eesti keele omandamist.

Eesti keele õppeaine kirjeldus

Eesti keele oskus on nii aineõpetuse eesmärk kui ka õppekavas sätestatu omandamise alus. Eesti keele oskus kõnes ja kirjas pole üksnes inimese identiteedi, tema mõtlemis- ja tundevoime kujunemise alus, vaid ka jätkusuutliku ja ennastjuhtiva õppimise eeldus kogu edasiseks eluks. Kui õpilane mõistab eesti keele tähtsust sotsiaalse suhtluse vahendina ja rahvusliku kultuuri kandjana, kujuneb ta täisväärtuslikuks ühiskonnaliikmeks, kes suudab ennast erinevates

suhtlusolukordades selgelt ja ladusalt väljendada, mõistab erinevaid tekste, on võimeline argumenteerima ja mõtestatud teksti looma.

Põhikoolis pannakse alus õpilaste sotsiaalsele kirjaoskusele, st oskusele kasutada keelt teadlikult ja kriitiliselt isiklikus ja avalikus elus, õppe- ja tööolukorras. Õpilastes kujundatakse teadmisi ja oskusi, mis hõlmavad keelt, selle variante, eri tüüpi ja liiki tekste ning mis lubavad toime tulla suulise ja kirjaliku suhtlusega, tekstide vastuvõtu ja loomisega. Keeleõpetuse kõrgeim siht on aidata õpilasel kujuneda iseseisvaks teksti vastuvõtjaks ja loojaks, kes on omandanud tänapäeva eesti kirjakeele.

1.–4. klassis on eesti keel kirjandusega lõimitud õppeaine, milles taotletakse nii keele- kui ka kirjandusõpetuse eesmärgi. I kooliastmes loeb õpilane vähemalt kümme, 4. klassis vähemalt neli tervikteost eesti või maailma lastekirjandusest. Alates 5. klassist on eesti keel ja kirjandus eraldi, kuid tugevasti lõimitud õppeained, mille kaudu arendatakse sihipärase lugemise, suulise keelekasutuse ja kirjutamisoskust.

I kooliastmes keskendutakse õpilaste teadmiste ja oskuste kujundamisel nii suulisele kui ka kirjalikule keelele. Kuulamine, kuuldust arusaamine ja kõnelemine on tihedalt seotud lugemise ja kirjutamisoskuse arendamisega. Esmase kirjutamisoskuse kujundamisest sõltub edasise kirjaliku eneseväljendusoskuse tõhusus. Suuline keelekasutus hõlmab siin eneseväljendust tavaolukorras ning eakohase suulise teksti mõistmist ja edastamist.

Lugemise õpetamisel arendatakse lugemistehnilist vilumust ja kujundatakse oskust loetud tekstiga jõukohaste juhiste järgi eesmärgistatult töötada. Kirjutamise õpetamisel viimistletakse kirjutamistehnikat, kujundatakse õigekirjaoskust õpitud keelendite piires ning arendatakse suutlikkust väljendada end loovalt ja eesmärgipäraselt. Loetav käekiri on alus kirjalikule eneseväljendusele viisil, kus ka teised kirjapandust aru saaksid. Esimeses kooliastmes on oluline saavutada sihipärane kirjutamisoskus, samuti oskus oma mõtteid kirjalikult väljendada. Ilukirjanduse terviktekste valib õpilane õpetaja soovitusel lugemiseks nii eesti kui ka välisautoritelt, arendades oskust loetud teost tutvustada, selle põhjal jutustada ja küsimuste toel arutleda. Tähtis on kujundada lugemisharjumus, soodustada positiivset lugemiskogemust ja pakkuda lugemisrõõmu.

II ja III kooliastmes kujundatakse õpilaste teadmisi ja oskusi neljas õppevaldkonnas: suuline ja kirjalik suhtlus, teksti vastuvõtt, tekstiloomine ning keeleteadlikkus. Eesti keele õpetamise keskmes on (tervik)tekstid ja katkendid või tekstikorpused ning nendega seotud

tekstitoimingud. Keelepädevuse tagab võimalikult eripalgeline, kuid autentne ja adekvaatne tekstivalik, mis võimaldab omandada keeleteadmisi ja kujundada hoiakuid.

Suhtlemisõpetusega kujundatakse oskust kasutada multimodaalses suhtluses eri kanaleid ja keskkondi (sh netikeskkonda), oskust arvestada suhtlemisel eesmärki, partnerit ja olukorda, oskust vahendada teavet, väljendada oma arvamusi ja hinnanguid. Tähelepanu pööratakse ka netiturvalisusele. Suhtlusoskuse arendamisel tehakse informatiivseid esitlusi (nt raamatututvustusi) nii individuaalselt kui ka koostöös.

Teksti vastuvõtu õpetusega kujundatakse oskust tekste leida ja valida, eesmärgipäraselt lugeda ja kuulata, samuti rakendatakse erinevaid lugemis- ja kuulamisvõtteid ning süvendatakse oskust teksti mõista ja sellele reageerida. Arendatakse kriitilise lugemise oskust ning analüüsitakse erinevaid tarbetekste. Elulähedaste ja tähenduslike aine- ja muude tekstide käsitus lõimitakse tekstide ülesehitusliku eripära, sõnavara, grammatika ja õigekeelsuse õpetamisega, et kujundada õpilases loomulik keeleteadlikkus.

Tekstiloomet õpetusega kujundatakse mitmekülgset ja eesmärgistatud eneseväljendusoskust, mille puhul õpilane tajub situatsiooni ja adressaati ning suudab oma mõtteid selgelt ja täpselt, tekstiliigile omasel viisil väljendada. Jutustavate, kirjeldavate ja arutluselementidega tekstide kõrval hõlmab kirjutamine avarat tekstivälja alates tarbetekstidest kuni ilukirjanduseni. Tekstiloomes on põhiohk kirjutamise protsessil, õpilane järgib kirjutamise etappe alates eeltööst kuni lõpptulemuse vormistamise ja viimistlemiseni.

Keeleteadlikkuse õpetusega avardatakse keeleteadmisi, omandatakse õigekeelsuspõhimõtted, kujundatakse eesti keelt väärtustavat hoiakut. Arendatakse oskust tänapäeva eesti kirjakeelt teadlikult kasutada, kujundatakse arusaamist keele arengust ja muutumisest ning murrete eripärast. Keeleteadlikkust, mis peab tagama korrektse ja mitmekülgse kirjakeele omandamise, õpetatakse muude tekstitoimingute osana.

Keeletundides omandatakse konkreetseid keeleteadmisi ja praktilisi oskusi, analüüsitakse loetut ja kuuldut, kujundatakse keelega seotud hoiakuid ja antakse hinnanguid ning kirjutatakse eri liiki tekste. Arendatakse oskust sobivatest allikatest ja keskkondadest infot hankida, seda lugeda ja kriitiliselt hinnata. Keeleallikate kasutamine lõimitakse tekstiloomesse, st, et õpilane oskab teabe põhjal langetada teadlikke keelevelikuid, mis arvestavad suhtlusolukorra sobivust. Tekstitöös on oluline ka digitaalse sisu loomine, muutmine ja taasesitamine.

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste

Õpilane:

- 1) mõistab rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust;
- 2) väärtustab eesti keelt;
- 3) omandab eesti keele lugemistehnika;
- 4) loeb eesmärgistatult eri allikatest ja keskkondadest;
- 5) kirjutab eesmärgistatult eri liiki tekste käsikirjaliselt ja arvutil eri keskkondades;
- 6) väljendab end selgelt ja asjakohaselt suuliselt ning kirjalikult;
- 7) analüüsib individuaalsete võimete piires eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- 8) tunneb eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust ning mõistab nende sisu;
- 9) kujundab lugemise kaudu esmaseid hoiakuid ja tõekspidamisi, väärtustab lugemist.

II kooliaste

Õpilane:

- 1) mõistab rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust;
- 2) mõistab eesti keelt kui kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- 3) väljendab end selgelt ja asjakohaselt suuliselt ning kirjalikult;
- 4) teeb õpitu piires keeleteadlikke valikuid, kasutab korrektset kirjakeelt ja sobivat sõnavara;
- 5) loeb tekste ladusalt ja eesmärgistatult eri keskkondades ja allikatest;
- 6) kirjutab eesmärgistatult eri liiki tekste eri keskkondades ja allikate toel;
- 7) analüüsib ja hindab eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- 8) mõistab eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust, sisu, keelelist eripära;
- 9) kujundab lugemise kaudu hoiakuid ja tõekspidamisi;
- 10) väärtustab lugemist, leiab endale sobivat lugemisvara.

III kooliaste

Õpilane:

- 1) väärtustab oma rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust;
- 2) väärtustab eesti keelt kui kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- 3) on keeleteadlik, väljendab end eesmärgipäraselt, selgelt, asjakohaselt ja keeleliselt korrektselt suuliselt ning kirjalikult;
- 4) loeb tekste vilunult, eesmärgistatult ja kriitiliselt eri keskkondades ja allikatest;
- 5) kirjutab eesmärgistatult ja keeleliselt korrektselt eri liiki tekste eri keskkondades ja allikate toel;
- 6) analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste, arvestab intellektuaalomandiga;
- 7) mõistab eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust, sisu, keelelist eripära ning funktsiooni;
- 8) kujundab lugemise kaudu väärtushoiakuid ja tõekspidamisi;
- 9) väljendab end sobivat ja rikkalikku sõnavara kasutades;
- 10) omandab lugemisharjumuse ja väärtustab lugemist.

Õpitulemused

I kooliaste

Õpilane:

- 1) osaleb aktiivselt ja mõtestatult õppeprotsessis;
- 2) kuulab eesmärgistatult, väljendab oma mõtteid;
- 3) kasutab suhtlemisel eakohast ja sobivat kõne- ja kirjakeelt, arvestab suhtlemisel partneriga;
- 4) eristab helisid, hääli ja häälikuid;
- 5) omandab lugemistehnilise vilumuse ja teadliku lugemisoskuse;
- 6) sooritab kirja eelharjutusi, arvestab etteantud juhendi ja juhendamisega;
- 7) tunneb joonis- ja kirjatähti, kasutab õigeid tähekujusid, kirjutab loetava käekirjaga;
- 8) loeb ja eristab eri liiki tekste, analüüsib teksti ülesehitust, keelekasutust ja sisu, avaldab selle kohta arvamust;

- 9) sõnastab teksti kohta küsimusi ja esitab vastuväiteid, teeb teksti põhjal märkmeid, võrdleb tekste omavahel;
- 10) jutustab kuuldust, nähtust ja loetust, vajaduse korral kasutab juhendi abi;
- 11) kirjutab mõtestatud lauseid, jutustavaid ja kirjeldavaid tekste;
- 12) kirjutab õpitud keelendite ja keelereeglite piires õigesti ning loetava käekirjaga, vormistab kirjaliku töö korrektselt;
- 13) vormistab lihtsama kirjaliku töö arvutis, järgib õpitud keelereegleid;
- 14) valib ja loeb sobivaid tervikteoseid nii eesti kui ka maailma lastekirjandusest, kasutab raamatukogude infosüsteemi;
- 15) kujundab lugemise kaudu oma mõtte- ja tundemaailma, jagab lugemiskogemusi;
- 16) rikastab lugemise kaudu oma sõnavara, kasutab sõnaraamatuid ja leiab sõnaartiklist vajalikku teavet.

II kooliaste

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane:

- 1) valib juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali;
- 2) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, avaldab viisakalt ja olukorrast lähtuvalt arvamust, sõnastab järelduse;
- 3) lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös;
- 4) põhjendab oma seisukohta ja aktsepteerib kaaslaste põhjendatud seisukohti; 5) kasutab suhtluses sobivaid keelevahendeid, sh korrektset kirjakeelt õpitu piires nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses.

Teksti vastuvõtt

Õpilane:

- 1) valib ja loeb sobivaid tervikteoseid nii eesti kui ka maailma lastekirjandusest;
- 2) iseloomustab õpitud tekstiliike ja nende kasutamise võimalusi;
- 3) loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste;
- 4) võrdleb tekste, esitab küsimusi, avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte;
- 5) kuulab ja jälgib vastuvõetavat teksti, valib lugemise eesmärgile sobiva lugemisviisi;

- 6) tunneb keele ja kirjanduse valdkonna teabekeskkondi, leiab neist vajaliku teabe;
- 7) võrdleb eri allikatest pärit infot, eristab olulist ebaolulisest, fakti arvamusest.

Tekstiloomed

Õpilane:

- 1) leiab juhendamise abil tekstiloomeks vajalikku teavet;
- 2) tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise põhietappe;
- 3) jutustab, kirjeldab, võrdleb ja arutleb suuliselt ja kirjalikult;
- 4) esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ja peab lühikese ettekande;
- 5) kirjutab eesmärgipäraselt ja olukohaselt eri liiki eakohaseid tekste;
- 6) vormistab kirjalikud tekstid korrektselt nii käsikirjas kui ka arvutis.

Keeleteadlikkus

Õpilane:

- 1) nimetab Eestis kõneldavaid keeli, sugulaskeeli ja rahvaid;
- 2) eristab keelevariante, sh murdeid, sotsiolekte, toob näiteid nende kasutusest;
- 3) kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi, eristab sõnaliikide tüüpjuhte ning põhilisi käänd- ja pöörsõna vorme;
- 4) moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sealhulgas koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid;
- 5) järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
- 6) rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ja -analüüsis;
- 7) kasutab õigekirja kontrollimiseks ja tähenduste leidmiseks trüki- ja digisõnastikke, leiab sõnaartiklist vajaliku teabe.

III kooliaste

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane:

- 1) nimetab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt argikeelest;
- 2) esitab kuuldu ja loetu põhjal küsimusi, teeb järeldusi ning annab hinnanguid;
- 3) teeb kuuldu ja loetu kohta nii suulise kui ka kirjaliku kokkuvõtte;
- 4) arutleb eakohastel teemadel, lahendab keelealaseid probleemülesandeid ja osaleb diskussioonides;

- 5) põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 6) märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevelikuid;
- 7) kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavaid ja võimalusi.

Teksti vastuvõtt

Õpilane:

- 1) iseloomustab peamisi tekstiliike, nende põhijooni ning kasutamise võimalusi;
- 2) loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi ja elutarbelisi tekste;
- 3) teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast, liigist, eesmärgist, autorist ja suhtlusolukorrast;
- 4) teeb järeldusi kasutatud keelevahendite kohta ning märkab kujundlikkust mõjutusvahendina;
- 5) hindab kriitiliselt sõnumi suhtlusmooduseid, sh visuaalset, kuuldelist, žestilist ja tekstilist osa;
- 6) võtab kokku ja konspekteerib tekste, teeb teksti põhjal märkmeid, võrdleb tekste omavahel, osutab arusaamatule;
- 7) sõnastab teksti kohta küsimusi ja esitab vastuväiteid, avaldab arvamust, kommenteerib, tõlgendab ning seostab oma kogemuste ja mõtetega;
- 8) kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti vastuvõtmisel, analüüsimisel ja tõlgendamisel ning seoste loomisel.

Tekstiloom

Õpilane:

- 1) leiab tekstiloomeks vajalikku teavet eri allikatest ja keskkondadest, valib kriitiliselt teabeallikaid ning osundab neid sobivas vormis;
- 2) kirjutab ja valmistub esinemiseks etappide kaupa;
- 3) ehitab teksti üles vastuvõtjat arvestades, järjestab ja seostab info loogiliselt ning valdab peamisi tekstisidususvõtteid;
- 4) esineb suuliselt (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne);
- 5) kirjutab eesmärgipäraselt ja olukohaselt, vormistab korrektselt eri liike tekste (teabetekstid, sh kindla eesmärgiga ülevaated, kokkuvõtted ja lühiuurimused);

meediatekstit, sh uudis, intervjuu; arvamustekstit, sh kirjand, kommentaar, arvamislugu; avaliku suhtluse tekstid, sh avaldus, seletuskiri);

- 6) seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga eesmärgiga, vahendab kuulnud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale;
- 7) kirjutab suhtlussituatsiooni sobivaid tekste, arvestab teksti vastuvõtjat, järgib õigekirjanorme, kasutab mitmekesiseid grammatilisi tarindeid ja sõnavara;
- 8) kasutab kirjutamisel mitmeid keeleallikaid ja teeb saadud teabe põhjal teadlikke keelevalikuid.

Keeleteadlikkus

Õpilane:

- 1) väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest, kirjeldab ja mõistab eesti keele eripära, kujunemist ja rolli teiste keelte taustal, suhestab keeli teadlikult;
- 2) suhtub mõistvalt eesti keelt teise keelena kõnelejatesse, on toetav vestluspartner;
- 3) järgib eesti õigekirja aluseid ja põhimõtteid, kasutab õigekirjakorrektorit;
- 4) kasutab eesti kirjakeelt avalikult esinedes ning õppides;
- 5) kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi, eristab sõnaliike ja -vorme, lauseehituse peajooni;
- 6) tunneb peamisi lausetarindeid ja varieerib neid kirjutades korrektsel ja sobival viisil, sh kasutab liit- ja lihtlauseid, lauselühendiga lauseid, otsekõnet;
- 7) kasutab ja mõistab tekstis erineva stiiliväärtusega sõnu ja väljendeid, tunneb eesti keele sõnamoodustuse põhimõtteid;
- 8) kirjeldab õpitud metakeele piires tekstide ülesehituslikku ja grammatilist ning sõnavaralist eripära;
- 9) kasutab teadlikult mitmesuguseid keeleallikaid, tunneb sõnaartikli ülesehitust, märke ja märgendeid, leiab teavet õigekirja, vormimoodustuse ja tähenduse kohta.

Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele, kasutades kõnes ja kirjas sobivaid lühivastuseid ning terviklauseid;
- 2) kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
- 3) oskab sihipäraselt vaadelda ja nähtut kirjeldada ning märkab erinevusi ja sarnasusi;
- 4) kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit ja olukorda;
- 5) jutustab endast ja lähiümbruses toimunust;
- 6) kuulab mõtestatult eakohast teksti;
- 7) loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt ja õigesti ning saab sellest aru, mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti;
- 8) loeb eakohast ilu- ja aimekirjandust;
- 9) kirjutab õpitud keelendite piires õigesti;
- 10) jutustab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava abil;
- 11) töötab tekstiga õpetaja juhiste alusel.

Eesti keele õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) kuulab mõtestatult eakohast teksti; töötab tekstiga õpetaja juhiste alusel;
- 2) mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele; kasutab kõnes ja kirjas sobivalt lühivastuseid ning terviklauseid;
- 3) kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit ja olukorda; jutustab endast ning oma lähiümbruses toimunust;
- 4) loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt, õigesti ning mõistmisega; mõistab muu hulgas lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti;
- 5) loeb eakohast ilu- ja aimekirjandust;
- 6) jutustab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava toel;
- 7) kirjutab õpitud keelendite piires õigesti; kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
- 8) hangib otstarbekohast teavet eri allikatest; kasutab eakohaseid sõnaraamatuid;
- 9) vaatleb sihipäraselt ja kirjeldab nähtut ning märkab erinevusi ja sarnasusi.

Suuline keelekasutus

3. klassi lõpetaja:

- 1) väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt: palub, küsib, selgitab, keeldub, vabandab, tänab;
- 2) vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ning lühivastuseid;
- 3) vaatab sihivõrre, kirjeldab nähtut ning märkab erinevusi ja sarnasusi;
- 4) avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta, märkab erinevusi ja sarnasusi ning kirjeldab neid;
- 5) annab küsimuste toel arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi;
- 6) jutustab loetust ja läbielatud sündmusest; jutustab pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskaemi ning küsimuste toel; mõtleb loole alguse ja lõpu;
- 7) leiab väljendumiseks lähedase ja vastandtäendusena sõnu;
- 8) esitab peast luuletust või lühiteksti;
- 9) mõtleb loole alguse ja lõpu.

Lugemine

3. klassi lõpetaja:

- 1) loeb nii häälega kui ka endamisi ladusalt ja teksti mõistes; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, skeeme, tingimärke;
- 2) loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga;
- 3) töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel;
- 4) vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta;
- 5) eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku ning keeldu;
- 6) tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna ja kirja;
- 7) loeb läbi vähemalt 10 eesti ja väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatust;
- 8) nimetab mõnd lastekirjanikku.

Kirjutamine

3. klassi lõpetaja:

- 1) kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
- 2) kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära; paigutab teksti korrektselt paberile ning vormistab vihiku/õpilaspäeviku nõuetekohaselt;

- 3) eristab häälikut ja tähte, täis ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset; märgib kirjas häälikuid õigesti;
- 4) eristab lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja suluta kaashäälikuid; kirjutab õigesti asesõnu;
- 5) märgib õpitud sõnades õigesti kaashäälikuühendit; kirjutab õigesti sulghääliku omandatud oma ja võõrsõnade algusse; märgib kirjas õigesti käänd- ja pöördõnade õpitud lõppe ning tunnuseid;
- 6) teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestikjärjestuses;
- 7) kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed ning õpitud kohanimed;
- 8) piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi;
- 9) kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti ning kontrollib kirjutatut näidise järgi (30–40 sõna);
- 10) koostab kutse, õnnitluse, teate ja e-kirja; kirjutab eakohase pikkusega ümberjutustusi ning teisi loovtöid küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel.

1. klass

Õppe-ja kasvatuseesmärgid

Eesti keele õpetusega taotletakse, et õpilasel

- 1) areneb mõtlemine ja eakohane analüüsioskus;
- 2) kujuneb eneseväljenduseks ja suhtlemiseks vajalik keeleoskus;
- 3) kujuneb lugemisoskus;
- 4) kujunevad lugemise kaudu kõlbelised tõekspidamised, rikastub mõttemaailm ja sõnavara;
- 5) areneb kirjanduse mõistmine, kujutlusvõime, loovus;
- 6) tekib huvi lastekirjanduse vastu.

Õppesisu

Suuline keelekasutus

Kuulamine

Helide, häälte ja häälikute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas), hääliku pikkuse eristamine, põhirõhk täishääliku pikkusel.

Õpetaja ja kaaslaste kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine. Õpetaja ja kaaslaste ettelugemise kuulamine. Kuuldu ja nähtu kommenteerimine.

Kõnelemine

Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Häälduse harjutamine, hääle tugevuse kohandamine olukorrale. Töö lähedase tähendusega sõnaga, sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine. Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel. Lihtlauseliste küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas. Esemete, nähtuste, tegelaste jms võrdlemine, ühe-kahe tunnuse alusel rühmitamine. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. Jutustamine kuulatu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria, etteantud teema põhjal; aheljutustamine. Klassiga ühiselt kogetud sündmuste vahendamine jutustades: jutustamine eri rollides. Pantomiim-mõistatused tuttavate juttude kohta. Tuttava luuletuse, dialoogi peast esitamine.

Lugemine

Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus.

Trükitähtede (nii suurte kui väikeste) tundma õppimine. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine.

Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo, oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine.

Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.

Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti (õpilaspäevik, kutse, õnnitlus, saatekava, tööjuhend, raamatu sisukord) lugemine.

Sõna, lause, teksti sisu mõistmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel. Loole lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine. Küsimustele vastamine, millele vastus on tekstis otsesõnu kirjas.

Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid), skeemide, kaartide lugemine õppekirjanduses, nende tähenduse tabamine.

Luuletuste ilmikas (mõtestatud) lugemine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga. Tekstiliikide eristamine: jutt, muinasjutt, luuletus, mõistatus.

Kirjandustekstid: liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend. Loetud raamatu autori, kunstniku (illustraatori), tegelaste nimetamine, loetust jutustamine. Loetule emotsionaalse hinnangu andmine (lõbus, tõsine, igav jne).

Huvipakkuva raamatu leidmine kooli või kodukoha raamatukogust täiskasvanu abiga.

Kirjutamine

Kirjatehnika

Kirja eelharjutused. Kirjutamine pliiatsi ja kriidiga, joonistähtede kirjutamine. Õige pliiatsihoid ja kirjutamisasend istudes ja seistes (tahvli juures). Väikeste kirjatähtede õppimine. Suurte kirjatähtede õppimine (vajadusel 2. klassis). Tähtede seostamine.

Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine näidise järgi, töö puhtus, käekirja loetavus. Teksti ärakiri tahvlilt, õpikust.

Kirjalik tekstiloome

Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitlus (kujundamine näidise järgi).

Jutu kirjutamine pilditäiendusena (pildi allkiri, kahekõne jms). Jutule lõpu kirjutamine.

Loovtöö kirjutamine (pildi, pildiseeria, küsimuste järgi). Lünkumberjutustuse kirjutamine.

Õigekeelsus

Häälik, sõna, lause, tekst. Tähed ja tähestik, võõrtähtede vaatlus. Häälikute märkimine kirjas. Sõna ja lause ladumine ja kirjutamine.

Täis- ja kaashäälikud. Täishäälikuühendi vaatlus. Täishääliku pikkuse eristamine ja õigekiri, kaashääliku pikkusega tutvumine. Sulghäälik (k, p, t) omasõnade alguses. *i* ja *j* ning *h* sõna alguses seoses tähtede õppimisega.

Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes.

Liitsõna vaatlus (moodustamine).

Sõnade lõpu õigekiri, *-d* ja *-vad* (mitmus) ning *-b* (teigusõna 3. pööre) õigekirjaga tutvumine.

Tutvumine jutustava (väit-), küsi- ja hüüdlausega. Lause lõpumärgid: punkt, (küsi- ja hüüümärgi vaatlemine). Koma lauses (teksti vaatlus).

Oma kirjutusvea parandamine õpetaja abiga.

Etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine (15–20 sõna lihtlausetena).

Õpitulemused

Suuline keelekasutus (kuulamine, kõnelemine)

- 1) eristab häälikuid (asukoht ja järjekord sõnas), täishääliku pikkusi;
- 2) toimib õpetaja ja kaaslase suulise juhendi järgi;
- 3) kuulab õpetaja ja kaaslase esituses lühikest eakohast teksti, mõistab kuulnud lause, jutu sisu;
- 4) teab, et sõnadel on lähedase või vastandtähendusega sõna ja nimetab neist mõningaid;
- 5) väljendab end suhtlusolukordades arusaadavalt: palub, küsib, tänab, vabandab;
- 6) jutustab suunavate küsimuste toel kuuldust, nähtust, loetust;
- 7) koostab õpetaja abiga pildiseeria või küsimuste toel suulise jutu,
- 8) esitab luuletust peast.

Lugemine

- 1) tunneb häälik-tähelist vastavust, loeb õpitud teksti enam-vähem ladusalt, lausehaaval üksiku peatusega raskema sõna ees oma kõnetempos või sellest aeglasemalt;
- 2) mõistab häälega või endamisi (vaikse häälega või huuli liigutades) lugedes loetu sisu;
- 3) vastab teksti kohta käivatele küsimustele, mille vastused on palas otsesõnu öeldud;
- 4) mõtleb jutule alguse või lõpu;
- 5) on lugenud mõnda lasteraamatut, nimetab nende pealkirja ja autoreid, annab loetule emotsionaalse hinnangu (lõbus, tõsine, igav ...).

Kirjutamine

- 1) kasutab õiged kirjutamisvõtteid, teab, kuidas väikesi ja suuri kirjatähti kirjutatakse ning sõnas õigesti seostatakse;
- 2) kirjutab tahvlilt ära;
- 3) täidab tahvlinäidise järgi õpetaja abiga õpilaspäevikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, varustab töö kuupäevaga;
- 4) koostab näidise järgi kutse;
- 5) eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, sõna, lauset;
- 6) kirjutab omasõnade algusesse *k*, *p*, *t*;
- 7) kirjutab õigesti lühemaid (kuni 2-silbilisi) sõnu ja lauseid;
- 8) teab, et lause lõpeb punktiga;
- 9) teab, et lause alguses, inimeste, loomade, oma kodukoha nimes kasutatakse suurt algustähte;

10) kirjutab õigesti oma nime.

2. klass

Eesti keele õpetusega taotletakse, et õpilasel:

- 1) areneb mõtlemine ja eakohane analüüsioskus;
- 2) kujuneb eneseväljenduseks ja suhtlemiseks vajalik keeleoskus;
- 3) areneb lugemisoskus;
- 4) kujuneb oskus mõtestatult lugeda ja kirjutada eakohaseid eri liiki tekste;
- 5) kujunevad lugemise kaudu kõlbelised tõekspidamised, rikastub mõttemaailm ja sõnavara;
- 6) areneb kirjanduse mõistmine, kujutlusvõime, loovus;
- 7) süveneb huvi lugemise ja lastekirjanduse vastu.

Õppesisu

Suuline keelekasutus

- 1) Loetud teksti jutustamine, küsimuste, etteantud kava, piltide või pildiseeria põhjal.
- 2) Jutukeste koostamine oma kogemuste põhjal.
- 3) Pildiseeria täiendamine, loole alguse ja lõpu mõtlemine.
- 4) Jutukese jätkamine antud kava järgi.
- 5) Fantaasiajutustus pala teemal.
- 6) Olustikulistes situatsioonides vestlemisoskuse arendamine (tervitamine, tänamine, palumine, vabandamine, pöördumine (sina, teie), käitumine kaupluses, teatris, kõnelemine telefoniga).
- 7) Suhtlus läbi rühma- ja paaristöö.
- 8) Pala dramatiseerimine, hääldus- ja intonatsiooniharjutused.
- 9) Kirjeldamine skeemi ja tabeli abil.

Lugemine

- 1) Eakohaste tekstide lugemine (jutustavad ja kirjeldavad ilukirjandusliku tekstid, teabetekstide tutvustamine, folkloorsed lastelaulud, muinasjutud, muistendite tutvustamine, naljad, mõistatused, kunst- ja värssmuinasjutud, luuletused, näidendid), käekirjalise teksti lugemine tahvlilt, piltjuttude, tööjuhendi lugemine.
- 2) Oma lugemisvea parandamine, kui vastavale sõnale tähelepanu juhatakse.

- 3) Loetu üle arutlemine, selle kohta küsimuste esitamine.
- 4) Küsimustele sobiva vastuslause leidmine tekstist.
- 5) Loo tegelaste ja koha määratlemine.
- 6) Olulise väljatoomine, pealkirja põhjendamine.
- 7) Kava järgi lugemispalast vastavate osade leidmine.
- 8) Pala osade pealkirjastamine õpetaja abiga.
- 9) Pala mõtteline liigendamine ja kavapunktide formuleerimine õpetaja abiga.
- 10) Töötamine õppeotstarbelise teabetekstiga eakohaste juhiste alusel.
- 11) Õpikusõnastiku kasutamine.
- 12) Tutvumine tarbetekstidega.
- 13) Erinevate tekstide eristamine (muinasjutt, luuletus, mõistatus, kiri).
- 14) Luuletuse lugemine, selle sisu avamine õpetaja abiga.
- 15) Riimuvate sõnade leidmine.
- 16) Lugemine tegelaskõnena.
- 17) Eesti ja välismaiste lastekirjanike teoste lugemine.
- 18) Tutvumine maakonna raamatukoguga.
- 19) Eakohaste lasteraamatute iseseisev lugemine ja lugemispäeviku täitmine.

Kirjutamine

- 1) Tähestik.
- 2) Täishäälikuühend ja selle õigekiri.
- 3) Kaashäälikuühend ja selle õigekiri (suluta kaashäälikute ja sulghäälikutest koosnevas ühendis). 4) I ja j õigekiri.
- 5) Täishäälikute ja suluta kaashäälikute kolme pikkuse eristamine ja märkimine kirjas.
- 6) Nimisõna kaasaütleva käände ja -sse lõpulise sisseütleva käände lõpu õigekiri.
- 7) Pöördelõppude õigekiri.
- 8) Mitmuse tunnus -d.
- 9) Tegusõna. Omadussõna.
- 10) Olevik ja minevik.
- 11) Lause lõpumärk: küsimärk, hüüumärk, punkt.
- 12) Koma et, aga, kuid, sest, siis ees.
- 13) Koma kasutamine loetelus.

- 14) Poolitamise üldpõhimõtted.
- 15) Asesõnad ma, sa, ta, me, te, nad ja nende õigekiri.
- 16) H enamlevinud sõnade algul.
- 17) K, p, t s ja h kõrval.
- 18) Kirjaliku väljendusoskuse arendamine (kollektiivse kirjaliku ümberjutustuse kirjutamine).
- 19) Lühikese kirja kirjutamine.
- 20) Kirjutamise tehnika kordamine ja süvendamine.
- 21) Suurte ja väikeste kirjatähtede kordamine.
- 22) Vihiku kujundamine (pealkirjade esiletõstmine, kuupäeva kirjutamine, töö paigutus vihikus ja lehel).
- 23) Kirja kirjutamine ja paigutamine joonelisel paberil näidise järgi.
- 24) Tahvli või õpiku teksti õige ärakiri.
- 25) Omakujundatud õnnitluskaardile teksti paigutus ja kirjutamine näidise järgi.
- 26) Aadressi kirjutamine ümbrikule näidise järgi.

Õpitulemused

Suuline keelekasutus

Õpilane

- 1) kuulab eakohast teksti ja täidab selle põhjal ülesandeid õpetaja abiga;
- 2) jutustab loetu, kuuldu ja oma kogemuste põhjal;
- 3) vestleb olustikulistes situatsioonides, kasutab suhtlemisel viisakusväljendeid; 4) kuulab tähelepanelikult kaasvestlejat, esinejat;
- 5) kirjeldab erinevusi ja sarnasusi piltidelt ning olukordadest;
- 6) esitab luuletust peast.

Lugemine

Õpilane

- 1) loeb lodusalt, ilmekalt ja õigesti õpitud teksti, saab aru eakohasest tundmatust tekstist;
- 2) pauseerib koma, punkti, küsi- ja hüüumärgi puhul;
- 3) eristab ja intoneerib õigesti jutustavat, küsi- ja hüüdlauset;
- 4) parandab oma lugemisviga (kui sellele juhitakse tähelepanu);
- 5) mõistab loetavat teksti;

- 6) saab õpetaja abiga aru kirjalikest tööjuhustest;
- 7) annab kaasõpilase lugemisele omapoolse hinnangu;
- 8) loeb dialoogi;
- 9) loeb luuletust ja avab õpetaja abil selle sisu;
- 10) tunneb ära jutustuse, luuletuse, mõistatuse;
- 11) nimetab mõnda lastekirjanikku, loeb läbi vähemalt 5 ilukirjanduslikku teost ja täidab loetu kohta lugemispäeviku.

Kirjutamine

Õpilane

- 1) märgib kirjas õigesti täishäälikud ja täishäälikuühendid;
- 2) paneb lause lõppu punkti või küsimärgi;
- 3) kasutab suurt algustähte inimeste, loomad nimedes, tuttavates kohanimedes; 4) alustab lauset suure tähega;
- 5) saavutab klassi lõpuks loetava käekirja;
- 6) paigutab teksti korrektselt paberile;
- 7) kirjutab tahvlilt või õpikust ära ja kontrollib kirjutatut näidise järgi;
- 8) kasutab eesti omasõnade alguses tähti k, p, t;
- 9) kirjutab õpitud keelendite ja keelereeglite piires õigesti.

3. klass

Suuline keelekasutus

Õpitulemused

Õpilane

- 1) kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi;
- 2) väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt: palub, küsib, selgitab, keeldub, vabandab, tänab; vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ning lühivastuseid;
- 3) vaatleb sihipäraselt, kirjeldab eesmärgipäraselt nähtut, eset, olendit, olukorda, märkab erinevusi ja sarnasusi;
- 4) avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta;
- 5) annab küsimuste toel arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi;
- 6) jutustab loetust ja läbielatud sündmusest; jutustab pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskeemi ja küsimuste toel; mõtleb jutule alguse ja lõpu;

- 7) leiab väljendamiseks lähedase ja vastandtähendusega sõnu;
- 8) esitab luuletust peast.

Õppesisu

Kuulamine

Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk sulghääliku pikkusel.

Pikema suulise juhendi meeldejätmise ja selle järgi toimimine. Kaaslase ja õpetaja juhtnööride kuulamine, nende järgi toimimine.

Ettelugemise kuulamine. Kaaslase ettelugemise hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana). Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine. Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ning lihtsa skeemi koostamine.

Kuuldu (muinasjutt, lühijutt lapse elust, proosa-, luule ja ainetekst), nähtu (lavastus, film) sisu ümberjutustamine. Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja nende ütlustele.

Kõnelemine

Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Selge häälduse jälgimine teksti esitades. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevuse, intonatsiooni) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumise, tänamise) valik suhtlemisel. Suuline selgitus, kõnetus- ja viisakusväljendid, teietamine ja sinatamine. Kõnelemine eri olukordades: vestlus tundmatuga, sh telefonitsi, klassi/kooli esindamine, võistkonda kutsumine, koostegevusest loobumine jms.

Sõnavara arendamine: sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine, lähedase ja vastandtähendusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas.

Oma arvamuse avaldamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslase arvamuse küsimine.

Mõtete väljendamine terviklausetena ja sobiva sõnastusega (sõnavalik, mõtte lõpuleviimine). Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine.

Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal; aheljutustamine. Sündmuste, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks. Tuttava luuletuse ja dialoogi ilmekas (mõtestatud) esitamine.

Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.

Lugemine

Õpitulemused

Õpilane

- 1) loeb nii häälega ja kui endamisi ladusalt ja teksti mõistes; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti;
- 2) loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga;
- 3) töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel;
- 4) vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta;
- 5) eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku, keeldu;
- 6) tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja;
- 7) loeb läbi vähemalt neli eesti ja väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatust;
- 8) teab nimetada mõnda lastekirjanikku.

Lugemine

Õppesisu

Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Teksti ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus).

Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Ladus ja automatiseerunud lugemine. Oma ja kaaslaste lugemistehnika hindamine õpetaja juhiste alusel. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemise klassitahvlilt ja vihikust.

Jutustava ja kirjeldava teksti ning tarbe- ja teabeteksti (õpilaspäeviku, kutse, õnnitluse, saatekava, tööjuhendi, raamatu sisukorra, sõnastiku, teate, eeskirja, retsepti, õpikuteksti, teatmeteose teksti, ajalehe ja ajakirja ning muu meediateksti) lugemine.

Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses, lasteraamatutes ning lasteajakirjanduses.

Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi.

Töö tekstiga: tekstist õpitavate keelendite, sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine. Õpiku sõnastiku iseseisev kasutamine. Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetava kohta kava, skeemi, kaardi koostamine. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine. Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine, tegelaste iseloomustamine.

Jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine. Riimuvate sõnade leidmine. Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ning partnereid arvestades. Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt.

Tekstiliikide eristamine: muinasjutt, mõistatus, vanasõna, luuletus, jutustus, näidend, kiri

Kirjandus: folkloorne lastelaul, liisusalm, jutustus, muinasjutt, muistend, luuletus, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst, piltjutt, mõistatus, vanasõna.

Kirjutamine

Õpitulemused

Õpilane

- 1) kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid, kirjutab loetava käekirjaga;
- 2) kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära; paigutab teksti korrektselt paberile või arvutis, vormistab vihiku/õpilaspäeviku nõuetekohaselt;
- 3) valdab eesti häälikkirja aluseid ja õpitud keelendite õigekirja: eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset; märgib kirjas häälikuid õigesti; eristab lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja suluta kaashäälikuid; kirjutab õigesti asesõnu;
- 4) märgib õpitud sõnades õigesti kaashäälikuühendit; kirjutab õigesti sulghääliku omandatud oma ja võõrsõnade algusse; märgib kirjas õigesti käänd- ja pöörsõnade õpitud lõppe ja tunnuseid;
- 5) teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestik- järjestuses;
- 6) kirjutab suure algustähega lause alguse, inimeste- ja loomade nimed ning õpitud kohanimed;
- 7) piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi;
- 8) kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (30–40 sõna);
- 9) koostab kutse, õnnitluse, teate, e-kirja; kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a. ümberjutustusi) küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel;
- 10) kirjutab nii koolis kui ka igapäevaelus käsitsi ja arvutiga eakohaseid tekste vastavalt kirjutamise eesmärgile, funktsioonile ja adressaadile.

Kirjatehnika

Õppesisu

Kirjutamise tehnika süvendamine, oma loetava käekirja kujundamine, kirjutamise kiiruse arendamine. Kirjutamisvilumuse saavutamine (õiged tähekujud ja proportsioonid, loetav käekiri, ühtlane kirjarida, kirjatöö nõuetekohane välimus, töö vormistamine). Teksti ärakiri tahvlilt ja õpikust. Kirjutatu kontrollimine õpiku ja sõnastiku järgi. Oma kirjavea parandamine. Etteütlemise järgi kirjutamine. Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, ümbrik.

Õigekiri

Tähestiku järjekord. Täis- ja kaashäälikuühendi õigekiri. Täis- ja suluta kaashääliku pikkuse kordamine, sulghääliku pikkuse eristamine ja õigekiri. *k, p, t s-i* ja *h* kõrval. *i* ja *j* õigekiri (v.a võõrsõnades ja tegijanimedes). *h* sõna alguses. Sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses.

Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes, tuntumates kohanimedes. Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetustes. Poolitamise harjutamine.

Liitsõna. Nimi-, omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel. Mitmuse nimetava ning *sse*-lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. Olevik ja minevik. Pöördelõppude õigekirjutus. Erandliku õigekirjaga ase- ja küsisõnad (ma, sa, ta, me, te, nad, kes, kas, kus).

Väit- (jutustav), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid. Koma kasutamine loetelus; *et, sest, vaid, kuid, aga, siis, kui* puhul; sidesõnad, mis koma ei nõua.

Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (30–40 sõna). Oma kirjavea iseseisev leidmine. Sõnavara: lähedase ja vastandtähendusega sõna. Sõna ja tema vormide õigekirja ning tähenduse omandamine ja täpsustamine.

Tekstiloome

Lausete laiendamine ja sidumine tekstiks.

Tarbeteksti (ajaleheartikli, teate, nimekirja jne) kirjapanek.

Ümberjutustuse kirjutamine tugisõnade, skeemi, kaardi või kava toel.

Loovtöö kirjutamine (vaba jutt, jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu). Jutu ülesehitus: alustus, sisu, lõpetus.

Sündmusest ja loomast kirjutamine.

Jutule alguse ja lõpu kirjutamine.

Kirja kirjutamine. Oma kirjutatud teksti üle kaaslasega arutamine.

Õppetöö korraldus I kooliastmes. Lõiming.

I kooliastmes on eesti keel integreeritud õppeaine, mis taotleb nii keele- kui ka kirjandusõpetuse eesmärgi. I kooliastmes on eesti keel õppeaine, mille õppimine arendab kõiki keelelisi osakusi (kõnelemine, kuulamine, lugemine, kirjutamine, õigekeelsus) nii teabe- ja tarbetekstide kui ka kirjandustekstide lugemise, reflekteerimise ja kirjutamise toel.

I kooliastmes on kolm õppevaldkonda: suuline keeleteadmine (kuulamine, kõnelemine), lugemine ja kirjutamine. Suuline keeleteadmine hõlmab eneseväljendust argiolukorras ning eakohase suulise teksti mõistmist ja edasiandmist. Lugemise õpetamisel kujundatakse oskust töötada tekstiga eakohaste juhiste alusel. Kirjutamise õpetusega kujundatakse õigekirjaoskust õpitu piires ja suutlikkust end kirjalikult väljendada.

Õppekorralduse põhivorm on õppetund. Õppetunnid toimuvad koolis või väljaspool kooli ekskursiooni või õppekäiguna.

Eesti keel toetab teiste valdkonnapädevuste saavutamist, õpilased arendavad oma suulist ja kirjalikku väljendusoskust ning suhtlusoskust, õpivad lugema ja mõistma eri liiki tekste. Emakeeletundides omandatu soodustab võõrkeelte õppimist, matemaatika õppetekstide ja tekstülesannete mõistmist, matemaatikatundides järgitakse ka elementaarsete õigekirjanõuete täitmist kirjalikes töödes.

Loodusainete õppe- ja teabetekstide mõistmine eeldab samuti head lugemisoskust ja tekstitööd. Õpilane peab õppima õigesti kirjutama kohanimesid ning loodusnähtuste ja loodusobjektide nimetusi. Loodusalased tekstid eesti keele õppekirjanduses ning loetavas ilukirjanduses aitavad loodust tundma õppida ja väärtustada. Loodusainetes omandatud sõnavara ning teadmised soodustavad omakorda kirjandusteoste looduskirjelduste mõistmist, kujutluspiltide teket ja emotsionaalset mõju lugejale. Arutlusoskust ning info hankimise, tõlgendamise ja kasutamise oskusi arendatakse sotsiaalainete õppes sisult erinevate tekstidega töötades.

Kirjandusteose analüüs seostatuna illustratsioonide vaatlusega soodustab kunsti mõistmist. Kirjanduse ja muusikaõpetuse ühisosa on (rahva)laul, selle tekst ja esitamine.

Eesti keele õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

4. klass

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi;
- 2) annab lühidalt edasi kuuldu sisu;
- 3) väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes;
- 4) esitab kuuldu ja nähtu kohta küsimusi;
- 5) väljendab oma arvamust, annab infot edasi selgelt ja ühemõtteliselt;
- 6) leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku vormi;
- 7) kasutab sõnastikke ja teatmeteoseid;
- 8) esitab peast luuletuse või rolliteksti.

Õppesisu- ja tegevused

- 1) Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine.
- 2) Õpetaja ettelugemise järel (ainealane tekst, lõikhaaval) oluliste mõistete ja seoste leidmine. Kuuldud tekstist lühikokkuvõtte sõnastamine. Kuuldud teabe rühmitamine skeemi, märksõnade jm alusel.
- 3) Tekstide kriitiline kuulamine (fakti ja fantaasia eristamine jms). Lavastuse, kuuldud proosa, luule ja ainetekstide sisu ümberjutustamine.
- 4) Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus. Fakt ja arvamus.
- 5) Sõnavara avardamine ja täpsustamine, töö sõnastikega. Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis.
- 6) Vestlus etteantud teema piires. Küsimustele vastamine, esitlus, tutvustus. Erinevate käitumisviiside ja koostöövormide võrdlemine. Oma arvamuse avaldamine, seisukoha põhjendamine, kaaslaste arvamuse küsimine. Lisateabe otsimine.
- 7) Suulises keelekasutuses kirjakeele põhinormingute järgimine ning mõtete sobiv sõnastamine (sõnavalik, parasiitkeelendite vältimine, mõtte lõpule viimine).
- 8) Dialoogi ja dramatiseeringu koostamine ja esitamine. Pantomiim. Rollimäng.
- 9) Erinevate strateegiate kasutamine kõneülesannetes (nt võrdlemine, kirjeldamine). Eritüübiliste küsimuste moodustamine (nt intervjuu tegemiseks).
- 10) Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.

Teksti vastuvõtt

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loeb eakohast teksti ladusalt ja mõtestatult; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti;
- 2) otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;
- 3) vastab teksti põhjal sündmuste toimumise kohta ja tegelasi;
- 4) leiab teksti peamõtte;
- 5) kirjeldab teksti põhjal sündmuste toimumise kohta ja tegelasi;
- 6) leiab tekstist vajalikku infot;
- 7) tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kõnekäänu, kirja;
- 8) loeb läbi vähemalt neli eakohast väärtkirjandusteost (raamatut);
- 9) tutvustab loetud kirjandusteose sisu ja tegelasi ning kõneleb loetust.

Õppesisu ja -tegevused

- 1) Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine; lugemist hõlbustavad võtted. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoskuse hindamine.
- 2) Tööjuhendi lugemine. Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart jm). Tekstide võrdlemine etteantud ülesande piires.
- 3) Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Kujundlik keelekasutus (piltlik väljend). Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, remarkide, üksiksõnade jm alusel. Enne lugemist olemasolevate teemakohaste teadmiste ja kogemuste väljaselgitamine, oma küsimuste esitamine ning uute teadmiste vastu huvi äratamine (mida tean, mida tahaksin teada).
- 4) Kirjandusteksti süžee, sündmuste toimumise koht, aeg ja tegelased. Sündmuste järjekord. Arutlemine tekstis käsitletud teema üle. Tegelaste käitumise motiivide analüüs. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Küsimustele vastamine tekstinäidetega või oma sõnadega. Töö tekstiga: tundmatute sõnade tähenduse selgitamine, märkmete tegemine loetu põhjal, märksõnaskeemi, küsimuste koostamine. Loetava kohta kava, skeemi/kaardi koostamine. Rollimäng. Dramatiseering.
- 5) Luuletuse sisu eripära määramine (loodus, nali jne); riimide leidmine ja loomine, riimivate sõnade toel värsside loomine. Luuletuse ja proosateksti mõtestatud esitamine (meeleolu, laad).

- 6) Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.
- 7) Huvipakkuva raamatu leidmine, iseseisev lugemine, vajaliku info leidmine. Loetud raamatu sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine.
- 8) Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt, ka kataloogi või e-otsingut kasutades.
- 9) Tekstiliikide eristamine: jutustus, muinasjutt, luuletus, näidend, vanasõna, kõnekäänd, kiri.
- 10) Ilukirjandus: kunstmuinasjutt, tõsielujutt eakaaslastest, ilu- ja aimekirjandus loomadest, seiklusjutt, näidend, rahvaluule, värsslugu, vanasõnad ning kõnekäändud.

Tekstiloomed

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) jutustab ja kirjutab loetust ning läbielatud sündmusest;
- 2) jutustab tekstilähedaselt, kokkuvõtlikult kavapunktide järgi, märksõnaskeem ja küsimuste toel;
- 3) kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit, inimest;
- 4) kirjutab nii koolis kui ka igapäevaelus käsitsi ja arvutiga eakohaseid tekste vastavalt kirjutamise eesmärgile, funktsioonile ja adressaadile;
- 5) kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a. ümberjutustusi) küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel;
- 6) teeb oma tekstiga tööd.

Õppesisu ja -tegevused

- 1) Ümberjutustamine ja ümberjutustuse kirjutamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, loov, valikuline kavapunktide järgi, märksõnade ja küsimuste toel. Aheljutustamine.
- 2) Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega.
- 3) Loetu ja kuuldu põhjal jutustamine, kirjeldamine. Esemel, olendi, inimese kirjeldamine. Iseloomulike tunnuste esitamine.
- 4) Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt.
- 5) Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele, mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ja kehahoid.

- 6) Jutustus pildi või pildiseeria põhjal, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu, kirjeldus, seletus, veenmiskiri, tarbetekstid (juhend, nimekiri, retsept, e-kiri, teade), ajakirjandustekstid (uudis, intervjuu, pildi allkiri, kuulutus, reklaam, arvamislugu).
- 7) Protsesskirjutamine: kirjutamiseks valmistumine (märksõnad, idee- või mõtteskeem, tsentriline kaart, sündmuste kaart, muusika, pilt, rollimäng jne), teksti eri versioonide kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.

Keeleteadlikkus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) märgib kirjas õigesti lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja kaashäälikuid;
- 2) märgib sõnades õigesti kaashäälikuühendit;
- 3) kirjutab sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse;
- 4) pöörab tegusõnu olevikus;
- 5) moodustab ainsust ja mitmust, olevikku ja minevikku;
- 6) poolitab sõnu (õpitud reeglite piires);
- 7) kasutab õpitud keelendeid nii kõnes kui kirjas vastavalt suhtlemise eesmärgile, funktsioonile ja suhtluspartnerile, jälgib oma tekstis õpitud ortograafiareegleid;
- 8) kirjutab suure algustähega isiku ja kohanimed ja väikese algustähega õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetused;
- 9) tunneb ära liitsõna;
- 10) leiab vea enda ja kaaslaste kirjutistes õpitud keelendite piires; parandab leitud vead sõnaraamatu, käsiraamatu, kaaslaste ja/või õpetaja abiga;
- 11) kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti (40-60 sõna, 20 ortogrammi).

Õppesisu ja -tegevused

Üldteemad

Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled.

Häälikuõpetus ja õigekiri

- 1) Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend.
- 2) Kaashäälikuühendi õigekiri. g, b, d s-i kõrval (nt jalgsi, kärbsed). h õigekiri.
- 3) I ja j õigekiri (tegijanimi). Tutvumine gi- ja ki-liite õigekirjaga.

- 4) Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).
- 5) Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri.
- 6) Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri.
- 7) Nimi ja nimetus. Isiku- ja kohanimed, ametinimetused ja üldnimetused.
- 8) Eakohase teksti eksimatu ära kirjutamine tahvlilt. Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (40–60 sõna, 20 ortogrammi). Oma kirjavea iseseisev leidmine.

Sõnavaraõpetus

- 1) Sünonüümid. Antonüümid.
- 2) Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhisõna, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.

Vormiõpetus

- 1) Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses.
- 2) Nimisõna. Omadussõna. Asesõna. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine.

Lauseõpetus

Lause. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi. Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi, väit ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine. Otsekõne ja saatelause.

II KOOLIASTE

II ja III kooliastmes kujundatakse õpilaste teadmisi ja oskusi neljas õppevaldkonnas: suuline ja kirjalik suhtlus, teksti vastuvõtt, tekstiloomine ning keeleteadlikkus. Siingi on eesti keele õpetamise keskmes (tervik)tekstid ja katkendid või tekstikorpused ning nendega seotud tekstitoimingud. Keelepädevuse tagab võimalikult eripalgeline, kuid autentne ja adekvaatne tekstivalik, mis võimaldab omandada keeleteadmisi ja kujundada hoiakuid.

Suhtlemisõpetusega kujundatakse oskust kasutada multimodaalses suhtluses eri kanaleid ja keskkondi (sh netikeskkonda), oskust arvestada suhtlemisel eesmärki, partnerit ja olukorda, oskust vahendada teavet, väljendada oma arvamusi ja hinnanguid. Tähelepanu pööratakse ka netiturvalisusele. Suhtlusoskuse arendamisel tehakse informatiivseid esitlusi (nt raamatututvustusi) nii individuaalselt kui ka koostöös.

II kooliastme õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane:

- 1) valib juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali;
- 2) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, avaldab viisakalt ja olukorrast lähtuvalt arvamust, sõnastab järelduse;
- 3) lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös;
- 4) põhjendab oma seisukohta ja aktsepteerib kaaslaste põhjendatud seisukohti;
- 5) kasutab suhtluses sobivaid keelevahendeid, sh korrektset kirjakeelt õpitu piires nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses.

Teksti vastuvõtt

Õpilane:

- 1) valib ja loeb sobivaid tervikteoseid nii eesti kui ka maailma lastekirjandusest;
- 2) iseloomustab õpitud tekstiliike ja nende kasutamise võimalusi;
- 3) loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste;
- 4) võrdleb tekste, esitab küsimusi, avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte;
- 5) kuulab ja jälgib vastuvõetavat teksti, valib lugemise eesmärgile sobiva lugemisviisi;
- 6) tunneb keele ja kirjanduse valdkonna teabekeskondi, leiab neist vajaliku teabe;
- 7) võrdleb eri allikatest pärit infot, eristab olulist ebaolulisest, fakti arvamusest.

Tekstiloomed

Õpilane:

- 1) leiab juhendamise abil tekstiloomeks vajalikku teavet;
- 2) tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise põhietappe;
- 3) jutustab, kirjeldab, võrdleb ja arutleb suuliselt ja kirjalikult;
- 4) esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ja peab lühikese ettekande;
- 5) kirjutab eesmärgipäraselt ja olukohaselt eri liiki eakohaseid tekste;
- 6) vormistab kirjalikud tekstid korrektselt nii käsikirjas kui ka arvutis.

Keeleteadlikkus

Õpilane:

- 1) nimetab Eestis kõneldavaid keeli, sugulaskeeli ja rahvaid;
- 2) eristab keelevariante, sh murdeid, sotsiolekte, toob näiteid nende kasutusest;

- 3) kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi, eristab sõnaliikide tüüpjuhte ning põhilisi käänd- ja pöörd sõna vorme;
- 4) moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sealhulgas koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid;
- 5) järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
- 6) rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ja -analüüsis;
- 7) kasutab õigekirja kontrollimiseks ja tähenduste leidmiseks trüki- ja digisõnastikke, leiab sõnaartiklist vajaliku teabe.

5. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) valib juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali;
- 2) lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös;
- 3) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning avaldab arvamust.
- 4) loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste;
- 5) esitab teksti kohta küsimusi ja avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte;
- 6) kasutab töös tekstidega õpitud keele- ja tekstimõisteid.
- 7) jutustab, kirjeldab, arutleb suuliselt ja kirjalikult;
- 8) esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ja peab lühikese ettekande;
- 9) kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju;
- 10) vormistab kirjalikud tekstid korrektselt;
- 11) kasutab tekste luues ja seostades omandatud keele- ja tekstimõisteid.
- 12) nimetab Eestis kõneldavaid keeli, sugulaskeeli ja rahvaid;
- 13) kirjelda eesti keele häälikusüsteemi;
- 14) järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
- 15) moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid;
- 16) rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes.

Õppesisu

- 1) Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis.
- 2) Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldu kohta arvamuse esitamine.

- 3) Suuline arvamusavaldus ja vestlus etteantud teemal, vastulausele reageerimine ning seisukohast loobumine. Küsimustele vastamine, esitlus ja tutvustus. Väite põhjendamine.
- 4) Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.
- 5) Visuaalselt esitatud info (foto, joonise, graafiku) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine.
- 6) Eesmärgistatud lugemine, kuulamine, vaatamine, kokkuvõtte tegemine, kuuldu konspekterimine.
- 7) Tarbe- ja õppetekstide (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart, saatekava jne) mõtestatud lugemine.
- 8) Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid. Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist ja hinnakirjast andmete kirjapanek ning seoste esiletoomine
- 9) Lühiettekanne ja esitlus internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika.
- 10) Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi ja inimese kirjeldamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ning selle väljendamine.
- 11) Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumistest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.
- 12) Arutlemine. Põhjuse ja tagajärje eristamine.
- 13) Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. Sugulaskeeled ja sugulasrahvad.
- 14) Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. Võõrtähed ja -häälikud.
- 15) Kaashäälikuühendi õigekiri. Tähed g, b, d s-tähe kõrval.
- 16) Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).
- 17) Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.
- 18) Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist).
- 19) Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad ja muutumatud sõnad.
- 20) Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses. Tegusõna oleviku- ja minevikuvormi kasutamine tekstis.

- 21) Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. Käänamine. Käänded, nende küsimused ja tähendus. Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist.
- 22) Ainsus ja mitmus.
- 23) Lause. Alus ja öeldis. Lihtsamad lause laiendamise võimalused. Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlauses. Koondlause kasutamine tekstis.
- 24) Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine.
- 25) Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed.

6. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) valib juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali;
- 2) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning avaldab arvamust, sõnastab järelduse;
- 3) lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös;
- 4) põhjendab oma seisukohta ja aktsepteerib kaaslaste põhjendatud seisukohti;
- 5) teeb kuuldu ja loetu kohta nii suulise kui ka kirjaliku kokkuvõtte.
- 6) tunneb õpitud tekstiliike ja nende kasutamise võimalusi;
- 7) loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste;
- 8) võrdleb tekste, esitab küsimusi ja avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte;
- 9) kasutab töös tekstidega õpitud keele- ja tekstimõisteid;
- 10) tunneb keele ja kirjanduse valdkonna teabekeskondi, leiab neist vajaliku teabe;
- 11) võrdleb eri allikatest pärit infot, eristab olulist ebaolulisest, fakti arvamusest.
- 12) leiab juhendamise abil tekstiloomeks vajalikku teavet;
- 13) tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise põhietappe;
- 14) jutustab, kirjeldab ning arutleb suuliselt ja kirjalikult;
- 15) esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ja peab lühikese ettekande;
- 16) avaldab viisakalt ja olukorrast lähtudes arvamust sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 17) kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju;
- 18) vormistab kirjalikud tekstid korrektselt nii käsikirjas kui ka arvutis;
- 19) kasutab tekste luues ja seostades omandatud keele- ja tekstimõisteid.
- 20) tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpjuhte ja lihtvormide kasutust ning järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;

- 21) moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid;
- 22) kasutab veebi- ja pabersõnaraamatut sõna tähenduse ja õigekirja kontrollimiseks;
- 23) rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ning tekste analüüsid ja hinnates.

Õppesisu

- 1) Suuline arvamusavaldus ja vestlus etteantud teemal, vastulausele reageerimine ning seisukohast loobumine. Küsimustele vastamine, esitlus ja tutvustus. Väite põhjendamine. Seisukoha põhjendamine paaris- või rühmatöö ajal ning kõnejärg. Kaaslase täiendamine ja parandamine.
- 2) Kaasõpilaste töödele hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine. Klassivestlus, diskussioon. Telefonivestluse alustamine ja lõpetamine. Virtuaalkeskonnas suhtlemise eesmärgid, võimalused, ohud, privaatsus ja avalikkus. E-kiri.
- 3) Raadio- ja telesaadete eripära, vormid ning liigid. Eesmärgistatud kuulamine, vaatamine, kokkuvõtte tegemine, kuuldu konspekterimine.
- 4) Trüki ja veebiajakirjandus: pressifoto, karikatuur, pildiallkiri.
- 5) Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam.
- 6) Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid.
- 7) Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist ja hinnakirjast andmete kirjapanek ning seoste esiletoomine.
- 8) Tarbe- ja õppetekstide (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart, saatekava jne) mõtestatud lugemine.
- 9) Veebi(teabe)keskkondade (veebisõnastikud, kodulehed jms) teadlik kasutamine, fakti ja arvamuse eristamine.
- 10) Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ning vajaliku teabe leidmine. Visuaalselt esitatud info (foto, joonise, graafiku) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine. Eesmärgistatud lugemine, kuulamine, vaatamine, kokkuvõtte tegemine, kuuldu konspekterimine
- 11) Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine ja avaldamine, tagasiside saamine.
- 12) Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus. Mustand. Oma vigade leidmine ja parandamine. Lisateabe otsimine. Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamad võtted.

- 13) Visuaalsed ja tekstilised infoallikad ning nende usaldusväärsus. Eri allikatest pärit info võrdlemine, olulise eristamine ebaolulisest. Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal. Fakt ja arvamus. Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega.
- 14) Lühiettekanne ja esitlus internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika.
- 15) Kiri, ümbriku vormistamine.
- 16) Kirjakeel, argikeel ja murdekeel.
- 17) g, b, d s-i kõrval. Tähe h õigekiri. Tähtede i ja j õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). Liidete -gi ja -ki õigekiri. Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel.
- 18) Tähtede f ja š õigekiri. Sagedamini esinevate võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).
- 19) Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist).
- 20) Kirjakeelne ja argikeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng. Sünonüümid, antonüümid, homonüümid, nende kasutamine. Sõnavaliku täpsus erinevates tekstides.
- 21) Igapäevaste võõrsõnade asendamine omasõnadega ja vastupidi.
- 22) Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist).
- 23) Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, liht-, täis- ja enneminevik. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. lik- ja ne-liiteliste omadussõnade käänamine ning õigekiri. Omadussõnade võrdlusastmed. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade tuletusliited. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (ne- ja line-liitelised omadussõnad).
- 24) Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ja järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ja numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis.
- 25) Sõnaraamatute kasutamine käändsõna põhivormide kontrollimiseks.
- 26) Liitlause. Lihtlausete sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine.
- 27) Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ja järel.
- 28) Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi.
- 29) Üte ja selle kirjavahemärgid.
- 30) Muud õigekirjateemad.

31) Algustäheõigekiri: ajaloosündmused; ametinimetused ja üldnimetused; perioodikaväljaanded; teoste pealkirjad.

32) Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri. Lühendite lugemine.

III KOOLIASTE

II ja III kooliastmes kujundatakse õpilaste teadmisi ja oskusi neljas õppevaldkonnas: suuline ja kirjalik suhtlus, teksti vastuvõtt, tekstiloome ning keeleteadlikkus. Siingi on eesti keele õpetamise keskmes (tervik)tekstid ja katkendid või tekstikorpused ning nendega seotud tekstitoimingud. Keelepädevuse tagab võimalikult eripalgeline, kuid autentne ja adekvaatne tekstivalik, mis võimaldab omandada keeleteadmisi ja kujundada hoiakuid.

Suhtlemisõpetusega kujundatakse oskust kasutada multimodaalses suhtluses eri kanaleid ja keskkondi (sh netikeskkonda), oskust arvestada suhtlemisel eesmärki, partnerit ja olukorda, oskust vahendada teavet, väljendada oma arvamusi ja hinnanguid. Tähelepanu pööratakse ka netiturvalisusele. Suhtlusoskuse arendamisel tehakse informatiivseid esitlusi (nt raamatututvustusi) nii individuaalselt kui ka koostöös.

Teksti vastuvõtu õpetusega kujundatakse oskust tekste leida ja valida, eesmärgipäraselt lugeda ja kuulata, samuti rakendatakse erinevaid lugemis- ja kuulamisvõtteid ning süvendatakse oskust teksti mõista ja sellele reageerida. Arendatakse kriitilise lugemise oskust ning analüüsitakse erinevaid tarbetekste. Elulähedaste ja tähenduslike aine- ja muude tekstide käsitus lõimitakse tekstide ülesehitusliku eripära, sõnavara, grammatika ja õigekeelsuse õpetamisega, et kujundada õpilases loomulik keeleteadlikkus.

Tekstiloomet õpetusega kujundatakse mitmekülgset ja eesmärgistatud eneseväljendusoskust, mille puhul õpilane tajub situatsiooni ja adressaati ning suudab oma mõtteid selgelt ja täpselt, tekstiliigile omasel viisil väljendada. Jutustavate, kirjeldavate ja arutluselementidega tekstide kõrval hõlmab kirjutamine avarat tekstivälja alates tarbetekstidest kuni ilukirjanduseni. Tekstiloomes on põhirõhk kirjutamise protsessil, õpilane järgib kirjutamise etappe alates eeltööst kuni lõpptulemuse vormistamise ja viimistlemiseni.

Keeleteadlikkuse õpetusega avardatakse keeleteadmisi, omandatakse õigekeelsuspõhimõtted, kujundatakse eesti keelt väärtustavat hoiakut. Arendatakse oskust tänapäeva eesti kirjakeelt teadlikult kasutada, kujundatakse arusaamist keele arengust ja muutumisest ning murrete eripärast. Keeleteadlikkust, mis peab tagama korrektse ja mitmekülgse kirjakeele omandamise, õpetatakse muude tekstitoimingute osana.

Et õpilane osaleks aktiivselt ja vahetult õppeprotsessis, peavad keeleõppe tegevused olema mitmekülgsed ja funktsionaalsed. Keeletundides omandatakse konkreetseid keeleteadmisi ja

praktilisi oskusi, analüüsitakse loetut ja kuuldot, kujundatakse keelega seotud hoiakuid ja antakse hinnanguid ning kirjutatakse eri liiki tekste. Arendatakse oskust sobivatest allikatest ja keskkondadest infot hankida, seda lugeda ja kriitiliselt hinnata. Keeleallikate kasutamine lõimitakse tekstiloomesse, st, et õpilane oskab teabe põhjal langetada teadlikke keelevelikuid, mis arvestavad suhtlusolukorra sobivust. Tekstitöös on oluline ka digitaalse sisu loomine, muutmine ja taasesitamine.

Taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) väärtustab oma rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust;
- 2) väärtustab eesti keelt kui kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit.
- 3) on keeleteadlik, väljendab end eesmärgipäraselt, selgelt, asjakohaselt ja keeleliselt korrekselt suuliselt ning kirjalikult;
- 4) loeb tekste vilunult, eesmärgistatult ja kriitiliselt eri keskkondades ja allikatest;
- 5) kirjutab eesmärgistatult ja keeleliselt korrekselt eri liiki tekste eri keskkondades ja allikate toel;
- 6) analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste, arvestab intellektuaalomandiga;
- 7) mõistab eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust, sisu, keelelist eripära ning funktsiooni;
- 8) kujundab lugemise kaudu väärtushoiakuid ja tõekspidamisi;
- 9) väljendab end sobivat ja rikkalikku sõnavara kasutades;
- 10) omandab lugemisharjumuse ja väärtustab lugemist.

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane:

- 1) nimetab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt argikeelest;
- 2) esitab kuuldu ja loetu põhjal küsimusi, teeb järeldusi ning annab hinnanguid;
- 3) teeb kuuldu ja loetu kohta nii suulise kui ka kirjaliku kokkuvõtte;
- 4) arutleb eakohastel teemadel, lahendab keelealaseid probleemülesandeid ja osaleb diskussioonides;
- 5) põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 6) märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevelikuid;
- 7) kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi.

Teksti vastuvõtt

Õpilane:

- 1) iseloomustab peamisi tekstiliike, nende põhijooni ning kasutamise võimalusi;
- 2) loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste;
- 3) teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast, liigist, eesmärgist, autorist ja suhtlusolukorrast;
- 4) teeb järeldusi kasutatud keelevahendite kohta ning märkab kujundlikkust mõjutusvahendina;
- 5) hindab kriitiliselt sõnumi suhtlusmooduseid, sh visuaalset, kuuldelist, žestilist ja tekstilist osa;
- 6) võtab kokku ja konspekteerib tekste, teeb teksti põhjal märkmeid, võrdleb tekste omavahel, osutab arusaamatule;
- 7) sõnastab teksti kohta küsimusi ja esitab vastuväiteid, avaldab arvamust, kommenteerib, tõlgendab ning seostab oma kogemuste ja mõtetega;
- 8) kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti vastuvõtmisel, analüüsimisel ja tõlgendamisel ning seoste loomisel.

Tekstiloome

Õpilane:

- 1) leiab tekstiloomeks vajalikku teavet eri allikatest ja keskkondadest, valib kriitiliselt teabeallikaid ning osundab neid sobivas vormis;
- 2) kirjutab ja valmistub esinemiseks etappide kaupa;
- 3) ehitab teksti üles vastuvõtjat arvestades, järjestab ja seostab info loogiliselt ning valdab peamisi tekstisidususvõtteid;
- 4) esineb suuliselt (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne);
- 5) kirjutab eesmärgipäraselt ja olukohaselt, vormistab korrektselt eri liike tekste (teabetekstid, sh kindla eesmärgiga ülevaated, kokkuvõtted ja lühiuurimused; meediatekstid, sh uudis, intervjuu; arvamustekstid, sh kirjand, kommentaar, arvamslugu; avaliku suhtluse tekstid, sh avaldus, seletuskiri);
- 6) seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga eesmärgiga, vahendab kuuldud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale;
- 7) kirjutab suhtlussituatsiooni sobivaid tekste, arvestab teksti vastuvõtjat, järgib õigekirjanorme, kasutab mitmekesisid grammatilisi tarindeid ja sõnavara;

- 8) kasutab kirjutamisel mitmeid keeleallikaid ja teeb saadud teabe põhjal teadlikke keelevelikuid.

Keeleteadlikkus

Õpilane:

- 1) väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest, kirjeldab ja mõistab eesti keele eripära, kujunemist ja rolli teiste keelte taustal, suhestab keeli teadlikult;
- 2) suhtub mõistvalt eesti keelt teise keelena kõnelejatesse, on toetav vestluspartner;
- 3) järgib eesti õigekirja aluseid ja põhimõtteid, kasutab õigekirjakorrektorit;
- 4) kasutab eesti kirjakeelt avalikult esinedes ning õppides;
- 5) kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi, eristab sõnaliike ja -vorme, lauseehituse peajooni;
- 6) tunneb peamisi lausetarindeid ja varieerib neid kirjutades korrektsel ja sobival viisil, sh kasutab liit- ja lihtlauseid, lauselühendiga lauseid, otsekõnet;
- 7) kasutab ja mõistab tekstis erineva stiiliväärtusega sõnu ja väljendeid, tunneb eesti keele sõnamoodustuse põhimõtteid;
- 8) kirjeldab õpitud metakeele piires tekstide ülesehituslikku ja grammatilist ning sõnavaralist eripära;
- 9) kasutab teadlikult mitmesuguseid keeleallikaid, tunneb sõnaartikli ülesehitust, märke ja märgendeid, leiab teavet õigekirja, vormimoodustuse ja tähenduse kohta.

7. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt argikeelest;
- 2) märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevelikuid;
- 3) põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult;;
- 4) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi;
- 5) võtab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku;
- 6) kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi.
- 7) seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli;
- 8) loeb ja kuulab sihipäraselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste;

- 9) võrdleb tekste omavahel, selgitab arusaamatuks jäänud, esitab küsimusi ja vastuväiteid, avaldab arvamust, vahendab teksti, võtab kokku, kommenteerib, tõlgendab ning seostab teksti oma kogemuse ja mõtetega;
- 10) kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, seoste loomisel ning tekstile reageerimisel;
- 11) põhjendab ja avaldab viisakalt ning asjakohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 12) oskab kasutada omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades;
- 13) kirjutab suhtlussituatsiooni sobivaid tekste, arvestab teksti vastuvõtjat, järgib õigekirjanorme, kasutab mitmekesiseid grammatilisi tarindeid ja sõnavara;
- 14) kasutab kirjutamisel mitmeid keeleallikaid ja teeb saadud teabe põhjal teadlikke keelevelikuid;
- 15) eristab kirjakeelt kõnekeelest;
- 16) teab eesti keele murdeid;
- 17) järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- 18) oskab õigekirjajuhiseid leida internetiallikatest, sõna- ja käsiraamatutest; kasutab arvuti õigekirjakorrektorit;
- 19) teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme;
- 20) rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsidest ja hinnates;
- 21) teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni;
- 22) kasutab tekstide koostamisel tavakohast ülesehitust ja vormistust.

Õppesisu

- 1) Suulise ja kirjaliku erijooned. Kirjakeel vs argikeel.
- 2) Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine. Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, suhtlemise lõpetamine. Telefonivestlus. Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö ajal arvamuse avaldamine ja põhjendamine.
- 3) Väitlus, väitluse reeglid. Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine. Veebisuhtlus. Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik.
- 4) Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine.

- 5) Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.
- 6) Meediatekstide põhiliigid ja tunnused: uudislugu, arvamuslugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus. Uudise ülesehitus ja pealkiri. Arvamusloo ülesehitus ja pealkiri. Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Kriitiline lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine.
- 7) Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Põhilised meediakanalid. Televisioon ning raadio: avalik-õiguslikud ja erakanalid. Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia.
- 8) Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik.
- 9) Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudise pealkirjastamine.
- 10) Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine.
- 11) Arvamuse kirjutamine: seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine.
- 12) Kirjalike tööde vormistamise ja teksti arvutitöötluse põhimõtted.
- 13) Kirjakeel ja kõnekeel. Eesti keele erikujud. Oskussõnavara.
- 14) Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtrliku häälikuõigekirjaga sõnad.
- 15) Silbitamine, pikk ja lühike silp.
- 16) Õigehääldus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed.
- 17) Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtrlike võõrsõnade õigekiri.
- 18) Õigekeelsussõnaraamatust (nii interneti- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ning õigehäälduse kontrollimine.
- 19) Sõna ja tähendus, sõnastuse rikastamine, sünonüümide tähendusvarjundid, homonüümid ja vaeohtlikud paronüümid.
- 20) Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad (nimi-, omadus, arv- ja asesõnad) ning muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses.
- 21) Tegusõna pöördelised vormid: pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood. Tegusõna vormide kasutamine lauses. Tegusõna käändelised vormid. Tegusõna astmevaheldus: vaeohtlikud tegusõnad ja sõnavormid; õige pöördvormi leidmine õigekeelsussõnaraamatust. Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljendtegeusõna.
- 22) Tegusõna kokku- ja lahkukirjutamine.

- 23) Käändsõnad. Käänetevahelised seosed. Veaohtlikud käändevormid. Käändsõna astmevaheldus: veaohtlikud käändsõnad ja sõnavormid. Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul
- 24) Omadussõna võrdlusastmed: veaohtlikud sõnad.
- 25) Käändsõnade kokku- ja lahkukirjutamine.
- 26) Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad.
- 27) Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine.

8. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevelikuid;
- 2) põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 3) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi;
- 4) võtab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku;
- 5) algatab ja arendab nii suhtlust kui ka teemasid;
- 6) arutleb eakohastel teemadel ja lahendab probleemülesandeid;
- 7) kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi
- 8) tunneb olulisi tekstiliike, nende põhijooni ja kasutamise võimalusi;
- 9) loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste;
- 10) teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast liigist ja autorist;
- 11) märkab kujundlikkust mõjutusvahendina;
- 12) leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist; valib kriitiliselt teabeallikaid ning osundab neid sobivas vormis;
- 13) tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise etappe;
- 14) oskab eesmärgipäraselt kirjutada kirjandit;
- 15) oskab suuliselt esineda (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne)
- 16) teab eesti keele lauseehituse peajooni; tunneb keelendite stiiliväärtust, kasutab ja mõistab tekstis keelendeid;
- 17) teab suulise ja kirjaliku keelevormi erijooni ning eristab kirjakeelt kõnekeelest;
- 18) järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;

- 19) oskab leida õigekirjajuhiseid internetiallikatest ning sõna- ja käsiraamatutest, kasutab arvuti õigekirjakorrektorit;
- 20) rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates;
- 21) teab õpitud tekstiliikide keelalisi erijooni; kasutab tekste koostades tavakohast ülesehitust ning vormistust.

Õppesisu

- 1) Suhtlusolukord, suhtlusolukorra komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorraga arvestamine. Suhtlemisel partneri arvestamine.
- 2) Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, telefonivestlus.
- 3) Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö käigus arvamuse avaldamine ja põhjendamine. Diskussioon. Kompromissi leidmine, kaaslaste öeldu/tehtu täiendamine ja parandamine. Kaaslaste tööle põhjendatud hinnangu andmine.
- 4) Suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine.
- 5) Väitlus, väitluse reeglid.
- 6) Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud.
- 7) Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe- ja meediažanrid), nende eesmärgid ning keelekasutus. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine.
- 8) Teabetekstide (õpikutekst, populaarteaduslik tekst) eesmärk, tunnused ja ülesehitus. Uurimuse eesmärk ning ülesehitus. Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.
- 9) Kõne kuulamine ning märkmete tegemine. Kõnest olulise teabe ja probleemide leidmine ning kokkuvõtte tegemine.
- 10) Konspekterimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine.
- 11) Reklaamtekst, reklaamtekstide eesmärk ja tunnused. Avalik ja varjatud mõjutamine.
- 12) Meediaeetika kesksed põhimõtted. Sõnavabaduse põhimõte ning selle piirangud.
- 13) Teabe leidmine, reprodutseerimine ning seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires. Alustekstide (meedia- ja teabetekstid) põhjal kirjutamine: refereerimine, arutlemine. Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused.
- 14) Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja esitamine. Kõne näitlikustamine. Ettekande koostamine ja esitamine.
- 15) Kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõte. Kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamine.

- 16) Jutustava, kirjeldava ja arutleva kirjandi kirjutamine.
- 17) Eesti kirjakeele kujunemine.
- 18) Nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid; kohad ja ehitised; asutused, ettevõtted ja organisatsioonid; riigid ja osariigid; perioodikaväljaanded; teosed, dokumendid ja sarjad; ajaloosündmused; üritused; kaubad.
- 19) Lause. Lause suhtluseesmärgid.
- 20) Lauseliikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus ja öeldistäide. Täiend. Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ning täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ning kasutamine lauses.
- 21) Liht- ja liitlause. Lihtlause õigekiri. Rindlause. Rindlause osalausete ühendamise võimalused, rindlause kirjavahemärgistamine. Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Põimlause õigekiri. Segaliitlause. Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega. Liht- ja liitlause sõnajärg.
- 22) Otsekõne, kaudkõne ja tsitaat. Otsekõnega lause muutmise kaudkõneks.

9. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevelikuid;
- 2) oskab oma seisukohti väljendada ning sõnastab vajaduse korral eriarvamuse;
- 3) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid;
- 4) oskab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku võtta;
- 5) oskab nii suhtlust kui ka teemasid algatada, arendada, tõrjuda ja katkestada;
- 6) oskab eakohastel teemadel arutleda ja probleemülesandeid lahendada ning osaleb diskussioonides;
- 7) kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi.
- 8) tunneb peamisi tekstiliike, nende põhijooni ning kasutamise võimalusi;
- 9) hindab kriitiliselt sõnumi suhtlusmooduseid, sh visuaalset, kuuldelist, žestilist ja tekstilist osa;
- 10) loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste;
- 11) teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast, liigist ja autorist;

- 12) suudab kasutatud keelevahendite kohta järeldusi teha ning märkab kujundlikkust mõjutusvahendina;
- 13) seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli;
- 14) oskab tekste võrrelda; osutab, mis tekstis on arusaamatuks jäänud; suudab teksti kohta küsimusi ja vastuväiteid esitada, arvamust avaldada, teksti vahendada ja kokku võtta, kommenteerida, tõlgendada ning oma kogemuse ja mõtetega seostada;
- 15) kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, seoste loomisel ning tekstile reageerides;
- 16) oskab eesmärgipäraselt kirjutada, eri liiki tekste (referaat, kirjand, kommentaar, aramusavaldus, elulugu, avaldus, seletuskiri) korrektselt vormistada ning suuliselt esitada;
- 17) ehitab teksti üles vastuvõtjat arvestades, järjestab ja seostab info loogiliselt ning valdab peamisi tekstisidususvõtteid;
- 18) seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toimumise eesmärgiga, vahendab kuuldud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale;
- 19) väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest ning tajub eesti keele eripära, suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi;
- 20) suhtub mõistvalt eesti keelt teise keelena kõnelejatesse, on toetav vestluspartner;
- 21) järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid, oskab leida õigekirjajuhiseid internetiallikatest ning sõnaja käsiraamatutest, kasutab arvuti õigekirjakorrektorit;
- 22) tuleb eesti kirjakeelega toime tavasuhtluses ja avalikult esinedes ning edasi õppides;
- 23) teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme ning lauseehituse peajooni, tunneb keelendite stiiliväärtust, kasutab ja mõistab tekstis keelendeid;
- 24) kirjeldab õpitud metakeele piires tekstide ülesehituslikku ja grammatilist ning sõnavaralist eripära;
- 25) teab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt kõnekeelest;
- 26) teab eesti kirjakeele arengu etappe ja eesti keele murdeid.

Õppesisu

- 1) Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud.
- 2) Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid.
- 3) Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väärikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele.

- 4) Aktuaalse meediateksti kommenteerimine vestlusringis. Loetu kirjalik ja suuline vahendamine.
- 5) Väitlus, väitluse reeglid.
- 6) Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine.
- 7) Tarbetekstide (juhend, elulookirjeldus, avaldus, seletuskiri) eesmärk, tunnused ja ülesehitus. Tarbetekstidest olulise info leidmine ning selle põhjal järelduste tegemine.
- 8) Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ning tõlgendamine.
- 9) Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Kriitiline lugemine.
- 10) Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik ja selle ülesehitus: väide, põhjendus, järeldus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa tervikuks sidumine.
- 11) Suhtluseesmärkide kaudu sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära.
- 12) Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus.
- 13) Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomes: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid.
- 14) Keeleuuendus. Keeleuuendus ja keele areng: võimalused ja ohud. Keelesugulus, soome-ugri ja indoeuroopa keeled. Eesti keele eripära ning võrdlus teiste keeltega.
- 15) Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased internetiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade õigekirja, õigehäälduse, õige muutmisviisi, tähenduse ning stiilivärvingu leidmiseks.
- 16) Poolitamine, sealhulgas võõrsõnade ja nimede poolitamine.
- 17) Arvuti keelekorrektori kasutamine.
- 18) Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving.
- 19) Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine, liitmine ja tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited.
- 20) Muutumate sõnade kokku- ja lahkukirjutamise põhireeglid.
- 21) Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid. Kohad ja ehitised. Asutused, ettevõtted ja organisatsioonid, riigid ja osariigid. Perioodikaväljaanded. Teosed, dokumendid ja sarjad. Ajaloosündmused. Üritused. Kaubad.

- 22) Tsitaatsõnade märkimine kirjas.
- 23) Võõrnimede õigekiri ja vormimoodustus.
- 24) Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine.
- 25) Arvuti keelekorrektori kasutamine.

KIRJANDUS

II ja III KOOLIASTE, 5.-9. klass

Õppeaine kirjeldus

II KOOLIASTE

Kirjandus on alates 5. klassist eraldi õppeaine, milles õpilane arendab oma lugejaoskusi, kujundlikku mõtlemist ja verbaalset loomevõimet. Ilukirjanduse ja rahvaluule lugemise, analüüsi ja tõlgendamise kaudu kujundab õpilane oma esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi, arendab enda mõtte- ja tundemaailma. Kirjandusõpetus toetab õpilase isiksuse kujunemist, individuaalse ja kogukondliku identiteedi määratlemist, laiemalt aga kultuuri eripära ja mitmekülsuse teadvustamist.

Lugemis- ja tekstitoimingud on kirjandusõpetuse loomulik ja vajalik alus, sest kirjandust saab õppida vaid lugedes. Eesmärgistatud lugemine, eri lugemisviiside ja -mudelite kasutamine, lugemisülesannete täitmine, oma lugemisoskuse hindamine ja lugemiskogemuse jagamine toetab õpilase kujunemist oskuslikuks lugejaks. Põhikooli kirjandusõpetuses loetakse õpilastele lähedasi ja olulisi teemasid käsitlevaid ilukirjandusteoseid, mis aitavad mõista inimestevahelisi suhteid ja arendada empaatiavõimet, kujundada õpilase lugemisharjumusi ning tugevdada tema sisemist motivatsiooni lugeda. Tehnoloogiliselt laienenud lugemisvõimaluste hulgast valib õpilane endale sobivad, tundes paberraamatu kui peamise trükise kõrval ka audio- ja e-raamatute kasutamise ning sisu omandamise spetsiifikat.

Järk-järgult kirjanduse väljendusvahendeid tundma õppides ja muid tekstist arusaamist toetavaid oskusi omandades jõuab õpilane teose kui terviku tähendusvälja mõistmiseni ja selle väärtustamiseni. Eri liiki ilukirjandustekste, nii tervikteoseid kui ka tekstikatkendeid lugedes saab õpilane erinevaid lugemis- ja analüüsikogemusi, arendab oma interpreteerimis- ja sünteesivõimet, täiendab oma keelepädevust, sh sõnavara ja õigekeelsust, suhestab ennast aktuaalsete eluliste teemade ja probleemidega, kujundades seeläbi mina- ja maailmapilti.

Tekstianalüüsi ja -tõlgendamise oskus on põhikooli kirjandusõpetuse põhieesmärk, mis on lahutamatu kirjanduse poeetika tundmisest, sealhulgas kujundlikkuse mõistmisest selle mitmetähenduslikkuses ja terviklikkuses. Ilukirjandusteose eritlemiseks peab õpilane valdama metakeelt kui tööriistakasti, mis avaks talle poeetilise teksti väljenduslikud võtted ja tähenduste paljususe.

Kirjandusteoste valiku põhikriteeriumideks on kunstiväärtus, humanistlik suunitlus ning positiivne mõju õpilastele, teoses püstitatud probleemide aktuaalsus õpilaste kõlbelisel kasvatamisel ning sallivuse kujundamisel. Samuti peetakse teoste valikul silmas õpilaste eakohaseid psühholoogilisi ja intellektuaalseid võimeid ning huvisid. Lugemisvara valikul arvestatakse eesti ja maailmakirjanduse, klassikalise ja tänapäeva kirjanduse ning eri žanre esindavate luule-, proosa- ja draamateoste põhjendatud proportsioone, nais- ja meesautorite esindatust ning kooliastmele kohaseid teemavaldkondi. Tervikteoste valikul võib õpetaja jagada soovitusi, arvestades nii õpilaste eelistusi, huvisid kui ka lugemisvõimet. Põhikoolis on kohustuslik lugeda igas klassis vähemalt neli tervikteost, kuid soovitus on lektüüriraamatute arvu võimaluse korral suurendada ja õpilasi valikutesse kaasata.

Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust (sh tüvitekste, klassikateoseid), mida käsitletakse ühiselt. II kooliastmes kuuluvad olulise lugemisvara hulka E. Raua „Kalevipoja“ adaptatsioon, E. Bornhöhe „Tasuja“, J. Krossi „Mardileib“, F. R. Kreutzwaldi „Eesti rahva ennemuistsed jutud“ või muud eesti muinasjutu- või muistendikogumikud.

Et toetada paikkondlikku identiteeti ja teadvustada rahvapärимuse rolli kultuuris, pööratakse kirjandusõpetuses tähelepanu regionaalsele kirjandusele ja folklooripärandile. Traditsioonilist folkloorikäsitlust tuleb tänapäevastada, et õpilane mõistaks paremini pärimuskultuuri olemust ja funktsioone, suudaks õpituga paremini suhestuda ning tajuks, et folkloor on elav ja ajas muutuv nähtus. Pärimuskultuuri tundmine õpetab õpilast väärtustama ja hoidma rahvus- ja omakultuuri.

Kirjandustundides tegeleb õpilane ka aimetekstidega, mis on seotud kirjanike ja teiste kultuurilooliselt tähenduslike isikutega (nt elulugu, intervjuu autoriga), ja meediatekstidega, mis vahendavad kirjandusteoste kohta arvustavaid seisukohti (nt raamatututvustus, arvustus, blogi). Kultuuriloolised tekstid avavad identiteeti kujundavaid asjaolusid, aitavad mõista minevikku ja olevikku, kujundavad ajaloo- ja kultuuriteadvust. Ühtlasi õpib õpilane tundma teose kirjanduslikku ja ajaloolist konteksti ning autorist lugejani kulgevat kirjandusprotsessi.

Kirjandusteoste üle arutlemiseks ja nende sügavuti mõistmiseks peab õpilane tundma kirjandusteaduslikku mõistestikku ja kirjanikega seotud kultuuriloolist tausta. Eelkõige on tähtis, et säiliks lugemishuvi ja areneksid tõlgendusoskused, kuid selleks on tarvis ka faktiteadmisi ja mõistevaramat.

Õppeprotsessis pakutakse õpilasele rohkesti omaloomingulisi, sealhulgas kirjandusteoste, teistele tekstidele ja oma elamustele tuginevaid kirjutamiskogemusi, et ergutada ja väärtustada loovust ning tuua esile oma isikupära ja anne. Eneseväljendusoskuse igakülgse arendamise huvides analüüsib õpilane tekste ja katsetab omaloomingut nii kirjalikult kui ka suuliselt. Suulised sooritusülesanded, sh jutustamine ja esitamine on olulised just jagamis- ja tagasisidekogemuse saamiseks. Loominguline eneseväljendus kirjanduse õppimisel hõlmab muu hulgas suhtlemist veebikeskkondades, info hankimist ja kriitilist hindamist, digitaalse sisu loomist, selle muutmist ja taasesitamist.

Kirjandusõpetuse kaudu suunatakse õpilast mõistma kunsti liikide vahelisi seoseid, avastama viise, kuidas kirjanduslikud süžeed, karakterid, teemad ja motiivid leiavad kasutamist ning edasiarendamist teatris, filmis, muusikas ja kujutavas kunstis. Kirjandus lõimub eeskätt keeleõpetusega, aga ka kõikide teiste õppeainetega ning toetab õppesisu ja õpitulemuste kaudu õppekava üldpädevuste kujundamist ja läbivate teemade käsitlemist. Läbivate teemade käsitlemise iseloom, sügavus ja raskuspunkt on klassiti erinev ning paljuski seotud kirjandustekstide valikuga.

Kooliastmete lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) õpib tundma kirjandust ja pärimust rahvuskultuuri osana, tutvub eri rahvaste kirjanduse ja kultuuriga;
- 2) arendab oma loovvõimeid, jutustamis- ja esitamisoskust, kirjutab eakohasel tasemel ja keeleliselt korrektseid kirjeldavas, jutustavas ja arutlevas laadis ning eri žanrites tekste, väljendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 3) leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet;
- 4) õpib tundma ilukirjandusteose poeetikat, iseloomustab ja võrdleb teose tegelasi, kirjeldab süžeed ja olustikku ning sõnastab peamõtte, tõlgendab kujundlikku keelt ja rikastab oma sõnavara;
- 5) loeb, analüüsib ja mõistab jõukohase keerukusega eri žanris laste- ja noortekirjandust nii eesti kui ka maailmakirjandusest, loeb luule-, proosa- ja draamatekste, arendab oma lugemisoskusi;

6) rikastab lugedes oma mõtte- ja tundemaailma, täiendab enda kultuuri- ja kirjandusteadmisi, kujundab esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi.

5. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loeb laste- ja noortekirjandusteoseid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, sealhulgas vähemalt neli tervikteost;
- 2) loeb ladusalt ja mõtestatult eri žanris luule-, proosa- ja draamatekste, kasutab õpetaja juhendamisel põhilisi lugemisvõtteid ja -viise, jälgib ja hindab oma lugemist;
- 3) tutvustab loetud raamatut ja selle autorit ning jagab oma lugemiskogemust;
- 4) loeb kirjandusvaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, kasutab teabe hankimiseks sobivaid allikaid ja keskkondi;
- 5) kasutab otstarbekalt eri allikatest ja keskkondadest hangitud teavet, eristab oma ja laenatud teksti, nimetab ja märgib kasutatud allikad;
- 6) väärtustab nii paikkondlikku kui ka kogu Eestit ühendavat eripärast paljutahulist kultuuri;
- 7) õpib tundma kultuuri eri ilminguid, sealhulgas teatri- ja filmikunsti, pärimus- ja muuseumikultuuri;
- 8) eristab ilukirjanduse ja rahvaluule põhiliike ning olulisemaid žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
- 9) nimetab luuletuse teema ja kirjeldab selle meeleolu, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust;
- 10) koostab proosa- või draamateksti kohta kava küsimuste, väidete või märksõnadena, kirjutab kokkuvõtte;
- 11) nimetab teose teema, arutleb tegelastega seotud probleemide ja väärtushoiakute üle, sõnastab teose peamõtte;
- 12) iseloomustab ja võrdleb tegelasi, kirjeldab nendevahelisi suhteid ja hindab tegelaste käitumist;
- 13) järjestab loo sündmused ning põhjendab toimumisaja ja -koha valikut;
- 14) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta;
- 15) kirjutab eri žanris omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid ja jutustavaid tekste;
- 16) osaleb arutelus, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valib kirjandusteosest rääkides tekstist sobivaid näiteid, teeb koostööd;

- 17) esitab (peast) luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust;
- 18) mõtestab lahti esitatud teksti tähendused, annab tagasisidet enda ja teiste esitusele;
- 19) jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tugineb kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;
- 20) jutustab tekstilähedaselt või kokkuvõtvalt kavapunktide järgi, märksõnade abil või piltteksti põhjal;
- 21) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu

Kirjandustekstide valik ja lugemine

Loeb vähemalt neli laste- ja noortekirjanduse tervikteost nii eesti kui ka maailmakirjandusest ning tekstikatkendeid. Erinevaid teemavaldkondi, näiteks väärtused ja kõlblus, omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus, keskkond ja jätkusuutlik areng jne käsitlevate teoste lugemine toetab õppekava läbivate teemade käsitlemist ning üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist.

Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine ning lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste iseseisev lugemine tunnis ja tunniväliselt.

Lugemise mõistmine. Aktiivne ja tõhus (üle)lugemine. Lugemise eesmärgistamine. Süvenenud ja ülelibisev lugemine. Lugemistehnika arendamine: häälega ja hääleta lugemine, pauside ja intonatsiooni jälgimine. Lugemiskiiruse valimine vastavalt võimetele ja tekstile. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Tundmatute sõnade ja väljendite tähenduse väljaselgitamine.

Raamatukogu külastamine ja selle võimalustega tutvumine. Raamatukogude infosüsteemide e-raamatukogu kasutamine. Autoriõiguse mõistmine.

Kultuuri- ja kirjandusteadmised

Eesti kirjanike muuseumidega tutvumine ja külastamine. Eesti Lastekirjanduse Keskuse tegevustega tutvumine.

Pärimuskultuur. Kooli- ja kodukandipärimus. Rahvaluule ja selle lühivormid. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine. Mõistatuste lahendamine ja loomine. Muinasjutu tunnused ja tüüptegelased. Eri liiki muistendid.

Kirjandusteose dramatiseering. Lühilavastuse loomine. Dialoogi ja tegelaskuju loomine. Eesti teatritega tutvumine.

Kirjandusteose ekraniseering. Kirjandusteose põhjal valminud filmi vaatamine ja nende võrdlemine. Tutvumine filmi loomise protsessiga. Tutvumine eakohaste filmižanritega.

Mõisted: ajalooline jutustus, epiteet, ilukirjandus, kõnekäänd, luule, metafoor, muinasjutt, muistend, mõistatus, näidend, proosa, pärimus, seiklusjutt, valm, vanasõna, võrdlus.

Teksti analüüs ja tõlgendamine

Teksti kui terviku mõistmine. Teksti põhjal eri liiki küsimuste koostamine. Küsimustele vastamine oma sõnadega või näidetega tekstist. Teksti põhjal kokkuvõtte tegemine. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausete ning märksõnadena.

Teose teema ja kesksete mõtete leidmine ming sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema või probleemi üle, järelduste tegemine. Näidete (nt tsitaadid, detailid) leidmine teosest. Koomika leidmine teosest. Loetu seostamine oma kogemuse ja tänapäeva maailmaga.

Tegelaste iseloomustamine ja nende käitumise põhjendamine. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise ja tegelastevaheliste suhete jälgimine. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendused. Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Sündmuste järjekord, põhjuse ja tagajärje seosed. Jutustaja kui loo edastaja. Luuleteksti väljendusvahendite ehk poeetika tundmaõppimine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Epiteedi, metafoori ja võrdluse tundmine ning kasutamine. Luuletuse teema määratlemine, aja ja koha kirjeldamine, meeololu sõnastamine. Luuletuse vorm, riim, rütm ja kõla. Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Päevikuvormis ilukirjandus. Valmi tunnused.

Tekstiloomine

Oma kogemuste ja mõtete väljendamine. Kirjeldavad ja jutustavad omaloomingulised tööd eri žanrites (muistend, muinasjutt, seiklusjutt, päevik vm). Tegelase ja olustiku kirjeldamine. Luuleteksti loomine. Loovkirjutamine loetu põhjal. Tekstiloomine paaris- ja rühmatööna. Loetu põhjal oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine.

Teksti esitamine ja kuulamine

Luuletuse ja lühikese proosateksti esitamine. Rolliteksti esitamine. Esituse eesmärgistamine. Esitamiseks kohase tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Diktsiooni jälgimine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine. Iseenda või kellegi teisega toimunud sündmusest jutustamine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.

Autoreid ja teoseid

Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust, mida käsitletakse ühiselt.

Käsitletavate tekstide nimekiri:

- a. **Tüvitekste:** E. Raud, „Kalevipoeg“; E. Bornhöhe, „Tasuja“; J. Kross, „Mardileib“; F. R. Kreutzwald, „Eesti rahva ennemuistsed jutud“ vm eesti muinasjutu- või muistendikogumikud.
- b. **Luule:** O. Arderi, Contra, A. Ehini, L. Koidula, Juhan Liivi, V. Luige, K. Merilaasi, H. Männi, E. Niidu, P.-E. Rummo, H. Runneli, J. Sanga, I. Trulli, L. Tungla, J. Vaiksoo, A. Valliku, H. Vilepi, Wimbergi jt luulet; valik valme.
- c. **Proosa:**
 - i. **Eesti kirjandus:** A. Feldmanis, L. Ulman, „Erik Kivisüda“; K. Hinrikus, „Kui emad olid väikesed“, „Elevant“; J. Jaik, „Kaarnakivi“; H. Jõgisalu, „Nõiutud allikas“, „Suutäis soolast“; K. Kaldmaa, „Halb tüdruk on jumala hea olla“, „Lydia“; K. Kass, „Nõianeiu nõbinina“; M. Keränen, „Varastatud oranž jalgratas“ jt krimilood; A. Kivirähk, „Sirli, Siim ja saladused“; M. Loper, „Inglite linn“; J. Parijõgi, „Teraspoiss“; A. Pervik, „Arabella, mereröövli tütar“, P. Päär, „Õnneliku inimese särk“; „Kallis härra Q“; S. Rannamaa, „Kadri“; J. Rannap, „Koolilood“; E. Raud, „Lugu lendavate taldrikutega“, „Roostevaba mõök“; P. Raud, „Printsess Lulu ja härra Kere“, „Sanna ja salakütid“; R. Reinaus, „Kuidas mu isa endale uue naise sai“, „Nõidkapteni needus“, „Maarius, maagia ja libahunt Liisi“; R. Roht, „Mäger Urask“; A. Saar, „Kuidas meil asjad käivad“, „Kuidas minust ei saanud kirjanikku“, „Õudne lugu“; J. Smuul, „Meremees Murka“; I. Soopan, „Kõik poisid ei saa suureks“; I. Tomusk, „Volli“ sari, „Ajaränduri“ sari; T. Toomet, „Vana aja koolilood“; A. Turovski, „Minu loomad“; J. Tuulik, „Vares“; M. Ulman, „Nukkude teater“, J. Vaiksoo, „King nr 39“ jt sarja raamatud; jm.
 - ii. **Maailmakirjandus:** J. M. Barrie, „Peeter Paan“; J. Barrowman, C. Barrowman, „Õõnsa Maa saladus“; L. F. Baum, „Võlur Oz“; H. Burnett, „Väike printsess“, „Väike lord Fauntleroy“; C. Cassidy, „Pöörane“; C. Dickens, „Oliver Twisti seiklused“; G. Durrell, „Minu pere ja muud loomad“; N. R. Gaiman, „Kalmisturaamat“; A. Gavalda „35 kilo lootust“; E. Ibbotson „Reis Merejõe“; L. St John, „Valge kaelkirjak“,

“Delfiini laul”; S. Kolu, “Rööbelite” sari; J. Krüss. „Timm Thaler ehk Müüdüd naer”; E. Kästner, „Veel üks Lotte“; A. Lindgren, „Kalle Blomkvist“, „Hulkur Rasmus“, „Röövlitütar Ronja“; U. K. Le Guin, “Meremaa võlur”; C. S. Lewis, “Lövi, nõid ja riidekapp” jm “Narnia” sari; H. Lofting, “Doktor Dolittle”; C. Nöstlinger, “Vahetuslaps”; K. May, “Winnetou”; F. Molnár, “Pál-tänava poisid”; J.-C. Mourlevat, “Ookeani kutse”; K. Ohlsson, „Klaaslapsed“, „Höbedapoiss“, „Kiviinglid“; S. Olsson, A. Jacobsson, “Berti päevik”; R. J. Palacio, “Ime”; M. Parr, “Vilgukivioru Tonje”; E. H. Porter, „Pollyanna“; T. Pratchett, “Kettamaailma” sari; O. Preussler, “Krabat”; G. Rodari, “Cipollino seiklused”; J. K. Rowling, “Harry Potteri” sari; A. M. G. Schmidt, „A nagu Aabel” ja “Miisu“; V. Schwab. „Kummituste linn“ jt sarja raamatud; J. Spinelli, “Tähetüdruk”; R. L. Stevenson, “Aarete saar”; C. R. Zafon, „Uduprints“; J. Till, „Charlie” sari; J. R. R. Tolkien, “Kääbik”; Maria Turtschaninoff, „Maresi. Punase kloostri kroonikad“; M. Twain, „Tom Sawyeri seiklused“; J. Vilé, „Siberi haiku“; jm.

- d. **Näitekirjandus:** O. Luts “Kapsapea”; M. Ulman, “Kohkumatud lapsehoidjad” jm.
- e. **Pärimus:** valik eesti ja teiste rahvaste muistendeid ja muinasjutte; mõistatusi, kõnekäände ja vanasõnu; valik vanakreeka müüte; E. Raud, “Kalevipoeg”; M. Haavio, “Kalevala”; jm.

6. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loeb laste- ja noortekirjandusteoseid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, sealhulgas vähemalt neli tervikteost;
- 2) loeb ladiusalt ja mõtestatult eri žanris luule-, proosa- ja draamatekste, kasutab õpetaja juhendamisel põhilisi lugemisvõtteid ja -viise, jälgib ja hindab oma lugemist;
- 3) tutvustab loetud raamatut ja selle autorit ning jagab oma lugemiskogemust;
- 4) loeb kirjandusvaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, kasutab teabe hankimiseks sobivaid allikaid ja keskkondi;
- 5) kasutab otstarbekalt eri allikatest ja keskkondadest hangitud teavet, eristab oma ja laenatud teksti, nimetab ja märgib kasutatud allikad;

- 6) väärtustab nii paikkondlikku kui ka kogu Eestit ühendavat eripärast paljutahulist kultuuri;
- 7) õpib tundma kultuuri eri ilminguid, sealhulgas teatri- ja filmikunsti, pärimus- ja muuseumikultuuri;
- 8) eristab ilukirjanduse ja rahvaluule põhiliike ning olulisemaid žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
- 9) nimetab luuletuse teema ja kirjeldab selle meeleolu, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust;
- 10) koostab proosa- või draamateksti kohta kava küsimuste, väidete või märksõnadena, kirjutab kokkuvõtte;
- 11) nimetab teose teema, arutleb tegelastega seotud probleemide ja väärtushoiakute üle, sõnastab teose peamõtte;
- 12) iseloomustab ja võrdleb tegelasi, kirjeldab nendevahelisi suhteid ja hindab tegelaste käitumist;
- 13) järjestab loo sündmused ning põhjendab toimumisaja ja -koha valikut;
- 14) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta;
- 15) kirjutab eri žanris omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid ja jutustavaid tekste;
- 16) osaleb arutelus, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valib kirjandusteosest rääkides tekstist sobivaid näiteid, teeb koostööd;
- 17) esitab (peast) luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust;
- 18) mõtestab lahti esitatud teksti tähendused, annab tagasisidet enda ja teiste esitusele;
- 19) jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tugineb kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;
- 20) jutustab tekstilähedaselt või kokkuvõtvalt kavapunktide järgi, märksõnade abil või piltteksti põhjal;
- 21) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu

1. Loeb vähemalt neli laste- ja noortekirjanduse tervikteost nii eesti kui ka maailmakirjandusest ning tekstikatkendeid. Erinevaid teemavaldkondi, näiteks väärtused ja kõlblus, omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus, keskkond ja jätkusuutlik areng jne käsitlevate teoste lugemine toetab õppekava läbivate teemade käsitlemist ning üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist.

2. Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine ning lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste iseseisev lugemine tunnis ja tunniväliselt.
3. Lugemise mõistmine. Aktiivne ja tõhus (üle)lugemine. Lugemise eesmärgistamine. Süvenenud ja ülelibisev lugemine. Lugemistehnika arendamine: häälega ja hääleta lugemine, pauside ja intonatsiooni jälgimine. Lugemiskiiruse valimine vastavalt võimetele ja tekstile. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Tundmatute sõnade ja väljendite tähenduse väljaselgitamine.
4. Raamatukogu külastamine ja selle võimalustega tutvumine. Raamatukogude infosüsteemide e-raamatukogu kasutamine. Autoriõiguse mõistmine.
5. Kultuuri- ja kirjandusteadmised. Eesti kirjanike muuseumidega tutvumine ja külastamine. Eesti Lastekirjanduse Keskuse tegevustega tutvumine.
6. Pärimuskultuur. Kooli- ja kodukandipärimus. Rahvaluule ja selle lühivormid. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine. Mõistatuste lahendamine ja loomine. Muinasjutu tunnused ja tüüptegelased. Eri liiki muistendid.
7. Kirjandusteose dramatiseering. Lühilavastuse loomine. Dialoogi ja tegelaskuju loomine. Eesti teatritega tutvumine.
8. Kirjandusteose ekraniseering. Kirjandusteose põhjal valminud filmi vaatamine ja nende võrdlemine. Tutvumine filmi loomise protsessiga. Tutvumine eakohaste filmižanritega.
9. Mõisted: ajalooline jutustus, epiteet, ilukirjandus, kõnekäänd, luule, metafoor, muinasjutt, muistend, mõistatus, näidend, proosa, pärimus, seiklusjutt, valm, vanasõna, võrdlus.
10. Teksti analüüs ja tõlgendamine. Teksti kui terviku mõistmine. Teksti põhjal eri liiki küsimuste koostamine. Küsimustele vastamine oma sõnadega või näidetega tekstist. Teksti põhjal kokkuvõtte tegemine. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausete ning märksõnadena.
11. Teose teema ja kesksete mõtete leidmine ning sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema või probleemi üle, järelduste tegemine. Näidete (nt tsitaadid, detailid) leidmine teosest. Koomika leidmine teosest. Loetu seostamine oma kogemuse ja tänapäeva maailmaga.
12. Tegelaste iseloomustamine ja nende käitumise põhjendamise. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise ja tegelastevaheliste suhete jälgimine. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendused. Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Sündmuste järjekord, põhjuse ja tagajärje seosed. Jutustaja kui loo edastaja.

13. Luuleteksti väljendusvahendite ehk poeetika tundmaõppimine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Epiteedi, metafoori ja võrdluse tundmine ning kasutamine. Luuletuse teema määratlemine, aja ja koha kirjeldamine, meeleolu sõnastamine. Luuletuse vorm, riim, rütm ja kõla.
14. Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Päevikuvormis ilukirjandus. Valmi tunnused.
15. Tekstiloome. Oma kogemuste ja mõtete väljendamine. Kirjeldavad ja jutustavad omaloomingulised tööd eri žanrites (muistend, muinasjutt, seiklusjutt, päevik vm). Tegelase ja olustiku kirjeldamine. Luuleteksti loomine. Loovkirjutamine loetu põhjal. Tekstiloome paaris- ja rühmatööna. Loetu põhjal oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine.
16. Teksti esitamine ja kuulamine. Luuletuse ja lühikese proosateksti esitamine. Rolliteksti esitamine. Esituse eesmärgistamine. Esitamiseks kohase tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Diktsiooni jälgimine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine. Iseenda või kellegi teisega toimunud sündmusest jutustamine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.
17. Autoreid ja teoseid. Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust, mida käsitletakse ühiselt.

Käsitletavate tekstide nimekiri:

- a. Tüvitekste: E. Raud, „Kalevipoeg“; E. Bornhöhe, „Tasuja“; J. Kross, „Mardileib“; F. R. Kreutzwald, „Eesti rahva ennemuistsed jutud“ vm eesti muinasjutu- või muistendikogumikud.
- b. Luule: O. Arderi, Contra, A. Ehini, L. Koidula, Juhan Liivi, V. Luige, K. Merilaasi, H. Männi, E. Niidu, P.-E. Rummo, H. Runneli, J. Sanga, I. Trulli, L. Tungla, J. Vaiksoo, A. Valliku, H. Vilepi, Wimbergi jt luulet; valik valme.
- c. Proosa:
 - i. Eesti kirjandus: A. Feldmanis, L. Ulman, „Erik Kivisüda“; K. Hinrikus, „Kui emad olid väikesed“, „Elevant“; J. Jaik, „Kaarnakivi“; H. Jõgisalu, „Nõiutud allikas“, „Suutäis soolast“; K. Kaldmaa, „Halb tüdruk on jumala hea olla“, „Lydia“; K. Kass, „Nõianeiu nõbinina“; M. Keränen, „Varastatud oranž jalgratas“ jt krimilood; A. Kivirähk, „Sirli, Siim ja saladused“; M. Loper, „Inglite linn“; J. Parijõgi, „Teraspoiss“; A. Pervik,

“Arabella, mereröövli tütar”, P. Päär, “Õnneliku inimese särk”; „Kallis härra Q“; S. Rannamaa, “Kadri”; J. Rannap, “Koolilood”; E. Raud, “Lugu lendavate taldrikutega”, “Roostevaba mõök”; P. Raud, “Printsess Lulu ja härra Kere”, “Sanna ja salakütid”; R. Reinaus, “Kuidas mu isa endale uue naise sai”, “Nõidkapteni needus”, „Maarius, maagia ja libahunt Liisi“; R. Roht, “Mäger Urask”; A. Saar, “Kuidas meil asjad käivad”, „Kuidas minust ei saanud kirjanikku“, “Õudne lugu”; J. Smuul, “Meremees Murka”; I. Soopan, „Kõik poisid ei saa suureks“; I. Tomusk, “Volli” sari, “Ajaränduri” sari; T. Toomet, “Vana aja koolilood”; A. Turovski, “Minu loomad”; J. Tuulik, “Vares”; M. Ulman, “Nukkude teater”, J. Vaiksoo, “King nr 39” jt sarja raamatud; jm.

- ii. Maailmakirjandus: J. M. Barrie, “Peeter Paan”; J. Barrowman, C. Barrowman, „Õõnsa Maa saladus“; L. F. Baum, “Võlur Oz”; H. Burnett, „Väike printsess“, “Väike lord Fauntleroy”; C. Cassidy, “Pöörane”; C. Dickens, „Oliver Twisti seiklused“; G. Durrell, “Minu pere ja muud loomad”; N. R. Gaiman, “Kalmisturaamat”; A. Gavalda „35 kilo lootust“; E. Ibbotson “Reis Merejõe”; L. St John, “Valge kaelkirjak”, “Delfiini laul”; S. Kolu, “Rööbelite” sari; J. Krüss. „Timm Thaler ehk Müüdüd naer“; E. Kästner, „Veel üks Lotte“; A. Lindgren, „Kalle Blomkvist“, „Hulkur Rasmus“, „Röövlitütar Ronja“; U. K. Le Guin, “Meremaa võlur”; C. S. Lewis, “Lõvi, nõid ja riidekapp” jm “Narnia” sari; H. Lofting, “Doktor Dolittle”; C. Nöstlinger, “Vahetuslaps”; K. May, “Winnetou”; F. Molnár, “Pál-tänava poisid”; J.-C. Mourlevat, “Ookeani kutse”; K. Ohlsson, „Klaaslapsed“, „Hõbedapoiss“, „Kiviinglid“; S. Olsson, A. Jacobsson, “Berti päevik”; R. J. Palacio, “Ime”; M. Parr, “Vilgukivioru Tonje”; E. H. Porter, „Pollyanna“; T. Pratchett, “Kettamaailma” sari; O. Preussler, “Krabat”; G. Rodari, “Cipollino seiklused”; J. K. Rowling, “Harry Potteri” sari; A. M. G. Schmidt, „A nagu Aabel” ja “Miisu“; V. Schwab. „Kummituste linn“ jt sarja raamatud; J. Spinelli, “Tähetüdruk”; R. L. Stevenson, “Aarete saar”; C. R. Zafon, „Uduprints“; J. Till, „Charlie” sari; J. R. R. Tolkien, “Kääbik”; Maria Turtschaninoff, „Maresi. Punase kloostri kroonikad“; M. Twain, „Tom Sawyeri seiklused“; J. Vilé, „Siberi haiku“; jm.

- d. Näitekirjandus: O. Luts “Kapsapea”; M. Ulman, “Kohkumatud lapsehoidjad” jm.
- e. Pärimus: valik eesti ja teiste rahvaste muistendeid ja muinasjutte; mõistatusi, kõnekäände ja vanasõnu; valik vanakreeka müüte; E. Raud, “Kalevipoeg”; M. Haavio, “Kalevala”; jm.

III KOOLIASTE

Kirjanduse aines arendab õpilane oma lugejaoskusi, kujundlikku mõtlemist ja verbaalset loomevõimet. Ilukirjanduse ja rahvaluule lugemise, analüüsi ja tõlgendamise kaudu kujundab õpilane oma esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi, arendab enda mõtte- ja tundemaailma. Kirjandusõpetus toetab õpilase isiksuse kujunemist, individuaalse ja kogukondliku identiteedi määratlemist, laiemalt aga kultuuri eripära ja mitmekülgsuse teadvustamist.

Lugemis- ja tekstitoimingud on kirjandusõpetuse loomulik ja vajalik alus, sest kirjandust saab õppida vaid lugedes. Eesmärgistatud lugemine, eri lugemisviiside ja -mudelite kasutamine, lugemisülesannete täitmine, oma lugemisoskuse hindamine ja lugemiskogemuse jagamine toetab õpilase kujunemist oskuslikuks lugejaks. Põhikooli kirjandusõpetuses loetakse õpilastele lähedasi ja olulisi teemasid käsitlevaid ilukirjandusteoseid, mis aitavad mõista inimestevahelisi suhteid ja arendada empaatiavõimet, kujundada õpilase lugemisharjumusi ning tugevdada tema sisemist motivatsiooni lugeda. Tehnoloogiliselt laienenud lugemisvõimaluste hulgast valib õpilane endale sobivad, tundes paberraamatu kui peamise trükise kõrval ka audio- ja e-raamatute kasutamise ning sisu omandamise spetsiifikat.

Järk-järgult kirjanduse väljendusvahendeid tundma õppides ja muid tekstist arusaamist toetavaid oskusi omandades jõuab õpilane teose kui terviku tähendusvälja mõistmiseni ja selle väärtustamiseni. Eri liiki ilukirjandustekste, nii tervikteoseid kui ka tekstikatkendeid lugedes saab õpilane erinevaid lugemis- ja analüüsikogemusi, arendab oma interpreteerimis- ja sünteesivõimet, täiendab oma keelepädevust, sh sõnavara ja õigekeelsust, suhestab ennast aktuaalsete eluliste teemade ja probleemidega, kujundades seeläbi mina- ja maailmapilti. Tekstianalüüsi ja -tõlgendamise oskus on põhikooli kirjandusõpetuse põhieesmärk, mis on lahutamatu kirjanduse poeetika tundmisest, sealhulgas kujundlikkuse mõistmisest selle mitmetähenduslikkuses ja terviklikkuses. Ilukirjandusteose eritlemiseks peab õpilane valdama metakeelt kui tööriistakasti, mis avaks talle poeetilise teksti väljenduslikud võtted ja tähenduste paljususe.

Kirjandusteoste valiku põhikriteeriumideks on kunstiväärtus, humanistlik suunitlus ning positiivne mõju õpilastele, teoses püstitatud probleemide aktuaalsus õpilaste kõlbelisel

kasvatamisel ning sallivuse kujundamisel. Samuti peetakse teoste valikul silmas õpilaste eakohaseid psühholoogilisi ja intellektuaalseid võimeid ning huvisid. Lugesivara valikul arvestatakse eesti ja maailmakirjanduse, klassikalise ja tänapäeva kirjanduse ning eri žanre esindavate luule-, proosa- ja draamateoste põhjendatud proportsioone, nais- ja meesautorite esindatust ning kooliastmele kohaseid teemavaldkondi. Tervikteoste valikul võib õpetaja jagada soovitusi, arvestades nii õpilaste eelistusi, huvisid kui ka lugemisvõimet. Põhikoolis on kohustuslik lugeda igas klassis vähemalt neli tervikteost, kuid soovitus on lektüüriraamatute arvu võimaluse korral suurendada ja õpilasi valikutesse kaasata.

Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust (sh tüvitekste, klassikateoseid), mida käsitletakse ühiselt. III kooliastmes kuuluvad olulise lugemisvara hulka A. Kitzbergi „Libahunt“, E. Vilde „Pisuhänd“, O. Lutsu „Kevade“, A. H. Tammsaare „Kõrboja peremees“ ja A. Kiviräha „Rehepapp“. Eesti luule esindusautorid põhikoolis on L. Koidula, Juhan Liiv, M. Under, H. Runnel ja L. Tungal.

Et toetada paikkondlikku identiteeti ja teadvustada rahvapärimuse rolli kultuuris, pööratakse kirjandusõpetuses tähelepanu regionaalsele kirjandusele ja folklooripärandile. Traditsioonilist folkloorikäsitlemist tuleb tänapäevastada, et õpilane mõistaks paremini pärimuskultuuri olemust ja funktsioone, suudaks õpituga paremini suhestuda ning tajuks, et folkloor on elav ja ajas muutuv nähtus. Pärimuskultuuri tundmine õpetab õpilast väärtustama ja hoidma rahvus- ja omakultuuri.

Kirjandustundides tegeleb õpilane ka aimetekstidega, mis on seotud kirjanike ja teiste kultuurilooliselt tähenduslike isikutega (nt elulugu, intervjuu autoriga), ja meediatekstidega, mis vahendavad kirjandusteoste kohta arvustavaid seisukohti (nt raamatututvustus, arvustus, blogi). Kultuuriloolised tekstid avavad identiteeti kujundavaid asjaolusid, aitavad mõista minevikku ja olevikku, kujundavad ajaloo- ja kultuuriteadvust. Ühtlasi õpib õpilane tundma teose kirjanduslikku ja ajaloolist konteksti ning autorist lugejani kulgevat kirjandusprotsessi.

Kirjandusteoste üle arutlemiseks ja nende sügavuti mõistmiseks peab õpilane tundma kirjandusteaduslikku mõistestikku ja kirjanikega seotud kultuuriloolist tausta. Eelkõige on tähtis, et säiliks lugemishuvi ja areneksid tõlgendusoskused, kuid selleks on tarvis ka faktiteadmisi ja mõistevaramut.

Õppeprotsessis pakutakse õpilasele rohkesti omaloomingulisi, sealhulgas kirjandusteoste, teistele tekstidele ja oma elamustele tuginevaid kirjutamiskogemusi, et ergutada ja väärtustada loovust ning tuua esile oma isikupära ja anne. Eneseväljendusoskuse igakülgse arendamise huvides analüüsib õpilane tekste ja katsetab omaloomingut nii kirjalikult kui ka suuliselt.

Suulised sooritusülesanded, sh jutustamine ja esitamine on olulised just jagamis- ja tagasisidekogemuse saamiseks. Loominguline eneseväljendus kirjanduse õppimisel hõlmab muu hulgas suhtlemist veebikeskkondades, info hankimist ja kriitilist hindamist, digitaalse sisu loomist, selle muutmist ja taasesitamist.

Kirjandusõpetuse kaudu suunatakse õpilast mõistma kunstiliikide vahelisi seoseid, avastama viise, kuidas kirjanduslikud süžeed, karakterid, teemad ja motiivid leiavad kasutamist ning edasiarendamist teatris, filmis, muusikas ja kujutavas kunstis. Kirjandus lõimub eeskätt keeleõpetusega, aga ka kõikide teiste õppeainetega ning toetab õppesisu ja õpitulemuste kaudu õppekava üldpädevuste kujundamist ja läbivate teemade käsitlemist. Läbivate teemade käsitlemise iseloom, sügavus ja raskuspunkt on klassiti erinev ning paljuski seotud kirjandustekstide valikuga.

Kooliastmete lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) süvendab oma arusaama kirjandusest kui kultuuri- ja kunstinähtusest, selle rollist identiteedi kujundamisel ja ühiskonna mõtestamisel, tunneb ning väärtustab rahvuskultuuri traditsioone ja pärimust;
- 2) arendab oma loovvõimeid, jutustamis- ja esitamisoskust, kirjutab eakohasel tasemel ja keeleliselt korrektseid kirjeldavas, jutustavas ja arutlevas laadis ning eri žanrites tekste, väljendab ja põhjendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 3) leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;
- 4) õpib mitmekülgselt ja sügavamalt tundma ilukirjandusteose poetikat, analüüsib teose süžeed, tegelasi ja olustikku, märkab kompositsiooni erijooni ning arutleb käsitletud probleemide ja väärtuste üle, tõlgendab kujundlikku keelt ja rikastab oma sõnavara;
- 5) loeb, analüüsib, tõlgendab ja mõistab nii eakohast noortekirjandust kui ka eri žanrites eesti ja maailmakirjanduse klassikat, loeb luule-, proosa- ja draamatekste, arendab oma lugemisoskusi;
- 6) rikastab lugedes oma mõtlemis- ja väljendusoskust, täiendab enda kultuuri- ja kirjandusteadmisi, kujundab esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi.

7. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt kahteteist loetud tervikteost;
- 2) loeb lodusalt ja mõtestatult, kasutab iseseisvalt lugemise eesmärgist ja teksti liigist lähtuvaid lugemisviise ja -mudeleid, hindab oma lugemisostust ning juhib oma lugemisprotsessi;
- 3) loeb kultuurivaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;
- 4) tunneb eesti kultuuri erijooni ning vahendab oma kultuurikogemust, väärtustab nii oma- kui ka maailmakultuuri ja selle mitmekesisust;
- 5) selgitab pärimuse olemust, toob näiteid mineviku ja tänapäeva pärimuskultuurist ning oma kodukohast;
- 6) kasutab rahvaluule elemente suulises ja kirjalikus tekstiloomes;
- 7) eristab ilukirjanduse põhiliike ja peamisi žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
- 8) leiab endale sobivat lugemisvara, põhjendab oma valikut, tutvustab loetud raamatut ja selle autorit, jagab oma lugemiskogemusi;
- 9) toob esile luuletuse temaatilisi ja lüürilisi erijooni, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust ja avab selle tähendusi;
- 10) nimetab teose teema, arutleb selle põhisündmuste, kesksete probleemide, põhjuse ja tagajärje seoste üle, sõnastab teose peamõtte;
- 11) teeb kokkuvõtte teose süžeesst, põhjendab loo tegevusaja ja -koha valikut, iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid;
- 12) analüüsib kirjandusteose vormivõtteid ja kompositsiooni, seostab neid teose sisuga;
- 13) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite ning loetu tausta kohta;
- 14) kirjeldab kirjandusteosele omast keelekasutusviisi, tunneb ära peamised kõne- ja lausekujudid, sh epiteet, isikustamine, võrdlus, metafoor, kordus ja siire, tõlgendab kujundite tähendust ja rolli tekstis ning kasutab neid tekstiloomes;
- 15) võrdleb kirjandusteost ja selle põhjal valminud lavastust või filmi;

- 16) kirjutab erinevaid omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste;
- 17) hindab suulises ja kirjalikus väljenduses korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistusnõudeid;
- 18) osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd;
- 19) koostab ja esitab loetud teose, mõne kultuurinähtuse või oma kultuurikogemuse põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara;
- 20) esitab (peast) luule-, proosa- või draamateksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust;
- 21) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu

Kirjandustekstide valik ja lugemine

- 1) Loeb vähemalt kaksteist tervikteost nii eesti kui ka maailmakirjandusest ning tekstikatkendeid. Lugemine toetab õppekava läbivate teemade käsitlemist ning üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist.
- 2) Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu (proosa-, luule- või draamateose) autori, temaatika, narratiivi, probleemistiku ja poetika tutvustamine ning võrdlemine teiste teostega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste iseseisev lugemine tunnis ja tunniväliselt.
- 3) Lugemisstrateegiad ja lugemisprotsess. Ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud (üle)lugemine. Eri lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Teksti eesmärgistatud jälgimine ja eri tüüpi lugemisülesannete täitmine. Kriitiline lugemine. Tundmatute sõnade ja väljendite tähenduse väljaselgitamine.
- 4) Raamatukogu. Eesti Rahvusraamatukogu. E-teavikute ja e-teenuste kasutamine (nt ESTER, MIRKO, DIGAR). Digiraamatud. Autoriõigused. Plagiaat. Kirjandusteadmiste täiendamine eri allikaid ja keskkondi kasutades. Eesti Kirjandusmuuseumi digikeskkonnad.

Kultuuri- ja kirjandusteadmised

- 1) Pärimuskultuur. Tavad ja kombed pärimuskultuuris, muutuv pärimus. Looduspärimus ja linnalegendid. Kohanimed folklooris. Eesti kirjanike muuseumid.

- 2) Rahvaluule tunnusjooni. Rahvaluule põhiliigid ja žanrid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu liigid ja tunnused. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Tänapäeva folkloor, selle kogumine ja kogemine. Rahvaluule veebilehed.
- 3) Kirjandusteose dramatiseering. Lavastus ja selle valmimine. Näitleja ja tema roll. Monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Draamateksti temaatika, narratiivi ja poeetika eritlemine. Eesti teatri sünnilugu ja nüüdisteater. Eesti teatritega tutvumine.
- 4) Kirjandusteose ekraniseering. Mängu- ja dokumentaalfilmid. Filmikunsti väljendusvahendid: kaader ja plaan, valgus, värv ja heli. Stsenaarium. Montaaž. Loo, tegelaste ja miljöo kujutamise võrdlus kirjandusteoses ja filmis. Kirjandusteose ja filmi kompositsioon. Kirjandusteosest filmilike episoodide leidmine. Kirjandus ja visuaalsed kunstid, nt koomiks, graafiline romaan, ühismeedialuule. Kirjandus ja fotograafia.
- 5) Ilukirjanduse põhiliigid ja žanrid. Eepika, lüürika ja dramaatika tunnused. Lüroepika. Eepose, romaani, jutustuse ja novelli tunnused. Ulme- ja krimiromaanide tunnused. Reisikiri ja elulooraamat. Lüüriku luule põhitunnused. Ballaad, sonett, haiku ja ood luules. Vabavärsiline luule. Piltluule. Ühismeedia- ja räppluule. Nüüdisluule vormid ja žanrid. Komöödia, tragöödia ja draama tunnused.
- 6) Mõisted: algriim, arvustus, ballaad, biograafia, draama, dramaatika, eepika, eepos, haiku, isikustamine, jutustus, komöödia, kordus, kõnekäänd, lõppriim, lüürika, metafoor, muinasjutt, muistend, mõistatus, müüt, novell, ood, parallelism, regivärss, reisikiri, romaan, siire, sonett, žanr, tragöödia, vabavärss, vanasõna.

Teksti analüüs ja tõlgendamine

- 1) Teksti mitmetähenduslikkuse mõistmine. Teksti põhjal eri tüüpi küsimuste koostamine. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega. Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausetega ja märksõnadena. Teksti põhjal kokkuvõtte tegemine.
- 2) Teose teemade ja probleemide sõnastamine, nende üle arutlemine. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse ja tagajärje seoste leidmine. Näidete ja tsitaatide leidmine teosest, valiku põhjendamine. Loetu seostamine oma kogemuse ja tänapäeva maailmaga.
- 3) Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduslikud tüüptegelased. Tegelase analüüs: välimus, iseloom, hoiakud ja käitumine, suhted teiste tegelastega. Tegelase sisekonflikti ja tegelastevahelise põhikonflikti määratlemine ja analüüsimine (põhjus, tagajärg, lahendus). Eri teoste peategelaste võrdlemine.

- 4) Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Miljöö kirjeldamine. Teose loomise kontekst. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Tegelikkuse ja väljamõeldise suhted kirjandusteoses. Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teemaarendus, kulminatsioon, lõpplahendus. Kirjelduse eesmärk teoses.
- 5) Ilukirjandusteksti väljendusvahendite tundmaõppimine. Kujundliku keelekasutuse mõistmine. Iseenda kujundliku väljendusoskuse ja sõnavara hindamine ning arendamine. Olulisemate kõla-, kõne- ja lausekujundite määratlemine ja seostamine teksti kui tervikuga. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine teosest. Teksti allegooria ja allteksti mõistmine.
- 6) Luuleteksti väljendusvahendite ehk poeetika eritlemine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Luuletuse temaatika, aegruum, kompositsioon, riim, rütm ja kõla. Luule eri kogemisviisid. Luuletuse seostamine isikliku kogemusega.

Tekstiloomed

Omaloomingulised tööd kirjeldavas ja jutustavas laadis ning eri žanrites. Tekstiloomed paaris- ja rühmatööna. Alustekstile tuginev kirjutamine. Arutleva teksti loome. Kirjandusteose, filmi või lavastuse arvustuse kirjutamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma kogemuse ja tekstinäidete varal.

Suuline väljendusoskus

Luule-, proosa- või draamateksti esitamine. Esituse eesmärgistamine ja ettevalmistamine. Esitamiseks sobiva tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Diktsiooni jälgimine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.

Autoreid ja teoseid

Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust, mida käsitletakse ühiselt.

1. **Tüvitekste:** A. Kitzberg, „Libahunt“; A. Kivirähk, „Rehepapp“; F. R. Kreutzwald, „Kalevipoeg“ (katkendeid); O. Luts, „Kevade“; A. H. Tammsaare, „Kõrboja peremees“; E. Vilde, „Pisuhänd“.
2. **Luule:** A. Alliksaar, B. Alver, Contra, A. Ehin, K. Ehin, E. Enno, D. Kareva, L. Koidula, J. Kolk, M. Kompus, K. Lepik, Kivisildnik, Juhan Liiv, L. Ojamaa, K. J. Peterson, C. Pihelgas, A. Puškin, M. Pärtna, K. Riismaa, J. Rooste, P.-E. Rummo, H. Runnel, I. Severjanin, W. Shakespeare, G. Suits, T. Tasuja, A. Teede, L. Tungal, M. Under, J.

Viiding, H. Visnapuu, T. Önnepalu, J. Vesselov jt; valik sonette, ballaade ja oode; ühismeedia- ja räppuulet; luule lauludes.

3. Proosa:

- a. **Eesti kirjandus:** K. Aareleid, "Linnade põletamine"; J. Ashilevi, "Kehade mets"; K. Ehin, "Paleontoloogi päevaraamat"; I. Hargla, "Apteeker Melchiori" sari; M. Heinsaare novelle, "Artur Sandmani lugu"; S. Henno, "Mina olin siin"; A. Hvostov, "Sillamäe passioon"; J. Jaik, "Kaarnakivi"; M. Järve, "Esimene aasta"; M. Karu, "Nullpunkt"; A. Kivikas, "Nimed marmortahvil" (I osa); A. Kivirähk, "Ivan Orava mälestused", "Sinine sarvedega loom"; K. Kivirüüt, "Okultismiklubi"; J. Kross, „Wikmani poisid“, "Väike Vipper"; M. Laurik, "Mina olen surm"; J. Liiv, "Vari"; J. Maasik, "Enne lõppu"; H. Nõu, "Pea suu"; K. Piiper, „Tõde või tegu“; K. Raudsepp, "Lihtsalt ära jää üksi"; R. Reinaus, "Must vares", "Verikambi", "Vaevatud"; L. Roomets, "Üks väike valge tuvi"; O. Ruitlane, "Vee peal"; A. Tšehhovi novelle; F. Tuglase novelle; V. Uibopuu, "Janu"; P. Vallaku novelle; A. Vallik "Kuidas elad, Ann?"; vm.
- b. **Maailmakirjandus:** D. Almond, "Skellig"; M. Atwood, "Orüks ja Ruik"; C. Brontë, „Jane Eyre“; S. Chbosky „Müürililleks olemise iseärasused“; A. Christie romaan; P. Coelho, "Alkeemik"; S. Collins, „Näljamängud“; B. Conaghan „Kui härra koer hammustab“; A. Conan Doyle, „Baskerville’ide koer“; S. Crossan, „Üks“; C. Crowley, „Sõnad sügavas sinises“; J. Dashner, „Labürindi jooksja“; D. Defoe, "Robinson Crusoe"; A. Dumas, „Kolm musketäri“, "Krahv Monte-Cristo"; G. Forman, „Kui ma jään“; A. Frank, "Anne Franki päevik"; J. Gaarder „Apelsinitüdruk“; N. Gaiman, "Tähetolm"; W. Golding, „Kärbeste jumal“; J. M. Green, „Süü on tähtedel“; M. Haddon, „Kentsakas juhtum koeraga öisel ajal“; D. Harms, "Väljapudenevad vanaeided"; L. Harrison, „Monster High. Tere tulemast koletiste kooli“; J. K. Jerome, "Kolm meest paadis"; J. Jägerfeld, „Minu suurejooneline elu“, "Superkoomik"; S. King, "Lemmikloomasurnuaiad"; N. H. Lee, "Tappa laulurästast"; T. Lehtinen, "Tiivad varvaste vahel"; A. Lindgren, "Vennad Lõvisüdamed"; E. Lockhart, „Me olime valetajad“; A. Marshall, "Ma suudan hüpata üle lompide"; K. Millay, „Vaikuse meri“; P. Ness, "Kui koletis kutsub"; G. Orwell, "Loomade farm"; E. A. Poe' novelle; U. Poznanski, "Erebos"; P. Pullman, "Kuldne kompass"; P. Reeve, „Surelikud masinad“; E. M. Remarque, „Läänerindel muutuseta“; L. Sachar, „Augud“; A. de Saint-Exupéry, "Väike prints"; J. Salinger, „Kuristik

rukkis“; sari “Seiklusjutte maalt ja merelt”; M. Scott, ”Nicholas Flameli” sari; B. Selznick, “Hugo Cabret’ leiutis”; N. Shusterman, „Challengeri sügavik“; S. Simukka, ”Punane nagu veri”; G. Soucy, „Väike tüdruk, kes armastas liialt tuletikke“; A. ja B. Strugatski, “Hukkunud Alpinisti hotell”; J. Teller, „Mitte midagi“; J. R. R. Tolkien, “Sõrmuste isand”; M. Twain, „Prints ja kerjus“; L. Ulitskaja, “Võõrad lapsed”; J. Vagner, “Vongozero”; J. Verne, “Kapten Granti lapsed” vm; L. Walton, „Ava Lavanderi iseäralikud ja kaunid kannatused“; O. Wilde, “Õnnelik prints”; reisi- ja elulooraamat eesti ja/või maailmakirjandusest.

4. **Näitekirjandus:** K. Aareleid, “Linnade põletamine”; “J. Ashilevi, “Nagu poisid vihma käes”; A. Kitzberg, “Kauka jumal”; A. Kivirähk, “Kevadine Luts”, “Vombat”; L. Koidula, “Säärane mulk”; U. Lennuk, “Paunvere poiste igavene kevade”; S. Nurklik, “Kas ma olen nüüd elus”; M. Ulman, “Võluõunad ehk Naeru kätte võib surra”; vm.
5. **Pärimus:** valik eesti jt rahvaste muinasjutte; valik vanakreeka ja -rooma müüte; F. R. Faehlmanni müütilised muistendid; rahvalaule, mõistatusi, kõnekäände ja vanasõnu; tänapäeva folklooritekste vm.

8. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt kahteteist loetud tervikteost;
- 2) loeb ladusalt ja mõtestatult, kasutab iseseisvalt lugemise eesmärgist ja teksti liigist lähtuvaid lugemisviise ja -mudeleid, hindab oma lugemisoskust ning juhib oma lugemisprotsessi;
- 3) loeb kultuurivaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;
- 4) tunneb eesti kultuuri erijooni ning vahendab oma kultuurikogemust, väärtustab nii oma- kui ka maailmakultuuri ja selle mitmekesisust;
- 5) selgitab pärimuse olemust, toob näiteid mineviku ja tänapäeva pärimuskultuurist ning oma kodukohast;
- 6) kasutab rahvaluule elemente suulises ja kirjalikus tekstiloomes;
- 7) eristab ilukirjanduse põhiliike ja peamisi žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;

- 8) leiab endale sobivat lugemisvara, põhjendab oma valikut, tutvustab loetud raamatut ja selle autorit, jagab oma lugemiskogemusi;
- 9) toob esile luuletuse temaatilisi ja lüürilisi erijooni, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust ja avab selle tähendusi;
- 10) nimetab teose teema, arutleb selle põhisündmuste, kesksete probleemide, põhjuse ja tagajärje seoste üle, sõnastab teose peamõtte;
- 11) teeb kokkuvõtte teose süžest, põhjendab loo tegevusaja ja -koha valikut, iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid;
- 12) analüüsib kirjandusteose vormivõtteid ja kompositsiooni, seostab neid teose sisuga;
- 13) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite ning loetu tausta kohta;
- 14) kirjeldab kirjandusteosele omast keelekasutusviisi, tunneb ära peamised kõne- ja lausekujudid, sh epiteet, isikustamine, võrdlus, metafoor, kordus ja siire, tõlgendab kujundite tähendust ja rolli tekstis ning kasutab neid tekstiloomes;
- 15) võrdleb kirjandusteost ja selle põhjal valminud lavastust või filmi;
- 16) kirjutab erinevaid omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste;
- 17) hindab suulises ja kirjalikus väljenduses korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistusnõudeid;
- 18) osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd;
- 19) koostab ja esitab loetud teose, mõne kultuurinähtuse või oma kultuurikogemuse põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara;
- 20) esitab (peast) luule-, proosa- või draamateksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust;
- 21) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu

Kirjandustekstide valik ja lugemine

- 1) Loeb vähemalt kaksteist tervikteost nii eesti kui ka maailmakirjandusest ning tekstikatkendeid. Lugemine toetab õppekava läbivate teemade käsitlemist ning üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist.
- 2) Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu (proosa-, luule- või draamateose) autori, temaatika, narratiivi, probleemistiku ja poeetika

tutvustamine ning võrdlemine teiste teostega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste iseseisev lugemine tunnis ja tunniväliselt.

- 3) Lugemisstrateegiad ja lugemisprotsess. Ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud (üle)lugemine. Eri lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoscuse hindamine. Teksti eesmärgistatud jälgimine ja eri tüüpi lugemisülesannete täitmine. Kriitiline lugemine. Tundmatute sõnade ja väljendite tähenduse väljaselgitamine.
- 4) Raamatukogu. Eesti Rahvusraamatukogu. E-teavikute ja e-teenuste kasutamine (nt ESTER, MIRKO, DIGAR). Digiraamatud. Autoriõigused. Plagiaat. Kirjandusteadmiste täiendamine eri allikaid ja keskkondi kasutades. Eesti Kirjandusmuuseumi digikeskkonnad.

Kultuuri- ja kirjandusteadmised

- 1) Pärimuskultuur. Tavad ja kombed pärimuskultuuris, muutuv pärimus. Looduspärimus ja linnalegendid. Kohanimed folklooris. Eesti kirjanike muuseumid.
- 2) Rahvaluule tunnusjooni. Rahvaluule põhiliigid ja žanrid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu liigid ja tunnused. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Tänapäeva folkloor, selle kogumine ja kogemine. Rahvaluule veebilehed.
- 3) Kirjandusteose dramatiseering. Lavastus ja selle valmimine. Näitleja ja tema roll. Monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Draamateksti temaatika, narratiivi ja poeetika eritlemine. Eesti teatri sünnilugu ja nüüdisteater. Eesti teatritega tutvumine.
- 4) Kirjandusteose ekraniseering. Mängu- ja dokumentaalfilmid. Filmikunsti väljendusvahendid: kaader ja plaan, valgus, värv ja heli. Stsenaarium. Montaaž. Loo, tegelaste ja miljöö kujutamise võrdlus kirjandusteoses ja filmis. Kirjandusteose ja filmi kompositsioon. Kirjandusteosest filmilike episoodide leidmine. Kirjandus ja visuaalsed kunstid, nt koomiks, graafiline romaan, ühismeediale. Kirjandus ja fotograafia.
- 5) Ilukirjanduse põhiliigid ja žanrid. Eepika, lüürika ja draamatika tunnused. Lüroepika. Eepose, romaani, jutustuse ja novelli tunnused. Ulme- ja krimiromaanide tunnused. Reisikiri ja elulooraamat. Lüüriku luule põhitunnused. Ballaad, sonett, haiku ja ood luules. Vabavärsiline luule. Piltluule. Ühismeedia- ja räppluule. Nüüdiluule vormid ja žanrid. Komöödia, tragöödia ja draama tunnused.
- 6) Mõisted: algriim, arvustus, ballaad, biograafia, draama, draamatika, eepika, eepos, haiku, isikustamine, jutustus, komöödia, kordus, kõnekäänd, lõppriim, lüürika,

metafoor, muinasjutt, muistend, mõistatus, müüt, novell, ood, parallelism, regivärss, reisikiri, romaan, siire, sonett, žanr, tragöödia, vabavärss, vanasõna.

Teksti analüüs ja tõlgendamine

- 1) Teksti mitmetähenduslikkuse mõistmine. Teksti põhjal eri tüüpi küsimuste koostamine. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega. Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausete ja märksõnadena. Teksti põhjal kokkuvõtte tegemine.
- 2) Teose teemade ja probleemide sõnastamine, nende üle arutlemine. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse ja tagajärje seoste leidmine. Näidete ja tsitaatide leidmine teosest, valiku põhjendamine. Loetu seostamine oma kogemuse ja tänapäeva maailmaga.
- 3) Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduslikud tüüptegelased. Tegelase analüüs: välimus, iseloom, hoiakud ja käitumine, suhted teiste tegelastega. Tegelase sisekonflikti ja tegelastevahelise põhikonflikti määratlemine ja analüüsimine (põhjus, tagajärg, lahendus). Eri teoste peategelaste võrdlemine.
- 4) Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Miljöö kirjeldamine. Teose loomise kontekst. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Tegelikkuse ja väljamõeldise suhted kirjandusteoses. Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teemaarendus, kulminatsioon, lõpplahendus. Kirjelduse eesmärk teoses.
- 5) Ilukirjandusteksti väljendusvahendite tundmaõppimine. Kujundliku keelekasutuse mõistmine. Iseenda kujundliku väljendusoskuse ja sõnavara hindamine ning arendamine. Olulisemate kõla-, kõne- ja lausekujundite määratlemine ja seostamine teksti kui tervikuga. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine teosest. Teksti allegooria ja allteksti mõistmine.
- 6) Luuleteksti väljendusvahendite ehk poeetika eritlemine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Luuletuse temaatika, aegruum, kompositsioon, riim, rütm ja kõla. Luule eri kogemisviisid. Luuletuse seostamine isikliku kogemusega.

Tekstiloomed

Omaloomingulised tööd kirjeldavas ja jutustavas laadis ning eri žanrites. Tekstiloomed paaris- ja rühmatööna. Alustekstile tuginev kirjutamine. Arutleva teksti loomine. Kirjandusteose, filmi või lavastuse arvustuse kirjutamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma kogemuse ja tekstinäidete varal.

Suuline väljendusoskus

Luule-, proosa- või draamateksti esitamine. Esituse eesmärgistamine ja ettevalmistamine. Esitamiseks sobiva tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Diktsiooni jälgimine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.

Autoreid ja teoseid

Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust, mida käsitletakse ühiselt.

- a. **Tüvitekste:** A. Kitzberg, „Libahunt“; A. Kivirähk, „Rehepapp“; F. R. Kreutzwald, „Kalevipoeg“ (katkendeid); O. Luts, „Kevade“; A. H. Tammsaare, „Kõrboja peremees“; E. Vilde, „Pisuhänd“.
- b. **Luule:** A. Alliksaar, B. Alver, Contra, A. Ehin, K. Ehin, E. Enno, D. Kareva, L. Koidula, J. Kolk, M. Kompus, K. Lepik, Kivisildnik, Juhan Liiv, L. Ojamaa, K. J. Peterson, C. Pihelgas, A. Puškin, M. Pärtna, K. Riismaa, J. Rooste, P.-E. Rummo, H. Runnel, I. Severjanin, W. Shakespeare, G. Suits, T. Tasuja, A. Teede, L. Tungal, M. Under, J. Viiding, H. Visnapuu, T. Önnepalu, J. Vesselov jt; valik sonette, ballaade ja oode; ühismeedia- ja räppuulet; luule lauludes.
- c. **Proosa:**
 - a) **Eesti kirjandus:** K. Aareleid, „Linnade põletamine“; J. Ashilevi, „Kehade mets“; K. Ehin, „Paleontoloogi päevaraamat“; I. Hargla, „Apteeker Melchiori“ sari; M. Heinsaare novelle, „Artur Sandmani lugu“; S. Henno, „Mina olin siin“; A. Hvastov, „Sillamäe passioon“; J. Jaik, „Kaarnakivi“; M. Järve, „Esimene aasta“; M. Karu, „Nullpunkt“; A. Kivikas, „Nimed marmortahvlil“ (I osa); A. Kivirähk, „Ivan Orava mälestused“, „Sinine sarvedega loom“; K. Kivirüüt, „Okultismiklubi“; J. Kross, „Wikmani poisid“, „Väike Vipper“; M. Laurik, „Mina olen surm“; J. Liiv, „Vari“; J. Maasik, „Enne lõppu“; H. Nõu, „Pea suu“; K. Piiper, „Tõde või tegu“; K. Raudsepp, „Lihtsalt ära jää üksi“; R. Reinaus, „Must vares“, „Verikambi“, „Vaevatud“; L. Roomets, „Üks väike valge tuvi“; O. Ruitlane, „Vee peal“; A. Tšehhovi novelle; F. Tuglase novelle; V. Uibopuu, „Janu“; P. Vallaku novelle; A. Vallik „Kuidas elad, Ann?“; vm.
 - b) **Maailmakirjandus:** D. Almond, „Skellig“; M. Atwood, „Orüks ja Ruik“; C. Brontë, „Jane Eyre“; S. Chbosky „Müüriks olemise iseärasused“; A. Christie romaan; P. Coelho, „Alkeemik“; S. Collins,

„Näljamängud“; B. Conaghan „Kui härra koer hammustab“; A. Conan Doyle, „Baskerville’ide koer“; S. Crossan, „Üks“; C. Crowley, „Sõnad sügavas sinises“; J. Dashner, „Labürindi jooksja“; D. Defoe, “Robinson Crusoe”; A. Dumas, „Kolm musketäri“, “Krahv Monte-Cristo”; G. Forman, „Kui ma jään“; A. Frank, ”Anne Franki päevik”; J. Gaarder „Apelsinitüdruk“; N. Gaiman, ”Tähetolm”; W. Golding, „Kärbeste jumal“; J. M. Green, „Süü on tähtedel“; M. Haddon, „Kentsakas juhtum koeraga öisel ajal”; D. Harms, “Väljapudenevad vanaeided”; L. Harrison, „Monster High. Tere tulemast koletiste kooli”; J. K. Jerome, “Kolm meest paadis”; J. Jägerfeld, „Minu suurejooneline elu“, “Superkoomik”; S. King, “Lemmikloomasurnuaiad”; N. H. Lee, “Tappa laulurästast”; T. Lehtinen, “Tiivad varvaste vahel”; A. Lindgren, “Vennad Lõvisüdamed”; E. Lockhart, „Me olime valetajad“; A. Marshall, “Ma suudan hüpata üle lompide”; K. Millay, „Vaikuse meri“; P. Ness, “Kui koletis kutsub”; G. Orwell, “Loomade farm”; E. A. Poe’ novelle; U. Poznanski, ”Erebos”; P. Pullman, “Kuldne kompass”; P. Reeve, „Surelikud masinad“; E. M. Remarque, „Läänerindel muutuseta“; L. Sachar, „Augud“; A. de Saint-Exupéry, “Väike prints”; J. Salinger, „Kuristik rukkis“; sari “Seiklusjutte maalt ja merelt”; M. Scott, ”Nicholas Flameli” sari; B. Selznick, “Hugo Cabret’ leiutis”; N. Shusterman, „Challengeri sügavik“; S. Simukka, ”Punane nagu veri”; G. Soucy, „Väike tüdruk, kes armastas liialt tuletikke“; A. ja B. Strugatski, “Hukkunud Alpinisti hotell”; J. Teller, „Mitte midagi“; J. R. R. Tolkien, “Sõrmuste isand”; M. Twain, „Prints ja kerjus“; L. Ulitskaja, “Võõrad lapsed”; J. Vagner, “Vongozero”; J. Verne, “Kapten Granti lapsed” vm; L. Walton, „Ava Lavanderi iseäralikud ja kaunid kannatused“; O. Wilde, “Õnnelik prints”; reisi- ja elulooraamat eesti ja/või maailmakirjandusest.

- d) **Näitekirjandus:** K. Aareleid, “Linnade põletamine”; “J. Ashilevi, “Nagu poisid vihma käes”; A. Kitzberg, “Kauka jumal”; A. Kivirähk, “Kevadine Luts”, “Vombat”; L. Koidula, “Säärane mulk”; U. Lennuk, “Paunvere poiste igavene kevade”; S. Nurklik, “Kas ma olen nüüd elus”; M. Ulman, “Võluõunad ehk Naeru kätte võib surra”; vm.

- e) **Pärimus:** valik eesti jt rahvaste muinasjutte; valik vanakreeka ja -rooma müüte; F. R. Faehlmanni müütilised muistendid; rahvalaule, mõistatusi, kõnekäände ja vanasõnu; tänapäeva folklooritekste vm.

9. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt kahteteist loetud tervikteost;
- 2) loeb ladusalt ja mõtestatult, kasutab iseseisvalt lugemise eesmärgist ja teksti liigist lähtuvaid lugemisviise ja -mudeleid, hindab oma lugemisoskust ning juhib oma lugemisprotsessi;
- 3) loeb kultuurivaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;
- 4) tunneb eesti kultuuri erijooni ning vahendab oma kultuurikogemust, väärtustab nii oma kui ka maailmakultuuri ja selle mitmekesisust;
- 5) selgitab pärimuse olemust, toob näiteid mineviku ja tänapäeva pärimuskultuurist ning oma kodukohast;
- 6) kasutab rahvalaule elemente suulises ja kirjalikus tekstiloomes;
- 7) eristab ilukirjanduse põhiliike ja peamisi žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
- 8) leiab endale sobivat lugemisvara, põhjendab oma valikut, tutvustab loetud raamatut ja selle autorit, jagab oma lugemiskogemusi;
- 9) toob esile luuletuse temaatilisi ja lüürilisi erijooni, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust ja avab selle tähendusi;
- 10) nimetab teose teema, arutleb selle põhisündmuste, kesksete probleemide, põhjuse ja tagajärje seoste üle, sõnastab teose peamõtte;
- 11) teeb kokkuvõtte teose süžeesst, põhjendab loo tegevusaja ja -koha valikut, iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid;
- 12) analüüsib kirjandusteose vormivõtteid ja kompositsiooni, seostab neid teose sisuga;
- 13) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite ning loetu tausta kohta;

- 14) kirjeldab kirjandusteosele omast keelekasutusviisi, tunneb ära peamised kõne- ja lausekujudid, sh epiteet, isikustamine, võrdlus, metafoor, kordus ja siire, tõlgendab kujundite tähendust ja rolli tekstis ning kasutab neid tekstiloomes;
- 15) võrdleb kirjandusteost ja selle põhjal valminud lavastust või filmi;
- 16) kirjutab erinevaid omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste;
- 17) hindab suulises ja kirjalikus väljenduses korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistusnõudeid;
- 18) osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd;
- 19) koostab ja esitab loetud teose, mõne kultuurinähtuse või oma kultuurikogemuse põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara;
- 20) esitab (peast) luule-, proosa- või draamateksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust;
- 21) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu

Kirjandustekstide valik ja lugemine

- 1) Loeb vähemalt kaksteist tervikteost nii eesti kui ka maailmakirjandusest ning tekstikatkendeid. Lugemine toetab õppekava läbivate teemade käsitlemist ning üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist.
- 2) Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu (proosa-, luule- või draamateose) autori, temaatika, narratiivi, probleemistiku ja poeetika tutvustamine ning võrdlemine teiste teostega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste iseseisev lugemine tunnis ja tunniväliselt.
- 3) Lugemisstrateegiad ja lugemisprotsess. Ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud (üle)lugemine. Eri lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Teksti eesmärgistatud jälgimine ja eri tüüpi lugemisülesannete täitmine. Kriitiline lugemine. Tundmatute sõnade ja väljendite tähenduse väljaselgitamine.
- 4) Raamatukogu. Eesti Rahvusraamatukogu. E-teavikute ja e-teenuste kasutamine (nt ESTER, MIRKO, DIGAR). Digiraamatud. Autoriõigused. Plagiaat. Kirjandusteadmiste täiendamine eri allikaid ja keskkondi kasutades. Eesti Kirjandusmuuseumi digikeskkonnad.

Kultuuri- ja kirjandusteadmised

- 1) Pärimuskultuur. Tavad ja kombed pärimuskultuuris, muutuv pärimus. Looduspärimus ja linnalegendid. Kohanimed folklooris. Eesti kirjanike muuseumid.
- 2) Rahvaluule tunnusjooni. Rahvaluule põhiliigid ja žanrid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu liigid ja tunnused. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Tänapäeva folkloor, selle kogumine ja kogemine. Rahvaluule veebilehed.
- 3) Kirjandusteose dramatiseering. Lavastus ja selle valmimine. Näitleja ja tema roll. Monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Draamateksti temaatika, narratiivi ja poetika eritlemine. Eesti teatri sünnilugu ja nüüdisteater. Eesti teatritega tutvumine.
- 4) Kirjandusteose ekraniseering. Mängu- ja dokumentaalfilmid. Filmikunsti väljendusvahendid: kaader ja plaan, valgus, värv ja heli. Stsenarium. Montaaž. Loo, tegelaste ja miljöö kujutamise võrdlus kirjandusteoses ja filmis. Kirjandusteose ja filmi kompositsioon. Kirjandusteosest filmilike episoodide leidmine. Kirjandus ja visuaalsed kunstid, nt koomiks, graafiline romaan, ühismeediale. Kirjandus ja fotograafia.
- 5) Ilukirjanduse põhiliigid ja žanrid. Eepika, lüürika ja dramaatika tunnused. Lüroepika. Eepose, romaani, jutustuse ja novelli tunnused. Ulme- ja krimiromaani tunnused. Reisikiri ja elulooraamat. Lüüriku luule põhitunnused. Ballaad, sonett, haiku ja ood luules. Vabavärsiline luule. Piltluule. Ühismeedia- ja räppluule. Nüüdislüule vormid ja žanrid. Komöödia, tragöödia ja draama tunnused.
- 6) Mõisted: algrim, arvustus, ballaad, biograafia, draama, dramaatika, eepika, eepos, haiku, isikustamine, jutustus, komöödia, kordus, kõnekäänd, lõppriim, lüürika, metafoor, muinasjutt, muistend, mõistatus, müüt, novell, ood, parallelism, regivärss, reisikiri, romaan, siire, sonett, žanr, tragöödia, vabavärss, vanasõna.

Teksti analüüs ja tõlgendamine

Teksti mitmetähenduslikkuse mõistmine. Teksti põhjal eri tüüpi küsimuste koostamine. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega. Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausetega ja märksõnadena. Teksti põhjal kokkuvõtte tegemine.

Teose teemade ja probleemide sõnastamine, nende üle arutlemine. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse ja tagajärje seoste leidmine. Näidete ja tsitaatide leidmine teosest, valiku põhjendamine. Loetu seostamine oma kogemuse ja tänapäeva maailmaga.

Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduslikud tüüptegelased. Tegelase analüüs: välimus, iseloom, hoiakud ja käitumine, suhted teiste tegelastega. Tegelase sisekonflikti ja

tegelastevahelise põhikonflikti määratlemine ja analüüsimine (põhjus, tagajärg, lahendus). Eri teoste peategelaste võrdlemine.

Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Miljö kirjeldamine. Teose loomise kontekst. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Tegelikkuse ja väljamõeldise suhted kirjandusteoses. Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teemaarendus, kulminatsioon, lõpplahendus. Kirjelduse eesmärk teoses.

Ilukirjandusteksti väljendusvahendite tundmaõppimine. Kujundliku keelekasutuse mõistmine. Iseenda kujundliku väljendusoskuse ja sõnavara hindamine ning arendamine. Olulisemate kõla-, kõne- ja lausekujundite määratlemine ja seostamine teksti kui tervikuga. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine teosest. Teksti allegooria ja allteksti mõistmine.

Luuleteksti väljendusvahendite ehk poeetika eritlemine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Luuletuse temaatika, aegruum, kompositsioon, riim, rütm ja kõla. Luule eri kogemisviisid. Luuletuse seostamine isikliku kogemusega.

Tekstiloome

Omaloomingulised tööd kirjeldavas ja jutustavas laadis ning eri žanrites. Tekstiloome paaris- ja rühmatöona. Alustekstile tuginev kirjutamine. Arutleva teksti loome. Kirjandusteose, filmi või lavastuse arvustuse kirjutamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma kogemuse ja tekstinäidete varal.

Suuline väljendusoskus

Luule-, proosa- või draamateksti esitamine. Esituse eesmärgistamine ja ettevalmistamine. Esitamiseks sobiva tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Diktsiooni jälgimine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.

Autoreid ja teoseid

Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust, mida käsitletakse ühiselt.

- a) **Tüvitekste:** A. Kitzberg, „Libahunt“; A. Kivirähk, „Rehepapp“; F. R. Kreutzwald, „Kalevipoeg“ (katkendeid); O. Luts, „Kevade“; A. H. Tammsaare, „Kõrboja peremees“; E. Vilde, „Pisuhänd“.
- b) **Luule:** A. Alliksaar, B. Alver, Contra, A. Ehin, K. Ehin, E. Enno, D. Kareva, L. Koidula, J. Kolk, M. Kompus, K. Lepik, Kivisildnik, Juhan Liiv, L. Ojamaa, K. J. Peterson, C. Pihelgas, A. Puškin, M. Pärtna, K. Riismaa, J. Rooste, P.-E. Rummo, H. Runnel, I.

Severjanin, W. Shakespeare, G. Suits, T. Tasuja, A. Teede, L. Tungal, M. Under, J. Viiding, H. Visnapuu, T. Õnnepalu, J. Vesselov jt; valik sonette, ballaade ja oode; ühismeedia- ja räppuulet; luule lauludes.

c) **Proosa:**

- a. **Eesti kirjandus:** K. Aareleid, "Linnade põletamine"; J. Ashilevi, "Kehade mets"; K. Ehin, "Paleontoloogi päevaraamat"; I. Hargla, "Apteeker Melchiori" sari; M. Heinsaare novelle, "Artur Sandmani lugu"; S. Henno, "Mina olin siin"; A. Hvostov, "Sillamäe passioon"; J. Jaik, "Kaarnakivi"; M. Järve, "Esimene aasta"; M. Karu, "Nullpunkt"; A. Kivikas, "Nimed marmortahvlil" (I osa); A. Kivirähk, "Ivan Orava mälestused", "Sinine sarvedega loom"; K. Kivirüüt, "Okultismiklubi"; J. Kross, „Wikmani poisid“, "Väike Vipper"; M. Laurik, "Mina olen surm"; J. Liiv, "Vari"; J. Maasik, "Enne lõppu"; H. Nõu, "Pea suu"; K. Piiper, „Tõde või tegu“; K. Raudsepp, "Lihtsalt ära jää üksi"; R. Reinaus, "Must vares", "Verikambi", "Vaevatud"; L. Roomets, "Üks väike valge tuvi"; O. Ruitlane, "Vee peal"; A. Tšehhovi novelle; F. Tuglase novelle; V. Uibopuu, "Janu"; P. Vallaku novelle; A. Vallik "Kuidas elad, Ann?"; vm.
- b. **Maailmakirjandus:** D. Almond, "Skellig"; M. Atwood, "Orüks ja Ruik"; C. Brontë, „Jane Eyre“; S. Chbosky „Müürililleks olemise iseärasused“; A. Christie romaan; P. Coelho, "Alkeemik"; S. Collins, „Näljamängud“; B. Conaghan „Kui härra koer hammustab“; A. Conan Doyle, „Baskerville’ide koer“; S. Crossan, „Üks“; C. Crowley, „Sõnad sügavas sinises“; J. Dashner, „Labürindi jooksja“; D. Defoe, "Robinson Crusoe"; A. Dumas, „Kolm musketäri“, "Krahv Monte-Cristo"; G. Forman, „Kui ma jään“; A. Frank, "Anne Franki päevik"; J. Gaarder „Apelsinitüdruk“; N. Gaiman, "Tähetolm"; W. Golding, „Kärbeste jumal“; J. M. Green, „Süü on tähtedel“; M. Haddon, „Kentsakas juhtum koeraga öisel ajal“; D. Harms, "Väljapudenevad vanaeided"; L. Harrison, „Monster High. Tere tulemast koletiste kooli“; J. K. Jerome, "Kolm meest paadis"; J. Jägerfeld, „Minu suurejooneline elu“, "Superkoomik"; S. King, "Lemmikloomasurnuaiad"; N. H. Lee, "Tappa laulurästast"; T. Lehtinen, "Tiivad varvaste vahel"; A. Lindgren, "Vennad Lõvisüdamed"; E. Lockhart, „Me olime valetajad“; A. Marshall, "Ma suudan hüpata üle lompide"; K. Millay, „Vaikuse meri“; P. Ness, "Kui koletis kutsub"; G. Orwell, "Loomade farm"; E. A. Poe' novelle; U. Poznanski, "Erebos"; P. Pullman, "Kuldne kompass"; P.

Reeve, „Surelikud masinad“; E. M. Remarque, „Läänerindel muutuseta“; L. Sachar, „Augud“; A. de Saint-Exupéry, „Väike prints“; J. Salinger, „Kuristik rukkis“; sari „Seiklusjutte maalt ja merelt“; M. Scott, „Nicholas Flameli“ sari; B. Selznick, „Hugo Cabret‘ leiutis“; N. Shusterman, „Challengeri sügavik“; S. Simukka, „Punane nagu veri“; G. Soucy, „Väike tüdruk, kes armastas liialt tuletikke“; A. ja B. Strugatski, „Hukkunud Alpinisti hotell“; J. Teller, „Mitte midagi“; J. R. R. Tolkien, „Sõrmuste isand“; M. Twain, „Prints ja kerjus“; L. Ulitskaja, „Võõrad lapsed“; J. Vagner, „Vongozero“; J. Verne, „Kapten Granti lapsed“ vm; L. Walton, „Ava Lavanderi iseäralikud ja kaunid kannatused“; O. Wilde, „Õnnelik prints“; reisi- ja elulooraamat eesti ja/või maailmakirjandusest.

- d) Näitekirjandus:** K. Aareleid, „Linnade põletamine“; „J. Ashilevi, „Nagu poisid vihma käes“; A. Kitzberg, „Kauka jumal“; A. Kivirähk, „Kevadine Luts“, „Vombat“; L. Koidula, „Säärane mulk“; U. Lennuk, „Paunvere poiste igavene kevade“; S. Nurklik, „Kas ma olen nüüd elus“; M. Ulman, „Võluõunad ehk Naeru kätte võib surra“; vm.
- e) Pärimus:** valik eesti jt rahvaste muinasjutte; valik vanakreeka ja -rooma müüte; F. R. Faehlmanni müütilised muistendid; rahvalaule, mõistatusi, kõnekäände ja vanasõnu; tänapäeva folklooritekste vm.

AINEVALDKOND KEHALINE KASVATUS

Ainevaldkonna kirjeldus

Liikumisõpetuse eesmärk on terve ja liikuva inimese kujunemine, kellel on elukestvaks liikumiseks vajalik motivatsioon, oskused, teadmised ja kogemused. Liikumisõpetuse ainekava toob välja õpitulemused viies valdkonnas. Nende saavutamise viisid on paindlikud ja võimaldavad arvestada õpilaste huvisid, kooli kultuuri, traditsioone ja õpikeskkonda.

Viis ainekava läbivat valdkonda on:

- Liikumisoskused;
- Tervis ja kehalised võimed;
- Kehaline aktiivsus;
- Liikumine ja kultuur;
- Vaimne ja kehaline tasakaal.

Liikumisoskused

Liikumisoskused kujunevad nelja oskuste alarühma ja nende rakendamise kaudu erinevates liikumistegevustes:

- 1) Edasiliikumisoskused maal ehk kõndimis-, jooksmis-, hüppamis-, ronimisoskus ja nende rakendamine liikumisharrastuses, spordialades, rütmis ja muusika saatel, tantsus ja koostööd tehes. Edasiliikumisoskus vees ehk ujumisoskus.
- 2) Oskus liikuda vahendil. Oskus on seotud igapäevase liikumisega, harrastus- ja sportlikku tegevusega, kus edasiliikumiseks kasutatakse vahendit.
- 3) Oskus käsitseda vahendit ehk oskus visata, püüda, põrgatada ja lüüa vahendit käe, jala ja vahendiga.
- 4) Oskus kontrollida keha asendites, liikumisel ja nende kombinatsioonides. Eelpool toodud liikumisoskuste kujundamisega tegeletakse läbivalt kooliastme jooksul eesmärgiga, et õpilastel kujuneksid mitmekülgsed oskused liikuda erinevates tingimustes ja keskkondades. Selleks seostatakse õpitud oskuste kasutamist tegevustega väljaspool õppetundi (nt aktiivne vahetund).

Tervis ja kehalised võimed

Õpilane omandab teadmised tervisega (aeroobne vastupidavus, jõud ja painduvus) ja oskustega (kiirus, osavus, võimsus, koordinatsioon, tasakaal) seotud kehalistest võimetest ja nende arendamisest. Regulaarselt põhikoolis ja gümnaasiumis toimuv tervisega seotud kehaliste

võimete mõõtmine ühtse metoodika alusel kujundab õpilaste teadlikkust tema tervisega seotud kehalistest võimetest ja loob eeldused enda kehaliste võimete arendamiseks. Kehaliste võimete tajumine, mõõtmine ja nende analüüsimine toimub viisil, mis toetab õpilase motivatsiooni enda arendamiseks ega ole seotud standardiseeritud hindamisega. Oluline teema on ka liikumise ja toitumise tasakaal.

Kehaline aktiivsus

Õpilane omandab teadmised ja oskused tervislikust kehalisest aktiivsusest ja tahte olla elukestvalt kehaliselt ja vaimselt aktiivne. Õpilased, kelle tervislik seisund ei võimalda kõiki liikumisõpetuse tegevusi sooritada või suurel intensiivsusel liikuda, kaasatakse liikumistegevustesse vastavalt nende tervislikule seisundile.

Liikumine ja kultuur

Õpilane mõistab liikumise ja kultuuri seost mitmekülgsete, sh väljaspool kooli keskkonda toimuvate tegevuste kaudu. Valdonna kaudu saab õpilane teadmised liikumis-, spordi- ja tantsutraditsioonidest ja liikumise seosest erinevate kultuuri valdkondadega. Õpilane omandab oskused ohutuks liikumiseks ja isiklikuks hügieeniks, ausa mängu põhimõtete järgimiseks, omandab kogemused väljaspool kooli toimuval liikumis-, spordi- ja tantsuüritusel osalejana või vabatahtlikuna, liikumisest looduses ja suhtlemiskultuurist. Õpilane väljendab ennast liikumise ja tantsu kaudu ja koostöös kaaslastega, teab enda võimalusi olla kultuurikandja või -mõjutaja.

Vaimne ja kehaline tasakaal.

Õpilane omandab esmased teadmised ja oskused vaimse ja kehalise tasakaalu hoidmisest, emotsioonide märkamisest ja juhtimisest ja mõistab võimalusi reguleerida enda vaimset ja kehalist seisundit.

Üldpädevused

Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ja käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob oma väärtushinnangute ja enesekehtestamisoskusega sobiliku õpikeskkonna ning mõjutab õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Liikumisõpetuses tähtsustatakse tervist ning jätkusuutlikku eluviisi. Arusaam, et tervist tuleb

kaitsta ja tugevdada, aitab õpilastel teha põhjendatud valikuid tervisekäitumises. Austus looduse ning inimeste loodud materiaalsete väärtuste vastu soodustab keskkonda säästvat liikumist/sportimist. Abivalmis ja sõbralik suhtumine kaaslastesse ning ausa mängu põhimõtete järgimine sportlikes tegevustes toetavad kõlbelise isiksuse kujunemist.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Koostöö liikudes/sportides õpetab inimeste erinevusi aktsepteerima, neid suhtlemisel arvestama, ent ka ennast kehtestama. Kehakultuur kujundab viisakat, tähelepanelikku, abivalmis ja sallivat suhtumist kaaslastesse.

Enesemääratluspädevus

Liikumisõpetuse kaudu kujundatakse oskust hinnata enda kehalisi võimeid ning valmisolekut neid arendada, samuti suutlikkust jälgida ja kontrollida oma käitumist, järgida tervislikku eluviisi ning vältida ohuolukordi.

Õpipädevus

Õpilasel kujuneb oskus analüüsida ja hinnata enda liigutusoskusi ja kehalisi võimeid ning kavandada meetmeid, kuidas neid täiustada. Koolis tekkinud huvi liikumise/sportimise vastu loob aluse ja eeldused õppida uusi sobivaid liikumisviise.

Suhtluspädevus

Oluline on tunda ja kasutada spordi ning tantsu oskussõnavara, arendada eneseväljendusoskust ning lugeda/mõista teabe- ja tarbetekste.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus

Sporditehniliste oskuste analüüs, kehalise töövõime näitajate ja sporditulemuste dünaamika selgitamine eeldavad õpilastelt matemaatikale omase keele, seoste, meetodite jm kasutamise oskust ning toetavad matemaatikapädevuse kujunemist. Õpitakse analüüsima tervisespordiga seotud teavet ja tegema tõendus põhiseid otsuseid. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid.

Ettevõtlikkuspädevus

Liikumisõpetus toetab õpilaste oskust näha probleeme ja leida neile lahendusi, seada eesmärged, genereerida ideid ning leida sobivaid vahendeid ja meetodeid, kuidas neid teostada.

Liikumisõpetuses õpivad õpilased analüüsima oma kehalisi võimeid ja liigutusoskusi, kavandama tegevusi ning tegutsema sihipäraselt, selleks et tugevdada tervist ja parandada töövõimet. Koostöö kaaslastega sportimisel/liikumisel kujundab toimetulekuoskust ja riskijulgust.

Digipädevus

Liikumisõpetuses rakendatakse digivahendeid internetis spordi-, tervise- ja muu sportimiseks vajaliku info otsimiseks ning saadud teabe kasutamiseks eluliste probleemide üle arutledes ja hoiakuid kujundades. Rakendatakse tervislikke eluviise ning sportimist toetavaid digivahendeid ja rakendusi. Kujundatakse oskust määrata digivahenditega oma GPSi asukohta kaardi järgi ning salvestada liikumisteed. Õpitakse hoidma oma digivahendeid turvaliselt. Digikeskkonnas suheldes kujundatakse koostööoskusi, väärtushoiakuid ja turvalist tegutsemist.

Lõiming

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled

Sporti ja tervist käsitlevate eriotstarbeliste ja eriliigiliste tekstide (nt võistlusprotokollid, spordiuudised, terviseteave jne) lugemise ja kuulamise kaudu arendatakse oskust mõista nii suulist kui ka kirjalikku teksti. Kujundatakse oskust väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt, kasutades kohaseid keelevahendeid ja ainealast terminoloogiat. Spordi- ja terviseteemaliste võõrkeelsete tekstide lugemine toetab võõrkeelte omandamist.

Matemaatika

Kõikide liikumisõpetuse osaoskuste arendamisel rakendatakse matemaatikas omandatud oskusi (arvutamine, loendamine, võrdlemine, mõõtmine) ja mõisteid (geomeetrilised kujundid, mõõtühikud, koordinaadid).

Loodusained

Liikumisõpetust toetab keskkonna väärtustamine liikumisel/sportimisel. Liikumisõpetuse kaudu kinnistuvad teadmised ja oskused, mis on omandatud inimeseõpetuses, bioloogias, füüsikas ja geograafias.

Sotsiaalsained

Liikumisõpetuses omandatud teadmised rahvuslikust ning rahvusvahelisest liikumis- ja spordikultuurist avardavad õpilaste silmaringi. Tervisliku eluviisi omaksvõtmine aitab

õpilastel kujuneda aktiivseteks ning vastutustundlikeks kodanikeks.

Tehnoloogia

Teaduse ja tehnika saavutused on rakendatavad erinevatel spordialadel/liikumisviisidel (spordialade tehnika, spordivarustus ja -vahendid) ning tervisliku toitumise põhitõdede järgimisel.

Kunst ja muusika

Õpilaste tähelepanu juhitakse spordi ja kehakultuuri kujutamise- ning avaldumisvõimalustele kujutavas kunstis ja muusikas, spordialade/liikumisviiside, sh tantsu isikupärasele ja loomingulisele käsitlesele. Samuti kujundatakse valmisolekut leida ülesannetele uusi ja omanäolisi lahendusi ning oskust märgata ilu ümbritsevas elukeskkonnas.

Liikumisõpetuse eesmärgid põhikoolis

Liikumisõpetuse eesmärk põhikoolis on kujundada motivatsioon, teadmised, oskused ja harjumus igapäevaselt aktiivselt liikuda, tegeleda liikumisharrastusega ja toetada õpilaste positiivset hoiakut liikumise suhtes. Õpilasel kujuneb liikumisharrastuseks vajalik liikumispädevus ehk motivatsioon, teadmised, oskused, kogemused ja hoiakud.

Liikumispädevust arendava õppe tulemusena põhikooli lõpetaja:

- 1) omab mitmekülgseid liikumisoskuseid ja -kogemusi, et harrastada erinevaid liikumistegevusi;
- 2) mõistab tervise ja kehaliste võimete seost;
- 3) on regulaarselt kehaliselt aktiivne ja mõistab tervisliku liikumise põhimõtteid;
- 4) väärtustab liikumist, sporti ja tantsu kultuuri osana ning ennast selle kandjana;
- 5) mõistab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju enda heaolule ja pingeliste olukordadega toime tulemisel;
- 6) tunneb rõõmu liikumisest ja on saanud sellest positiivse kogemuse.

Hindamine

Õpilased saavad teadmised enda kehaliste võimete kohta kehaliste võimete mõõtmiste kaudu. Mõõtmistulemused on õpilasele ja lapsevanemale tagasisideks ja eesmärkide püstitamiseks ja ei ole seotud hindamisega. Mõõtmised ei ole eesmärk omaette vaid osa õppeprotsessist, millega kaasneb kogu valdkonna õpitulemustega tegelemine, sh teadmised ja oskused kehaliste võimete arendamisest. Õppeprotsessi juures suunatakse õpilast saama teadlikuks oma kehalistest

võimetest, mõtlema enda kehalise vormisoleku peale, seda parandama ja säilitama nii, et see oleks kasulik tervisele ja parandaks tema elukvaliteeti.

Hindamise objekte (tegevusi, oskusi, teadmisi) ning hindamisaspekte (vaatlemist, mõõtmist, võrdlemist) selgitab õpilastele õpetaja õppe algul. Õpitulemustena esitatud liigutusoskuste hindamisel arvestatakse nii saavutatud taset kui ka õpilase tehtud tööd, et omandada tegevus/harjutus. Oskuste taset hinnatakse kontrollharjutuse soorituse põhjal.

Kehalistele võimetele hinnangut andes arvestatakse:

- õpilase arengut, st muutusi varasemate sooritustega võrreldes;
- tehtud tööd tulemuse saavutamise nimel.

Õpilase teadmistele hinnangut andes arvestatakse õpilase võimet rakendada omandatud teadmisi praktilises tegevuses. Teadmiste hindamise vormidena võib kasutada:

- suulist või kirjalikku küsitlust sh veebipõhises keskkonnas,
- liikumis- ja sporditeemalise ettekande ja/või kehalise kasvatusõppimapi koostamist/esitamist,
- treeningpäeviku sh veebipõhise treeningpäeviku pidamist ja analüüsi sh digitaalsel kujul jms.

Kirjalikke või veebipõhiseid ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Tagasiside andmisel sportimisaktiivsuse kohta arvestatakse õpilase aktiivsust (osavõttu, kaasatõotamist, nõuete/reeglite järgimist, koostööoskust sh veebipõhist jms) liikumisõpetuse tundides, regulaarset treenimist (nii iseseisva kui ka organiseeritud liikumisharrastusena), võistlustest ning spordiüritustest osavõttu ja/või nende korraldamist jms.

I kooliastmes hinnatakse õpilaste tegevust tundides (aktiivsus, kaasatõotamine, püüdlikkus, reeglite, hügieeni- ja ohutusnõuete järgimine jm). Õpitulemustena esitatud liigutusoskusi hinnates arvestatakse nii saavutatud taset kui ka tööd, mida õpilased tegid tegevuse/harjutuse omandamiseks.

II kooliastmes hinnatakse teadmiste ja oskuste omandamist, teadmiste rakendamist ning õpilaste koostööoskust. Kehalistele võimetele hinnangut andes arvestatakse õpilase arengut ning tema tehtud tööd tulemuse saavutamise nimel. Hinnatakse ka õpilase tunnivälisest kehalist aktiivsust ning oma klassi ja/või kooli esindamist spordivõistlustel, tantsuüritustel jm.

III kooliastmes hinnatakse teadmiste ja oskuste omandamist, teadmiste rakendamist ning õpilaste koostööoskust. Kehalistele võimetele hinnangut andes arvestatakse õpilase arengut ning tema tehtud tööd tulemuse saavutamise nimel. Hinnatakse ka õpilase tunnivälisest kehalist aktiivsust ning oma klassi ja/või kooli esindamist spordivõistlustel, tantsuüritustel jm.

Õpilased, kelle tervislik seisund ei võimalda kõiki liikumisõpetuse tegevusi sooritada või suurel intensiivsusel liikuda, kaasatakse liikumistegevustesse vastavalt nende tervislikule seisundile, st et nad sooritavad taastumist toetavad liikumistegevusi. Õpilane on aktiivne osaleja õppeprotsessis nii kehaliselt kui ka vaimselt. Vaimselt aktiivne õpilane mõtleb kaasa, küsib küsimusi, avaldab arvamust, püüab leida ise lahendusi jne. Õpilase kaasatust näitavad neli peamist tegurit: käitumuslik aktiivsus, emotsionaalne aktiivsus, verbaalne aktiivsus ja kognitiivne aktiivsus. Õppeprotsessi jooksul kasutatakse erinevaid kehalist aktiivsust hindavaid subjektiivseid ja objektiivseid mõõtmisvahendeid, mis annavad tagasisidet nii õpilasele, õpetajale kui ka lapsevanemale.

Õppesisu ja õpitulemused põhikoolis ja gümnaasiumis

1. klass, liikumisõpetus

2 ainetundi nädalas, kokku 70 ainetundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
KEHALINE AKTIIVSUS	
1) Teab, kui palju ja milleks peab kehaliselt aktiivne laps iga päev liikuma. 2) Märkab liikudes südamelöögisageduse ja enesetunde muutust. 3) Sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi õpetaja juhendamisel. 4) Märkab abi vajamist tunnis ja kutsub abi ohuolukorras.	<ul style="list-style-type: none"> ● Grupi arutelu, kui palju peab laps iga päev minimaalselt liikuma, et ta kehalised oskused ja võimed areneks. ● Erinevate intensiivsustega tegevused ja pulsi muutuse tunnetamine rindkerelt ja kaelalt. ● Arutelu teemal “Miks on soojendus enne liikumistegevusi vajalik.” ● Õpetajaga koos rahulik jooks või mäng, ühissoojendus, erinevate kehaosade võimlemisharjutused. ● Õpetaja juhendamisel venitus- ja liigeste soojendusharjutuste tegemine ja mõju kirjeldamine. ● Lihtsamad hüppe- ja jooksuharjutused. ● Ohtlike olukordade märkamine ja nimetamine liikumistunnis.

	<ul style="list-style-type: none"> ● Arutelu ja aktiivõppemäng teemal “Kelle poole pöörduda erinevate ohtlike olukordade tekkimisel”.
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<p>1) Osaleb aktiivselt kehalisi võimeid arendavates mängudes ja harjutustes.</p> <p>2) Nimetab kehalisi võimeid.</p> <p>3) Mõõdab enda kehalisi võimeid õpetaja juhendamisel.</p> <p>4) Teab liikumise ja toitumise olulisust tervisele.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Kehaliste võimete arendamine läbi erinevate liikumistegevuste, harjutuste ja mängude (sh ka kõikides nendes tegevustes, kus toimuvad erinevaid liikumisoskuseid arendavad õpitegevused vastavalt ainekava sisu järgi): <ul style="list-style-type: none"> - teatevõistlused (paarides, kolmikutes); - meeskondlikud ja individuaalsed mängud (1:1, 2:1, 2:2); - liikumismängud (sh erinevad kullimängud); - lihtsustatud reeglitega sportmängud; - suuna muutusega harjutused ja mängud; - harjutused ja liikumistegevused õpetaja ettenäitamisel painduvuse, jõu, tasakaalu, kiiruse, osavuse, vastupidavuse, koordineerimise, reaktsioonikiiruse arendamiseks; - võistlusmängud (pingutuse ja arengu põhimõtte); - skoori/punktide lugemine. ● Kehaliste võimete nimetuste/mõistete õppimine, selgitamine ja seostamine erinevate liikumistegevustega (nt.koordineerimine - hüppamine, osavus/suunamuutusega liikumine - kullimäng, tasakaal - suusatamine, kiirus - staadionijooks, paindumus - võimlemine, reaktsioon - pallimängud, jõud - kõhulihased, vastupidavus - ujumine). ● Kehaliste võimete nimetuste õppimine mõiste mängude, postrite, tegevusjaamades kehaliste võimete piltide ja nimetuste seostamisega. ● Tervisega seotud kehaliste võimete mõõtmine, õpilase arengu jälgimine ja tulemuse seostamine tervisega õpetaja juhendamisel. ● Liikumisoskustega seotud kehaliste võimete ja oskuste arengu mõõtmine ja jälgimine õpetaja juhendamisel: <ul style="list-style-type: none"> - kiirus (jooksuoskus) - 60m; - kiirus - joonejooks 4x10m; - koordineerimine (viskeoskus) - pallivise; - koordineerimine (hüppeoskus) - kaugushüpe; - vastupidavus (kestvusjooks) - staadionijooks 400m; - koordineerimine (hüppeoskus) - hüppenõõriga sulghüpped 30 sekundit. ● Liikumise vajalikkusest arutelu klassiga ja tutvustus positiivsetest kasuteguritest tervisele.

	<ul style="list-style-type: none"> ● Õpilase liikumisaktiivsuse normi 60 min/päevas tutvustus lastele ja arutelu, millised tegevused on hingeldava, higistava või sooja tunnet tekitava koormusega.
LIIKUMINE JA KULTUUR	
<ul style="list-style-type: none"> ● Loob midagi liikumisega seotult. ● Kirjeldab kogemust, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna; ● Teab ja järgib üldiselt ausa mängu põhimõtteid. ● Teab Eesti sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi. ● Teab ning järgib isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid. ● Riietub liikumistegevuseks sobilikult. ● Teab, mis võimalusi pakub liikumiseks looduskeskkond. ● Oskab liikuda tuttavas keskkonnas, määrates asukohta ja suunda. ● Tantsib üksi, paaris ja rühmas. ● Avastab liikumisvõimalusi tantsu kaudu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● 3-4 liikumisvahendist takistusraja loomine koos paarilisega või kolmikutes. ● Erinevate rollide tutvustamine liikumisüritusega seonduvalt (osaleja, vaatleja, vabatahtlik) ja õpetaja kogemusloo jagamine õpilastega. ● Ausa mängu põhimõtete tutvustamine (teema videod, pildid, mängulised situatsioonid). ● Ausa mängu teemaline arutelu lastega sõprusest, aususest, hoolimisest ja rõõmust). ● Tähtsustame ja harjutame mängu lõppedes vastasmeeskonna mängijatega sõbraliku käepigistuse või käeplaksu tegemist. ● Eesti olümpiavõitjate tutvustus ja memoriini mäng "Eesti olümpiasportlased". ● Tutvustus hügieeni ja pesemisharjumuste vajalikkusest. ● Vahetusriiete ja hügieenivahendite tutvustus (puhtad riided, vahetussokid, käterätik, pesemisvahendid). ● Isiklikku hügieeni järgimine (pesemine, vahetusriiete ja puhaste sokkide kandmine). ● Ilmastikku, sportimiseks sobiliku ja keskkonda arvestava riietuse tähtsusest rääkimine. ● Riietumine vastavalt ilmastikule ja liikumisviisile. ● Ohtlike olukordade nimetamine ja märkamine liikumistegevustes. ● Peamiste ohutusreeglite järgimine erinevates keskkondades, liikumistegevustes ja vahendil liikudes. ● Kooliümbruse ohutuse vaatlemine ja analüüsimine koos õpetajaga ● Lihtsamad orienteerumismängud (värvi-, numbri-, pildimängud). ● Plaani järgi tegevusjaamade leidmine ja harjutuste sooritamine. ● Teadvustame, miks me tantsime sadu ja tuhandeid aastaid vanu eesti tantse. ● Tantsutunni ülesehitusega harjumine: sissejuhatus, kummardus, soojendusharjutused rütmitude, koordinatsiooni, tähelepanu ja ruumitaju arendamiseks, põhisammud ja tantsuvõtted, tantsu õppimine ja kinnistamine, lõpumäng, lõpetus koos kummardusega.

	<ul style="list-style-type: none"> ● Olulisemate eesti tantsu põhimõistetega tutvumine. ● Erinevate liikumismustrite katsetamine - liikumine või tantsimine täpil, sirgel, ringjoonel, kolonnis, läbisegi. ● Keha tunnetamine loovates liikumistes.
VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL	
<ul style="list-style-type: none"> ● Sooritab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi õpetaja juhendamisel. ● Märkab õpetaja juhendamisel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Vaikuseminutid - lihtsamate harjutuste sooritamine õpetaja juhendamisel. ● Lastejooga harjutuste tegemine ja asendite hoidmine õpetaja suunamisel. ● Matkad ja jalutuskäigud kooli ümbritsevas looduses. ● Rahulikud lõõgastusmängud. ● Tähelepanu- ja keskendumise mängud. ● Lõõgastavad kehatunnetusharjutused. ● Sissejuhatus emotsioonide teemasse ja nende nimetamine. ● Tujuskaala ja emotsioonide tutvustamise mängud. ● Võit-kaotus arutelud. ● Lihtsamate harjutuste ja tegevuste tutvustus ja praktiseerimine, kuidas tulla toime oma emotsioonidega.
LIIKUMISOSKUSED	
<ul style="list-style-type: none"> ● Kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes ja tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga. ● Liigub edasi vahendil harjutustes ja liikumismängudes. ● Teab esmast liikumisvahendi hoidmis- ja hooldusvajadust. ● Käsitseb vahendit harjutustes, liikumismängudes ja teiste oskuste arendamiseks. ● Oskab ujuda, sh sukelduda, veepinnal hõljuda, rinnuli- ja seliliasendis kokku 200 meetrit edasi liikuda. ● Hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutuslaseid oskusi. ● Hoiab tasakaalu asendites, liikumistel ja nende 	<p>EDASILIIKUMISOSKUSED</p> <p>Kõnni- ja jooksuoskus</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kõnni- ja jooksuharjutused ● Jooksumängud (liikumismängud, puutemängud, kullimängud) ● Erinevate edasiliikumisviisidega mängulised tegevused. ● Algteadmiste andmine eristamiseks sörkjooksu, kiirjooksu ja pikamaajooksu. ● Reaktsiooniharjutused ja stardid erinevatest lähteasenditest ● Kõndimine ja jooksmine erinevatel maastikel ja pinnasekattel (võsas, metsas, liival, lumel, jääl, asfaldil, killustikul, tartaanil, põllul ja murul). ● Kõnnimatk kooli ümbruses 1-2km (erinevas keskkonnas ja pinnastel). ● Tantsumängud ja tantsud kõnni- ning jooksusammudega. <p>Hüppeoskus</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Hüplemisharjutused.

<p>kombinatsioonides.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Korrigeerib kehahoidu õpetaja juhtimisel. ● Arvestab peamisi turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid ning saab aru erinevate liikumisviiside puhul vajaliku turvavarustuse kasutamise põhjustest. ● Arvestab tegevustes kaaslasti. ● Annab tagasisidet enda liikumisoskuste ja -ohutuse kohta etteantud kirjelduse alusel. ● Toob näiteid erinevate liikumisoskuste kohta. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Hüpitsaharjutused ja hoonööriga hüppemängud. ● Hüppe- ja jooksuharjutused (sh kordushüpped (ühel jalal hüpped, sammhüpped). ● Hüppemängud ● Paigalt koosjalul hüpped (konnahüpped) ja kaugushüpe 2,4 ja 6-sammult. ● Tõkkejooks madalate tõketega (20cm). ● Tantsulised tegevused (hüpete ja hüpakutega). ● Erinevatelt kõrgustelt ja vahenditelt mahahüppamine (kividelt, palkidelt, puu otsast, mattidelt, pinkidelt, ronimisseinalt, tasakaalu seiklusrajalt, ronimispüramiidilt, tasakaaluliinilt ● Ohutu maandusmehhanika õppimine ja harjutamine ● Erinevate hüppelementidega takistusraja läbimine. <p>Ronimisoskus</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ronimine erinevatel vahenditel ja üle takistuste (kividel, puudel, varbseinal, pinkidel, treppidel, madalseiklusrajal). ● Slackline'il ronimine (lihtsamad harjutused) ● Võsas ja metsas puude otsas ronimine ● Tasakaaluseiklusrajal ronimine ● Roomamine erinevatel tasapindadel, vahendite ja takistuste alt. ● Ohtude ja ohutuse teadvustamine ja jälgimine. <p>Tantsuoskus - edasiliikumisoskuste kasutamine tantsus, rütmis, muusikas ning paarilise ja rühmaga</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Oma kehaga tuttavaks saamine ja oskus seda rütmiliselt koos muusikaga liigutada. Tasakaalu tunnetamine ja arendamine. ● Keha tunnetamine loovates liikumistes. ● Lihtsamate eesti tantsu põhisammude õppimine (kõnnisamm, jooksusamm, galopisamm, hüpakusamm, rõhksamm), ● Liikumine ja tantsimine koos vahendiga (rõngas, hüpits, pall, viskekott, kummilint jt). ● Erinevate tantsuvõtetega (käsikäes, süldvõte, vallasvõte), käte ja jalgade asendite ning tegevustega tutvumine ning paarides tantsimine. ● Laulumängude, pärimustantsude, autoritantsude harjutamine. ● Teistega arvestava, koos paarilise ja rühmaga töötamise oskuste arendamine läbi koostöiste tantsuliste tegevuste. ● Osavusharjutused paarides. ● Meeskondlikud teatevõistlused.
---	--

- Teatepulga üleandmise õppimine ja pendelteatejooksu harjutamine paarides ja väiksetes rühmades.
- Lihtsustatud reeglitega meeskondlikud sportmängud ja liikumismängud.
- Mängulised tegevused 1:1, 2:2.
- Jooksuharjutused ja kiirendused paarilisega koos.
- Lihtsamad kahevõitlusharjutused ja -mängud.
- Meeskonna- ja koostöömängud
- Liikumisoskuste nimetamine ja seostamine tantsuliste tegevustega.

VAHENDI KÄSITSEMISOSKUSED

Viske ja püüdmisoskus

Viskevahendite tutvustamine (erineva suurusega, raskusega, tugevusega vahendid ning pallid - nt siidirätid, õhupallid, rannapallid, svammist ja silikoonist vahendid, kergejõustikuvahendid ja sportmängude- ja vabaaja/õuemänguvahendid, jms ise meisterdatavad viskevahendid).

- Vahendi hoidmine käte õige asendiga vahendil.
- Vahendi hoidmine kätega.
- Käelised osavusharjutused erinevate vahenditega.
- Vahendi edasi veeretamine, veeretamine täpsusele, esemete ja takistuste alt ja vahelt.
- Veereva palli püüdmine paigalt.
- Viskevahendite veeretamise harjutused paarilisega.
- Veeretamismängud.
- Viskamise algasendi õppimisharjutused (vastaskäsi ja vastasjalg) maha märgitud tähisel (märgistades vastas jala).
- Käepärasemate vahenditega erinevate viskamisviiside (ühe käega, kahe käega, alt, ülevalt, küljelt, üle pea, jalgade vahelt, rinnalt, selja tagant) õppimine, proovimine ja harjutamine.
- Viskeliigutuse imiteerimine.
- Viskamine paigalt paber-, poroloon-, tennisepallidega, hernekottidega.
- Viskamisharjutused eri suundadesse (vastu põrandat, vastu seina, vastu tähist, märgistatud ala sisse, üles pea kohale, kaaslasele, üle võrgu või takistuste).
- Viskamine täpsusele horisontaalsesse (rõngas, kast või vertikaalsesse märklauda (vastu seinal või õhus rippuvat tähist).
- Erineva pikkusega kaugusvisked.

	<ul style="list-style-type: none"> ● Kahe käega palli püüdmistehnika õppimine ja harjutamine. ● Lihtsamad silma-käe koordineerimise arendavad osavusharjutused erinevate vahenditega üksi ja paarilisega koostöös, kasutades palle ja erinevaid käepäraseid vahendeid (õhupallid, võrkpallid, võimlemispallid, paberpallid, torbikud, rõngad, ämbrid, tennise-, saalihokipallid, poroloonist pallid, kummist lendavad taldrikud.) ● Lihtsamad palli harjutused üksi (sh enda visatud palli püüdmine). ● Viskamise ja püüdmise harjutused koos paarilisega (sh paarilise vahendi püüdmine) ● Viske- ja püüdmisega liikumismängude õppimine. ● Viskemängud ja sihtimismängud (sh suurema ala/tähise pihta). ● 2 traditsioonilise/populaarse kodu- või koolihoovi viske- ja püüdmismängu õppimine ja mängimine õuevahetunnis. ● Keegli või petanki mängu tutvustus ja altkäeviske, veeretamise harjutamine. ● Korvpalli, käsipalli, võrkpalli juurdeviivad harjutused ja viskemängud algajatele. <p><u>Põrgatamis- ja püüdmisoskus</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Põrgatamisharjutused meetodil kergemast raskemaks. ● Põrgatamise nipid/juhtnõõride tutvustamine ja teadvustamine (silmade vaatepunkt pallil, sõrmede kontakt palliga, randme ja küünarnuki sirutav roll, põlved ja puusad kergelt kõverdunud, palli põrgatamine keha lähedal ees ja kõrval). ● Põrgatamine ja püüdmine kahe käega, siis ühe tugevama käega ja teise nõrgema käega ja kombinatsioonidega. ● Harjutused alguses rohkem suuremate ja kergemate pallidega, hiljem väiksematega: <ul style="list-style-type: none"> - kaaslase viskest otse maapõrkest palli püüdmine (ühe ja kahe käega); - palli püüdmine otse enda põrgatusest (ühe ja kahe käega); - kaaslase õhust visatud palli püüdmine (ühe ja kahe käega). ● Põrgatamine seistes paigal (hoides asukohta), väiksel maa-alal ja liikumiselt. <p><u>Palli löömisoskus käega</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Silma-käe koordineerimisharjutused ilma pallita.
--	---

- Lihtsamad käega palli löömisharjutused kergete pallidega (rannapallid, õhupallid, poroloonist pallid, sulgpallid, paberpallid, kummist spikeballi pallid).
- Palli löömine erinevate kehaosadega (käsi, pea, põid, põlv, õlg, küünarnukk, käe pealsega).
- Palli löömine erinevates suundades (ette, üles, vastu maad, üle takistuste (võrk, nõör, põõsad, väravad, kõrged asjad).
- Käega löömise lihtsamad osavusharjutused pallidega seistes paigal või väikesel maa-alal (asukohta muutmata) ja liikumisel (edaspidi, selg ees, külg liikumisega).
- Paarismängud õhu-, ranna- ja paberpallidega käega löömisoskuse arendamiseks

Palli löömisoskus jalaga

- Palliga liikumise harjutused (kasutada erineva suurusega ja raskusega palle):
 - sirgjooneliselt kiiremas tempos palliga edasilikumisharjutused;
 - tribling koonuste ja takistuste vahelt;
- Palliga pööramise harjutused.
- Palli peatamise harjutused.
- Jalaga löömise imiteerimine.
- Harjutused pallil silma peal hoidmisele keskendumisega ja alguses mittelööva jalaga palli kõrvale astumisega.
- Jala-silma koordineerimise osavusharjutused pehmemate ja väiksemate pallidega (siseruumides õhupallidega).
- Jagatud jaamades lihtsamad kullimängud jalgpalliga (max 10-12 last ühes mängus).
- Palliga liikumisel enda ümbruse, vastaste, enda palli, väljakujoonte jälgimine ja ohutu liikumine.
- Jalgpallimäng 1:1, 2:2 (max 4:4)
- Hoovigolffi mängureeglite tutvustus ja mängimine üksi või paarides (skoorita ehk ilma väravate lugemiseta).

Palli löömisoskus vahendiga

- Tutvustus ja vahendite näitus ning arutelu, mis spordiala vahendiga või reketiga on tegemist.
- Käe õige hoie vahendil/reketil.
- Reket või vahend käes palliga lihtsamate silma-käe koordineerimisharjutuste õppimine, harjutamine paigal ja liikumisega.
- Reketiga/vahendiga palli löömine õhku, edasi, üle takistuse (võrk, nõör, kõrgem asi), suurema tähtsuse/sihtmärgi pihta (nt matt, pallikorb) või

	<p>märgitud ala sisse.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Lihtsamad osavusharjutused õhupallidega kasutades löömiseks erinevaid reketeid ja vahendeid (torbik, tänava- ja lauatennisereket, discgolfiketas, lendav taldrik, ämbri kaas, vana raamat, puutükk, tugev papitükk, ● Juurdeviivad harjutused reketi ja hokimängudele. ● Sulgpalli oskuste algõpetus: <ul style="list-style-type: none"> - käte asend ja reketi hoie (esmalt lähedalt, siis kaugemalt käepidemest); - ohutusreeglid ja vahendite hoidmise olulisus; - pall reketil liikumismängud; - palli löömine/köksimine (kahe käega, ühe käega, hoie lähemalt, hoie kaugemalt); - palli löömine üles, edasi, üle takistuste (võrgu), vastu seina; - ülalkäe- ja altkäelöögid; - lõbusad mängulised tegevused sulgpalli reketi ja palliga. ● Löögi- ja väljakumängud. <p><u>Vahendi abil teiste oskuste arendamine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Vahendiga palli löömisharjutuste ja mänguliste tegevuste kaudu areneb: silma-käe koordineerimine ja osavus, kehalised võimed (koordineerimine, kiirus, tasakaal, reaktsioonikiirus, vastupidavus, tasakaal), kehatunnetus ja rütmitunnetus, kehakontrollioskused asendites ja liikumisel, edasilikumisoskused ning koostöö paarilisega ja grupiga. <p>VAHENDIL LIKUMISOSKUSED</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ratastega sõitmine, vahendil liikumisoskuste harjutuste, mängude, ohutuse ja turvalise käitumise õppimine. ● Turvavarustuse tutvustamine (kiiver, helkur, kaitsmed jms) ja erksavärviliste riiete kandmise tähtsuse selgitamine. ● Turvavarustuse kasutamise vajalikkusest rääkimine. ● Jalgratta turvavarustus, kiivri kandmine ja õigesti pähe panemine. ● Peamiste liiklusreeglite läbiarutamine ja järgimine liiklemisel. ● Ohutu ja ohtlike olukordade ja käitumise eristamine. ● Lihtsamate liiklusmärkide õppimine ja teadmiste kontroll. ● Suusatamise algoskuste õppimine:
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> - suusasaabaste ja suusaklambrate kinnitamine (sh õpetaja abiga); - kukumine ja püsti tõusmise tehnika õppimine, harjutamine; - juurdeviivad harjutused suuskadel: paigalpöörded, suusatunnetuse harjutused paigal (sh hüplemisharjutused); - harjutused suuskadega lumel liikumisel (keppideta, keppidega); - ühe jalaga tõukamine ja libisemine ühel suusal; - mängud suuskadel (keppideta); - käte õige haarde hoidmine suusakepi käepidemest; - suusakeppidega kõnd ja mäkkejooks; - matkamine suuskadega (vastaskäsi-vastasjalg); trepptõusu ja madalas asendis mäest laskumise õppimine; - klassikalise sõiduviisiga tutvumine, imiteerimine ja proovimine suusajäljes või suusarajal. - vahelduvtõukeline 2-sammulise sõiduviisi õpetamiseks vajalike juurdeviivate harjutuste tegemine (harjutuste valik ja järjestus peab vastama metoodikale ja sisaldama osade kaupa õpetamist kasutamist). <ul style="list-style-type: none"> ● Liikumismängud jääl; ● Ohutusreeglite tähtsus ja nende järgimine jääl. ● Räägime uisutamisest kui tervisespordist. ● Uisutamise tund (tutvustav mänguline tund). <p>KEHAKONTROLLIOSKUSED ASENDITES JA LIIKUMISTEL</p> <p>Tasakaalu hoidmine asendites</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Tasakaaluasendid erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel. ● Toengud erinevate kehaosade peal. ● Lihtsamad ümberpööratud asendid. ● Maandumine. ● Rippumine. ● Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused paigal ● Tasakaalu hoidmine liikumisel. ● Tasakaalu hoidmine asendite ja liikumiste kombinatsioonides. ● Kehahoiu korrigeerimine.
--	--

2. klass, LIIKUMISÕPETUS

3 ainetundi nädalas, kokku 105 ainetundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
--------------	------------------------

KEHALINE AKTIIVSUS	
<p>1) Teab, kui palju ja milleks peab kehaliselt aktiivne laps iga päev liikuma.</p> <p>2) Märkab liikudes südamelöögisageduse ja enesetunde muutust.</p> <p>3) Sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi õpetaja juhendamisel.</p> <p>4) Märkab abi vajamist tunnis ja kutsub abi ohuolukorras.</p>	<p>Läbi mängu ja ajurünnaku tutvustada lastele, milliste igapäeva tegevustega on võimalik koguda 60 minutit mõõduka või tugeva intensiivsusega liikumist.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Õpetaja juhendamisel tunni tegevuste aktiivsuse visuaalne kaardistamine (tahvlil, põrandal, asfaldil, maapinnal). ● Igapäevase liikumise kaardistamine (koolis ja väljaspool kooli) - värvimisülesanne (vajadusel koos vanemaga). <p>Igapäevase liikumisaktiivsuse tähtsuse mõistmiseks video vaatamine “Maailma tervem rahvas - 1.osa ja arutlemine teemal “Miks lapsed ja noored peaksid olema päevas aktiivsed vähemalt 60 minutit?”.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Erinevate intensiivsustega tegevused ja pulsi tunnetamine kaelalt ● Pulsi mõõtmine kaelalt ja arutelu, mis muutus ja miks muutus. ● Venitus- ja liigete soojendusharjutuste tegemine õpetaja juhendamisel. ● Erinevad hüppe- ja jooksuharjutused ● Arutelu teemal “Mis on südamelöögisagedus ja kuidas regulaarne liikumistegevus seda mõjutab”. ● Külalisesineja (kooliõde), kes räägib teemal “millal ja kuidas kutsuda abi ning millistes olukordades saab aidata kooliõde”.
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<p>Osaleb aktiivselt kehalisi võimeid arendavates mängudes ja harjutustes. Nimetab kehalisi võimeid.</p> <p>Mõõdab enda kehalisi võimeid õpetaja juhendamisel.</p> <p>Teab liikumise ja toitumise olulisust tervisele.</p>	<p>Kehaliste võimete arendamine läbi erinevate liikumistegevuste, harjutuste ja mängude (sh ka kõikides nendes tegevustes, kus toimuvad erinevad liikumisoskuseid arendavad õpitegevused vastavalt ainekava sisu järgi):</p> <ul style="list-style-type: none"> - teatevõistlused (väiksemates gruppides); - meeskondlikud ja individuaalsed mängud (2:1, 2:2; 3:2); - liikumismängud (sh erinevad kullimängud); - lihtsustatud reeglitega sportmängud; - lihtsamad kiirusredeliharjutused - suuna muutusega harjutused ja mängud; - kehaliste võimete jaamades (jõud, kiirus, vastupidavus, koordineerimine, tasakaal, reaktsioonikiirus, osavus) tegevused ja harjutused õpetaja ette näitamisel (sh pildi põhised harjutused); - võistlusmängud (pingutuse ja arengu põhimõtet teadvustades); - skoori/punktide lugemine (pingutuse eesmärgil)

	<p>- kehalise aktiivsuse hindamiseks füüsiliste skaalade kasutamine.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kehaliste võimete nimetuste/mõistete selgitamine ning seostamine erinevate liikumistegevustega õpetaja ja õpilaste toodud näidete toel (nt.koordinatsioon - hüppamine, kiirus - 60m jooks, osavus/suuna muutusega liikumine - kullimäng, tasakaal - suusatamine, painduvus - võimlemine, reaktsioon - pallimängud, jõud - kõhulihased, vastupidavus - ujumine). ● Tervisega seotud kehaliste võimete mõõtmine, õpilase arengu jälgimine ja tulemuse seostamine tervisega õpetaja juhendamisel. ● Liikumisoskustega seotud kehaliste võimete ja oskuste arengu mõõtmine ja jälgimine õpetaja juhendamisel: <ul style="list-style-type: none"> - kiirus (jooksuoskus) - 60m; - jõud - kõhulihaste test; - koordinatsioon (viskeoskus) - pallivise; - koordinatsioon (hüppeoskus) kaugushüpe; - vastupidavus (kestvusjooks) - staadionijooks 400m; - koordinatsioon (hüppeoskus) - hüppenööriiga sulghüpped 30 sek. ● Ajurünnak õpilastega tahvlil teemal “Miks liikumine on oluline”. ● Video vaatamine, kuidas keha saab erinevatest toitudest energiat. ● Erinevate toidupüramiidi piltide vaatamine, enda toidupüramiidi joonistamine (kodutöö) ja tähtsamate põhimõtete sõnastamine grupiga.
LIIKUMINE JA KULTUUR	
<ul style="list-style-type: none"> ● Loob midagi liikumisega seotult. ● Kirjeldab kogemust, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna; ● Teab ja järgib üldiselt ausa mängu põhimõtteid. ● Teab Eesti sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi. ● Teab ning järgib isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid. ● Riietub liikumistegevuseks sobilikult. ● Teab, mis võimalusi pakub liikumiseks looduskeskkond. ● Oskab liikuda tuttavas keskkonnas, määrates asukohta ja suunda. ● Tantsib üksi, paaris ja rühmas. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Võimlemisharjutuste ettenäitamine kaaslasele (kätele, kerele, jalgadele). ● Õpilaste endi lugude jagamine liikumisüritustel kogetust. ● Ausa mängu erinevate mõistete selgitamine ja arutamine (ausa mängu komponentide pildiskeemi kaudu). ● Ausa mängu põhimõtete teadvustamine ja kasutamine erinevates mängulistest liikumistegevustes. ● Praktilised tegevused ja koostöömängud kaaslast toetava suhtumise õppimiseks. ● Liikumise seotud ürituste kirjeldamine (koolidevahelised ja maakondlikud võistlused; Eesti ja Euroopa meistrivõistlused, MM ja OM). ● Eesti sportlaste tutvustamine ja seostamine tunnis õpitavate sporditegevuste kaudu.

<ul style="list-style-type: none"> ● Avastab liikumisvõimalusi tantsu kaudu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Eesti sportlaste nimede ja spordialade seostamine (Bingo mäng “Eesti sportlased”). ● Arutelu hügieeni ja pesemisharjumuste vajalikkusest. ● Isiklikku hügieeni järgimine (pesemine, vahetusriiete ja puhaste sokkide kandmine). ● Paelte sidumine ajavõtuga (perioodi alguses ja perioodi lõpus arengu märkamiseks). ● Keskkonda arvestava, ilmastikule ja sportimiseks sobiliku riietuse nimetamine (spordialade ja riiete pildimäng). ● Riietumine vastavalt ilmastikule ja liikumisviisile. ● Liikumisel ohutu ja ohtliku käitumise eristamine. ● Arvestab kaaslastega liikumistegevustes ja vahendil liikumisel. Annab hinnangu oma käitumisele. ● Erinevad liikumistegevused (liikumismängud, ronimine, maastiku tõukerattaga sõit, minimatk) kooli ümbruses (liival, põllul, metsas, võsas). ● Arutelu erinevate liikumisviiside võimalustest ja ohtudest teekonnal. ● Peituse- ja otsimismängud kooli ümbruses ja mere ääres. ● Orienteerumismäng looma kaartidega kooli staadionil ja kooli ümber. ● Joonistatud kaardi järgi orienteerumine koolimaja ümber. ● Jätkame olulisemate eesti tantsu põhimõistetega tutvumist. ● Pärimustantsude ja autoritantsude õppimine vastavalt klassi võimekusele. ● Keha tunnetamine loovates liikumistes. ● Playback tantsuürituseks tantsusammude õppimine, koos rühmaga harjutamine ja esinemine kooliüritusel (vabatahtlik).
VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL	
<ul style="list-style-type: none"> ● Sooritab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi õpetaja juhendamisel. ● Märkab õpetaja juhendamisel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Vaikuseminutid - lihtsamate harjutuste sooritamine õpetaja juhendamisel. ● Lastejooga harjutuste tegemine ja asendite hoidmine õpetaja suunamisel. ● Jooga videoharjutused. ● Lõõgastavad kehatunnetusharjutused. ● Lõõgastusmängud paarides ja rühmas. ● Lihase venitused ja lõdvestus- ja hingamisharjutused. ● Matkad/jalutuskäik kooli lähiümbruses looduses. ● Rahulikud lõõgastusmängud.

	<ul style="list-style-type: none"> • Töölehe tutvustus “Kuidas sa ennast tunnend” (emotsioonide ja tunnete ratas). • Emotsioonide märkamine tunni alguses ja lõpus. • Emotsioonide rollimängud. • Tunnete juhtimiseks erinevate rahunemistegevuste tutvustamine, proovimine. • Rahunemispauside ja rahunemistehnikate tutvustamine ja läbi proovimine erinevates tundides (peaasi ja tarkvanem materjalidele tuginedes). • Kaotuse ja võitmise “hea-tava” reeglite ja kokkulepete loomine koos klassiga. • Töölehe tutvustus “Kuidas maha rahuneda” (tunnete valgusfoori meetoodika).
LIIKUMISOSKUSED	
<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes ja tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga. • Liigub edasi vahendil harjutustes ja liikumismängudes. • Teab esmast liikumisvahendi hoidmis- ja hooldusvajadust. • Käsitseb vahendit harjutustes, liikumismängudes ja teiste oskuste arendamiseks. • Oskab ujuda, sh sukelduda, veepinnal hõljuda, rinnuli- ja seliliasendis kokku 200 meetrit edasi liikuda. • Hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutuslaseid oskusi. • Hoiab tasakaalu asendites, liikumistel ja nende kombinatsioonides. • Korrigeerib kehahoidu õpetaja juhtimisel. • Arvestab peamisi turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid ning saab aru erinevate liikumisviiside puhul vajaliku turvavarustuse kasutamise põhjustest. • Arvestab tegevustes kaaslasi. • Annab tagasisidet enda liikumisoskuste ja -ohutuse kohta etteantud kirjelduse alusel. • Toob näiteid erinevate liikumisoskuste kohta. 	<p>EDASILIIKUMISOSKUSED</p> <p>Kõnni- ja jooksuoskus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kõnni- ja jooksuharjutused • Jooksumängud (liikumismängud, puutemängud, kullimängud) • Erinevate edasiliikumisviisidega (sh käte toenguga) mängulised tegevused. • Sörkjooksu, kiirjooksu ja pikamaajooksu teemaline arutelu praktiliste tegevuste järgselt. • Algteadmiste andmine ja harjutused kiirjooksu tehnika õpetamiseks: kehahoiak, kätetöö, päkkadel jooks. • Püstistart ja selle elementide harjutamine • Reaktsiooniharjutused ja stardid erinevatest lähteasenditest. • Kõndimine ja jooksmine erinevatel maastikel ja pinnasekattel. • Kõnnimatk kooli ümbruses 2-3km (erineva tempoga ja erinevatel pinnastel). • Tantsumängud ja tantsud kõnni- ning jooksusammudega. <p>Hüppeoskus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lihtsamad kiirusredeliharjutused • Hüplemisharjutused (vahendiga ja ilma). • Hüpitsaharjutused ja hoonööriiga hüppemängud. • Hüppe- ja jooksuharjutused (sh kordushüpped, ühel jalal hüpped, sammhüpped). • Hüppemängud • Hoota kaugus ja kaugushüpe 4,6,8-sammult. • Kõrgushüpe karjapoiss tehnikaga (püsti jalgade maandumisega võimlemismatle) • Tantsulised tegevused (hüpete ja hüpakutega).

- Erinevatelt kõrgustelt ja vahenditelt mahahüppamine (kividelt, palkidelt, puu otsast, mattidelt, pinkidelt, ronimisseinalt, tasakaalu seiklusrajalt, ronimispüramiidilt, tasakaaluliinilt)
- Ohutu maandusmehhanika harjutamine.
- Erinevate hüppeelementidega takistusraja läbimine.
- Üle takistuste ja kraavide hüppamine.
- Õhkbatuudil hüppamine
- Minibatuutidel hüppamine

Ronimisoskus

- Ronimine erinevatel vahenditel ja üle takistuste (kividel, puudel, varbseinal, pinkidel, treppidel, suusamäel, skatepargis)
- Slackline'il ronimine (juurdeviivad harjutused)
- Võsas ja metsas puude otsas ronimine
- Tasakaaluseiklusrajal ronimine
- Roomamine erinevatel tasapindadel, vahendite ja takistuste alt.
- Ohtude, ohutusega ja oma võimetega arvestamine

Tantsuoskus - edasiliikumisoskuste kasutamine tantsus, rütmis, muusikas ning paarilise ja rühmaga

- Harjutused rütmide, koordinatsiooni, tähelepanu ja ruumitaju arendamiseks.
- Rütmilise liikumise, tasakaalu ja ruumitaju jätkuv arendamine.
- Erinevate liikumismustrite katsetamine - liikumine või tantsimine täpil, sirgel, ringjoonel, kolonnis, läbiseigi.
- Keha tunnetamine loovates liikumistes.
- Tantsulistes harjutustes ja mängudes koostööoskuse arendamine paaris ja rühmas.
- Erinevate tantsuvõtete paarisharjutused ja tantsud.
- Rahvatantsude tantsimine.

Ujumisoskus

Ujumisoskus ja veeohutus (kokku 40 tundi)

- Veega kohanemine - harjutused ja mängud basseinis (sh vajadusel madalamas laste basseinis).
- Sukeldumisoskuste õppimine:
 - sukeldumine pinnalt, põhjast asjade toomine, vee all ujumine;
 - sügavasse vette hüppamine.
- Hõljumisoskuste õppimine:

	<ul style="list-style-type: none"> - kehaasendi vahetamine vees vertikaalist horisontaali; - iseenda pööramine ümber oma keha pikitelje (sirutatud horisontaalasendis vee peal hõljumine ning rullumine rinnuli asendist selili ja vastupidi); - iseenda hoidmine veepinnal võimalikult energiasäästlikult (võimalikult vähese liikumisega); - libisemisoskus, sh iseenda pööramine ümber oma keha pikitelje (sirutatud horisontaalasendis libisemine ning rullumine rinnuli asendist selili asendisse ja vastupidi); ● Rinnuli ja selili vee peal edasiliikumise oskuste õppimine: <ul style="list-style-type: none"> - vasakule ja paremale keeramine nii rinnuli kui ka selili asendis; - rinnuli ja selili asendis ujumine; - lõdvestunult ja rütmiliselt hingamine, nii et see oleks tõmbe ajal optimaalne ja kere säilitaks samal ajal võimalikult sirutatud voolujoonelise horisontaalasendi. ● Erinevate ujumistehnikate jalgade-, kätetöö ja hingamise harjutuste imiteerimine kaldal ja seejärel basseinis. ● Ujumistehnikate juurdeviivate harjutuste tegemine basseinis erinevate vahenditega (blokk, lestad, nuudlid, plaat). ● Stardihüppe juurdeviivate harjutuste õppimine. ● Kontrollharjutuste sooritamine ujumisoskuste ja arengu kaardistamiseks ning personaalseks tagasisidestamiseks: <ul style="list-style-type: none"> - 25m selili ujumine jalgade tööga; - 25m - 100m selili krooli ujumine (jalad ja käed töötavad koos); - 25m - 100m krooli ujumine hingamisega; - 25m - 100m rinnuli ehk kõhuliasendis ujumine (koera- või konnatehnikaga) ● Ujumisoskuse ehk 200m kompleksharjutuse sooritamine (õpilane hüppab sügavasse vette, ujub 100 m rinnuli asendis, sukeldub, toob käega põhjast eseme, püsib paigal puhates ja asendeid vahetades 3 min, ujub seejärel 100 m selili asendis ja väljub veest. ● Vajadusel ujumisoskuse ehk 25m kompleksharjutuse sooritamine (200m kompleksharjutuse asemel). ● Veeohutusreeglite ja ujulas ohutu käitumise tutvustamine, läbi arutamine nende järgimine.
--	---

- Pesemise ja hügieenireeglite järgimise tähtsusest arutelu ning elutervete harjumuste kujundamine.
- Eneseanalüüsi veebitöölehe “Mina ja veeohutus” täitmine.
- Hea ujumisoskuse olulisuse põhjendamine.
- Nõrga jää tunnuste nimetamine.
- Veekogu või basseini ääres ohtliku ja ohutu käitumise eristamine.

VAHENDI KÄSITSEMISOSKUSED

Viske ja püüdmisoskus

Käepärastest vahenditest viskevahendite meisterdamine (paberist, sokkidest, kinnastest, poroloonist, heinast, lumest, jne).

- Vahendi hoidmine käte õige asendiga vahendil.
- Vahendi hoidmine erinevate kehaosadega.
- Käelised osavusharjutused erinevate vahenditega.
- Vahendi edasi veeretamine, veeretamine täpsusele, esemete ja takistuste alt ja vahelt.
- Veereva palli püüdmine paigalt ja liikumiselt.
- Viskevahendite veeretamise osavusharjutused paarilisega (erineva raskusastmega).
- Veeretamismängud.
- Viskamise algasendi õppimise ja kinnistamise harjutused (vastaskäsi ja vastasjalg) kaaslase analüüsiga.
- Erinevate spordialade viskamisviisidega tutvumine, vaatamine videost või piltidelt.
- Käepärastemate vahenditega erinevate viskamisviiside (ühe käega, kahe käega, alt, ülevalt, küljelt, üle pea, jalgade vahelt, rinnalt, selja tagant) õppimine ja harjutamine.
- Viskeliigutuse imiteerimine.
- Viskamine paigalt ja aeglaselt liikumiselt hernekottidega, tennise- ja saalihokipallidega.
- Ristsammuga viskamise tutvustus ja proovimine.
- Viskamisharjutused eri suundadesse (vastu põrandat, seina, tähist, märgistatud ala sisse, üles pea kohale, kaaslasele, üle võrgu või takistuste).
- Viskamine täpsusele horisontaalsesse (rõngas, kast või vertikaalsesse märklauda (vastu seinal või õhus rippuvat tähist).
- Erineva pikkusega kaugusvisked.

- Lihtsamate vahendite (lendav taldrik, rannapall, võimlemispall, võrkpall, korvpall, tennisepall) püüdmise tehnikate õppimine ja harjutamine.
- Üksi ja koos paarilisega silma-käe koordinatsiooni arendavad osavusharjutused pallide ja muude vahenditega.
- Viske- ja püüdmisega liikumismängud.
- Viskemängud ja sihtimismängud.
- 3 traditsioonilise/populaarse kodu- või koolihoovi viske- ja püüdmismängu õppimine ja mängimine õuevahetunnis.
- Juurdeviivad ja lihtsamad osavusharjutused ja viskemängud laste võrkpallidega ja käsipallidega (sh tähelepanu õigel palli hoidel, püüdmisel ja viskeliigutuse algasendil).
- Vaba mäng ja viske- ja püüdmisharjutuste harjutamine üksi, sõbra või klassikaaslastega kasutades ja avastades erinevaid viskevahendeid ja vabaaja mängu (mängimine õhupallidega, pehmest silikoonist ja poroloonist lendavate taldrikute/kestade ja pallidega, rannapalliga, võrkpalliga, footbagiga, pörkepalliga, korvpalliga, käsipalliga).
- Mõlkky mängu tutvustus ja alt- käeviske õppimine harjutamine.
- Viske- ja püüdmisoskuste harjutamine, rakendamine ja tagasisidestamine läbi harjutuste ja mänguliste tegevuste ja mängude (sh "rahvastepall", "põletamine").
- Korvpalli, käsipalli, võrkpalli juurdeviivad harjutused ja viskemängud.

Põrgatamis- ja püüdmisoskus

- Põrgatamise nipid/juhtnöõride teadmiste rakendamine (silmade vaatepunkt pallil, sõrmede kontakt palliga, randme ja küünarnuki sirutav roll, põlved ja puusad kergelt kõverdunud, palli põrgatamine keha lähedal ees ja kõrval).
- Erinevate pallide põrgatamine ja püüdmine kahe käega, siis ühe tugevama käega ja teise nõrgema käega ja kombinatsioonidega.
- Lõbusad osavusharjutused alguses rohkem suuremate ja kergemate pallidega ja vahenditega, hiljem väiksematega.
- Põrgatamis- ja püüdmismängud paarides, kolmikutes ja väikestes meeskondades.
- Korvpalli ja käsipalli juurdeviivate harjutuste ja põrgatamismängude tegemine. Palli löömisoskus käega.

- Silma-käe koordineerimisharjutused ilma pallita.
- Käega löömise osavusharjutused pallidega seistes paigal või väikesel maa-alal (asukohta muutmata) ja liikumisel (edaspidi, selg ees, külg liikumisega).
- Käega täpsuslöögi harjutused ja lihtsamad mängud (üksi, paarides, väikestes rühmades).
- Võrkpalli ülaltsöödu käte asendi, pallihoide õppimine, juurdeviivad harjutused ranna- ja võrkpalliga.
- Mäng “pallilahing” mängimine lihtsustatud reeglitega.
- Palliga liikumise harjutused ja mängud (sh enda ümbruse, vastaste, enda palli, väljakujoonte jälgimine ja ohutu liikumine).
- Erinevate jalaosadega palli vedamine (sise- ja väliskülg ja põiapealne).
- Tähelepanu- ja reaktsiooniharjutused palli vedamisega.
- Kullimängud
- Jalgpallimäng 1:1, 2:2 (max 5:5). Jalgpalli kõksimine põrkega ja õhust kõksimise õppimine ja harjutamine.
- Hoovigolfi mängureeglite tutvustus ja mängimine üksi või paarides (ilma väravate lugemiseta).
- Käe õige hoie vahendil/reketil.
- Reketiga/vahendiga palli löömine õhku, edasi, läbi rippuva rõnga, üle takistuse (võrk, nõör, kõrgem asi), tähise/sihtmärgi pihta (nt matt, pallikorv, tool) või märgitud ala sisse.
- Osavusharjutused õhupallidega ja tänavareketi poroloonpallidega kasutades löömiseks erinevaid reketeid ja vahendeid.
- Juurdeviivad harjutused reketi ja hokimängudele.
- Löögi- ja väljakumängud
- Saalihoki oskuste algõpetus läbi mänguliste tegevuste:
 - käte asend ja kepi hoie, kehaasend
 - ohutusreeglid
 - palli vedamine, löömine, kõksimine ja peatamine
 - palli söötmine (rühmas 2-3 last)
 - lihtsustatud mängu reeglid

Vahendi abil teiste oskuste arendamine

- Vahendiga palli löömisharjutuste ja mänguliste tegevuste kaudu arendatakse koordineerimise ja

osavust, kehalisi võimeid, kehatunnetust ja rütmitunnetust, kehakontrollioskusi asendites ja liikumisel, edasiliikumisoskusi ning koostööd.

VAHENDIL LIKUMISOSKUSED

- Ratastega transpordialusel erinevates asendites sõitmine, vahendil liikumisostkuste harjutustes ja gruppidega mängulistes tegevustes ohutuse ja turvalise käitumise harjutamine.

- Maastikutõukeratta või jalgratta harjutused ja mängud (slaalomid, erinevad rajad tõukerattaga läbimiseks, mängud tõukeratastel, tõukeratta mini matk hoovis)

- Maastikutõukeratastega sõitmine: pidurdamine madalast mäest, ohutu vahemaa hoidmine, ühe jalaga tõukamise tugevus, osavusharjutused, sõit tasasel pinnal kooli lähiümbruses.

- Jalgratturi turvavarustusest joonistuspildi või kleepimispildi tegemine

- “Turvavarustuse kasutamise vajalikkuse mõistmine (kiiver, kaitsmed, helkur, erksavärvilised riided).

- Peamiste liiklusreeglite meenutamine ja kordamine ning järgimine liiklemisel.

- Liiklemisel ohutu ja ohtlikku käitumise eristamine (nähtud tegevuse, video või pildil esitatud situatsiooni kohta).

- Liiklusmärkide õppimine ja teadmiste kontroll (viktoriin).

- Suusatamise algostkuste õppimine:

- suusasaabaste ja suusaklambrate iseseisev kinnitamine;

- laskumisel väiksel künkalt ohutu kukkumine (iseenda tahtliku kukutamiseega) ja püsti tõusmine;

- tasakaaluharjutused suuskadel;

- ühe jalaga tõukamine ja libisemine ühel suusal;

- paaristõuked ja kahel suusal libisemine (paaristõukeline sammuta sõiduviis);

- trepptõus ja käärtõus;

- kõrgasendis laskumise ja sahkpidurduse õppimine;

- mängud suuskadel (keppideta);

- suuskadel osavusharjutused.

- Uisutamine ja algostkuste õppimine:

- ohutusreeglite järgimine

- uiskude kinnitamine (sh paelte iseseisev sidumine)

- liikumismängud jääl;

- tasakaaluharjutused.

	<p>KEHAKONTROLLIOSKUSED ASENDITES JA LIIKUMISTEL</p> <p>Tasakaalu hoidmine asendites</p> <p>Tasakaalu hoidmine liikumisel</p> <p>Tasakaalu hoidmine asendite ja liikumiste kombinatsioonides</p> <p>Kehahoiu korrigeerimine.</p>
--	--

3. klass, LIIKUMISÕPETUS

3 ainetundi nädalas, kokku 105 ainetundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
KEHALINE AKTIIVSUS	
<p>Teab, kui palju ja milleks peab kehaliselt aktiivne laps iga päev liikuma.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Märkab liikudes südame-löögisageduse ja enesetunde muutust. • Sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi õpetaja juhendamisel. • Märkab abi vajamist tunnis ja kutsub abi ohuolukorras. 	<p>Igapäevase liikumisaktiivsuse kaardistamine: liikumiskaardi täitmine (1 nädal).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokkuvõttev analüüs oma nädala liikumisaktiivsusest harjumustest. • Plakati tegemine teemal “Miks lapsed ja noored peaksid olema päevas aktiivsed vähemalt 60 minutit?” • Erineva intensiivsusega mängud ja harjutused pulsi muutuse tunnetamisega. • Liikumistegevused jaamades kehalise koormuse hindamiseks. • Pulsi mõõtmine enne ja pärast liikumistegevust. • Iseseisev soojendus grupis • Ohtlike olukordade äratundmine tunnis ja pöördumine abi saamiseks kas õpetaja, kooliõe või kiirabi poole. • Esmaabikarbi kokkupanemine piltidest (plaastrid, pihustiga desinfitseerija, vatt, sidemed).
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<p>Osaleb aktiivselt kehalisi võimeid arendavates mängudes ja harjutustes.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nimetab kehalisi võimeid. • Mõõdab enda kehalisi võimeid õpetaja juhendamisel. • Teab liikumise ja toitumise olulisust tervisele. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kehaliste võimete arendamine läbi erinevate liikumistegevuste, harjutuste ja mängude (sh ka kõikides nendes tegevustes, kus toimub erinevate liikumisoskuseid arendavad õpitegevused vastavalt ainekava sisu järgi): <ul style="list-style-type: none"> - teavõistlused (meeskondades); - meeskondlikud ja individuaalsed mängud (2:2; 3:2, 3:3); - liikumismängud (sh erinevad kullimängud); - lihtsustatud reeglitega sportmängud; - kiirusredeliharjutused - suuna muutusega harjutused ja mängud; - harjutused ja tegevused kehaliste võimete jaamades (jõud, kiirus, painduvus, vastupidavus, tasakaal, koordineerimine).

	<p>reaktsioonikiirus, osavus) õpetaja ja/või kaasõpilase ette näitamisel (sh tegevuskaartide või pildi põhised harjutused);</p> <ul style="list-style-type: none"> - võistlusmängud (pingutuse ja arengu põhimõtet teadvustades); - skoori/punktide lugemine (pingutuse eesmärgil - kehalise aktiivsuse skaalade kasutamine liikumiskoormuse hindamiseks. <ul style="list-style-type: none"> ● Kehaliste võimete (koordinatsioon, osavus, tasakaal, kiirus, painduvus, reaktsioon, jõud, vastupidavus) mõistete teadmine ja nimetamine. ● Harjutuste ja tegevuste tegemisel kehaliste võimete nimetamine ja õpetaja toetusel seostamine teiste liikumisviiside ja spordialadega. ● Kehaliste võimete tegevusjaamade või takistusraja loomine etteantud nimetuse järgi; ● Kehaliste võimete teemaline arutelu ja rühmatöö väikestes gruppides. ● Kirjelduse järgi kõikide kehaliste võimete nimetamine (koordinatsioon, osavus, tasakaal, kiirus, painduvus, reaktsioon, jõud, vastupidavus) ning täiendavalt 1-2 näite toomine. ● Tervisega seotud kehaliste võimete mõõtmine ja tulemuse seostamine tervisega õpetaja juhendamisel. ● Liikumisoskustega seotud kehaliste võimete ja oskuste mõõtmine ja enese arengu jälgimine õpetaja juhendamisel: <ul style="list-style-type: none"> - kiirus (jooksuoskus) - 60m; - jõud - kõhulihaste test; - koordinatsioon (viskeoskus) - pallivise; - koordinatsioon (hüppeoskus) kaugushüpe; - vastupidavus (kestvusjooks) - staadionijooks 400m; - koordinatsioon (hüppeoskus) - hüppenööriiga sulghüpped 30 sek, 1min. ● Vee tarbimisest, energia- ja suhkrujookidest rääkimine ja negatiivsete tagajärgedest arutlemine. ● Lihtsa toitumisharjumuste ja toidupäeviku täitmine (1 nädal).
LIIKUMINE JA KULTUUR	
<ul style="list-style-type: none"> ● Loob midagi liikumisega seotult. ● Kirjeldab kogemust, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumis-üritusel osalejana, vaatlejana või 	<ul style="list-style-type: none"> ● Grupiga takistusraja loomine ● Soojendusharjutuste. minikava esitamine grupile.

<p>vabatahtlikuna;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Teab ja järgib üldiselt ausa mängu põhimõtteid. ● Teab Eesti sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi. ● Teab ning järgib isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid. ● Riietub liikumis tegevuseks sobilikult. ● Teab, mis võimalusi pakub liikumiseks looduskeskkond. ● Oskab liikuda tuttavas keskkonnas, määrates asukohta ja suunda. ● Tantsib üksi, paaris ja rühmas. ● Avastab liikumisvõimalusi tantsu kaudu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liikumisüritusest või spordivõistlusest kogemuse jagamine grupile. ● Ausa mängu põhimõtete nimetamine ja nende tähenduste selgitamine. ● Mängureeglite kokkuleppimine grupiga ja mängujärgne analüüs ● Teadmiste mäng Eesti sportlaste kohta. ● Isiklikku hügieeni järgimine. ● Riietumine vastavalt ilmastikule ja liikumisviisile. ● Suusasaabaste ja uiskude paelte sidumine. ● Ohutusreeglite järgimine liikumistegevustes ja vahendil liikumisel. ● Ohutusreeglitest lähtuvalt hinnangu andmine enda ja kaaslaste käitumisele. ● Tegevused looduses: õue- ja liikumismängud orienteerumismängud, matkamine kooli ümbruses. ● Looduses liikumise positiivsed kasutegurid ja ohud. ● Kooliteekonna ohutuse kaardistamine. ● Maastikumängud kooli ümbruses ja mere ääres. ● Lihtsamad orienteerumismängud. ● Lihtsamate orienteerumise leppemärkide õppimine. ● Google maps aerofoto kaardi järgi orienteerumine. ● Tantsulised soojendusmängud üksi, paaris ja rühmaga. ● “Just dance” videode järgi tantsimine. ● Playback tantsuürituseks tantsusammude õppimine, harjutamine ja esinemine kooliüritusel (vabatahtlik).
VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL	
<ul style="list-style-type: none"> ● Sooritab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi õpetaja juhendamisel. ● Märkab õpetaja juhendamisel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Vaikuseminutid - lihtsamate harjutuste sooritamine õpetaja juhendamisel. ● Lastejooga harjutuste tegemine ja asendite hoidmine õpetaja suunamisel. ● Lõõgastusmängud paaris ja rühmas. ● Matk või jalutuskäik looduses. ● Lihase venitused ja lõdvestus- ja hingamisharjutused. ● Keskendumisharjutused. ● Teema arutelu klassiga, kuidas ärrituse ja vihaga toime tulla. ● Enda ja kaaslaste emotsioonide nimetamine, muutuste märkamine õpetaja juhendamisel. ● Tunnete skaalal enda enesetunde või emotsiooni märkimine.

	<ul style="list-style-type: none"> • Tunnete arutelu, mis toimub minu sees või mis toimub minu ümber. • Tähelepanu harjutused (meelte juhtimine). • Tunnete reguleerimine erinevate rahustavate tegevuste abil.
LIIKUMISOSKUSED	
<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes ja tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga. • Liigub edasi vahendil harjutustes ja liikumis mängudes. • Teab esmast liikumisvahendi hoidmis- ja hooldusvajadust. • Käsitseb vahendit harjutustes, liikumismängudes ja teiste oskuste arendamiseks. • Oskab ujuda, sh sukelduda, veepinnal hõljuda, rinnuli- ja seliliasendis kokku 200 meetrit edasi liikuda. • Hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutus-alaseid oskusi. • Hoiab tasakaalu asendites, liikumistel ja nende kombinatsioonides. • Korrigeerib kehahoidu õpetaja juhtimisel. • Arvestab peamisi turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid ning saab aru erinevate liikumisviiside puhul vajaliku turvavarustuse kasutamise põhjustest. • Arvestab tegevustes kaaslasid. • Annab tagasisidet enda liikumisoskuste ja -ohutuse kohta etteantud kirjelduse alusel. 	<p>EDASILIIKUMISOSKUSED</p> <p><u>Kõnni- ja jooksuoskus</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kõnni- ja jooksuharjutused • Jooksumängud erineva intensiivsuse ja tempoga (liikumismängud, puutemängud, kullimängud) • Sörkjooksule, kiirjooksule ja pikamaajooksule sobiva jooksutempo valimine. • Kiirjooksu tehnika oskuste harjutamine, kinnistamine ja kontroll: kehahoiak, kätetöö, päkkadel jooks ja tugev tõukamine, vaade ette. • Kiirendusjooksu ja sprindi (kiirjooksu) erinevused ja tähendus. • Madalstardi tutvustus ja proovimine, püstistardist. kiirendused. • Reaktsiooniharjutused ja stardid erinevatest lähteasenditest. • Kõnnimatk 3 km kooli ümbruses (erineva kõnniviisiga, muutuv keskkonnas ja pinnastel). • Tantsumängud ja tantsud kõnni- ning jooksusammudega (sh just dance tantsud, mardi- ja kadripäeva mängud). <p><u>Hüppeoskus</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kiirusredeliharjutused • Hüplemisharjutused (vahendiga ja ilma). • Hüpsaharjutused ja hoonööriga hüppemängud. • Hüppe- ja jooksuharjutused (sh kordushüpped, ühel jalal hüpped, sammhüpped). • Hüppemängud • Hoota kaugus ja kaugushüpe 4,6,8-sammult. • Tõkkejooks madalate tõketega (kuni 60 cm). • Kõrgushüpe karjapoiss tehnikaga (püsti jalgade maandumisega võimlemismatle). • Tantsulised tegevused (hüpete ja hüpakutega). • Erinevate hüppeelementidega takistusraja läbimine. • Üle takistuste hüppamine. <p><u>Ronimisoskus</u></p>

	<ul style="list-style-type: none"> ● Ronimine erinevatel vahenditel ja üle takistuste. ● Slackline'il ronimine (põhiharjutused) ● Võsas ja metsas puude otsas ronimine ● Tasakaalu-seiklusrajal ronimine ● Roomamisharjutused ● Ohtude, ohutusega ja oma võimetega arvestamine <p><u>Tantsuoskus</u> - edasiliikumisoskuste kasutamine tantsus, rütmis, muusikas ning paarilise ja rühmaga</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kadri- ja mardipäeva tantsud ● “Just dance” tantsude tantsimine ja tantsuliigutuste jäljendamine. ● Tantsimine erinevat stiili muusikaga. ● Muusika saatel ja rütmis üldsoojendus (jooksuharjutused, hüplemisharjutused, võimlemisharjutused). ● Mängulised tegevused muusikaga. <p><u>Ujumisoskus ja veeohutus</u> (kokku 40 tundi)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Veega kohanemine - harjutused ja mängud basseinis (sh vajadusel madalamas laste basseinis). ● Sukeldumisoskuste õppimine: <ul style="list-style-type: none"> - sukeldumine pinnalt, põhjast asjade toomine, vee all ujumine; - sügavasse vette hüppamine. ● Hõljumisoskuste õppimine: <ul style="list-style-type: none"> - kehaasendi vahetamine vees vertikaalset horisontaali; - iseenda pööramine ümber oma keha pikitelje (sirutatud horisontaalasendis vee peal hõljumine ning rullumine rinnuli asendist selili ja vastupidi); - iseenda hoidmine veepinnal võimalikult energiasäästlikult (võimalikult vähese liikumisega); - libisemisoskus, sh iseenda pööramine ümber oma keha pikitelje (sirutatud horisontaalasendis libisemine ning rullumine rinnuli asendist selili asendisse ja vastupidi); ● Rinnuli ja selili vee peal edasiliikumise oskuste õppimine: <ul style="list-style-type: none"> - vasakule ja paremale keeramine nii rinnuli kui ka selili asendis; - rinnuli ja selili asendis ujumine.
--	---

- ● Erinevate ujumistehnikate jalgade-, kätetöö ja hingamise harjutuste imiteerimine kaldal ja seejärel basseinis.

● Ujumistehnikate juurdeviivate harjutuste tegemine basseinis erinevate vahenditega (blokk, lestad, nuudlid, plaat).

● Stardihüppe juurdeviivate harjutuste õppimine.

● Kontrollharjutuste sooritamine ujumisoskuste ja arengu kaardistamiseks ning personaalseks tagasisidestamiseks:

- 25m selili ujumine jalgade tööga;

- 25m - 100m selili krooli ujumine (jalad ja käed töötavad koos);

- 25m - 100m krooli ujumine hingamisega;

- 25m - 100m rinnuli ehk kõhuliasendis ujumine (koera- või konnatehnikaga)

● Ujumisoskuse ehk 200m kompleksharjutuse sooritamine (õpilane hüppab sügavasse vette, ujub 100 m rinnuli asendis, sukeldub, toob käega põhjast eseme, püsib paigal puhates ja asendeid vahetades 3 min, ujub seejärel 100 m selili asendis ja väljub veest.

● Vajadusel ujumisoskuse ehk 25m kompleksharjutuse sooritamine (200 m kompleksharjutuse asemel).

● Veeohutusreeglite ja ujulas ohutu käitumise tutvustamine, läbi arutamine nende järgimine.

VAHENDI KÄSITSEMISOSKUSED

Viske ja püüdmisoskus

Viske- ja püüdmisharjutused erinevate vahenditega.

● Vahendi hoidmine käte õige asendiga vahendil.

● Käelised osavusharjutused erinevate vahenditega.

● Viskevahendite veeretamise osavusharjutused paarilisega (erineva raskusastmega).

● Veeretamismängud.

● Õige viskeasendi ja liigutuste korrigeerimine ja kinnistamine.

● Viske- ja püüdmisoskusega seotud spordialade ja vahenditega tegevused jaamades ning oma oskustele hinnangu andmine.

● Käepärasemate vahenditega erinevate viskamisviiside harjutamine.

● Viskamine (tennise-, kummi- ja vilepallidega), paigalt ja liikumiselt ning visketehnika korrigeerimine.

- Pallivise ristsammuga ja hoojooksuga palliviske tutvustus ja harjutamine.
- Viskamine täpsusele horisontaalsesse või vertikaalsesse märklauda.
- Erineva pikkusega kaugusvisked.
- Lihtsamate palli püüdmise tehnikate õppimine ja harjutamine.
- Palli harjutused üksi ja koos paarilisega .
- Viske- ja püüdmisega liikumismängud.
- Viskemängud ja sihtimismängud. Viske- ja püüdmisoskuste harjutamine, rakendamine ja tagasisidestamine läbi harjutuste ja mänguliste tegevuste (sh rahvastepall, “põletamine”, “söödumäng” pehme palliga).
- Discgolfi mängu ja ketaste lühitutvustus, peamised visketehnikad, täpsusviske-mängud.
- Mõlkky mängureeglite õppimine, punktide lugemine ja mäng 1:1.
- Korvpalli, käsipalli, võrkpalli viske- ja söödutehnika juurdeviivate harjutuste õppimine (sh ka liikumiselt) ja lihtsamate viskemängude mängimine.

Põrgatamis- ja püüdmisoskus

- Põrgatamisharjutused meetodil kergemast raskemaks.
- Üksi ja paarides palli ja erinevate vahenditega (torbikud, lendavad taldrikud, koonused) kombineerituna põrgatamise- ja püüdmise osavusharjutused kahe käega, siis ühe tugevama käega ja teise nõrgema käega ja kombinatsioonidega.
- Põrgatamis- ja püüdmismängud paarides, kolmikutes ja väikestes meeskondades.
- Põrgatamisoskuse kontrollharjutuste sooritamine personaalse õpetaja tagasisidega (suuline või kirjalik).
- Põrgatamisoskuse väljakutse harjutused kahe ja ühe käega.
- Võrkpallidega, korvpallidega ja käsipallidega põrgatamis- ja püüdmisharjutused ja spordialaga seotud lihtsustatud mängud õpitud oskuste rakendamiseks.

Palli löömisoskus käega

- Üksi ja paarides käega palli löömisharjutused erinevate pallidega.
- Palli löömine erinevate kehaosade kombinatsioonides.
- Palli löömine erinevates suundades.

	<ul style="list-style-type: none"> ● Käega löömise osavusharjutused pallidega seistes paigal või väikesel maa-alal. ● Spikeball mängu ja selleks vajalike oskuste tutvustamine ja peamiste tarkuste jagamine (käe asend, mis kohaga palli lüüa, erinevad löögid). ● Käega spikeballi kõksimise ja täpsuslöögi, servi juurdeviivad harjutused ja lihtsamad mängud. ● Paaris- ja koostöömängud õhu-, ranna- ja paberballidega käega löömisoskuse arendamiseks. ● Võrkpalli ülaltsöödu lihtsamad harjutused üksi ja paarides. ● Mäng “pallilahing” mängimine erinevate variatsioonidega. ● Pallilahingu sõprusturniir teiste valla koolidega. ● Jalaga vahendi löömise ja jalgpallidega kullimängud. ● Mängulised sööduharjutused läbi tähistest tehtud väravate või joonteni. ● Ringis või maa-alal läbisegi söödumängud 3-4 liikmelistes rühmades (pideva liikumisega, söödud ainult oma tiimi liikmete vahel, erinevate tiimi liikmete vahel, mitme eri palliga ja pallide juurde lisamisega). ● Paarisharjutused jalgpalliga ja lihtsamad mängud 2:1 ja 2:2. ● Jalgpalliga kõksimine õhust erinevates kombinatsioonides. ● Jalgpalli osavusfestivali harjutuste tegemine: <ul style="list-style-type: none"> - “Palli vedamise meistrid”; - “Täpsuskütid”; - “Turbo”. ● Kombineeritud kontrollharjutus jalgpalli söötmise ja liikumiselt väravasse löögiga koos personaalse tagasisidega. <p>Palli löömisoskus vahendiga</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Erinevate reketite ja vahendite (saalihokikepp, kurikas) käte õige hoide asendi õpetamine, redigeerimine ja kontrollimine. ● Osavusharjutused erineva suurusega pallide löömiseks erinevate reketitega/vahenditega. <p>Vahendi abil teiste oskuste arendamine</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Vahendiga palli löömisharjutuste ja mänguliste tegevuste kaudu areneb: silma-käe koordinatsioon ja osavus, kehalised võimed,
--	---

	<p>kehatunnetus ja rütmitunnetus, kehakontrollioskused asendites ja liikumisel, edasiliikumisoskused ning koostöö paarilise või grupiga.</p> <p>VAHENDIL LIIKUMISOSKUSED</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Turvavarustuse kasutamise vajalikkuse kirjeldamine paarilisele ja õpetajale (kiiver, kaitsmed, helkur, erksad riided). ● Iseseisvalt kiivri reguleerimine. ● Maastikutõukerastega sõitmine: laskumine ja pidurdamine kõrgemast mäest, ohutu vahemaa hoidmine, kaaslaste kõrval sõitmine ja kaaslastest möödumine, ühe jalaga tõukamise tehnika, osavusharjutused, sõit erinevatel pinnastel ja maastiku reljeefidel. ● Jalgratastel osavusharjutused ja -mängud (sh ühe käega sõit). ● Maastikutõukerastel või jalgratastel takistusraja läbimine. ● Peamiste liiklusreeglite, liiklusmärkide, suuna- ja käemärguannete läbiarutamine ja järgimine liiklemisel. ● Liikluskasvatuse kodulehel olevate materjalidega tutvumine (“liiklusreeglid ja teiste liiklejatega arvestamine”) ja antud oskustega seotud praktiliste tegevuste tegemine. ● Maastikutõukerattamatk ja orienteerumine kooli ümbruses. ● Kaaslastega arvestamine vahendil liikumisel ja ohtlike olukordade tekitamise vältimine. ● Liiklusmärkide õppimine ja teadmiste kontroll (liikuv tunnikontroll ratastel). ● Suusatamise algoskuste arendamine: <ul style="list-style-type: none"> - suusasaabaste ja suusaklambrate iseseisev kinnitamine, suusasaapa või klambri lumest puhastamine; - mäest laskumine põhiasendis; - tasakaaluharjutused suuskadel ja takistusraja läbimine; keppideta klassikalise sõiduviisiga suusatamine ja libisammu harjutamine; - suusatamine paaristõukelise sammuga sõiduviisiga; - paaristõukelise 1-sammulise sõiduviisi õppimine osameetodil; - trepptõus ja käärtõus; - sahkpidurduse ja poolsahkpidurduse harjutamine; - mängud suuskadel (keppideta);
--	--

	<p>- suuskadel osavusvõistlused. - 1 km suusatamine klassikalise sõiduviisi algoskustega.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uisutamine ja algoskuste õppimine • Liikumismängud jääl <p>KEHAKONTROLLIOSKUSED ASENDITES JA LIIKUMISTEL</p> <p>Tasakaalu hoidmine asendites. Tasakaalu hoidmine liikumisel. Tasakaalu hoidmine asendite ja liikumiste kombinatsioonides. Kehahoiu korrigeerimine.</p>
--	--

4. klass, LIIKUMISÕPETUS

3 ainetundi nädalas, kokku 105 ainetundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
KEHALINE AKTIIVSUS	
<ul style="list-style-type: none"> • Teeb kindlaks enda igapäevase kehalise aktiivsuse ja analüüsib seda; • plaanib kehalist aktiivsust igapäevastesse tegevustesse; • kasutab tehnoloogilisi ja/või isiklikke vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust; • sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi; • teab peamisi liikudes juhtuda võivaid vigastusi ja esmast käitumist nende korral. 	<ul style="list-style-type: none"> • Igapäevase liikumise tähtsuse selgitamine; • nuti- ja spordikellade, telefoni erinevate rakenduste kasutama õppimine; • soojendusharjutused, venitusvõimlemine; • esmaste esmaabi teadmise õppimine.
LIIKUMINE JA KULTUUR	
<ul style="list-style-type: none"> • Loob midagi liikumisega seotult ja annab selle kohta tagasisidet; • arutleb kogemuse üle, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna; • teab ja rakendab ausa mängu põhimõtteid ning sellega seotud väärtusi; • teab rahvusvahelisi sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi; • mõistab isikliku hügieeni ja ohutusnõuete olulisust ning järgib neid; • riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära; • avastab looduses liikumise võimalusi; • oskab liikuda linnas ja/või looduses, määrates asukohta ning suunda; • tantsib üksi, paaris ja rühmas; 	<ul style="list-style-type: none"> • Kogemuse jagamine teiste õpilastega; • jälgib erinevaid spordi- ja kultuurisaateid; • hügieeni- ja ohutusnõuete täitmise vajalikkuse põhjendamine; • igapäevane õhutemperatuuri jälgimine.

<ul style="list-style-type: none"> ● mõistab pärimustantsu ja nüüdisaegsete tantsude rolli kultuuris; ● avastab tantsukultuuri eneseväljendusvormina. 	
LIIKUMISOSKUS	
<ul style="list-style-type: none"> ● Kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga; ● liigub edasi vahendil muutuv keskkonnas; ● rakendab esmaseid liikumisvahendi hooldusvõtteid; ● käsitseb vahendit liikumiskombinatsioonides, mängudes, lihtsustatud sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks; ● koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone; ● rakendab oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks; ● rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid; ● analüüsib enda tegevust rühmas tegutsejana; ● analüüsib enda liikumisoskusi, -ohutust ja turvavarustuse kasutamist; ● teab liikumisoskusi liikumisharrastuses. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Soojendusjooks (jooksutehnika, hingamine); ● venitusvõimlemine; ● sprint, kestvusjooks, jooksuharjutused, teatevõistlused, teatejooks, pendelteatejooks; ● liikumismängud erinevate vahenditega; ● püüdmi-, viske- ja põrgatus- ja löögioskuse arendamine; ● pallivise, täpsusvise; ● sportmängud lihtsustatud reeglitega: jalgpall, korvpall, võrkpall, indiac, pesapall, frisbee, saalihoki, sulgpall, discgolf; suusatamine: klassikaline- ja vabatehnika õppimine, pöörded, kukkumine, tasakaaluharjutused; ● mängud suuskadel, ohutusnõuete tutvustamine.
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<ul style="list-style-type: none"> ● Seostab kehalisi võimeid arendavaid tegevusi ja harjutusi; ● seab lühiajalisi eesmärgi kehaliste võimete arendamiseks enda mõõtmistulemuste põhjal; ● arendab enda kehalisi võimeid, lähtudes seatud eesmärgist; ● analüüsib õpetaja juhendamisel enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist; ● mõistab liikumise ja toitumise tähtsust tervisele. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Harjutuste sooritamisel õpetaja küsib ja siis selgitab, milliseid kehalisi võimeid harjutustega, mängudega arendame; ● kiirus, kiirusjõu, vastupidavuse, koordineerimise ja jõu testide tulemuste analüüs; ● 60m jooks, süstikjooks, 400 m jooks, paigalt kaugus, 7 min jooks, 1 min hübitsaga sulghüpped, hüpate kombinatsioon, kätekõverdused, kõhulihaste jõu test.
VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL	
<ul style="list-style-type: none"> ● Sooritab õpetaja toetusel vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi; ● kirjeldab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju endale; ● märkab õpetaja toetusel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid 	<ul style="list-style-type: none"> ● Tähelepanuharjutused; ● venitusharjutused; ● keskendumisharjutused; ● hingamisharjutused; ● lõdvestusharjutused.

tegevusi.	
-----------	--

5. klass, LIIKUMISÕPETUS

3 ainetundi nädalas, kokku 105 ainetundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
KEHALINE AKTIIVSUS	
<ul style="list-style-type: none"> ● Teeb kindlaks enda igapäevase kehalise aktiivsuse ja analüüsib seda; ● plaanib kehalist aktiivsust igapäevastesse tegevustesse; ● kasutab tehnoloogilisi ja/või isiklikke vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust; ● sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi; ● teab peamisi liikudes juhtuda võivaid vigastusi ja esmast käitumist nende korral. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Erinevad sportmängud lihtsustatud reeglitega; ● erinevate sportmänguvahendite käsitlemine ja reeglid (võrkpall, korvpall, jalgpall, sulgpall, tennis, pesapall, saalihoki, discgolf); ● sportmängude erialased lihtsamad harjutused (korvpalliga põrgatamine, sammudelt vise, rinnaltsööt; võrkpalliga ülalt- ja altsööt, jalgpalliga palli vedamine, löömine); ● ausa mängu põhimõtted ja väärtused, ● põhivõimlemise harjutuste kombinatsioonid (tirelid, turiseis, kaarsild, poolspagaat, ratas kõrvale); ● jõutestid oma keharaskusega (kõhulihaste test- istesse tõus; kätekõverdamine eestoengus); ● kehalise koormusele eelnev valmistumine (iseseisev võimlemis-/soojendusharjutused) ja ka koormuse järgne lõdvestus (venitusharjutused, lõdvestusharjutused).
LIIKUMINE JA KULTUUR	
<ul style="list-style-type: none"> ● Loob midagi liikumisega seotult ja annab selle kohta tagasisidet; ● arutleb kogemuse üle, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna; ● teab ja rakendab ausa mängu põhimõtteid ning sellega seotud väärtusi; ● teab rahvusvahelisi sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi; ● mõistab isikliku hügieeni ja ohutusnõuete olulisust ning järgib neid; ● riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära; ● avastab looduses liikumise võimalusi; ● oskab liikuda linnas ja/või looduses, määrates asukohta ning suunda; ● tantsib üksi, paaris ja rühmas; ● mõistab pärimustantsu ja nüüdisaegsete tantsude rolli kultuuris; ● avastab tantsukultuuri eneseväljendusvormina. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Tuntud sportlased nii vabariigis kui ka rahvusvahelisel tasemel; ● kuulsad spordiüritused.

LIIKUMISOSKUS	
<ul style="list-style-type: none"> ● Kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga; ● liigub edasi vahendil muutavas keskkonnas; ● rakendab esmaseid liikumisvahendi hooldusvõtteid; ● käsitseb vahendit liikumiskombinatsioonides, mängudes, lihtsustatud sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks; ● koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone; ● rakendab oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks; ● rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid; ● analüüsib enda tegevust rühmas tegutsejana; ● analüüsib enda liikumisoskusi, -ohutust ja turvavarustuse kasutamist; ● teab liikumisoskusi liikumisharrastuses. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Jooksmine (soojendusjooks, jooksuharjutused, sprint, kestavusjooks); ● jooksu alustamine ja lõpetamine; ● hingamine ja tehnika; ● jooksutestid 60m, 500m kui ka 8 minuti kestavusjooks; ● hüppamine (paigalt kaugushüpe, hoolt kaugushüpe pakku tabamata, hüpped koosjalu kui ka ühel jalal, hüplemine hübitsaga paigal kui ka edasiliikudes); ● erinevad liikumismängud vahendiga ja vahendita; ● püüdmise-, viskamise-, löögi- ja põrgatamisoskuse arendamiseks erinevad harjutused ja mängud; ● viskamine (hoolt pallivise 150gr palliga); ● suuskadel edasiliikumine- liikumine suuskadel edasi kasutades nii ühesammulist paaristõukelist viisi kui ka vahelduvtõukelist kahesammulist suusastiili. ● kukkumine ja püsti tõusmine suuskadel, pöörded, ● mängud suuskadel.
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<ul style="list-style-type: none"> ● Seostab kehalisi võimeid arendavaid tegevusi ja harjutusi; ● seab lühiajalisi eesmärgi kehaliste võimete arendamiseks enda mõõtmistulemuste põhjal; ● arendab enda kehalisi võimeid, lähtudes seatud eesmärgist; ● analüüsib õpetaja juhendamisel enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist; ● mõistab liikumise ja toitumise tähtsust tervisele. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Südame löögisageduse mõõtmine randmelt ja/või unearterilt; ● enda kehaliste võimete hindamine ja analüüsimine ning realistlike eesmärkide seadmine, et arendada enda kehalist võimekust; ● esmase esmaaabi teadmiste omandamine vigastuste korral; ● isikliku hügieeni tundmine ja rakendamine, sobilik ja sportlik riietus igaks liikumisõpetuse tunniks arvestades nii keskkonda kui ka tegevust.
VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL	
<ul style="list-style-type: none"> ● Sooritab õpetaja toetusel vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi; ● kirjeldab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju endale; ● märkab õpetaja toetusel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Aktiivne tunnist osavõtt nii oma vaimse kui ka kehalise tasakaalu loomiseks; ● emotsioonidega toimetulek õpetaja toetusel.

6. klass, LIIKUMISÕPETUS

2 ainetundi nädalas, kokku 70 ainetundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
KEHALINE AKTIIVSUS	
<ul style="list-style-type: none">• Teeb kindlaks enda igapäevase kehalise aktiivsuse ja analüüsib seda;• plaanib kehalist aktiivsust igapäevastesse tegevustesse;• kasutab tehnoloogilisi ja/või isiklikke vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust;• sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi;• teab peamisi liikudes juhtuda võivaid vigastusi ja esmast käitumist nende korral.	<ul style="list-style-type: none">• kehaliste võimete mõiste, erinevate kehaliste võimete individuaalne analüüs;• tunnis tehtavate harjutuste seostamine kehaliste võimetega;• kiirus, kiirusjõu, vastupidavuse, koordineerimise ja jõu testide tulemuste analüüs. 60mj, 400 mj, 9 min jooks, süstikjooks, paigalt kaugus, kaugushüpe, 1 min hüpsiga, sulghüpped, kätekõverdused, kõhulihaste jõu test;• tervise ja kehaliste võimete seostamine. SLS mõiste ja mõõtmine.
LIIKUMINE JA KULTUUR	
<ul style="list-style-type: none">• Loob midagi liikumisega seotult ja annab selle kohta tagasisidet;• arutleb kogemuse üle, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna;• teab ja rakendab ausa mängu põhimõtteid ning sellega seotud väärtusi;• teab rahvusvahelisi sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi;• mõistab isikliku hügieeni ja ohutusnõuete olulisust ning järgib neid;• riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära;• avastab looduses liikumise võimalusi;• oskab liikuda linnas ja/või looduses, määrates asukohta ning suunda;• tantsib üksi, paaris ja rühmas;• mõistab pärimustantsu ja nüüdisaegsete tantsude rolli kultuuris;• avastab tantsukultuuri eneseväljendusvormina.	<ul style="list-style-type: none">• Tuntud sportlased nii vabariigis kui ka rahvusvahelisel tasemel;• kuulsad spordiüritused.
LIIKUMISOSKUS	
<ul style="list-style-type: none">• Kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;• liigub edasi vahendil muutavas keskkonnas;• rakendab esmaseid liikumisvahendi	<ul style="list-style-type: none">• Sprindi ja kestmisjooksu tehnika, hingamine;• jooksuharjutused, teatevõistlused, teatejooks, pendelteatejooks;• venitustehnikad;• paarisharjutused;• liikumismängud erinevate vahenditega;• püüdmi-, viske- ja põrgatus- ja löögioskuse kinnitamine;

<p>hooldusvõtteid;</p> <ul style="list-style-type: none"> • käsitseb vahendit <p>liikumiskombinatsioonides, mängudes, lihtsustatud sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks;</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone; • rakendab oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks; • rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid; • analüüsib enda tegevust rühmas tegutsejana; • analüüsib enda liikumisoskusi, -ohutust ja turvavarustuse kasutamist; • teab liikumisoskusi liikumisharrastuses. 	<ul style="list-style-type: none"> • pallivise, täpsusvise; • igapäevases liikumises ja erinevates keskkondades: sõidab rattaga, tõukerattaga rulluisutab jne vastavalt võimalustele; • tunnis: suusatamine- klassikaline- ja vabatehnika õppimine, pöörded, kukkumine, tasakaaluharjutused; • mängud ja teatevõistlused suuskadel; • sportmängud lihtsustatud reeglitega: jalgpall, korvpall, võrkpall, indiaca, pesapall, frisbee, saalihoki, sulgpall, discgolf.
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<ul style="list-style-type: none"> • Seostab kehalisi võimeid arendavaid tegevusi ja harjutusi; • seab lühiajalisi eesmärgi kehaliste võimete arendamiseks enda mõõtmistulemuste põhjal; • arendab enda kehalisi võimeid, lähtudes seatud eesmärgist; • analüüsib õpetaja juhendamisel enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist; • mõistab liikumise ja toitumise tähtsust tervisele. 	<ul style="list-style-type: none"> • Erinevad harjutused kehahoiu ja –tasakaalu arendamiseks • turvalisuse ja ohutuse põhimõtete teadvustamine; • eneseanalüüs rühmas ja individuaalselt õpetajaga; • ohutusnõuete täitmise põhjendamine; • kaaslasega arvestamine, ausa mängu reeglite rakendamine.
VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL	
<ul style="list-style-type: none"> • Sooritab õpetaja toetusel vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi; • kirjeldab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju endale; • märkab õpetaja toetusel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tervisliku tasakaalustatud toitumise põhialused ja seostamine enda tervisega; • igapäevase liikumise tähtsuse selgitamine; • soovitus: jalgrattaga sõitmine, rulluisutamine, tõukerattasõit, rulasõit, murdmaa- ja mäesuusatamine; • nuti- ja spordikellade, telefoni erinevate rakenduste kasutama õppimine; • soojendusharjutused, venitusvõimlemine; • esmaste esmaabi teadmise õppimine; • kogemuse jagamine teiste õpilastega; • jälgib erinevaid spordi- ja kultuurisaateid; • hügieeni- ja ohutusnõuete täitmise vajalikkuse põhjendamine; • igapäevane õhutemperatuuri jälgimine; • tähelepanuharjutused; • venitusharjutused; • keskendumisharjutused; • hingamisharjutused;

- lõdvestusharjutused.

7. klass, LIIKUMISÕPETUS

2 ainetundi nädalas, kokku 70 ainetundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
KEHALINE AKTIIVSUS	
<ul style="list-style-type: none"> • Teeb kindlaks enda igapäevase kehalise aktiivsuse ja analüüsib seda; • plaanib kehalist aktiivsust igapäevastesse tegevustesse; • kasutab tehnoloogilisi ja/või isiklikke vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust; • sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi; • teab peamisi liikudes juhtuda võivaid vigastusi ja esmast käitumist nende korral. 	<ul style="list-style-type: none"> • kehaliste võimete mõiste, erinevate kehaliste võimete individuaalne analüüs; • tunnis tehtavate harjutuste seostamine kehaliste võimetega; • kiirus, kiirusjõu, vastupidavuse, koordineerimise ja jõu testide tulemuste analüüs. 60mj, 400 mj, 9 min jooks, süstikjooks, paigalt kaugus, kaugushüpe, 1 min hüppisaga, sulghüpped, kätekõverdused, kõhulihaste jõu test; • tervise ja kehaliste võimete seostamine. SLS mõiste ja mõõtmine.
LIIKUMINE JA KULTUUR	
<ul style="list-style-type: none"> • Loob midagi liikumisega seotult ja annab selle kohta tagasisidet; • arutleb kogemuse üle, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna; • teab ja rakendab ausa mängu põhimõtteid ning sellega seotud väärtusi; • teab rahvusvahelisi sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi; • mõistab isikliku hügieeni ja ohutusnõuete olulisust ning järgib neid; • riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära; • avastab looduses liikumise võimalusi; • oskab liikuda linnas ja/või looduses, määrates asukohta ning suunda; • tantsib üksi, paaris ja rühmas; • mõistab pärimustantsu ja nüüdisaegsete tantsude rolli kultuuris; • avastab tantsukultuuri eneseväljendusvormina. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tuntud sportlased nii vabariigis kui ka rahvusvahelisel tasemel; • kuulsad spordiüritused.
LIIKUMISOSKUS	

<ul style="list-style-type: none"> ● Kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga; ● liigub edasi vahendil muutavas keskkonnas; ● rakendab esmaseid liikumisvahendi hooldusvõtteid; ● käsitseb vahendit liikumiskombinatsioonides, mängudes, lihtsustatud sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks; ● koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone; ● rakendab oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks; ● rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid; ● analüüsib enda tegevust rühmas tegutsejana; ● analüüsib enda liikumisoskusi, -ohutust ja turvavarustuse kasutamist; ● teab liikumisoskusi liikumisharrastuses. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Sprindi ja kestvaajooksu tehnika, hingamine; ● jooksuharjutused, teatevõistlused, teatejooks, pendelteatejooks; ● venitusvõimlemine; ● paarisharjutused; ● liikumismängud erinevate vahenditega; ● püüdmis-, viske- ja põrgatus- ja löögioskuse kinnitamine; ● pallivise, täpsusvise; ● igapäevases liikumises ja erinevates keskkondades: sõidab rattaga, tõukerattaga rulluisutab jne vastavalt võimalustele; ● tunnis: suusatamine- klassikaline- ja vabatehnika õppimine, pöörded, kukkumine, tasakaaluharjutused; ● mängud ja teatevõistlused suuskadel; ● sportmängud lihtsustatud reeglitega: jalgpall, korvpall, võrkpall, indiaca, pesapall, frisbee, saalihoki, sulgpall, discgolf.
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<ul style="list-style-type: none"> ● Seostab kehalisi võimeid arendavaid tegevusi ja harjutusi; ● seab lühiajalisi eesmärgi kehaliste võimete arendamiseks enda mõõtmistulemuste põhjal; ● arendab enda kehalisi võimeid, lähtudes seatud eesmärgist; ● analüüsib õpetaja juhendamisel enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist; ● mõistab liikumise ja toitumise tähtsust tervisele. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Erinevad harjutused kehahoiu ja –tasakaalu arendamiseks ● turvalisuse ja ohutuse põhimõtete teadvustamine; ● eneseanalüüs rühmas ja individuaalselt õpetajaga; ● ohutusnõuete täitmise põhjendamine; ● kaaslasega arvestamine, ausa mängu reeglite rakendamine.
VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL	
<ul style="list-style-type: none"> ● Sooritab õpetaja toetusel vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi; ● kirjeldab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju endale; ● märkab õpetaja toetusel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Tervisliku tasakaalustatud toitumise põhialused ja seostamine enda terviselega; ● igapäevase liikumise tähtsuse selgitamine; ● soovitus: jalgrattaga sõitmine, rulluisutamine, tõukerattasõit, rulasõit, murdmaa- ja mäesuusatamine; ● nuti- ja spordikellade, telefoni erinevate rakenduste kasutama õppimine; ● soojendusharjutused, venitusvõimlemine;

	<ul style="list-style-type: none"> ● esmaste esmaabi teadmise õppimine; ● kogemuse jagamine teiste õpilastega; ● jälgib erinevaid spordi- ja kultuurisaateid; ● hügieeni- ja ohutusnõute täitmise vajalikkuse põhjendamine; ● igapäevane õhutemperatuuri jälgimine; ● tähelepanuharjutused; ● venitusharjutused; ● keskendumisharjutused; ● hingamisharjutused; ● lõdvestusharjutused.
--	--

8. klass, LIIKUMISÕPETUS

2 ainetundi nädalas, kokku 70 ainetundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
KEHALINE AKTIIVSUS	
<ul style="list-style-type: none"> ● Oskab ja teab, kuidas regulaarselt kehaliselt aktiivne olla erinevates situatsioonides; ● oskus pidada liikumispäevikut oma tegevuste ja liikumiste kohta ja analüüsida tegevusi; ● teadmised tervistava liikumise (liikumine erineva intensiivsusega, individuaalse koormusega) ja tervistava taastumise (trauma- või haigusejärgne taastumine) põhimõtete kohta. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Õpilastele teadvustamine, et regulaarne kehaline aktiivsus on oluline tervise komponent. ● Õpilane omandab teadmised ja oskused tervislikust kehalisest aktiivsusest. ● Oskused olla aktiivne iga päev ja planeerida oma liikumisi ja treeninguid sellise koormusega, et tugevdada oma tervist.
LIIKUMINE JA KULTUUR	
<ul style="list-style-type: none"> ● Selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele ja töövõimele; ● järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; ● liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides ; ● leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisosi ja arendab oma kehalisi võimeid; ● teab Eestis ja maailmas toimuvaid spordiüritusi ning sportlasi. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus. ● Liikumissoovitused noorukitele ning täiskasvanutele. Ohutu liikumine ja liiklemine. ● Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi) traumade ja õnnetusjuhtumite korral. ● Esmabivõtted. Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine, õpitud spordialade võistlusmäärused. ● Aus mäng - ausus ja õiglus spordis ning elus. Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted). ● Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise metoodika. Kehalise võimekuse testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs.

	<ul style="list-style-type: none"> ● Teadmised õpitud spordialade/tantsustiilide tekkest, peetavatest (suur) võistlustest/üritustest ning tuntumatest sportlastest/tantsijatest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest (sh antiikolümpiamängudest) ja tuntumatest olümpiavõitjatest.
LIIKUMISOSKUS	
<ul style="list-style-type: none"> ● Oskab rivi- ja korraharjutusi; ● oskab iseseisvalt võimelda; ● sooritab õpitud vaba harjutuskombinatsiooni muusika saatel ● oskab arendada oma kehalisi võimeid, sooritada erinevaid jõu- ja venitusharjutusi; ● sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; ● ringteatejooksu teatevahetus; ● suudab joosta järjest 12 minutit (cooperi test); ● sooritab täishoolt kaugushüppe õige tehnikaga; ● sooritab üleastumistehnikas või flopphüppes kõrgushüppe; ● sooritab hoojooksult palliviske; ● teab kuulitõuke ettevalmistavaid harjutusi; ● sooritab tundides õpitud sportmängude tehnika elemente; ● sooritab korvpalli kombinatsiooni, sooritab läbimurded paigalt ja liikumiselt ning petted; ● mängib reeglite järgi korvpalli; ● sooritab võrkpalli sööduharjutusi üle võrgu, sooritab alt- ja ülalt pallingu, ründelöögi; ● mängib reeglite järgi võrkpalli; ● suusatamine - suudab libistada tõusul; teab pöördeid liikumiselt; teab ja sooritab tõusu-, laskumis- ning pidurdusviise; ● suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduviiisiga; oskab üleminekut ühelt sõiduviiisilt teisele; ● läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt; ● oskab määrata suunda kompassiga; ● oskab lugeda kaarti ja maastikku. 	<p>Liikumisoskused ja kehakontroll</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Rivi -ja korraharjutused. Jagunemine ja liitumine, lahknemine ja ühinemine, ristlemine. ● Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. ● Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine. ● Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena. ● Rühhi arengut toetavad harjutused. ● Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks: jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele, venitusharjutused õla ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks. ● Akrobaatilised elemendid. <p>Liikumisoskused vahendiga ja vahendita</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Sprint, jooksuharjutused, lähteharjutused, stardikäsklused, reageerimisharjutused, kiirjooks. Ringteatejooks, kestavusjooks. ● Kaugushüppe erialased tehnikaharjutused. Hoojooks koos sammumärgiga. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. ● Kõrgushüppe tehnikaharjutused, hoojooks. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). Flopp tehnika. ● Pallivise hoojooksult. ● Kuulitõuget tutvustavad tehnikaharjutused. Kuulitõuge paigalt. <p>Vahendite käsitlemisoskused</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Korvpall: palli pörgatamine ümber tähistele slaalomina ja sammudelt vise korvile, söötmine paarilise liikumiselt. Vabavisked. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Petted. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng reeglite järgi (3:3 ja 5:5) ● Võrkpall: sööduharjutused paarides ja kolmikutes. Sööduharjutuste kombinatsioonid. Ülalt palling ja pallingu vastuvõtt. Alt palling ja vastuvõtt (T) Ründelöök hüppeta ja hüppega (P) ning kaitsemäng. Mängijate asetused platsil ja

	<p>liikumine pallingu sooritamiseks. Mäng reeglite järgi.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Jalgpall: jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide ning nende ülesannete mõistmine. ● Saalihoki, pesapall, sulgpall, discgolf. <p>Edasiliikumisoskused vahendil</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Suusatamine: libisamm-tõusuviis, sahk-, uisusamm- ja paralleelpööre. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Kepitõuketa uisusammsõiduviisi tempovariant. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine. <p>Edasiliikumisoskus - orienteerumine</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kaardi peenlugemine. Sobivaima tee variandi valik. ● Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga. Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine. Suund- ja valikorienteerumine. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine pinnasetüübi, reljeefivormi ja takistuste järgi.
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<ul style="list-style-type: none"> ● Teab organismi erinevatest energeetilistest taastootmisvõimetest; ● anaeroobse läve mõistmine; ● jõu olulisuse mõistmine, et tagada üldkehalise ettevalmistuse vajalik tase; ● paindumus - hea paindumuse tase tagab koormatud lihaste ja kõõluste parema elastsuse; ● kiirus - arusaam kiiruse erinevatest vormidest: liigutusreaktsiooni kiirus, üksikliigutus kiirus, liikumiskiirus; ● osavus - olulisuse tähtsustamine; ● koordineatsioon - arendada üldist koordineatsiooni ja ka võimalusel spetsiifilist koordineatsiooni; ● tasakaal - kehapoolte võimekuse võrdsustamine ja asümmeetria vähendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Kehaliste võimete arendamine - lihastegevuse energeetika, aeroobne ja anaeroobne töörežiim. ● Jõud, paindumus, kiirus, osavus, koordineatsioon, tasakaal.
VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL	
<ul style="list-style-type: none"> ● Omab oskusi ja teadmisi, mille abil lõdvestuda, rahuneda ja keskenduda; 	<ul style="list-style-type: none"> ● Hingamis- ja keskendumisharjutused, mis aitavad ennetada stressi ja pinget.

<ul style="list-style-type: none"> • oskus juhtida emotsioone, sooritada vaimset ja kehalist tasakaalu toetavaid tegevusi; • teadmised, et neid harjutusi saab kasutada ka väljaspool õppeainet pingeliste olukordadega toime tulemisel; • oskused selle kohta, kuidas tulla toime vaimse ja kehalise koormusega nii selle ajal kui ka pärast seda. 	<ul style="list-style-type: none"> • Meelerahuharjutused (tähelepanu-, hingamis ja keskendumisharjutused). • Kehatunnetusharjutused (venitus-, lõdvestusharjutused, massaaž, rahulikud mängud, mittevõistkondlikud mängud).
--	---

9. klass, LIIKUMISÕPETUS

2 ainetundi nädalas, kokku 70 ainetundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
KEHALINE AKTIIVSUS	
<ul style="list-style-type: none"> • Oskab ja teab, kuidas regulaarselt kehaliselt aktiivne olla erinevates situatsioonides; • oskus pidada liikumispäevikut oma tegevuste ja liikumiste kohta ja analüüsida tegevusi; • teadmised tervistava liikumise (liikumine erineva intensiivsusega, individuaalse koormusega) ja tervistava taastumise (trauma- või haigusejärgne taastumine) põhimõtete kohta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilastele teadvustamine, et regulaarne kehaline aktiivsus on oluline tervise komponent. • Õpilane omandab teadmised ja oskused tervislikust kehalisest aktiivsusest. • Oskused olla aktiivne iga päev ja planeerida oma liikumisi ja treeninguid sellise koormusega, et tugevdada oma tervist.
LIIKUMINE JA KULTUUR	
<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele ja töövõimele; • järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; • liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides ; • leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisosi ja arendab oma kehalisi võimeid; • teab Eestis ja maailmas toimuvaid spordiüritusi ning sportlasi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus. • Liikumissoovitused noorukitele ning täiskasvanutele. Ohutu liikumine ja liiklemine. • Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi) traumade ja õnnetusjuhtumite korral. • Esmabivõtted. Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine, õpitud spordialade võistlusmäärused. • Aus mäng - ausus ja õiglus spordis ning elus. Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted). • Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise meetodika. Kehalise võimekuse testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs.

	<ul style="list-style-type: none"> ● Teadmised õpitud spordialade/tantsustiilide tekkest, peetavatest (suur) võistlustest/üritustest ning tuntumatest sportlastest/tantsijatest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest (sh antiikolümpiamängudest) ja tuntumatest olümpiavõitjatest.
LIIKUMISOSKUS	
<ul style="list-style-type: none"> ● Oskab rivi- ja korraharjutusi; ● oskab iseseisvalt võimelda; ● sooritab õpitud vaba harjutuskombinatsiooni muusika saatel ● oskab arendada oma kehalisi võimeid, sooritada erinevaid jõu- ja venitusharjutusi; ● sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; ● ringteatejooksu teatevahetus; ● suudab joosta järjest 12 minutit (cooperi test); ● sooritab täishoolt kaugushüppe õige tehnikaga; ● sooritab üleastumistehnikas või flopphüppes kõrgushüppe; ● sooritab hoojooksult palliviske; ● teab kuulitõuke ettevalmistavaid harjutusi; ● sooritab tundides õpitud sportmängude tehnika elemente; ● sooritab korvpalli kombinatsiooni, sooritab läbimurded paigalt ja liikumiselt ning petted; ● mängib reeglite järgi korvpalli; ● sooritab võrkpalli sööduharjutusi üle võrgu, sooritab alt- ja ülalt pallingu, ründelöögi; ● mängib reeglite järgi võrkpalli; ● suusatamine - suudab libistada tõusul; teab pöördeid liikumiselt; teab ja sooritab tõusu-, laskumis- ning pidurdusviise; ● suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduviiisiga; oskab üleminekut ühelt sõiduviiisilt teisele; ● läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt; ● oskab määrata suunda kompassiga; ● oskab lugeda kaarti ja maastikku. 	<p>Liikumisoskused ja kehakontroll</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Rivi -ja korraharjutused. Jagunemine ja liitumine, lahknemine ja ühinemine, ristlemine. ● Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. ● Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine. ● Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena. ● Rühi arengut toetavad harjutused. ● Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks: jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele, venitusharjutused õla ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks. ● Akrobaatilised elemendid. <p>Liikumisoskused vahendiga ja vahendita</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Sprint, jooksuharjutused, lähteharjutused, stardikäsklused, reageerimisharjutused, kiirjooks. Ringteatejooks, kestvusjooks. ● Kaugushüppe erialased tehnikaharjutused. Hoojooks koos sammumärgiga. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. ● Kõrgushüppe tehnikaharjutused, hoojooks. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). Flopp tehnika. ● Pallivise hoojooksult. ● Kuulitõuget tutvustavad tehnikaharjutused. Kuulitõuge paigalt. <p>Vahendite käsitlemisoskused</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Korvpall: palli pörgatamine ümber tähistele slaalomina ja sammudelt vise korvile, söötmine paarilise liikumiselt. Vabavisked. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Petted. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng reeglite järgi (3:3 ja 5:5) ● Võrkpall: sööduharjutused paarides ja kolmikutes. Sööduharjutuste kombinatsioonid. Ülalt palling ja pallingu vastuvõtt. Alt palling ja vastuvõtt (T) Ründelöök hüppeta ja hüppeta (P) ning kaitsemäng. Mängijate asetused platsil ja

	<p>liikumine pallingu sooritamiseks. Mäng reeglite järgi.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Jalgpall: jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide ning nende ülesannete mõistmine. ● Saalihoki, pesapall, sulgpall, discgolf. <p>Edasiliikumisoskused vahendil</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Suusatamine: libisamm-tõusuviis, sahk-, uisusamm- ja paralleelpööre. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Kepitõuketa uisusammsõiduviisi tempovariant. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine. <p>Edasiliikumisoskus - orienteerumine</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kaardi peenlugemine. Sobivaima tee variandi valik. ● Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga. Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine. Suund- ja valikorienteerumine. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine pinnasetüübi, reljeefivormi ja takistuste järgi.
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<ul style="list-style-type: none"> ● Teab organismi erinevatest energeetilistest taastootmisvõimetest; ● anaeroobse läve mõistmine; ● jõu olulisuse mõistmine, et tagada üldkehalise ettevalmistuse vajalik tase; ● paindumus - hea paindumuse tase tagab koormatud lihaste ja kõõluste parema elastsuse; ● kiirus - arusaam kiiruse erinevatest vormidest: liigutusreaktsiooni kiirus, üksikliigutus kiirus, liikumiskiirus; ● osavus - olulisuse tähtsustamine; ● koordineatsioon - arendada üldist koordineatsiooni ja ka võimalusel spetsiifilist koordineatsiooni; ● tasakaal - kehapoolte võimekuse võrdsustamine ja asümmeetria vähendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Kehaliste võimete arendamine - lihastegevuse energeetika, aeroobne ja anaeroobne töörežiim. ● Jõud, paindumus, kiirus, osavus, koordineatsioon, tasakaal.

AINEVALDKOND KUNSTIAINED

Valdkonnapädevus

Kunstiainete valdkonnapädevuse kujundamise esmane alus on äratada valdkonna vastu huvi ja seda järjekindlalt hoida. Kunstiainete valdkonnapädevus on universaalne ning väljendub selles, et põhikooli lõpuks õpilane eakohaselt:

- 1) teadvustab oma sidet muusika, kunsti ja visuaalkultuuriga ning Eesti ja maailma kultuuripärandiga;
- 2) loob, uurib ja tõlgendab, kasutades muusika, kunsti ja visuaalkultuuri väljendusvahendeid, teadmisi ning meetodeid;
- 3) mõtestab ja reflekteerib eri kultuurinähtusi, enda ja kaasõppijate loometegevust;
- 4) mõistab muusika ja kunsti osatähtsust nüüdisaegses ühiskonnas;
- 5) osaleb kunstide suhtluses tõlgendamist vajava sõnumi edastaja ning vastuvõtjana informeeritult ja kriitiliselt;
- 6) on loova eluhiakuga ja lahendab probleeme loovalt.

Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Kunstiainete valdkonda kuuluvad kunst ja muusika, mida õpitakse 1.–9. klassini. Ainekavades kirjeldatud õpitulemuste saavutamiseks on õppeainete arvestuslikud nädalatunnid kooliastmeti järgmised (vt ka üldosa):

Õppeaine	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Kunst	4,5	3	3
Muusika	6	5	3

Õppeainete nädalatundide jagunemine kooliastmete sees ja õppesisu klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas arvestusega, et õpitulemused ning kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud on saavutatavad.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Kunstiainete pädevus lähtub arusaamast, et õpilase areng on elukestev ja mõjutatud kultuurist ning kunstid (muusika, kunst, kirjandus, draama, film, tants) ja kultuur laiemalt (visuaalkultuur, pärand- ja pärimuskultuur jms) on inimese dialoogipartnerid kogu elu jooksul. Kunstid on olulised väärtushinnangute, suhtluskultuuri, empaatia ning kriitilise mõtlemise arendamise vahendid. Kunstide kui professionaalse kõrgkultuuri loomingu kõrval on tähtis ka uuriv ja

leiutav looming ning kultuur mõtestatud inimtegevusena laiemalt.

Kunstiained rõhutavad õppe koondumist viie põhimõtte ümber:

- 1) kunste on vaja tõlgendada. Kunstide kõne ei ole sõnasõnaline, kunstiteosed pakuvad eri tõlgendusvõimalusi ja tähendusi, mis põhinevad alati maailmavaatel, varasemal elu- ja kunstikogemusel ning on juhitud tunnetest, samuti kogemise kontekstist. Tõlgendamise puhul on alati võimalik lähtuda erinevatest vaatepunktidest ja ootustest. Isiklik kogemus kasvatab kogemuse tähenduslikkust õpilase jaoks. Kunsti ja muusika õppimisel on vaja toetada tõlgendamisoskust;
- 2) kunstid toetavad mitmekülgset loovust. Kunsti ja muusika õppimine kujundab õppija loovust ja isiksuseomadusi, mis annavad eeldused mis tahes inimtegevuse valdkonnas probleeme uut viisi lahendada, et jõuda originaalsete, kasulike, eetiliste ja vähemalt looja jaoks soovitud tulemusteni. Kunstidega tegelemine põhikoolis toetab õpilooovust (uudsed tähenduslikud kogemused ja nende mõtestamine, uurimis- ja refleksioonioskused) ning argilooovust (fantaasia, maailma uudne mõtestamine enda jaoks, uudne toimimisviis igapäevaelus);
- 3) kunstid toetavad esteetilise tundlikkuse kasvu ning inimese heaolu. Kunsti ja muusika õppimine põhikoolis võimaldab õpilasel ära tunda, emotsionaalselt kogeda ja hinnata enda ümber subjektiivset ilu (kuuldavat, kombatavat, nähtavat, abstraktset) ning nautida seda samavõrra nagu teiste oskusi või meisterlikkust. Ilu ja meisterlikkuse väärtustamine toetab rahulolu ja tähenduse leidmist maailmas, suurendab maailmaga seotuse tunnet ning innustab inimest püüdlema oma eesmärkide poole. Kunstiainetel on tähtis osa muutuvates oludes isiklikku ja ühiskondlikku heaolusse panustava inimese kujundamisel;
- 4) kunstiaineid õppides arenevad kinesteetilised oskused ja kognitiivsed võimed, mis on lahutamatu seotud loomega – musitseerimise ja visuaalkunsti, ent ka performatiivsete kunstide loomisega. Kunstitegevustes toetatakse sügavama kognitiivse võimekuse kujunemist. Õppimine (sh musitseerimine ja visuaalkunst, kuid ka performatiivsete kunstide loomine) on sügavam, kui see toimub terviklikult nii keha kui ka vaimu ja eri meelte koostöös;
- 5) kunstiainete õppimine toetab iseenda mõistmist ja mõtestamist ning üldpädevuste omandamist sisukalt ja terviklikult. Kunsti ja muusikaga järjepidev tegelemine toetab õppija eneseusalduse kujunemist ning eneseväärikust. Kunstide kaudu saab tõhusalt arendada kognitiivseid oskusi, nt loovat ja kriitilist mõtlemist, refleksiooni- ja analüüsioskusi, samuti mittekognitiivseid oskusi, nt avatust, otsustusvõimet ja riskijulgust.

Valdkonnasisene lõiming tugineb kunsti ja muusika kokkupuutepunktidele. Kunst ja muusika jagavad sarnaseid baasmõisteid, mille sisu on aga erialade väljendusvahenditest lähtuvalt ainuomane; ka kontseptsioonide sisu ei pruugi kattuda. Seetõttu on kunsti ja muusika lõimingukeskmeks ühised aspektid:

- 1) teose, autori ja loomingu määratlus;
- 2) esitus ja tõlgendus (interpreteerimine) ning kriitika;
- 3) ajalooliselt interdistsiplinaarsed kunstid (sõna-, muusika- ja tantsuteater, film);
- 4) nüüdisaegsed mitmemeelised kunstinähtused (video ja performance, meie aja tsirkus, installatiivne, uusmeedia kunst jms).

Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Kunsti ja muusika õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab õppeainete eesmärgipärane lõimimine teiste valdkondade õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi eri olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline aineõpetajate süsteemne ja järjepidev koostöö õpilase kogu õppeaja vältel.

Üldpädevuste kujundamise ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ning rakendamist täpsustatakse valdkonnakavas.

Kunstiainete pädevus lähtub arusaamast, et õpilase areng on elukestev ja mõjutatud kultuurist ning kunstid (muusika, kunst, kirjandus, draama, film, tants) ja kultuur laiemalt (visuaalkultuur, pärand- ja pärimuskultuur jms) on inimese dialoogipartnerid kogu elu jooksul. Kunstid on olulised väärtushinnangute, suhtluskultuuri, empaatia ning kriitilise mõtlemise arendamise vahendid. Kunstide kui professionaalse kõrgkultuuri loomingu kõrval on tähtis ka uuriv ja leiutav looming ning kultuur mõtestatud inimtegevusena laiemalt.

Kunstiained rõhutavad õppe koondumist viie põhimõtte ümber:

- 1) kunste on vaja tõlgendada. Kunstide kõne ei ole sõnasõnaline, kunstiteosed pakuvad eri tõlgendusvõimalusi ja tähendusi, mis põhinevad alati maailmavaatel, varasemal elu- ja

kunstikogemusel ning on juhitud tunnetest, samuti kogemise kontekstist. Tõlgendamise puhul on alati võimalik lähtuda erinevatest vaatepunktidest ja ootustest. Isiklik kogemus kasvatab kogemuse tähenduslikkust õpilase jaoks. Kunsti ja muusika õppimisel on vaja toetada tõlgendamisoskust;

2) kunstid toetavad mitmekülgset loovust. Kunsti ja muusika õppimine kujundab õppija loovust ja isiksuseomadusi, mis annavad eeldused mis tahes inimtegevuse valdkonnas probleeme uut viisi lahendada, et jõuda originaalsete, kasulike, eetiliste ja vähemalt looja jaoks soovitud 2 tulemusteni. Kunstidega tegelemine põhikoolis toetab õpilooovust (uudsed tähenduslikud kogemused ja nende mõtestamine, uurimis- ja refleksioonioskused) ning argilooovust (fantaasia, maailma uudne mõtestamine enda jaoks, uudne toimimisviis igapäevaelus);

3) kunstid toetavad esteetilise tundlikkuse kasvu ning inimese heaolu. Kunsti ja muusika õppimine põhikoolis võimaldab õpilasel ära tunda, emotsionaalselt kogeda ja hinnata enda ümber subjektiivset ilu (kuuldavat, kombatavat, nähtavat, abstraktset) ning nautida seda samavõrra nagu teiste oskusi või meisterlikkust. Ilu ja meisterlikkuse väärtustamine toetab rahulolu ja tähenduse leidmist maailmas, suurendab maailmaga seotuse tunnet ning innustab inimest püüdlema oma eesmärkide poole. Kunstiainetel on tähtis osa muutuvates oludes isiklikku ja ühiskondlikku heaolusse panustava inimese kujundamisel;

4) kunstiaineid õppides arenevad kinesteetilised oskused ja kognitiivsed võimed, mis on lahutamatult seotud loomega – musitseerimise ja visuaalkunsti, ent ka performatiivsete kunstide loomisega. Kunstitegevustes toetatakse sügavama kognitiivse võimekuse kujunemist. Õppimine (sh musitseerimine ja visuaalkunst, kuid ka performatiivsete kunstide loomine) on sügavam, kui see toimub terviklikult nii keha kui ka vaimu ja eri meelte koostöös;

5) kunstiainete õppimine toetab iseenda mõistmist ja mõtestamist ning üldpädevuste omandamist sisukalt ja terviklikult. Kunsti ja muusikaga järjepidev tegelemine toetab õppija eneseusalduse kujunemist ning eneseväärikust. Kunstide kaudu saab tõhusalt arendada kognitiivseid oskusi, nt loovat ja kriitilist mõtlemist, refleksiooni- ja analüüsioskusi, samuti mittekognitiivseid oskusi, nt avatust, otsustusvõimet ja riskijulgust.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Kunstid rõhutavad kultuuriteadmisi ja ühisel kultuuripärandil põhinevat kultuuriruumi identiteedi osana. Tegevustes väärtustatakse individuaalset ning kultuurilist mitmekesisust. Käsitletavate teemade, analüüsitavaate kunstiteoste ja –sündmuste kaudu toetatakse eetiliste ja esteetiliste väärtushoiakute kujunemist. Praktiline loominguline tegevus ja selle üle arutlemine õpetavad teadvustama kunste eneseväljenduse vahendina, hindama erinevaid ideid, seisukohti ja probleemilahendusi ning austama autorsust. Kasvatatakse teadlikku ja kriitilist suhtumist erinevatesse infokanalitesse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Kunstiainete uurimuslikud ja praktilised rühmatööd, arutlused ja esitlused, ühismusitseerimine ja ühistes kunstiprojektides osalemine kujundavad koostöövalmidust ja üksteise toetamise väärtustamist. Kultuurisündmustel osalemine aitab kujundada kultuurilist ühtsustunnet.

Enesemääratluspädevus. Loovülesannetes saadav pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad õppida tundma oma huve ja võimeid ning kujundada positiivset enesehinnangut. Kultuuriliste ja sotsiaalsete teemade käsitlemine aitavad kujundada personaalset, sotsiaalset ja kultuurilist identiteeti. Kunstis oma eelistuste, emotsioonide ja seisukohtade väljendamine.

Õpipädevus. Eriilmelised ülesanded, õppemeetod ja töövormid mis võimaldavad õpilastel teadvustada ning kasutada oma õpistiili. Individuaalselt kui ka rühmas lahendatavad uurimisja probleemülesanded, mis eeldavad info hankimist, selle analüüsimist ja tõlgendamist ning õpitu kasutamist uudsetes situatsioonides. Tagaside ja eneseanalüüs aitavad suurendada õppija rolli oma õpitegevuse juhtijana.

Suhtluspädevus. Kunstiainetes on tähtsal kohal kunstiteostest, -stiilidest -ajastutest, jms rääkimine, ulatudes lihtsast argikeelsest kirjeldusest ainespetsiifilise keelekasutuseni. Oma tööde esitlemine ning aruteludes erinevate seisukohtade võrdlemine ja kaitsmine toetavad väljendusoskuse kujunemist ning ainealase oskussõnavara kasutamist. Kunstiainetes tutvutakse kunsti ja muusika kui kommunikatsioonivahenditega, õppides tundma neile eriomast mitteverbaalset keelt ning „tõlkides” sõnumeid ühest keelest teise.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus. Toetavad ülesanded, kus tuleb sõnastada probleeme, arutleda lahendusteede üle, põhjendada valikuid ja analüüsida tulemusi;

samuti analüüsida kunstikategooriaid (kompositsioon, struktuur, rütm jne), võrrelda ja liigitada erinevate nähtuste tunnuseid ning kasutada sümboleid. Kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt.

Ettevõtlikkuspädevus. Kujunemist toetavad üksi- ja rühmatööd, uurimuslikud ja probleemipõhised ülesanded ning õpitava sidumine nüüdisaegse igapäevaelu nähtustega. Uuenduslike ja loovate lahenduste väärtustamine. Õpitakse tegevust planeerima, võtma vastutust tööde lõpuni viimise ja tulemuse eest. Tutvutakse ka valdkonnaga seotud elukutsete ning institutsioonidega.

Digipädevus. Õpitakse looma digitaalseid tekste, pilte, multimeedie ja suheldakse ja tehakse koostööd erinevates digikeskkondades.

Õppe kavandamine ja korraldamine

Õpe on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ning õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid ja vastutada oma õppimise eest.

Õpet kavandades ja korraldades lähtutakse õppekava üldpädevustest, kooli väärtustest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatuse rõhuasetustest ning läbivate teemade ja lõimingu rakendamise põhimõtetest.

Põhikoolis õpet kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalset eripära ja isikupäraseid erivõimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele ning pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;
- 2) võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas, kunsti ja muusika uusimaid käsitlusi, rakendatakse didaktika nüüdisaegseid käsitlusi;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta jooksul ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevuseks;
- 4) võimaldatakse õpet nii iseseisvalt kui ka koos teistega, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi ning suunatakse tegema valikuid;

- 5) kaasatakse õpilasi õppe kavandamisse, võetakse aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamiseks ning refleksiooniks;
- 6) kavandatakse piisavalt aega terviklike õppeühikute, mitmeid osaoskusi arendavate ning õppijate jaoks tähenduslike tulemusteni viivate õppeülesannete täitmiseks;
- 7) rakendatakse uurivat õpet, kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid tegevusi;
- 8) rakendatakse nii traditsioonilisi kui ka nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 9) kasutatakse mitmekesist õpikeskkonda: loodus- ja linnakeskkond, arvuti- ja multimeediaklass, virtuaalkeskond jne, käiakse õppekäikudel, kontsertidel, teatrites, näitustel, muuseumides, stuudiotel, muusikakoolides, looduses, raamatukogudes jm;
- 10) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik; seostatakse õppesisu näidetega nii Eesti kui ka maailma kunstist ja rahvakultuurist.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse nii riiklikust kui ka Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist. Hindamine kunstiainetes suunab ja julgustab õpilasi õppima ning tekitab ja hoiab huvi kunsti ja muusika vastu. Hindamise aluseks on põhikooli riikliku õppekava üldosas sätestatu, kunsti ja muusika ainekavas esitatud õpitulemused ning kooli kehtestatud hindamisjuhised. Hindamise nõuded ja korraldus, sh mittedumbrilise hindamise kasutus ja kooliõppekava väliselt, sh mitteformaalhariduses omandatud teadmiste ja oskuste arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

Hindamise käigus saavad õpilased mitmekülgset tagasisidet oma töökultuuri ja töö ning individuaalse arengu kohta, millega toetatakse nende kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga enastjuhtivaiks õppijaiks. Hindamisega luuakse õpilastele võimalusi õppe vältel oma edusamme esile tuua, julgustades neid enda tugevaid külgi kasutama ja uusi oskusi arendama. Õpilastele võimaldatakse eri viise eneseanalüüsiks ja kaaslastelt tagasiside saamiseks ning selle aktseptsiooniks. Õpetaja saab hindamise kaudu teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppe kui ka iseenda pädevuste arendamiseks. Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane nii oma tööd hindama kui ka kaasõpilastele tagasisidet andma.

Õpilasele on õppeühiku (õppetegevuste kogum, mis on suunatud samade õpitulemuste saavutamisele) alguses teada, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamiskriteeriumid.

Õpilast suunatakse õppe käigus oma õppimist ja seatud eesmärkide saavutamist analüüsima ning reflekteerima.

Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse tagasisidet üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemise kohta antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangutega. Õpilase seisukohtadele ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh kunsti- ja muusikaterminite õigele kasutusele ning õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel ülesande eesmärgi ja kokkulepitud hindamiskriteeriumide põhjal.

Hindamisel lähtutakse õppimisele seatud eesmärgist ja hinnatakse seda, mida on õpetatud, rakendades nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnatena. Diagnostiliselt hinnates selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ning eriomased õpiraskused, et kavandada edasist õppimist ja õpetamist.

Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub seatud õppe-eesmärkidest ning eeldatavast õpitulemusest.

Kunstiainete valdkonnapädevuse omandamisel on õppe jooksul oluline roll kujundaval hindamisel, mis toetab õpilase eneseusku ja innustab teda oma võimeid arendama. Kujundava hindamise kaudu saab õpilane temale arusaadaval viisil esitatud suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. Kujundava hindamise rakendamist toetab õppeolukorras tehtud tööde õpilasepoolne dokumenteerimine näiteks kavandite, jooniste, õpimapi, blogina vms.

Kunstiainetes väärtustatakse harjutamist. Õpitulemuste saavutamise toetamise kõrval keskendutakse kujundava hindamise vältel järgmistele aspektidele:

- 1) loovuse arengu toetamine (probleemide märkamine, mõtete voolavus ja paindlikkus, originaalsus, probleemilahendamisoskused, refleksioon);

2) huvi ja nii õppes kui ka kunsti- ja kultuurielust aktiivse osavõtu toetamine; 3) isikliku sideme loomine ainega ja isikupärase väljenduslaadi otsimine; 4) sallivuse areng ja silmaringi avardumine.

Kooli õppekavas kehtestatud hindamisjuhiste järgi võib arvestada tunnist osavõtu aktiivsust ja tunnivälisest muusikategevusest (nt osalemine koolikooris, orkestris, ansamblis, esinemine kooliüritustel, kooli esindamine konkurssidel/võistlustel, sh muusikaolümpiaadil).

Kokkuvõtvalt hinnatakse üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, lähtudes õppes kui tervikust ja taotletavatest õpitulemustest, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib olla sõltuvalt töö mahust erinev kaal. Hindamiskriteeriumid loob õpetaja õpilasi kaasates kooli kehtestatud hindamisjuhiste põhjal.

Õppekeskkond

Õppekeskkonna kujundamisel lähtutakse riikliku õppekava alusväärtustest ning luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu.

Kunstiainete pädevuse kujunemise eeldus on õppimist, loovust ning eneseväljendust toetav sotsiaal-emotsionaalne, vaimne ja füüsiline õppekeskkond, mis peab soodustama õpilase iseseisvust, olema kaasav, piisavalt struktureeritud ning eakohane, mis on loovuse ja originaalsuse arendamisel ning avaldumisel oluline. Nii füüsiline kui ka vaimne keskkond peab vastama õpilaste võimetele. Eriti tähtis on arvestada psühholoogilisi baasvajadusi.

Kunstid on muutuvad, vastuolusid tekitavad ning väärtuste ja kokkulepete piire kompavad. Seetõttu on eriti tähtis tagada turvaline vaimne keskkond, mille kujundamisele aitavad kaasa hinnanguvabad arutelud ja õpetaja pädevus tulla toime väärtuskonfliktidega.

Kunstiainete õppimise füüsilise õppekeskkonna tagab kool, võimaldades õpet ruumis, mis on varustatud kvaliteetsete, õpilastele kokkulepitud korras kättesaadavate töövahendite ja materjalidega vabaks kasutamiseks, et toetada valikute tegemise oskust ja loovat eneseväljendust. Õpe toimub ka autentsetes keskkondades, linnaruumis, kontserdisaalides, näituse- ja etendusasutustes, kooli ümbruses, paikkonna kultuuriasutustes ja mujal.

Kunsti õpetamiseks on vaja:

- 1) iseseisvaks ja rühmatööks vajalikku pinda eri formaadis tööde, ka suure formaadiga tööde tegemiseks;
- 2) 500-luksise päevavalgusspektriga valgustust tööpinnal ning käte ja töövahendite puhastamise võimalust;
- 3) reguleeritava kõrgusega molberteid või laudu koos joonistusalustega ning tööde kuivatamise, hoiustamise ja eksponeerimise võimalust;
- 4) kunstiraamatuid, ajakirju ja teatmeteoseid;
- 5) videoprojektori, foto- ja videokaamerate, arvutite, skanneri ja printeri kasutamise võimalust ning internetiühendust.

Muusika õpetamiseks on vaja:

- 1) muusikategevusteks (sh rühmatööks ja liikumiseks) sobivat teisaldatava mööbliga piisavalt ventileeritavat ruumi;
- 2) mitmesuguseid vahendeid: klaver, noodijoonestikuga tahvel, noodipuldid, rändnoot, astmetabel, klaviatuuritabel;
- 3) musitseerimiseks vajalikke pille: Orffi instrumentarium (rütmi- ja plaatpillid), plokkflöödid või väikekanded, akustilised kitarrid, ukuleled vm;
- 4) tehnovahendeid kontakt- ja digiõppe korraldamiseks: fono- ja videoteek, kohased voogedastusplatvormid; salvestatud muusika esitamise vahendid (muusikakeskus hifi, arvuti + kõlarid); muusika õppimiseks ja loomiseks sobivad rakendused (äpid), nt noodistusprogramm, salvestusprogramm jt; videoprojektor.

KUNST

Õppeaine kirjeldus

Kunsti õppeaine roll on innustada õppijat avastama ja kasutama oma võimeid (sh seni avaldumata võimeid) kunsti ja visuaalkultuuri loojana ning sellega suhestujana, seega ka kultuurikandjana. Kunsti õppeaine tugineb ülesehituselt visuaalkultuurile ning arendab visuaalset kirjaoskust, mis on tänapäeva maailmas edukaks toimetulekuks tähtis igapähele. Kunst toetab õppija loovust ja isiksuseomadusi, mis annavad eeldused mis tahes inimtegevuse

valdkonnas probleeme uut viisi lahendada, jõuda originaalsete, kasulike, eetiliste ja vähemalt looja jaoks soovitud tulemusteni.

Õppeaine lähtealused on:

1) maailma kunsti ja visuaalkultuuri laiahaardeline käsitlemine. Visuaalselt tajutav inimese loodud ja mõtestatud keskkond (visuaalkultuur) hõlmab kujutisi, tekste, esemeid, ehitisi, ruumisuhteid jms ning nende erinevaid ja muutuvaid tähendusvälju. Visuaalkultuur sisaldab nii tahtlikke ja kavandatud artefakte (nt kunstiteosed, graafiline disain, reklaam, fotograafia, mood jne) kui ka juhuslikke ja plaanimata visuaalseid märke ning kooslusi (nt tänaval või meedias kõrvuti sattunud reklaamid, kasutatud tüpograafia, muruplatsi niitmine ja sissetallatud teerada, aja jooksul kujunenud kodusisustus jne). Visuaalkultuuris on teadlik toimimine seotud suhtlusega, erinevate sõnumite ja tähenduste loomise, säilitamise, muutmise ja edastamisega; nii esteetiliselt mitmekesise keskkonna kui ka emotsionaalse ja intellektuaalse keskkonna loomisega ning majanduse toimimise ja majanduslike väärtuste loomisega. Kunstipädevuse omandamist toetab maailma kunsti ja visuaalkultuuri käsitlemine nii nüüdisaegses kui ka ajaloolises kontekstis;

2) kunsti vormide ja tähenduste pidev muutumine, eksperimentaalsus ja areng, mis võivad ühiskonda ka proovile panna. Kunstis kui visuaalkultuuri kitsamas osas luuakse uut inimkogemust, väljendust ja tähendusi teadlikumalt ning sihipärasemalt, suhestudes valdkonna eripäraga, otsinguliselt ja eksperimenteerivalt. Kunsti pidev uuenemine peegeldab muutusi nii teadustes kui ka ühiskonnas, väärtustes ja hoiakutes. Kunst tohib võtta endale fantaasia, moraali ja ühiskondlike kokkulepete piire kompava ning nihutava rolli, et mõtestada ja arutleda, ka katsetada erinevaid ettekujutusi ja võimalikkusi;

3) õpetaja on aktiivne kunstiga suhestuja, kes toetab õpilasi kultuuri muutuvast mitmekesisuses. Täpsema õpisisu valib õpetaja, kes juhib õpet ja õpikeskkonna loomist. Õpetaja enda hoiakud, avatus ja sallivus, mitmetähenduslikkuse ja muutlikkuse taluvus, aktiivses dialoogis ja mõtestatuses olemine vana ja uue kunstiga on äärmiselt olulised. Kunstiaine ise on samuti seotud pidevate muutustega – uue kunstiloominguga, uute avastustega kunstiajaloo, seniste väärtuste ümberhindamisega ühiskonnas, uute väärtuste leidmise ja loomisega. Kunsti õppeainet on võimalik üles ehitada eri kunstikäsitlustele tuginedes. Valdikkonnast saab ehedama pildi, kui õppijad ja õpetaja võivad mõtiskleda mitme kunstikontseptsiooni üle ning teadvustada kunsti loomise ja hindamise eri aluseid (nt

funktsionaalne, realistlik, idealistlik, estetistlik, kontseptuaalne, pragmaatiline, institutsionaalne jne);

4) kunsti õppeaines on võrdselt oluline nii kunstikogemus kui ka õppimiskogemus. Sageli on teosest kui lõpptulemusest tähtsam loominguline ja otsinguline tee, tagasiside ja refleksioon, üldpädevuste kujundamine, motivatsiooni leidmisele ja hoidmisele suunatud tegevused. Koolikunstis on vaja väärtustada õppija isikliku tasandi loomet, avastusi, pingutust ja sõnumit, sest õppijale endale tähtis tegevus loob talle just nimelt tähendusliku kunstikogemuse ka siis, kui lõpptulemus ei ole originaalne või sisukas laiemas kunsti ja visuaalkultuuri kontekstis. Juhul kui lõpptulemus visuaalkultuuri-, disaini- või kunstiteosena on õppes oluline, peab õpetaja kvalitatiivse muutuse teket valmivas teoses teadvustama ja toetama eesmärkide ning hindamiskriteeriumide sõnastamisega.

Kunsti osaoskused võimaldavad kunsti õpetamist mitmekülgset käsitleda ja jälgivad disaini tsüklilist loogikat, mis on maailmas järjest laiemalt käibel nii kunstiteoste, toodete, protsesside kui ka uuringute kavandamisel.

Kunsti osaoskused on:

- 1) väljaselgitamine, teadmine, mõistmine (kuulamine, vaatamine, lugemine, info otsimine, kirjeldamine, sõnastamine, valimine, uurimine);
- 2) plaanimine ja ideede arendamine (ideede genereerimine, visandamine, katsetamine, organiseerimine, protsessi plaanimine, koostamine, leiutamine);
- 3) loomine (eesmärgipärane väljendus- ja töövahendite rakendamine, viimistlemine, toimetamine, täiendamine, esitlemine);
- 4) refleksioon, analüüs ja kriitika (uurimine, tõlgendamine, retsenseerimine, tagasisidestamine, arutlemine, väärtushinnangute arendamine ja andmine).

Õpitulemuste sõnastamise puhul on arvestatud, et õpetaja saaks koostöös õpilastega ise otsustada, mis õppeülesannete ja teemade käsitlemisega õpitulemusi saavutada, pidades silmas õpilaste vajadusi ja muutusi kunstimaailmas. Põhikooli õpitulemustes on rõhk teadmisel ja mõistmisel ning sihipärasel kunstilisel tegevusel: idee arendamine ja parima võimaliku lahendi leidmine oma ideele. Disainiga seotud õpitulemused võrdsustatakse ainekavas plaanimise ja idee arendamisega nii, nagu see on kujunenud nüüdisaja praktikas.

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab visuaalseid pilte, jooniseid ja sümboleid oma kogemuse piires;</p> <p>2) teab kujutiste kasutamise ja jagamise head tava;</p> <p>3) kavandab lihtsamaid ülesandeid disainis ja loomes kestlikult;</p> <p>4) teeb kahe- ja kolmemõõtmelisi töid spontaanselt ning kavandades, kasutades eri tehnika- ja töövõtteid;</p> <p>5) kirjeldab lühidalt enda tööd ja tulemust.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) tõlgendab visuaalseid kujutisi oma kogemuse ja õpitu piires;</p> <p>2) teab autorsuse üldisi põhimõtteid;</p> <p>3) kasutab õpetaja juhendamisel osalist disainimist probleemi lahendamiseks kestlikult;</p> <p>4) loob omanäolisust taotledes kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid nii spontaanselt kui ka uurides ja kavandades, kasutades ning põhjendades eri tehnikavõtteid ja kompositsiooni;</p> <p>5) analüüsib oma teost ja tööd;</p> <p>6) arutleb loodu üle, seostades loomingut oma kogemuse piires teiste eluvaldkondadega.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) analüüsib õpetaja abiga enne kasutamist visuaalseid kujutisi, jooniseid, skeeme ja sümboleid;</p> <p>2) käitub füüsilistes ja digitaalsetes kultuurikeskkondades enamasti turvaliselt, arvestab visuaalseid kujutisi luues ja kasutades autorsust;</p> <p>3) rakendab õpetaja abiga uurimismeetodeid teoreetiliste, kunstitööde või disainiobjektide loomisel;</p> <p>4) katsetab, julgeb eksida ja töö käigus langetada otsuseid õpetaja abiga;</p> <p>5) loob omanäolisust taotledes kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid ja väljapanekuid, uurides ning teadlikult kavandades, valides ja rakendades protsessi käigus sihipäraselt materjale, tehnika- ja töövõtteid ning kompositsiooni põhimõtteid;</p> <p>6) analüüsib õpetaja toel loodut ja arutleb loodu (nii</p>

		kunsti kui ka visuaalsete objektide) üle, seostades kunste ja kunsti teiste valdkondadega ning ühiskonna muutustega üldisemalt.
--	--	---

Õpitulemused

I kooliaste

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Õpilane:

- 1) uurib ja selgitab visuaalseid pilte, jooniseid ning sümboleid (nt õpetaja valikul: sildid, liiklusmärgid, kaardid, õpikute illustratsioonid, multifilmide ja arvutimängude pildiline külg, mänguasjade väljanägemine ja roll, reklaam linnaruumis ja meedias, riietus, kaupluste vaateaknad, veebikeskkonnad) oma kogemuse piires;
- 2) nimetab visuaaltese tähtsamaid tunnuseid, lähtudes ülesandest (tehnika, vorm, värv, kompositsioon, meeleolu, sisuelemendid);
- 3) leiab muuseumis, galeriis õpetaja abiga näituse mõistmiseks vajaliku info;
- 4) teab säästlikkuse ja kestlikkuse tähtsust;
- 5) uurib õpetaja abiga esemete vormi ja otstarbe seoseid;
- 6) teab, kes on autor;
- 7) ei tee digitaalkujutiste salvestamise ja edastamisega kellelegi kahju.

Plaanimine ja ideede arendamine; loomine

Õpilane:

- 1) teeb kahe- ja kolmemõõtmelisi kunstitöid spontaanselt, kasutades lihtsamaid tehnikaid ja töövõtteid;
- 2) lahendab disainiprotsessi lihtsamaid ülesandeid, esitades nii verbaalselt kui ka visuaalselt oma ideede lahendusi.

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Õpilane:

- 1) kirjeldab visuaalteose vaatlemisel tekkinud isiklike seoseid (See oleks justkui. See meenutab mulle ...);
- 2) kirjeldab ette antud küsimustele toetudes enda tööd ja mõtestab valminud tööd: mida ma tegin, kuidas ma tegin, miks tahtsin neid vahendeid kasutada, kuidas tulemusega rahul olen, mida õppisin?

II kooliaste

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Õpilane:

- 1) rakendab ja kirjeldab eakohaselt visuaalkultuuri ilminguid õpetaja ning enda valikul (teabegraafikat: silte, kaarte, infograafikat; õpikute illustratsioone, (multi)filmide ja arvutimängude pildilist külge, reklaami linnaruumis ja meedias, riietust, kaupluste vaateaknaid, internetikeskkondi, ehitatud keskkondi, esemelist tänapäeva ja pärimuskultuuri);
- 2) kasutab olulisemaid õpitud kunstimõisteid ja teab kunstnikke;
- 3) käitub näitusel turvaliselt ja asjalikult ning leiab enamasti ise muuseumi, galerii või virtuaalnäituse mõistmiseks vajaliku info;
- 4) mõistab säästlikkuse ja kestlikkuse tähtsust;
- 5) märkab, kirjeldab ning mõtestab nüüdisaegsete ja ajalooliste tarbeesemete ning hoonete erinevusi;
- 6) märkab ning kirjeldab iseseisvalt seost tarbeeseme või ruumi/hoone suuruse, vormi, materjali ja otstarbe vahel;
- 7) rakendab autorsuse üldisi põhimõtteid ning kujutiste salvestamise ja jagamise head tava.

Plaanimine ja ideede arendamine

Õpilane:

- 1) lahendab õpetaja esitatud probleemi, läbides kõiki disainiprotsessi etappe ning toetudes õpetaja juhendamisele ja etteantud materjalidele;
- 2) kavandab enda idee või teose; teab, et kavand on üldistatud, ülevaatlik ja visandlik.

Loomine

Õpilane:

- 1) loob omanäolisust taotledes kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid spontaanselt ning uurides ja kavandades;
- 2) teeb õpetaja abiga põhjendatud valikuid õpitud kunstitehnikate ja töövõtete, materjalide ning kompositsioonipõhimõtete hulgast.

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Õpilane:

- 1) analüüsib loodut ja arutleb loodu (nii kunsti kui ka visuaalsete objektide) üle isiklikult positsioonilt, seostades kunste ja kunsti teiste valdkondadega ning ühiskonna muutustega üldisemalt;
- 2) selgitab ja analüüsib õpetaja antud küsimustele toetudes oma tööd, tuues esile töökäigu ning põhjendades oma tehtud sisulisi, uurimuslikke või loomingulisi otsuseid;
- 3) annab kaasõppijatele toetavat tagasisidet õpetaja pakutud vormis; põhjendab oma arvamust.

III kooliaste

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Õpilane:

- 1) analüüsib enne kasutamist visuaalseid kujutisi, keskkondi, jooniseid, skeeme ja sümboleid suhtluses;
- 2) uurib iseseisvalt kunstnike, kunstiteoste ja kunstivoolude tausta;
- 3) leiab infot erinevate allikate kohta, suhtudes neisse allikakriitiliselt;
- 4) kasutab peamisi kunstimõisteid ja teab kunstnikke;
- 5) käitub kultuurikeskkondades reeglite järgi (vajaduse korral oskab reeglid välja selgitada) ning saab iseseisvalt vajaliku teabe leidmise ja sündmuse kogemisega hakkama;
- 6) teab, mida kujutab endast disain ning kuidas töötab disainer;
- 7) mõistab vormide ja värvide subjektiivsemaid ning universaalsemaid tähendusi;
- 8) teab, mis on kopeerimine ja plagiaat, ning oskab teiste autorite teoseid ja nende osi kasutada oma uurimistöös või loomes nii, et tegevus ei riiva autori õigusi.

Plaanimine ja ideede arendamine

Õpilane:

- 1) oskab arendada oma ideed, lähtudes eesmärgist;

- 2) märkab ja kirjeldab igapäevaelu probleeme, mida lahendades läbib kõik disainiprotsessi etapid;
- 3) rakendab uurimismeetodeid õpetaja abiga.

Loomine

Õpilane:

- 1) loob omanäolisust taotledes kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid spontaanselt ja põhjalikult uurides ning teadlikult kavandades;
- 2) valib loomeprotsessis sihipäraselt materjale ja tehnikavõtteid ning rakendab töövõtteid ja kompositsiooni põhimõtteid;
- 3) oskab rühmaliikmena luua ühistöödest tervikliku väljapaneku ja esitleda teost publikule.

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Õpilane:

- 1) analüüsib teost (ülesehitus ja vorm, tähistavus, peamised sümbolid, kontekst), leiab erinevaid tõlgendusvõimalusi ja vaatepunkte, põhjendab neid tööle tuginedes ning kasutab kunstist rääkides oskussõnavara;
- 2) leiab seoseid ühiskonnaelu valdkondadega nii ajaloost kui ka tänapäevast, tuginedes teistele õppeainetele, erialakirjandusele, aimekirjandusele, popkultuurile ja meediale;
- 3) mõtestab esemelise ja ruumilise keskkonna või disaininäidete esteetilisi, funktsionaalseid ning ökoloogilisi aspekte;
- 4) selgitab oma tööd ning valitud töökäigu ja sõnumi võimalikke teisi võimalusi; põhjendab sisulisi, uurimuslikke või loomingulisi otsuseid ja eksponeerimise valikuid;
- 5) kuulab kaasõppijate seisukohti, põhjendab enda arvamust, annab toetavat tagasisidet ning aktsepteerib eriarvamusi.

KUNSTI- JA TÖÖÕPETUS I KOOLIASTMES

Õppe-ja kasvatuseesmärgid

Ühendatud kunsti-ja tööõpetusega taotletakse, et õpilane 1. õpib tundma ja kasutama kunstikeelt; 2. arendab oma vaatlusoskust ja kompimismeelt; 3. arendab kujundilist mõtlemist ja kujutlusvõimet; 4. omandab loovtegevuse kogemusi, arendab loovust ja fantaasiat; 5. õpib kasutama kujutavate ja kujundavate kunstide väljendusvahendeid; 6. omandab teadmisi kunstiliikidest ja stiilidest; 7. õpib vaatama ja hindama kunstiteoseid, kujundab oma kunstimaitsel 8. eristab looduslikke ja tehismaterjale ning võrdleb materjalide üldisi omadusi;

9. kasutab õigesti, ohutult ja säästlikult tööks sobilikke töövahendeid ja materjale; 10. kujundab, modelleerib ja meisterdab lihtsamaid esemeid; 11. töötab üksi ja rühmas, iseseisvalt ja õpetaja juhendamisel kirjaliku ja suulise juhendi järgi; 12. märkab esemetel rahvuslikke elemente ja kasutab neid oma töös; 13. viib alustatud töö lõpule ja räägib oma ja teiste tööst ning tulemusest.

1. klass

Õppesisu

Kujutamise- ja vormiõpetus Inimese kujutamine – täisfiguur eestvaates ja portree (eestvaates). Eluslooduse (loomad, linnud, putukad jne iseloomulikus asendis ja liikumises; eluta looduse (kivid, vesi jne) ja tehisevormine (ehitised, sõidukid jne) kujutamine joone ja silueti abil. Tutvumine geomeetriliste põhivormidega seoses igapäevaesemetega. (ruumilisel voolimisel ning tasapinnalisel joonistamisel ja maalimisel figuuride ülesehitamine ühe võttena).

Värvi-, kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus. Põhivärvid: tutvumine põhivärvidega (kollane, punane, sinine) ja nende segamisel saadavad II astme värvid (oranž, roheline, violett). Värvide helestamine ja tumestamine. Meeleolu väljendamine värvidega. Tutvumine lihtsa mustri kujundamisega. Pildi tasakaal.

Disain ja kirjaõpetus. Meisterdamine lähtudes otstarbest, materjalist ja iluomadustest (mänguasjad), nukuteatri elemendid, ruumikaunistused; karp jne looduslikest ja tehismaterjalidest.

Vestlused kunstist. Kunst (skulptuur, maal) ümbritsevas keskkonnas. Kujundamine teatris. Pildilised jutustused: joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon. Tarbevormi kuju ja funktsioonid. Kaaslaste tööde lihtsam analüüs, tolerantne suhtumine kaaslaste töödesse.

Tehnika ja materjalid. Voolimine savist või muust pehmest materjalist. Meisterdamine loodus- ja tehismaterjalist (pakendid, plast, traat jne). Voolimise lihtsamad vormid (karp). .Kattevärvidega maalimine. Töötamine värvi- ja viltpliiatsitega. Kollaaž rebituna värvipaberist ja makulatuurist.

Õpitulemused:

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Seostab omavahel raamatuillustratsioone ja teksti sisu. Selgitab endale tuttavas keskkonnas (koolis ja klassis) kasutatavaid märke ja sümboleid ning nende tähendust. · Nimetab, mida

näeb pildil, ruumilises teoses, audiovisuaalses teoses. · Nimetab, teoses nähtavaid värve, äratuntavaid esemeid, olendeid, kujundeid. · Kasutab vahendeid ja materjale säästlikult ja ohutult. · Korrastab enamasti oma töökoha. · Näitab teoselt autori nime. · Kirjutab oma tööle nime. · Küsib jäädvustatavalt luba enne filmimist või pildistamist.

Plaanimine ja ideede arendamine; loomine

Teeb enamasti aktiivselt kaasa nii oma initsiatiivil kui etteantud ülesandeid. · Rakendab teoste loomisel õpetaja abiga lihtsamaid kunstitehnikaid (monotüüpia, puhumistehnika, plastiliinimaal, pastell, guašš, värvipliatsitehnika, savi või plastiliini voolimine jms) ja vahendeid. · Väljendab enda kogemuse piires mõtteid, tundeid ja kogemusi oma kunstitöodes.

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Kirjeldab visuaalteosel nähtavat (nimetab äratuntavaid esemeid, olendeid, kujundeid, värvid; mis see on, mida ma näen?) · Kirjeldab visuaalteose vaatlemisel tekkinud isiklikke seoseid - mida nähtu mulle meenutab, mis siin pildil toimuda võiks? · Kirjeldab etteantud küsimuste toetudes oma töö valmimise protsessi - mida ja kuidas ma tegin, milliseid vahendeid kasutasin? Mida töö tegemisel nautisin? Millised raskused ületasin? · Kirjeldab etteantud küsimustele toetudes valminud tööd - mida ma oma töös näen?

2. klass

Kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunnetab ja arendab oma loomingulist potentsiaali, õpib tundma visuaalsete kunstide väljendusvahendeid ning suudab luua erinevaid kunstiteoseid, rakendades loovalt õpitud teadmisi ja tehnikaid;
- kasutab erinevaid mõtlemis- ja tegutsemisviise nii loometegevuses kui ka igapäevases elus;
- analüüsib kunstiteoseid ja visuaalset keskkonda, kasutades põhikoolis omandatud ainealast terminoloogiat, ning põhjendab oma arvamust;
- märkab esemelise keskkonna ja visuaalse meedia esteetilisi, eetilisi, funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte;
- õpib tundma ja väärtustab nii mineviku kunstipärandit kui ka nüüdisaegset kunsti;
- seostab omavahel kunsti ning kultuuri, ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut ning mõistab kunsti kui kultuuridevahelist suhtluskeelt; teadvustab kultuurilist mitmekesisust.

2. klassis tööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb rõõmu ja rahuldust töö tegemisest;
- õpib vaatlema, tundma ja hindama esemelist keskkonda;
- tunneb ning kasutab mitmesuguseid materjale ja töövahendeid ning lihtsamaid töötlemisviise;
- mõtleb välja loovaid lahendusi ja oskab neid lihtsalt teostada;
- hoiab puhtust kodus ja koolis ning täidab isikliku hügieeni nõudeid;
- töötab ohutult üksi ja koos teistega;
- teab tervisliku toitumise vajalikkust;
- hoolib oma kodukoha ja Eesti kultuuritraditsioonidest.

Õppesisu

Paberi- ja kartongitööd

- Paberi lõikamine joont mööda.
- Šablooni kasutamine, paigutus paberil, kandmine paberile, paberi säästlik kasutamine
- Liimimine: liimi otstarbekas kasutamine, tööde puhtuse arvestamine.
- Mõõtülesanded: tasapinnalised ja ruumilised tööd.
- Tööde kaunistamine. Voltimine.
- Kollaaž, mosaiik.

Õpitulemused

- oskab eristada paberiliike: paber, kartong, krepppaber, siidpaber, ajaleht;
- töötab iseseisvalt juhendi järgi;
- oskab materjali säästlikult kasutada;
- läheneb tööd tegemisele loovalt, kasutab oma fantaasiat;
- oskab teha kollaaži ja mosaiiki;
- sobitab erinevaid värve;
- oskab hoida töölaual puhtust ja korda;
- järgib ohutusnõudeid käärde kasutamisel;
- oskab valmistöid analüüsida.

Õppesisu

Tekstiili- ja õmblustööd

- Tekstiilile šablooni kandmine, detailide välja lõikamine.
- Tuntumate tekstiilide tundmine.
- Nõela niidistamine, niidile sõlme tegemine. Õmbluse lõpetamine.
- Nööbi õmblemine (2, 4 auguga).
- Lihtsama mängulooma õmblemine, täitematerjaliga täitmine
- Tikkimine: eel- ja järelpiste.
- Heegeldamine: sobiva lõnga ja heegelnõela valimine, alg-, ahel- ja kinnissilmused.
- Põimimine: patsitehnika, kartongile vaibakese põimimine, narmaste sidumine.

Õpitulemused

- oskab lõikeid riidet säästvalt paigutada ja detaile riidest välja lõigata;
- suudab vastava silma suurusega nõelale niiti taha panna, teha niidile sõlme, lõpetada õmblust; saab hakkama nööbi õmblemisega;
- jälgib ohutusnõudeid, õmblusnõela, viltimisnõela ja kääridega töötamisel;
- oskab kujundada mustrit;
- oskab põimida lihtsat vaibakest, patsi.

Õppesisu

Meisterdamine

Erinevad materjalid:

Looduslik materjal (oksad, puulehed, käbid jne);

Kodus majapidamises tekkivad jääkmaterjalid (karbid, pudelid, korgid, papirullid jne).

Nendest materjalidest erinevate esemete valmistamine.

Õpitulemused

- oskab loodusest säästvalt koguda erinevat materjali, kuivatada puulehti, õisi jne;
- tunneb ohustehnikat terariistadega töötades (naaskel, nuga, nael jne);
- oskab konstrueerida ja kasutab fantaasiat tööde valmistamisel;
- leiab sobiva rakenduse materjalide taaskasutuseks;
- oskab kasutada õigeid liime.

Õppesisu

Voolimine

- Erinevate materjalidega tutvumine: plastiliin, savi, lumi jne.
- Õõnesvormide voolimine (vaasid, lauanõud).
- Figuuride kujutamine ühest tükist.
- Tööde kaunistamine värvidega või mustrit peale vajutades.

Õpitulemused

- tunneb erinevaid materjale, oskab neid kasutada;
- kasutab voolimisel abivahendeid (voolimispulk, nuga);
- oskab viimistleda ja kaunistada voolitud esemeid;
- kasutab materjali säästlikult;
- hoiab töökohal puhtust ja korda;
- oskab töid vaadelda ja analüüsida.

Õppesisu

Kujutamise- ja vormiõpetus

- Vormilt lihtsamate esemete ja figuuride joonistamine vaatluse ja selgituse abil.
- Inimese kujutamine põhivaates (otse, profiil).
- Näo proportsioonid.
- Elusolendite erinevad kehaasendid, liikumine.
- Liiklusvahendite ja hoonete kujutamine.

Õpitulemused

- kasutab kujutamisel vaatlusoskust, fantaasiat, mälu;
- oskab kujutatut kirjeldada;
- saab aru ruumilisest paiknemisest ja suuruste vahekorrast piltidel;
- avaldab arvamust vaadeldavate tööde osas.

Õppesisu

Värvi-, kompositsiooni ja perspektiiviõpetus

- Joonistamisel ja maalimisel erinevate värvimisvahendite tundmine ja kasutamine: värvi- ja viltpliatsid;
- oskab segada värve uute toonide saamiseks;

- oskab kasutada erinevaid värvimisvahendeid; rasvakriidid, pastellid, guašid, akvarellid.
- Helestamine ja tumestamine, soojad ja külmad toonid.
- Meeleolu väljendamine värvidega. Pildi pinna organiseerimine (kujutatava suuruse ja paberi formaadi suhted).
- Pea-ja kõrvalelemendid, taust. Pildi üksikosade tasakaal.
- Suuruse vähenemine kauguses.
- Rütm, rühmitamine, osaline kattumine.

Õpitulemused

- kasutab õigesti pintsleid uue värvi võtmisel, värvimisel, puhastab pintsleid, valib õige suurusega pintsli;
- märkab kujunduselemente ümbritsevas keskkonnas;
- läheneb tööde tegemisel loovalt, kasutab oma fantaasiat;
- oskab analüüsida oma ja kaaslaste töid.

Õppesisu

Kodundus ja käitumiskultuur

- Oma klassi ja toa kujundamine igapäevaelus ja vastavalt tähtpäevadele ning meie traditsioonidele.
- Puhtus enda ümber. Isiklik hügieen.
- Säästlik tarbija.
- Lauakombed. Laua katmine tähtpäevadeks.
- Lihtsamate toitude valmistamine.

Õpitulemused

- oskab koristada klassi ja hoida korras oma töövahendeid;
- tunneb igapäevaelus tähtsamaid lauakombeid;
- oskab käituda kooli sööklas;
- oskab valmistada lihtsamaid toite (võileivad, piparkoogid jne).

Õppesisu

Vestlused kunstist

- Oma klassi ja toa kujundamine igapäevaelus ja vastavalt tähtpäevadele ning meie traditsioonidele.

- Näituste külastamine.
- Raamatu kujundused. Illustraatori töö.

Õpitulemused

- oskab kunstiteoseid lihtsas vormis kirjeldada;
- oskab käituda näitusel;
- omandab teadmisi kunstiliikidest ja stiilidest;
- oskab märgata kujunduselemente ümbritsevas;
- teab, millega tegeleb illustraator.

3. klass

Õppesisu

Kujutamise- ja vormiõpetus

Inimese kujutamine. Eluslooduse, eluta looduse ja tehisevormide kujutamine. Geomeetriliste vormide kasutamine.

Värv-, kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus

Kuuevärviring – põhivärvid ja nende segamisel saadavad II astme värvid. Pildipinna organiseerimine (kujutatava suuruse ja paberi formaadi erinevad suhted). Pildi üksikosade osaline kattumine. Ribaornament.

Disain

Disain igapäevaelus: trükis, tarbevorm, ruum ja ehitised keskkonnas. Vormi, otstarbe, materjali ja tehnoloogia seosed ning nende arvestamine kujundamisel. Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine. Tööd joonlaua ja sirkliga.

Vestlused kunstist

Kunst (arhitektuur, skulptuur, maal, graafika) ümbritsevas keskkonnas. Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides, ajaloolised kunstitehnikad ja materjalid. Lähikäikude loodus ja ehituskunst. Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad. Kunstiteoste, visuaalse kommunikatsiooni ja meedia roll ning mõju igapäevaelus. Oma kodulinna, asula, korteri, toa, suvekodu, aia, pargi kujundus. Kaaslaste tööde analüüs, tolerantne suhtumine kaaslaste töödesse.

Tehnikad ja materjalid

Skulptuur – erinevate tekstuuride loomine. Meisterdamine loodus- ja tehismaterjalist. Voltimine – inimene. Maal – maalimine spontaanselt ja läbimõeldult. Maalimise pinna saamine õlipastellidega. Ornament viltpliiatsiga. Kollaaž. Graafika – punkti ja joone kasutamine faktuuri loomiseks. Paljundusgraafika – papi- ja materjalitrükk temperaga.

Õpitulemused:

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

1. Selgitab popkultuurist tuttavate tegelaste (koomiksist, filmist, animafilmist, arvutimängust, reklaamidest, mänguasjade) visuaalset isikupära ja karakterit.
2. Leiab lihtsamatelt joonistelt ja skeemidelt olulise ja vajaliku info.
3. Nimetab õpitud tehnikaid ja kunstiliike.
4. Nimetab lihtsamaid ruumi ja liikumise mulje loomise viise kahemõõtmelises teoses.
5. Nimetab põhivärve ja oskab segada teisi värve.
6. Kirjeldab tarbeeseme vormi, faktuuri ja otstarbe seoseid ja kooskõla.
7. Kirjeldab skulptuuri ja/või maakunsti teose suurust, mõõtmeid, värvi, ruumi selle ümber, vaadeldavust erinevatest külgedest, suurussuhteid ja materjali lihtsal viisil omandatud sõnavara piires.
8. Avaldab arvamust kompositsiooni tasakaalu kohta teoses.
9. Mõistab kunstivahendite säästmise ja raiskamise tagajärgi.
10. Kirjeldab kunstivahendite (näiteks paber, värv, savi) kasutamise erinevaid võimalusi ja viise.
11. Üldistab õpetaja abiga lihtsamal moel, millised on tavapäraselt ühe ja sama otstarbega esemed (vorm, materjal). Oskab anda sellele ka lihtsama selgituse.
12. Teab, kes on autor ja toob näite. 13. Ei tee digitaalkujutiste salvestamise ja edastamisega kellelegi kahju.

Plaanimine ja ideede arendamine; loomine

1. Rakendab kahe- ja kolmemõõtmeliste (sh digivahendid) teoste loomisel omandatud kunstitehnikaid, vahendeid isikupärasel viisil ning kombineerib neid omavahel.
2. Järgib õpitud töö- ja ohutusvõtteid.
3. Väljendab mõtteid, tundeid ja kogemusi oma kunstitöodes isikupära väärtustades.
4. Arvestab lihtsama tarbeeseme loomisel kindla kasutaja vajadustega.

5. Toob oma kogemuse pinnalt näiteid erinevatest igapäeva valikutest, oma eelistustest ja nende erinevatest tagajärgedest.

6. Esitab visuaalselt (teos, video, infoplakat, animatsioon, koomiks, mõistekaart jms) erinevate igapäeva valikute tagajärgi.

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Kirjeldab enda ja teiste loodud visuaalteosel nähtavat - nimetab, kirjeldab ja analüüsib visuaalteoseid. Kirjeldab visuaalteose vaatlemisel tekkinud isiklike seoseid, mõtteid ja tundeid, meeleolu. Toob näiteid ja võrdleb, põhjendab oma arvamusi. Kirjeldab etteantud küsimustele toetudes enda töö valmimise protsessi.

4. klass

Õppesisu

Kujutamise - ja vormiõpetus

Inimese kujutamine: täisfiguur eest-ja külgsuunas liikumises, portree eestvaates. Eluslooduse (loomad, linnud, putukad jne iseloomulikus asendis ja liikumises), eluta looduse (kivid, vesi jne) ja tehsvormide (ehitised, sõidukid jne) kujutamine joone ja silueti abil. Tutvumine geomeetriliste põhivormidega seoses igapäevaesemetega (ruumiliselt voolimisel ja meisterdamisel ning tasapinnaliselt joonistamisel ja maalimisel figuuride ülesehitamise ühe võttena).

Värvi -, kompositsiooni - ja perspektiiviõpetus

Kuuevärviring: põhivärvid (kollane, punane, sinine) ja nende segamisel saadavad II astme värvid (oranž, roheline, violett). Helestamine ja tumestamine ning külmad ja soojad toonid. Meeleolu väljendamine värvidega. Pildi pinna organiseerimine (kujutatava suuruse ja paberiformaadi erinevad suhted). Pea-ja kõrvalelemendid ning taust. Pildi üksikosade tasakaal. Rütm, rühmitamine ning osaline kattumine. Ribaornament. Suuruse vähenemine kauguses.

Disain ja kirjaõpetus

Meisterdamine, lähtudes otstarbest, materjalist, tehnoloogiast ja iluõpetusest (mänguasjad, nukuteatri elemendid, liiklusvahendeid ja agregate meenutavad lelude, pakendid, ruumikaunistused, maketid jne looduslikest ja tehismaterjalidest). Rütmiharjutused ja mängud

kirjaelementide ja tähtedega (joonistatult, maalitult rebitult, volditult). Tööd joonlaua ja sirkliga.

Vestlused kunstist

Kunst (arhitektuur, skulptuur, maal, graafika) ümbritsevas keskkonnas. Oma kodulinna/asula, kodumaja/korteri, toa, suvekodu, aia/pargi kujundus. Tarbevormi kuju ja funktsioonid. Raamatukujundus. Kujundamine teatris. Multifilmid. Kaaslaste tööde analüüs, tolerantne suhtumine kaasõpilaste töödesse.

Paberi - ja kartongitööd

Paberi rebimine, lõikamine, voltimine. Mõõtmise, märkimise, šabloonide kasutamine. Liimimine. Paberitööde kaunistamine. Värvimise erivõtted. Modelleerimine ja konstrueerimine paberist, kartongist ja papist; nende kasutamine koos teiste materjalidega.

Voolimine

Materjali ettevalmistamine voolimiseks. Savi rullimine ja veeretamine pihkude vahel. Kumer- ja õõnesvormide voolimine. Savitükist väiksemate osade väljavajutamine. Ümarplastikas teostatud figuuridele väikeste detailide lisamine. Reljeefse ornamendi voolimine. Liikumisasendis figuuride voolimine.

Meisterdamine

Aplikatsioonitööd ja meisterdamine looduslikust materjalist. Pisiesemete kasutamine meisterdamiseks, neist mänguasjade, mudelite, makettide konstrueerimine. Detailide erinevad ühendamisviisid.

Õpitulemused

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Loeb lihtsamaid kaarte ja põhiplaane (maakaarti ja hoone (klassiruumi) plaani, sisekujunduse kavand) seostades kujutatut reaalse ruumiga. Kirjeldab arvutimängude, animatsiooni, filmi meeleolu ja atmosfääri, toob näiteid kasutatud väljendusvahenditest (ruumilisuus, värv, valgus, heli, montaaž). Viib kokku õpitud kunstniku ja tema teose. Teab kahemõõtmelise kujutamise (lisaks eelnevalt õpitule akvarell) lihtsamaid baaselemente (punkt, joon, pind, hele-tumedus, värv) ja kompositsiooni põhimõtteid (tasakaal, kattumine, teravus, suurus) ning rakendab neid õpetaja abiga enda idee edasiandmisel. Teab kolmemõõtmelise kujutamise lihtsamaid baaselemente ja kompositsiooni põhimõtteid (suurus, mõõtmed, värv ja materjal) ning rakendab neid õpetaja abiga enda idee edasiandmisel. Märkab ja kirjeldab õpetaja abiga tarbeeseme

suurust, vormi ja materjali selle otstarbe ja kasutatavuse aspektist. Plaanimine ja ideede arendamine Sõnastab enne tööle hakkamist, mida kavatseb teha, mis vahendeid ja materjale kasutab ja kuidas kujutab.

Loomine

Rakendab kahe- ja kolmemõõtmeliste (sh digivahendid) teoste loomisel õpetaja abiga lihtsamaid kunstitehnikaid (nt maal, joonistus, kollaaž, grataaž, frotaaž, mosaiik, monotüüpia, foto, origami, modelleerimine jms) ja vahendeid isikupärasel viisil ning järgib nende loomisel õpitud töö- ja ohutusvõtteid. Oskab luua vabavaralises programmis lihtsamaid neljamõõtmelisi töid (animatsioon, video) õpetaja etteantud teemal ja juhendamisel. Arvestab kunstitööde loomisel eelnevalt omandatud kompositsiooni lihtsamaid põhimõtteid. Rakendab eelnevalt õpitud kunstitehnikaid ja töövõtteid ning materjale põhjendatult ja õpetaja abiga. Rakendab autorsuse üldisi põhimõtteid (viitab autorile suuliselt või kirjalikult) ning kujutiste salvestamise ja jagamise head tava (viitab kasutatud allikatele oma kirjalikes töödes).

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Kirjeldab enda ja teiste visuaalteoste olulisemaid tunnuseid (tehnikat, vormi, värvi, kompositsiooni, meeleolu, sisu elemente) vastavalt ülesandele; Võrdleb kunstiteoste, arvutimängude, animatsiooni või filmi meeleolu ja atmosfääri. Selgitab õpetaja antud küsimustele toetudes oma tööprotsessi (Millise teema valisin? Milliste töövahenditega oma tööd tegin? Mis oli kõige keerulisem? Millega olen kõige enam rahul?); Annab kaasõppijatele toetavat tagasisidet õpetaja pakutud vormis (tunnustusmärgid, suuline või kirjalik lühike tagasiside “Mulle meeldib, kuidas sa...”)

5. klass

Õppesisu:

Kavandamine kui ideede arendamise protsess. Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted. Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Liikumise kujutamine. Figuuri ja portree proportsioonid. Kujutamiseõpetus. Värvusõpetus. Maali, joonistuse, graafika, kollaaži, skulptuuri, installatsiooni jne tehnikad ning töövõtted. Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani. Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja abstraktne kunstis. Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed lähiümbruses, Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Kunstiteoste analüüs. Muuseumide ja galeriide funktsioonid. Vormi ja funktsiooni

seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis. Eesti rahvakunst ja ehituskultuur. Loodust säästva tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu. Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju. Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis. Virtuaalsetes kunsti- ja meediakeskkondades tegutsemise eetika ja ohutus. Digitaalse kunsti töövahendite kasutamine (nt foto, video, digitaalgraafika, animatsioon).

Õpitulemused:

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Tunneb ära eri kirjasüsteemide (foneetiline kiri, piltkiri, rooma ja araabia numbrid, gooti kiri, tänavakunsti stiliseeritud tag'id). Seostab kirjasüsteeme eri ajastute ja kultuuridega (egiptuse hieroglüüfid, araabia kalligraafia, rooma raidkiri, rahvuslik ornamentika). Kasutab olulisemaid kunstimõisteid (nt kunstnik, arhitekt, skulptor, animaator, looming, maalikunst, animatsioon, skulptuur jne) ühe kunstnikuga seoses. Teab järgmisi mõisteid: arhitektuur, sisearhitektuur, tootedisain, tarbekunst, abstraktne kunst. Kaadriplaanid: üldplaan, keskplaan, suur plaan, detail. Karakter, taust, esiplaan, tagaplaan. Koloriit. Teab kahemõõtmelise kujutamise tähtsamaid baaselemente (tegelased/karakterid, objektid ja taust/keskkond) ja kompositsiooni põhimõtteid (lisaks õpitutele ka dominant, koloriit). Teab kolmemõõtmelise kujutamise (skulptuur) lihtsamaid baaselemente ja kompositsiooni põhimõtteid (suurussuhted, ruum teose ümber, vaadeldavus erinevatest külgedest). Võrdleb nüüdisaegse ja ajaloolise tarbeeseme (näiteks kohvitermos ja õlletoop) erinevusi ja sarnasusi ning analüüsib kuidas tarbeeseme funktsionaalsus on arenenud.

Plaanimine ja ideede arendamine

Loob lihtsa visandliku joonise enne kolmemõõtmelise töö loomist. Enne värvide kandmist tööle katsetab neid eraldi paberil. Rakendab abijooni portree loomisel. Lähtub oma mõtetest, tunnetest ja kogemustest teose kavandamisel. Loob kunstitööd, uurides ja analüüsides teemaga seotud allikaid ning kavandades enda ideed ja kombineerides allikatest leitud ja oma ideid omavahel.

Loomine

Rakendab kahe- ja kolmemõõtmeliste (sh digivahendid) teoste loomisel kunstitehnikaid (nt makett, segatehnika, kollaaž, kõrgtrükk, joonistus, maal, foto jms) ja vahendeid isikupärasel viisil ning järgib nende loomisel õpitud töö- ja ohutusvõtteid.

Loob teose spontaanselt, ilma planeerimata. Loob teose eelnevalt uurides, kavandades ja ideid kombineerides. Kavandab ja loob vabavavalises programmis neljamõõtmelisi töid (animatsioon, video) õpetaja abiga. Valib kahe õpetaja pakutud kunstitehnika, töövõtte või kompositsioonipõhimõtte vahel ja põhjendab oma eelistust. Rakendab õpitud kahemõõtmelisi kujutamise baaselemente ja kompositsiooni põhimõtteid õpetaja abiga enda idee edasiandmisel; Rakendab õpitud kolmemõõtmelise kujutamise baaselemente ja kompositsiooni põhimõtteid rakendab neid õpetaja abiga enda idee edasiandmisel; Rakendab loomisel digivahendeid (telefoni kaamera, digijoonistuse rakendused jms).

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Kirjeldab ja mõtestab visuaalteose olulisemaid tunnuseid (tehnikat, vormi, värvi, kompositsiooni, sümboteid, meeleolu, sisu elemente) vastavalt ülesandele õpitud sõnavara piires; Selgitab õpetaja antud küsimustele toetudes oma tööprotsessi, tuues välja töökäigu ning põhjendades oma tehtud valikuid (Mida said teada oma teema kohta teistest allikatest?

Milliseid mõtteid kasutasid? Mida muutsid või lisasid juurde?); Annab klassikaaslaste teoste tagasisidet, põhjendab enda arvamust; (Räägi, mis sulle teise töös meeldib? Too esile, mis nõudis kõige rohkem pingutust kaaslaste töös)

6. klass

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Tunneb ära eri kirjasüsteemide (foneetiline kiri, piltkiri, rooma ja araabia numbrid, gooti kiri, tänavakunsti stiliseeritud tag'id). Seostab kirjasüsteeme eri ajastute ja kultuuridega (egiptuse hieroglüüfid, araabia kalligraafia, rooma raidkiri, rahvuslik ornamentika). Kasutab olulisemaid kunstimõisteid (nt kunstnik, arhitekt, skulptor, animaator, looming, maalikunst, animatsioon, skulptuur jne) ühe kunstnikuga seoses.

Teab järgmisi mõisteid: arhitektuur, sisearhitektuur, tootedisain, tarbekunst, abstraktne kunst. Kaadriplaanid: üldplaan, keskplaan, suur plaan, detail. Karakter, taust, esiplaan, tagaplaan. Koloriit. Teab kahemõõtmelise kujutamise tähtsamaid baaselemente (tegelased/karakterid, objektid ja taust/keskkond) ja kompositsiooni põhimõtteid (lisaks õpitutele ka dominant, koloriit). Teab kolmemõõtmelise kujutamise (skulptuur) lihtsamaid baaselemente ja kompositsiooni põhimõtteid (suurussuhted, ruum teose ümber, vaadeldavus erinevatest külgedest). Võrdleb nüüdisaegse ja ajaloolise tarbeeseme (näiteks kohvitermos ja õlletoop) erinevusi ja sarnasusi ning analüüsib kuidas tarbeeseme funktsionaalsus on arenenud.

Plaanimine ja ideede arendamine Loob lihtsa visandliku joonise enne kolmemõõtmelise töö loomist. Enne värvide kandmist tööle katsetab neid eraldi paberil. Rakendab abijooni portree loomisel. Lähtub oma mõtetest, tunnetest ja kogemustest teose kavandamisel. Loob kunstitööd, uurides ja analüüsides teemaga seotud allikaid ning kavandades enda ideed ja kombineerides allikatest leitud ja oma ideid omavahel.

Loomine

Rakendab kahe- ja kolmemõõtmeliste (sh digivahendid) teoste loomisel kunstitehnikaid (nt makett, segatehnika, kollaaž, kõrgtrükk, joonistus, maal, foto jms) ja vahendeid isikupärasel viisil ning järgib nende loomisel õpitud töö- ja ohutusvõtteid. Loob teose spontaanselt, ilma planeerimata. Loob teose eelnevalt uurides, kavandades ja ideid kombineerides. Kavandab ja loob vabavaralises programmis neljamõõtmelisi töid (animatsioon, video) õpetaja abiga. Valib kahe õpetaja pakutud kunstitehnika, töövõtte või kompositsioonipõhimõtte vahel ja põhjendab oma eelistust. Rakendab õpitud kahemõõtmelisi kujutamise baaselemente ja kompositsiooni põhimõtteid õpetaja abiga enda idee edasiandmisel; Rakendab õpitud kolmemõõtmelise kujutamise baaselemente ja kompositsiooni põhimõtteid rakendab neid õpetaja abiga enda idee edasiandmisel; Rakendab loomisel digivahendeid (telefoni kaamera, digijoonistuse rakendused jms).

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Kirjeldab ja mõtestab visuaalteose olulisemaid tunnuseid (tehnikat, vormi, värvi, kompositsiooni, sümboteid, meeleolu, sisu elemente) vastavalt ülesandele õpitud sõnavara piires; Selgitab õpetaja antud küsimustele toetudes oma tööprotsessi, tuues välja töökäigu ning põhjendades oma tehtud valikuid (Mida said teada oma teema kohta teistest allikatest? Milliseid mõtteid kasutasid? Mida muutsid või lisasid juurde?). Annab klassikaaslaste teoste tagasisidet, põhjendab enda arvamust; (Räägi, mis sulle teise töös meeldib? Too esile, mis nõudis kõige rohkem pingutust kaaslaste töös)

Mõisted: Inimene. Autoportree. Proportsioo. Kunstiliik. Kunstilugu. Maakunst. Opkunst ja optiline illusioon. Abstraktne kunst. Koopamaal. Maalikunst. Skulptuur. Arhitektuur e ehituskunst. Arhitekt. Portree. Maastiku- või meremaal. Natüürmort e vaikelu. Maalimine, kollaaž, ruumiline, tasapinnaline, kunstitehnika, kavand, muster. Otstarve, kasutamise eesmärk. Märk. Sümbol. Reproduksioon. Algallikas. Signatuur. Kunsti elemendid. Koloriit. Stiliseerimine. Tekstuur, faktuur. Kompositsioon – rütm, rida, grupp, fookus, dominant,

dünaamika, staatika, kontrast. Perspektiiv, õhuperspektiiv, värvusperspektiiv, tsentraalperspektiiv.

Kunsti valdkonnad/ ametid

Graafiline disain. Tarbegraafika. Tarbekunst. Karikatuur. Arhitektuur ja sisearhitektuur, eksterjöör, interjöör. Tootedisain vs tarbekunst. Trükigraafika, graafiline disain, tüpograafia, kirjatüüp, kalligraafia. Stsenograafia. Animatsioon, video, film, foto. Anima Foto.

Kaadriplaanid: üldplaan, keskplaan, suur plaan, detail, tempo, puänt. Karakter, taust, esiplaan, tagaplaan.

Värvuste nimetused

- 1) tunnetab ja arendab oma loomingulist potentsiaali, õpib tundma visuaalsete kunstide väljendusvahendeid ning suudab luua erinevaid kunstiteoseid, rakendades loovalt õpitud teadmisi ja tehnikaid;
- 2) kasutab erinevaid mõtlemis- ja tegutsemisviise nii loometegevuses kui ka igapäevases elus;
- 3) analüüsib kunstiteoseid ja visuaalset keskkonda, kasutades koolis omandatud ainealast terminoloogiat ning põhjendab oma arvamust;
- 4) õpib tundma ja väärtustab nii mineviku kunstipärandit kui nüüdisaegset kunsti;
- 5) seostab omavahel kunsti ning kultuuri, ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut ning mõistab kunsti kui kultuuridevahelist suhtluskeelt, teadvustab kultuurilist mitmekesisust.

Kunsti õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

7. klass (35 tundi)

Õppesisu:

Pildiline ja ruumiline väljendus. Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina. Kunstiteose vorm ja kompositsioon, materjalid ja tehnika, sõnum ja kontekst. Sümbol, allegooria ja tsitaat kui sõnumikandjad. Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstraheerimine, deformeerimine jne.

Materjalid ja tehnikad. Mitmesugused kunstmaterjalid ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, installatsioon jne).

Disain ja keskkond. Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus. Arhitektuur ja

disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused. Teksti ja pildi koosmõju graafilises disainis. Kirjatüübid ja graafilise kujunduse baasvõtted.

Märk. Geomeetriliste kehade, märkide, kujundite ja värvide mitmetähenduslikkus. Originaal, koopia, reproduktsioon. Autorikaitse.

Kunstikultuur. Eesti kunsti suurkujud ja teosed. Erinevate kultuuride kunstiajaloo tuntumate teoste näiteid. Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad. Kunst peegeldamas ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut. Kunstnike, kunstiajaloolaste, disainerite ja arhitektide erialane töö.

Meedia ja kommunikatsioon. Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).

Maal. Maalimine erinevatele materjalidele kasutades akrüüli, guašši ja akvarelli.

Skulptuur. Paberskulptuur, papjeemašee.

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Kirjeldab digitaalseid keskkondi ja kasutaja tegevuse suunamist nendes. Hindab digitaalse keskkonna turvalisust ja eakohasust. Leiab internetist lihtotsinguga infot kunstnike, kunstiteoste või ajastute kohta. Kasutab internetis täpsustatud pildiotsingut. Käitub õppekäigul selgitatud reeglite järgi. Õpilane uurib kahe erineva disaineri tegevust ja tööviisi.

Õpilane võrdleb kahe erineva disainivaldkonna (näiteks tootedisain, digitootedisain, teenusedisain, tööstusdisain, graafiline disain, sotsiaalne disain jne) esindaja tegevust. Arutleb ja seostab värve ja vorme tekkinud muljega. Tuvastab visuaalkultuuris levinumaid värvikasutusega seotud tavapärasid (näiteks hooaegade seotud värvid riidemoes). Analüüsib üht enda poolt valitud visuaalkultuuri näidet vormi ja värvikasutuse aspektis.

Plaanimine ja ideede arendamine.

Leiab oma teose jaoks ideid päevakajalistest või ajaloosündmustest. Oskab kasutada idee leidmiseks ja laiendamiseks meetodeid (näit. ajurünnak, suvaline sisend, omaduste reastamine, info otsimine) Teeb töö kavandamisel kirjalikke ja visuaalseid märkmeid. Kavandab enda teose, pakkudes vahest välja ka erinevaid lahendusvõimalusi. Teab, et kavand on üldistatud, ülevaatlik ja visandlik, ning rakendab seda teadmist tööprotsessis. Märkab ja kirjeldab teda ümbritsevaid probleemolukordi. Tuvastab osapooled keda probleem puudutab. Tuvastab erinevaid uurimisviise kasutades probleemi tagamaid (miks, millal ja kuidas see probleem esineb ja kuidas see probleemi puudutavaid osapooli mõjutab). Uurib näiteid kuidas on sama

või sarnast probleemi varasemalt lahendatud. Tutvub erinevate uurimisviiside (näiteks vaatlus, intervjuu, küsitlus, enesekohase päeviku pidamine ja analüüsimine, uurijapäeviku pidamine ja analüüsimine) võimalustega.

Loomine

Õpilane teab, et isikupärasus on väärtuslik ja püüab luua omapäraseid kunstitöid tuues esile enda individuaalsust ja huvisid. Loob kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi (sh digikunst) kunstitöid spontaanselt (kavandamata). Loob kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid uurides ja kavandades. Kavandab ja arendab enda ideid enne teose loomist, kombineeri erinevatest ideedest tervikliku lahenduse. Vajadusel otsib eelnevalt erinevatest infoallikatest vajalikku ja üldist informatsiooni ning toob esile tähtsama. Valib loomeprotsessis sihipäraselt materjale ja tehnikavõtteid ning rakendab töövõtteid ja kompositsiooni põhimõtteid enamasti teadlikult või õpetaja abiga. Leiab oma töö eksponeerimiseks koha, kus see on hästi vaadeldav. Tunneb loomingu esitlemise põhimõtteid ja suudab teha publikule esitamiseks ettevalmistustöid õpetaja abiga. Teab üldiselt, mis on looming, millal tekib autoriõigus, mis on autoriõiguse roll (eakohasel viisil, näiteks autor.ee koomiksi põhjal); arvestab visuaalide jagamisel sellega, et igal visuaalil on autor. Teadvustab oma digitaalset jalajälge.

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Analüüsib tarbeeset funktsionaalsuse, ökoloogilisuse ja esteetilisuse aspektist. Selgitab enamasti oma tööd ning valitud töökäigu ja sõnumi võimalikke teisi võimalusi. Kuulab enamasti kaasõppijate seisukohti, põhjendab enda arvamust, annab enamasti toetavat tagasisidet. Analüüsib teost (ülesehitus ja vorm, tähistavus, peamised sümbolid, kontekst). Kirjeldab teose ainek – äratuntavad asjad kunstiteoses (isikud, kohad, asjad). Meediumi – vahendid, materjalid, tehnika, mida kunstiteose loomiseks on kasutatud. Vormi – kompositsioonilised lahendused. Uurib teose loomise konteksti – sotsiaalne kontekst, ajalooline taust. Põhjuslik keskkond, milles kunstiteos loodi. Leiab erinevaid tõlgendusvõimalusi ja vaatepunkte, põhjendab neid tööle tuginedes (visuaalse mõtlemise strateegiad - VTS). Kasutab kunstist rääkides oskussõnavara; Teoste kirjeldamiseks ja analüüsimiseks vajalik oskussõnavara.

8. klass (35 tundi)

Õppesisu:

Pildiline ja ruumiline väljendus.

Uurimine ja avastamine, ideede arendamine. Mäng vormi, reeglite ja tähendustega. Teksti ja pildi koosmõju. Animatsiooni, foto, digitaalgraafika ja video aluste tundmaõppimine ja kasutamine. Kadreerimine, pildiplaanid, detailid. Tehnoloogia ja kunst. Keskkond ja kunst. Kunstiteosed, stiilid ja lood inspiratsiooniallikana.

Materjalid ja tehnikad. Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, installatsioon jne).

Disain ja keskkond. Disaini liigid. Looduslikud ja tehiskeskkonnad. Märgi tähenduse muutus ajaloos. Firmamärk.

Kiri. Šrift raamatus, plakatil, reklaamis. Linnakeskkond. Tekst ja linnaruum. Digitaalne pilditöötlus. Mustrid, korduse mõju. Kalligraafia katsetused.

Kunstikultuur. Kaasaegse kunsti suunad ja teemad. Kunstiga seotud elukutsed. Muuseumide, näituste külastused ja arutelud. Kunstiterminoloogia kasutamine. Erinevate kultuuride tuntumate teoste näited. Kunsti liigid.

Rahvakunst. Etnograafia ja tänapäev. Materjalid ja tehnikad, taaskasutus. Individuaalsed ja rühmatööd. Tulemuse esitlus.

Skulptuur. Skulptuur ehitusvahust ja penoplastist.

Graafika. Erinevate graafikatehnikate katsetused.

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Kasutab info leidmiseks sõnastikke ja entsüklopeediaid, nii raamatutena kui digitaalseid andmebaase.

Plaanimine ja ideede arendamine

Leiab oma teose jaoks ideid läbi eneserefleksiooni. Arendab idee välja etteantud piirides (märksõnad või visuaalid). Rakendab õpetaja abiga ideede genereerimise ja laiendamise/arendamise meetodeid (kombineerimismatriksid, referaat idee tausta uurimiseks). Loob storyboardi joonistades või digivahendeid kasutades. Teeb kavandeid enne töö algust. Märkab ja tuvastab igapäevaelu probleemi, mis teda kõnetab. Tuvastab osapooled keda probleem puudutab. Tuvastab erinevaid uurimisviise kasutades probleemi tagamaid (miks, millal ja kuidas see probleem esineb ja kuidas see probleemi puudutavaid osapooli mõjutab).

Sõnastab probleemi võimalikud põhjused. Seab lähteülesande ja tegevusplaani. Tuvastab ja uurib erinevaid võimalusi lahenduspakkumise elluviimiseks ja/või vormistamiseks.

Selgitab välja osapoolte, keda probleem puudutab, hinnangu lahenduspakkumisele ja arvestab seda lahenduspakkumise arendamisel. Vormistab lahenduspakkumise. Kavandab õpetaja abiga ja rakendab sihipäraselt üht uurimismeetodit (näiteks vaatlus, intervjuu, küsitlus, enesekohase päeviku pidamine ja analüüsimine, uurijapäeviku pidamine ja analüüsimine).

Loomine

Loob kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi (sh digivahendid) kunstitöid spontaanselt (kavandamata). Loob kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid enamasti teadlikult uurides ja kavandades. Laiendab enda ideed kavandamise protsessis, katsetab erinevaid tehnilisi võimalusi ja toob esile idee arenguetapid. Otsib teadlikult erinevatest infoallikatest vajalikku informatsiooni ja toob esile detailid ning tähtsamad punktid. Valib loomeprotsessis sihipäraselt materjale ja tehnikavõtteid ning rakendab töövõtteid ja kompositsiooni põhimõtteid teadlikult. Põhjustab tehnika või meediumi valikut toetudes oma sõnumile või ideele. Rakendab neljamõõtmelise teose loomisel (animatsioon., video, etendus, performance) narratiivi, sissejuhatust ja puänti (lõiming kirjandusega). Oskab õpetaja abiga rühmaliikmena luua ühistöödest väljapaneku. Toetab töö pealkirjaga oma sõnumit või ideed. Refleksioon, analüüs ja kriitika. Analüüsib teost (ülesehitus ja vorm, tähistavus, peamised sümbolid, kontekst). Analüüsib ruumilist keskkonda funktsionaalsuse, ökoloogilisuse ja esteetilisuse aspektist. Põhjustab valdavalt oma töö sisulisi, uurimuslikke või loomingulisi otsuseid ja eksponeerimise valikuid. Kuulab kaasõppijate seisukohti, põhjustab enda arvamust, annab toetavat tagasisidet ning aktseptsiooni enamasti eriarvamusi. Kirjeldab, analüüsib ja tõlgendab teoste ainet, meediumi, vormi ja konteksti. Leiab erinevaid tõlgendusvõimalusi ja vaatepunkte, põhjustab neid tööle tuginedes. Kasutab kunstist rääkides oskussõnavara (teoste kirjeldamiseks, analüüsimiseks ja tõlgendamiseks vajalik sõnavara).

9. klass (35 tundi)

Õpitulemused:

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Seostab eri ideoloogilisi sümboleid vastava ajastuga ja teab nende tähendust. Arutleb erinevate nii kaasaegsete kui ajalooliste ideoloogiliste sümboolite rolli üle tänapäeval. Seostab kunstnikku ja kunstiteost selle loomiskeskkonnaga, leides ja tõendades oma tähelepanekuid. Leiab kunstiteose omadused, mis väljendavad nii loomise keskkonna kui kunstniku ideid. Toob

näiteid kunstniku kasutatud kunstilisest kujundist. Külatab iseseisvalt kunstinäitust või sündmust ning käitub seal reeglite kohaselt.

Plaanimine ja ideede arendamine

Kasutab probleemi teose või disainiobjekti lähtepunktina. Rakendab teiste autorite teoseid oma töö lähtepunktina. Rakendab õpetaja abiga keerulisemaid ideede laiendamise/arendamise meetodeid (näiteks Osborni küsimustik). Teab ideede selekteerimise meetodeid (näiteks söelumine küsimuste abil, plussid, miinused). Sõnastab oma teose kontseptsiooni. Kasutab kavandamisel mitmekesiseid meetodeid (näit visandid, skeemid, asendiplaanid, maketid, värvi- ja materjalinäidised, töötappide kirjeldused).

Loomine

Tunneb kahe-, kolme- ja neljamõõtmeliste tööde loomise põhivõtteid, loomise etappe ning teeb iseseisvalt valikuid enda loomeprotsessi arendamiseks. Loob kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi (sh digivahendid) kunstitöid spontaanselt (kavandamata). Loob kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid teadlikult uurides ja kavandades. Valib loomeprotsessis sihipäraselt materjale ja tehnikavõtteid ning rakendab töövõtteid ja kompositsiooni põhimõtteid teadlikult. Oskab rühmaliikmena luua ühistöödest tervikliku väljapaneku ja esitleda teost publikule iseseisvalt. Pakub välja ekspositsiooni või näitusepinna koha kooliruumis ning põhjendab enda valikut ja visiooni. Loob näituse kaasteksti, etiketid (autori nimi, töö nimetus, tehnika jms) ja esitluse viisi. Tekitab 2-mõõtmelises teoses vabalt valitud vahenditega ruumi-illusiooni. Rakendab 3-mõõtmelises teoses valgust, ümbritsevat ruumi ja materjali (või muid õpetaja ülesandepüstituses esitatud elemente või põhimõtteid) oma sõnumi edastamiseks.

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Analüüsib teost (ülesehitus ja vorm, tähistavus, peamised sümbolid, kontekst). Mõtestab disaininäiteid funktsionaalsuse, ökoloogilisuse ja esteetilisuse aspektist. Põhjendab oma töö sisulisi, uurimuslikke või loomingulisi otsuseid ja eksponeerimise valikuid. Kuulab kaasõppijate seisukohti, põhjendab enda arvamust, annab toetavat tagasisidet ning aktseptib eriarvamusi. Kirjeldab, analüüsib, tõlgendab ja hindab kunstieoseid (nende ainest, meediumi, vormi ja konteksti). Leiab erinevaid tõlgendusvõimalusi ja vaatepunkte, põhjendab neid tööle tuginedes. Kasutab kunstist rääkides oskussõnavara. Kasutab teoste kirjeldamiseks, analüüsimiseks, tõlgendamiseks ja hindamiseks vajalikku sõnavara.

Õppesisu

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Õpetaja pakutud teatmeteoseid, leksikone ja üldkunstiajaloo raamatuid kasutades suudab õpilane koostada (avatud materjalidega) viktoriiniküsimusi koos täpsustavate vihjetega. Autorsuse mõistmiseks on eraldi ülesanded teose pealkirjastamiseks näited pealkirjadest arhitektuurist, videokunstist, installatsioonidest. Analüüsimiseks valida kunstiteosed, mis on: - õpilaste jaoks huvipakkuvad, tähenduslikud (kaasaegsed, sobivad õpilaste huvide, aktuaalsete teemadega); - pakuvad erinevaid tõlgendusvõimalusi, võimaldavad interdistsiplinaarset käsitlemist (lõiminguvõimalused kirjanduse, ajaloo, inimeseõpetuse jne) -võimaldavad luua seoseid kaasaegse ja mineviku kunsti vahel AINES + MEEDIUM + VORM + KONTEKST = TÄHENDUS.

Plaanimine ja ideede arendamine

Enne teose loomise pühendatakse aega ka idee leidmisele ja laiendamisele/ arendamisele. Õpitakse meetodeid, mille abil ideid leida ja laiendada (näit. ajurünnak, suvaline sisend, omaduste reastamine). Soovitav on seada sisse portfoolio, märkmeplokk või muu kavandamist, visandamist ja töö kulgu jäädvustada võimaldav vahend. Võib ka olla ühe töö keskne vahend, näiteks projektiplaan vms. Enne kunstiteose, visuaalkunsti objekti või disainobjekti loomist rakendatakse ideeloomi ja ideearenduse meetodeid. Ideede leidmine läbi eneserefleksiooni.

Idee arendamine lähtuvalt ette antud sõnadest või visuaalidest. Kombineerimismatriksi kasutamine idee genereerimiseks. Referaadi koostamine idee arenduse protsessis. Enne teose, visuaalkunsti või disainobjekti loomist pühendatakse aega ka idee leidmisele ja laiendamisele/ arendamisele. Õpitakse meetodeid, mille abil ideid leida ja laiendada (näit. ajurünnak, suvaline sisend, omaduste reastamine). Probleem kui teose või disainobjekti lähtepunkt. Teiste autorite kunstiteoste rakendamine oma teose loomiseks. Osborni (SCAMPER) meetodi kasutamine ideede leidmiseks või laiendamiseks. Lihtsamad idee välja valimise meetodid (näiteks ideede sõelumine küsimuste abil: Milline idee on kõige lihtsam teostada? Milline idee on kõige originaalsem? Milline idee on kõige naljakam? Milline idee on kõige ebatavalisem? jne) (3 plussi, 3 miinust) Teose kontseptsiooni sõnastamine enne teose kavandamist. Põhjalikum kavandamine ja protsessi jäädvustamine õpilasele sobival viisil.

Loomine

Õpilane loob erinevaid tasapinnalisi kunstitöid (nt foto, graafika, joonistus, maal, kollaaž jt) püüdes esitada omanäolisust ja eripära. Arvestab loomingu teostamisel omandatud kompositsiooni põhimõtteid, tehnikaid ja töövõtteid. Õpilane teadvustab enda meelepäraseid kunstistiile, tehnikaid, materjale ja töövõtteid. Varem õpitu kajastub vabas loomingus. Rakendab mitmekülgseid teadmisi nii kahe-, kolme- kui ka neljamõõtmelistes kunstitöodes. Õpilane suudab luua kunstitööd spontaanselt, uurides ja kavandades. Kunstitöö loomine koosneb enamasti mitmest etapist (planeerimine, uurimine, kavandamine, arutelu, teostus, refleksioon) ja on mõtestatud ning pikemaajaline tegevus. Uurimine ja planeerimine hõlmab informatsiooni otsingut teabeallikatest või esitatud materjalidest iseseisvalt või õpetaja abiga. Õpilasele on loodud võimalus luua erinevaid ruumilisi kunstitöid (skulptuurid, maketid, installatsioonid jt). Õpilane loob plakatite, infovoldikute ja infomaterjalide (nt näituse kaasteksti) kujundust. Loob pikemaajalise mõtestatud kunstiprojekti, milles kajastuvad omandatud teadmised, oskused ja õpilase isikupära. Kooliastme kestel luuakse ka vähemalt üks ajaline teos ka iseseisvalt või koostöös (video, animatsioon, performance, etendus vms). Koostöös teose loomine võimaldab õpilastel võtta erinevaid rolle meeskonnas (režisöör, animaator, storyboardi looja, nukukunstnik, operaator, valgustaja, näitleja või hääle peale lugeja, helioperaator, monteerija, kostüümikunstnik, lavakunstnik jne). Otsib enda isikupärasust läbi visandamise ja kavandamise oskuste arendamise (nt visandiraamat, visandite mapp). Õpilane osaleb koos õpetajaga kunstitööde väljapanekul, osaleb näituse elementide loomisel ja õpib läbi osaluse näituse loomise põhimõtteid (paigutus, valgustus, eksponeerimise võimalused jms). Õpilane otsib uusi võimalusi ja lahendusi loomingu teostamiseks, mis kajastub esteetilisuses ja on seotud esitatud keskkonna kontekstiga. Teadvustab enda loomingu jätkusuutlikust ja sõnumit ühiskonnale. Lahendab eriilmelisi ülesandeid nii disaini-, moe-, arhitektuuri-, kalligraafia- kui ka tänavakunsti osas. Õpilane osaleb aktiivselt tööde väljapaneku protsessis, tunneb näituse väljapanekuga kaasnevaid elemente (nimesildid, kaastekst, vajadusel paspartuu või pildiraamid) ja paigutuse põhimõtteid. Esitab enda või grupi tööd publikule ning toob esile töö nimetuse, visiooni, eripära, sisu ja tähtsuse. Õpilasele on loodud võimalus eksponeerida kunstitöid näitusele ja luua näitusega kaasnevaid elemente enamasti iseseisvalt või õpetaja abiga. Õpilastööde näituse loomine või kindla kunstiku või kunstivoolu tutvustav näitus võib olla ka virtuaalses keskkonnas (nt vabavaralises programmis Artsteps.com). Toote või tarbeeseme arenduse disain, tänavakunst sotsiaalse sõnumiga ühiskonnale. Omapära ja huve esitav kunstiprojekt, kooli infovoldik/ esimesse klassi mineva õpilase teabevoldik.

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Õppekäigud muuseumidesse, nüüdiskunsti näitustele ja kunstisündmustele. Kunstiteoste analüüsimine nii tunnis kui ka näitustel, ainealase terminoloogia kasutamine. Infootsing erinevatest teabeallikatest. Eesmärgistamine, süsteemne tegutsemine, oma tegevuse mõtestamine. Uurimuste ja visualiseeritud esitluste koostamine ja kujundamine. Mitmesuguste looduslike ja tehisobjektide ning keskkondade analüüsimine erinevatest vaatepunktidest lähtudes.

Mõisted

Referaat, essee, esitlus. Kunstiteos (teos/te analüüsil põhinev, nõ oma tõlgendus, installatsioon, foto, video, performance). Religioosne maalikunst. Müüt ja allegooria. Akt. Abstraktsionism. Tegevusmaalikunst. Altarimaal. Barokk. Dadaism. Hüperrealism. Illusionism. Minimalism. Modernism. Popkunst. Realism. Renessanss. Sümbolism. Täiendvärvused.

MUUSIKA

Õppeaine kirjeldus

Muusikal kui universaalsel suhtlusvahendil on läbi aegade olnud tähtis osa laste ja noorte vaimsel, moraalsel ning esteetilisel kasvatamisel. Muusikaõpetuse taotlus on luua muusikateadmiste, -oskuste ja -kogemuste süsteem. Üldhariduskooli muusikaõpetuse eesmärk on tekitada huvi muusika ja musitseerimise vastu ning kujundada harmoonilist ja loovat isiksust. Muusikaõpetuses lähtutakse eesti koolimuusikas väljakujunenud traditsioonidest ja põhimõtetest (Riho Päts, Heino Kaljuste), mis toetuvad Zoltán Kodály meetodile ja Carl Orffi pedagoogika adapteeritud käsitlusele ning tänapäeva pedagoogika teadmusele ja kogemusele. Muusikaga tegelemine rikastab tundeelu, kujundab esteetilisi hoiakuid ja kultuurilisi tõekspidamisi. Muusikaõpetuse kaudu luuakse võimalused muusikaoskuste arenguks, avatakse ja avardatakse muusikaga tegelemise viise ning toetatakse elukestva muusikaharrastuse teket. Eesti ja maailma muusikakultuuri tutvustamise kaudu kujundatakse õpilaste sotsiaal-kultuurilisi väärtushinnanguid ja muusikamaitset.

Muusikaõpetuses tähtsustatakse:

- 1) ühislaulmist kui rahvusliku kultuuritraditsiooni olulist väljendust ja edasikandjat;
- 2) loomingulist eneseväljendust;
- 3) õpilase loova ja kriitilise mõtlemise arengu toetamist;

- 4) õpilase isikliku suhet muusikaga ning muusikalise suhtlemise rolli vaimse, füüsilise ja emotsionaalse tasakaalustamise võimalusena;
- 5) muusika osa tasakaalustatud isiksuse eetilise-esteetiliste väärtushinnangute kujunemisel;
- 6) õppija huvi ja isikupära.

Muusika õppeaine sisuks on musitseerimine (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine, omalooming), muusika kuulamine ja muusikalugu, muusikaline kirjaoskus ning õppekäigud.

Muusikaõpetuse kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes järgmisi osaoskusi:

- 1) laulmine,
- 2) pillimäng,
- 3) muusikaline liikumine,
- 4) omalooming,
- 5) muusika kuulamine.

Muusikaõpetuse lahutamatu osa on muusikaline eneseväljendus, millega arendatakse õpilase isikupära, omandatakse oskused ja teadmised üksi ning koos musitseerimiseks ja loominguliseks eneseväljenduseks.

Musitseerimine on keskne tegevus muusikateadmiste ja -oskuste omandamiseks ning loova ja harmoonilise isiksuse kujunemiseks. Rühmas või üksi õppides arendatakse suhtlemis- ja koostööoskust, üksteise kuulamise oskust, ühtekuuluvustunnet, hoolivust, paindlikkust ja tundetarkust ning juhitakse õpilaste enesehinnangut ja õpimotivatsiooni.

Ühislaulmise ning koorilauluga arendatakse sotsiaalseid oskusi ning kujundatakse rahvuslikku eneseteadvust ja isamaa-armastust.

Omalooming on seotud lihtsate kaasmängude, saadete, rütmilis-meloodiliste improvisatsioonide, muusikalise liikumise ja tekstide loomisega, mille käigus luuakse võimalused muusikalise eneseväljenduse ja esinemisjulguse kujunemiseks ning arenemiseks. Omaloomingulises tegevuses rakendatakse ja kinnistatakse muusikateadmisi ja -oskusi. Muusika kuulamisega arendatakse kuulamisoskust, tähelepanu, analüüsivõimet ja võrdlusoskust.

Muusikaloos tutvustatakse muusika väljendusvahendeid, stiile, heliloojaid ja interpreete ning omandatakse kultuuriloolisi teadmisi.

Muusikalise kirjaoskuse all mõistetakse ainekavas sisalduvat elementaarset noodikirja lugemise oskust, mida omandatakse musitseerides ja mis loob eeldused muusika teadlikumaks mõistmiseks.

Muusika võimaldab osaleda kultuuris mitmel viisil ja kujundada elukestvat harrastust. Õppekäigud (sh virtuaalsed) kontserdipaikadesse, teatritesse ning muuseumidesse kujundavad õpilaste silmaringi ja muusikamaitset, teadmisi kohalikust, oma riigi ja maailma kultuuripärandist ning nende rollist maailmas ja peamistest kultuurisaavutustest (sh popkultuurist). Muusikaõpetuse lahutamatu osa on kooli kontserdieluse osalemine, et õpilased omandaksid kogemusi nii esineja, kuulaja kui ka korraldajana. Muusikaõpetust kavandades ja korraldades leitakse tunnivälise loometegevuse võimalusi (koorilaul, solistid, ansamblid, orkestrid, kontsertide jm esinemiste kavandamine, töötoad jms).

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
<p>Õpilane:</p> <p>1) tunneb rõõmu laulmisest ja pillimängust, omaloomingust ja muusikalisest liikumisest ning muusika kuulamisest;</p> <p>2) saab esmase ühislaulmise ja koorilaulu kogemuse ning pillimänguoskused;</p> <p>3) kuulab keskendunult muusikat, enda ja kaaslaste muusikaesitusi ning avaldab selle kohta oma arvamust;</p> <p>4) mängib loomeideedega ning katsetab musitseerimisel erinevaid muusika väljendusvahendeid;</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) tunneb rõõmu nii iseseisvast kui ka ühisest muusikategevusest ja väärtustab musitseerimist;</p> <p>2) teadvustab ja hindab oma muusikavõimeid, arendab neid muusikategevustes – laulmises, pillimängus, omaloomingus ja muusikalises liikumises;</p> <p>3) kuulab süvenenult Eesti ja teiste rahvaste muusikat ning arutleb muusika üle;</p> <p>4) osaleb aktiivselt muusikaloomes, katsetab oma ideid erinevates muusikategevustes ja</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) huvitub muusikast kui kunstiliigist, väärtustab muusikat ning muusikategevust kultuuri ja igapäevaelu rikastajana;</p> <p>2) teadvustab muusika võimalusi vaimse, füüsilise ja emotsionaalse tasakaalu loomisel;</p> <p>3) osaleb aktiivselt musitseerimises: tegutseb koos teistega, vastutab enda tegevuse eest rühmas (klassis, kooris, ansambelis);</p> <p>4) arendab loomeideid muusikalise eneseväljenduse kaudu: katsetab ideid muusikategevustes, leiab</p>

<p>5) rakendab omandatud muusikateadmisi ja -oskusi muusikategevustes, sh muusikalist kirjaoskust (helivältused, rütmid ja pausid) 2- ja 3-osaline taktimõõt; JO- ja RA-astmerida, JO-võti; muusikalised oskussõnad vastavalt valitud teemadele).</p> 	<p>sobivates digikeskkondades, on püsiv lahendusi otsides;</p> <p>5) suhtub lugupidavalt enda ja kaaslaste loomingusse, põhjendab ning analüüsib oma arvamusi ja valikuid;</p> <p>6) mõistab enda seotust Eesti kultuuripärandiga ja väärtustab laulupidu;</p> <p>7) märkab ja teadvustab kultuurilist mitmekesisust ning suhtub lugupidavalt eri rahvuskultuuridesse;</p> <p>8) leiab muusikainfot eri teabeallikatest ning käitub vastutustundlikult virtuaalmaailmas;</p> <p>9) väärtustab loojat ja loomingut ning on teadlik autoriõigusest;</p> <p>10) väärtustab teadmisi ja oskusi muusikategevustes, rakendades muusikalist kirjaoskust (helivältused, rütmifiguurid ja pausid: taktimõõt 4/4, C ja eeltakt; duur-, moll-helilaad, helistikud C-a, G-e, F-d; muusikalised oskussõnad vastavalt valitud teemadele).</p>	<p>lahendusi esile kerkinud probleemidele, hindab isikupära ja erinevaid lahendusi ning on püsiv ja järjekindel;</p> <p>5) tunnetab ja rakendab liikudes muusika karakterit ja väljendusvahendeid;</p> <p>6) väärtustab kodukoha ja Eesti muusikapärandit ning nüüdismuusikat, on traditsioonide edasikandja laulja ja/või pillimängijana ning osaleb laulupidudel;</p> <p>7) teadvustab muusikat kui kultuuridevahelist suhtluskeelt, väärtustab kultuurilist mitmekesisust;</p> <p>8) tegutseb eetiliselt ja ohutult (sh autoriõigust arvestades) nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades, suhtub kriitiliselt infotehnoloogia ja meedia loodud keskkonnasse;</p> <p>9) valib endale meelepärase(d) muusikaga tegelemise viisi(d), hindab oma kogemust ja jagab seda kaaslastega;</p> <p>10) teadvustab, et teadlikuma musitseerimise aluseks on muusikaline kirjaoskus, mille</p>
---	---	---

		<p>hulka kuuluvad helivältsed, rütmifiguurid ja pausid:</p> <p>kaheksandiktaktimõõt</p> <p>laulurepertuaarist tulenevalt; ühe võtmemärgiga helistikud ja repertuaarist tulenevalt kahe võtmemärgiga helistikud; bassivõti repertuaarist tulenevalt;</p> <p>11) muusikalised oskussõnad vastavalt valitud teemadele;</p> <p>12) mõistab, kuidas huvi muusika vastu ning muusikaoskused võimaldavad kujundada sellest elukestva harrastuse või elukutse.</p>
--	--	--

Õpitulemused

I kooliaste

Musitseerimine: laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine, muusikaline omalooming

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba tooni ja selge diktsiooniga üksi, ansamblis või kooris;
- 2) väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu;
- 3) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, regilaule, kaanoneid, eesti ja teiste rahvaste laule;
- 4) laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiis), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tupp“, „Teele, teele,

kurekesed“, „Kevadel“ („Juba linnukesed...“), „Uhti, uhti, uhkesti“, „Emakesele“ (M. Härma), „Rongisõit“ (G. Ernesaks);

5) on laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana, arutleb suuliselt kogetu üle;

6) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda lauldes.

Pillimäng

Õpilane:

1) rakendab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates ostinato'des ja/või kaasmängudes;

2) musitseerib väikekandlel või plokkflöödil esmaseid mänguvõtteid kasutades;

3) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda pillimängus.

Muusikaline liikumine

Õpilane:

1) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu üksi või rühmas;

2) kasutab liikumisel muusika väljendusvahendeid;

3) tantsib eesti laulu- ja ringmänge;

4) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda liikumisel.

Muusikaline omalooming

Õpilane:

1) rakendab omaloomingus muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika);

2) loob lihtsaid rütmilis-meloodilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;

3) improviseerib astmemudelitele tuginedes;

4) loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne);

5) kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamisel;

6) väljendab muusika meeleolu kunstitöodes;

7) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda omaloomingus.

Muusika kuulamine

Õpilane:

- 1) kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suuliselt või muul looval viisil;
- 2) kirjeldab, iseloomustab ning võrdleb kuulatava laulu või muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara ning muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika);
- 3) eristab ja iseloomustab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat, sh muusikažanre (marss, valss, polka);
- 4) otsib infot erinevatest etteantud allikatest, eristab kõla ja välimuse järgi eesti rahvapille ning kirjeldab neid.

II kooliaste

Musitseerimine: laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine, muusikaline omalooming

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab hääle isikupära arvestades võimalikult puhta intonatsiooniga, loomuliku kehahoiu, hingamise ja selge diktsiooniga ning väljendusrikkalt;
- 2) laulab eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, ühe- ja kahehäälseid laule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule;
- 3) väärtustab ühislaulmist, laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eesti lipp“ (E. Võrk), „Kui Kungla rahvas“ (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas“ (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas“ (eesti rahvalaul), „Püha öö“ (F. Gruber), „Majakene mere ääres“ (Ü. Vinter);
- 5) osaleb laulupeotraditsiooni edasikandmisel koorilaulja või kuulajana ning analüüsib kogetut suuliselt ja kirjalikult;
- 6) rakendab lauldes muusikalist kirjaoskust, kasutab laulu õppides relatiivseid astmeid.

Pillimäng

Õpilane:

- 1) süvendab I kooliastmes omandatud pillimänguoskusi ning mängib keha-, rütmi- ja plaatpille (valdavalt kaasmängudes);

- 2) musitseerib muusikateadmisi ja -oskusi kasutades plokkflöödil ja/või väikekandelil või muul meloodiapillil; rakendab pillimängus digivõimalusi;
- 3) seostab absoluutseid helikõrgusi noodipildis klaviatuuri ja/või õpitava muusikainstrumendiga;
- 4) rakendab muusikalist kirjaoskust musitseerides üksi ja erinevates pillikoosseisudes.

Muusikaline liikumine

Õpilane:

- 1) tunnetab, analüüsib ja väljendab liikumise kaudu muusika väljendusvahendeid (meloodia, dünaamika, tempo, muusikavorm) üksi ja/või rühmas;
- 2) väljendab liikumise kaudu Eesti ja teiste maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid ning lihtsamaid tantse;
- 3) rakendab liikumises muusikateadmisi.

Muusikaline omalooming

Õpilane:

- 1) julgeb loomeideedega katsetada ning eksida; on lahendusi otsides püsiv ja järjekindel;
- 2) loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel ning digivahenditel; esitleb neid üksi või rühmas;
- 3) improviseerib astmemudelitele tuginedes;
- 4) loob muusikale lihtsaid tekste (regivärsse, laulusõnu jne);
- 5) loob muusikateadmisi ja -oskusi rakendades üksi ja/või rühmas lihtsa instrumentaalpala, esitab seda.

Muusika kuulamine

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja analüüsib kuulatud muusikat muusika oskussõnavara ja kirjaoskust kasutades;
- 2) tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu liike, rahvapille ja -tantse, teab oma kodukoha ja Eesti rahvamuusika sündmusi;
- 3) otsib infot ning uurib kuulatud heliteoste autorite ja kodukoha loomeinimeste loometegevust ning tutvustab seda kaaslastele;
- 4) kuulab ning võrdleb hääle- ja kooriliike; tunneb kodukoha koore ja dirigente ning tuntumaid Eesti koore;
- 5) eristab kuuldeliselt sümfooniaorkestri pillirühmi;

- 6) analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt ja kirjalikult, annab kuuldule ja nähtule hinnangu ning jagab kogemusi kaaslastega;
- 7) rakendab muusikat kuulates muusikalist kirjaoskust.

III kooliaste

Musitseerimine: laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine, muusikaline omalooming

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab ühe- ja/või mitmehääelseid laule klassitunnis, ansamblis ja/või koolikooris; osaleb laulurepertuaari valimisel ning põhjendab oma valikut;
- 2) laulab eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, kaanoneid ning teiste rahvaste laule;
- 3) väärtustab ja hindab ühislaulmise traditsiooni, laulab peast kooliastme ühislaulu: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Mul meeles veel“ (R. Valgre), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär);
- 4) on laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana, analüüsib kogetut suuliselt ja kirjalikult;
- 5) kasutab muusikalist kirjaoskust ja muusikateadmisi nii ükski kui ka rühmas lauldes, tunneb oma hääleaparaati ja teab, et häält on vaja hoida.

Pillimäng

Õpilane:

- 1) mängib keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti ja/või väikekannelt, rakendab digivõimalusi pillimängus;
- 2) musitseerib akustilisel kitarril või ukulelel esmaseid mänguvõtteid kasutades;
- 3) uurib pillide tämbrilisi omadusi, valib ansamblisse sobivad pillid ja põhjendab oma valikut;
- 4) süvendab I ja II kooliastmes omandatud pillimänguoskust, rakendab muusikalist kirjaoskust, musitseerides ükski ja eri pillikoosseisudes.

Muusikaline omalooming

Õpilane:

- 1) loob ning esitab iseseisvalt ja/või rühmas kaasmänge, rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, (digi)kompositsioone jm;
- 2) katsetab loomeideedega omaloomingus, sh digitaalseid keskkondi kasutades;
- 3) loob erinevaid muusikast lähtuvaid tekste (nt regivärss, laulusõnad jm);
- 4) analüüsib enda ja kaaslaste loomingut, võrdleb loodut ning annab sellele hinnangu;
- 5) rakendab omaloomingus muusikalist kirjaoskust.

Muusikaline liikumine

Õpilane:

- 1) võrdleb eri maade rahvamuusika karakterit ja väljendab seda liikumise kaudu;
- 2) tunneb muusikat kuulates ära erinevad muusikavormid ning väljendab neid loovliikumise või improvisatsiooni kaudu;
- 3) leiab erinevaid muusikalise liikumise viise, valib muusika karakteriga sobiva väljenduse ning põhjendab oma valikuid (nt rokk, džäss, hip-hop, rahvaste muusika jm); 4) rakendab liikumises muusikateadmisi.

Muusika kuulamine

Õpilane:

- 1) uurib kodukoha ja eesti rahvamuusikat ning selle tänapäevaseid tõlgendusi, leiab sobivaid näiteid ja põhjendab oma arvamust;
- 2) võrdleb ning eristab eesti ja teiste rahvaste muusikat: leiab iseloomulikke tunnuseid, lähtudes muusika väljendusvahenditest;
- 3) võrdleb ja eristab eri muusikastiile, lavamuusika žanre, muusika esituskoosseise, hääleliike, leiab oma eelistuse(d) ning argumenteerib valikut;
- 4) analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte, muusikalavastusi ning õppekäike suuliselt ja kirjalikult, annab kuuldule/nähtule hinnangu ning jagab oma kogemusi kaaslastega;
- 5) uurib kodukoha ja Eesti muusikaelu, oskab nimetada heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi;
- 6) rakendab muusikat kuulates erinevaid digikeskkondi;
- 7) rakendab muusikat kuulates muusikalist kirjaoskust;

- 8) teeb valiku muusikaga tegelemise võimalustest, teab muusikaga seonduvaid elukutseid ning õppimisvõimalusi;
- 9) seostab muusikat enda vaimse, füüsilise ja emotsionaalse heaoluga;
- 10) järgib autorikaitse seadust ning käitub ohutult, otsides ja kasutades muusikateavet virtuaalkeskondades.

Tundide arv klassiti

Õppeaine	Nädalatunde klassiti									
	1. kl	2. kl	3. kl	4. kl	5. kl	6. kl	7. kl	8. kl	9. kl	Kokku
Muusika	2	2	2	2	2	1	1	1	1	14

Õppesisu ja õpitulemused I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeeldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises ja liikumises;
- 2) laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega klassis ning vastavalt võimetele ühe- ja/või kahehäälses kooris;
- 3) laulab eesti rahvalaule (sh regilaule) ning peast oma kooliastme ühislauale;
- 4) laulab melodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 5) lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust;
- 6) rakendab pillimängu kaasmängudes;
- 7) kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes;
- 8) kirjeldab kuulatavat muusikat suunavate küsimuste järgi ning omandatud muusika oskussõnadega;
- 9) väärtustab enese ja teiste loomingut;
- 10) mõistab laulupeo tähendust.

Muusika õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

Laulmine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas;
- 2) mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu;
- 3) laulab lihtsat meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 4) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 5) laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu koduke” (A. Kiis), „Tiliseb, tiliseb aisakell” (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tupp”, „Teele, tee, kurekesed”, „Kevadel” („Juba linnukesed...”), „Kevadpidu” („Elagu kõik...”).

Pillimäng

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinatodes;
- 2) on omandanud kuuekeelse väikekandle või plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides.

Muusikaline liikumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu;
- 2) tantsib eesti laulu- ja ringmänge.

Omalooming

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- 2) kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid;
- 3) loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne);
- 4) kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.

Muusika kuulamine ja muusikalugu

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) on tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus);
- 2) eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat;
- 3) eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkat;
- 4) on tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill);
- 5) kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara.

Muusikaline kirjaoskus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb rõõmu laulmisest ja pillimängust, omaloomingust ja muusikalisest liikumisest ning muusika kuulamisest;
- 2) saab esmase ühislaulmise ja koorilaulu kogemuse ning pillimänguoskused;
- 3) kuulab keskendunult muusikat, enda ja kaaslaste muusikaesitusi ning avaldab selle kohta oma arvamust;
- 4) mängib loomeideedega ning katsetab musitseerimisel erinevaid muusika väljendusvahendeid;
- 5) rakendab omandatud muusikateadmisi ja -oskusi muusikategevustes, sh muusikalist kirjaoskust (helivältsused, rütmid ja pausid);

2- ja 3-osaline taktimõõt; JO- ja RA-astmerida, JO-võti; muusikalised oskussõnad vastavalt valitud teemadele).

Õppekäigud

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suuliselt või muul looval viisil;
- 2) kasutab arvamust väljendades muusika oskussõnavara.

I kooliastme õppesisu

Musitseerimine: laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine, muusikaline omalooming

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba tooni ja selge diktsiooniga üksi, ansambelis või kooris;
- 2) väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu;
- 3) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, regillaule, kaanoneid, eesti ja teiste rahvaste laule;
- 4) laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiis), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tuppa“, „Teele, tee, kurekesed“, „Kevadel“ („Juba linnukesed...“), „Uhti, uhti, uhkesti“, „Emakesele“ (M. Härma), „Rongisõit“ (G. Ernesaks);
- 5) on laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana, arutleb suuliselt kogetu üle;
- 6) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda lauldes.

Pillimäng

Õpilane:

- 1) rakendab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates ostinato'des ja/või kaasmängudes;
- 2) musitseerib väikekandlil või plokkflöödil esmaseid mänguvõtteid kasutades;
- 3) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda pillimängus.

Muusikaline liikumine

Õpilane:

- 1) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu üksi või rühmas;
- 2) kasutab liikumisel muusika väljendusvahendeid;

- 3) tantsib eesti laulu- ja ringmänge;
- 4) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda liikumisel.

Muusikaline omalooming

Õpilane:

- 1) rakendab omaloomingus muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika);
- 2) loob lihtsaid rütmilis-meloodilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- 3) improviseerib astmemudelitele tuginedes;
- 4) loob lihtsaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne);
- 5) kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamisel;
- 6) väljendab muusika meeleolu kunstitöös;
- 7) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda omaloomingus.

Muusika kuulamine

Õpilane:

- 1) kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suuliselt või muul looval viisil;
- 2) kirjeldab, iseloomustab ning võrdleb kuulatava laulu või muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara ning muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika);
- 3) eristab ja iseloomustab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat, sh muusikažanre (marss, valss, polka);
- 4) otsib infot erinevatest etteantud allikatest, eristab kõla ja välimuse järgi eesti rahvapille ning kirjeldab neid.

Õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel I kooliastmes klassiti

Laulmine

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise vaba tooni tekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas.	1. klass Õpilaste vokaalsete võimete arendamine rühmas laulmisel. Õige keha hoiaku, hingamise ja diktsiooni kujundamine. Hingamisharjutused.
	2. klass Õpilaste vokaalsete võimete arendamine rühmas laulmisel. Õige keha hoiaku, hingamise ja diktsiooni teadlik jälgimine.
	3. klass Õpilaste vokaalsete võimete arendamine rühmas ja individuaalsel laulmisel. Õige keha hoiaku, hingamise ja diktsiooni teadlik jälgimine.
Mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ja meeleolu.	1. klass Tutvumine muusikale iseloomuliku väljendusviisidega. Dünaamika põhimõisted: vaikselt, valjult.
	2. klass Dünaamika mõisted forte, piano. Helikõrgused. Laulmine.
	3. klass Erinevat liiki muusika kuulamine ja iseloomustamine. Tempo tajumine.

Laulab meloodiat käemärkide, astmetreppi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi.	1. klass Astmete SO, MI, RA tundmaõppimine kuulamise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.
	2. klass Astmete LE, JO, RA ₁ , SO ₁ , JO ¹ tundmaõppimine kuulamise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.
	3. klass Astmete NA, TI tundmaõppimine . Astmemudelite (SO-MI, SO-RA, SO-MI-RA jne.) tajumine kuulamise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.
Laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.	1. klass 1. klassile eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaulud, kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laulud.
	2. klass 2. klassile eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaulud, kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laulud.
	3. klass 3. klassile eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaulud, kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laulud.

<p>Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tupp“, „Teele, teele, kurekesed“, „Kevadel“</p>	<p>1. klass “Eesti hümn” (F .Pacius), „Kevadel“ („Juba linnukesed“)</p>
<p>On laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana, arutleb suuliselt kogetu üle; mõistab</p>	<p>2. klass “Eesti hümn”(F .Pacius), lastelaulud “Teele teele kurekesed”, “Tiliseb tiliseb aisakell” (L.Wirkhaus).</p>
<p>muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda lauldes.</p>	<p>3. klass “Eesti hümn”(F .Pacius), “Kevadpidu” (Elagu kõik...), “Kevadel” (Juba linnukesed...).</p>

Pillimäng

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>1) rakendab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates ostinato’des ja/või kaasmängudes;</p> <p>2) musitseerib väikekandlel või plokkflöödil esmaseid mänguvõtteid kasutades;</p>	<p>1. klass Orffi pedagoogika – kaasmängud, ostinatod, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid. Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid.</p>
	<p>2. klass Orffi pedagoogika. Seoses pillimänguga viiulivõtme, tähtnimede ja nende asukoha tundmaõppimine</p>

3) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda pillimängus;	noodidjoonestikul. Tähtnimede kasutamine plaatpillide ja plokkflöödi omandamisel.
	3. klass Orffi pedagoogika. Plokkflöödi kasutamine musitseerimisel.
Väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu.	1. klass Pillimängus muusika sisu ja meeleolu erinevad väljendamise võimalused. Käte ning jalgadega rütmikaasa löömine.
	2. klass Pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine, kasutades dünaamikat: forte-piano. Uued rütmipillid.
	3. klass Pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine, kasutades iseseisvalt dünaamikat. Rütmissaate väljamõtlemine.

Muusikaline liikumine

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
1) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu üksi või rühmas;	1. klass Erineva tempo järgi muusika eristamine ja selle järgi tempos liikumine.

2) kasutab liikumisel muusika väljendusvahendeid;	2. klass Liikumine erinevates rütmides: valss, marss, polka.
3) tantsib eesti laulu- ja ringmänge;	3. klass
4) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda liikumisel.	liikumine kahelöögilises ning kolmelöögilises taktimõõdus.
	1., 2. ja 3. klass Eesti laulu- ja ringmängude tantsimine, näiteks „Kaks sammu sissepoole“ ja „Plaks plaks“.

Omalooming

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel.	1. klass Lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel.
	2. klass Lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Rütmilis-meloodilised improvisatsioonid.
	3. klass Lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Lihtsate rütmipillide valmistamine.
Kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid ja improviseerib nendele tuginedes	1., 2. ja 3. klass

	Käemärkidega erinevate astmenimede näitamine ja kasutamine kaasmängudes õpitu piires.
Loob lihtsamaid tekste: liisusalme, regivärse, laulusõnu jne.	1. klass Lihtsamate liisusalvide loomine.
	2. klass Lihtsamate regivärsside loomine.
	3. klass Lihtsamate laulutekstide loomine.
Kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks. Väljendab muusika meeleolu kunstitöodes; mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda omaloomingus.	1. klass Muusika meeleolu edasi andmine loovliikumise kaudu vabas vormis.
	2. klass Tantsuliikumiste väljamõtlemine eri rütmidele.
	3. klass Loovliikumise kavandamine muusika meeleolu väljendamiseks ja selle kasutamine.

Muusika kuulamine ja muusikalugu

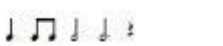

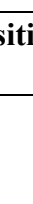
Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
On tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega	1. klass Meloodia, rütm, tempo. Tutvumine erinevate karakterpaladega.

(meloodia, rütm , tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus).	2. klass Uued oskussõnad muusika kirjeldamiseks. Tutvumine erinevate karakterpaladega.
	3. klass Meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus. Tutvumine erinevate karakterpaladega.
Eristab kuuldelisel laulu ja pillimuusikat.	1. klass Instrumentaal- ja vokaalmuusika eristamine
	2. klass Kuulmise järgi erinevad pillide äratundmine.
	3. klass Peamiste hääleliikide eristamine.
Eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkad.	1. klass Erinevaid žanride tutvustamine.
	2. klass Kahe- ning kolmelöögilised muusikapalad ja tantsud.
	3. klass Kuuldeliselt marsi, valsi ja polka eristamine.
On tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill).	1. klass Eesti rahvalaulud: „Linnukesed“, “Kus on minu koduke?“, “Tihane“. Kannel, Hiiu kannel.

	2. klass Eesti rahvalaulud: „Laula, laula kuukene,“ “Sokukene“, “Päkapikk“. Lõõtspill, torupill.
	3. klass Eesti rahvalaulud: „Karjapoiss“, “Laulu mõju“, “Kaera-Jaan“. Sarvepill, vilepill.
Kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara.	1. klass Kuulatud muusika kirjeldamine vabas vormis.
	2. klass Kuulatud muusika meeleolu ja karakteri kirjeldamine, kasutades termineid duur, moll.
	3. klass Kuulatud muusika meeleolu ja karakteri kirjeldamine, tuues esile erinevad kontrastid muusikas.
Väljendab muusika meeleolu ja karakterit kunstiliste vahenditega.	1. klass Muusikapala järgi pildi joonistamine.
	2. klass Muusikameeleolu kirjeldamine joonistades.
	3. klass Muusika meeleolu ja karakteri väljendamine vabalt valitud kunstiliste vahenditega.
Seostab muusikapala selle autoritega.	1. klass

Otsib infot erinevatest etteantud allikatest, eristab kõla ja välimuse järgi eesti rahvapille ning kirjeldab neid.	Tšaikovski „Pähklipureja“, „Laste album“
	2. klass Bach „Nali“, Beethoven „Elisele“, Saint-Saens „Loomade karneval“
	3. klass Vivaldi „Aastaajad“, Kevad, Lepo Sumera „Lugu liblikatest“, Grieg „Mäekuninga tants“

Muusikaline kirjaoskus

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes	1. klass Noodivältused, paus, rütmifiguurid:
	2. klass Noodivältused, paus, rütmifiguurid:
	3. klass Rütmifiguurid ja paus:

Mõistab 2-ja 3-osalise taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides.	1., 2. ja 3. klass 2-ja 3-osalise taktimõõdu kasutamine musitseerimisel.
Tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides.	1. klass Astmemudelite laulmine erinevates kõrguspositsioonides: astmetel SO, MI, RA, (JO) põhinevad mudelid.
Mõistab JO-võtme tähendust ning kasutab seda noodist lauldes.	kõrguspositsioonides: astmetel SO, MI, RA, (JO) põhinevad mudelid.
Õpib lauludes tundma JO- ja RA-astmerida.	2. klass Astmemudelite laulmine erinevates kõrguspositsioonides: astmetel SO, MI, RA, LE, JO, RA ₁ , SO ₁ põhinevad mudelid. JO-võtme tähenduse mõistmine ning noodist lauldes kasutamine.
	3. klass Astmemudelite laulmine erinevates kõrguspositsioonides: astmetel SO, MI, RA, LE, JO, RA ₁ , SO ₁ , JO ¹ , NA, DI põhinevad mudelid. JO- ja RA-astmerida (duur ja moll) seoses lauludega.
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivälduse pikendajana.	1. klass Noodijoonestik, noodipea, noodivars.
	2. klass Astmerida, astmetrepp, punkt noodivälduse pikendajana.
	3. klass Meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kahekordne taktijoon.

Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor.	1. klass Rahvalaul, rahvapill, rahvatants.
	2. klass Dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor.
	3. klass Koorijuht, koor, ansambel, eeslaulja.
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng.	1. klass Marss, polka, valss, muusikapala.
	2. klass Eelmäng, vahemäng, kaasmäng, ostinato.
	3. klass Salm, refrään, kaanon.
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: rütm, meloodia, tempo, kõlavärv, vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat.	1. klass Rütm, meloodia.
	2. klass Tempo, kõlavärv, vaiksel, valjult.
	3. klass Piano, forte, fermaat.
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: laulurepertuaariga tutvustatakse märke latern, segno, volt.	1. klass Latern.
	2. klass Segno.

	3. klass Volt.
--	-------------------

Õppekäigud

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil.	1. klass Õppekäikudel kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse avaldamine suuliselt.
	2. klass Õppekäikudel kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse avaldamine suuliselt ning mingil kunstilisel viisil
	3. klass Õppekäikudel kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse avaldamine suuliselt ja kirjalikult ning vabalt valitud looval (kunstilisel) viisil.
Kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.	1. klass Suuliselt arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.
	2. klass Suuliselt arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.
	3. klass

Suuliselt ja kirjalikult arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.

Õppesisu ja õpitulemused II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb rõõmu nii iseseisvast kui ka ühisest muusikategevusest ja väärtustab musitseerimist;
- 2) teadvustab ja hindab oma muusikavõimeid, arendab neid muusikategevustes – laulmises, pillimängus, omaloomingus ja muusikalises iikumises;
- 3) kuulab süvenenult Eesti ja teiste rahvaste muusikat ning arutleb muusika üle;
- 4) osaleb aktiivselt muusikaloomes, katsetab oma ideid erinevates muusikategevustes ja sobivates digikeskkondades, on püsiv lahendusi otsides;
- 5) suhtub lugupidavalt enda ja kaaslaste loomingusse, põhjendab ning analüüsib oma arvamusi ja valikuid;
- 6) mõistab enda seotust Eesti kultuuripärandiga ja väärtustab laulupidu;
- 7) märkab ja teadvustab kultuurilist mitmekesisust ning suhtub lugupidavalt eri rahvuskultuuridesse;
- 8) leiab muusikainfot eri teabeallikatest ning käitub vastutustundlikult virtuaalmaailmas;
- 9) väärtustab loojat ja loomingut ning on teadlik autoriõigusest;
- 10) väärtustab teadmisi ja oskusi muusikategevustes, rakendades muusikalist kirjaoskust (helivältsused, rütmifiguurid ja pausid):

taktimõõt 4/4, C ja eeltakt, duur-, moll-helilaad, helistikud C-a, G-e, F-d; muusikalised oskussõnad vastavalt valitud teemadele).

Muusika õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

Õpitulemused

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab hääle isikupära arvestades võimalikult puhta intonatsiooniga, loomuliku kehahoiu, hingamise ja selge diktsiooniga ning väljendusrikkalt;
- 2) laulab eesti vanemat ja uuemat rahvalaulu, ühe- ja kahehääelseid laule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule;
- 3) väärtustab ühislaulmist, laulab peast kooliastme ühislaulu: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eesti lipp“ (E. Võrk), „Kui Kungla rahvas“ (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas“ (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas“ (eesti rahvalaul), „Püha öö“ (F. Gruber), „Majakene mere ääres“ (Ü. Vinter);
- 4) osaleb laulupeotraditsiooni edasikandmisel koorilaulja või kuulajana ning analüüsib kogetut suuliselt ja kirjalikult;
- 5) rakendab lauldes muusikalist kirjaoskust, kasutab laulu õppides relatiivseid astmeid.

Pillimäng

Õpilane:

- 1) süvendab I kooliastmes omandatud pillimänguoskusi ning mängib keha-, rütmi- ja plaatpille (valdavalt kaasmängudes);
- 2) musitseerib muusikateadmisi ja -oskusi kasutades plokkflöödil ja/või väikekandelil või muul meloodiapillil; rakendab pillimängus digivõimalusi;
- 3) seostab absoluutseid helikõrgusi noodipildis klaviatuuri ja/või õpitava muusikainstrumendiga;
- 4) rakendab muusikalist kirjaoskust musitseerides üksi ja erinevates pillikoosseisudes.

Muusikaline liikumine

Õpilane:

- 1) tunnetab, analüüsib ja väljendab liikumise kaudu muusika väljendusvahendeid (meloodia, dünaamika, tempo, muusikavorm) üksi ja/või rühmas;
- 2) väljendab liikumise kaudu Eesti ja teiste maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid ning lihtsamaid tantse;
- 3) rakendab liikumises muusikateadmisi.

Omalooming

Õpilane:

- 1) julgeb loomeideedega katsetada ning eksida; on lahendusi otsides püsiv ja järjekindel;
- 2) loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel ning digivahenditel; esitleb neid üksi või rühmas;
- 3) improviseerib astmemudelitele tuginedes;
- 4) loob muusikale lihtsaid tekste (regivärsse, laulusõnu jne);
- 5) loob muusikateadmisi ja -oskusi rakendades üksi ja/või rühmas lihtsa instrumentaalpala, esitab seda.

Muusika kuulamine ja muusikalugu

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja analüüsib kuulatud muusikat muusika oskussõnavara ja kirjaoskust kasutades;
- 2) tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu liike, rahvapille ja -tantse, teab oma kodukoha ja Eesti rahvamuusika sündmusi;
- 3) otsib infot ning uurib kuulatud heliteoste autorite ja kodukoha loomeinimeste loometegevust ning tutvustab seda kaaslastele;
- 4) kuulab ning võrdleb hääle- ja kooriliike; tunneb kodukoha koore ja dirigente ning tuntumaid Eesti koore;
- 5) eristab kuuldeliselt sümfooniaorkestri pillirühmi;
- 6) analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid kontserte ning muusikalavastusi suuliselt ja kirjalikult, annab kuuldule ja nähtule hinnangu ning jagab kogemusi kaaslastega;
- 7) rakendab muusikat kuulates muusikalist kirjaoskust.

Muusikaline kirjaoskus

Õpilane:

- 1) mõistab alljärgnevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes;

- 2) mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja eeltakti tähendust ning arvestab neid muusitseerides;
- 3) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega);

4) mõistab viiulivõtme ja absoluutsete helikõrguste g–G2 tähendust ning kasutab neid musitseerides;

5) mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C–a, G–e, F–d tähendust ning kasutab neid musitseerides;

6) mõistab oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:

eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekarr, paralleelhelistikud; vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpret, improvisatsioon; tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid); tempo, andante, moderato, allegro, largo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo.

Õppekäigud

Õpilane:

arutleb ja avaldab arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil; kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.

Muusika õppesisu II kooliastmes

II kooliastmes tähtsustub töö õpilaste individuaalsete muusikaliste võimete arendamisel ning rakendamisel erinevates muusikalistes tegevustes. Olulised osaoskused on laulmine ja pillimäng. Klassitunnis lauldakse a cappella ja saatena ühe- ja kahehäälselt, kooris kahe- ja kolmehäälselt. Pillimänguoskusi süvendatakse erinevates pillikoosseisudes ning arendatakse edasi kuuekeelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid.

Muusikalises liikumises on põhirõhk eesti rahvatantsudel ning teiste rahvaste muusika karakteri väljendamisel liikumise abil. Muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse muusikalise omaloomingu kaudu. Muusika kuulamisega arendatakse muusikalist analüüsivõimet ja võrdlusoskust. Tähtis on osata kasutada muusika oskussõnu arvamuse avaldamisel ja põhjendamisel. Võimaluse korral kuulatakse ka paikkondlike heliloojate ning interpretide loomingut.

Muusikalist kirjaoskust omandatakse muusikaliste osaoskuste kaudu ning seda rakendatakse mitmesugustes muusikalistes tegevustes.

Õpilaste muusikalise eneseväljenduse oskust arendatakse nii muusikatunnis kui ka klassi- ja koolivälises tegevuses (koorid, solistid, pillikoosseisud jms).

Muusika kuulamise kogemuse ning kontserdikultuuri kujundamiseks ja silmaringi avardamiseks külastatakse kontserte ning muusikaetendusi ja käiakse õppekäikudel.

Enese ja kaaslaste hindamise kaudu õpitakse tundma üksteise võimeid, oskusi ning eripära.

Õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel II kooliastmes klassiti

Laulmine

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; on teadlik häälehoiu vajadusest.</p> <p>Rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid ükski ja rühmas lauldes.</p> <p>Laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälsid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.</p>	<p>4., 5. ja 6. klass</p> <p>Laulmine klassis oma hääle omapära arvestades ühe- või kahehäälselt (kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laule a cappella ja saatega). Laulmine koolikooris ja/või erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes tunnis ning tunnivälises tegevuses. Lauupeo traditsiooni ja tähenduse mõistmine.</p>
<p>Seostab relatiivseid helikõrgusi (astmeid) absoluutsete helikõrgustega g-G2</p>	<p>4. klass</p> <p>Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI).</p>
	<p>5. ja 6. klass</p>

	Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA ₁ , SO ₁ , JO ¹ , LE, NA, DI). Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega.
Laulab peast kooliastme ühislaulu: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eesti lipp“ (E. Võrk), „Kas tunned maad“ (J. Berad), „Kui Kungla rahvas“ (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas“ (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas“ (eesti rahvalaul), „Püha öö“ (F. Gruber).	4. klass „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Kas tunned maad“ (J. Beerat), „Kui Kungla rahvas“ (K. A. Hermann).
	5. klass „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eesti lipp“ (E. Võrk), „Mu isamaa armas“ (Saksa rahva laul), „Meil aia äärne tänavas“ (Eesti rahva laul).
	6. klass „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Püha öö“ (F. Gruber).

Pillimäng

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinato'des. Rakendab musitseerides 6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid. Seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga.	4. klass Orffi pedagoogika – kaasmängud, ostinatod, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid. Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid. Absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus. Süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.
	5. klass

Kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.	Helistikke ja toonika kolmkõlade C-duur, a-moll seostamine pillimänguga.
	6. klass Helistikke G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga.

Muusikaline liikumine

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi. Tantsib eesti laulu-ja ringmänge.	4. klass Orffi pedagoogika. Eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulike karakterite väljendamine: Eesti, Vene.
Väljendab liikumise kaudu eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulikke karaktereid.	5. klass Orffi pedagoogika. Eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulike karakterite väljendamine: (valikuliselt) Soome, Läti, Leedu, Rootsi, Norra.
	6. klass Orffi pedagoogika. Eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulike karakterite väljendamine: (valikuliselt) Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari, Saksa.

Omalooming

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
	4. klass

Loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel.	Orffi pedagoogika –omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid. Omaloomingus üksinda ning koos musitseerides omandatud muusikaliste oskuste ja teadmiste kasutamine. Lihtsamate pillide valmistamine.
Kasutab improvisatsioonides astmemudeleid.	
Loob tekste: regivärsse, lihtsamaid laulusõnu jne.	5. klass
Kasutab muusika karakteri ja meeleolu väljendamiseks loovliikumist.	Ideede esitamine ja oma loovuse võimetekohane rakendamine nii sõnalises kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes.
Julgeb loomeideedega katsetada	6. klass
	Infotehnoloogia võimaluste kasutamine ideede esitamisel ja oma loovuse võimetekohasel rakendamisel nii sõnalises kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes.

Muusika kuulamine ja muusikalugu

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi.	4. klass
Iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara.	Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: meloodia, rütm, tempo. Kuulatava muusikapala iseloomustamine ja põhjendamine kasutades õpitut oskussõnavara.
	5. klass
	Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: dünaamika, tämber. Kuulatava muusikapala

	iseloostamine ja põhjendamine kasutades õpitut oskussõnavara.
	6. klass Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: vorm. Kuulatava muusikapala iseloostamine ja põhjendamine kasutades õpitut oskussõnavara.
Kuulab ning võrdleb vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); koore ja dirigente kodukohas; tuntumaid Eesti koore; teab Eesti laulupidude traditsiooni.	4. klass Sopran metsosopran, alt, tenor, baritone, bass.
	5. klass Kooriliigid (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor).
	6. klass Tuntumad Eesti koorid. Eesti laulupidude traditsioonid.
Kuulab ning eristab instrumentaalmuusikat: pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid) ja sümfooniaorkestrit.	4. klass Klahv- ja keelpillid.
	5. klass Puhk- ja löölpillid.
	6. klass Sümfooniaorkester.
Tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse; oskab nimetada eesti rahvamuusika suursündmusi.	4. klass Eesti rahvalaulud.
	5. klass

	Eesti rahvapillid ja –tantsud.
	6. klass
	Eesti rahvamuusika suursündmused.
On tutvunud Soome, Vene, Läti, Leedu, Roots, Norra, Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari või Saksa muusikatraditsioonidega ja suhtub neisse lugupidavalt.	4. klass Vene , Läti , Leedu, Soome.
	5. klass
	Rootsi, Norra, Suurbritannia, Iiri.
	6. klass
	Poola, Austria, Ungari, Saksa.
Teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega.	4., 5. ja 6. klass Autorluse mõiste. Muusikanäidete leidmine internetist ja nende korrektne kasutamine.

Muusikaline kirjaoskus

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Mõistab allolevate helivältuste , rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:	4. klass Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid:
	
Mõistab taktimõõtude 2/4 , 3/4 , 4/4 ja eeltakti tähendust ning arvestab neid musitseerides.	2/4,3/4 ja 4/4 taktimõõtude tähenduse mõistmine ja arvestamine musitseerimisel.
Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning seostab neid	5. klass Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid:

absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega).	
Mõistab viulivõtme ja absoluutsete helikõrguste g-G2 tähendust ning kasutab neid musitseerides.	Helilaadi ja helistiku eristamine ja kasutamine, helistikud C - a;
Mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C-a, G-e, F-d tähendust ning kasutab neid musitseerides.	6. klass Rütmifiguurid: Noodist astmetel SO, MI, RA, JO, RA ₁ , SO ₁ , JO ₁ , LE, NA, DI laulmine, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides. Helistikud G – e, F – d. Kaheksandik taktimõõdu tutvustamine laulurepertuaarist tulenevalt.
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas: eeltakt, viulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed	4. klass Eeltakt, viulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad.
helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekarr, paralleelhelistikud.	5. klass Absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid. 6. klass Diees, bemoll, bekarr, paralleelhelistikud.
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:	4. klass Vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpret, improvisatsioon.

vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon.	5. klass Tempo: andante, moderato, allegro, largo, ritenuto.
tämbel, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid).	Tämbel, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid).
tempo, andante, moderato, allegro, largo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo.	6. klass Dünaamika: piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo.

Õppekäigud

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil.	4., 5. ja 6. klass Suuliselt, kirjalikult ja muul looval viisil (visuaalne kunst, dramatiseering, loovliikumine jms) oma arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.

Õppesisu ja õpitulemused III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) huvitub muusikast kui kunstiliigist, väärtustab muusikat ning muusikategevust kultuuri ja igapäevaelu rikastajana;
- 2) teadvustab muusika võimalusi vaimse, füüsilise ja emotsionaalse tasakaalu loomisel;
- 3) osaleb aktiivselt muusitseerimises: tegutseb koos teistega, vastutab enda tegevuse eest rühmas (klassis, kooris, ansambelis);

- 4) arendab loomeideid muusikalise eneseväljenduse kaudu: katsetab ideid muusikategevustes, leiab lahendusi esile kerkinud probleemidele, hindab isikupära ja erinevaid lahendusi ning on püsiv ja järjekindel;
- 5) tunnetab ja rakendab liikudes muusika karakterit ja väljendusvahendeid;
- 6) väärtustab kodukoha ja Eesti muusikapärandid ning nüüdismuusikat, on traditsioonide edasikandja laulja ja/või pillimängijana ning osaleb laulupidudel;
- 7) teadvustab muusikat kui kultuuridevahelist suhtluskeelt, väärtustab kultuurilist mitmekesisust;
- 8) tegutseb eetiliselt ja ohutult (sh autoriõigust arvestades) nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnades, suhtub kriitiliselt infotehnoloogia ja meedia loodud keskkonnasse;
- 9) valib endale meelepärase(d) muusikaga tegelemise viisi(d), hindab oma kogemust ja jagab seda kaaslastega;
- 10) teadvustab, et teadlikuma musitseerimise aluseks on muusikaline kirjaoskus, mille hulka kuuluvad heliväljendused, rütmifiguurid ja pausid
Kaheksandiktaktimõõt, laulurepertuaarist tulenevalt; ühe võtmemärgiga helistikud ja repertuaarist tulenevalt kahe võtmemärgiga helistikud; bassivõti repertuaarist tulenevalt; muusikalised oskussõnad vastavalt valitud teemadele;
- 11) mõistab, kuidas huvi muusika vastu ning muusikaoskused võimaldavad kujundada sellest elukestva harrastuse või elukutse.

Muusika õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

Õpitulemused

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili, järgib häälehoitu häälemurdeperioodil;
- 2) mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid laulu õppimisel;
- 3) kasutab muusikalisi teadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes;
- 4) osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti;
- 5) laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehääelseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;

6) laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm” (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri” (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään” (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast” (Ü. Vinter), „Saaremaa vals” (R. Valgre), „Kalevite kants” (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles” (V. Ojakäär).

Pillimäng

Õpilane:

- 1) kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või kuuekeelset väikekannelt kaasmängudes ja/või ostinatodes;
- 2) rakendab musitseerides kitarri lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus;
- 3) kasutab muusikat esitades muusikalisi teadmisi ja oskusi.
- 4) uurib pillide tämbrilisi omadusi, valib ansamblesse sobivad pillid ja põhjendab oma valikut;
- 5) süvendab I ja II kooliastmes omandatud pillimänguoskust, rakendab muusikalist kirjaoskust, musitseerides üksi ja eri pillikoosseisudes.

Muusikaline liikumine

Õpilane:

- 1) võrdleb eri maade rahvamuusika karakterit ja väljendab seda liikumise kaudu;
- 2) tunneb muusikat kuulates ära erinevad muusikavormid ning väljendab neid loovliikumise või improvisatsiooni kaudu;
- 3) leiab erinevaid muusikalise liikumise viise, valib muusika karakteriga sobiva väljenduse ning põhjendab oma valikuid (nt rokk, džäss, hip-hop, rahvaste muusika jm);
- 4) rakendab liikumises muusikateadmisi.

Omalooming

Õpilane:

- 1) loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- 2) loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või ostinatosid keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- 3) loob tekste (regivärsse, laulusõnu jne);
- 4) väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.
- 5) analüüsib enda ja kaaslaste loomingut, võrdleb loodut ning annab sellele hinnangu;
- 6) rakendab omaloomingus muusikalist kirjaoskust.

Muusika kuulamine ja muusikalugu

Õpilane:

- 1) kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust;
- 2) eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat;
- 3) eristab kõla ja kuju järgi keel-, puhk-, löök- ja klahvpille ning elektrofone ja pillikoosseise;
- 4) teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi (sh paikkondlikke);
- 5) tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi;
- 6) on tutvunud Eesti ning valikuliselt Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt;
- 7) arutleb muusika üle muusika sõnavara kasutades, võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda seisukohti nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 8) tunneb autoriõigusi ja nendega kaasnevat kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis).

Muusikaline kirjaoskus

Õpilane:

- 1) mõistab alljärgnevate heliväljenduste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes;

- 2) mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;
- 3) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed);
- 4) mõistab helistike C–a, G–e, F–d (repertuaarist tulenevalt D–h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides;
- 5) teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt;
- 6) mõistab oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas.

elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused; ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel; rondo, variatsioon; pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika.

Õppekäigud

Õpilane:

- 1) arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;
- 2) kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusika oskussõnavara.

Muusika õppesisu III kooliastmes

III kooliastmes on tähelepanu keskmes õpilaste iseseisva muusikalise mõtlemise süvendamine ning muusikaliste võimete edasiarendamine ja rakendamine muusikalistes tegevustes, kasutades erinevaid õppevorme ning -meetodeid. Klassitunnis lauldakse nii ühe- kui ka mitmehäälselt, kooris kahe- või kolmehäälselt. Süvendatakse pillimänguoskusi ning avardatakse musitseerimisvõimalusi erinevates pillikoosseisudes, omandatakse akustilise kitarriga akordmänguvõtteid.

Laulmine ja pillimäng pakuvad muusikalise omaloomingu ning loominguliste ideede elluviimise võimalusi nii üksi kui ka rühmatööna. Õpilaste huvi toetamiseks pop- ja rokkmuusika vastu tuleks leida koolis ansambli mängu harrastamise võimalusi.

Muusikat kuulates on tähtis kujundada kuuldu põhjal oma arvamus ning seda argumenteeritult põhjendada nii suuliselt kui ka kirjalikult, toetudes muusika oskussõnavarale.

Muusikalist kirjaoskust omandatakse muusikaliste osaoskuste kaudu ning seda rakendatakse erinevates muusikalistes tegevustes.

Õpilaste isikupärast esinemisoskust toetatakse nii muusikatunnis kui ka klassi- ja koolivälises tegevuses (koorid, solistid, pillikoosseisud jms).

Et arendada kuulamiskogemust, kujundada kontserdi küllastamise kultuuri ning avardada silmaringi, külastatakse kontserte ja muusikaetendusi ning käiakse mitmesugustel õppekäikudel, kohtutakse paikkonna, aga ka Eesti tuntud heliloojate ja interpreetidega.

Enese ja kaaslaste hindamise kaudu õpitakse tundma ja austama üksteise võimeid, oskusi ning eripära.

Õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel III kooliastmes klassiti

Laulmine

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoide häälemurdeperioodil.</p> <p>Kasutab teadlikult muusikalisi teadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes.</p> <p>Laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehääelseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.</p> <p>Osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p> <p>Õpilaste muusikaliste võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (ansamblid, koorid). Laulude õppimine: noodi järgi astmenimedega, kuulmise ja noodi järgi astmenimedega, kuulmise järgi. Vestlused laulu sisu, helilooja, teksti autori ja kasutatud väljendusvahendite teemal.</p>
<p>Väärtustab ja hindab ühislaulmise traditsiooni, laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Kalevite kants“ (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär).</p>	<p>7. klass</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort)</p> <p>8. klass</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter).</p> <p>9. klass</p>

	„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Kalevite kants“ (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär).
Mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid meloodiat õppides.	7., 8. ja 9. klass Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA ₁ , SO ₁ , JO ¹ , LE, NA, DI). Absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete helikõrgustega (g-G ²). Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega.

Pillimäng

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või 6-keelset väikekannelt kaasmängudes ja/või ostinato'des.	7., 8. ja 9. klass Orffi pedagoogika – kaasmängud, ostinatod, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid.
Rakendab musitseerides kitari lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus.	Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid. Absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus. Helistike C-duur, a-moll; G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga; D-h repertuaarist lähtuvalt.
Kasutab muusikat esitades muusikalisi teadmisi ja oskusi.	Süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.
Uurib pillide tämbrilisi omadusi, valib ansamblisse sobivad pillid ja põhjendab oma valikut;	

Muusikaline liikumine

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>Tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid.</p> <p>Tunneb muusikat kuulates ära erinevad muusikavormid ning väljendab neid loovliikumise või improvisatsiooni kaudu; leiab erinevaid muusikalise liikumise viise, valib muusika karakteriga sobiva väljenduse ning põhjendab oma valikuid (nt rokk, džäss, hip-hop, rahvaste muusika jm); rakendab liikumises muusikateadmisi.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p> <p>Orffi pedagoogika. Üksi ja rühmas musitseerides omandatud muusika teadmiste rakendamine ning erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideede väljendamine (nt liikumises).</p>
<p>Väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid.</p>	<p>7. klass</p> <p>Prantsuse, Itaalia, Hispaania (valikuliselt).</p>
	<p>8. klass</p> <p>Põhja- ja Ladina-Ameerika (valikuliselt).</p>
	<p>9. klass</p> <p>Aafrika ja Idamaad (valikuliselt).</p>

Omalooming

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>Loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p>

<p>Loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel.</p> <p>Kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid).</p> <p>Loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne.</p> <p>Väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.</p> <p>analüüsib enda ja kaaslaste loomingut, võrdleb loodut ning annab sellele hinnangu</p>	<p>Orffi pedagoogika –omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid. Rondo- ja variatsioonivorm.</p> <p>Lihtsamate pillide valmistamine. Loominguliste ideede rakendamine arvutil olemasolevaid muusikaprogramme (noodistusprogramme) kasutades.</p>
--	---

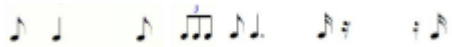
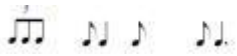
Muusika kuulamine ja muusikalugu

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p> <p>Erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse (2- ja 3- osaline lihtvorm, variatsiooni- ja rondovorm) analüüsimine. Kirjalike tööde (essee, analüüs, uurimus, retsensioon, referaat, plakat) ja power-point esitluste koostamine ja ettekandmine.</p>
<p>Eristab kõla ja kuju järgi keel-, puhk-, löök- ja klahvpille ning elektrofone ja pillikoosseise</p>	<p>7. klass</p> <p>Eristab kõla ja kuju järgi: keelpillid: poogenpillid viiul, viola e altviul, tšello, kontrabass, näppepillid harf, kitarr; puhkpillid:</p>

<p>Teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi.</p>	<p>puupuhkpillid flööti, klarnet, saksofon, oboe, fagott; vaskpuhkpillid: trompet, metsasarv, tromboon, tuuba; löökpillid: kindla helikõrgusega timpan, ksülofon; ebamäärase helikõrgusega (rütmipillid) suur trumm, väike trumm, taldrikud jt; klahvpillid: klaver, klavessiin, orel, akordion; elektrofonid: süntesaator, elektriklaver.</p> <p>Teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete.</p>
	<p>8. klass</p> <p>Eristab kõla järgi pillikoosseise: orkestreid: (sümfoonia, puhkpilli-, keelpilli-, rahvapilliorkester); ansamblid: (keelpillikvartett, pop- ja džässansambel).</p> <p>Teab nimetada tuntud dirigente, ansambleid ja orkestreid.</p>
	<p>9. klass</p> <p>Eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat (ooperi, opereti, muusikali ja balleti).</p> <p>Teab nimetada tuntud muusika suursündmusi.</p>
<p>On tutvunud Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt.</p> <p>Tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi.</p>	<p>7. klass</p> <p>Eesti, Prantsuse, Itaalia, Hispaania.</p> <p>8. klass</p> <p>Eesti (kaasaegne), Põhja- ja Ladina-Ameerika.</p> <p>9. klass</p>

	Eesti pärimusmuusika kaasaegsed tõlgendused, Aafrika ja Idamaad.
Arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades; võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult. Eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat.	7. klass Pop- ja rokkmuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.
	8. klass Filmi- ja lavamuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.
	9. klass Džässmuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.
Tunneb autoriõigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis).	7., 8. ja 9. klass Eestis kehtiva autorikaitse seaduse põhipunktidega tutvumine. Intellektuaalse omandi kasutamine internetis.

Muusikaline kirjaoskus

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: 	7. klass Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid: 2/4, 3/4, 4/4 taktimõõt.

<p>Mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides.</p> <p>Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed).</p> <p>Mõistab helistike C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides.</p> <p>Teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt.</p>	<p>8. klass</p> <p>Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid:</p> <p>Helistikud C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h).</p>
	<p>9. klass</p> <p>Laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõtu ja D-h helistik. Bassivõti ja selle rakendamine musitseerimisel.</p>
<p>Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:</p> <p>elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused; ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel;</p> <p>rondo, variatsioon; pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika.</p>	<p>7. klass</p> <p>Pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika, rondo, variatsioon.</p> <p>8. klass</p> <p>Ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel.</p>
	<p>9. klass</p> <p>Elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused.</p>

Õppekäigud

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil. Kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.	7., 8. ja 9.klass Suuliselt, kirjalikult ja muul looval viisil (visuaalne kunst, dramatiseering, loovliikumine jms) oma arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.

AINEVALDKOND LOODUSAINED

Üldalused

Valdkonnapädevus

Loodusainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilaste loodusteaduslikku pädevust, millega taotletakse, et õpilane:

- 1) huvitub keskkonnast ja selle uurimisest ning loodusteaduste õppimisest;
- 2) rakendab loodusainetes omandatud teadmisi ja oskusi keskkonna objektide, nähtuste ja nendevaheliste põhjuse-tagajärje seoste selgitamiseks ning analüüsimiseks, kasutades loodusteadustele omast keelt ning loodusteaduslikke mudeleid;
- 3) märkab, sõnastab ja lahendab igapäevaeluga seotud probleeme, teeb põhjendatud otsuseid ning kasutab loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 4) sõnastab loodusteadustega seotud uurimisküsimusi, kavandab ja korraldab uuringut, järgides ohutusnõudeid, ning teeb tõenduspõhiseid järeldusi;
- 5) leiab infot loodusteaduste ja tehnoloogia kohta erinevatest allikatest ning hindab selle usaldusväärsust; kasutab õppimiseks, andmekogumiseks ning koostööks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 6) mõistab teaduse olemust, olulisust ja piiranguid, loodusteaduste ja tehnoloogia seoseid ning riske;
- 7) väärtustab elurikkust ja jätkusuutlikku arengut, käitub turvaliselt ning järgib tervislikke eluviise;
- 8) teab loodusteaduste ja tehnoloogiaga seotud karjäärivõimalusi ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonda kuulub viis õppeainet, millest loodusõpetust õpitakse 1.–7. klassis, bioloogiat ja geograafiat alates 7. klassist ning füüsikat ja keemiat alates 8. klassist. Ainekavades kirjeldatud õpitulemuste saavutamiseks on õppeainete arvestuslikud nädalatunnid kooliastmeti järgmised (vt ka üldosa):

Õppeaine	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Loodusõpetus	5	7	2
Bioloogia	-	-	5,5
Geograafia	-	-	5,5
Füüsika	-	-	4
Keemia	-	-	4

Õppeainete nädalatundide jagunemine kooliastmete sees ja õppesisu klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas arvestusega, et õpitulemused ning kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud on saavutatavad.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Loodusteaduslik pädevus, mille all mõistetakse loodusteaduslikke teadmisi, uurimis- ja probleemi lahendamise oskusi ning jätkusuutlikku arengut väärtustavaid hoiakuid, on tänapäeval kõigile vajalik. See aitab märgata igapäevaelu probleeme ning teha arukaid ja põhjendatud otsuseid, kasutades loodusteaduslikke teadmisi ja oskusi. Lisaks isiklikus elus hakkamasaamisele võimaldab loodusteaduslik pädevus eneseteostust tööl, sest tööjõuturul kasvab järjest vajadus loodusteaduste ja tehnoloogia valdkonnas töötavate loovate, kriitiliselt mõtleivate ning oma teadmisi ja oskusi pidevalt täiendavate inimeste järele.

Loodusteadusliku pädevuse tuumaks on loodusteaduslik maailmapilt, teaduslik mõtlemisviis ning seda väärtustav suhtumine, mida iseloomustab uudishimu ümbritsevate nähtuste vastu, avatud, kuid kriitiline mõtlemine ning järjekindel pürgimine tõenduspõhiste ja erapooletute teadmiste poole. Kontseptuaalne ainealane arusaamine kujuneb ainult siis, kui uued teadmised seotakse olemasolevate teadmiste ja kogemustega ning teistes loodusainetes õpituga. Otseselt tajutava maailma kirjeldamise kõrval õpitakse objekte ja nähtusi järk-järgult kirjeldama mikro- ja megatasandil ning kasutama loodusteaduslikke sümboleid. Oluline on arusaamise kujunemine nähtuste põhjuse-tagajärje seostest ning õpitu üldistamine ja ülekandmine uude konteksti. Üldistamisele aitavad kaasa mitmesugused loodusteaduslikud mudelid, mille all mõistetakse füüsilisi objekte, jooniseid, kaarte, mõistekaarte, matemaatilisi kujutusviise, analoogiaid ning arvutisimulatsioone. Mudelid aitavad loodusteaduslikke objekte ja nähtusi mõista, uurida ja selgitada ning teha objektide ja süsteemide käitumise kohta järeldusi ning

ennustusi. Õpilased koostavad ise mudeleid, kusjuures õpetaja peaks aitama õpilastel mõista mudelite piiranguid. Loodusvaldkonna ainete õppimine aitab õpilastel tajuda teaduse ning teaduslike teadmiste olemust. See tähendab eelkõige, et teaduslikud teadmised on tõenduspõhised ning täpsemate ja kaalukamate uurimistulemuste ilmnenemise korral ümberlükata – need asjaolud eristavad teaduslikke teadmisi isiklikest, religioossetest, poliitilistest vm tõekspidamistest. Õpilased peaksid mõistma, et teaduslikud seisukohad muutuvad ajas ning arenevad maailma järjest täpsema ja objektiivsema kirjeldamise poole. Tähtis on aru saada teaduse piirangutest, mis tähendab, et tehtud järeldused kehtivad üksnes korraldatud uurimuse kohta. Tulemuste kontekstist väljarebimine ehk liigne üldistamine või lihtsustamine võib viia mittekehtivate järeldusteni. Kõigis loodusvaldkonna aineis arendatakse õpilaste uurimisoskusi, mis hõlmavad objektide ning nähtuste vaatlemist, probleemide määratlemist, taustinfo kogumist ja analüüsimist, uurimisküsimuste ja hüpoteeside sõnastamist, katsete kavandamist ning korraldamist, usaldusväärsete andmete kogumist, nende analüüsi, tõlgendamist ja kehtivate järelduste tegemist.

Uurimisoskuste omandamise üldisem eesmärk on kasutada neid igapäevaelus, aidates õpilastel teha isiklikus elus arukaid ning kaalutletud otsuseid. Loodusaineid õppides arenevad õpilaste suhtlusoskused. Infoühiskonnas on järjest tähtsamad loodusteadusliku info otsimise, sellest arusaamise ning tõlgendamise oskused. Sotsiaalmeedia ning alternatiivsete infoallikate järjest suureneva kasutamise tingimustes tuleb õpilasi aidata eristada usaldusväärset ning tõenduspõhist infot kellegi isiklikust arvamusest. Õpilaste eneseväljendusoskused arenevad uurimistulemuste, projektitööde vm suulise esitlemise ja kirjaliku teksti loomise kaudu. Samuti areneb nende oskus arutleda probleemide üle ning põhjendada oma pakutud lahendusi, lähtudes loodusteaduslikest, sotsiaalsetest, majanduslikest, eetilistest jm vaatenurkadest.

Loodusainete tundides on olulisel kohal väärtuste mõtestamine, st nende üle arutlemine, nende põhjendamine või õigustamine, lähtudes nii õpilase isiklikust kui ka teiste vaatenurgast ning õppides arvestama eri seisukohti. Tähtis on kujundada mõistmine, et ühiskond saab jätkusuutlikult areneda ainult siis, kui kõik me panustame elurikkuse säilimisse ja elamisväärsele elukeskkonda. Et õpilased sooviksid jätkata õpinguid loodusteaduste ja tehnoloogia erialadel, peaks neil olema ülevaade nende erialade mitmekesisusest ja eripärast. Juba põhikoolis tuleb aidata õpilastel seada isiklike ainealaseid eesmärke, et võimaldada edasiõppimist järgmises kooliastmes ning teha esmaseid elukutsevalikuid.

Loodusainete omavahelise lõimingu kujuneb õpilastel arusaam loodus- ning tehiskeskkonnast kui terviksüsteemist ja iga loodusaine osast selles tervikus. Loodusaineid lõimitakse kolmel tasandil: loodusteadusliku pädevuse kujundamise, kattuva õppesisu ehk temaatilise lõimumise ning kooli õppekava ja loodusainete õpetajate koostöö kaudu.

Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Loodusvaldkonna õppeainete õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaüleselt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi eri olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline aineõpetajate süsteemne ja järjepidev koostöö. Üldpädevuste kujundamise ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ning rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

Riikliku õppekava tähenduses on pädevus asjakohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või -valdkonnas tulemuslikult toimida. Pädevused jagunevad üld- ja valdkonnapädevusteks.

Üldpädevused on aine- ja valdkonnaülesed pädevused, mis on väga olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel. Üldpädevused kujunevad kõikide õppeainete kaudu, aga ka tunni- ja koolivälises tegevuses ning nende kujunemist jälgitakse ja suunatakse õpetajate ning kooli ja kodu ühistöös.

Loodusained toetavad üldpädevuse kujunemist ja lõimimist erinevate õpitegevuste kaudu. Pädevusi arendatakse probleemide lahendamise ja uurimusliku õppe rakendamisega: õpilased omandavad oskused leida loodusteaduslikku infot, sõnastada probleeme ja uurimisküsimusi, planeerida ja teha katsed või vaatlust, analüüsida, tõlgendada ning esitada tulemusi. Õpipädevuse arengut toetavad IKT-põhised õpikeskkonnad, mis kiire ja individualiseeritud tagasiside kaudu võimaldavad rakendada erinevaid õpistrateegiaid.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Ainevaldkond võimaldab kujundada kõiki üldpädevusi igapäevases õppes nii teooria kui ka praktiliste tegevuste kaudu. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – sidumisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Loodusaineid õpetades kujundatakse õpilaste suhtumist teadusesse, arendatakse huvi loodusteaduste vastu, süvendatakse säästlikku hoiakut keskkonna, sh kõige elava suhtes ja väärtustatakse jätkusuutlikku, vastutustundlikku ning tervislikku eluviisi.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Dilemmasid lahendades ning kaalutletud otsuseid tehes arvestatakse loodusteaduslikke seisukohti ja inimühiskonnaga seotud aspekte – õiguslikke, majanduslikke ning eetilisi-moraalseid seisukohti. Sotsiaalse pädevuse saavutamist toetavad aktiivõppemeetodid.

Enesemääratluspädevus. Toetatakse õpilase eneseanalüüsivõime kujunemist ja oskust hinnata oma nõrku ning tugevaid külgi. Käsitledes inimorganismi eripära ja kohta keskkonnas, õpitakse lahendama oma vaimse ning füüsilise tervisega ja igapäevaeluga seonduvaid probleeme.

Õpipädevus. Probleemülesandeid lahendades ja uurimuslikku õpet rakendades omandavad õpilased oskused leida loodusteaduste kohta infot, sõnastada probleeme ja uurimisküsimusi, plaanida ja teha katsed või vaatlust, analüüsida, tõlgendada ning esitada tulemusi. Õpipädevuse arengut toetab IKT-põhiste õpikeskkondade ja uute tehnovahendite kasutamine. Suhtluspädevus. Kirjaliku ja suulise suhtluse, dilemmade ning sotsiaalteaduslike probleemide lahendamise ja loodusteaduste kohta info otsimise ning interpreteerimise kaudu arendatakse loodusteadusliku keele korrektset kasutamist ja oskust arusaadavalt edastada loodusteaduslikku teavet.

Matemaatika-, loodusteaduste- ning tehnoloogiaalane pädevus. Loodusainete õppimisel kujundatakse oskust ära tunda loodusteaduslikke küsimusi, mõista loodusteaduslikke nähtusi, teaduse ja tehnoloogia arengu tähtsust ning mõju ühiskonnale ja teha tõendus põhiseid otsuseid. Kõigis loodusainetes rakendatakse mõõtmistulemuste analüüsimisel ja tulemuste üldistamisel matemaatilisi oskusi ning omandatakse oskused kasutada õppes ja igapäevaelus uusi tehnoloogilisi lahendusi.

Ettevõtlikkuspädevus. Loodusainete õppimisega kujundatakse õpilastes loovust ja oskust seada eesmärged ning teha eesmärkide saavutamiseks koostööd. Õpitakse valima ideede elluviimiseks sobivaid ja uuenduslikke meetodeid, võtma vastutust ning viima tegevusi lõpule. Ettevõtlikkusele paneb tugeva aluse probleemipõhine õpe ja loodusteaduslike teadmiste ning oskuste olulisuse teadvustamine. Õpilaste initsiatiivi toetamine õppes aitab neil kujuneda mõtlemis- ja algatusvõimelisteks isikuteks, kes käsitlevad loovalt ning paindlikult elus ettetulevaid probleeme.

Digipädevus. Loodusaineid õppides kasutatakse digivahendeid internetis usaldusväärse ja asjakohase teabe otsimiseks ning andmete kogumiseks. Õpitakse rakendama digitaalseid teabeallikaid ja saadud teabe põhjal lahendama loodusteaduslikke probleeme ning arutlema keskkonnas toimuvate protsesside üle. Analüüsitakse ja visualiseeritakse digitaalselt kogutud vaatlusandmeid. Probleemi lahendamise ja esitamise kaudu arendatakse digitaalse sisuloome oskust ning toetatakse õpitu digitaalsel kujul säilitamise oskust. Digikeskkonnas suheldes järgitakse igapäevaelu väärtuspõhimõtteid ning jälgitakse ohutut teabe kasutamist.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Läbivad teemad on üldpädevuste saavutamise teenistuses ning võimaldavad kursuste ning muude õppetegevuste lõimimiseks leida sobilikke teemasid, meetodeid ning õppekorralduse ülesehituse viise. Läbivate teemade rakendamine aitab kaasa loodusteadusliku pädevuse järjepidevale kujundamisele.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Erinevate õppetegevuste kaudu suunatakse õpilased mõistma ja väärtustama elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestama karjääri planeerimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastused, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Õppetegevus võimaldab õpilasel süvendada teadmisi hariduse ja töömaailma vahelistest seostest. Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arenguvajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaan.

Erinevad õppetegevused, sh õpilaste iseseisvad tööd võimaldavad õpilasel seostada huvisid ja võimeid ainealaste teadmiste ja oskustega ning mõista, et hovid ja harrastused hoiavad elu ja karjääri tasakaalus. Üldine positiivne suhtumine loodusteadustesse ja nende õppimisse, huvi loodusainete edasise õppimise vastu saavutatakse õpilase huvide ja individuaalsuse arvestamisega, probleem- ning uurimusliku õppe rakendamisega. Õppetegevus võimaldab

õpilasel avardada arusaama loodusteadusvaldkonna erialadest ning nüüdisaegsest teadlaste tööst.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Gümnaasiumis kujundavad õpilased keskkonnaküsimustes kaalutletud otsuste langetamise ning hinnangute andmise oskust, arvestades nüüdisaja teaduse ja tehnoloogia arengu võimalusi ja piiranguid ning normatiivdokumente. See toetab valmisoleku kujunemist tegelda keskkonnakaitseküsimustega kriitiliselt mõtleva kodanikuna nii isiklikul, ühiskondlikul kui ka ülemaailmsel tasandil ning rakendada loodussäästlikke ja jätkusuutlikke tegutsemis- ning majandamisviise. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Loodusained väärtustavad demokraatlikku ja vabatahtlikkusel põhinevat ühistegevust, kujundavad koostööoskusi ning toetavad algatusvõimet. Kodanikuõiguste ja -kohustuste tunnetamine seostub kõigi inim- ja keskkonnaarengu küsimustega nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil.

Kultuuriline identiteet. Väärtustatakse Eesti elukeskkonda, pärandkultuuri, Eestiga seotud loodusteadlasi ja nende panust teadusloos. Kujundatakse sallivust erinevate rahvaste ja kultuuride suhtes.

Teabekeskkond. Loodusaineid õppides kogutakse teavet eri infoallikatest ning hinnatakse seda kriitiliselt.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Tutvustatakse uusi teadussaavutusi ja uut tehnoloogiat, et väärtustada loodusteaduste rolli inimeste elukvaliteedi parandamisel ja keskkonnanahoiul. Rakendatakse uuenduslikke õppemeetodeid ja -vahendeid, mis toetavad õpilaste algatusvõimet, loovust ja kriitilise mõtlemise võimet, mis võimaldavad hinnata uute teadussaavutustega kaasnevaid eeliseid ja riske.

Tervis ja ohutus. Eksperimentaaltöödega kujundatakse õpilastes turvalisi tööviise, et vältida riske ja soodustada adekvaatset käitumist õnnetuse korral. Loodusaineid õppides kujuneb õpilastel arusaam tervislikest eluviisidest nii informatiivsel kui ka väärtushinnangulisel tasandil.

Väärtused ja kõlblus. Loodusteaduslike teadmiste ja oskuste alusel kujunevad elu ning elukeskkonna säilitamiseks vajalikud väärtushinnangud.

Loodusainete ainevaldkonna lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Loodusaineid õppides ja loodusteaduslike tekstidega töötades arendatakse õpilaste teksti mõistmise ja analüüsimise oskust. Erinevaid tekste, nt referaate, esitlusi jm luues kujundatakse oskust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada nii

suuliselt kui ka kirjalikult. Õpilasi õpetatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Õpilastes arendatakse oskust hankida teavet eri allikatest ja seda kriitiliselt hinnata. Juhitakse tähelepanu tööde korrektsele vormistamisele ja viitamisele ning intellektuaalse omandi kaitsele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga loodusteaduslikke mõisteid ning võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Matemaatikapädevuste kujunemist toetavad loodusained uurimusliku ja probleemõppe kaudu, arendades loovat ning kriitilist mõtlemist. Uurimuslikus õppes on tähtis koht andmete analüüsil ja tõlgendamisel ning tulemuste esitamisel tabelite, graafikute ja diagrammidena. Loodusnähtuste seoseid uurides rakendatakse matemaatilisi mudeleid.

Sotsiaalained. Loodusainete õppimine aitab mõista inimese ja ühiskonna toimimist, kujundab oskust näha ühiskonna arengu seoseid keskkonnaga, teha teadlikke valikuid, toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Kunstiained. Kunstipädevuse kujunemist toetavad uurimistulemuste vormistamine, esitluste tegemine, näitustel käimine, looduse ilu väärtustamine õppekäikudel jms.

Tehnoloogia. Õppides mõistma looduse kui süsteemi funktsioneerimise lihtsamaid seaduspärasusi ning inimese ja tehnika mõju looduskeskkonnale, areneb õpilaste tehnoloogiline pädevus. Füüsikateadmised loovad teoreetilise aluse, et mõista seoseid looduse, tehnika ja tehnoloogia vahel. Tehnoloogilist pädevust arendatakse, kasutades õppes tehnoloogilisi, sh IKT vahendeid.

Kehaline kasvatus. Loodusainete õppimine toetab kehalise aktiivsuse ja tervisliku eluviisi väärtustamist.

Õppe kavandamine ja korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, kooliastmete õppe ja kasvatuselise rõhuasetustest, loodusteaduslikust pädevusest ning loodusainete õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust. Lisaks toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega. Loodusainete õpetamisel ja õppimisel on oluline, et õpilased saavad ise tegutseda ning kogeda avastamisrõõmu, mis tekib ümbritsevas maailmas toimuva mõistmisest ning oma võimete proovilepanekust. Kogemine ja selle mõtestamine aitavad kujundada sügavaid alusteadmisi, ent ka oskusi ning hoiakuid, mis kõik koos toetavad õpilase elus hakkamasaamist ning laiemas perspektiivis demokraatliku ja jätkusuutliku ühiskonna toimimist.

Sellist õpikäsitlust toetavad mitmekesised õppemeetodid: uurimuslikud, sh praktilised tööd, arutelud, loodusteaduslike mudelite uurimine ja koostamine, väitlused, projektõpe, rollimängud, esitlused, vastastikune õpetamine jne. Ainealast sisu õpitakse, oskusi arendatakse ning hoiakuid kujundatakse probleemipõhiselt ning elulähedaselt, mis aitab õpitut ja selle vajalikkust mõtestada. Otsuse tegemise, veaotsingu, disaini- või dilemmaprobleemid jms peaksid olema õpilasele isiklikult ja/või ühiskondlikult olulised.

Õppe aluseks on uurimuslik käsitlusviis, kus arvestatakse õpilaste huve ja esitatud küsimusi ning toetatakse nende enesealgatust. Kasutatakse õppeülesandeid, mis arvestavad õpilaste võimeid, on eakohased ning toetavad õpilase arengut. Reageeritakse õpiraskustele ja vajaduse korral antakse õpiabi. Erilist tähelepanu väärrib õpilase eripära, sh ainealane andekus.

Õpilase õpikoormus, sh kodutööde maht, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks. Rühma- ja paaris tööde kaudu kujundatakse õpilaste koostöö- ja plaanimisoskusi, erinevate seisukohtade ja teiste arvestamist ning kriitika talumist. Tööde esitlemisel ja omavahelises suhtlemises arenevad õpilaste eneseväljendusoskused.

Loodusainete õppimise käigus kujuneb õpilase teadlikkus loodusteaduste ning tehnoloogiaga seotud erialadest ja ametitest, mida tutvustatakse nii igapäevases õppes kui ka kutsutakse külalislektoreid ning käiakse asutustes. Ülevaade töö sisust, töötingimustest, nõutavatest oskustest ning hariduslikest eeldustest annavad õpilasele võimaluse kaalutleda enda huvide ja võimete sobivust mõne erialaga. Mitmekesised õppemeetodid, probleemipõhine ja uurimuslik käsitlus, koostöine õppimine ning nüüdisaegsete õppekeskkondade kasutamine aitavad suurendada õpilaste õpimotivatsiooni ning kujundada ennastjuhtivat õppijat.

Hindamine

Hindamine on õppe osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise kaudu saab õppija tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppe kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangutega.

Õpilast hinnatakse nii õppimise kestel kujundavalt kui ka teemade ja kooliastme lõpus kokkuvõtvalt.

Hindamine peaks olema kooskõlas üld- ja valdkonnapädevuste ning taotletavate õpitulemustega. Seega peaks see olema mitmekesine, et toetada õpilase teadmiste ning eri oskuste ja hoiakute arengut. Diagnostilise hindamise käigus selgitab õpetaja välja õppeaasta või teema alguses õpilase tugevad ja nõrgad küljed, sh loodusteaduslikud väärarusaamad ning spetsiifilised õpiraskused, et kavandada edasist õpetamist. Õppimise ajal annab õpetaja tagasisidet õpilase sooritusele, et õpilane saaks kohe teada, kuidas tal õppimine edeneb. Kirjaliku tagasiside annab õpetaja jooksvalt suuremahulise töö, näiteks õpimapi, essee, uurimistöo jne edasiarendamiseks. E-keskkondades lahendatud ülesannete kohta saavad õpilased automaatse tagasiside, mis võimaldab neil oma teadmisi ja oskusi hinnata, eesmäärke seada ning tulemusi parandada.

Hindamist kasutatakse õppimise osana, kui õpilased enda või kaaslaste tehtud tööd kokkulepitud kriteeriumide põhjal hindavad. Nii õpivad õpilased oma vigu märkama ja neid analüüsima. Õpilased arutlevad iseseisvalt, rühmas või koos õpetajaga õppimise üle – mis läks töös hästi ja mida saaks järgmisel korral paremini teha.

Hindamiskriteeriume ehk hindamismudeleid on eriti vaja avatud ja/või loovat mõtlemist nõudvate õppeülesannete edukaks sooritamiseks (uurimistööd, ettekanded, esseed, vaatmikud, õpilaste koostatud loodusteaduslikud mudelid jms). Hindamismudelid muudavad õpilasele arusaadavamaks õpetaja ootused, võimaldavad tal enda õppimist juhtida ning anda edasiviivat tagasisidet kaaslastele. Lisaks aitavad need õpetajal panna kokkuvõtvat hinnet, kui töö on valmis, ning õpilasel paremini aru saada, kuidas hinne kujunes. Nii kujundava kui ka kokkuvõtva hindamise korral keskendutakse eelkõige õpitud arusaamisele, arutlemisele ning teadmiste kasutamisele, mitte ainult õpitu meenutamisele.

Hindamisviise/-vorme valides arvestatakse seda, et õpilase vanuse kasvades suureneb keerukamate ja suuremat pingutust nõudvate teadmiste ja oskuste kaal. Testide ja kontrolltööde kõrval hinnatakse esitlust, vaatmikku, uurimistöo aruannet, esseed, koostatud loodusteaduslikku mudelit, sh mõistekaarti, kollektiooni, videot, õpimappi, projektitöö käigus väljatöötatud disaini või lahendust vm. Uurimisoskusi hinnatakse ka osaoskustena, milleks on uurimisküsimuse esitamine või katse kavandamine etteantud situatsiooni või katsevahendite põhjal, järelduste tegemine etteantud andmete alusel, korraldatud katse kvaliteedi kriitiline hindamine, ettepanekute tegemine katsetulemuste usaldusväärsuse suurendamiseks ning kehtivate järelduste saamiseks.

Hoiakute ning väärtushinnangute kujundamisel on tähtsal kohal õpilase enesehindamine. Õpilase hoiakud ja väärtushinnangud ei ole otseselt kokkuvõtva hindamise objektiks. Neid hinnatakse õpilase oskuse kaudu väärtusi mõtestada, st nende üle arutleda, neid põhjendada ning õigustada, lähtudes isiklikust või teiste vaatenurgast. Probleemülesannete korral on hindamiskriteeriumideks pakutud lahenduse otstarbekohasus ning põhjenduste arv ja sotsiaalsete, eetiliste, majanduslike jm aspektide esiletoomine, originaalsus, loogilisus ning korrektse loodusteadusliku sõnavara kasutamise määr.

Loodusteadusessee puhul on hindamise kriteeriumid probleemiseade selgus, näidete ja põhjenduste arv ning loogilisus, korrektsete loodusteaduslike mõistete kasutamise määr, järelduste kehtivus, tekstiosade üldine sidusus ning autori mõtete originaalsus.

Õppekeskkond

Kool tagab innustava, koostööle suunatud ning turvalise õppekeskkonna, kus kõik õpilased võivad kogeda eduelamust ning saada tehtud töö ja pingutuse eest tunnustust. Viimane ei välista nõudlikkust ning selgete eesmärkide seadmist eeldusel, et need lähtuvad õpilase tegelikest võimetest. Sõbralik ning üksteise aitamist tagav kiusamis- ja vägivallavaba keskkond loob tingimused, et õpilased saavad pühenduda õppimisele ning tekkinud raskuste ületamisele. Vaja on kujundada demokraatlikule ühiskonnale omaseid väärtusi. Aktsepsitakse eri seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest. Õpilased kaasatakse õppe kavandamisse ning õppele hinnangu andmisse.

Õpitakse võimalikult mitmekesistes keskkondades, sh kooliümbruses, looduses, muuseumides, looduskoolides, teadushuvihariduskeskustes, ettevõtetes jm. Kasutatakse kõrgkoolide pakutavaid võimalusi, näiteks laboreid, kursusi jms. Õppes rakendatakse nüüdisaegseid õppematerjale ja digivahendeid ning e-õppekeskkondi, mis toetavad ühtlasi õpilaste digipädevuse arengut. Praktiliste tööde tegemiseks on vaja katsevahendeid ja -materjale ning tingimusi nende säilitamiseks, samuti klassiruumi spetsiaalsete laudadega ning õpilastel võimalust kasutada sooja vett, valamuid ja elektripistikuid. Õpetajale on vaja demonstratsioonivahendeid ning tehnilisi võimalusi nende kasutamiseks. Praktiliste tööde tegemiseks jagatakse suured klassid vajaduse korral väiksemateks rühmadeks. Tagatakse laboritööde korraldamise ohutus ja tulemuslikkus.

FÜÜSIKA

Füüsika õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli füüsikaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi füüsika ja teiste loodusteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonna arengus;
- 2) on omandanud argielus toimimiseks ja elukestvaks õppimiseks vajalikke füüsikateadmisi ning protsessioskusi;
- 3) oskab probleeme lahendades rakendada loodusteaduslikku meetodit;
- 4) on omandanud ülevaate füüsika keelest ja oskab seda lihtsamatel juhtudel kasutada;
- 5) arendab loodusteadusteksti lugemise ja mõistmise oskust, õpib teatmeteostest ning internetist leidma füüsikateavet;
- 6) väärtustab ühiskonna jätkusuutlikku arengut ning suhtub vastutustundlikult loodusesse ja ühiskonnasse;
- 7) on omandanud ülevaate füüsika seosest tehnika ja tehnoloogiaga ning vastavatest elukutsetest, hindab füüsikas omandatud teadmisi ja oskusi karjääri plaanides;
- 8) arendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, loovust ja süsteemset mõtlemist ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

Õppeaine kirjeldus

Füüsika kuulub loodusainete valdkonda ning sellel on tähtis koht õpilaste loodusteadusliku ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse kujunemises. Füüsika seletab loodusnähtusi ja loob vastavaid mudeleid ning on tihedalt seotud matemaatikaga. Füüsika paneb aluse tehnika ja tehnoloogia mõistmisele ning aitab väärtustada tehnilisi elukutseid.

Põhikooli füüsikakursus käsitleb väikest osa füüsikalistest nähtustest ja loob aluse, millel tekib hiljem tervikpilt füüsikast kui loodusteadusest. Füüsikat õppides saab õpilane esialgse ettekujutuse füüsika keelest ja õpib seda kasutama. Füüsikaõppes seostatakse õpitavat igapäevaeluga, matemaatiliste oskustega, tehnika ja tehnoloogiaga ning teiste loodusainetega.

Füüsikaõpetuses lähtutakse loodusainete (füüsika, keemia, bioloogia, geograafia) lõimimisel kahest suunast. Vertikaalselt lõimuvad need õppeained ühiste teemade kaudu, nagu areng (evolutsioon), vastastikmõju, liikumine (muutumine ja muundumine), süsteem ja struktuur;

energia, tehnoloogia ning keskkond (ühiskond). Vertikaalset lõimimist toetab valdkonna spetsiifikat arvestades õppeainete horisontaalne lõimumine.

Õpilaste väärtushinnangud kujunevad, kui nad seostavad probleemide lahendusi teaduse üldise kultuuriloolise kontekstiga. Seejuures käsitletakse füüsikute osa teadusloos ning füüsika ja selle rakenduste tähendust inimkonna arengus. Lahendades arvutus-, graafilisi ning probleemülesandeid ja hinnates saadud tulemuste reaalsust, luuakse alus kriitilisele mõtlemisele. Nähtustega tutvumisel eelistatakse katset, probleemide lahendamisel aga loodusteaduslikku meetodit. Õpitav materjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ning õpilase igapäevaeluga seostatult.

Õppes lähtutakse õpilaste individuaalsetest iseärasustest ja võimete mitmekülgsest arendamisest, suurt tähelepanu pööratakse õpilaste õpimotivatsiooni kujundamisele. Selle saavutamiseks rakendatakse erinevaid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, arutelu, ajurünnakuid, rollimänge, õuesõpet, õppekäike jne. Õpet plaanides võib õpetaja muuta käsitletavate temade järjekorda, pidades meeles, et muudetud temade järjestus jälgiks õpilaste arengu iseärasusi ning õpetamine toimuks abstraktsuse kasvamise printsiibi kohaselt. Kõigis õppeetappides kasutatakse tehnoloogilisi 17 vahendeid ja IKT võimalusi.

Uurimusliku õppega omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanamise, vaatluste tegemise, mõõtmise, tulemuste töötlemise, tõlgendamise ja esitamise oskused. Tähtsal kohal on uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine, kaasates verbaalseid ning visuaalseid esitusvorme. Olulisel kohal on erinevate teabeallikate, sh interneti kasutamise ja neis leiduva teabe kriitilise hindamise ning kasutatud allikatele viitamise oskus.

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Füüsika õpetamisega põhikoolis taotletakse, et õpilane lisaks valdkonnapädevuses kirjeldatud üldistatud õpitulemustele:

- 1) mõistab olulisi füüsika mudeleid;
- 2) rakendab valemeid füüsikaliste nähtuste ja kehade omaduste kvantitatiivseks kirjeldamiseks;
- 3) koostab graafikuid, jooniseid ja skeeme füüsikaliste nähtuste kirjeldamiseks ning analüüsib graafiliselt esitatud infot;
- 4) seletab ja põhjendab füüsika mudelite põhjal füüsikalisi nähtusi ja kehade omadusi;
- 5) kasutab füüsikaalase teabe leidmiseks erinevaid allikaid ning hindab allikate usaldusväärsust;
- 6) kavandab ja korraldab ohutult katseid füüsikaliste nähtuste ja kehade omaduste uurimiseks, analüüsib katsetulemusi ning teeb põhjendatud järeldusi.

Õppesisu ja õpitulemused 8. klassis

Valgus ja valguse sirgjooneline levimine. Valguse peegeldumine ja neeldumine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb erinevaid valgusallikaid; liigitab valgusallikaid nende suuruse ja valguse spektraalse koostise järgi;
- 2) tunneb valguse sirgjoonelise levimise ja peegeldumise seadust ning konstrueerib nende põhjal optilisi nähtusi selgitavaid jooniseid ja korraldab vastavad katsed;
- 3) seostab peegeldunud valguse spektrit esemete värvusega.

Õppesisu

Valgus kui energia. Soojuslikud ja külmad valgusallikad. Valguse sirgjooneline levimine. Valgusvihk. Päike, tähed. Liitvalgus ja valguse spekter. Vari ja varjutused. Kuu faasid. Valguse peegeldumine ja neeldumine. Peegeldumisseadus. Tasapeegel, kumer- ja nõguspeeglid. Mattpind. Mustad, valged ja värvilised esemed. Valgusfilter.

Põhimõisted:

Valge valgus, liht- ja liitvalgus, valguse spekter, valguskiir, punktvalgusallikas, valgusvihk, optiline keskkond, täis- ja poolvari, tasapeegel, mattpind, kumer- ja nõguspeegel, fookus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

täis- ja poolvarju uurimine;
värvilise valguse uurimine valgusfiltritega;
peegeldumisseaduse uurimine;
tasapeeglis tekkiva kujutise uurimine.

Valguse murdumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) rakendab valguse murdumise seaduspärasust läätse tööpõhimõtte selgitamiseks ja probleemülesandeid lahendades;
- 2) seletab fookuse, fookuskauguse ja optilise tugevuse mõistet;

- 3) tunneb erinevate läätsede omadusi ja seostab kujutiste tekkimist läätsede omadustega; konstrueerib kiirte käiku kumer- ja nõgusläätses, eristab tõelist ja näivat kujutist;
- 4) selgitab jooniste järgi erinevate optiliste seadmete tööpõhimõtet;
- 5) selgitab silma kui optilise süsteemi tööpõhimõtet ning lühi- ja kaugnägemise põhjuseid;
- 6) rakendab probleemülesandeid lahendades seost:

$$D = \frac{1}{f}$$

Õppesisu

Valguse murdumine üleminekul ühest optilsest keskkonnast teise. Täielik peegeldumine. Liitvalguse lahutamine spektriks. Kumer- ja nõguslääts. Tõeline ja näiline kujutis. Silm ja nägemine. Lühi- ja kaugnägelikkus, prillid.

Põhimõisted:

valguse murdumine, optiline keskkond, optiline tihedus, langemis- ja murdumisnurk, lääts, fookuskaugus, optiline tugevus, kujutis.

Praktilised tööd:

läätses tekitatud kujutiste uurimine;
 läätses fookuskauguse ja optilise tugevuse määramine;
 kumerläätses (luubi) suurenduse uurimine.

Mehaanika

Liikumine ja jõud

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuse liikumise olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega;
- 2) selgitab pikkuse, ruumala, massi, pindala, tiheduse, kiiruse, keskmise kiiruse ja jõu tähendust ning mõõtmise viise, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) teab seose $v = \frac{s}{t}$ tähendust ja kasutab seost probleeme lahendades;
- 4) kasutab liikumisgraafikuid liikumise kirjeldamiseks;

- 5) teab, et vastastikmõju tõttu muutuvad kehade kiirused seda vähem, mida suurem on keha mass;
- 6) teab seose V m tähendust ning kasutab seda probleeme lahendades;
- 7) selgitab mõõteriistade mõõtejoonlaud, nihik, mõõtesilinder ja kaalud otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab mõõteriistu praktikas;
- 8) korraldab eksperimendi, mõõtes proovikeha massi ja ruumala, töötleb katseandmeid, teeb katseandmete põhjal vajalikud arvutused ning teeb tabeliandmete põhjal proovikeha materjali kohta järelduse;
- 9) teab, kui kehale mõjuvad jõud on võrdsed, siis on keha paigal või liigub ühtlaselt sirgjooneliselt;
- 10) teab jõudude tasakaalu kehade ühtlasel liikumisel.

Õppesisu

Mass kui keha inertsuse mõõt. Aine tihedus. Kehade vastastikmõju. Jõud kui keha kiireneva või aeglustuva liikumise põhjustaja. Kehale mõjuva jõu rakenduspunkt. Jõudude tasakaal ja keha liikumine. Liikumine ja jõud looduses ning tehnikas.

Põhimõisted:

tihedus, kiirus, mass, jõud.

Praktilised tööd

- 1) pikkuse mõõtmine: mõõtejoonlaud, esemed;
- 2) traadi jämeduse mõõtmine: mõõtejoonlaud, traat, pliats või nael, nihik;
- 3) pindala mõõtmine: mõõtejoonlaud, esemed;
- 4) ebakorrapärase kujuga keha pindala mõõtmine: ruuduline paber, keha;
- 5) aine tiheduse tunnetamine: sama suurusega erinevast ainest kehad;
- 6) keha tiheduse määramine (kas korrapärane või ebakorrapärane keha): kaalud, mõõtesilinder, keha, mõõtejoonlaud.

Kehade vastastikmõju

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuste vastastikmõju, gravitatsioon, hõõrdumine ja deformatsioon tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid nähtusi probleeme lahendades;
- 2) selgitab Päikesesüsteemi ehitust;

- 3) nimetab mõistete raskusjõud, hõõrdejõud ja elastsusjõud olulisi tunnuseid;
- 4) teab seose $F = m g$ tähendust ning kasutab seost probleeme lahendades;
- 5) selgitab dünamomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid ning mõõdab dünamomeetriga jõude;
- 6) korraldab eksperimendi, mõõtes dünamomeetriga proovikehade raskusjõudu ja hõõrdejõudu kehade liikumisel, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- 7) toob näiteid jõudude kohta looduses ja tehnikas ning loetleb nende rakendusi.

Õppesisu

Gravitatsioon. Päikesesüsteem. Raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja plastsus. Deformeerimine, elastsusjõud. Dünamomeetri tööpõhimõte. Vastastikmõju esinemine looduses ja selle rakendamine tehnikas.

Põhimõisted:

gravitatsioon, raskusjõud, hõõrdejõud, elastsusjõud.

Praktilised tööd:

raskusjõu ja hõõrdejõu uurimine dünamomeetriga: 100 g raskused, erinevast materjalist kehad.

Rõhumisjõud looduses ja tehnikas

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab nähtuse ujumine olulisi tunnuseid ja seoseid teiste nähtustega, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas;
- 2) selgitab rõhu tähendust, nimetab mõõtühikuid ja kirjeldab mõõtmise viisi;
- 3) kirjeldab mõisteid õhurõhk ja üleslükkejõud;
- 4) sõnastab seosed, et rõhk vedelikes ja gaasides antakse edasi igas suunas ühteviisi (Pascali seadus) ning et ujumisel ja heljumisel on üleslükkejõud võrdne kehale mõjuva raskusjõuga;
- 5) selgitab seoste $S F p$; pgh ; $Fü = Vg$; tähendust ja kasutab seda probleeme lahendades;
- 6) selgitab baromeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- 7) teeb eksperimendi, mõõtes erinevate katsetingimuste korral kehale mõjuvat üleslükkejõudu.

Õppesisu

Rõhk. Pascali seadus. Manomeeter. Maa atmosfäär. Õhurõhk. Baromeeter. Rõhk vedelikes erinevatel sügavustel. Üleslükkejõud. Keha ujumine, ujumise ja uppumise tingimus. Areomeeter. Rõhk looduses ja selle rakendamine tehnikas.

Põhimõisted:

Üleslükkejõud

Praktilised tööd:

üleslükkejõu uurimine: dünamomeeter, anum veega, erineva ruumalaga koormised, vesi (soolvesi).

Mehaaniline töö ja energia

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab mehaanilise töö, mehaanilise energia ja võimsuse tähendust ning määramisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 2) selgitab mõisteid potentsiaalne energia, kineetiline energia ja kasutegur;
- 3) selgitab seoseid, et:
 - a) keha saab tööd teha ainult siis, kui ta omab energiat;
 - b) sooritatud töö on võrdne energia muutusega,
 - c) keha või kehade süsteemi mehaaniline energia ei teki ega kao, energia võib ainult muunduda ühest liigist teise (mehaanilise energia jäävuse seadus);
 - d) kogu tehtud töö on alati suurem kasulikust tööst;
 - e) ükski lihtmehhanism ei anna võitu töös (energia jäävuse seadus lihtmehhanismide korral);
- 4) selgitab seoste $A = F \cdot s$; $t = A \cdot N$ tähendust ning kasutab seda probleeme lahendades;
- 5) selgitab lihtmehhanismide kang, kaldpind, pöör ja hammasülekanne otstarvet, kasutamise viise ning ohutusnõudeid.

Õppesisu

Töö. Võimsus. Energia, kineetiline ja potentsiaalne energia. Mehaanilise energia jäävuse seadus. Lihtmehhanism, kasutegur. Lihtmehhanismid looduses ja nende rakendamine tehnikas.

Põhimõisted:

mehaaniline töö, võimsus, potentsiaalne energia, kineetiline energia, kasutegur.

Praktilised tööd:

kangi tasakaalu uurimine: statiiv, kang, koormised, mõõtejoonlaud.

Võnkumine ja laine

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuste võnkumine, heli ja laine olulisi tunnuseid ning seost teiste nähtustega;
- 2) selgitab võnkeperioodi ja võnkesageduse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) nimetab mõistete võnkeamplituud, heli valjus, heli kõrgus ja heli kiirus olulisi tunnuseid;
- 4) korraldab eksperimendi, mõõtes niitpendli (vedrupendli) võnkeperioodi sõltuvust pendli pikkusest, proovikeha massist ja võnkeamplituudist; töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kohta.

Õppesisu

Võnkumine. Võnkumise amplituud, periood, sagedus. Lained. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus. Elusorganismide hääleaparaat. Kõrv ja kuulmine. Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.

Põhimõisted: võnkeamplituud, võnkesagedus, võnkeperiood, heli kõrgus.

Praktilised tööd:

- 1) pendli võnkumise uurimine: niit, raskused, stopper;
- 2) ühesekundilise võnkeperioodiga matemaatilise pendli pikkuse määramine: niit, mutter, kell, mõõtejoonlaud, statiiv; eesmärgiks laulu kestvuse täpne määramine.

9. klass

Elektriõpetus

Elektriline vastastikmõju

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuste kehade elektriseerimine ja elektriline vastastikmõju olulisi tunnuseid ning selgitab seost teiste nähtustega;
- 2) loetleb mõistete elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, keha elektrilaeng ja elektriväli olulisi tunnuseid;
- 3) selgitab seoseid, et samanimeliste elektrilaengutega kehad tõukuvad, erinimeliste elektrilaengutega kehad tõmbuvad, ning seoste õigsust kinnitavat katset;
- 4) korraldab eksperimendi, et uurida kehade elektriseerumist ja nendevahelist mõju, ning teeb järeldusi elektrilise vastastikmõju suuruse kohta.

Õppesisu

Kehade elektriseerimine. Elektrilaeng. Elementaarlaeng. Elektriväli. Juht. Isolaator. Laetud kehade seotud nähtused looduses ja tehnikas.

Põhimõisted:

elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, elektriväli.

Praktilised

tööd:

kehade elektriseerimine ja elektriseeritud kehade vastastikmõju uurimine: pastakas, joonlaud, kileribad, vahtplastitükid jne.

Elektrivool

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loetleb mõistete elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht ja isolaator olulisi tunnuseid;
- 2) nimetab nähtuste elektrivool metallis ja elektrivool ioone sisaldavas lahuses olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas;
- 3) selgitab mõiste voolutugevus tähendust, nimetab voolutugevuse mõõtühiku ning selgitab ampermeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;

4) selgitab seoseid, et juht soojeneb elektrivoolu toimet; elektrivooluga juht avaldab magnetilist mõju; elektrivool avaldab keemilist toimet, ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist.

Õppesisu

Vabad laengukandjad. Elektrivool metallis ja ioone sisaldavas lahuses. Elektrivoolu toimed. Voolutugevus, ampermeeter. Elektrivool looduses ja tehnikas.

Põhimõisted:

elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht, isolaator, voolutugevus praktikas.

Praktilised

tööd:

- 1) elektrivoolu magnetiline toime: a) alalisvooluallikas, raudpulk (nael), isoleeritud juhe, kirjaklambrid; b) puupulk, isoleeritud juhe, kompass; c) asetada kompass vooluringi juhtmete lähedusse ja lülitada elektrivool sisse-välja;
- 2) voolutugevuse mõõtmine: ampermeeter, tarviti, vooluallikas, juhtmed, lüliti.

Vooluring

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab füüsikaliste suuruste pinge, elektritakistus ja eritakistus tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 2) selgitab mõiste vooluring olulisi tunnuseid;
- 3) põhjendab järgmisi seoseid, et: a) voolutugevus on võrdeline pingega (Ohmi seadus) $R U I =$; b) jadamisi ühendatud juhtides on voolutugevus ühesuurune ($I = I_1 = I_2 = \dots$) ja ahela kogupinge on üksikjuhtide otstel olevate pingete summa $= U_1 + U_2$; c) rööbiti ühendatud juhtide otstel on pinged ühesuurused ($U = U_1 = U_2 = \dots$) ja ahela kogu voolutugevus on üksikjuhte läbivate voolutugevuste summa $I = I_1 + I_2$; d) juhi takistus $S = 1/R = r$
- 4) kasutab eelnevaid seoseid probleeme lahendades;
- 5) selgitab voltmeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- 6) selgitab takisti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid takistite kasutamise kohta;
- 7) selgitab elektritarviti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid elektritarvite kasutamise kohta;
- 8) leiab jada- ja rööpühenduse korral vooluringi osal pinged, voolutugevuse ja takistuse;

9) korraldab eksperimendi, mõõtes otseselt voolutugevust ja pinget, arvutab takistust, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi voolutugevuse ja pinge vahelise seose kohta.

Õppesisu

Vooluallikas. Vooluringi osad. Pinge, voltmeeter. Ohmi seadus. Elektritakistus. Eritakistus. Juhi takistuse sõltuvus materjalist ja juhi mõõtmetest. Takisti. Juhtide jada- ja rööpühendus. Jada- ja rööpühenduse kasutamise näited.

Põhimõisted:

elektritakistus, vooluallikas, vooluring, juhtide jada- ja rööpühendus, pinge, lüliti.

Praktilised tööd:

- 1) vooluringi jada- ja rööpühenduse uurimine: kaks hõõglampi alusel, juhtmed, vooluallikas, lüliti;
- 2) voolutugevuse ja pinge mõõtmine ning takistuse arvutamine: kaks hõõglampi alusel, juhtmed, vooluallikas, lüliti, ampermeeter, voltmeeter;
- 3) reostaadi kasutamine voolutugevuse reguleerimisel: vooluallikas, juhtmed, lüliti, reostaat, hõõglamp alusel, ampermeeter.

Elektrivoolu töö ja võimsus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab elektrivoolu töö ja elektrivoolu võimsuse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 2) loetleb mõistete elektrienergia tarviti, lühis, kaitse ja kaitsemaandus olulisi tunnuseid;
- 3) selgitab valemite $A = I U t$, $N = I U$ ning $A = N \times t$ tähendust ja seost vastavate nähtustega ning kasutab seoseid probleeme lahendades;
- 4) kirjeldab elektriliste soojendusseadmete otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ja ohutusnõudeid;
- 5) leiab kasutatavate elektritarvitite koguvõimsuse ning hindab selle vastavust kaitsmeväärtusega.

Õppesisu

Elektrivoolu töö. Elektrivoolu võimsus. Elektrisoojendusriist. Elektriohutus. Lühis. Kaitse. Kaitsemaandus.

Põhimõisted:

elektrienergia tarviti, elektrivoolu töö, elektrivoolu võimsus, lühis, kaitse, kaitsemaandus.

Praktilised tööd:

elektrivoolu töö ja võimsuse mõõtmine: a) hõõglambil; b) elektrimootoril.

Magnetnähtused**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) loetleb magnetvälja olulisi tunnuseid;
- 2) selgitab järgmisi nähtusi: Maa magnetväli, magnetpoolused;
- 3) teab seoseid, et magnetite erinimelised poolused tõmbuvad; magnetite samanimelised poolused tõukuvad, et magnetvälja tekitavad liiguvad elektriliselt laetud osakesed, ning selgitab nende seoste tähtsust praktikas, kirjeldades või kasutades sobivaid nähtusi;
- 4) selgitab voolu magnetilise toime avaldumist elektromagneti ja elektrimootori näitel, kirjeldab elektrimootori ja elektrigeneraatori töö energeetilisi aspekte ning selgitab ohutusnõudeid nende seadmete kasutamisel;
- 5) korraldab eksperimendi, valmistades elektromagneti, uurib selle omadusi ning teeb järeldusi elektromagneti omaduste vahelise seose kohta.

Õppesisu

Püsomagnet. Magnetnõel. Magnetväli. Elektromagnet. Elektrimootor ja elektrigeneraator kui energiamuundurid. Magnetnähtused looduses ja tehnikas.

Põhimõisted: magnetväli.

Praktilised tööd:

- 1) elektromagneti valmistamine ja uurimine: isoleeritud juhe, raudpulk või nael, vooluallikas, lüliti, nõõpnõelad, kirjaklambrid, reostaat;
- 2) magnetvälja uurimine: püsomagnetid, rauapuru.

Soojusõpetus.

Aine ehituse mudel. Soojusliikumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab tahkise, vedeliku, gaasi ja osakestevahelist vastastikmõju mudeleid;
- 2) kirjeldab soojusliikumise ja soojuspaisumise olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas;
- 3) kirjeldab Celsiuse temperatuuriskaala saamist;
- 4) selgitab seost, mida kiiremini liiguvad aineosakesed, seda kõrgem on temperatuur;
- 5) selgitab termomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.

Õppesisu

Gaas, vedelik, tahkis. Aineosakeste kiiruse ja temperatuuri seos. Soojuspaisumine. Temperatuuriskaalad.

Põhimõisted: soojusliikumine, soojuspaisumine, Celsiuse skaala.

Praktilised tööd:

- 1) soojusliikumist imiteeriv katseseade;
- 2) erinevad termomeetrid: IP-, bimettall-, vedelik-, takistus-, termobaartermomeetrid; võrrelda termomeetrite näitusid samas keskkonnas ja analoog- ning digitaaltermomeetrite väärtusi näiteks keevas vees;
- 3) õhu soojuspaisumine: tühi pooleliitrine plastikpudel, pudeli suu panna vette ja hoida soojade kätega;
- 4) metallkuul, piirituslamp ja kuulisuuruse avaga metallist alus; 5) Katsed „kuiva jääga“ – auru teke (auru ja gaasi erinevused).

Soojusülekanne

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab soojusülekannde olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ja nende kasutamist praktikas;
- 2) selgitab soojushulga tähendust ja mõõtmise viisi ning teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) selgitab aine erisoojuse tähendust ning teab kasutatavaid mõõtühikuid;

- 4) nimetab mõistete siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon ja soojuskiirgus olulisi tunnuseid;
- 5) sõnastab järgmisi seoseid: a) soojusülekanne korral levib siseenergia soojemalt kehalt külmemale; b) keha siseenergiat saab muuta kahel viisil: tööd tehes ja soojusülekanne teel; c) kahe keha soojusvahetuse korral suureneb ühe keha siseenergia täpselt niisama palju, kui väheneb teise keha siseenergia; d) mida suurem on keha temperatuur, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab; e) mida tumedam on keha pind, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab;
- 6) selgitab seos või $Q = cm(t_2 - t_1)$ ja $Q = \lambda \frac{A}{l} \Delta t$, kus Q on soojusenergia, c on aine erisoojus, m on keha mass, t_2 ja t_1 on keha temperatuurid, λ on soojusjuhtivus, A on keha pindala, l on keha paksus, Δt on temperatuuride erinevus. Selgitab seoseid ja seost soojusnähtustega ning kasutab seoseid probleeme lahendades;
- 7) selgitab termose, päikesekütte ja soojustusmaterjalide otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid;
- 8) korraldab eksperimendi, mõõtes katseliselt kehad erisoojuse, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi keha materjali kohta.

Õppesisu

Keha soojenemine ja jahtumine. Siseenergia. Soojushulk. Aine erisoojus. Soojusülekanne. Soojusjuhtivus. Konvektsioon. Soojuskiirguse seaduspärasused. Termos. Päikeseküte. Energia jäävuse seadus soojusprotsessides. Aastaaegade vaheldumine. Soojusülekanne looduses ja tehnikas.

Põhimõisted: siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus.

Praktilised tööd

kalorimeetri tundmaõppimine ja materjali erisoojuse määramine: termomeeter, kalorimeeter, uuritav keha, digitaalne kaal, veekeetja.

Aine olekute muutused. Soojustehnilised rakendused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loetleb sulamise, tahkumise, aurumise ja kondenseerumise olulisi tunnuseid, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;
- 2) selgitab sulamissoojuse, keemissoojuse ja kütuse kütteväärtuse tähendust ning teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) selgitab seoste $Q = lm$, $Q = Lm$ ja $Q = r m$ tähendust, seostab neid teiste nähtustega ning

kasutab neid probleeme lahendades;

4) lahendab rakendussisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid.

Õppesisu

Sulamine ja tahkumine, sulamissoojus. Aurumine ja kondenseerumine, keemissoojus. Kütuse kütteväärtus. Soojustehnilised rakendused.

Põhimõisted:

sulamissoojus, keemissoojus; kütuse kütteväärtus.

Praktilised tööd:

Näidiskatsed, täiendavad katsed ja katsevahendid:

- 1) vee kuumutamine klaasnõus kuni keemiseni;
- 2) põlevkivi põlemine, piirituse põlemine. Vestlus, katsete analüüs.
- 3) jäätise sulamiseks ja sulajäätise soojenemiseks kuluva soojushulga mõõtmine kalorimeetriga: mahlajäätis, 50°C vesi, kalorimeeter, termomeeter;
- 4) piirituse, pähklike kütteväärtuse määramine: keeduklaas, vesi, piirituslamp, pähklik, tiiglitangid, termomeeter.

Tuumaenergeetika

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab aatomi tuuma, elektronkatte, prootoni, neutroni, isotoobi, radioaktiivse lagunemise ja tuumareaktsiooni olulisi tunnuseid;
- 2) selgitab seose kerge tuumade ühinemisel ja raskete tuumade lõhustamisel vabaneb energiat tähendust ning seostab seda teiste nähtustega;
- 3) iseloomustab α -, β - ja γ -kiirgust ning nimetab kiirguste erinevusi;
- 4) selgitab tuumareaktori ja kiirguskaitse otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid;
- 5) selgitab dosimeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.

Õppesisu

Aatomi mudelid. Aatomituuma ehitus. Tuuma seoseenergia. Tuumade lõhustumine ja süntees. Radioaktiivne kiirgus. Kiirguskaitse. Dosimeeter. Päike. Aatomielektriijaam.

Põhimõisted:

prooton, neutron, isotoop, radioaktiivne lagunemine, α -, β - ja γ -kiirgus, tuumareaktsioon

Praktilised tööd

Näidiskatsed, täiendavad katsed ja katsevahendid: näidata dosimeetrit ning võimaluse uurida selle kasutamist ja ühikuid. Määrata taustakiirguse keskmine väärtus: klassis, keldrikorrusel, asfaldi läheduses, põhjavee läheduses.

GEOGRAAFIA

7. klass**Teema: Sissejuhatus - Geograafiateaduse olemus****Õpitulemused:**

Õpilane:

- 1) mõistab geograafiateaduse olemust ja olulisust igapäevaelus ning ühiskonna arengus;
- 2) on omandanud ülevaate geograafiaga seotud elukutsetest ja karjäärivõimalustest.

Põhimõisted: loodusgeograafia, inimgeograafia, kartograafia.

Õppesisu:

Geograafia jagunemine loodus- ja inimgeograafiaks. Kartograafia. Geograafia alased uuringud tänapäeval.

Praktilised tööd:

Probleemülesanne, kus on vaja otsida geograafia-alast infot erinevatest allikatest.

Teema olulisus: Eesmärk, et õpilane tunneks huvi ümbritseva keskkonna, selle uurimise ning loodusainete õppimise vastu.

Teema: Kaardiõpetus**Õpitulemused:**

Õpilane:

- 1) kasutab nii paber- kui ka digikaarte, et leida infot, iseloomustada objekte ja nähtusi, analüüsida, teha järeldusi ja ruumilisi otsuseid ning neid põhjendada;
- 2) oskab lugeda kaarti: saab aru legendist ja kaardil kujutatud protsessidest, mõõdab vahemaid, määrab suundi, geograafilisi koordinaate, kellaaja erinevusi jms;

- 3) orienteerub kaardil: leiab riigid, pealinnad jms;
- 4) orienteerub ja liigub kaardi abil maastikul;
- 5) koostab lihtsa kaardi.

Põhimõisted: kaart, üldgeograafiline ja teemakaart, arvutikaart, satelliidifoto, aerofoto, asimuut, leppemärgid, mõõtkava, suure- ja väikesemõõtkavaline kaart, kaardi üldistamine, poolus, paralleel, ekvaator, meridiaan, algmeridiaan, geograafiline laius, geograafiline pikkus, geograafilised koordinaadid, kaardivõrk, ajavööndid, maailmaeg, vööndiaeg, kohalik päikeseaeg, kuupäevaraja.

Õppesisu:

Ettekujutus Maast kauges minevikus, tähtsamad geograafilised avastused ja maailmapildi avardamine. Kaartide mitmekesisus ja nende kasutamine. Mõõtkava liigid, suure- ja väikesemõõtkavaline kaart, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. Suundade sh asimuudi määramine looduses ja kaardil. Geograafilised koordinaadid, nende määramine. Asukoha kirjeldamine. Ajavööndid.

Praktilised tööd:

- 1) Probleemülesannete lahendamine atlase ja arvutikaartide põhjal.
- 2) Lihtsa kaardi koostamine (Google Maps'i või mõne muu kaardirakenduse abil). Näide - kaardilugu "Minu unelmate reis".
- 3) Maastikul kaardi järgi orienteerumine, suundade määramine jms.

Teema: Geoloogilised protsessid

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) iseloomustab jooniste põhjal Maa siseehitust ja maakoore ehitust;
- 2) iseloomustab jooniste ja kaardi põhjal laamade liikumist ning laamade servaaladel esinevaid geoloogilisi protsesse;
- 3) teab maavärinate ja vulkanismi tekke põhjusi, tagajärgi ja kaasnevaid nähtusi ning mõju keskkonnale, oskab võimaliku ohu korral käituda;
- 4) leiab kaardilt tektooniliselt aktiivsed piirkonnad ja näitab neid;

- 5) iseloomustab ja võrdleb setteid ning eri tekkeviisiga kivimeid, teab nende kasutamise võimalusi;
- 6) teab murenemise tähtsust looduses, seostab murenemise kivimite omaduste ja kliimaga.

Õppesisu:

Millega tegelevad geoloogid? Maa siseehitus, mandriline ja ookeaniline maakoor. Laamad, laamade lahknemine ja pörkumine. Peamised geoloogilised protsessid laamade piirialadel. Maavärinad, nende teke, levik ja tagajärjed. Vulkaanid, nende ehitus ja levik ning vulkaanilise tegevuse tagajärjed. Inimeste elu ja majandustegevus seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades. Erineva tekkega kivimid, nende omadused ja kasutamine.

Praktilised tööd:

- 1) Teabeallikate põhjal lühiülevaate koostamine mõnest geoloogilisest nähtusest (vulkaan, maavärin jms).
- 2) Kivimite ja setete omaduste uurimine ja nende võrdlemine ning info leidmine kivimite ja setete kasutamise kohta koduümbruses.
- 3) Teabeallikate põhjal lühiülevaate koostamine ühest kivimist või settest.

Teema: Pinnamood

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) võrdleb kaartide ja muude infoallikate põhjal pinnavorme ning pinnamoodi kodukohas, Eestis ja maailmas;
- 2) selgitab pinnavormide ja pinnamoe kujunemist ning muutumist eri tegurite, sh inimtegevuse toimel;
- 3) analüüsib pinnamoe ja inimtegevuse vastastikuseid seoseid ning arvestab maastikul liikudes pinnamoodi ja sellest tulenevaid ohte;
- 4) leiab kaardilt suuremad pinnavormid.

Õppesisu:

Pinnavormid ja pinnamood, nende uurimise olulisus. Pinnamoe kujutamise suure- ja väikesemõõtkavalistel kaartidel ning profiiljoonel. Mäestikud ja mägismaad. Inimese elu ja majandustegevus mägise pinnamoega aladel.

Tasandikud. Inimese elu ja majandustegevus tasase pinnamoega aladel. Pinnamoe ja pinnavormide muutumine aja jooksul.

Praktilised tööd:

- 1) Koduümbruse ja/või Eesti mõne piirkonna pinnamoe iseloomustamine Maa-ameti põhikaardi abil (absoluutse ja suhtelise kõrguse määramine, järskude ja laugete nõlvade eristamine, kuju iseloomustamine).
- 2) Kaartide ja muude teabeallikate põhjal ühe piirkonna (riigi või mandri) pinnavormide ja pinnamoe iseloomustuse koostamine.

8. klass

Teema: Ilm ja kliima

Õpitulemused:

- 1) kirjeldab ilmaandmete kaardi põhjal ilma;
- 2) selgitab õhu liikumist ja sademete teket sõltuvalt õhu omadustest;
- 3) selgitab päikesekiirguse jaotumist Maal, aastaegade kujunemist, üldist õhuringlust, ookeanide, sh hoovuste ja pinnamoe mõju ilmale ja kliimale;
- 4) iseloomustab kliimadiagrammi põhjal keskmise temperatuuri ja sademete erinevusi aasta jooksul;
- 5) võrdleb temaatiliste kaartide ja kliimadiagrammide põhjal eri kohtade kliimat, seostab selle kliimat kujundavate tegurite mõjuga ning inimtegevuse võimalustega;
- 6) leiab kaardilt kliimavöötmel;
- 7) teab kliimamuutuste võimalikke tagajärgi ning kliimamuutustega kohanemise võimalusi.

Põhimõisted: Ilm, kliima, kliimakaart, kliimadiagramm, üldine õhuringlus, õhumass, passaadid, läänetuuled, mussoonid, mandriline ja mereline kliima, soe ja külm hoovus, briisid, lumepiir, tuulepealne ja tuulealune nõlv, seniit, pöörijoon, polaarjoon, polaaröö ja -päev, kliimavööde, põhi- ja vahekliimavööde; kasvuhooneefekt, kliima muutumine.

Õppesisu:

Ilma ja kliima uurimise olulisus. Ilma ja kliima näitajate kujutamine kaartidel ja diagrammidel. Õhu omadused, nende seos õhu liikumise ja sademete tekkega. Kliimat kujundavad tegurid. Päikesekiirguse jaotumine Maal ja aastaegade kujunemine. Üldine õhuringlus. Ookeanide ja

merede sh hoovuste mõju kliimale. Pinnamoe mõju kliimale. Kliimavöötmed. Ilma ja kliima mõju inimtegevusele ning inimtegevuse mõju ilmale ja kliimale, kliima muutumine.

Praktilised tööd:

- 1) Internetist ilma- ja kliimaandmete leidmine ning nende põhjal mõne piirkonna ilma või kliima kirjeldamine.
- 2) kliima võrdlemine kliimakaartide ja -diagrammide järgi kahes etteantud kohas ning erinevuste selgitamine.
- 3) Internetist info leidmine kliima muutumise tagajärgedest, infoallikate usaldusväärsuse hindamine.

Teema: Veestik

Õpitulemused:

- 1) mõistab veekogude ja inimtegevuse vastastikuseid seoseid, veekogude uurimise tähtsust ning vee kaitse vajadust;
- 2) võrdleb veeringet eri piirkondades, seostab selle kliima, vee kättesaadavuse ja inimtegevuse võimalustega;
- 3) võrdleb teabeallikate põhjal meresid, jõgesid või järvi ning põhjendab nende erinevusi ja sarnasusi;
- 4) seostab vee kulutava, transportiva ja kuhjava tegevuse jõe eri lõikudel pinnamoe ning voolukiirusega;
- 5) seostab jõgede veetaseme muutused, sh üleujutused ja nende ulatuse piirkonna kliima ning pinnamoega;
- 6) Leiab kaardilt suuremad veekogud: ookeanid, mered, lahed, väinad, jõed, järved.

Õppesisu:

Vesi, kui taastuv loodusvara, selle jaotumine Maal. Veeringe. Vee kasutamine ja selle kättesaadavus maailma eri piirkondades. Maailmameri ja selle roll kliima kujunemises. Veetemperatuur, soolsus ja jääolud maailmamere eri osades. Mägi- ja tasandikujõed, nende mõju pinnamoe kujunemisele. Jõgede veerežiim, mõju inimtegevusele. Üleujutuste seos kliima ja pinnamoega. Järved ja veehoidlad. Inimtegevuse sh kliimamuutuste mõju veekogudele.

Praktilised tööd:

- 1) Teabeallikatest andmete leidmine erinevate veekogude (merede, jõgede, järvede) kohta, nende iseloomustamine ja võrdlemine.
- 2) Probleemülesannete lahendamine jõgede veetaseme muutuste seostamiseks piirkonna kliima ja pinnamoega, samuti kliimamuutustega.

Teema: Loodusvööndid**Õpitulemused:**

- 1) leiab kaardilt peamised loodusvööndid;
- 2) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate põhjal loodusvööndite (jäävöönd, tundrad, parasvöötme okas- ja lehtmetsad, parasvöötme rohtlad, kuivad lähistroopilised metsad, kõrbed, savannid, vihmametsad) looduskomponente ja nendevahelisi seoseid;
- 3) iseloomustab jooniste põhjal kõrgusvööndeid eri mäestikes;
- 4) analüüsib looduse ja inimtegevuse vastastikust mõju loodusvööndites ning kaasnevaid keskkonnaprobleeme;
- 5) kasutab nii paber- kui ka digikaarte ja teisi ruumiinfot edastavaid mudeleid, et leida infot, iseloomustada objekte ja nähtusi, analüüsida, teha järeldusi ja ruumilisi otsuseid ning neid põhjendada.

Õppesisu:

Loodusvööndid ja nende paiknemise seaduspärasused. Looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed eri loodusvööndites. Jäävöönd. Tundra. Parasvöötme okas- ja lehtmets. Parasvöötme rohtla. Vahemereline põõsastik ja mets. Kõrb. Savann. Ekvatoriaalne vihmamets. Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites

Praktilised tööd:

- 1) Teabeallikate põhjal etteantud piirkonna iseloomustuse koostamine, kus on analüüsitud looduskomponentide vastastikuseid seoseid ning inimtegevust ja keskkonnaprobleeme.
- 2) Ühe loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine.
- 3) Erinevates loodusvööndites reisi planeerimine.

9. klass

Teema: Eesti Euroopas

Õpitulemused:

- 1) kasutab nii paber- kui ka digikaarte ja teisi ruumiinfot edastavaid mudeleid, et leida infot, iseloomustada objekte ja nähtusi, analüüsida, teha järeldusi ja ruumilisi otsuseid ning neid põhjendada;
- 2) oskab lugeda kaarti: saab aru legendist ja kaardil kujutatud protsessidest, mõõdab vahemaid, määrab suundi, geograafilisi koordinaate, kellaaja erinevusi jms;
- 3) orienteerub ja liigub kaardi abil maastikul;
- 4) koostab kaardi või mõne muu ruumiinfot edastava mudeli.

Õppesisu:

Geograafilise asendi määramise eri aspektid kodukoha, Eesti ja Euroopa näidetel. GISi vajalikkus ning rakendusvõimalused igapäevaelus. Maa-ameti geoportaal ja selle kasutamise võimalused.

Praktilised tööd:

- 1) Kodukoha, Eesti ja mõne Euroopa riigi asendi võrdlemine erinevatest aspektidest.
- 2) Maa-ameti geoportaal is koduümbruse andmetega tutvumine.

Teema: Eesti geoloogiline ehitus ja pinnamood

Õpitulemused:

- 1) iseloomustab jooniste ja kaardi põhjal Eesti geoloogilist ehitust;
- 2) seostab kivimite ja setete, sh maavarade paiknemise ja tekke Eesti geoloogilise ehitusega;
- 3) iseloomustab ja võrdleb setteid ning eri tekkeviisiga kivimeid, teab nende kasutamise võimalusi;
- 4) võrdleb kaartide ja muude infoallikate põhjal pinnavorme ning pinnamoodi kodukohas, Eestis ja Euroopas;
- 5) selgitab pinnavormide ja pinnamoe kujunemist ning muutumist eri tegurite, sh inimtegevuse toimetel Eesti näidetel;
- 6) orienteerub kaardil: leiab suuremad pinnavormid Eestis ja Euroopas, tektooniliselt aktiivsed piirkonnad;
- 7) teab murenemise tähtsust looduses, seostab murenemise kivimite omaduste ja kliimaga;
- 8) seostab muldade kujunemise nende tekke tingimustega Eesti näidetel.

Õppesisu:

Geoloogiliste uuringute vajalikkus. Eesti geoloogiline ehitus, seos maavaradega sh tulevikumaavaradega, kaevandamise mõju keskkonnale. Eesti pinnavormid ja nende teke. Mandrijää tegevus Euroopa sh Eesti pinnamoe kujunemises. Vooluvee, karsti, lainetuse, tuule ja inimtegevuse mõju Eesti pinnamoe kujunemisele. Eesti muldkate, seos geoloogilise ehituse ja pinnamoega. Eesti peamised mullatüübid. Muldade jätkusuutlik kasutamine.

Praktilised tööd:

- 1) Kodukoha pinnavormide ja pinnamoe iseloomustamine Maa-ameti reljeefikaardi põhjal.
- 2) Setete ja kivimite kui maavarade uurimine ja nende seostamine majandustegevusega.
- 3) Kodumaakonna muldkatte iseloomustamine ja seostamine pinnamoe ja pinnakattega Maa-ameti mullakaartide põhjal.

Teema: Eesti ja Euroopa kliima

Õpitulemused:

- 1) Iseloomustab Eesti kliimat seostades selle üldiste kliimat kujundavate teguritega;
- 2) iseloomustab ilma kujunemist tsüklonis ja antitsüklonis;
- 3) võrdleb temaatiliste kaartide ja kliimadiagrammide põhjal Euroopa eri kohtade kliimat, seostab selle kliimat kujundavate tegurite mõjuga ning inimtegevuse võimalustega;
- 4) mõistab inimtegevuse, sh maakasutuse mõju kliimale nii kohalikul kui ka üleilmsel tasandil;
- 5) teab kliimamuutuste võimalikke tagajärgi ning kliimamuutustega kohanemise võimalusi.

Õppesisu:

Eesti kliima ja seda kujundavad tegurid. Regionaalsed kliimaerinevused Eestis ja Euroopas. Ilmakaart. Ilm tsüklonis ja antitsüklonis. Inimtegevuse, sh maakasutuse mõju kliimale nii kohalikul kui ka üleilmsel tasandil. Kliimamuutuste võimalikud tagajärjed Eestis ning Euroopas.

Praktilised tööd:

Ilma ja kliimaandmete leidmine internetist sh ilmamudelite kasutamine etteantud kohtade ilma ja kliima võrdlemiseks ning erinevuste põhjendamiseks ning igapäevaelulise probleemi lahendamiseks.

Teema: Eesti ja Euroopa veestik

Õpitulemused:

- 1) mõistab veekogude ja inimtegevuse vastastikuseid seoseid, veekogude uurimise tähtsust ning vee kaitse vajadust;
- 2) iseloomustab Läänemerd, selle erinevaid rannikuid ning keskkonnaprobleeme;
- 3) orienteerub kaardil: leiab Eesti ja Euroopa suuremad veekogud;
- 4) seostab jõgede veetaseme muutused, sh üleujutused ja nende ulatuse piirkonna kliima ning pinnamoega;
- 6) iseloomustab teabeallikate põhjal põhjavee kujunemist ja kasutamisega seotud probleeme kodukohas ja Eestis.

Õppesisu:

Veekogude ja inimtegevuse vastastikuste seoste uurimise olulisus. Läänemere eripära, selle põhjused. Läänemere eriilmelised rannikud. Läänemere keskkonnaprobleemid. Eesti ja Euroopa jõgede veetaseme muutused, seos kliimamuutustega ning mõju inimeste igapäevaelule ja majandustegevusele. Põhjavee kujunemine, liikumine ning kasutamisega seotud probleemid kodukohas ja Eestis.

Praktilised tööd:

- Rannikulõigu kirjeldamine maa-ameti kaardirakenduse põhjal, seos inimtegevuse võimalustega (transport, sadamad, ehitised randade kaitse jms).
- Erinevate infoallikate põhjal ühe veekogu veetaseme erinevuste uurimine, põhjuste leidmine ning võimalike tagajärgede kirjeldamine.
- Kodukoha joogivee omaduste, kasutamise ja võimalike keskkonnaprobleemide uurimine.

Teema: Eesti ja Euroopa rahvastik

Õpitulemused:

- 1) analüüsib andmeportaalidest leitud andmete põhjal kodukoha, Eesti või mõne Euroopa riigi rahvastikku ja rahvastikuprotsesse;
- 2) analüüsib rahvastikupüramiidi järgi mõne piirkonna rahvastiku soolis-vanuselist koosseisu ning selle mõju ühiskonnale;
- 3) teab Eesti ja Euroopaga seotud rände suundi ning nende põhjusi, analüüsib rände mõju ühiskonnale;

4) arutleb Eesti rahvastikupoliitika meetmete teemal.

Õppesisu:

Rahvastikuandmed, nende kogumine ja andmete olulisus. Kodukoha, Eesti ja Euroopa rahvaarv ja selle muutumine. Sündimuse, suremuse ja loomuliku iibe erinevused Euroopa riikides sh Eestis. Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis, selle muutumine ning rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded Euroopas ja Eestis, nende peamised suunad, põhjused ja tagajärjed. Eesti rahvuslik koosseis ja selle muutumine. Rahvastikupoliitika meetmed Eestis.

Praktilised tööd:

- 1) Teabeallikate põhjal oma maakonna või koduasula rahvastiku analüüsimine (rahvaarvu muutumine, sündimus, suremus, loomulik iive, rändesaldo, soolis-vanuseline ja rahvuslik koosseis).
- 2) Rahvastikupüramiidi põhjal rahvastiku soolis-vanuselise koosseisu analüüsimine oma koduvallas/maakonnas/Eestis või mõnes Euroopa riigis.

Teema: Eesti ja Euroopa asustus

Õpitulemused:

- 1) analüüsib kaardi põhjal rahvastiku paiknemist ja tihedust kodukohas, Eestis ning Euroopas, seostades selle looduslike ja ühiskondlike tegurite mõjuga;
 - 2) iseloomustab ja võrdleb linnastumise trende ning etappe Eestis ja Euroopas ning linnade kasvu ja kahanemise tagajärgi;
 - 3) analüüsib teabeallikate põhjal mõne Eesti asula arengut, elukeskkonda ning seda mõjutavaid looduslikke ja sotsiaalmajanduslikke tegureid, pakub lahendusi asula elukeskkonna parandamiseks;
 - 4) orienteerub kaardil: leiab kaardil Eesti linnad, maakonnad, Euroopa riikide pealinnad. .
- Põhimõisted: rahvastiku keskmine tihedus, linnastumine, linnastu, eeslinnastumine, valglinnastumine, vastulinnastumine, taaslinnastumine, eeslinn.

Õppesisu:

Rahvastiku paiknemine Euroopas ja Eestis ning seda mõjutavad tegurid. Linnastumine ning selle etapid Eestis.

Eesti asulad. Linnastumisega kaasnevad majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaprobleemid.

Praktilised tööd:

1) Analüüsib teabeallikate põhjal koduasula või mõne Eesti asula arengut, elukeskkonda ning seda mõjutavaid looduslikke ja sotsiaalmajanduslikke tegureid, pakub lahendusi asula elukeskkonna parandamiseks.

Teema: Sissejuhatus majandusse

Õpitulemused:

- 1) analüüsib loodusvarade, tööjõu, kapitali ja turgude ning tarneahelate mõju Eesti majandusele;
- 2) analüüsib muutusi Eesti majanduse struktuuris ja seostab selle majanduse arengu üldiste trendidega;
- 3) iseloomustab üleilmastumise ja rahvusvaheliste firmade mõju Eesti majandusele;
- 4) mõistab jätkusuutliku majanduse olemust ja tähtsust, toob näiteid jätkusuutliku majandamise, sh ringmajanduse kohta;
- 5) arutleb majandustegevusega seotud probleemide üle, lähtudes majanduslikest, sotsiaalsetest ja keskkonna aspektidest.

Õppesisu:

Majandusressursid. Loodusressursside, tööjõu, kapitali ja turgude ning tarneahelate mõju Eesti majandusele. Jätkusuutlik majandamine, sh ringmajandus. Majanduse struktuur: majandustegevused esmasektoris, tööstuses, teeninduses. Üleilmastumine ja rahvusvahelised ettevõtted, nende mõju Eesti majandusele.

Praktilised tööd:

- 1) Eesti või kodumaakonna majandusgeograafilise asendi analüüs.
- 2) Ühe Eestis tegutseva rahvusvahelise firma kirjeldus internetist leitud info põhjal (posteri koostamine).

Teema: Eesti põllumajandus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) mõistab kestliku põllumajanduse ja toidutootmise seoseid ning olulisust;
- 2) iseloomustab mõnd toiduaine tootmisahelat, teab kodumaise toidukauba eeliseid ja väärtustab Eesti tooteid;
- 3) iseloomustab teabeallikate põhjal mõne kultuurtaime kasvutingimusi, viljelemist ja kasutamist;
- 4) võrdleb tootmist erinevates taime- ja loomakasvatustaludes ning väike- ja suurtootmise mõju keskkonnale, sh maastike muutumisele;
- 5) iseloomustab põllumajanduse arengueeldusi Eestis ning põhjendab põllumajanduse ja toidutootmise struktuuri.

Põhimõisted: põllumajanduse spetsialiseerumine, taimekasvatus ja loomakasvatus, maakasutus, taimekasvuperiood, kestlik põllumajandus

Õppesisu:

Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid ja põllumajanduse spetsialiseerumine. Maakasutus ja selle muutused. Kestlik ehk jätkusuutlik põllumajandus. Eesti põllumajanduse harud ja toidutootmine. Põllumajanduse ja toidutootmisega seotud keskkonnaprobleemid.

Praktilised tööd:

- 1) Toidukaupade päritolu uurimine, kaardi koostamine.
- 2) Iseloomustab teabeallikate põhjal mõne kultuurtaime kasvutingimusi, viljelemist ja kasutamist.

Teema: Eesti metsamajandus ja -tööstus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) teab metsa ja kestliku metsamajanduse olulisust ning väärtustab metsa kui ökosüsteemi;
- 2) selgitab metsamajanduse ja -tööstuse, sh puidu väärimise rolli Eesti majanduses.

Põhimõisted: metsasus, puiduvaru, metsamajandus, metsatööstus, kestlik metsamajandus.

Õppesisu:

Metsa erinevad funktsioonid.

Eesti metsamajandus ja -tööstus.

Metsade hävimine ja selle põhjused. Metsade kestlik majandamine ja metsade kaitse olulisus.

Praktilised tööd:

- 1) Koostab metsamajanduse või metsatööstuse mõistekaardi.
- 2) Koostab puidu väärindamise tootmisahela.

Teema: Eesti energiamajandus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) analüüsib energiatarvet perekonna tasandil ja ühiskonna toimimises, väärtustab säästlikku energia tarbimist ning pakub selleks lahendusi;
- 2) analüüsib eri energiakandjate kasutamise eeliseid ja puudusi, sh nende mõju keskkonnale;
- 3) on omandanud ülevaate kodukoha, Eesti ja Euroopa energiamajandusest ning sellega seotud probleemidest.

Põhimõisted: energiamajandus, taastuvad ja taastumatud energiaallikad, fossiilkütused, soojus-, tuuma-, hüdro-, tuule- ja päikeseenergia, säästlik energia tarbimine.

Õppesisu:

Energiamajandus ja selle olulisus. Taastuvad ja taastumatud energiaallikad, nende kasutamise eelised ja puudused ning kaasnevad keskkonnaprobleem. Muutused Eesti energiamajanduses, seosed Euroopa energiamajandusega.

Praktilised tööd:

- 1) Perekonna tasandil energiatarve analüüs ja lahenduste pakkumine säästlikuks energia tarbimiseks.
- 2) Ühe energiaallika kasutamise eeliste ja puuduste analüüs Eesti näitel.

Teema: Teenindus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) analüüsib töökohtade paiknemist ja teenuste kättesaadavust asustussüsteemi eri tasandite

- asulates, sh koduasulas;
- 2) iseloomustab Eesti transpordisüsteemi, analüüsib transpordiliikide eeliseid ja puudusi ning transpordi mõju keskkonnale;
- 3) analüüsib teabeallikate põhjal mõne asula ühistranspordi kättesaadavust ning selle mõju inimeste igapäevaelule;
- 4) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate põhjal kodukoha, Eesti või mõne Euroopa riigi turismi arengueeldusi, turismimajandust ning selle mõju majandus- ja sotsiaalelule ning keskkonnale.

Põhimõisted: teenused, turism, transpordi liigid, transpordigeograafiline asend.

Õppesisu:

Teenuste liigid ja nende kättesaadavus eri tasandi asulates. Transpordi liigid, nende eelised ja puudused reisijate ning erinevate kaupade veol, kaasnevad keskkonnamõjud. Turismi arengueeldused Eestis ja peamised turismipiirkonnad. Turismiga kaasnevad keskkonna-, majandus- ja sotsiaalprobleemid.

Praktilised tööd:

- 1) Teabeallikate põhjal kodukoha ja/või mõne asula transpordigeograafilise asendi sh ühistranspordi kättesaadavuse võrdlemine (ajaline kaugus pealinnast ja maakonna keskusest, ühistranspordi eri liikide kasutamise võimalused jms);
- 2) Teabeallikate põhjal ülevaate koostamine oma linna või maakonna turismi arengu eeldustest ja peamistest vaatamisväärsustest;

KEEMIA

8. klass

Teema: Millega tegeleb keemia?

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) teab keemiliste reaktsioonide esilekutsumise võimalusi, tunneb ära keemilise reaktsiooni toimumise iseloomulike tunnuste järgi;
- 2) järgib laboris katseid tehes ja argielus kemikaale kasutades ohutusnõudeid;
- 3) tunneb tähtsamaid laborivahendeid ja kasutab neid praktilisi töid tehes õigesti;

4) eristab lahuseid ja pihuseid ning valmistab neid, toob näiteid lahuste ja pihuste kohta looduses ning igapäevaelus;

5) lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid.

Mõisted: lahus, pihus, emulsioon, suspensioon, aerosool, vaht, lahuse massiprotsent.

Õppesisu:

Keemia meie ümber. Keemilised reaktsioonid ja nende tunnused. Kemikaalide ohutu kasutamine laboritöodes ja argielus. Tähtsamad laborivahendid. Lahused ja pihused looduses ning igapäevaelus, pihuste alaliigid. Lahuste protsendilise koostise arvutused (massi järgi).

Praktilised tööd:

- pihuste valmistamine ning nende omaduste uurimine;
- keemilise reaktsiooni tunnuste ja esilekutsumise võimaluste uurimine.

Teema: Aatomiehitus, perioodilisustabel. Ainete ehitus

Õpitulemused:

Õpilane:

1) selgitab aatomi ehitust, kasutab keemiliste elementide tähiste leidmiseks, aatomi ehituse kirjeldamiseks ja elektronskeemi koostamiseks keemiliste elementide perioodilisustabelit;

2) teab keemiliste elementide liigitamist metallilisteks ja mittemetallilisteks elementideks ning vääriskaasideks, otsib internetist näiteid metallide ja mittemetallide kasutamise kohta igapäevaelus ning võrdleb nende omadusi;

3) eristab liht- ja liitaineid ning selgitab aine valemi põhjal aine koostist;

4) eristab ioone neutraalsetest aatomitest ning selgitab ionide tekkimist jaiooni laengut;

5) selgitab kovalentse, ioonilise ja metallilise sideme erinevust.

Õppesisu:

Aatomi ehitus. Keemilised elemendid, nende tähised. Perioodilisustabeli seos aatomite ehitusega. Metallilised ja mittemetallilised elemendid ning vääriskaasid keemiliste elementide perioodilisustabelis. Metallid ja mittemetallid igapäevaelus. Liht- ja liitainete koostise väljendamine valemite abil. Molekulide ja ionide teke aatomitest. Aatomite ja ionide erinevus. Ettekujutus keemilise sideme alaliikidest: kovalentne, iooniline ja metalliline side.

Praktilised tööd:

- molekulimudelite koostamine,
- ainete füüsikaliste omaduste uurimine ja kirjeldamine.

Teema: Hapnik ja vesinik. Oksiidid**Õpitulemused:**

Õpilane:

- 1) selgitab hapniku rolli põlemisreaktsioonides ning eluslooduses, analüüsib osoonikihi tähtsust ja lagunemist saastamise tagajärjel;
- 2) võrdleb hapniku ja vesiniku põhilisi omadusi;
- 3) kogub gaasi, valides sobiva võtte lähtuvalt gaasi lahustuvusest vees ja gaasi tihedusest võrreldes õhu tihedusega;
- 4) määrab aine valemi põhjal elementide oksüdatsiooniastmeid, koostab oksiidide nimetuste alusel valemite alusel nimetusi;
- 5) mõistab reaktsioonivõrrandite tasakaalustamise põhimõtet;
- 6) korraldab lihtainete ühinemisreaktsioone hapnikuga ning koostab vastavaid reaktsioonivõrrandeid, toob näiteid igapäevaelus tuntumate oksiidide ja nende tähtsuse kohta.

Õppesisu:

Hapnik ja vesinik, nende peamised omadused. Gaaside kogumise võtteid. Osoonikihi hõrenemine keskkonnaprobleemina. Oksüdatsiooniaste. Oksiidide nimetused ja valemite koostamine. Oksiidid igapäevaelus. Lihtsamate põlemisreaktsioonide võrrandite koostamine ja tasakaalustamine.

Praktilised tööd:

- hapniku saamine, kogumine ja tõestamine;
- vesiniku saamine, kogumine ja puhtuse kontrollimine;
- oksiidide saamine lihtainete põlemisel;
- õhu koostise uurimine põlemisreaktsiooni abil.

Teema: Happed ja alused kui vastandlike omadustega ained**Õpitulemused:**

Õpilane:

- 1) eristab valemi põhjal oksiide, happeid, hüdroksiide ja soolaid;

- 2) koostab hapete, hüdroksiidide ning soolade nimetuste alusel nende valemeid ja vastupidi;
- 3) seostab lahuste happelisi ja aluselisi omadusi nendes esinevate osakestega, hindab lahuse keskkonda indikaatoriga ja lahuse pH väärtuse järgi;
- 4) mõistab hapete ja aluste vastandlikkust, korraldab hapete ja aluste vahelisi reaktsioone ning koostab vastavaid reaktsioonivõrrandeid;
- 5) toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamise kohta igapäevaelus.

Õppesisu:

Happed, nende koostis. Tähtsamad happed. Ohutusnõuded tugevate hapete kasutamise korral. Hüdroksiidide (kui tuntumate aluste) koostis ja nimetused. Ohutusnõuded tugevaid aluseid (leelisi) kasutades. Hapete reageerimine alustega, neutralisatsioonireaktsioon. Lahuste pH-skaala, selle kasutamine ainete lahuste happelisust/aluselisust iseloomustades. Soolad, nende koostis ja nimetused. Happed, alused ja soolad igapäevaelus.

Praktilised tööd:

- hapete ja aluste kindlakstegemine indikaatoriga,
- neutralisatsioonireaktsiooni uurimine.

Teema: Tuntumaid metalle

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) eristab aktiivseid, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseid metalle nende asukoha järgi metallide pingereas ning uurib metallide aktiivsust;
- 2) uurib metalli ja happe vaheliste reaktsioonide kiirust mõjutavate tegurite toimet;
- 3) seostab redoksreaktsioone keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumisega reaktsioonis, teab metallide käitumist keemilistes reaktsioonides redutseerijana ja hapniku käitumist oksüdeerijana;
- 4) koostab reaktsioonivõrrandeid metallide ja hapete vaheliste reaktsioonide kohta;
- 5) hindab raua, alumiiniumi ja vase ning nende sulamite rakendamise võimalusi igapäevaelus, seostades kasutusalasid vastavate materjalide iseloomulike omadustega.

Mõisted: redutseerija, redutseerumine, oksüdeerija, oksüdeerumine, redoksreaktsioon, keemilise reaktsiooni kiirus, sulam.

Õppesisu:

Metallide reageerimine hapnikuga. Keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumine keemilistes reaktsioonides. Metallid kui redutseerijad ja hapnik kui oksüdeerija. Metallide reageerimine hapete lahustega. Erinevate metallide aktiivsuse võrdlus (aktiivsed, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivsed metallid), metallide pingerea tutvustus. Ettekujutus keemilise reaktsiooni kiirusest (metalli ja happelahuse vahelise reaktsiooni näitel). Tähtsamad metallid ja nende sulamid igapäevaelus (Fe, Al, Cu jt).

Praktilised tööd:

- metallide aktiivsuse võrdlemine reageerimisel happe lahusega;
- keemilise reaktsiooni kiirust mõjutavate tegurite toime uurimine.

9. klass

Teema: Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) mõistab ja loob keemiateksti anorgaaniliste ainete omadustest ning ainetevahelistest seostest;
- 2) uurib tugevate ja nõrkade hapete lahuste omadusi ning selgitab erinevusi;
- 3) uurib happeliste ja aluseliste oksiidide keemilisi omadusi: happeline oksiid + vesi, (tugevalt) aluseline oksiid + vesi, aluseline oksiid + hape, happeline oksiid + alus; koostab vastavate reaktsioonide võrrandeid;
- 4) selgitab temperatuuri mõju gaaside ning (enamiku) soolade lahustuvusele vees, kasutab ainete lahustuvuse graafikut ja lahustuvustabelit, et leida vajalikku infot ning teha arvutusi ja järeldusi;
- 5) selgitab tähtsamate anorgaaniliste ühendite leidumist looduses ja kasutamist argielus (väetised, vee karedus, ehitusmaterjalid);
- 6) teab keemilise saaste allikaid ja analüüsib saastumise tekkepõhjust, saastumisest tingitud keskkonnaprobleeme (happesademed, raskmetallide ühendid, üleväetamine) ning võimalikke keskkonna säästmise meetmeid.

Õppesisu:

Happelised ja aluselised oksiidid, nende reageerimine veega. Tugevad ja nõrgad happed. Hapete reageerimine aluseliste oksiididega. Tugevad ja nõrgad alused (hüdroksiidide näitel). Aluste reageerimine happeliste oksiididega. Seosed anorgaaniliste ainete põhiklasside vahel.

Soolade saamise võimalusi. Ainete lahustuvus vees (kvantitatiivselt), selle sõltuvus temperatuurist (gaaside ja soolade näitel). Lahuste protsendilise koostise arvutused (tiheduse arvestamisega). Anorgaanilised ühendid looduses ja igapäevaelus. Põhilised keemilise saaste allikad, keskkonnaprobleemid: happevihmad (happesademed), keskkonna saastumine raskmetallide ühenditega, veekogude saastumine.

Praktilised tööd:

- erinevate oksiidide ja vee vahelise reaktsiooni uurimine;
- erinevate oksiidide hapete ja alustega reageerimise uurimine;
- tugeva ja nõrga happe lahuste omaduste uurimine;
- soola saamine ja eraldamine;
- soolade lahustuvuse uurimine erinevatel temperatuuridel.

Teema: Aine hulk. Moolarvutused

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) teeb arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala vaheliste seoste alusel, kasutab korrektselt vastavaid ühikuid ning põhjendab loogiliselt arvutuskäike;
- 2) analüüsib keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduvat kvalitatiivset ja kvantitatiivset infot, mõistab ainete massi jäävust keemilistes reaktsioonides;
- 3) lahendab reaktsioonivõrranditel põhinevaid arvutusülesandeid, lähtudes reaktsioonivõrrandite kordajatest (ainete moolsuhtest) ning reaktsioonis osalevate ainete hulkadest (moolides), tehes vajaduse korral ümberarvutusi ainehulga, massi ja (gaasi) ruumala vaheliste seoste alusel; põhjendab lahenduskäiku;
- 4) hindab loogiliselt arvutustulemuste õigsust ning teeb arvutustulemuste põhjal järeldusi ja otsustusi.

Mõisted: aine hulk, mool, molaarmass, gaasi molaarruumala, normaaltingimused.

Õppesisu:

Aine hulk, mool. Molaarmass ja gaasi molaarruumala (normaaltingimustel). Aine massi jäävus keemilistes reaktsioonides. Keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduva kvalitatiivse ja kvantitatiivse info analüüs. Arvutused reaktsioonivõrrandite põhjal.

Teema: Süsinik ja süsinikuühendid

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) võrdleb ning põhjendab süsiniku lihtainete omadusi, võrdleb süsinikoksiidide omadusi;
- 2) teab süsinikuühendite paljususe põhjusi;
- 3) koostab süsinikuühendite struktuurivalemeid ja molekulimudeleid etteantud aatomite (C, H, O) arvu järgi, eristab lineaarset, hargnenud ja tsüklilist süsinikahelat;
- 4) liigitab materjale hüdrofiilseks ja hüdrofoobseks;
- 5) kirjeldab süsivesinike esinemisvorme looduses ja selgitab nende kasutusalasid;
- 6) eristab struktuurivalemi põhjal süsivesinikke, alkohole ja karboksüülhappeid;
- 7) koostab süsivesinike ja etanooli täieliku põlemise reaktsioonivõrrandeid;
- 8) uurib etaanhappe keemilisi omadusi;
- 9) teab etanooli füsioloogilist toimet ja analüüsib sellega seotud probleeme igapäevaelus.

Õppesisu:

Süsinik lihtainena. Süsinikuoksiidid. Süsivesinikud. Süsinikuühendite paljusus. Süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid ning kordseid sidemeid. Molekulimudelid ja struktuurivalemid. Süsivesinike esinemisvormid looduses ja kasutusala. Süsivesinike täielik põlemine. Hüdrofiilsed ja hüdrofoobsed ained. Alkoholid ja karboksüülhapped, nende tähtsamad esindajad ja kasutamine igapäevaelus. Anorgaaniliste ainete põhiklassid

Praktilised tööd:

- CO₂ saamine ja kasutamine tule kustutamisel;
- süsinikuühendite molekulimudelite ja struktuurivalemite koostamine ja uurimine, sh digitaalses keskkonnas;
- süsinikuühendite vastastiktoime veega;
- süsinikuühendite põlemisreaktsioonide uurimine;
- etaanhappe omaduste uurimine.

Teema: Süsinikuühendite roll looduses, süsinikuühendid materjalidena

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) selgitab ja uurib keemiliste reaktsioonide soojusefekti;

- 2) analüüsib süsinikuühendite kasutusvõimalusi kütusena ning eristab taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid;
- 3) tunneb struktuurivalemi järgi polümeeri;
- 4) mõistab sahhariidide, rasvade ja valkude rolli organismides, uurib nende omadusi ja sisaldust toiduainetes;
- 5) iseloomustab tuntumaid süsinikuühenditel põhinevaid polümeerseid materjale (kiudained, plastid), analüüsib nende põhiomadusi, kasutamise võimalusi ja kasutamisega seonduvaid keskkonnaprobleeme;
- 6) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust ning analüüsib keskkonna säästmise võimalusi.

Õppesisu:

Energia eraldumine ja neeldumine keemilistes reaktsioonides, ekso- ja endotermilised reaktsioonid. Süsinikuühendid kütusena. Keskkonnaprobleemid: kasvuhoonegaasid. Ettekujutus polümeeridest, plastid. Eluks olulised süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. Kiudained. Tarbekeemia saadused.

Praktilised tööd:

- ekso- ja endotermilise reaktsiooni uurimine;
- toiduainete tärglisesisalduse uurimine;
- valkude püsivuse uurimine;
- rasva lahustuvuse uurimine erinevates lahustites;
- polümeeride saamine ja omaduste uurimine.

BIOLOOGIA

7. klass

Teema: Bioloogia uurimisvaldkond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib bioloogiateadmiste ja -oskuste vajalikkust igapäevaelus ning erinevates elukutsetes;
- 2) võrdleb loomi, taimi, seeni, algloomi ja baktereid;

3) toob näiteid erinevate organismirühmade eluavaldustest (elu tunnustest).

Õppesisu

Bioloogia sisu ja seos teiste loodusteadustega ning roll tänapäeva tehnoloogia arendamisel.

Organismide jaotamine loomadeks, taimedeks, seenteks, algloomadeks ja bakteriteks, nende välistunnuste võrdlus. Eri organismirühmade esindajate eluavaldused.

Põhimõisted: bioloogia, vaatlus, katse ehk eksperiment, organism.

Praktilised tööd:

- 1) märgpreparaadi valmistamine ning erinevate objektide võrdlemine mikroskoobiga;
- 2) eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine looduslike objektide või veebist saadud materjalide alusel.

Teema: Selgroogsete loomade tunnused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seostab imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade kohastumusi nende elukeskkonnaga;
- 2) analüüsib imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade erinevate meelte kohastumuste olulisust sõltuvalt nende elupaigast ja -viisist;
- 3) selgitab ja toob näiteid selgroogsete loomade tähtsusest looduses ja inimtegevuses ning põhjendab nende kaitsega seotud piiranguid, toob näiteid kaitsealustest liikidest ja selgitab nende ohustatuse põhjuseid.

Õppesisu

Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks. Selgroogsete loomade kohastumused eluks oma elukeskkonnas.

Selgroogsete loomade peamised meeleorganid infovahetuseks elukeskkonnaga. Juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist.

Imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade osa looduses ning inimtegevuses.

Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud piirangud.

Põhimõisted: selgroogne loom, selgrootu loom, meeleelund, elukeskkond, elupaik

Praktilised tööd:

- 1) selgroogsete loomade tunnuste uurimine ja võrdlemine (nt kala lahkamine, linnu sulgede ehituse uurimine, imetajate kehakatete või koljude võrdlemine);
- 2) selgroogsete loomade tegevusjälgede leidmine, uurimine ja selgroogsete mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses.

Teema: Selgroogsete loomade aine- ja energiavahetus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab aine- ja energiavahetuse omavahelisi seoseid;
- 2) seostab selgroogsete loomade erinevaid toiduobjekte toidu hankimise viiside ja seedeelundkonna eripäraga;
- 3) seostab eri selgroogsete loomarühmade hingamis- ja vereringeelundkonna eripära püsi- ja kõigusoojasusega;
- 4) toob näiteid ebasoodsate elutingimuste üleelamise viiside kohta püsi- ja kõigusoojastel loomadel.

Õppesisu

Aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid.

Toiduobjektidest tingitud erinevused taim- ja loomtoidulistel ning segatoidulistel selgroogsetel loomadel. Toidu hankimise viisid ja nendega seonduvad kohastumused. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg.

Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees ja kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, kopsude eripära lindudel, naha kaudu hingamine. Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. Selgroogsete loomade eri rühmade südame ja vereringe võrdlus ning ebasoodsate aastaegade üleelamise viisid.

Põhimõisted: ainevahetus, hingamine, seedimine, organ, süda, suur vereringe, väike vereringe, lõpus, kops, õhukott, magu, soolestik, kloak, püsisoojane, kõigusoojane, loomtoidulisus, taimtoidulisus, segatoidulisus, lepiskala, röövkala, röövloom, saakloom.

Praktilised tööd:

- 1) laboratoorne või virtuaalne uurimistöö toidu või hapniku mõjust organismide elutegevusele;
- 2) selgroogsete seede- või vereringeelundkonna või mõne elundi mudeli meisterdamine käepärastest vahenditest.

Teema: Selgroogsete loomade paljunemine ja areng**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) analüüsib kehasisese ja -välise viljastumise eeliseid ning lootelise arengu erinevusi selgroogsete loomade rühmadel;
- 2) võrdleb otsest ja moondest arengut ning toob selle kohta näiteid;
- 3) seostab selgroogsete loomade järglaste eest hoolitsemise vajadust eri rühmade paljunemise ja arengu eripäraga.

Õppesisu

Selgroogsete loomade paljunemist mõjutavad tegurid. Erinevate selgroogsete loomade kehasisene ja kehaväline viljastumine ja lootelise arengu eripära. Moondega ja otsene areng. Sünd ja sellele järgnev areng.

Järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel ning selle seos paljunemise ja arengu eripäraga.

Põhimõisted: lahksugulisus, suguline paljunemine, munarakk, seemnerakk, viljastumine, kehasisene viljastumine, kehaväline viljastumine, haudumine, otsene areng, moondega areng.

Praktilised tööd: kanamuna ehituse uurimine.

Teema: Selgroogsete loomade evolutsioon**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) selgitab selgroogsete loomade täiustumist evolutsiooni käigus;
- 2) toob näiteid tõenditest selgroogsete loomade põlvnemise kohta.

Õppesisu

Selgroogsete loomade täiustumine evolutsiooni käigus. Tõendid põlvnemisest.

Põhimõisted: evolutsioon, evolutsiooni tõendid, kivistis.

Praktilised tööd: fossiilide vaatlus ja prepareerimine.

8. klass

Teema: Taimede tunnused ja eluprotsessid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab looma- ja taimerakku ning nende peamisi osi joonistel ning analüüsib nende osade ülesandeid;
- 2) analüüsib õistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla, seostab seda ainete liikumisega taimes, taime kasvukohaga ning paljunemise ja levimise viisiga;
- 3) koostab ja analüüsib skeeme fotosünteesi lähteainetest, lõppsaadustest ja protsessi mõjutavatest tingimustest;
- 4) selgitab fotosünteesi ja hingamise tähtsust taimede ning teiste organismide elutegevuses;
- 5) võrdleb eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust ning toob näiteid Eesti tavaliste (enamlevinud) taimede kohta;
- 6) analüüsib sugulise ja mittesugulise paljunemise eeliseid eri taimede näitel, võrdleb erinevaid paljunemis-, tolmlemis- ja levimisviise ning toob nende kohta näiteid;
- 7) analüüsib taimede osa looduse kui terviksüsteemi jätkusuutlikkuse tagamisel ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid.

Õppesisu

Taime- ja loomaraku peamiste osade (tuum, membraan, rakukest, mitokondrid, rakuplasma (tsütoplasma, tsütoplasmavõrgustik), ribosoomid, plastiidid, vakuoolid) ehitus ning talitus. Taimeraku võrdlus loomarakuga.

Õistaimede organid ja nende ehituse ja talitluse kooskõla. Fotosünteesi üldine kulg, selle tähtsus ja seos hingamisega. Tõusev ja laskuv vool taimedes.

Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Näited Eesti enamlevinud taimedest.

Suguline ja mittesuguline paljunemine. Putuk- ja tuultolmlejate taimede võrdlus. Taimede kohastumused levimiseks, sh vesi-, loom- ja tuulleviks. Seemnete idanemiseks ja taimede arenguks vajalikud tingimused.

Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed.

Eri taimerühmadele iseloomuliku paljunemise, kasvukoha ja leviku võrdlus. Taimede täiustumine evolutsiooniprotsessis.

Põhimõisted: rakk, rakukest, rakumembraan, rakutuum, mitokonder, klorofüll, kloroplast, kromoplast, leukoplast, vakuool, kude, õhulõhe, tõusev vool, laskuv vool, fotosüntees, anorgaaniline aine, orgaaniline aine, õis, tolmukas, emakas, tolmlemine, seeme, vili, käbi, mittesuguline paljunemine, eoseline paljunemine, eos, vegetatiivne paljunemine.

Praktilised tööd:

- 1) taimede mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses;
- 2) fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.
- 3) määrgpreparaadi valmistamine taime kattekoest.

Teema: Seente tunnused ja eluprotsessid

Õpitulemused:

- 1) võrdleb seeni taimede ja loomadega;
- 2) kirjeldab erinevate seenerühmade ja samblike ehituse ja talitluse mitmekesisust ning toob selle kohta näiteid, sh selgitab parasiitluse ja sümbioosi tähtsust;
- 3) selgitab seente ja samblike paljunemise viise ning arenguks vajalikke tingimusi;
- 4) analüüsib seente ning samblike osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid, väärtustades neid eluslooduse tähtsate osadena;
- 5) teab tähtsamaid söödavaid ja mürgiseid seeneliike ja tunneb neid looduses ära.

Õppesisu:

Seente välisehituse ja peamiste talitluste võrdlus taimede ja loomadega. Seente välisehitus ja mitmekesisus tavalisemate kott- ja kandseente näitel. Seente paljunemine eoste ja pungumise teel. Eoste levimise viisid ja idanemiseks vajalikud tingimused. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Käärimiseks vajalikud tingimused. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine.

Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike mitmekesisus, nende erinevad kasvuvormid ja kasvukohad. Samblike toitumise eripära, uute kasvukohtade esmaasustamine. Seente ja samblike osa looduses ning inimtegevuses.

Enam levinud söödavad ning mürgised seened ja nende tunnused.

Põhimõisted: ainurakne, hulkrakne, käärimine, pungumine, sümbioos, mükoriisa, mütseel

Praktilised tööd:

- 1) seente välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale;
- 2) seente ehituse uurimine mikroskoobiga;
- 3) uurimistöo hallitus- või pärmseente arengut mõjutavate tegurite leidmiseks;
- 4) praktiline töö või arvutimudeli kasutamine õhu saastatuse hindamiseks samblike leviku alusel.

Teema: Selgrootute loomade tunnused ja eluprotsessid

Õpitulemused:

- 1) võrdleb selgrootute ja selgroogsete loomade ehitust ning selgrootute olulisemate rühmade tunnuseid, toob vastavate loomarühmade kohta näiteid;
- 2) seostab erinevate selgrootute loomade välisehituse ja kohastumuse liikuda, hingata, toituda ning orienteeruda nende elukeskkonnas;
- 3) analüüsib lahk- ja liitsugulisuse eeliseid erinevatel selgrootute rühmadel ning selgitab ja toob näiteid otsese ning täis- ja vaegmoondelise arengu kohta;
- 4) selgitab parasiitse eluviisiga organismide arengu vältel peremeesorganismi, toiduobjekti ja elupaiga vahetamise tähtsust ning toob selle kohta näiteid;
- 5) analüüsib erinevate selgrootute loomade osa looduses ja inimtegevuses, väärtustades selgrootuid eluslooduse olulise osana, ning toob selle kohta näiteid.

Õppesisu:

Selgrootute loomade üldiseloomustus ja võrdlus selgroogsetega. Käsnade, ainuõssete, usside, limuste, lüljalgsete peamised tunnused, levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Lüljalgsete (koorikloomade, ämblikulaadsete ja putukate) välisehituse võrdlus. Tavalisemate putukarühmade (liblikad, mardikad, kiilid, sääsed) välistunnuste erinevused. Limuste (tigude ja karpide) välistunnuste erinevused.

Vabalt elavate ning parasiitse eluviisiga selgrootute loomade kohastumused hingamiseks ja toitumiseks. Selgrootute hingamine lõpuste, kopsude ja trahheedega. Selgrootute loomade erinevad toidu hankimise viisid ja organid.

Usside, limuste ning lüljalgsete liit- ja lahsugulisus. Peremeesorganismi ning vaheperemehe vaheldumine usside arengus. Paljunemise ja arengu eripära otsese arengu, täis- ning vaegmoondelise arenguga loomadel.

Põhimõisted: trahhee, lihtsilm, liitsilm, suised, kombits, tundel, liitsugulisus, lahksugulisus, täismoondega areng, vaegmoondega areng, vastne, nukk, parasitism, peremees, vaheperemees.

Praktilised tööd:

- 1) selgrootute loomarühmade iseloomulike välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale ning sisuloomeks sobivaid digikeskkondi;
- 2) lüljalgsete loomade välistunnuste võrdlemine luubi või binokulaariga;
- 3) praktiline töö või arvutimudeli kasutamine keskkonna saastatuse hindamiseks selgrootute leviku alusel.

Teema: Eluslooduse evolutsioon

Õpitulemused:

- 1) selgitab bioloogilise evolutsiooni olemust ning toob näiteid evolutsiooni tõendite kohta looma- ja taimeriigis;
- 2) põhjendab olelusvõitluse tekkepõhjusi ja seostab olelusvõitluse loodusliku valikuga;
- 3) selgitab liikide teket ja suuremate organismirühmade evolutsiooni põhisuundi;
- 4) toob näiteid inimese evolutsiooni olulisemate etappide kohta.

Õppesisu:

Bioloogilise evolutsiooni olemus ja tõendid. Loodusliku valiku kujunemine olelusvõitluse tagajärjel. Liikide teke ja suuremate organismirühmade, taime- ja loomariigi evolutsioon. Inimese evolutsioon.

Põhimõisted: bioevolutsioon, olelusvõitlus, looduslik valik, liigiteke, mandunud elundid, fossiilid

Praktilised tööd: evolutsiooni ajatelje koostamine.

Teema: Ökoloogia ja keskkonnakaitse

Õpitulemused:

- 1) selgitab ökosüsteemide ja biosfääri struktuuri ning toob selle kohta näiteid;
- 2) analüüsib elus- ja eluta looduse tegurite mõju eri organismirühmadele ning toob selle kohta näiteid;

- 3) analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot keskkonnategurite mõju kohta organismide arvukusele;
- 4) analüüsib organismidevahelisi seoseid ökosüsteemis, mõistab eluslooduses toimuvaid protsesse ja hindab inimtegevuse positiivset ja negatiivset mõju populatsioonidele ning ökosüsteemide püsimisele;
- 5) mõistab rohepöörde vajalikkust ning märkab keskkonnaprobleeme, leiab eakohasel moel võimalusi nende leevendamiseks;
- 6) selgitab ja väärtustab bioloogilist mitmekesisust ehk elurikkust ja lahendab bioloogilise mitmekesisuse kaitsega seotud dilemmaprobleeme.

Õppesisu:

Organismide jaotamine liikidesse. Populatsioonide, ökosüsteemi ja biosfääri struktuur.

Looduslik tasakaal.

Eluta ja eluslooduse tegurid (ökoloogilised tegurid) ning nende mõju eri organismirühmadele.

Biomassi juurdekasvu püramiidi moodustumine ning toiduahela lülide arvukuse leidmine.

Inimtegevuse positiivne ja negatiivne mõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele.

Bioloogilise mitmekesisuse ehk elurikkuse tähtsus ja kaitse. Kliimamuutuste mõju elurikkusele. Liigi- ja elupaigakaitse. Näiteid keskkonnaprobleemide põhjustest, olemusest ja leevendamise võimalustest. Rohepööre.

Põhimõisted: liik, populatsioon, levila, ökosüsteem, kooslus, eluta looduse tegurid, eluslooduse tegurid, aineringe, konkurents, looduslik tasakaal, keskkonnakaitse, looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus ehk elurikkus, biosfäär, rohepööre, looduse iseväärtus.

Praktilised tööd:

- 1) praktiline uuring populatsioonide arvukuse sõltuvuse kohta ökoloogilistest teguritest;
- 2) seoste leidmine toiduahela lülide arvukuse ja biomassi juurdekasvu vahel arvutimudeli abil;
- 3) loodusliku tasakaalu muutumise seaduspärasuste uurimine arvutimudeliga.

9. klass

Teema: Mikroorganismide ehitus ja eluprotsessid

Õpitulemused:

- 1) selgitab bakterite, algloomade ja viiruste põhitunnuste eripära võrreldes taimede ja loomadega;

- 2) toob näiteid bakterite ja algloomade leviku kohta eri elupaikades, sh aeroobses ning anaeroobses keskkonnas; hindab kiire paljunemise ja püsieoste moodustumise olulisust bakterite levikus;
- 3) analüüsib ning selgitab bakterite ja algloomade tähtsust looduses ning inimtegevuses;
- 4) selgitab, kuidas kaitsta toitu bakteriaalse riknemise eest;
- 5) seostab inimese sagedasemaid bakteritest, viirustest ja algloomadest põhjustatud haigusi nende levikuviisidega ning teab, kuidas neid vältida.

Õppesisu:

Bakterite ja algloomade võrdlus loomade ning taimedega. Vabalt elavate ja parasitise eluviisiga mikroorganismide levik ning tähtsus. Bakterite aeroobne ja anaeroobne eluviis. Käärimiseks vajalikud tingimused. Bakterite paljunemine ja levik. Toidu bakteriaalse riknemise eest kaitsmise viisid. Bakterhaigustesse nakatumine ja haiguste vältimine. Bakterite osa looduses ja inimtegevuses. Viiruste ehituse ja talitluse eripära. Viirustega nakatumine, peiteaeg, haigestumine ja tervenemine. Mikroorganismidega seotud elukutsed.

Põhimõisted: bakter, algloom, viirus, silmtäpp, pooldumine, aeroobne eluviis, anaeroobne eluviis.

Praktilised tööd: bakterite elutegevust mõjutavate tegurite uurimine arvutimudeliga.

Teema: Inimese koed ja elundkonnad

Õpitulemused:

- 1) võrdleb ja põhjendab eri kudede ehituse ja talitluse seotust ning ülesandeid; toob näiteid eri elundite, kudede ja elundkondade kohta;
- 2) analüüsib naha ehituse ja talitluse kooskõla kompimis-, kaitse-, termoregulatsiooni- ja eritusfunktsiooni täitmisel; väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi.

Õppesisu:

Ülevaade inimese elundkondadest, elunditest ja kudedest (epiteel-, side-, närvi-, lihaskude). Kudede eripärad, nende ehituse seos talitlusega. Naha ehitus ja ülesanded. Naha roll infovahetuses väliskeskkonnaga. Naha tervishoid.

Põhimõisted: tugi- ja liikumiselundkond, seedeelundkond, närvisüsteem, vereringe, hingamiselundkond, erituseelundkond, suguelundkond, nahk, epiteel-, lihas-, side-, närvikude.

Praktilised tööd:

- 1) naha tundlikkuse määramine selle erinevates piirkondades;
- 2) loomsete kudede ehituse võrdlemine mikroskoobiga.

Teema: Luud ja lihased

Õpitulemused:

- 1) eristab joonisel või mudelil inimese peamisi luid ning lihaseid;
- 2) selgitab luude ja lihaste ehituse ning talitluse kooskõla, võrdleb sile-, vööt- ja südamelihaste ehitust ning talitlust;
- 3) analüüsib erinevate luudevaheliste ühenduste seoseid nende ülesannetega ning toob nende kohta näiteid;
- 4) analüüsib õige toitumise ja treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale ning toob selle kohta näiteid; peab tähtsaks enda lihaste tervislikku treenimist.

Õppesisu:

Luude ja lihaste osa inimese ning teiste selgroogsete loomade tugi- ja liikumiselundkonnas. Luude ehituse iseärasused. Luudevaheliste ühenduste tüübid ja tähtsus. Inimese luustiku võrdlus teiste selgroogsete loomadega. Lihaste ehituse ja talitluse kooskõla. Luu- ja lihaskoe mikroskoopiline ehitus ning selle seos talitlusega. Treeningu ja toitumise mõju tugi- ja liikumiselundkonnale.

Põhimõisted: toes, lameluu, toruluu, lihas, liiges, luuüdi, käsnollus.

Praktilised tööd: uurimistöö lihaskõvumise tekke ja treenituse seosest.

Teema: Vereringe

Õpitulemused:

- 1) analüüsib inimese vereringeelundkonna jooniseid ja skeeme;
- 2) seostab südame, erinevate veresoonte ehituse ja vere koostisosade eripära nende talitlusega;

- 3) seostab inimese sagedasemaid südame- ja veresoonehaigusi nende tekkepõhjustega ning väärtustab vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat eluviisi;
- 4) selgitab vere osa organismi lühi- ja pikaajalise immuunsuse kujunemisel, immuunsüsteemi häirete tekkimist ning vaktsineerimise tähtsust nakkushaiguste vältimiseks.

Õppesisu:

Südame ning suure ja väikese vereringe osa inimese aine- ja energiavahetuses. Erinevate veresoonte ehituslik ja talitluslik seos. Vere koostis ja koostisosade ülesanded.

Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel.

Immuunsüsteemi häired, allergia, HIV ja AIDS. Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Südamelihase ala- ja ülekoormuse tagajärjed. Veresoonte lupjumise ning kõrge ja madala vererõhu põhjused ja tagajärjed.

Põhimõisted: süda, veresoon, arter, veen, kapillaar, arteriaalne veri, venoosne veri, vererõhk, elektrokardiogramm, hemoglobiin, punane vererakk, valge vererakk, vereliistak, vereplasma, hüübimine, lümf, lümfisõlm, antikeha, immuunsus, immuunsüsteem, HIV, AIDS.

Praktilised tööd: uurimistöö füüsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule.

Teema: Seedimine ja eritamine

Õpitulemused:

- 1) koostab ning analüüsib seedeelundkonna ehituse jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel toidu seedimist ja toitainete imendumist;
- 2) selgitab valkude, rasvade, süsivesikute, vitamiinide, mineraalainete ja vee ülesandeid inimorganismis ning nende üle- või alatarbimisega kaasnevaid probleeme;
- 3) hindab neerude, kopsude ja naha osa jääkainete eritamisel.

Õppesisu:

Inimese seedeelundkonna ehitus ja talitus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Toitainete vajadus ning tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte vere püsiva koostise tagamisel. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisülesanne.

Põhimõisted: valgud, rasvad, süsivesikud, kiudained, ensüüm, vitamiin, sülg, maks, sapp, kõhunääre, peensool, soolehatt, jämesool, neer, uriin.

Praktilised tööd:

- 1) inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööga või arvutimudeliga;
- 2) isikliku toitumisharjumuse analüüs;
- 3) tärglise tõestamine joodilahusega.

Teema: Hingamine

Õpitulemused:

- 1) analüüsib hingamiselundkonna ehituse ja talitluse koostöla;
- 2) koostab ning analüüsib jooniseid ja skeeme hingamiselundkonna ehitusest ja talitlusest ning sisse- ja väljahingatava õhu koostisest;
- 3) selgitab hingamise olemust, sh hapniku ülesannet rakkudes, sisse- ja väljahingamist ning hingamise regulatsiooni;
- 4) analüüsib treeningu mõju hingamiselundkonnale;
- 5) selgitab hingamiselundite levinumate haiguste tekkepõhjust ja haiguste vältimise võimalusi.

Õppesisu:

Hingamiselundkonna ehituse ja talitluse seos. Sisse- ja väljahingatava õhu koostise võrdlus. Hapniku ülesanne rakkudes (raku hingamine). Organismi hapnikuvajadust määravad tegurid ja hingamise regulatsioon. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende vältimine.

Põhimõisted: hingetoru, kopsutoru, kopsusomp, hingamiskeskus, gaasivahetus, raku hingamine.

Praktilised tööd: praktilise töö või arvutimudeliga kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine.

Teema: Paljunemine ja areng

Õpitulemused:

- 1) võrdleb naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust;

- 2) võrdleb inimese muna- ja seemnerakkude ehitust ning arengut, selgitab munaraku viljastumist ja seda mõjutavaid tegureid ning toob näiteid muutuste kohta loote arengus;
- 3) seostab inimorganismi anatoomilisi vanuselisi muutusi talitluslike muutustega.

Õppesisu:

Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Inimorganismi talitluse muutused sünnist surmani.

Põhimõisted:

emakas, munasari, seemnesari, munand, ovulatsioon, sperma, munajuha, loode, platsenta, nabanöör, sünnitamine, kliiniline surm, bioloogiline surm

Praktilised tööd:

- 1) oskab selgitada skeemi või joonise abil enda suguelundkonnas toimuvaid protsesse;
- 2) rasestumisvastaste vahendite võrdlemine.

Teema: Talitluste regulatsioon

Õpitulemused:

- 1) selgitab kesk- ja piirdenärvisüsteemi ehitust ning põhiülesandeid;
- 2) seostab närviraku ehitust selle talitlusega; koostab ja analüüsib refleksikaare skeeme ning selgitab nende alusel selle talitlust;
- 3) seostab erinevaid sisenõrenäärmeid nende toodetavate hormoonide toimega;
- 4) selgitab närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis;
- 5) suhtub kriitiliselt närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse.

Õppesisu:

Kesk- ja piirdenärvisüsteemi ehitus ning ülesanded. Närviraku ehitus ja rakuosade ülesanded. Refleksikaare ehitus ja talitus. Närvisüsteemi tervishoid. Närvisüsteemi kahjustavad ained. Peamised sisenõrenäärmed ja nende toodetavate hormoonide ülesanded. Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.

Põhimõisted: peaju, seljaaju, närv, närvirakk, retseptor, närviimpulss, dendriit, neuriit, refleks, sisenõrenäärmed, hormoon.

Praktilised tööd:

- 1) uurimistöo reaktsioonikiirust mõjutavate tegurite määramiseks ja õpilaste reaktsioonikiiruse võrdlemiseks;
- 2) refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga;
- 3) meeleelundite tundlikkuse määramiseks;
- 4) nägemisaistingu tekke ja kuulmise uurimine arvutimudeliga.

Teema: Infovahetus väliskeskkonnaga

Õpitulemused:

- 1) analüüsib silma osade ja suuraju nägemiskeskuse koostööd nägemisaistingu tekkimisel ning tõlgendamisel;
- 2) selgitab kaug- ja lühinägelikkuse tekkepõhjusi ning nägemishäirete vältimise ja korrigeerimise viise;
- 3) seostab kõrva ehitust kuulmis- ja tasakaalumeelega ning väärtustab meeleelundeid säästvat eluviisi;
- 4) võrdleb ning seostab haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehitust ning talitlust.

Õppesisu:

Silma ehituse ja talitluse seos. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.

Põhimõisted: pupill, silmalääts, võrkkest, vikerkest, kepikesed, kolvikesed, kollatähn, pimetähn, lühinägevus, kaugelenägevus, värvipimedus, kõrvalest, väliskõrv, keskkõrv, sisekõrv, trummikile, kuulumeluud, kuulmetõri, tigu, poolringkanalid, tasakaaluelund, retseptor, haisterakk.

Praktilised tööd:

- 1) meeleelundite tundlikkuse määramiseks;
- 2) nägemisaistingu tekke ja kuulmise uurimine arvutimudeliga.

Teema: Pärilikkus

Õpitulemused:

- 1) analüüsib pärilikkuse ja muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel;
- 2) selgitab DNA, geenide ning kromosoomide seost ja osa pärilikkuses ning geenide pärandumist ja avaldumist;
- 3) lahendab dominantsete ja retsessiivsete geenialleelide avaldumisega seotud lihtsamaid geneetikaülesandeid;
- 4) hindab päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel ning analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot mittepäriliku muutlikkuse ulatuse kohta;
- 5) toob näiteid geenitehnoloogia tegevusvaldkondade kohta ja hindab organismide geneetilise muutmise võimalusi, tuginedes teaduslikele ja teistele kaalukatele seisukohtadele;
- 6) toob näiteid pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste vältimise võimaluste kohta ning analüüsib neid;
- 7) oskab selgitada inimeste pärilikku ja mittepärilikku mitmekesisust ning suhtub sellesse mõistvalt.

Õppesisu:

Pärilikkus ja muutlikkus organismide tunnuste kujunemisel. DNA, geenide ja kromosoomide osa pärilikkuses. Geenide pärandumine ja tunnuste avaldumine. Lihtsamate geneetikaülesannete lahendamine. Päriliku muutlikkuse tähtsus.

Mittepäriliku muutlikkuse põhjused ja tähtsus. Organismide pärilikkuse muutmise võimalused ning sellega kaasnevad teaduslikud ja eetilised küsimused. Pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste võrdlus ning haigestumise vältimine. Geenitehnoloogia tegevusvaldkond ja sellega seotud elukutsed.

Põhimõisted: pärilik muutlikkus, mittepärilik muutlikkus, mutatsioon, kromosoom, DNA, geen, dominantsus, retsessiivsus, geenitehnoloogia

Praktilised tööd:

- 1) pärilikkuse seaduspärasuste avaldumise ja muutlikkuse tekkemehhanismide uurimine arvutimudeliga;
- 2) uurimistöo mittepäriliku muutlikkuse ulatusest vabalt valitud organismide tunnuste põhjal;
- 3) päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse kohta täiendava info otsimine internetist ja selle usaldusväärsuse hindamine.

Hindamine

Hindamine on õppe osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatuses ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise kaudu saab õppija tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppe kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangutega. Õpilast hinnatakse nii õppimise kestel kujundavalt kui ka teemade ja kooliastme lõpus kokkuvõtvalt. Hindamine peaks olema kooskõlas üld- ja valdkonnapädevuste ning taotletavate õpitulemustega. Seega peaks see olema mitmekesine, et toetada õpilase teadmiste ning eri oskuste ja hoiakute arengut.

Diagnostilise hindamise käigus selgitab õpetaja välja õppeaasta või teema alguses õpilase tugevad ja nõrgad küljed, sh loodusteaduslikud väärarusaamad ning spetsiifilised õpiraskused, et kavandada edasist õpetamist.

Õppimise ajal annab õpetaja tagasisidet õpilase sooritusele, et õpilane saaks kohe teada, kuidas tal õppimine edeneb. Kirjaliku tagasiside annab õpetaja jooksvalt suuremahulise töö, näiteks õpimapi, essee, uurimistöö jne edasiarendamiseks. E-keskkonnades lahendatud ülesannete kohta saavad õpilased automaatse tagasiside, mis võimaldab neil oma teadmisi ja oskusi hinnata, eesmärgi seada ning tulemusi parandada.

Hindamist kasutatakse õppimise osana, kui õpilased enda või kaaslaste tehtud tööd kokkulepitud kriteeriumide põhjal hindavad. Nii õpivad õpilased oma vigu märkama ja neid analüüsima. Õpilased arutlevad iseseisvalt, rühmas või koos õpetajaga õppimise üle – mis läks töös hästi ja mida saaks järgmisel korral paremini teha.

Hindamiskriteeriume ehk hindamismudeleid on eriti vaja avatud ja/või loovat mõtlemist nõudvate õppeülesannete edukaks sooritamiseks (uurimistööd, ettekanded, esseed, vaatmikud,

õpilaste koostatud loodusteaduslikud mudelid jms). Hindamismudelid muudavad õpilasele arusaadavamaks õpetaja ootused, võimaldavad tal enda õppimist juhtida ning anda edasiviivat tagasisidet kaaslastele. Lisaks aitavad need õpetajal panna kokkuvõtvat hinnet, kui töö on valmis, ning õpilasel paremini aru saada, kuidas hinne kujunes.

Nii kujundava kui ka kokkuvõtva hindamise korral keskendutakse eelkõige õpitud arusaamisele, arutlemisele ning teadmiste kasutamisele, mitte ainult õpitu meenutamisele. Hindamisviise/-vorme valides arvestatakse seda, et õpilase vanuse kasvades suureneb keerukamate ja suuremat pingutust nõudvate teadmiste ja oskuste kaal. Testide ja kontrolltööde kõrval hinnatakse esitlust, vaatmikku, uurimistöö aruannet, esseed, koostatud loodusteaduslikku mudelit, sh mõistekaarti, kolleksiooni, videot, õpimappi, projektitöö käigus väljatöötatud disaini või lahendust vm.

Uurimisoskusi hinnatakse ka osaoskustena, milleks on uurimisküsimuse esitamine või katse kavandamine etteantud situatsiooni või katsevahendite põhjal, järelduste tegemine etteantud andmete alusel, korraldatud katse kvaliteedi kriitiline hindamine, ettepanekute tegemine katsetulemuste usaldusväärse suurendamiseks ning kehtivate järelduste saamiseks.

Hoiakute ning väärtushinnangute kujundamisel on tähtsal kohal õpilase enesehindamine. Õpilase hoiakud ja väärtushinnangud ei ole otseselt kokkuvõtva hindamise objektiks. Neid hinnatakse õpilase oskuse kaudu väärtusi mõtestada, st nende üle arutleda, neid põhjendada ning õigustada, lähtudes isiklikust või teiste vaatenurgast.

Probleemülesannete korral on hindamiskriteeriumideks pakutud lahenduse otstarbekohasus ning põhjenduste arv ja sotsiaalsete, eetiliste, majanduslike jm aspektide esiletoomine, originaalsus, loogilisus ning korrektse loodusteadusliku sõnavara kasutamise määr.

Loodusteadusessee puhul on hindamise kriteeriumid probleemiseade selgus, näidete ja põhjenduste arv ning loogilisus, korrektsete loodusteaduslike mõistete kasutamise määr, järelduste kehtivus, tekstiosade üldine sidusus ning autori mõtete originaalsus.

LOODUSÕPETUS

Õppaine kirjeldus

I kooliastmes õpitakse tundma põhiliselt lähiümbrust ning igapäevaelu nähtusi, keskendutakse keskkonna vahetule kogemisele ja praktilisele tegevusele. Kooliastme lõpuks jõutakse objektide ja nähtuste kirjeldamiselt lihtsamate seoste loomise ning järelduste tegemiseni. Kujundatakse õpilase huvi looduse vastu, oskust looduses käituda ning tema keskkonnahoiakuid. Luuakse esmane alus õpilase loodusteadusliku mõtlemisviisi kujunemisele: praktiliste tegevuste käigus suunatakse õpilast esitama lihtsaid küsimusi ja tegema oletusi ümbritsevate ainete ja materjalide ning objektide ja nähtuste kohta, neid vaatlema, võrdlema, rühmitama, mõõtma, katseid tegema, kollektioone koostama ning kaarti kasutama. Õpilast julgustatakse oma tähelepanekutest ja avastustest rääkima.

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud:

Õpilane:

- 1) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning mõistab loodusteaduslike teadmiste vajalikkust;
- 2) sõnastab oma meeltega saadud kogemusi, kirjeldab nähtusi ning objektide omadusi, kasutab õpitudloodusteaduslikke mõisteid kõnes ja tekstiloomes;
- 3) teeb õpetaja juhendamisel lihtsamaid vaatlusi, praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid; vormistab vaatlusinfot, teeb järeldusi ning esitleb tulemusi;
- 4) märkab ja sõnastab vahetus ümbruses esinevaid probleeme ning pakub lahendusi, langetab põhjendatud otsuseid, kasutades loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 5) leiab õpetaja suunamisel infot loodusteaduste kohta, kasutab andmekogumiseks, õppimiseks ning koostööks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 6) mõistab, et teaduslikud teadmised saadakse vaatluste ning eksperimentide kaudu, teab loodusteadustega seotud elukutseid;
- 7) käitub turvaliselt ning järgib tervislikke eluviise, väärtustab looduses viibimist ja oma kodukoha elurikkust, märkab looduse ilu ja erilisust ning suhtub sellesse austusega, hoolib elusolenditest ja nende vajadustest.

Kooliastme õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- 1) eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning looduslikke ja tehislikke aineid (materjale); kirjeldab ja rühmitab neid eri tunnuste alusel, tuginedes tehtud vaatlustele ja katsetele;
- 2) kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkust, valides sobivad mõõtmisvahendid;
- 3) teeb oletusi tuttavate materjalide omaduste ning kehade käitumise kohta, teeb oletuste kontrollimiseks õpetaja juhendamisel katseid ning katsete põhjal lihtsaid järeldusi; seostab saadud teadmisi igapäevaelus ettetulevate olukordadega;
- 4) teeb ilmavaatlusi, vormistab andmeid ning teeb nende põhjal järeldusi; iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava riietuse;
- 5) märkab ja jälgib looduses toimuvaid aastaajalisi muutusi ning toob näiteid nende tähtsuse kohta inimese elus;
- 6) koostab uurimusliku ülevaate mõnest taime-, seene- või loomaliigist ja esitleb seda;
- 7) saab aru, et teadlased esitavad küsimusi ning teevad neile vastamiseks vaatlusi ja katseid, teab, et katsete kordamine suurendab tulemuste usaldusväärsust, leiab katses mõjuteguri;
- 8) toob näiteid elusorganismide tähtsuse kohta looduses;
- 9) kirjeldab taimede, loomade (sh inimese) ja seente välisehitust, toitumist, kasvamist ja liikumisvõimet ning seostab neid elukeskkonnaga;
- 10) eristab ühte liiki kuuluvaid organisme;
- 11) eristab selgroogseid (kala, kahepaikne, roomaja, lind ja imetaja) ning selgrootuid (putukad ja ämblikud) organisme.

Õpitulemused ja õppesisu 1. klassis

Õpitulemused:

Teema: Inimese meeled ja avastamine

- eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning looduslikke ja tehislikke aineid (materjale), kirjeldab ja rühmitab neid eri tunnuste alusel, tuginedes tehtud vaatlustele ja katsetele;
- teeb oletusi tuttavate materjalide omaduste ning kehade käitumise kohta;
- teeb oletuste kontrollimiseks õpetaja juhendamisel katseid ning katsete põhjal lihtsaid järeldusi;
- seostab saadud teadmisi igapäevaelus ettetulevate olukordadega.

Soovituslik õppesisu:

- Inimese meeled ja avastamine.
- Elus ja eluta.
- Asjad ja materjalid ning nende omadused.
- Tahked ained ja vedelikud.

Teema: Aastaajad

Õpitulemused:

- märkab ja jälgib looduses toimuvaid aastaajalisi muutusi ning toob näiteid nende tähtsuse kohta inimese elus;
- sõnastab lihtsa uurimisküsimuse ja teeb oletuste kontrollimiseks õpetaja juhendamisel katseid ning katsete põhjal lihtsaid järeldusi;
- leiab õpetaja suunamisel erinevatest allikatest infot;
- seostab saadud teadmisi igapäevaelus ettetulevate olukordadega;
- liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodust, teisi ja iseennast.

Õppesisu:

- Aastaegade vaheldumine looduses seoses soojuse ja valguse muutustega.
- Taimed, loomad ja seened eri aastaegadel.
- Kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus.

Õpieesmärgid.

2. klassis loodusõpetuse õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- märkab looduse ilu ja erilisust;
- teeb lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi;
- kasutab õppetekstides leiduvaid loodusteaduslikke mõisteid suulises ja kirjalikus kõnes;
- toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta erinevatel aastaegadel;
- tunneb kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike;
- kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku;
- arvestab taimede ja loomade vajadusi ning suhtub neisse vastutustundlikult;
- käitub loodushoidlikult ning järgib koostegutsemise reegleid;

- kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmisvahendeid;
- teeb juhendi järgi lihtsamaid praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid;
- kirjeldab taimede, loomade ja seente välisehitust, seostab seda elukeskkonnaga ning toob näiteid nende tähtsuse kohta looduses;
- kirjeldab inimese välisehitust, kasutades mõõtmistulemusi;
- järgib tervisliku toitumise põhimõtteid ja hügieeninõudeid ning väärtustab tervislikke eluviise;
- toob näiteid, kuidas inimene sõltub loodusest ning muudab oma tegevusega loodust;
- võrdleb inimeste elu maal ja linna.

Õppesisu

Organismid ja elupaigad

Maismaataimed ja -loomad, välisehitus ja mitmekesisus. Taimede ja loomade eluavaldused: toitumine ja kasvamine. Koduloomad. Veetaimede ja -loomade erinevus maismaaorganismidest. Mõisted: puu, põõsas, rohttaim, teravili, juur, vars, leht, õis, vili, keha, pea, jalad, saba, kael, tiivad, nokk, suled, karvad, soomused, toitumine, kasvamine, uimed, ujulestad, lõpused, metsloom, koduloom, lemmikloom.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) loodusvaatlused: taimede välisehitus; loomade välisehitus;
- 2) ühe taime või looma uurimine, ülevaate koostamine;
- 3) uurimus: taime kasvu sõltuvus soojusest ja valgusest;
- 4) õppekäik: organismid erinevates elukeskkondades.

Mõõtmine ja võrdlemine

Kaalumine, pikkuse ja temperatuuri mõõtmine. Mõisted: mõõtühik, termomeeter, kaalud, kaalumise, mõõtmine, katse.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) kehade kaalumise;
- 2) õpilaste pikkuse mõõtmine ja võrdlemine;
- 3) temperatuuri mõõtmine erinevates keskkondades.

Inimene

Inimene. Välisehitus. Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine. Hügieen kui tervist hoidev tegevus. Inimese elukeskkond. Mõisted: keha, kehaosad, toit, toiduaine, tervis, haigus, asulad: linn, alev, küla.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) enesevaatlus, mõõtmine;
- 2) tervisliku päevamenüü koostamine;
- 3) õppekäik asula kui inimese elukeskkonna uurimiseks.

Ilm

Ilmavaatlused. Ilmastikunähtused. Mõisted: pilvisus, tuul, õhutemperatuur, sademed: vihm, lumi.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) ilma vaatlemine;
- 2) õhutemperatuuri mõõtmine;
- 3) ilmaennustuse ja tegeliku ilma võrdlemine.

Õpitulemused

2. klassi lõpetaja:

- teab õpitud maismaaloomi ja -taimi, teab loomade ja taimedega seotud ohtusid ning looduslikke ohte;
- oskab rühmitada ja ära tunda kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike;
- kasutab õppetekstides leiduvaid loodusteaduslikke mõisteid suulises ja kirjalikus kõnes;
- oskab teha lihtsamaid loodusvaatlusi;
- teab, et organism hingab, toitub, kasvab, paljuneb;
- oskab märgata ja kirjeldada koduloomade arengut;
- teab õpitud veetaimi ja -loomi;
- teab, et on olemas erinevad elupaigad, et erinevatel organismidel on erinevad nõuded elukeskkonnale;
- kirjeldab õpitud maismaaloomade välisehitust, toitumist ja kasvamist, seostab neid elupaigaga;

- eristab mets- ja koduloomi; vaatleb taimi ja loomi erinevates elukeskkondades;
- teab kehaosade nimetusi; näitab ja nimetab kehaosi;
- kirjeldab inimese välisehitust, kasutades mõõtmistulemusi;
- teab, et kiirtoidud ei ole tervislikud; n. oskab järgida tervisliku toitumise põhimõtteid ning hügieeninõudeid;
- teab, kuidas hoida oma tervist, silmi, hambaid;
- järgib hügieeninõudeid, hoolitseb keha puhtuse eest;
- oskab näha ohtu tundmatutes esemetes, eristada tervisele kasulikke ja kahjulikke tegevusi;
- teab, et inimesed elavad erinevates elukeskkondades;
- teab, et oma tegevuses tuleb teistega arvestada; t. tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist ning toimib keskkonda hoidvalt;
- võrdleb inimeste elu maal ja linnas;
- väärtustab tervislikku eluviisi, tervislikku toitumist ja puhtust;
- teab, et mõõtmine on võrdlemine mõõtühikuga;
- viib läbi lihtsate vahenditega tehtavaid praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;
- kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmisvahendeid;
- mõistab mõõtmise vajalikkust, saab aru, et mõõtmine peab olema täpne.
- teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma;
- teeb ilmateate põhjal järeldusi ning riietub vastavalt;
- tunneb huvi uurimusliku tegevuse vastu.

3. klass:

Õpitulemus: Organismide rühmad ja kooselu

- 1) eristab ühte liiki kuuluvaid organisme;
- 2) eristab selgroogseid (kala, kahepaikne, roomaja, lind ja imetaja) ning selgrootuid (putukad ja ämblikud) organisme;
- 3) teab kodukoha tuntumaid loomi, taimi ja seeni;
- 4) kirjeldab õpitud loomade eluviise ja elupaiku;
- 5) oskab vältida loomade ning mürgiste taimede ja seentega seotud ohtusid;

- 6) toob näiteid organismide seoste kohta looduses ning koostab lihtsamaid toiduahelaid;
- 7) leiab õpetaja suunamisel infot loodusteaduste kohta, kasutab andmekogumiseks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 8) saab aru, et teadlased esitavad küsimusi ning teevad neile vastamiseks vaatlusi ja katseid;
- 9) teab, et katsete kordamine suurendab tulemuste usaldusväärsust, leiab katses mõjuteguri;
- 10) märkab kodukoha elurikkust ja maastiku mitmekesisust ning selgitab nende olulisust;
- 11) arvestab elusolendite (sh kaasinimeste) vajadusi;
- 12) teeb ettepanekuid lähiümbruse keskkonnahoiuks ning osaleb sellesuunalistes tegevustes.

Õppesisu: Organismide rühmad ja kooselu

Taimede mitmekesisus. Loomade mitmekesisus. Seente mitmekesisus. Elusorganismide rühmitamine, toiduahel. Elusolendite kooselu. Jätkusuutlik eluviis, loodushoid.

Praktilised tööd: Organismide rühmad ja kooselu

- 1) lihtsa kollektiooni või herbaariumi koostamine mõnest organismirühmast;
- 2) looma välisehituse ja eluviisi uurimine;
- 3) seente vaatlemine või hallitus/pärmseente kasvamise uurimine;
- 4) organismide kooselu uurimine välitingimustes (erinevates elupaikades);
- 5) loodusretked ja matkad (looduskeskkonna mitmekesisus ja selle hoidmine);
- 6) keskkonnateadlikkuse kampaaniad.

Õpitulemus: Liikumine ja jõud

- 1) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodust, teisi ja iseennast;
- 2) uurib erinevate kehade liikumist ja pidurdusteed; teeb oletusi katse tulemuse kohta; määrab katses mõjuteguri, teeb katse põhjal lihtsaid järeldusi;
- 3) leiab õpetaja suunamisel infot erinevatest allikatest;
- 4) käitub liikluses ohutult, märkab ohuolukordi.

Õppesisu: Liikumine ja jõud

Liikumine looduses. Jõud liikumise põhjusena. Liiklusohutus.

Praktilised tööd: Liikumine ja jõud

- 1) kehade kauguse ja kiiruse hindamine;
- 2) liikuva keha pidurdusteede uurimine erinevates tingimustes;
- 3) jõudude mõju uurimine objekti käitumisele viskamisel, kukkumisel, pörgatamisel ja veeremisel.

Õpitulemus: Elekter

- 1) koostab lihtsama vooluringi;
- 2) teeb katsega kindlaks elektrit juhtivad ja mittejuhtivad materjalid;
- 3) väldib elektrivooluga seotud ohtlikke olukordi, kasutades õpitud teadmisi;
- 4) pakub välja viise elektri kokkuhoiuks kodus ja koolis.

Õppesisu: Elekter

Vooluring. Elektrijuhid ja mitteelektrijuhid. Elektri kasutamine ja säästmine. Ohutusnõuded.

Praktilised tööd: Elekter

- 1) lihtsa vooluringi koostamine;
- 2) materjalide elektrijuhtivuse kindlaks tegemine;
- 3) lihtsal vooluringil põhineva eseme meisterdamine või tuunimine.
- 4) plakati, mõistekaardi vms koostamine elektri kodusest kasutamisest ja säästmisest.

Õpitulemus: Minu kodumaa Eesti

- 1) saab aru kaardist; leiab kooliümbruse kaardilt tuttavaid objekte;
- 2) leiab õpetaja suunamisel infot kaardirakenduste kohta, kasutab andmekogumiseks, õppimiseks ning koostöökseks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 3) leiab Eesti kaardil oma kodukoha, suuremad kõrgustikud, saared, poolsaared, lahed, jõed, järved ja linnad;
- 4) määrab suundi kompassiga;
- 5) märkab kodukoha elurikkust ja maastiku mitmekesisust ning selgitab nende olulisust;
- 6) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodust, teisi ja iseennast.

Õppesisu: Minu kodumaa Eesti

Eesti kaart. Ilmakaared ning nende määramine kaardil ja looduses. Tuntumad kõrgustikud, saared, poolsaared, lahed, järved, jõed, linnad ja kodukoht Eesti kaardil. Magnetnähtused. Kompass.

Praktilised tööd: Minu kodumaa Eesti

- 1) magnetite vaheliste tõmbe- ja tõukejõudude uurimine, erinevate materjalide magneetuvuse uurimine;
- 2) lihtsa kompassi meisterdamine;
- 3) ilmakaarte määramine kaardil.
- 4) lihtsa plaani koostamine;
- 5) plaani järgi liikumine kooli ümbruses;
- 6) asula (kodukoha) maketi loomine, maketile plaani koostamine;
- 7) orienteerumismängu koostamine;
- 8) õppekäigud: oma maakonnaga tutvumiseks.

Õppeaine kirjeldus

II kooliastmes arendatakse edasi õpilase loodusteaduslikku mõtlemisviisi ning uurimisoskusi. Kujundatakse oskust sõnastada katsega kontrollitavaid väiksema mahuga loodusteaduslikke küsimusi ning hüpoteese, katset kavandada, ellu viia ning järeldusi teha. Küsimustele vastuste otsimiseks innustatakse õpilasi kasutama ka teisesid allikaid: populaarteadusajakirju, uudisteportaale ning raamatuid, eesti- või muukeelset Wikipediat jms. Kujundatakse esmane arusaam, kuidas leida usaldusväärset infot. Oluline on kavandada õpilaste huvidest ja kogemustest lähtuvaid uurimuslikke õppeülesandeid. Õppekeskkond peab võimaldama õpilasel olla loov ning julgustama teda arutlema seatud probleemide üle, et areneksid õpilase eneseväljendusoskused, sh loodusteaduslike mõistete kasutamise oskus. Süvendatakse õpilaste keskkonnahoiakuid.

Nii II kui ka III kooliastmes on tähtis hoida õpilaste õpimotivatsiooni, kujundada huvi loodusteaduste õppimise ja loodusteadustega seotud elukutsete vastu, arusaama loodusteaduste ja tehnoloogia olulisusest igapäevaelus ning teadusuuringute vajalikkusest ühiskonnas.

Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) tunneb huvi looduse, selle uurimise ja loodusainete õppimise vastu;
- 2) vaatab ja kirjeldab loodus- ja tehiseobjekte ning selgitab loodusnähtusi, kasutades õpitud loodusteaduslikke mõisteid, sümboleid ning ühikuid; saab aru lihtsamast loodusteadustekstist; kasutab või koostab mudelit, et näidata protsesside ja süsteemide mõistmist;
- 3) kavandab õpetaja juhendamisel lihtsamaid praktilisi töid, sõnastab uurimisküsimusi ja kontrollib hüpoteesi, järgides ohutusnõudeid ning valides sobilikke mõõtevahendeid; analüüsib andmeid, teeb järeldusi ja esitab uurimistulemusi;
- 4) märkab ja sõnastab igapäevaeluga seotud probleeme ning pakub neile lahendusi, langetab põhjendatud otsuseid, kasutades loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 5) leiab infot loodusteaduste ja tehnoloogia kohta; hindab kasutatud allikate usaldusväärsust õpetaja abiga; kasutab õppimiseks, koostööks, andmekogumiseks ning -analüüsiks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 6) mõistab, et teaduslikud teadmised on tõenduspõhised ning saadakse süsteemse uurimistöö tulemusena; teadvustab teaduse ja tehnoloogia olulisust ning nende arenguga seotud riske;
- 7) mõistab loodusteaduslike teadmiste vajalikkust igapäevaelus ja seotust tulevaste karjäärivalikutega, tunneb oma ümbruskonna loodusteaduste ning tehnoloogia valdkonnaga seotud elukutseid;
- 8) mõistab inimtegevuse ja keskkonna seoseid kodukohas ja Eestis ning väljendab hoolivust ja lugupidamist kõigi elusolendite vastu; väärtustab elurikkust ja jätkusuutlikku arengut; tegeleb keskkonnaprobleemidega kodanikualgatuse korras; käitub turvaliselt ning järgib tervislikke eluviise.

Kooliastme õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- 1) koostab loodusteaduslikke mudeleid, selgitab mudelite toel objekte ja nähtusi: mandrite ja ookeanide paiknemist, päikesesüsteemi ehitust ning planeetide liikumist, öö ja päeva ning aastaegade vaheldumist, veeringet;
- 2) leiab infot objektide ja nähtuste kohta, hindab info usaldusväärsust õpetaja abiga, koostab ja esitab valitud teemal ülevaateid (maailmaruum, looduskatastroofid, kodukoha järv/jõgi, looduskaitsealune liik/objekt, erinevad piirkonnad maailmas jms);
- 3) sõnastab koos kaaslastega loodusteadusliku uurimisküsimuse või hüpoteesi, kavandab ja teeb uurimuse kodukoha veekogu, asula, metsa, niidu vms põhjal, kogub ja vormistab

andmeid ning esitleb uurimistulemusi;

4) kasutab uurimiseks ja andmete kogumiseks tehnilisi abivahendeid (nt mikroskoop, digitaalsed andurid, luup, mõõdulint); kasutab katseid tehes turvalisi töövõtteid;

5) pakub võimalusi, kuidas suurendada katsetulemuste usaldusväärsust, leiab katses mõjuteguri;

6) arutleb looduse ja maailmaruumi uurimise vajalikkuse üle; toob näiteid, kuidas teadlased koguvad tõendusmaterjali;

7) kasutab liikide tundmaõppimiseks määrajaid;

8) kavandab ja teeb koos kaaslastega vee puhastamise katseid;

9) mõõdab aine massi ja vedeliku ruumala ning valmistab lahust;

10) mõõdab õhutemperatuuri, hindab pilvisust ja tuule kiirust ning määrab pilvetüüpe ja tuule suunda;

11) võrdleb ilmakaardi põhjal ilma Eesti eri osades ning iseloomustab jooniste põhjal õhutemperatuuri, sademete hulka ja tuule suunda;

12) leiab kaardilt mandrid ja ookeanid, Euroopa suuremad riigid, Eesti maakonnakeskused, suuremad linnad, jõed, järved, sood, looduskaitsealad, lahed, väinad, poolsaared ja saared ning kirjeldab nende asendit;

13) võrdleb taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi; selgitab nende tähtsust looduses; toob näiteid nende mõju kohta inimese organismile;

14) teab inimese elundkondade tähtsamaid elundeid, nende ülesandeid ja talitlust;

15) selgitab keskkonnatingimuste mõju elusorganismidele (sh inimesele); iseloomustab taimede ja loomade kohastumusi;

16) kirjeldab ja võrdleb koosluste (veekogu, soo, metsa, niidu, põllu/aia, asula) elutingimusi, teab nende tüüpilisemaid liike;

17) koostab koosluste kohta toiduahelaid ja toiduvõrke; selgitab toitumissuhteid ökosüsteemides (tootjad, tarbijad ja lagundajad);

18) iseloomustab katsete põhjal vee, õhu ja mulla koostist ning omadusi; seostab need looduses toimivate protsessidega;

19) selgitab, kuidas kujuneb põhjavesi, ning põhjendab selle kaitsmise vajadust; kirjeldab joogivee saamise võimalusi;

20) hindab koduasula elutingimusi ja keskkonnaseisundit (vesi, õhk, valgus, müra, jäätmed, inimkaaslejad loomad); teeb ettepanekuid kodukoha keskkonnaseisundi parandamiseks; osaleb sellesuunalistes tegevustes;

21) selgitab vee-, kanalisatsiooni- või energiasüsteemide toimimist koduasulas;

- 22) kavandab koduasula rohe- või puhkeala, koostab ammendunud karjääri kasutuskõlblikuks keskkonnaks muutmise kavandi, plaanib tulevikuasula vms;
- 23) võrdleb igapäevaelus kasutatavate materjalide omadusi ning seostab need kasutusalaadega;
- 24) kirjeldab katsete põhjal jõu, liikumise ja energia seoseid; teab energia liike ning -allikaid; hindab taastuvenergia tootmise ja kasutamise võimalusi oma kodukohas;
- 25) võrdleb katsete põhjal heli levimist erinevates materjalides; seostab heli kõrguse võnkumise sagedusega;
- 26) analüüsib oma pere vee- või energiatarbimist ning olmejäätmete teket ja hindab nende mõju keskkonnale; teeb ettepanekuid vee, energia ning materjalide säästmiseks;
- 27) põhjendab olmejäätmete sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi;
- 28) selgitab soode kujunemist ja arengut ning põhjendab soode rohkest Eestis;
- 29) kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove ning nimetab mulla koostisosi; selgitab mulla kujunemist ja selle tähtsust looduses;
- 30) toob näiteid põllukultuuride saagikust mõjutavate tegurite, muldade kahjustumise põhjuste ning tagajärgede kohta;
- 31) kirjeldab mullaelustikku ning mullaorganismide seoseid;
- 32) seostab hapniku ja süsihappegaasi põlemise, kõdunemise ning hingamise fotosünteesiga; toob näiteid ainete ringkäigu kohta looduses;
- 33) selgitab Läänemere vähese soolsuse põhjuseid ning Läänemere mõju Eesti ilmastikule;
- 34) arutleb taastuvate ja taastumatute loodusvarade kasutamise ning Eesti keskkonnaprobleemide üle ja pakub nende lahendamise võimalusi;
- 35) hindab inimtegevuse mõju kooslustele, arutleb nende tähtsuse ning kaitsmise vajaduse üle;
- 36) seostab looduse uurimise, koosluste kaitse ja majandamise nendes valdkondades tegelevate elukutsetega.

4. klass

Maailmaruum

Õpilane:

- 1) koostab loodusteaduslikke mudeleid, selgitab mudelite toel objekte ja nähtusi: päikesesüsteemi ehitust ning planeetide liikumist, öö ja päeva ning aastaegade vaheldumist;
- 2) leiab infot objektide ja nähtuste kohta, hindab info usaldusväarsust õpetaja abiga, koostab ja esitab valitud ülevaateid teemal maailmaruum;

- 3) arutleb looduse ja maailmaruumi uurimise vajalikkuse üle; toob näiteid, kuidas teadlased koguvad tõendusmaterjali;
- 4) uurib valguse neeldumist, peegeldumist ja murdumist, seostab neid nähtustega keskkonnas.

Õppesisu

Päike ja tähed. Päikesesüsteem. Tähtkujud. Galaktikad. Astronoomia. Päike kui Maa energiaallikas. Valgus ja selle levimine.

Põhimõisted: maailmaruum, Päike, Maa, Kuu, tiirlemine, pöörlemine, ööpäev, aasta, täht, planeet, satelliit, Päikesesüsteem, tähtkuju, Suur Vanker, Põhjanaan, galaktika, astronoomia, energia, vari.

Praktilised tööd

- 1) mudeli valmistamine, et kujutada Päikese ning planeetide suurust ja nendevahelist kaugust;
- 2) öö ja päeva vaheldumise mudeldamine;
- 3) Maa tiirlemise mudeldamine;
- 4) tähistaeva vaatlused, Põhjanaanala leidmine tähistaevas;
- 5) katsete tegemine valguse levimise uurimiseks: varju tekke, valguse neeldumise, murdumise ja peegeldumise uurimine.

Teema olulisus

Lisatud alateema „Päike kui Maa energiaallikas“ eesmärgiks on kujundada õpilaste teadmisi energiast, mida on vajalik kõigi loodusainete ainesisu mõistmiseks alates kasvamisest ja paljunemist kuni elektrinähtuste ja jätkusuutliku arenguni. Antud teema õppimisega taotletakse, et õpilased tutvuksid lihtsate katsete kaudu valguse levimisega seotud nähtustega (N: varju teke, valguse peegeldumine), et saada eelteadmisi hilisemaks valgusnähtuste süvendatud õppimiseks III kooliastme füüsikas. Antud teema saadud teadmisi võib õpilane rakendada niisugustes valdkondades nagu: astronoomia, füüsika.

Planeet Maa

Õpilane:

- 1) Kirjeldab maailma poliitilise kaardi järgi etteantud riigi, sh Eesti geograafilist asendit;
- 2) teab ja näitab gloobusel ja kaardil mandreid ja ookeane ning suuremaid Euroopa riike;

- 3) teab, et atlasel on kohanimedete register, mille abil saab tundmatu kohta leida; leiab õpetaja suunamisel registri järgi vajaliku kohta;
- 4) toob näiteid erinevate looduskatastroofide kohta ning kirjeldab nende mõju loodusele ja inimeste tegevusele.

Õppesisu

Gloobus kui Maa mudel. Maa kujutamine kaartidel. Erinevad kaardid. Mandrid ja ookeanid. Suuremad riigid Euroopa kaardil. Geograafilise asendi iseloomustamine. Eesti asend Euroopas. Looduskatastroofid: vulkaanipursked, maavärinad, tormid, üleujutused.

Põhimõisted: gloobus, mudel, looduskaart, riikide kaart, riigipiir, naaberriik, kontuurkaart, atlas, ekvaator, põhja- ja lõunapoolkera, põhja- ja lõunapoolus, manner, ookean, meri, geograafiline asend, vulkaan, laava, maavärin, torm, üleujutus.

Praktilised tööd

- 1) gloobuse kui Maa mudeli valmistamine;
- 2) õpitud objektide kandmine kontuurkaardile;
- 3) erinevate allikate kasutamine, et leida infot ülevaate koostamiseks looduskatastroofide kohta;
- 4) loetelu koostamine asjadest/tegevustest, mida on vaja kriisiolukordade üleelamiseks kodus või looduses.

Teema olulisus

Antud teema kaudu tutvutakse gloobuse kui Maa mudeliga ning mandrite kujutusviisiga poolkerade kaardil. Saadakse eelteadmised kaartidest ja atlase kasutamisest. Eesmärgiks on teadvustada kaardi kui infoallika kasutamise võimalusi. Looduskatastroofide käsitletakse muuhulgas lähiajal toimunud sündmused analüüsides ja selgitades. Tulevikus saadus teadmisi tulevad õpilasele kindlasti kasuks, kuna oskus kiiresti kaarte lugeda (sh. elektroonilised) on hädavajalik lihtsalt orienteerumisel ümbrises keskkonnas (N. asukoha leidmine, matkamine, reisimine). Lisaks oskus töötada erinevate kaartidega on vajalik paljudes valdkondades nagu: geograafia, kartograafia, GIS-i rakendused, matkajuhtimine, klimatoloogia, mereteadused, sõjaväelaste tegevus.

Elu mitmekesisus Maal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab elu tunnused ja võrdleb nende avaldumist erinevatel organismidel (taimed, loomad, seened, bakterid);
- 2) kasutab mikroskoopi;
- 4) selgitab ühe- ja hulkraksete erinevust;
- 5) arutleb bakterite tähtsuse üle looduses ja inimese elus;
- 6) toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta kõrbes, vihmametsas, mäestikes ning jäävööndis;
- 7) toob näiteid elu tekkest ja arengust Maal.

Õppesisu

Elu tunnused. Organismide mitmekesisus. Elu erinevates keskkonna -tingimustes: vihmametsas, kõrbes, jäävööndis, mäestikes. Elu teke ja selle arenemine. Inimese põlvnemine. Põhimõisted: rakk, ainurakne ja hulkrakne organism, bakter, toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, keskkonnatingimused, kõrb, vihmamets, mäestik, jäävöönd, kivistised, dinosaurused.

Praktilised tööd

- 1) Töö mikroskoobiga: erinevate rakkude vaatamine ja uurimine.
- 2) Uurimuse koostamine ühest eluvormist, loodusvööndist, kivistisest vms.

Teema olulisus

Käsitletakse elu mitmekesisust Maal: tutvutakse ühe- ja hulkraksete organismidega, nende eluavaldustega, omandatakse ettekujutus elu ja inimese arengust Maal, tutvutakse Maa erinevate piirkondade (kõrb, vihmamets, polaaralad, kõrgmäestikud) looduslike tingimuste ja elustikuga.

Õpilased saavad ülevaate inimese siseehitusest ja elundkondade ülesannetest. Rõhutatakse, et inimene on osa loodusest ja ülejäänud looduse tundmine ning hoidmine on meile hädavajalik.

Õpilane saab töötada valgusmikroskoobiga, mis võib tulevikus kasuks olla, paljude elukutsete puhul: arst, bioloog, mikrobioloog, botaanik, zooloog, geoloog, geneetik, teadlane, laborant, keemik, kohtuekspertiisi ekspert. Õpilane saab tuttavaks eluga erinevates loodusvööndites, mis tuleb kasuks, kui ta ise kunagi reisib ja külastab erinevad maad. Teadmisi saab ka rakendada

niisugustes ametikohtades: reisijuht, giid, loodusgiid, loodusfotograaf, geograaf, ökoloog, maastiku uurija.

Inimene

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seostab inimese elundkonnad vastavate elunditega ja nende ülesannetega;
- 2) analüüsib lihtsa katse või mudeli järgi inimese elundi või elundkonna talitlust;
- 3) põhjendab tervislike eluviiside olulisust;
- 4) põhjendab looduse ja oma elukeskkonna tundmise ja hoidmise vajalikkust;
- 5) selgitab taimede, loomade, seente ja mikroorganismide tähtsust inimese elus;
- 6) toimib keskkonnateadliku tarbijana ning väärtustab tervislikku toitu.

Õppesisu

Inimese ehitus: elundid ja elundkonnad. Elundkondade ülesanded ja nende seos tervislike eluviisidega. Organismi terviklikkus. Väliskeskkonna mõju inimese organismile. Inimese võrdlus selgroogsete loomadega. Taimede, loomade, seente ja mikroorganismide tähtsus inimese elus.

Põhimõisted: elund, elundkond, nahk, lihased, luustik, süda, veresoon, arter, veen, kopsud, maks, magu, soolestik, meeleeelundid, närvid, peaaaju, seljaaju, munandid, munasarjad, emakas, viljastumine, näärmed, neerud, imetaja.

Praktilised tööd

- 1) tutvumine inimkeha ehitust tutvustavate video- ja veebimaterjalidega.
- 2) elundi mudeli valmistamine ja/või talitluse uurimine;
- 3) praktiline töö inimese elundite talituse uurimiseks;
- 4) õlevaate koostamine inimese seosest ühe taime-, looma-, seeneliigi või bakterirühmaga;
- 5) menüü analüüsimine või koostamine lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest.

Teema olulisus

Teema on väga oluline, kuna õpetab õpilasi mõista tervisliku eluviisi olulisust. Samas õpilane tänu sellele teemale tunneb peamisi elundeid, mis taitab vajadusel selgitada, kus on valu kehas.

5. klassi õpitulemused

Teema: Vesi. Veekogu kui uurimisobjekt

- leiab infot objektide ja nähtuste kohta, hindab info usaldusväärsust õpetaja abiga, koostab ja esitab valitud teemal ülevaateid (kodukoha järvi/jõgi, looduskaitsealune liik/objekt, pindpinevus jms);
- sõnastab koos kaaslastega loodusteadusliku uurimisküsimuse või hüpoteesi, kavandab ja teeb uurimuse kodukoha veekogu kohta, kogub ja vormistab andmeid ning esitleb uurimistulemusi;
- kasutab uurimiseks ja andmete kogumiseks tehnilisi abivahendeid (nt mikroskoop, digitaalsed andurid, luup); kasutab katseid tehes turvalisi töövõtteid;
- pakub võimalusi, kuidas suurendada katsetulemuste usaldusväärsust, leiab katses mõjuteguri;
- arutleb looduse uurimise vajalikkuse üle; toob näiteid, kuidas teadlased koguvad tõendusmaterjali;
- iseloomustab katsete põhjal vee omadusi; seostab need looduses toimivate protsessidega
- mõõdab aine massi ja vedeliku ruumala ning valmistab lahust;
- kirjeldab ja võrdleb jõe ja järve elutingimusi, teab nende tüüpilisemaid liike;
- kasutab liikide tundmaõppimiseks määrajaid;
- selgitab keskkonnatingimuste mõju elusorganismidele (sh inimesele); iseloomustab taimede ja loomade kohastumusi;
- koostab jõe ja järve kohta toiduahelaid ja toiduvõrke; selgitab toitumissuhteid ökosüsteemides (tootjad, tarbijad ja lagundajad);
- leiab kaardilt Eesti suuremad jõed, järved ning kirjeldab nende asendit.

Õppesisu:

- Loodusteaduslik uurimus.
- Vesi. Vee omadused (vee olekud ja nende muutumine, tihedus, märgamine, soojuspaisumine, vesi kui lahusti).
- Jõgi ja järvi elukeskkonnana.
- Jõgi ja selle osad. Vee voolamine jões.
- Veetaseme kõikumine jões ja vee ringlemine järves.
- Toitainete sisaldus järvede vees.
- Taimede ja loomade kohastumine eluks vees.

- Toiduahelate ja toiduvõrgustike moodustumine tootjatest, tarbijatest ning lagundajatest.
- Eesti jõed ja järved, nende paiknemine.

Teema: Vee kasutamine

Õpitulemused:

- koostab loodusteadusliku mudeli veeringe selgitamiseks;
- selgitab, kuidas kujuneb põhjavesi, ning põhjendab selle kaitsmise vajadust; kirjeldab joogivee saamise võimalusi;
- kavandab ja teeb koos kaaslastega vee puhastamise katseid; kasutab katseid tehes turvalisi töövõtteid;
- pakub võimalusi, kuidas suurendada katsetulemuste usaldusväärsust, leiab katses mõjuteguri;
- leiab infot objektide ja nähtuste kohta, hindab info usaldusväärsust õpetaja abiga, koostab ja esitab valitud teemal ülevaateid (kodukoha veekogu kaitse, allikad, kalavarud, looduskaitsealune liik/objekt jm) ;
- selgitab keskkonnatingimuste mõju elusorganismidele (sh inimesele);
- analüüsib oma pere veetarbimist ja teeb ettepanekuid vee säästmiseks.

Õppesisu:

- Veeringe.
- Põhjavesi ja allikad.
- Vee kasutamine. Joogivesi.
- Vee reostumine ja kaitse.
- Vee puhastamine.
- Kalapüük ja -kasvatus.

Teema: Õhk

Õpitulemused:

- iseloomustab katsete põhjal õhu koostist ning omadusi; seostab need looduses toimivate protsessidega;
- kasutab uurimiseks ja andmete kogumiseks tehnilisi abivahendeid, sh digitaalsed andurid, kasutab katseid tehes turvalisi töövõtteid;
- leiab infot ilma kohta, teostab ilmavaatlusi ning esitleb uurimistulemusi;

- mõõdab õhutamperatuuri, hindab pilvisust ja tuule kiirust ning määrab pilvetüüpe ja tuule suunda;
- võrdleb ilmaandmete kaardi põhjal ilma Eesti eri osades ning iseloomustab jooniste põhjal õhutamperatuuri, sademete hulka ja tuule suunda;
- pakub võimalusi, kuidas suurendada katsetulemuste usaldusväärsust, leiab katses mõjuteguri;
- arutleb ilma uurimise vajalikkuse üle; toob näiteid, kuidas teadlased koguvad tõendusmaterjali;
- seostab hapniku ja süsihappegaasi põlemise, kõdunemise, hingamise ning fotosünteesiga;
- selgitab keskkonnatingimuste mõju elusorganismidele (sh inimesele); iseloomustab taimede ja loomade kohastumusi.

Teema: Asula

Õpitulemused:

- leiab infot koduasula elukeskkonna kohta, hindab info usaldusväärsust õpetaja abiga, koostab ja esitab ülevaate;
- leiab kaardilt Eesti maakonnakeskused ning kirjeldab nende asendit;
- teab asula tüüpilisemaid liike, koostab toiduahelaid ja toiduvõrke;
- selgitab keskkonnatingimuste mõju elusorganismidele (sh inimesele);
- hindab koduasula elutingimusi ja keskkonnaseisundit (vesi, õhk, valgus, müra, jäätmed, inimkaaslejad loomad); teeb ettepanekuid kodukoha keskkonnaseisundi parandamiseks;
- selgitab vee-, kanalisatsiooni- või energiasüsteemide toimimist koduasulas;
- kavandab koduasula rohe- või puhkeala, plaanib tulevikuasula vms;
- võrdleb katsete põhjal heli levimist erinevates materjalides; seostab heli kõrguse võnkumise sagedusega;
- analüüsib oma pere vee- või energiatarbimist ja hindab nende mõju keskkonnale; teeb ettepanekuid vee, energia ning materjalide säästmiseks;
- hindab inimtegevuse mõju asulale, arutleb selle tähtsuse ning kaitsmise vajaduse üle;
- seostab asula uurimise, kaitse ja majandamise nendes valdkondades tegelevate elukutsetega.

Õppesisu:

- Koduasula elukeskkond.
- Elutingimused maa-asulas ja linnas.
- Eesti linnad.
- Taimed ja loomad asulas.
- Keskkonnatingimused ja tervishoid.
- Valgusreostus.
- Heli levimine ja müra.
- Tuulekoridorid. Jäätmed.
- Rohe- ja liikumisalad asulates.
- Linnaruum tulevikus.

Teema: Soo

Õpitulemused:

- leiab infot objektide ja nähtuste kohta, hindab info usaldusväärsust õpetaja abiga, koostab ja esitab valitud teemal ülevaateid (looduskaitsealune liik, looduskaitseala, turba kasutamine jms);
- leiab kaardilt Eesti suuremad sood;
- selgitab soode kujunemist ja arengut ning põhjendab soode rohkust Eestis;
- nimetab soos enamlevinud liike, iseloomustab nende kohastumusi soos;
- kasutab liikide tundmaõppimiseks määrajaid;
- koostab soo kohta toiduahelaid ja toiduvõrke; selgitab toitumissuhteid soos (tootjad, tarbijad ja lagundajad);
- hindab inimtegevuse mõju soo kooslustele, arutleb soo tähtsuse ning kaitsmise vajaduse üle;
- seostab looduse uurimise, koosluste kaitse ja majandamise nendes valdkondades tegelevate elukutsetega.

Õppesisu:

- Soode teke ja paiknemine.
- Soode areng: madalsoo ja raba.
- Turba tekkimine.
- Soo elukeskkonnana.
- Elutingimused soos.

- Soode elustik.
- Soode tähtsus. Turba kasutamine.

6. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kavandab õpetaja juhendamisel lihtsamaid praktilisi töid, sõnastab uurimisküsimusi ja kontrollib hüpoteese, järgides ohutusnõudeid ning valides sobilikud mõõtevahendid; analüüsib andmeid, teeb järeldusi ja esitab uurimistulemusi;
- 2) kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove ning nimetab mulla koostisosi;
- 3) iseloomustab katsete põhjal mulla koostist ja omadusi; seostab need looduses toimivate protsessidega;
- 4) selgitab mulla kujunemist ja selle tähtsust looduses;
- 5) kirjeldab mullaelustikku ning mullaorganismide seoseid;
- 6) seostab hapniku ja süsihappegaasi kõdunemise, hingamise ja fotosünteesiga; toob näiteid ainete ringkäigu kohta looduses;
- 7) kirjeldab ja võrdleb põllu/aia elutingimusi, teab nende tüüpilisemaid liike;
- 8) toob näiteid põllukultuuride saagikust mõjutavate tegurite, muldade kahjustumise põhjuste ning tagajärgede kohta;
- 9) hindab inimtegevuse mõju aia/põllu kooslustele, arutleb nende tähtsuse ning muldade kaitsmise vajaduse üle;
- 10) seostab looduse uurimise ja koosluste majandamise nendes valdkondades tegelevate elukutsetega.

Õppesisu

Teema: Muld, aed ja põld

Muld elukeskkonnana

Mulla koostis. Muldade teke ja areng. Mullaorganismid. Aineringe. Mulla osa kooslustes. Mullakaeve. Vee liikumine mullas. Kapillaarsus.

Aed ja põld elukeskkonnana

Mulla viljakus. Aed kui kooslus. Fotosüntees. Aiataimed. Viljapuaed, juurviljaaed ja iluaed. Põld kui kooslus. Keemilise tõrje mõju loodusele. Mahepõllundus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.

Põhimõisted: muld, kivimite murenemine, mulla tahke osa, mullasõmerad, mullaõhk, mullavesi, huumus, huumushorisont, liivmuld, savimuld, fotosüntees, kõdunemine, väetis, viljavaheldus, liblikõielised, mügarbakterid, sümbioos, kultuurtaim, umbrohi, kahjurid, taimehaigused, keemiline tõrje, biotõrje, ökomärgis, köögivilj, puuvili, liik, sort, maitsetaim, ravimtaim, iluaed.

Praktilised tööd:

- 1) mullaproovide võtmine, kirjeldamine, mulla ja turba võrdlemine;
- 2) komposti tekkimise uurimine;
- 3) vee- ja õhusisalduse kindlakstegemine mullas;
- 4) erinevate pinnasetüüpide (turvas, muld, liiv) veesidumisvõime uurimine;
- 5) mullakaevu kirjeldamine ühe õpitava koosluse (aia, põllu, metsa või niidu) näitel;
- 6) ühe aia- või põllutaimega seotud elustiku uurimine;
- 7) uurimus põllusaaduste (sh loomakasvatussaaduse) osast igapäevases menüüs ning nende töötlemisest toiduaineks;
- 8) ühe põllumajandussaaduse olelusringi uurimine.

Teema: Mets

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab metsakoosluse elutingimusi, teab selle tüüpilisemaid liike;
- 2) võrdleb metsakooslusi õpitud metsatüüpide näitel;
- 3) koostab metsakoosluste kohta toiduahelaid ja toiduvõrke; selgitab toitumissuhteid metsas (tootjad, tarbijad ja lagundajad);
- 4) seostab looduse uurimise, metsa kaitse ja majandamise nendes valdkondades tegelevate elukutsetega.

Õppesisu

Elutingimused metsas. Mets kui elukooslus. Metsarinded. Nõmme-, palu-, laane- ja salumets. Eesti metsade iseloomulikud liigid, nendevahelised seosed. Eesti metsad, nende tähtsus ja kasutamine. Puidu töötlemine. Metsade kaitse.

Põhimõisted: põlismets, loodusmets, majandusmets, jahiulukid, sõralised, tippkiskja, metsarinded, metsatüübid: nõmmemets, palumets, salumets, laanemets; ökosüsteem.

Praktilised tööd:

- 1) tutvumine metsa kui koosluse ja selle elustikuga (võimalusel õppekäik);
- 2) Eesti metsade valdavate puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või õppematerjale;
- 3) uurimus: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed;
- 4) loomade tegutsemisjälgede uurimine;
- 5) ökosüsteemi uurimine mudelite abil.

Teema: Läänemeri

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab Läänemere vähese soolsuse põhjuseid ning Läänemere mõju Eesti ilmastikule;
- 2) kirjeldab ja võrdleb veekogu elutingimusi, teab tüüpilisemaid liike;
- 3) hindab inimtegevuse mõju Läänemerele, arutleb mere tähtsuse ning kaitsmise vajaduse üle;
- 4) seostab looduse uurimise, veekogude kaitse ja majandamise nendes valdkondades tegelevate elukutsetega;
- 5) leiab kaardilt Läänemere äärsed riigid, looduskaitsealad, lahed, väinad, poolsaared, saared, kirjeldab nende asendit.

Õppesisu

Merevee omadused. Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere mõju ilmastikule. Läänemere rannik.

Elutingimused Läänemeres. Tootjad, tarbijad ja lagundajad. Toitumissuhted ökosüsteemis. Meres, rannikul, ja saartel elavad liigid ning nendevahelised seosed. Meri ja inimtegevus, rannaasustus. Läänemere reostumine ja kaitse.

Põhimõisted: vee soolsus, lahus, lahusti, lahustunud aine, riimvesi, rannajoon, laug- ja järskrannik, rohevetikad, pruunvetikad, punavetikad, põhjaloomastik, siirdekala, rannikulinnud, mikroplast.

Praktilised tööd:

- 1) erineva soolsusega lahuste valmistamine, et võrrelda Läänemere ja maailmamere soolsust; merevee aurustamine;
- 2) Läänemere kaardi joonistamine mälu järgi (kujutluskaart);
- 3) nafta- ja plastireostuse mõju uurimine elustikule; naftareostuse likvideerimise katse;

4) Läänemere probleemide analüüsimine etteantud situatsioonides.

Teema: Eesti loodusvarad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) võrdleb olmes kasutatavate materjalide omadusi ning seostab need kasutusala-dega;
- 2) teeb ettepanekuid vee, energia ja materjalide säästmiseks;
- 3) põhjendab olmejäätmete sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi;
- 4) teeb ettepanekuid kodukoha keskkonnaseisundi parandamiseks; osaleb vastavates tegevustes;
- 5) hindab taastuenergia tootmise ja kasutamise võimalusi oma kodukohas;
- 6) arutleb taastuvate ja taastumatute loodusvarade kasutamise ning Eesti keskkonnaprobleemide üle ja pakub välja nende lahendamise võimalusi;
- 7) koostab ammendunud karjääri kasutuskõlblikuks keskkonnaks muutmise kavandi.

Õppesisu

Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. Loodusvarad energiaallikatena. Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. Kaevanduste ja karjääride kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid. Kestlik areng.

Põhimõisted: loodusvarad, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, maavarad, setted, kivimid, lubjakivi, graniit, põlevkivi, karjäär, maa-alune kaevandus, soojus-, tuule-, päikese-, vee- ja elektrienergia, kestlik areng.

Praktilised tööd:

- 1) Eesti kivimite ja setete määramine, nende seostamine kasutusala-dega;
- 2) individuaalse tegevuskava koostamine keskkonnahoidlikuks käitumiseks, nt vee- või energiatarbimise analüüsi, prügi sorteerimise vms kaudu;
- 3) ammendunud karjääri kasutuskõlblikuks keskkonnaks muutmise kavandi koostamine.

Teema: Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) saab aru inimtegevuse ja keskkonna vahelistest seostest kodukohas ning Eestis;

- 2) põhjendab loodus- ja keskkonnakaitse vajalikkust;
- 3) leiab eri allikatest loodusteaduslikku teavet ning arutleb infoallika usaldusväarsuse üle;
- 4) oskab vastandada teaduslikku ja mitteteaduslikku seletust;
- 5) kirjeldab niidu elutingimusi ja teab tüüpilisemaid liike;
- 6) leiab kaardilt looduskaitsealad, kirjeldab nende asendit;
- 7) võrdleb koosluste (veekogu, soo, mets, niit, põld/aed, asula) elutingimusi, hindab inimtegevuse mõju kooslustele, arutleb nende tähtsuse ning kaitsmise vajaduse üle.

Õppesisu

Looduskaitse. Elurikkus. Puisniit. Pärandkooslus. Keskkonnakaitse. Kaitsealused üksikobjektid. Kaitsealad: looduskaitsealad, rahvuspargid, maastikukaitsealad.

Põhimõisted: looduskaitse, elurikkus, puisniit, pärandkooslus, keskkonnakaitse, kaitsealused üksikobjektid, kaitsealad: looduskaitsealad, rahvuspargid, maastikukaitsealad.

Praktilised tööd:

- 1) individuaalse tegevuskava koostamine keskkonnahoidlikuks käitumiseks õppekäigul;
- 2) õppekäik kaitsealale või metsa-, soo-, niidukoosluse tundmaõppimiseks;
- 3) ülevaate koostamine ühe kaitsealuse liigi, objekti või kaitseala kohta;
- 4) tutvumine niidu kui koosluse elustikuga; herbaariumi koostamine niidutaimedest;
- 5) koosluste elutingimuste võrdlemine kodukoha või õppekäikudel külastatud kohtade näitel.

III kooliaste

Õppeaine kirjeldus

III kooliastmes õpitakse objekte ja nähtusi kvantitatiivselt kirjeldama ning süvendatakse info analüütilise töötlemise oskusi. Uurimisoskusi arendades pööratakse eraldi tähelepanu uuringute plaanimisele ja korraldamisele ning tulemuste analüüsile, tõlgendamisele ja esitamisele, sh kasutades digivahendeid ja e-keskkondi. Kujundatakse arusaam, et pole olemas üht universaalset teaduslikku meetodit, mille toel saadakse uusi teadmisi. Uurimistöid tehakse nii reaalseid ainete, objektide ning vahenditega kui ka kasutades arvutisimulatsioone ja teiseid infoallikaid. Õpitakse hindama eri tüüpi infoallikate usaldusväarsust ning eristama teaduslikku infot

mitteteaduslikust.

Praktilise tegevuse kõrval lahendatakse mitmesuguseid teoreetilisi ülesandeid, et arendada õpilaste abstraktset mõtlemist. Koduste töödega kinnistatakse klassis õpitut ning juhitakse õpilasi rakendama klassis omandatud teadmisi igapäevaelu tegevustes. Kõrgemat järku mõtlemise ja hoiakute kujundamiseks rakendatakse erinevaid probleemipõhiseid õppemeetodeid, sh arutelusid, rollimänge, juhtumiuuringuid, tehisaegade või lahenduste disainimist jms.

Nii II kui ka III kooliastmes on tähtis hoida õpilaste õpimotivatsiooni, kujundada huvi loodusteaduste õppimise ja loodusteadustega seotud elukutsete vastu, arusaama loodusteaduste ja tehnoloogia olulisusest igapäevaelus ning teadusuuringute vajalikkusest ühiskonnas.

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud:

Õpilane:

- 1) tunneb huvi keskkonna, selle uurimise ning loodusainete õppimise vastu;
- 2) vaatlleb ja kirjeldab loodus- ja tehisobjekte ning selgitab ja põhjendab loodusnähtusi; saab aru loodusteadustekstist, kasutab õpitud loodusteaduslikke mõisteid, sümboleid ning ühikuid, selgitades nähtusi ja protsesse; kasutab või koostab mudelit, et näidata protsesside ja süsteemide mõistmist;
- 3) sõnastab ja tõstatab iseseisvalt uurimisprobleeme, -küsimusi ning hüpoteese, kavandab ja korraldab uuringu, järgib ohutusnõudeid ning teeb uuringu põhjal kehtivaid järeldusi; esitab uurimistulemusi;
- 4) märkab ja sõnastab igapäevaeluga seotud probleeme isiklikul, kohalikul ja globaalsel tasandil ning pakub lahendusi, langetab põhjendatud otsuseid, kasutades loovat ja kriitilist mõtlemist, võttes arvesse erinevaid aspekte (loodusteaduslikke, sotsiaalseid, majanduslikke, eetilisi);
- 5) leiab infot loodusteaduste ja tehnoloogia kohta, hindab kriitiliselt kasutatud allikate usaldusväärsust, rakendab andmekogumiseks, analüüsiks, õppimiseks ning koostööks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 6) mõistab, et teaduslikud teadmised on tõenduspõhised, kuid ajas muutuvad; mõistab teaduse ning loodusteaduslike mudelite olulisust ning piiranguid; mõistab, kuidas teadus, tehnoloogia ning ühiskond üksteist mõjutavad.

Kooliastme õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- 1) sõnastab uurimisprobleeme ja -küsimusi ning hüpoteese, mida saab katse või vaatluse kaudu uurida (kontrollida), plaanib ja korraldab koos kaaslastega katseid, kogub andmeid, vormistab tulemused tabelite ja joonistena; teeb andmete põhjal kehtivaid järeldusi, esitab tulemused (sh digitaalselt);
- 2) eristab katses sõltumatu ja sõltuva muutuja; mõistab kõrvalmuutujate kontrollimise vajadust;
- 3) mõistab korduskatsete ja kontrollkatsete vajadust; analüüsib kogutud andmete usaldusväärsust ning järelduste kehtivust;
- 4) järgib katseid tehes ohutusnõudeid ning põhjendab nende vajalikkust;
- 5) leiab infot uuritavate ainete, kehade, nähtuste ja protsesside kohta ning hindab allikate usaldusväärsust õpetaja abiga; esitab uurimise tulemusi;
- 6) eristab teaduslikke teadmisi mitteteaduslikest teadmistest;
- 7) arutleb loodusteaduste ja tehnoloogia arengu ning tähtsuse üle igapäevaelus ja ühiskonnas; toob näiteid nende vastastikuste seoste kohta;
- 8) mõõdab või määrab kujundi pindala, keha ruumala, liikumise kiirust, tihedust;
- 9) eristab aineid ja materjale nende omaduste (värvuse, tiheduse, sulamis- ja keemistemperatuuri, soojusjuhtivuse) uurimise põhjal ning seostab omadusi nende kasutusala-dega;
- 10) teab, et ained koosnevad aatomitest ja molekulidest; koostab lihtsamate molekulmudelite põhjal ainete valemeid;
- 11) valmistab kindla protsendilise sisaldusega lahust, toob näiteid lahustite, lahustuvate ainete ja lahuste kohta ning selgitab lahuste tähtsust looduses ja igapäevaelus;
- 12) lahutab segu, kasutades kohaseid meetodeid;
- 13) arutleb mudelite tähtsuse ja piiratuse üle ning valib konkreetse nähtuse selgitamiseks sobiva mudeli;
- 14) põhjendab aineosakeste vastastikmõjuga tahkiste kuju säilivust ja kõvadust, vedelike voolavust ning gaaside lenduvust;
- 15) eristab füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi nähtusi ning toob näiteid nendevaheliste seoste kohta;
- 16) seostab soojusülekande ja energia muundumise nähtusi looduslike protsesside ning igapäevaeluga; toob näiteid energia jäävuse seaduse kehtivuse kohta;

- 17) seostab vee olekute muutused sademete tekkega (vihm, lumi, kaste, udu, härmatis);
- 18) selgitab hingamise, põlemise ja fotosünteesi näitel, et keemilistes reaktsioonides energia eraldub või neeldub;
- 19) kirjeldab elus- ja eluta looduse seoseid süsinikuringe näitel;
- 20) seostab kohastumusi füüsikaliste ja keemiliste keskkonnatingimustega;
- 21) analüüsib enda tegevuse võimalikku keskkonnamõju ja ökoloogilist jalajälge; põhjendab energiasäästu vajadust;
- 22) põhjendab materjalide taaskasutamise olulisust ning pakub materjalide taaskasutamise võimalusi;
- 23) kaalutleb enda huvide ja võimete sobivust õpingute jätkamiseks loodusteaduste või tehnoloogia erialadel.

Teema: Inimene uurib loodust

Õpitulemused:

- sõnastab uurimisprobleeme ja -küsimusi ning hüpoteese, mida saab katse või vaatluse kaudu uurida (kontrollida), plaanib ja korraldab koos kaaslastega katseid, kogub andmeid, vormistab tulemused tabelite ja joonistena; teeb andmete põhjal kehtivaid järeldusi, esitab tulemused (sh digitaalselt);
- eristab katses sõltumatu ja sõltuva muutuja; mõistab kõrvalmuutujate kontrollimise vajadust;
- mõistab korduskatsete ja kontrollkatsete vajadust; analüüsib kogutud andmete usaldusväärsust ning järelduste kehtivust;
- eristab teaduslikke teadmisi mitteteaduslikest teadmistest;
- arutleb loodusteaduste ja tehnoloogia arengu ning tähtsuse üle igapäevaelus ja ühiskonnas; toob näiteid nende vastastikuste seoste kohta;
- mõõdab või määrab kujundi pindala, keha ruumala.

Õppesisu:

- Loodusteadused ja tehnoloogia.
- Teaduslik meetod.
- Uurimuse etapid.
- Vaatlus ja katse.
- Mõõtmine loodusteadustes, mõõteriistad, mõõteühikud, mõõtmistulemuste usaldusväärsus.
- Andmete graafiline esitamine.

Teema: Ainete ja kehade mitmekesisus

Õpitulemused:

- teab, et ained koosnevad aatomitest ja molekulidest; koostab lihtsamate molekulmudelite põhjal ainete valemeid;
- arutleb mudelite tähtsuse ja piiratuse üle;
- eristab aineid ja materjale nende omaduste (värvuse, tiheduse, sulamis- ja keemistemperatuuri, soojusjuhtivuse) uurimise põhjal ning seostab omadusi nende kasutusalaadega;
- järgib katseid tehes ohutusnõudeid ning põhjendab nende vajalikkust;
- valmistab kindla protsendilise sisaldusega lahust, toob näiteid lahustite, lahustuvate ainete ja lahuste kohta ning selgitab lahuste tähtsust looduses ning igapäevaelus;
- lahutab segu, kasutades kohaseid meetodeid;
- põhjendab aineosakeste vastastikmõjuga tahkiste kuju säilivust ja kõvadust, vedelike voolavust ning gaaside lenduvust;
- leiab infot uuritavate ainete, kehade, nähtuste ja protsesside kohta ning hindab allikate usaldusväärsust õpetaja abiga; esitab uurimise tulemusi;
- määrab keha/aine tiheduse.

Õppesisu:

- Ainete ja kehade koostis: aatom, molekul.
- Keemiline element, perioodilisuse tabel.
- Liht- ja liitained, nende valemid.
- Keemiliste elementide levik.
- Aine olekud.
- Aine tihedus.
- Puhtad ained ja segud, materjalid ja lahused.

Teema: Loodusnähtused

Õpitulemused:

- eristab füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi nähtusi ning toob näiteid nende vaheliste seoste kohta;
- seostab soojusülekanne ja energia muundumise nähtusi looduslike protsesside ning igapäevaeluga;
- toob näiteid energia jäävuse seaduse kehtivuse kohta;

- seostab vee olekute muutused sademete tekkega (vihm, lumi, kaste, udu, härmatis);
- selgitab hingamise, põlemise ja fotosünteesi näitel, et keemilistes reaktsioonides energia eraldub või neeldub;
- valib konkreetse nähtuse selgitamiseks sobiva mudeli;
- mõõdab või määrab liikumise kiirust.

Õppesisu:

- Füüsikalised, keemilised ja bioloogilised nähtused.
- Liikumine ja kiirus.
- Energia.
- Energia liigid.
- Energia ülekandumine ja muundumine.
- Soojusülekanne liigid.
- Keemiline reaktsioon. Fotosüntees.

Teema: Elus ja eluta looduse seosed

Õpitulemused:

- kirjeldab elus- ja eluta looduse seoseid süsinikuringe näitel;
- seostab kohastumusi füüsikaliste ja keemiliste keskkonnatingimustega;
- analüüsib enda tegevuse võimalikku keskkonnamõju ja ökoloogilist jalajälge;
- põhjendab energiasäästu vajadust;
- põhjendab materjalide taaskasutamise olulisust ning pakub materjalide taaskasutamise võimalusi;
- kaalutleb enda huvide ja võimete sobivust õpingute jätkamiseks loodusteaduste või tehnoloogia erialadel.

Õppesisu:

- Süsinikuringe ökosüsteemides.
- Kohastumine füüsikalise-keemiliste tingimustega/elukeskkonnaga.
- Inimtegevus, tehnoloogia ja looduslik tasakaal.
- Energia tarbimine ja materjalide taaskasutamine.
- Säästev eluviis.
- Ökoloogiline jalajälg.

AINEVALDKOND MATEMAATIKA

Ainevaldkond „Matemaatika“

Üldalused

Valdkonnapädevus

Matemaatikaõpetuse eesmärk **põhikoolis** on kujundada õpilastes eakohane matemaatikapädevus, mis tähendab matemaatika mõistete, seoste ja protseduuride tundmist, nende sisemise loogika mõistmist ning rakendamise oskust nii eluliste kui ka ainealaste probleemide lahendamisel, hõlmates ka matemaatika sotsiaalse, kultuurilise ja isikliku rolli mõistmist. Matemaatikaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õppija:

- 1) suudab kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid ja vahendeid erinevates olukordades nii matemaatikas kui ka teistes õppeainetes ja eluvaldkondades;
- 2) oskab näha ja sõnastada matemaatiliselt lahenduvaid probleeme;
- 3) oskab leida sobivaid probleemide lahendamise strateegiaid, neid analüüsida, rakendada ja kontrollida tulemuse tõesust;
- 4) oskab loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning selleks erinevaid esitusviise kasutada ja neist aru saada;
- 5) suudab mõista matemaatika sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Ainevaldkonna õppeaine arvestuslik maht

Ainevaldkonna õppeaine on **põhikooli** matemaatika, mille nädalatundide jaotumine kooliastmeti on järgmine (vt ka üldosa):

Õppeaine	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Matemaatika	11	15	13

Õppeaine nädalatundide jagunemine kooliastmete sees klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas sellise arvestusega, et kooliastmete lõpuks taotletavad õpitulemused, teadmised, oskused ja hoiakud oleksid saavutatavad.

Ainevaldkonna kirjeldus

Matemaatikaõpetuse peamine eesmärk on matemaatikapädevuse kujundamine. Õppeprotsessi käigus omandatakse matemaatikale omane keel, sümbolid ja meetodid, mis loovad võimaluse:

- 1) kirjeldada seoseid matemaatiliselt;

- 2) koostada ja lahendada probleemülesandeid;
- 3) uurida ja rakendada erinevaid lahendusstrateegiaid;
- 4) analüüsida olemasolevat informatsiooni ja jõuda loogilise arutluse kaudu järeldusteni;
- 5) kasutada otstarbekalt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid;
- 6) hinnata oma arengut matemaatikateadmiste ja -oskuste omandamisel.

Põhikooli matemaatikaõpetuses rakendatakse nimetatud tegevusi järgmistes teemavaldkondades:

- 1) arvutamine;
- 2) mõõtmine;
- 3) geomeetria;
- 4) probleemide lahendamine;
- 5) andmed ja nende analüüsimine;
- 6) algebra.

Matemaatikaõpetus eristub oma hierarhilise iseloomu tõttu, kus hilisem õpitu toetub varasemale ja uute teadmiste omandamise edukus on tugevalt seotud eelnevate teadmistega. Seetõttu on matemaatika õppeprotsessis oluline roll täpsusel, järjepidevusel ja aktiivsel mõttetööl kogu õppeaja vältel.

Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Matemaatika õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaülevalt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel.

Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ja rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

Ainevaldkonnas toetatakse üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi vastavalt kooli eripärale ja kooli õppekavas sätestatule.

Matemaatikaõpetuse lõimimise eeldused vertikaalselt (ainesiseselt) loob ainekavas pakutud kursuste järjestus. Matemaatikaõpetuse lõimimine horisontaalselt (teiste ainevaldkondade õpetusega ja õppeainetevälise infoga) vajab erinevate ainete õpetajate tihedat koostööd nii kooli õppekava koostamisel kui ka selle realiseerimisel. Kooli õppekavas on vaja esile tuua ainetevahelised ja aineteülesed teemad, mida on vaja lõimida, märkides igas ainekavas nende teemade koha kalendaarselt ja ulatuselt. Lõimimise organiseerimise lihtsaim viis on, kui erinevate ainete õpetajad viitavad teemat käsitledes õpilaste varasematele või ka ees ootavatele kokkupuudetele selle teemaga teiste ainete õppimisel. Oluline on, et erinevate ainete õpetajad teaksid sama teema käsituslaadi ja sügavust teistes ainetes ning oskaksid erisuste korral sellele tähelepanu juhtida.

Ühelt poolt kujuneb õpilastel teistes ainevaldkondades rakendatavate matemaatiliste meetodite kasutamise kaudu arusaamine matemaatikast kui oma universaalse keele ja meetoditega teisi ainevaldkondi toetavast ja lõimivast baasest. Teiselt poolt annab teistest ainevaldkondadest ja reaalsusest tulenevate ülesannete kasutamine matemaatikakursuses õpilastele ettekujutuse matemaatika rakendusvõimalustest ning tihedast seotusest õpilasi ümbritseva maailmaga.

Eriti niisuguste teemade puhul, kus on vaja lõimida nii ainesisesed kui ka ainetevahelisi ja -ülelisi aspekte, on efektiivseim multidistsiplinaarne lähenemine. interdistsiplinaarset vaadet teemale kerge rakendada õpilaste loovtöös ja kollektiivsete ettekannete koostamises õpilaste teaduskonverentsiks, projektõppes vms. Oluline on kavandada kooli õppekavas õpilastel tekkinud sisemise lõimingu taseme määramist.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Üldpädevuste kujundamise võimalusi Matemaatika õppimise kaudu kujundatakse ja arendatakse matemaatilise pädevuse kõrval kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

Kultuuri- ja väärtuspädevus.

Matemaatika on erinevaid kultuure ühendav teadus, milles õpilased saavad tutvuda eri maade ja ajastute matemaatiliste avastustega. Õpilasi suunatakse tunnetama loogiliste mõttekäikude elegantsi ning õpitavate geomeetriliste kujundite ilu ja seost arhitektuuri ning loodusega.

Matemaatika õppimine arendab õpilastes selliseid iseloomuomadusi nagu sihikindlus, püsivus, visadus, täpsus ja tähelepanelikkus, samuti õpetab distsipliini järgima. Lahendades matemaatikaülesandeid, tekib huvi ümbritseva vastu ning arusaamine loodusseadustest. Õpilased õpivad märkama matemaatika seotust igapäevaeluga, aga ka aru saama, et matemaatika alusteadmised aitavad paremini teisi teadusi mõista.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatatakse selleteemaliste ülesannete lahendamise kaudu. Paaris- ja grupitöödega arendatakse õpilastes koostöö- ja vastastikuse abistamise oskusi, kasvatatakse sallivust erinevate matemaatiliste võimetega õpilaste suhtes.

Enesemääratluspädevus. Matemaatikas on tähtsal kohal õpilaste iseseisev töö. Iseseisva ülesannete lahendamise kaudu võimaldatakse õpilastel hinnata ja arendada oma matemaatilisi võimeid.

Õpipädevus. Matemaatikat õppides on väga oluline tunnetada õpimaterjali sügavuti ning saada kõigest aru. Probleemülesandeid lahendades arendatakse analüüsimise, ratsionaalsete võtete otsimise ja tulemuste kriitilise hindamise oskust. Oluline on ka üldistamise ja analoogia kasutamise oskus, samuti oskus kanda õpitud teadmised üle elus ette tulevatesse olukordadesse. Osa matemaatikateadmistest peaks õpilane saama uurimusliku õppetöö kaudu ja interneti võimalusi kasutades.

Suhtluspädevus. Matemaatikas arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt. Eelkõige toimub see hüpoteese sõnastades ning ülesande lahendust vormistades. Tekstülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja etteantud suuruse leidmiseks vajalik info. Matemaatika oluline roll on kujundada valmisolek eri viisidel (tekst, graafik, tabel, diagramm, valem) esitatud infot mõista, seostada ja edastada.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Matemaatikas arendatakse oskusi, mis on aluseks tõenduspõhiste otsuste tegemisel. Õpitakse tundma andmete töötlemise, mõõtmise, võrdlemise, liigitamise, süstematiseerimise meetodeid ja tehnikaid.

Digipädevus Arendatakse suutlikkust kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnast; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid (nt matemaatikaprogramme GeoGebra ja Wiris; erinevaid interaktiivseid õppeja enesekontrolli mängu ning teste; lõimingu tundeid).

Ettevõtlikkuspädevus Ettevõtlikkuspädevust arendatakse eluliste andmetega ülesannete lahendamise kaudu. Erinevate lahenduste leidmine arendab paindlikku mõtlemist ning ideede genereerimise oskust.

Läbivate teemade rakendamise võimalusid

Õppekava üldosas esitatud läbivad teemad realiseeritakse põhikooli matemaatikaõpetuses eelkõige õppetegevuse sihipärase korraldamise ja viidete tegemise kaudu käsitletava aine juures.

Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Matemaatikatundides kujundatakse võimet abstraktselt ja loogiliselt mõelda. Oma võimete realistlik hindamine on üks olulisemaid edasise karjääri planeerimise tingimusi. Õpilasi suunatakse arendama oma õpi-, suhtlemis-, koostöö-, otsustamisja infoga ümberkäimise oskusi.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Matemaatikaülesannetes saab kasutada reaalseid andmeid keskkonnaressursside kasutamise kohta. Neid analüüsides arendatakse säästvat suhtumist keskkonda ning õpetatakse seda väärtustama. Kujundatakse objektiivsele informatsioonile rajatud kriitilist mõtlemist ning probleemide lahendamise oskust. Selle teema käsitlemisel on tähtsal kohal protsentarvutus, statistikaelemendid ning muutumist ja seoseid kirjeldav matemaatika.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Matemaatika ja teisi õppeaineid lõimivate ühistegevuste (uurimistööd, rühmatööd, projektid) kaudu arendatakse õpilastes koostöövalmidust ning sallivust teiste inimeste tegevuse ja arvamuste suhtes. Protsentarvutuse ja statistikaelementide

käsitlemine võimaldab õpilastel aru saada ühiskonna ning selle arengu kirjeldamiseks kasutatavate arvnäitajate tähendusest.

Kultuuriline identiteet. Matemaatika on nii maailma- kui ka rahvuskultuuri osa. Sellele, et tänapäevane elukeskkond ei saa eksisteerida matemaatikata, juhitakse tähelepanu matemaatika ajaloo tutvustamise, ühiskonna ja matemaatikateaduse arengu seostamise kaudu. Protsentiarvutuse ja statistika abil kirjeldatakse mitmekultuurilises ühiskonnas toimuvaid protsesse (erinevad rahvused, usundid, erinev sotsiaalne positsioon ühiskonnas jne).

Teabekeskond Teabekeskonnaga seondub oskus esitada ja mõista eri vormis infot (joonis, pilt, valem, mudel). Meediamanipulatsioonide adekvaatset tajumist toetavad matemaatikakursuse ülesanded, milles kasutatakse statistilisi protseduure ja protsentiarvutusi. Õpilast suunatakse teavet kriitiliselt analüüsima.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Matemaatikakursuse lõimimise kaudu tehnoloogia ja loodusainetega tutvustatakse tehnoloogilisi protsesse ning modelleerimist. Tegevusi kavandades ja ellu viies ning lõpptulemusi hinnates teeb õpilane mõõtmisi ja arvutusi, kasutab õppimise ja oma töö tõhustamiseks IKTvahendeid. Matemaatikaõppes saab rakendada mitmesugust õpitarkvara.

Loodusteadused ja tehnoloogia. Ülesannete lahendamisel õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid, mõistma matemaatika olulisust teaduse ja tehnoloogia arengus.

Tervis ja ohutus. Matemaatikaõpetuses saab lahendada ohutus- ja tervishoiuandmeid sisaldavaid ülesandeid (nt liikluskeskkonna, liiklejate ja sõidukite liikumisega seotud tekstülesanded, muud riskitegureid sisaldavate andmetega ülesanded ja graafikud).

Väärtused ja kõlblus. Matemaatika on jõukohane, kui õpilane arendab endas süstemaatilisust, järjekindlust, püsivust, täpsust, korrektsust ja kohusetunnet. Õpetaja eeskujul kujundavad õpilased tolerantset suhtumist erinevate võimetega kaaslastesse. Matemaatika õppimine ja õpetamine peab pakkuma õpilastele võimalikult palju positiivseid emotsioone.

Matemaatika ainevaldkonna lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Matemaatikaõpetus lõimitakse teiste ainevaldkondade õppega kahel viisil. Õpilastel kujuneb teistes ainevaldkondades rakendatavate matemaatiliste meetodite kasutamise kaudu arusaam matemaatikast kui oma universaalse keele ja meetoditega baasteadusest, mis toetab teisi ainevaldkondi.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse oskust väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult. Õpilasi suunatakse kasutama kohaseid keelevahendeid ja matemaatika oskussõnavara ning järgima õigekeelsusnõudeid.

Tekstülesandeid lahendades arendatakse funktsionaalset lugemisoskust, sealhulgas visuaalselt esitatud infot arusaamist. Juhitakse tähelepanu arvsõnade õigekirjale, teksti, graafiku, tabeli jm teabe korrektsele vormistusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga matemaatilisi mõisteid ning võõrkeeleoskust arendatakse lisamaterjali otsimisel ja kasutamisel.

Loodusained. Tihedat koostööd saab matemaatikaõpetaja teha loodusvaldkonna ainete õpetajatega. Uurimuslik õpe loodusainetes eeldab, et õpilased oskavad vaatluste ja eksperimentide käigus kogutud andmeid analüüsida ning vaatluste ja eksperimentide tulemusi graafiliselt, diagrammide ja tabelitena esitleda.

Sotsiaalained. Ülesannete lahendamise kaudu arendatakse oskust infot mõista ja valida: eristada olulist ebaolulisest, leida (tekstist, jooniselt jm) probleemi lahendamiseks vajalikud andmed. Koos matemaatikamõistetega saab anda õpilastele teavet sellistel olulistel ühiskonda puudutavatel teemadel nagu rahvastiku struktuur ja erinevate sotsiaalsete gruppide osakaal selles, üksikisiku ja riigi eelarve, palk ja maksud, intressid, viivised, kiirlaenu võtmise ohud, promilli ja protsendipunkti kasutamine igapäevaelus jne. Õpitakse kasutama erinevaid teabekeskondi (hindama õpitu põhjal näiteks meedias avaldatud diagrammide tõele vastavust), tutvutakse kehtiva maksusüsteemiga.

Kunstiained. Kunst ja geomeetria (joonestamine, mõõtmine) on tihedalt seotud. Kunstipädevuse kujunemist saab toetada geomeetria rakendusi demonstreeriva materjaliga sellistest kunstivaldkondadest nagu arhitektuur, ruumikujundus, ornamentika, disain jne. Lõimingutulemusel oskavad õpilased märgata arvutiprogrammidega joonistatud graafikute ilu, näha erinevate geomeetriliste kujundite ilu oma kodus ja looduses, vajaduse korral leida

tuttavate kujundite pindala ja ruumala. Muusikas väljendatakse intervale, taktimõõtu ja noodivältust harilike murdudena.

Tehnoloogia Käsitöö ja kodunduse ning töö- ja tehnoloogiaõpetuse tundides tehakse tööde kavandamisel ja valmistamisel praktilisi mõõtmisi ja arvutusi, loetakse ja tehakse jooniseid.

Kehaline kasvatus. Arvandmete tõlgendamise oskus väljendub sporditulemuste võrdlemises ja edetabelites esitatava info mõistmises. Tekstülesannete kaudu selgitatakse tervislike eluviiside, liikumise ja sportimise tähtsust inimese tervisele, samuti meditsiinisaavutuste olulisust. Objektiivsete arvandmete alusel saab hinnata oma tervisekäitumist, näiteks suhkru kogust toiduainetes, liikluskäitumist (kiirus, pidurdusteed, nähtavus) jm. Füüsiline tegevus ja liikumine aitavad kaasa ühikute ja mõõtmissüsteemidega seotud põhimõistete omandamisele. Ühe matemaatikas käsitletava tegelikkuse mudeli ehk kaardi järgi orienteerumise oskust õpitakse kehalise kasvatuses tundides

Õppe kavandamine ja korraldamine

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaks ning loovaks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid, võtta vastutust oma õppimise eest ja tulevad toime muutunud olukorras ning on valmis kavandama oma edasist haridusteed.

Põhikoolis õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatuses rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 4) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele, pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutest;

- 5) võimaldatakse õpet nii individuaalselt kui ka koos teistega, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, suunatakse tegema valikuid;
 - 6) kaasatakse õpilasi õppetegevuste kavandamisse, võetakse aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamiseks ning refleksiooniks;
 - 7) rakendatakse uurivat õpet ja kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
 - 8) pööratakse tähelepanu õpitavast arusaamisele ning õpilaste loogilise ja loova mõtlemise arendamisele;
 - 9) rakendatakse ja kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid;
 - 10) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik;
 - 11) planeeritakse õppetöösse käelisi tegevusi, mis toetavad õpitava paremat mõistmist;
 - 12) tagatakse õppetöö tulemuslikkus õpitu kinnistamise ja kordamise abil.
- Lisaks on oluline eristada üksik- ja üldoskusi ning mõlemaid õpilastes arendada.

Hindamine

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga enastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena/abil saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui iseenda pädevuste arendamiseks. Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil.

Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste ja kirjalike hinnangute kui ka numbriliste hinnetena.

Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist.

Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta.

Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kursuse kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Õpilane kaasatakse hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite õigele kasutusele ja õigekirjale, mis üldjuhul ei mõjuta tööle antavat hinnangut ja hinnet.

Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme, et veenduda õpitulemuste saavutamises. Selleks et paremini aru saada õpilastel tekkinud raskustest, õpilünkadest või lahendusideedest, saab hindamismeetodina kasutada näiteks tagasiside testi nii paberil kui ka virtuaalses keskkonnas, kontrolltööd, intervjuud, diagnostilist testi, päevikupidamist, õpilaste kirjutist, valjusti mõtlemist (läbirääkimine), ülesannete lahenduste esitlust jmt. Nimetatud meetodite põhjal saab õpilasele anda õppeteema kohta jooksvat tagasisidet aine ning ainevaldkonna teadmiste ja oskuste ning õpilase hoiakute ja väärtuste kohta.

Kokkuvõtva hindamismeetodina sobib kirjaliku kontrolltöö või testi kõrvale ka intervjuu vormis teadmiste ja oskuste kontroll.

Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest.

Õpet kavandades ning sellest tulenevalt ka hinnates võetakse aluseks tunnetuslikud protsessid:

- 1) faktide, protseduuride ja mõistete teadmine (meenutamine, äratundmine, info leidmine, arvutamine, mõõtmine, klassifitseerimine/järjestamine jmt);
- 2) teadmiste rakendamise oskus (meetodite valimine, matemaatilise info eri viisidel esitamine, modelleerimine, rutiinsete ülesannete lahendamine jmt);
- 3) arutlemisoskus (põhjendamine, analüüs, süntees, üldistamine, tulemuste hindamine jmt).

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

Õppekeskkond

Õpilast toetava õppekeskkonna kujundamise aluseks on õppekava üldosas sätestatud sotsiaalse, vaimse ja füüsilise õppekeskkonna kujundamise põhimõtted.

Matemaatika õpetamisel luuakse õpilastele õppimist väärtustav keskkond, et tekiks positiivne suhtumine õppimisse. Õpilastele tagatakse jõukohased ülesanded ja eduvõimalus.

Õpilastes arendatakse uskumust, et oma võimekuse arendamiseks tuleb pingutada ning ebaõnnestumise korral tuleb rohkem harjutada või kasutada teistsuguseid strateegiaid.

Õppekeskkond luuakse selline, kus iga õpilane saab maksimaalselt areneda, arvestades tema individuaalsust ja potentsiaali, oskusi ja huve. Vaimselt ja emotsionaalselt toetavale õppekeskkonnale on omane:

- 1) vastastikune lugupidamine, üksteise aktsepteerimine ja abivalmidus;
- 2) ühised selged eesmärgid, kus nii õpetaja kui ka õpilased teavad, miks ning millisel eesmärgil midagi tehakse, ja on huvitatud nende eesmärkide saavutamisest;
- 3) toetav õhkkond, kus nii õpetajal kui ka õpilasel on lubatud katsetada, eksida ja oma vigu tunnistada; tunnustatakse ideede ja arvamuste paljusust;
- 4) jagatud vastutus, st õpetaja vastutab keskkonna ja õpitingimuste loomise eest ja õpilased õppimise eest.

Oluline on suunata õpilasi mõtlema teadmiste suhtelisuse üle, et õpilased teadvustaksid õppimist kui teadmiste konstrueerimist, mitte kui faktide päheõppimist.

Kool võimaldab:

- 1) õpet lisaks klassiruumile (kus on tahvel ja tahvlile joonestamise vahendid) korraldada ka mujal, nt kooliõues, arvutiklassis, looduses, teaduskeskustes, keskkonnahariduskeskustes,

asutustes ja virtuaalses õppekeskkonnas (Teaduskeskus AHHA, Energia avastuskeskus, Tallinna loomaia keskkonnahariduskeskus, Lääne-Harju Valla raamatukogu, Allar Veelmaa e-testide kogu, nutisport.eu).

2) vajaduse korral kasutada klassis internetiühendusega IKT vahendeid ning esitlustehnikat, tasandiliste ja ruumiliste kujundite komplekte ning taskuarvutite komplekti.

I kooliaste

Taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. märkab ja mõistab matemaatikaga seonduvat ümbritsevas elus ning kirjeldab seda arvude või geomeetriliste kujundite abil;
2. loeb ja mõistab eakohast matemaatilist teksti;
3. loeb, mõistab ja selgitab matemaatilisel esitatud probleeme;
4. püstitab ülesande lahendamiseks vajalikud küsimused;
5. sõnastab matemaatilisel lahenduvaid lihtsamaid eakohaseid probleeme;
6. lahendab iseseisvalt tekstülesandeid ja hindab saadud tulemuse reaalsust;
7. saab aru õpitud mõistetest ja reeglitest ning oskab neid rakendada;
8. selgitab ja põhjendab arvutamiskäike;
9. mõistab matemaatika olulisust ja tunneb vajadust ning huvi matemaatikateadmisi omandada;
10. kasutab õppeprotsessis otstarbekalt õpetaja juhendamisel info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid.

Arvutamine

I kooliastme lõpetaja:

- 1) leiab arvu loendamise tulemusena ja kirjutab selle numbrite abil;
- 2) loeb ja kirjutab naturaalarve 0–10 000;
- 3) loeb ja kirjutab järgarve;
- 4) teab nelja aritmeetilise tehte liikmete ja tulemuste nimetusi;

- 5) järjestab ja võrdleb naturaalarve 0–10 000;
- 6) esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana;
- 7) liidab ja lahutab peast arve 100 piires, kirjalikult 10 000 piires;
- 8) valdab korrutustabelit (korrutab ja jagab peast ühekohalise arvuga 100 piires);
- 9) määrab õige tehete järjekorra avaldises (sulud, korrutamine/jagamine, liitmine/lahutamine);
- 10) leiab $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ ja $\frac{1}{5}$ arvust;
- 11) leiab võrdustes tähe arvvaartuse proovimise teel;
- 12) selgitab korrutamist liitmise kaudu ja jagamist kui korrutamise pöördtehet;
- 13) selgitab murdude $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ ja $\frac{1}{5}$ tähendust osana kujundist ja osana hulgast.

Mõõtmine

I kooliastme lõpetaja:

- 1) kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu;
- 2) hindab enda ümbruses suurusi ja oskab neid arvestada;
- 3) tunneb kella ja kalendrit ning seostab neid teadmisi oma elu tegevuste ja sündmustega;
- 4) mõistab, mida esitatud mõõtari reaalselt tähendab;
- 5) teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikutega (valdavalt ainult naaberühikuid);
- 6) mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu;
- 7) mõõdab hulknurga külgede pikkused ja arvutab ümbermõõdu;
- 8) arvutab murdjoone pikkuse;
- 9) kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid;
- 10) liidab ja lahutab nimega arve;

11) selgitab hulknurga ümbermõõdu mõiste tähendust.

Geomeetrilised kujundid

I kooliastme lõpetaja:

- 1) leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid;
- 2) kasutab asjakohast keelt ümbruses esinevate ruumiliste vormide kirjeldamiseks;
- 3) eristab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid (punkt, sirg-, kõver- ja murdjoon, lõik, ring, hulknurk, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, kera, kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus) ja nende põhilisi elemente;
- 4) rühmitab geomeetrilisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel;
- 5) joonestab ristküliku ja ruudu;
- 6) joonestab võrdkülgse kolmnurga, ringjoone.

Probleemide lahendamine

I kooliastme lõpetaja:

- 1) modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu, selgitades selle abil tekstis antud seoseid (joonis, skeem, läbimängimine jt);
- 2) sõnastab kahetehtelise tekstülesande lahendamiseks vajalikud küsimused;
- 3) koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid (näiteks ühendamine liitmisel ja korrutamisel, osa eraldamine lahutamisel, mahutamine jagamise teel, suuruste muutumine ja võrdlemine);
- 4) analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid;
- 5) hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
- 6) rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
- 7) valib endale õpetaja suunamisel võimetekohase probleemi ja lahendab selle;
- 8) hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel.

1. klass

Õpitulemused

1. loendab, loeb, kirjutab naturaalarve 0-100;
2. järjestab ja võrdleb naturaalarve 0-100;
3. nimetab üheliste ja kümneliste asukohta kahekohalises naturaalarvus;
4. loeb ja kirjutab järgarve;
5. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;
6. liidab peast 20 piires;
7. lahutab peast üleminekuta kümnest 20 piires;
8. valdab esialgseid oskusi lahutada üleminekuga kümnest 20 piires;
9. liidab ja lahutab peast täiskümneid 100 piires;
10. asendab proovimise teel võrdustesse seal puuduvat arvu oma arvutusoskuse piires;
11. modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu;
12. lahendab ühetehtelisi liitmise ja lahutamise tekstülesandeid 20 piires;
13. hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
14. koostab ühetehtelisi tekstülesandeid;
15. valib endale õpetaja suunamisel võimetekohase probleemi ja lahendab selle;
16. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;
17. kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu;
18. kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid;
19. hindab enda ümbruses suurusi ja oskab neid arvestada;
20. mõistab, mida esitatud mõõtarv reaalselt tähendab;
21. liidab ja lahutab nimega arve;
22. mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu;
23. arvutab murdjoone pikkuse;
24. tunneb kalendrit ja seostab seda oma elu tegevuste ja sündmustega;
25. modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu;
26. lahendab iseseisvalt ühetehtelisi tekstülesandeid;
27. hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
28. koostab ühetehtelisi tekstülesandeid;
29. valib endale õpetaja suunamisel võimetekohase probleemi ja lahendab selle;
30. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;
31. eristab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid ja nende põhilisi elemente;

32. leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid;
33. kasutab asjakohast keelt ümbruses esinevate ruumiliste vormide kirjeldamiseks;
34. rühmitab geomeetrilisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel;
35. joonestab ristküliku ja ruudu;
36. modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu;
37. lahendab iseseisvalt ühetehtelisi tekstülesandeid;
38. hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
39. koostab ühetehtelisi tekstülesandeid;
40. valib endale õpetaja suunamisel võimetekohase probleemi ja lahendab selle;
41. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel.

Õppesisu

1. Arvud 0–100
2. Numeratsioon ja arvude ehitus kümnendsüsteemis
3. Arvu järk ja järguühikud
4. Märgid $>$, $<$, $=$
5. Naturaalarvude liitmine ja lahutamine
6. Liitmise ja lahutamise omadused.
7. Täht võrduses.
8. Märgid $+$ ja $-$
9. Mõõtühikud meie ümbruses
10. Pikkusühikud
11. Massiühikud
12. Mahuühikud
13. Ajaühikud
14. Rahaühikud
15. Temperatuuriühik
16. Kell ja kalender
17. Geomeetrilised kujundid
18. Esemete ja kujundite rühmitamine, kirjeldamine, võrdlemine
19. Lõigu joonestamine

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

Projektipäevad, Känguru võistlus.

2. klass

Õpitulemused

1. loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb arve 0 – 1000;
2. nimetab arvule eelneva või järgneva arvu;
3. selgitab arv võrduse ja võrratuse erinevat tähendust;
4. võrdleb mitme liitmis- või lahutamistehtega arvavaldiste väärtusi.
5. Mõisted: üheline, kümneline, sajaline.
6. nimetab kahe- ja kolmekohalises arvus järke (ühelised, kümnelised, sajalised); määrab nende arvu;
7. esitab kahekohalist arvu üheliste ja kümneliste summana;
8. esitab kolmekohalist arvu üheliste, kümneliste ja sajaliste summana;
9. selgitab ja kasutab õigesti mõisteid vähendada teatud arvu võrra, suurendada teatud arvu võrra;
10. nimetab liitmistehte liikmeid (liidetav, summa) ja lahutamistehte liikmeid (vähendatav, vähendaja, vahe).
11. liidab ja lahutab peast 20 piires;
12. arvutab enam kui kahe tehtega liitmis- ja peast 20 piires;
13. liidab peast ühekohalist arvu ühe- ja kahekohalise arvuga 100 piires;
14. lahutab peast kahekohalisest arvust ühekohalist arvu 100 piires;
15. liidab ja lahutab peast täissadadega 1000 piires;
16. selgitab korrutamist liitmise kaudu;
17. korrutab arve 1 – 10 kahe, kolme, nelja ja viiega;
18. selgitab jagamise tähendust, kontrollib jagamise õigsust korrutamise kaudu;
19. leiab tähe arv väärtuse võrdustes proovimise või analoogia teel;
20. täidab proovimise teel tabeli, milles esineb tähtavaldis;
21. hindab lihtsamatel juhtudel pikkust silma järgi (täismeerites või täissentimeetrites);
22. teisendab meetrid detsimeetriteks, detsimeetrid sentimeetriteks;
23. kirjeldab massiühikuid kilogramm ja gramm tuttavate suuruste kaudu;

24. võrdleb erinevate esemete masse;
25. kirjeldab suurusi pool liitrit, veerand liitrit, kolmveerand liitrit tuttavate suuruste kaudu;
26. kasutab ajaühikute lühendeid h, min, s;
27. kirjeldab ajaühikuid pool, veerand ja kolmveerand tundi oma elus toimuvate sündmuste abil;
28. nimetab täistundide arvu ööpäevas ja arvutab täistundidega;
29. loeb kellaaegu (kasutades ka sõnu veerand, pool, kolmveerand);
30. kirjeldab termomeetri kasutust, loeb külma- ja soojakraade;
31. arvutab nimega arvudega;
32. lahendab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid;
33. koostab ühetehtelisi tekstülesandeid igapäevaelu teemadel;
34. lahendab õpetaja juhendamisel kahetehtelisi tekstülesandeid;
35. hindab ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
36. mõõdab sentimeetrites, tähistab ja loeb lõigu pikkust ning ruudu, ristküliku ja kolmnurga külgede pikkusi;
37. joonestab antud pikkusega lõigu;
38. võrdleb sirglõikude pikkusi;
39. eristab visuaalselt täisnurka teistest nurkadest;
40. eristab nelinurkade hulgas ristkülikuid ja ruute; tähistab nende tippe, nimetab külgi ja nurki;
41. tähistab kolmnurga tipud, nimetab selle küljed ja nurgad;
42. eristab visuaalselt ringi ja ringjoont teineteisest;
43. kasutab sirklit ringjoone joonestamiseks;
44. näitab sirkliga joonestatud ringjoone keskpunkti asukohta;
45. mõõdab ringjoone keskpunkti kauguse ringjoonel olevast punktist;
46. kirjeldab kuubi tahke; loendab kuubi tippe, servi, tahke;
47. kirjeldab risttahuka tahke, loendab risttahuka tippe, servi ja tahke;
48. eristab kolmnurkset ja nelinurkset püramiidi põhja järgi;
49. leiab piltidelt ja ümbritsevast kuubi, risttahuka, püramiidi, silindri, koonuse, kera;
50. oskab õpetaja juhendamisel kasutada lihtsamaid veebikeskkondi.

Õppesisu

1. Arvud 0–1000, nende tundmine, lugemine, kirjutamine, järjestamine ja võrdlemine
2. Arvu suurendamine ja vähendamine teatud arvu võrra.
3. Peast ühekohalise arvu liitmine kahekohalise arvuga 100 piires.
4. Peast kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine 100 piires.
5. Täiskümnete ja -sadade liitmine ja lahutamine 1000 piires.
6. Mitme tehete liitmis- ja lahutamisesanded.
7. Korrutamise seos liitmisega.
8. Arvude 1 – 10 korrutamine ja jagamine 2, 3, 4 ja 5-ga.
9. Korrutamise ja jagamise vaheline seos.
10. Täht arvu tähisena.
11. Tähe arvvaartuse leidmine võrdustes analoogia ja proovimise teel.
12. Mõõtmine ja tekstülesanded.
13. Pikkusühikud kilomeeter, detsimeeter, sentimeeter;
14. kirjeldab pikkusühikut kilomeeter tuttavate suuruste kaudu, kasutab kilomeetri tähist km;
15. Massiühikud kilogramm, gramm.
16. Mahuühik liiter.
17. Ajaühikud tund, minut, sekund ja nende tähised. Kell (ka osutitega kell) ja kellaeg. Kalender.
18. Temperatuuri mõõtmine, skaala. Temperatuuri mõõtühik kraad.
19. Ühenimeliste nimega suuruste liitmine ja lahutamine.
20. Ühetehtelised tekstülesanded õpitud arvutusoskuste piires.
21. Lihtsamad kahetehtelised tekstülesanded õpitud arvutusoskuste piires.
22. Geomeetrilised kujundid.
23. Sirglõik, täisnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, kolmnurk; nende tähistamine ning joonelementide pikkuste mõõtmine.
24. Antud pikkusega lõigu joonestamine.
25. Ring ja ringjoon, nende eristamine.
26. Kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus, kera.
27. Geomeetrilised kujundid meie ümber.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

Projektipäevad, Känguru võistlus.

3. klass

Õpitulemused:

1. loendab, loeb ja kirjutab naturaalarve 0–10 000;
2. järjestab ja võrdleb naturaalarve 0–10 000;
3. esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana;
4. loeb ja kirjutab järgarve;
5. hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
6. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;
7. teab liitmise ja lahutamise tehete liikmete ja tulemuste nimetusi;
8. liidab ja lahutab peast arve 100 piires;
9. liidab ja lahutab kirjalikult arve 10 000 piires;
10. määrab õige tehete järjekorra avaldises;
11. leiab tähe arvvaartuse võrdustes proovimise teel;
12. hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
13. modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu, selgitades selle abil tekstis antud seoseid (joonis, skeem, läbimängimine jt);
14. analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid;
15. sõnastab kahetehtelise tekstülesande lahendamiseks vajalikud küsimused;
16. koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid
17. rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
18. valib endale õpetaja suunamisel võimetekohase probleemi ja lahendab selle;
19. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;
20. nimetab korrutamise- ja jagamistehte liikmeid;
21. selgitab jagamist kui korrutamise pöördtehet;
22. valdab korrutustabelit, korrutab ja jagab peast arve korrutustabeli piires,
23. korrutab peast ühekohalist arvu kahekohalise arvuga;
24. jagab peast kahekohalist arvu ühekohalise arvuga 100 piires;

25. tunneb korrutamise ja jagamise tehete omadusi
26. leiab tähe arvvaartuse võrdustes proovimise teel;
27. hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
28. modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu, selgitades selle abil tekstis antud seoseid (joonis, skeem, läbimängimine jt);
29. analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid;
30. sõnastab kahetehtelise tekstülesande lahendamiseks vajalikud küsimused;
31. koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid
32. rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
33. valib endale õpetaja suunamisel võimetekohase probleemi ja lahendab selle;
34. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;
35. selgitab murdude $1/2$, $1/3$, $1/4$ ja $1/5$ tähendust osana kujundist ja osana hulgast;
36. leiab $1/2$, $1/3$, $1/4$ ja $1/5$ arvust.
37. hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
38. valib endale õpetaja suunamisel võimetekohase probleemi ja lahendab selle;
39. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;
40. kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu;
41. kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid;
42. hindab enda ümbruses suurusi ja oskab neid arvestada;
43. mõistab, mida esitatud mõõtarv reaalselt tähendab;
44. teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikutega (valdavalt ainult naaberühikuid);
45. liidab ja lahutab nimega arve;
46. hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
47. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;
48. modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu, selgitades selle abil tekstis antud seoseid (joonis, skeem, läbimängimine jt);
49. analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid;
50. sõnastab kahetehtelise tekstülesande lahendamiseks vajalikud küsimused;
51. koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid;
52. eristab lihtsamaid tasandilisi kujundeid ja nende põhilisi elemente.
53. leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi kujundeid;
54. rühmitab tasapinnalisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel;
55. arvutab murdjoone pikkuse;

56. mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu;
57. joonestab ristküliku ja ruudu;
58. joonestab võrdkülgse kolmnurga, ringjoone;
59. hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
60. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;
61. selgitab hulknurga ümbermõõdu mõiste tähendust;
62. mõõdab hulknurga külgede pikkused ja arvutab ümbermõõdu;
63. hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
64. modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu, selgitades selle abil tekstis antud seoseid (joonis, skeem, läbimängimine jt);
65. analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid;
66. sõnastab kahetehtelise tekstülesande lahendamiseks vajalikud küsimused;
67. koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid
68. rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
69. valib endale õpetaja suunamisel võimetekohase probleemi ja lahendab selle;
70. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;
71. eristab lihtsamaid ruumilisi kujundeid kujundeid ja nende põhilisi elemente;
72. leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud ruumilisi kujundeid;
73. kasutab asjakohast keelt ümbruses esinevate ruumiliste vormide kirjeldamiseks;
74. rühmitab geomeetrilisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel;
75. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;

Õppesisu

1. Arvud 0 – 10 000;
2. Arvu järk, järguühikud ja järkarvude summa;
3. Naturaalarvude kujutamine arvkiirel;
4. Liitmise ja lahutamise omadused
5. Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires;
6. Täht võrduses
7. Tehete järjekord
8. Korrutustabel.
9. Korrutamise- ja jagamistehte liikmete nimetused.
10. Arvavaldis, tehete järjekord ja sulud.

11. Summa korrutamine ja jagamine arvuga.
12. Arv 0 tehetes.
13. Harilik murd
14. Murrud $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$
15. Mõõtühikud
16. Pikkusühikud
17. Massiühikud
18. Mahuühikud
19. Ajaühikud
20. Rahaühikud
21. Temperatuuriühik
22. Tasandilised kujundid,
23. Sirge ja sirglõigu joonestamine, mõõtmine
24. Hulknurgad.
25. Ristkülik ja ruut.
26. Hulknurga ümbermõõt
27. Ümbermõõdu mõiste ja selle arvutamine
28. Ruumilised kujundid.(kera, kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus)

**Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika
vm õppetegevused.**

Projektipäevad, Känguru võistlus.

II kooliaste

Taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

- 1) esitab matemaatilist infot erinevatel viisidel (sh üleminek ühelt esitusviisilt teisele);
- 2) liigatab objekte ja nähtusi ning analüüsib ja kirjeldab neid mitme tunnuse järgi;
- 3) tunneb probleemülesande lahendamise üldist skeemi ja erinevaid lahendusstrateegiaid;
- 4) teab, et ülesannetel võib olla erinevaid lahendusteid;
- 5) põhjendab oma mõttekäike ja kontrollib nende õigsust;
- 6) kasutab õppeprotsessis otstarbekalt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, sh sisestab matemaatilisi sümboleid ja tehteid;

- 7) on teadlik õppija, kes kasutab enda jaoks sobivaid õppemeetodeid ja hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel;
- 8) loeb, mõistab ja selgitab eakohast matemaatilist teksti
- 9) loeb, mõistab ja selgitab matemaatiliselt esitatud probleeme;
- 10) sõnastab matemaatiliselt lahenduvaid probleeme;

Arvutamine

- 1) loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljardini), täisarve ning positiivseid ratsionaalarve (kuni kolm komakohta; harilikud murrud kuni nimetajaga 1000);
- 2) kirjutab naturaalarve järkarvude summana;
- 3) arvutab peast (liitmine ja lahutamine 1000 piires, korrutamine ja jagamine 100 piires) ja kirjalikult (liitmine ja lahutamine 10 000 piires, korrutamine ja jagamine 1000 piires) täisarvude ning positiivsete ratsionaalarvudega (sealhulgas harilike murrudega, mille vähim ühine nimetaja on kuni 100);
- 4) rakendab tehete järjekorda;
- 5) sõnastab ja kasutab jaguvustunnuseid (2-, 3-, 5- ja 10- ga);
- 6) eristab paaris- ja paarituid arve;
- 7) kasutab mõisteid kordne ja tegur (nt tehes tehteid harilike murrudega, lahendades jaguvuse ülesandeid);
- 8) ümardab arvu etteantud järguni;
- 9) leiab arvu ruudu, kuubi, vastandarvu, pöördarvu ja absoluutväärtuse;
- 10) teab hariliku ja kümnendmurru mõisteid ning kujutab murrarve arvkiirel;
- 11) kujutab joonisel harilikku murdu osana tervikust;
- 12) teisendab hariliku murru kümnendmurruks, lõpliku kümnendmurru harilikuks murruks ning leiab hariliku murru kümnendlähendi.

Andmed

- 1) selgitab protsendi mõistet;
- 2) leiab osa tervikust;
- 3) joonistab ja loeb temperatuuri ning liikumise graafikut;
- 4) kogub lihtsa andmestiku, koostab sagedustabeli ning arvutab aritmeetilise keskmise;
- 5) kasutab andmete kogumiseks erinevaid meetodeid (mõõtmise, küsimustik);

- 6) illustreerib joonestusvahendite ja IKT-vahendite abil arvandmestikku joon-, tulp- ja sektordiagrammiga;
- 7) teab joon-, tulp- ja sektordiagrammi ning loeb neilt andmeid;
- 8) analüüsib, milliseid andmeid esitada tabelina, milliseid joon-, tulp- või sektordiagrammina, põhjendab valikut.

Algebra

- 1) lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtavaldise väärtuse;
- 2) leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid;
- 3) selgitab mõisteid avaldis, arvavaldis, tähtavaldis, võrdus, võrrand, valem;
- 4) avaldab ühetehtelisest valemist tundmatu;
- 5) selgitab arvutamisseaduste ülekandmist algebrasse.

Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine

- 1) joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi, loeb teljestikus asuva punkti koordinaate;
- 2) mõistab ja selgitab mõõtühikutevahelisi seoseid;
- 3) teab ning teisendab pikkus-, pindala-, ruumala- ja ajaühikuid;
- 4) teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda ülesandeid lahendades;
- 5) joonestab ning tähistab punkti, sirge, kiire, lõigu, murdjoone; ristuvad, lõikuvad ja paralleelsed sirged; ruudu, ristküliku, kolmnurga, ringi nii joonestusvahendite abil kui ka kasutades interaktiivset geomeetriaprogrammi;
- 6) joonestab, liigib ja mõõdab nurki (täisnurk, teravnurk, nürinurk, sirgnurk, kõrvunurgad, tippnurgad);
- 7) joonestab joonestusvahendite ja IKT-vahendite abil lõigu keskristirge, nurgapoolitaja ning sirge suhtes sümmeetrilisi kujundeid;
- 8) toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite ning sümmeetria kohta arhitektuurist ja kujutavast kunstist, kasutades IKT võimalusi (näiteks internetiotsing, pildistamine, mobiilirakendused).
- 9) rakendab ülesandeid lahendades kolmnurga sisenurkade summat;
- 10) mõistab ja selgitab pindala ja ruumala mõistete tähendust;
- 11) joonestab kolmnurga kõrgused ning arvutab kolmnurga pindala;
- 12) liigib kolmnurki külgede ja nurkade järgi;
- 13) põhjendab, kas kolmnurgad on võrdsed või ei ole kolmnurkade võrdsuse tunnuste abil;

- 14) arvutab ringjoone pikkuse ja ringi pindala;
- 15) selgitab π (Pii) tähendust ja seost ringjoone pikkusega;
- 16) arvutab, mõistab ja selgitab kuubi ning risttahuka pindala ja ruumala;
- 17) joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi, loeb teljestikus asuva punkti koordinaate.

Probleemide lahendamine

- 1) nimetab probleemide lahendamise skeemi (nt Pólya vmt) etappe ja kasutab probleemide lahendamise skeemi ülesande lahendamiseks;
- 2) valib endale sobiva lahendusstrateegia (visandamine, visualiseerimine, andmete korrastamine);
- 3) valib endale sobiva lahendustee ja hindab kriitiliselt saadud tulemust;
- 4) kontrollib ja hindab oma lahenduskäikude tulemust;
- 5) rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
- 6) lahendab mitmetehtelisi tekstülesandeid;
- 7) koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid ja kontrollib tulemust;
- 8) kasutab matemaatika õppimisel erinevaid õpistrateegiaid (sh kordamine, märkmete tegemine, analoogiate loomine, üldistamine);
- 9) hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel.

4. klass

Õpitulemused

1. loeb ja kirjutab naturaalarve kuni miljonini;
2. kirjutab naturaalarve järkarvude summana; nimetab naturaalarvus järke, tunneb järguühikuid ja järkarve;
3. kirjutab naturaalarvu järguühikute kordsete summana ning vastupidi;
4. järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljonini);
5. liidab ja lahutab peast 1000 piires ning kirjalikult 10 000 piires;
6. tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid; nimetab liitmise ja lahutamise tehte komponente (liidetav, summa; vähendatav, vähendaja, vahe);

7. kasutab arvutamisseadusi (liidetavate vahetuvuse ja liidetavate rühmitamise ehk ühenduvuse omadus; arvust summa ja vahe lahutamise omadus; arvule vahe liitmise omadus) arvutamise lihtsustamiseks;
8. valib endale sobiva lahendustee ja hindab kriitiliselt saadud tulemust;
9. kontrollib ja hindab oma lahenduskäikude tulemust;
10. lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid;
11. nimetab korrutamistehte komponente (tegur, korrutis);
12. kirjutab korrutamistehtele vastava jagamistehte ja vastupidi;
13. sõnastab ja esitab üldkujul korrutamise omadusi (tegurite vahetuvuse ja tegurite rühmitamise omadus ning korrutamise jaotuvusseadus ehk summa ja vahe korrutamise omadus) ja kasutab neid arvutamise lihtsustamiseks;
14. korrutab naturaalarve peast 100 piires ja kirjalikult 1000 piires;
15. korrutab kuni kolmekohalisi arve järguühikutega 10, 100 ja 1000 ;
16. korrutab nimega arvu ühekohalise arvuga ;
17. lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid, mis sisaldavad korrutamist;
18. tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid ja nimetab jagamistehte komponente (jagatav, jagaja, jagatis);
19. sõnastab ja esitab üldkujul summa jagamise omaduse ning kasutab seda arvutamise lihtsustamiseks; kontrollib jagamistehte tulemust korrutamise abil;
20. teab ja oskab ära tunda jagamistehte kahte erinevat tähendust: võrdseteks osadeks jaotamine ja mahutamine ja selgitab, mida tähendab, et üks arv jagub teisega;
21. jagab naturaalarve peast 100 piires ja kirjalikult 1000 piires ja jagab peast arve korrutustabeli piires; jagab jäägiga 100 piires ja selgitab selle jagamise tähendust;
22. jagab kirjalikult naturaalarvu ühekohalise ja kahekohalise arvuga 1000 piires; selgitab, millega võrdub null jagatud arvuga ja arvu nulliga jagamise tähendust; jagab nimega arve ühekohalise arvuga;
23. lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid, mis sisaldavad jagamist.
24. rakendab tehete järjekorda sulgudeta ja ühe paari sulgudega arvavaldises;
25. selgitab mõisteid avaldis ja arvavaldis;
26. valib endale tähe väärtuse leidmiseks sobiva lahendustee ja hindab kriitiliselt saadud tulemust; leiab ühetehtelisest võrdusest tähe arvvärtuse ehk tundmatu proovimise või analoogia teel; koostab lihtsa teksti põhjal tähte sisaldava võrduse;

27. teab hariliku murru mõistet ja selgitab murru lugeja ja nimetaja tähendust; kujutab joonisel murdu osana tervikust; nimetab joonisel märgitud terviku osale vastava murru;
28. seostab mõisteid „pool“, „veerand“ ja „kolmveerand“ murdarvudega ja kasutab neid elulistes ülesannetes (nt kellaaja ütlemisel, koguse arvutamisel, mõõtühikute teisendamisel);
29. nimetab arvust 1 väiksemaid ja arvuga 1 võrdseid harilikke murde; võrdleb lihtmurde etteantud joonise abil;
30. leiab osa tervikust;
31. mõistab ja selgitab mõõtühikute vahelisi seoseid;
32. teab ning teisendab pikkusühikuid; mm, cm, dm, m, km; teisendab pikkusühikuid ühenimelisteks ja eraldab pikkusühikust suuremad; võrdleb pikkusühikuid omavahel;
33. liidab ja lahutab pikkusühikuid; jagab pikkusühikuid ühekohalise arvuga, kui kõik ühikud jaguvad antud arvuga;
34. korrutab pikkusühikuid ühekohalise arvuga; toob näiteid erinevate pikkuste kohta, hindab pikkuseid silma järgi;
35. valib endale teisendamiseks ja mõõtmiseks sobiva lahendusstrateegia (visandamine, visualiseerimine, andmete korrastamine);
36. valib endale teisendamiseks ja mõõtmiseks sobiva lahendustee ja hindab kriitiliselt saadud tulemust;
37. rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
38. lahendab ja koostab mitmetehtelisi pikkusühikute teisendamist sisaldavaid tekstülesandeid;
39. leiab naturaalarvu ruudu, selgitab arvu ruudu tähendust; teab peast arvude 0–10 ruutusid;
40. teab ning teisendab pindalaühikuid mm^2 , cm^2 , dm^2 , m^2 , ha, km^2 ;
41. oskab selgitada pindalaühikute tähendust; joonestab või loob tuntumaid ühikruute 1 cm^2 ja 1 dm^2 , võimalusel 1 m^2 ; võrdleb pindalaühikuid; liidab ja lahutab pindalaühikuid; korrutab pindalaühikuid ühekohalise arvuga;
42. mõistab ja selgitab pindalaühikute vahelisi seoseid; kasutab pindala arvutades sobivaid ühikuid;

43. lahendab ja koostab mitmetehtelisi pindalaühikute teisendamist sisaldavaid tekstülesandeid;
44. mõistab ja selgitab mõõtühikute vahelisi seoseid; teab ja nimetab massiühikuid g, kg, t; teisendab ja võrdleb massiühikuid; teab ja nimetab mahuühikuid ml, cl, dl, l; kirjeldab mahuühikut liiter, hindab keha mahtu ligikaudu;
45. kasutab massi arvutades sobivaid ühikuid; toob näiteid erinevate masside kohta, hindab massi ligikaudu;
46. lahendab ja koostab mitmetehtelisi mahu- ja massiühikutega seotud tekstülesandeid;
47. nimetab Eestis käibel olevaid rahaühikuid ja selgitab rahaühikute vahelisi seoseid;
48. leiab erinevaid viise summa tasumiseks olemasolevate rahatähtede ja müntide abil; teisendab ja võrdleb rahaühikuid; liidab ja lahutab rahaühikuid; korrutab rahaühikuid ühekohalise arvuga; jagab rahaühikuid ühekohalise arvuga, kui kõik ühikud jaguvad antud arvuga;
49. koostab ja lahendab mitmetehtelisi rahaühikutega seotud tekstülesandeid;
50. teab ning teisendab ajaühikuid;
51. selgitab kiiruse tähendust ○teab ja nimetab kiirusühikuid km/h, m/min ja m/s; kasutab kiirusühikut km/h lihtsamates ülesannetes; teab ja selgitab kiiruse, teepikkuse ja aja vahelist seost
52. koostab ja lahendab mitmetehtelisi ajaühikute teisendamist sisaldavaid tekstülesandeid;
53. loeb temperatuuri skaalalt temperatuuri kraadides; ○märgib etteantud temperatuuri skaalale; kasutab külmakraade märkides negatiivseid arve; võrdleb õhutemperatuure;
54. joonestab ning tähistab ruudu, ristküliku ja kolmnurga joonestusvahendite abil
55. selgitab kolmnurga ja nelinurga übermõõdu tähendust
56. teab ruudu ja ristküliku übermõõdu arvutamise eeskirju ning kirjutab need nii sõnades, kui valemina; teab übermõõdu tähist P; arvutab ristküliku ja ruudu übermõõdu; leiab kolmnurga, ruudu ja ristküliku puuduva külje pikkuse etteantud andmete korral; arvutab kolmnurkadest ja nelinurkadest koosneva liitkujundi übermõõdu;
57. mõistab ja selgitab pindala mõiste tähendust; leiab ja võrdleb ruudu ja ristküliku pindala ühikruutude loendamise abil; ○ teab, mis on pindvõrdsed kujundid; ○teab ruudu ja ristküliku pindala arvutamise eeskirju ning kirjutab need nii sõnades, kui valemina;

58. teab ja kasutab pindala tähist S ; arvutab ristküliku ja ruudu pindala;
59. lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid, mis sisaldavad ruudu ja ristküliku pindala leidmist;
60. kasutab ruudu ja ristküliku pindala õppimisel erinevaid õpistrateegiaid (nt skeemid/joonised sarnasuste ja erinevuste Ristküliku ja ruudu pindala arvutamine. Põhimõisted pindvõrdne, pindala, pindala tähis S visualiseerimiseks; oma sõnadega selgitamine kaaslasele; enesetestimine; “spikri” koostamine jmt).

Õppesisu

1. Arvud miljonini.
2. Arvu järk, järguühikud, järkarvude summa.
3. Naturaalarvu kujutamine arvteljel.
4. Liitmise ja lahutamise omadused peastarvutamisel.
5. Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires.
6. Korrutamise omadused.
7. Naturaalarvude korrutamine peast ja kirjalikult.
8. Naturaalarvude jagamine peast ja kirjalikult.
9. Jäägiga jagamine.
10. Arv null tehetes.
11. Täht võrduses.
12. Tehete järjekord.
13. Harilik murd. Lugeja. Nimetaja. Tervik. Osa.
14. Pikkusühikud.
15. Naturaalarvu ruut.
16. Pindalaühikud.
17. Massiühikud.
18. Mahuühikud.
19. Rahaühikud.
20. Ajaühikud.
21. Kiirus.
22. Temperatuuri mõõtmine.
23. Kolmnurga, ruudu ja ristküliku joonestamine.
24. Kolmnurga, ristküliku ja ruudu übermõõdu arvutamine.
25. Ristküliku ja ruudu pindala arvutamine.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

Projektipäevad, Känguru võistlus.

5. klass

Õpitulemused

1. loeb ja kirjutab naturaalarve (kuni miljardini), täisarve ning positiivseid ratsionaalarve (kuni kolm komakohta; harilikud murrud kuni nimetajaga 1000);
2. järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljonini), tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
3. kirjutab naturaalarve järkarvude summana;
4. arvutab peast (liitmine ja lahutamine 1000 piires, korrutamine ja jagamine 100 piires) ja kirjalikult (liitmine ja lahutamine 10 000 piires, korrutamine ja jagamine 1000 piires) rakendab tehete järjekorda;
5. sõnastab ja kasutab jaguvustunnuseid (2-, 3-, 5- ja 10- ga);
6. eristab paaris- ja paarituid arve.
7. eristab alg- ja kordarve nende omaduste põhjal;
8. kasutab mõisteid kordne ja tegur (nt tehes tehteid harilike murdudega, lahendades jaguvuse ülesandeid);
9. ümardab arvu etteantud järguni;
10. leiab arvu ruudu, kuubi, vastandarvu, pöördarvu ja absoluutväärtuse;
11. teab hariliku ja kümnendmurru mõisteid ning kujutab murdarve arvkiirel;
12. kogub lihtsa andmestiku, koostab sagedustabeli ning arvutab aritmeetilise keskmise;
13. kasutab andmete kogumiseks erinevaid meetodeid (mõõtmise, küsimustik);
14. illustreerib joonestusvahendite ja IKT-vahendite abil arvandmestikku joon-, tuldiagrammiga;
15. teab joon-, tuldiagrammi ning loeb neilt andmeid;
16. analüüsib, milliseid andmeid esitada tabelina, milliseid joon-, tuldiagrammina, põhjendab valikut.
17. lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtavaldise väärtuse;
18. leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid;
19. selgitab mõisteid avaldis, arvavaldis, tähtavaldis, võrdus, võrrand, valem;

20. selgitab mõisteid avaldis, arvavaldis, tähtavaldis, võrdus, võrrand, valem;
21. avaldab ühetehtelisest valemist tundmatu;
22. selgitab arvutamisseaduste ülekandmist algebrasse
23. mõistab ja selgitab mõõtühikutevahelisi seoseid;
24. teab ning teisendab pikkus-, pindala-, ruumala- ja ajaühikuid;
25. teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda ülesandeid lahendades;
26. joonestab ning tähistab punkti, sirge, kiire, lõigu, murdjoone; ristuvad, lõikuvad ja paralleelsed sirged;
27. nimetab probleemide lahendamise skeemi (nt Pólya vmt) etappe ja kasutab probleemide lahendamise skeemi ülesande lahendamiseks;
28. valib endale sobiva lahendusstrateegia (visandamine, visualiseerimine, andmete korrastamine);
29. valib endale sobiva lahendustee ja hindab kriitiliselt saadud tulemust;
30. kontrollib ja hindab oma lahenduskäikude tulemust;
31. rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
32. lahendab mitmetehtelisi tekstülesandeid;
33. koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid ja kontrollib tulemust;
34. kasutab matemaatika õppimisel erinevaid õpistrateegiaid (sh kordamine, märkmete tegemine, analoogiate loomine, üldistamine);
35. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel.

Õppesisu

1. Naturaalarvude hulk.
2. Naturaalarvude võrdlemine, järjestamine, ümardamine.
3. Tehted natiraalarvudega. (Liitmine. Lahutamine. Korrutamine. Jagamine.)
4. Arvutamisseadused.
5. Paaris- ja paaritu arv.
6. Alg- ja kordarv.
7. 2-, 3-, 5- ja 10-ga jaguvustunnused.
8. Võrdus. Valem. Võrrand.
9. Pikkus-, pindala-, ruumala- ja ajaühikud.
10. Arvandmestik. Sagedustabel.
11. Aritmeetiline keskmine.

12. Tulp- ja joondiagramm.
13. Punkt. Sirge. Kiir. Lõik. Murdjoon.
14. Paralleelsed, lõikuvad ja ristuvad sirged.
15. Nurk. Teravnurk. Nürinurk. Sirgnurk.
16. Plaanimõõt.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Praktiline loovtöö: "Tekstülesannete koostamine ja lahendamine"
- Praktiline loovtöö: "Geomeetria elemendid"
- Praktiline loovtöö: "Nurk. Nurkade liigid"
- Praktiline loovtöö: "Plaanimõõt"

6. klass

Õpitulemused

1. loeb ja kirjutab, täisarve ning positiivseid ratsionaalarve (kuni kolm komakohta; harilikud murrud kuni nimetajaga 1000);
2. järjestab ja võrdleb täisarve ning positiivseid ratsionaalarve (kuni kolme komakohaga kümnendmurde; harilikke murde, mille ühine nimetaja on kuni 100);
3. tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
4. arvutab peast täisarvude ning positiivsete ratsionaalarvudega (sealhulgas harilike murdudega, mille vähim ühine nimetaja on kuni 100);
5. rakendab tehete järjekorda;
6. leiab arvu ruudu, kuubi, vastandarvu, pöördarvu ja absoluutväärtuse;
7. teab hariliku ja kümnendmurru mõisteid ning kujutab murdarve arvkiirel;
8. kujutab joonisel harilikku murdu osana tervikust
9. teisendab hariliku murru kümnendmurruks, lõpliku kümnendmurru harilikuks murruks ning leiab hariliku murru kümnendlähendi;
10. selgitab protsendi mõistet;
11. leiab osa tervikust;
12. joonistab ja loeb temperatuuri ning liikumise graafikut;
13. joonistab ja loeb temperatuuri ning liikumise graafikut;
14. kogub lihtsa andmestiku, koostab sagedustabeli ning arvutab aritmeetilise keskmise;

15. kasutab andmete kogumiseks erinevaid meetodeid (mõõtmine, küsimustik);
16. illustreerib joonestusvahendite ja IKT-vahendite abil arvandmestikku joon-, tulp- ja sektordiagrammiga;
17. teab joon-, tulp- ja sektordiagrammi ning loeb neilt andmeid;
18. analüüsib, milliseid andmeid esitada tabelina, milliseid joon-, tulp- või sektordiagrammina, põhjendab valikut.
19. joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi, loeb teljestikus asuva punkti koordinaate;
20. mõistab ja selgitab mõõtühikutevahelisi seoseid;
21. teab ning teisendab pikkus-, pindala-, ruumala- ja ajaühikuid;
22. joonestab ruudu, ristküliku, kolmnurga, ringi nii joonestusvahendite abil kui ka kasutades interaktiivset geomeetriaprogrammi;
23. joonestab joonestusvahendite ja IKT-vahendite abil lõigu keskristsirge, nurgapoolitaja ning sirge suhtes sümmeetrilisi kujundeid;
24. toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite ning sümmeetria kohta arhitektuurist ja kujutavast kunstist, kasutades IKT võimalusi (näiteks internetiotsing, pildistamine, mobiilirakendused).
25. rakendab ülesandeid lahendades kolmnurga sisenurkade summat;
26. mõistab ja selgitab pindala ja ruumala mõistete tähendust;
27. joonestab kolmnurga kõrgused ning arvutab kolmnurga pindala;
28. liigib kolmnurki külgede ja nurkade järgi;
29. põhjendab, kas kolmnurgad on võrdsed või ei ole kolmnurkade võrdsuse tunnuste abil;
30. arvutab ringjoone pikkuse ja ringi pindala;
31. selgitab π (Pii) tähendust ja seost ringjoone pikkusega;
32. arvutab, mõistab ja selgitab kuubi ning risttahuka pindala ja ruumala;
33. joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi, loeb teljestikus asuva punkti koordinaate.
34. nimetab probleemide lahendamise skeemi (nt Pólya vmt) etappe ja kasutab probleemide lahendamise skeemi ülesande lahendamiseks;
35. valib endale sobiva lahendusstrateegia (visandamine, visualiseerimine, andmete korrastamine);
36. valib endale sobiva lahendustee ja hindab kriitiliselt saadud tulemust;
37. kontrollib ja hindab oma lahenduskäikude tulemust;

38. rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
39. lahendab mitmetehtelisi tekstülesandeid;
40. koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid ja kontrollib tulemust;
41. kasutab matemaatika õppimisel erinevaid õpistrateegiaid (sh kordamine, märkmete tegemine, analoogiate loomine, üldistamine);
42. hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel.

Õppesisu

1. Harilik murd. Lugeja, nimetaja, murrujoon.
2. Täisarvud.
3. Positiivsed ratsionaalarvud
4. Vastandarv, pöördarv, absoluutväärtus.
5. Protsent. Protsentarvutused.
6. Ringjoon ja ring. Ringjoone pikkus ja ringi pindala.
7. Arvu pii tähendus.
8. Ringiosad.
9. Sektordiagramm.
10. Temperatuuri ja liikumise graafik.
11. Sümmeetrilised kujundid.
12. Keskristsirge.
13. Nurgapoolitaja.
14. Koordinaattasand. Punkti koordinaadid.
15. Kolmnurk. Kolmnurkade liigitamine nurkade ja külgede järgi.
16. Kolmnurkade võrdsuse tunnused.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Praktiline loovtöö: "Tekstülesannete koostamine ja lahendamine"
- Praktiline loovtöö: "Nurgapoolitaja. Keskristsirge. Sümmeetria"
- Praktiline loovtöö: "Kolmnurk. Kolmnurkade liigitamine"
- Praktiline loovtöö: "Koordinaattasand"
- Praktiline loovtöö: "Liikumise ja temperatuuri graafik"

III KOOLIASTE

Taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. koostab erinevate eluvaldkondade probleemide lahendamiseks sobivaid matemaatilisi mudeleid, lahendab neid ja üldistab saadud tulemusi;
2. esitab erinevate eluvaldkondade probleeme matemaatiliselt;
3. analüüsib olemasolevaid fakte ja jõuab loogilise arutluse kaudu järeldusteni, püstatab hüpoteese ja kontrollib neid;
4. kasutab iseseisvalt matemaatikat õppides otstarbekaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, sh sisestab matemaatilisi sümboleid ja tehteid;
5. mõistab matemaatiliste mõistete ja seoste vahelist süsteemsust;
6. on teadlik õppija, kes hindab oma arengut matemaatikaliste teadmiste ja oskuste omandamisel, tahab oma matemaatilist mõtlemist arendada ning mõistab oma matemaatikateadmiste väärtust edasist tegevust kavandades;
7. loeb, esitab ja analüüsib informatsiooni tekstist, graafikult, tabelist, diagrammilt, jooniselt ja valemist;
8. loeb, mõistab, selgitab ja üldistab eakohast matemaatilist teksti;
9. koostab ja lahendab mitmetehtelisi probleemülesandeid;
10. mõistab ja kasutab erinevaid probleemide lahendamise strateegiaid ning oskab analüüsida nende erinevusi.

Arvutamine

1. liidab, lahutab, korrutab, jagab ja astendab naturaalarvulise astendajaga ratsionaalarve peast, kirjalikult ja taskuarvutiga ning rakendab tehete järjekorda;
2. kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul;
3. arvutab arvu 10 negatiivse täisarvulise astendajaga astme väärtuse;
4. ümardab ratsionaalarve etteantud järguni;
5. selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust;
6. põhjendab ja kasutab astendamisreegleid;
7. selgitab arvu ruutjuure tähendust;
8. leiab peast või taskuarvutil ruutjuure;
9. selgitab protsendi, promilli ja protsendipunkti mõiste tähendust;
10. teisendab protsendi kümnendmurruks ja harilikuks murruks ning vastupidi;

11. lahendab protsentarvutuse tüüpülesandeid (osa leidmine, terviku leidmine, osamäära leidmine, suuruse muutumine);
12. kasutab protsentarvutusel erinevaid lahendusmeetodeid (ühikumeetod, võrre, skeem, algoritm).

Andmed

1. moodustab reaalistest andmetest sageduste ja suhteliste sageduste tabeli;
2. iseloomustab andmestikku aritmeetilise keskmise, mediaani, moodi, miinimumi, maksimumi ja ulatuse järgi;
3. väljendab protsentides esitatud informatsiooni visuaalselt (graafikud, diagrammid) ja vastupidi;
4. kasutab tabelarvutusprogrammi andmete esitamiseks, töötlemiseks ja tulemuste tõlgendamiseks;
5. illustreerib IKT-vahendite abil andmeid tulp-, sektor-, joon- ja punktdiagrammiga;
6. loeb, mõistab ja selgitab andmeid tabelist, tulp-, sektor-, joon- ja punktdiagrammilt;
7. teab andmete liike ja andmete kogumise erinevaid meetodeid (mõõtmine, küsimustik)
8. selgitab oma arvutamise- ja andmealaste teadmiste elulisi rakendusvõimalusi.

Algebra

1. korrastab üks- ja hulkliikmeid, liidab, lahutab ning korrutab üks- ja hulkliikmeid ning jagab üksliikmeid ja hulkliiget üksliikmega;
2. tegurdab hulkliikmeid (toob teguri sulgude ette, kasutab ja põhjendab ruutude vahe, summa ruudu ja vahe ruudu abivalemeid, tegurdab ruutkolmliiget);
3. taandab ja laiendab algebralist murdu ning liidab, lahutab, korrutab ja jagab kaht algebralist murdu;
4. üldistab harilike murdude arvutusreeglid algebralistele murdudele;
5. lihtsustab kahetehtelisi ratsionaalavaldisi;
6. lahendab lineaar- ja võrdekujulisi võrrandeid ning lineaarvõrrandisüsteeme kasutades võrrandi põhiomadusi (sh graafiliselt ning arvutiprogrammide abil);
7. lahendab täielikke ja mittetäielikke ruutvõrrandeid;
8. koostab ja lahendab tekstülesandeid, mis lahenduvad võrrandi või võrrandisüsteemi abil (sh võrdelise jaotamise ülesandeid);
9. lihtsustab kuni kolmetehtelisi täisavaldisi;
10. nimetab võrrandi põhiomadusi;

11. selgitab eluliste näidete põhjal võrdelise, lineaarse ja pöördvõrdelise sõltuvuse tähendust;
12. mõistab ja tunneb ära võrdelise ja pöördvõrdelise seose (nt liikumisel teepikkus, aeg, kiirus);
13. selgitab ruutfunktsiooni nullkohtade ja haripunkti tähendust ja omavahelist seost, leiab need valemist ning jooniselt;
14. joonestab etteantud funktsiooni graafiku (sirge, hüperbooli, parabooli) (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi;
15. selgitab arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest (ruutfunktsiooni korral ainult ruutliikme kordajast ja vabaliikmest).

Geomeetria

1. joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid (korrapärase hulknurk, kolmnurk, rööpkülik, trapets, ring) etteantud elementide järgi korrapärase hulknurga ja kolmnurga sise- ja ümberringjoone;
2. visandab ruumilisi kujundeid (püstprisma, püramiid, silinder, koonus, kera);
3. arvutab tasandiliste kujundite (korrapärase hulknurk, kolmnurk, rööpkülik, romb, trapets, ring) joonelemendid, ümberringjoone, pindala;
4. arvutab ruumiliste kujundite (püstprisma, püramiid, silinder, koonus, kera) joonelemendid, pindala ja ruumala;
5. teab kolmnurga ja trapetsi kesklõigu mõistet ning nende omadusi;
6. teab kesk- ja piiridenurga mõisteid ning nende vahelist seost;
7. kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal;
8. selgitab ja rakendab Pythagorase teoreemi;
9. lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid (sh kasutades korrapärase hulknurga omadusi, Thalese teoreemi);
10. leiab täisnurkse kolmnurga joonelemendid (sh kasutades trigonomeetrilisi seoseid);
11. kasutab probleemülesannete lahendamiseks hulknurkade sarnasust (nt maa-alade plaanistamine);
12. kasutab IKT-vahendeid geomeetriliste seaduspärasuste avastamiseks või kontrollimiseks;
13. teab ringjoone puutuja mõistet ja omadust;
14. teab põik- ja lähisnurkade mõisteid ja nende nurkade seoseid paralleelsete sirgete korral;

15. põhjendab ja kasutab sirgete paralleelsuse tunnuseid;
16. selgitab oma algebra- ja geomeetriateadmiste elulisi rakendusvõimalusi.

Probleemide lahendamine

1. otsib, loeb ja mõistab iseseisvalt õppematerjalides olevaid tekste;
2. leiab elulise (nt finantsvaldkonna) probleemi väljendamiseks sobiva matemaatilise mudeli, koostab võrrandi või võrrandisüsteemi;
3. koostab eakohaseid ning elulisi probleemülesandeid;
4. rakendab uurimuslikku meetodit matemaatika abil probleemide lahendamiseks;
5. kasutab protsentarvutust otsuse tegemiseks ja põhjendamiseks (nt laen, hoius, intress, maksud, investeerimine);
6. kasutab (igapäevaelu) ülesannete lahendamisel otstarbekat osamäära esitusviisi (protsent, harilik murd, kümnendmurd);
7. selgitab protsentarvutuse elulisi kasutusvõimalusi ning absoluut- ja/või suhtarvude sobivust informatsiooni;
8. selgitab tõenäosuse tähendust, arvutab elulistel juhtudel sündmuse tõenäosuse (sh mündivise, täringu veeretamine, kaardimäng, loosimine);
9. eristab hüpoteesi, eeldust, väidet ja tõestust, selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku, vajaduse korral tuletab lihtsamaid valemeid;
10. sõnastab oma tõlgendusi ja põhjendusi;
11. reflekteerib oma tegevusi matemaatika õppijana.

7. klass

Õpitulemused

1. liidab, lahutab, korrutab, jagab ja astendab naturaalarvulise astendajaga ratsionaalarve peast, kirjalikult ja taskuarvutiga ning rakendab tehete järjekorda;
2. kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul;
3. arvutab arvu 10 negatiivse täisarvulise astendajaga astme väärtuse;
4. ümardab ratsionaalarve etteantud järguni;
5. selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust;
6. põhjendab ja kasutab astendamisreegleid;
7. selgitab protsendi, promilli ja protsendipunkti mõiste tähendust;
8. teisendab protsendi kümnendmurruks ja harilikuks murruks ning vastupidi

9. lahendab protsentarvutuse tüüpülesandeid (osa leidmine, terviku leidmine, osamäära leidmine, suuruse muutumine);
10. kasutab protsentarvutusel erinevaid lahendusmeetodeid (ühikumeetod, võrre, skeem, algoritm);
11. moodustab reaalistest andmetest sageduste ja suhteliste sageduste tabeli;
12. iseloomustab andmestikku aritmeetilise keskmise, mediaani, moodi, miinimumi, maksimumi ja ulatuse järgi;
13. väljendab protsentides esitatud informatsiooni visuaalselt (graafikud, diagrammid) ja vastupidi;
14. kasutab tabelarvutusprogrammi andmete esitamiseks, töötlemiseks ja tulemuste tõlgendamiseks;
15. illustreerib IKT-vahendite abil andmeid tulp-, sektor-, joon- ja punktdiagrammiga;
16. Loeb, mõistab ja selgitab andmeid tabelist, tulp-, sektor-, joon- ja punktdiagrammilt;
17. teab andmete liike ja andmete kogumise erinevaid meetodeid (mõõtmise, küsimustik)
18. selgitab oma arvutamise- ja andmealaste teadmiste elulisi rakendusvõimalusi.
19. Koondab sarnaseid üksliikmeid;
20. lahendab lineaar- ja võrdekujulisi võrrandeid kasutades võrrandi põhiomadusi (sh graafiliselt ning arvutiprogrammide abil);
21. koostab ja lahendab tekstülesandeid, mis lahenduvad võrrandi või võrrandisüsteemi abil (sh võrdelise jaotamise ülesandeid);
22. lihtsustab kuni kolmetehtelisi täisavaldisi;
23. nimetab võrrandi põhiomadusi;
24. selgitab eluliste näidete põhjal võrdelise, lineaarse ja pöördvõrdelise sõltuvuse tähendust;
25. mõistab ja tunneb ära võrdelise ja pöördvõrdelise seose (nt liikumisel teepikkus, aeg, kiirus);
26. joonestab etteantud funktsiooni graafiku (sirge, hüperbooli) (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumenti väärtusi;
27. joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid (kolmnurk, rööpkülik, ring)
28. visandab ruumilisi kujundeid (püstprisma);
29. arvutab tasandiliste kujundite (rööpkülik, romb, trapets, ring) joonelemendid, übermõõdu, pindala;
30. arvutab ruumiliste kujundite (püstprisma) joonelemendid, pindala ja ruumala;

31. kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal
32. kasutab IKT-vahendeid geomeetriliste seaduspärasuste avastamiseks või kontrollimiseks;
33. selgitab oma algebra- ja geomeetriaeadmiste elulisi rakendusvõimalusi;
34. otsib, loeb ja mõistab iseseisvalt õppematerjalides olevaid tekste;
35. leiab elulise (nt finantsvaldkonna) probleemi väljendamiseks sobiva matemaatilise mudeli, koostab võrrandi või võrrandisüsteemi;
36. koostab eakohaseid ning elulisi probleemülesandeid;
37. rakendab uurimuslikku meetodit matemaatika abil probleemide lahendamiseks;
38. kasutab protsentarvutust otsuse tegemiseks ja põhjendamiseks (nt laen, hoius, intress, maksud, investeerimine);
39. kasutab (igapäeva elu) ülesannete lahendamisel otstarbekat osamäära esitusviisi (protsent, harilik murd, kümnendmurd);
40. selgitab protsentarvutuse elulisi kasutusvõimalusi ning absoluut- ja/või suhtarvude sobivust informatsiooni;
41. selgitab tõenäosuse tähendust, arvutab elulistel juhtudel sündmuse tõenäosuse (sh mündivise, täringu veeretamine, kaardimäng, loosimine);
42. reflekteerib oma tegevusi matemaatika õppijana.

Õppesisu

1. Tehted ratsionaalarvudega
2. Ratsionaalarvude ümardamine
3. Tehted astmetega
4. Arvu standardkuju
5. Protsentarvutused (osa leidmine, terviku leidmine, osamäära leidmine, suuruse muutumine).
6. Sündmuse tõenäosus.
7. Andmed. Sagedus- ja suhteline tabel.
8. Mood, median, keskmine, ulatus.
9. Sarnaste liikmete koondamine
10. Lineaarvõrrand.
11. Võrre.
12. Võrdekujuline võrrand.
13. Võrdeline, lineaarne ja pöördvõrdeline sõltuvus. Nende funktsioonide graafikud.

14. Rööpkülik. Romb.
15. Rööpküliku pindala ja übermõõt.
16. Rombi pindala ja übermõõt.
17. Püstprisma. Püstprisma pindala ja ruumala.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Praktiline loovtöö: "Lihtsamate probleemülesannetekoostamine ja lahendamine"
- Praktiline loovtöö: "Sündmuse tõenäosus"
- Praktiline loovtöö: "Rööpkülik ja romb"
- Praktiline loovtöö: "Keerulisemad geomeetrilised kujundid"
- Praktiline loovtöö: "Püstprisma. Selle pindala ja ruumala"
- Praktiline loovtöö: "Tehted ratsionaalrvudega"
- Praktiline loovtöö: "Tehted astmetega"
- Praktiline loovtöö: "Andmete kogumine."
- Praktiline loovtöö: "Laen ja intress"

8. klass

Õpitulemused

1. korrastab üks- ja hulkliikmeid, liidab, lahutab ning korrutab üks- ja hulkliikmeid ning jagab üksliikmeid ja hulkliiget üksliikmega;
2. tegurdab hulkliikmeid (toob teguri sulgude ette, kasutab ja põhjendab ruutude vahe, summa ruudu ja vahe ruudu abivalemeid);
3. lahendab kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteeme kasutades võrrandi põhiomadusi (sh graafiliselt ning arvutiprogrammide abil);
4. joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid (korrapärase hulknurk, kolmnurk, rööpkülik, trapets, ring) etteantud elementide järgi korrapärase hulknurga ja kolmnurga sise-ja ümberringjoone;
5. arvutab tasandiliste kujundite (korrapärase hulknurk, kolmnurk, trapets, ring) joonelemendid, übermõõdu, pindala;
6. teab kolmnurga ja trapetsi kesklõigu mõistet ning nende omadusi;
7. teab kesk- ja piirdenurga mõisteid ning nende vahelist seost;
8. kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal;

9. lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid (sh kasutades korrapärase hulknurga omadusi, Thalese teoreemi);
10. kasutab probleemülesannete lahendamiseks hulknurkade sarnasust (nt maa-alade plaanistamine);
11. kasutab IKT-vahendeid geomeetriliste seaduspärasuste avastamiseks või kontrollimiseks
12. teab ringjoone puutuja mõistet ja omadust;
13. teab põik- ja lähisnurkade mõisteid ja nende nurkade seoseid paralleelsete sirgete korral;
14. põhjendab ja kasutab sirgete paralleelsuse tunnuseid;
15. selgitab oma algebra- ja geomeetriaeadmiste elulisi rakendusvõimalusi;
16. otsib, loeb ja mõistab iseseisvalt õppematerjalides olevaid tekste;
17. leiab elulise (nt finantsvaldkonna) probleemi väljendamiseks sobiva matemaatilise mudeli, koostab võrrandi või võrrandisüsteemi;
18. koostab eakohaseid ning elulisi probleemülesandeid;
19. rakendab uurimuslikku meetodit matemaatika abil probleemide lahendamiseks;
20. selgitab protsentarvutuse elulisi kasutusvõimalusi ning absoluut- ja/või suhtarvude sobivust informatsiooni;
21. eristab hüpoteesi, eeldust, väidet ja tõestust, selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku, vajaduse korral tuletab lihtsamaid valemeid;
22. sõnastab oma tõlgendusi ja põhjendusi;
23. reflekteerib oma tegevusi matemaatika õppijana.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Praktiline loovtöö: "Lihtsamate probleemülesannete koostamine ja lahendamine"
- Praktiline loovtöö: "Teoreem tõestuskäik"
- Praktiline loovtöö: "Korrapärase hulknurga konstrueerimine"
- Praktiline loovtöö: "Korrapärase hulknurga ümber- ja siseringjoon"
- Praktiline loovtöö: "Kolmnurga ja trapetsi kesklõik"
- Praktiline loovtöö: "Hulknurkade sarnasus"
- Praktiline loovtöö: "Korrutamise abivalemid"
- Praktiline loovtöö: "Maa-alade plaanistamine"

Õppesisu

1. Üksliige. Hulkliige.

2. Tehted üksliikmetega.
3. Hulkliikmete ja üksliikmete korrastamine, lihtsustamine, tegurdamine.
4. Korrutamise abivalemid. Ruutude vahe. Summa ruut. Vahe ruut.
5. Kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemid.
6. Teoreem. Eeldus ja väide.
7. Korrapärase hulknurk.
8. Korrapärase hulknurga sise- ja ümberringjoon.
9. Trapets. Trapetsi pindala.
10. Trapetsi kesklõik.
11. Kolmnurga kesklõik.
12. Kesknurk ja piirdenurk.
13. Ringjoone puutuja.
14. Thalese teoreem.
15. Põik- ja lähisnurgad.
16. Sirgete paralleelsuse tunnused.
17. Hulknurkade sarnasus.
18. Maa-alade plaanistamine.

9. klass

Õpitulemused

1. selgitab arvu ruutjuure tähendust;
2. leiab peast või taskuarvutil ruutjuure;
3. taandab ja laiendab algebralist murdu ning liidab, lahutab, korrutab ja jagab kaht algebralist murdu;
4. üldistab harilike murdude arvutusreeglid algebralistele murdudele;
5. lahendab täielikke ja mittetäielikke ruutvõrrandeid;
6. selgitab ruutfunktsiooni nullkohtade ja haripunkti tähendust ja omavahelist seost, leiab need valemist ning jooniselt;
7. joonestab etteantud funktsiooni graafiku (sirge, hüperbooli, parabooli) (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi;
8. selgitab arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest (ruutfunktsiooni korral ainult ruutliikme kordajast ja vabaliikmest);
9. visandab ruumilisi kujundeid (püstprisma, püramiid, silinder, koonus, kera);

10. arvutab ruumiliste kujundite (püstprisma, püramiid, silinder, koonus, kera) joonelemendid, pindala ja ruumala;
11. arvutab ruumiliste kujundite (püramiid, silinder, koonus, kera) joonelemendid, pindala ja ruumala;
12. kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal
13. selgitab ja rakendab Pythagorase teoreemi;
14. leiab täisnurkse kolmnurga joonelemendid (sh kasutades trigonomeetrilisi seoseid)
15. kasutab IKT-vahendeid geomeetriliste seaduspärasuste avastamiseks või kontrollimiseks;
16. selgitab oma algebra- ja geomeetriaadmiste elulisi rakendusvõimalusi;
17. selgitab oma algebra- ja geomeetriaadmiste elulisi rakendusvõimalusi;
18. otsib, loeb ja mõistab iseseisvalt õppematerjalides olevaid tekste;
19. leiab elulise (nt finantsvaldkonna) probleemi väljendamiseks sobiva matemaatilise mudeli, koostab võrrandi või võrrandisüsteemi;
20. koostab eakohaseid ning elulisi probleemülesandeid;
21. rakendab uurimuslikku meetodit matemaatika abil probleemide lahendamiseks;
22. sõnastab oma tõlgendusi ja põhjendusi;
23. reflekteerib oma tegevusi matemaatika õppijana.

Õppesisu

1. Ruutjuure mõiste ja tehted ruutjuurtega.
2. Algebraalne murd.
3. Ratsionaalavaldiste lihtsustamine.
4. Täielik ja mittetäielik ruutvõrrand.
5. Ruutfunktsioon ja selle graafik.
6. Püramiid. Püramiidi pindala ja ruumala.
7. Pöördkehad. Pöördkehade pindala ja ruumala.
8. Pythagorase teoreem.
9. Trigonomeetrilised seosed.
10. Täisnurkse kolmnurga lahendamine trigonomeetriliste seoste abil.

**Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika
vm õppetegevused.**

- Praktiline loovtöö: "Lihtsamate probleemülesannete koostamine ja lahendamine"
- Praktiline loovtöö: "Algebraalne murd"
- Praktiline loovtöö: "Täisnurkne kolmnurk"
- Praktiline loovtöö: "Püramiid. Selle pindala ja ruumala"
- Praktiline loovtöö: "Pöördkehad. Nende pindala ja ruumala"
- Praktiline loovtöö: "Püthagorase teoreem"
- Praktiline loovtöö: "Täisnurkse kolmnurga trigonomeetria"

AINEVALDKOND SOTSIAALAINED

Ainevaldkonna pädevus

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse õpilase toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ning vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab eakohase vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu;
- 5) väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
- 6) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 7) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonnakultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 8) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

Ainevaldkonna õppeained ja nende maht

Ainevaldkonna õppeained on inimeseõpetus, ajalugu ja ühiskonnaõpetus, mille nädalatundide jaotumine kooliastmeti on järgmine (vt ka üldosa):

Õppeaine	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Inimeseõpetus	2	2	2
Ajalugu	-	4	6
Ühiskonnaõpetus	-	1	2

Õppeaine nädalatundide jagunemine kooliastmete sees klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas sellise arvestusega, et kooliastmete lõpuks taotletavad õpitulemused, teadmised, oskused ja hoiakud oleksid saavutatavad.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalnormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärge, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes - ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalainete abil omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas.

Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaateline mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa võrdõiguslikkuse edendamisele.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Õpilane omandab tõhusad oskused ja valmiduse ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Õpilastes kujundatavad üldpädevused

Kultuuri- ja väärtuspädevuse – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalnormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega;

väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid. Pädevuste arendamist toetavad ülekoollised üritused nagu kodanikupäev ja vabariigi aastapäeva tähistamine. Samuti kooli rahvusvahelised projektid.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus – suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvuste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel.

Enesemääratluspädevus - suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme; ennetada ja lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus - suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitud erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpitud; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi.

Suhtluspädevus - suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus- oskus kasutada matemaatikale omaseid sümboleid, lugeda ja analüüsida erinevaid diagramme ning tabeleid; suutlikkus mõista ja kirjeldada looduse osa inimese igapäevaelus ning teha tõenduspõhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus - suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärged, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske; rakendada finantskirjaoskust.

Digipädevus- suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

Sotsiaalainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Sotsiaalained on teiste ainevaldkondadega seotud peamiselt valdkonnapädevuste kujundamise kaudu, aga ka õpioskuste omandamise kaudu.

Keel ja kirjandus. Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset.

Võõrkeeled. Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhatakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda.

Loodusained. Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese keha toimimist ja arengut ning rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Infotehnoloogia. Õpitakse kasutama infotehnoloogilisi vahendeid teaduspõhise teabe otsimisel, kasutamisel ja analüüsimisel, vormistama töid arvuti vahendusel.

Kunstained. Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

Kehaline kasvatus. Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil. Tundidesse integreeritakse liikumispause ja –tegevusi.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise

põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele. Õpilased saavad koolis osaleda erinevates projektides. Loovtööde tegemise käigus õpivad õpilased planeerima, eesmärgistama ja projekte ellu viima.

Kultuuriline identiteet. Taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumistaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

Teabekeskond ja meediakasutus. Taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskonda, suudab meediamaaailma sisu ja allikaid kriitiliselt analüüsida ja kasutada, tunnustab autorlust, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärgi ja ühiskonnas omaks võetud suhtlemise norme, ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskonnas.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus. Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, mõistma ja ennetama riske, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.

Väärtused ja kõlblus. Taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1. lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
2. taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
3. võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks;
4. kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
5. rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
6. arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhiohk hoiakute kujundamisel;
7. arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohaliku eripära ning muutusi ühiskonnas; kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak; ajaloolise kujutluse loomine, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine, ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt);
8. luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpimapp ja uurimistöö, teha praktilisi uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, loovtöö/arutluse/arvamusloo kirjutamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs, klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine, statistika ning juriidilise dokumendi lugemine, dokumendiplankide täitmine), osaleda temaatilistes mängudes (nt tarbijakaitse), kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filme jms;
9. laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised), arvuti/ multimeediaklass, asutused, muuseumid, näitused, raamatukogu, looduskeskkond, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid jm;
10. võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse nii riiklikust kui ka Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist.

1. Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtiv õppija.
2. Hindamise eesmärgiks on anda õpilasele tagasisidet tema õpitegevuse ja õpistrateegiate kohta.
3. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, sh esituste, ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut.
4. Hoiakuid ja väärtusi (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, reeglite järgimine) ei hinnata vaid nende kohta antakse tagasisidet.
5. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist.
6. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Esimeses kooliastmes inimeseõpetuses numbrilisi hindeid panda.
7. Hindamisprotsessi kaasatakse ka õpilane nii oma töö hindamisel kui kaasõpilaste tagasisidestamisel.
8. Õpitulemuste hindamise vormid on mitmekesised. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.
9. Õpitulemusi hinnates kasutatakse mitmekesiseid ja õpitulemustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid. Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.
10. Hindamise meetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.
11. Arutluste, juhtumianalüüside ja loominguliste tööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust.
12. Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust, kasutatakse peamiselt kujundavat hindamist, kirjalikku ja suulist tagasisidestamist. Kokkuvõttev hinne on numbriline, v.a. esimeses kooliastmes.
13. Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajalooühtluste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusväarsuse üle otsustamist.
14. Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise

ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja –vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise poole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata. 6. klassis lähtutakse hindamisel peamiselt kujundava hindamise põhimõtetest.

Õppekeskkond

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud;
- 2) internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalsete esitluste ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õpet väljaspool klassiruumi, nt mäluasutuses või ametiasutuses;
- 2) kasutada ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 3) õppekäike ja kohtumisi erinevate valdkondade esindajatega.

Inimeseõpetuse ainekava

Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate enesekohaste ja sotsiaalsete oskuste kujunemist;
- 2) suudab eristada ja mõista oma oskusi, võimeid ja emotsioone ning juhtida oma käitumist ja tegevust, sh tugineda eneseanalüüsile haridustee jätkamist kavandades;
- 3) loob ja hoiab kaaslastega sõbralikke ja hoolivaid suhteid ning käitub mõistvalt konflikte lahendades;

- 4) mõistab, et inimene ise vastutab oma füüsilise, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne arengu eest;
- 5) hoiab oma tervist, elades tervislikku eluviisi, ning käitub nii, et ei sea ohtu enda ega teiste inimeste ega keskkonna turvalisust;
- 6) suhtub lugupidavalt endasse ja teistesse ning järgib iga päev üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne, õiglus jne.

INIMESEÕPETUS

Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Üksteist mõistvas ja toetavas keskkonnas kujundatakse õpilaste hoiakuid ja väärtusi, positiivset mõtlemist. Õpilasi suunatakse mõistma enda osa oma arengus ja toimetulekus. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusevalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest keerukamateks. Õpetades jälgitakse, et see oleks õpilastele mõistetav. Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille peamisi teemasid käsitletakse igal kooliastmel. Seejuures arvestatakse õpilaste arengut. Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seondult, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. I kooliastme inimeseõpetuses käsitletakse

ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms.

II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, kehaline aktiivsus jms.

III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt. Kui II kooliastmes puudutatakse soolist arengut vaid põgusalt, siis III kooliaste pakub tõhusat seksuaalkasvatust. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad jätkuvad süvendatumalt, aidates noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja toimetulekule.

I kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Näitab Eesti Vabariigi ja oma kodukoha asukohta kaardil, tunneb Eesti ja kodukoha sümboolikat, olulisi inimesi ja paiku.
2. Väärtustab enda ja kaaslaste huvisid ning positiivset suhtumist iseendasse.
3. Mõistab õppimise tähtsust igapäevaelus hakkama saamisel ja tuleviku kavandamisel.
4. Teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.
5. Mõistab üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust.
6. Tunneb liiklusreegleid.
7. Teab erinevaid teabeallikaid, oskab leida infot ja teab, mille põhjal hinnata infoallikate usaldusväärsust.
8. Märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi.
9. Mõistab sõpruse ja koostöö väärtust ning üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajadust.
10. Teab, mis on vägivald. Mõistab, et vägivald ei ole lubatud ja oskab vajaduse korral abi leida.
11. Teab eesti rahvakombeid ja mõistab enda rolli kommete ja tavade hoidja ja kandjana.
12. Suhtub sallivalt Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse.
13. Oskab oma tervist hoida.
14. Teab tervist ohustavaid tegureid, tunneb ära ja oskab hoiduda või keelduda tervist ohustavatest olukordadest.
15. Oskab planeerida oma tegevusi ja väärtustab aktiivset vaba aja veetmist.

16. Oskab kasutada lihtsamaid esmaabivõtteid ja kutsuda vajaduse korral abi.
17. Teab raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi, käitub teadliku ja säästliku tarbijana.
18. Mõistab keskkonna hoidmise tähtsust ja enda võimalusi selles.

I kooliastme õpitulemused

I kooliastmes on inimese- ja ühiskonnaõpetus lõimitud. Käsitletakse järgmisi teemasid: mina, mina ja teised, mina ja tervis, mina ja minu pere, mina ja Eesti, mina: aeg ja asjad ning mina: teave ja asjad.

Õpilane:

- 1) leiab kaardilt Eesti ja kodukoha;
- 2) tunneb ära, kirjeldab ja kujutab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümbolikat;
- 3) nimetab Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva;
- 4) teab, kes on Eesti Vabariigi president;
- 5) teab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku;
- 6) kirjeldab enda huvisid ja tegevusi;
- 7) põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda;
- 8) toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada;
- 9) sõnastab enda õppimise eesmärgid ja seostab neid enda huvidega;
- 10) seostab igapäevavalikuid tuleviku eesmärkidega;
- 11) nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi;
- 12) kirjeldab enda ja pereliikmete ülesandeid kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pereliikmetega arvestamisest;
- 13) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas;
- 14) toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida;
- 15) põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust;
- 16) demonstreerib õpitu olukorras üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist;
- 17) tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähiseid;
- 18) kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist;
- 19) märkab liiklusohutikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks;
- 20) loetleb erinevaid teabeallikaid;
- 21) leiab infot erinevatest allikatest;

- 22) võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest;
- 23) kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte;
- 24) selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel;
- 25) teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi;
- 26) selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust;
- 27) teab, et vägivaldal on eri vormid;
- 28) selgitab, mida vägivaldne käitumine võib endaga kaasa tuua;
- 29) teab abi saamise võimalusi inimväarikust alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald;
- 30) demonstreerib õpituatsioonis abi saamise ja abistamise võimalusi vägivalda korral;
- 31) võrdleb rahvakombeid minevikus ja tänapäeval, nt mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt;
- 32) selgitab, kuidas õpilane saab ise olla kommete ja tavade hoidja;
- 33) toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest;
- 34) nimetab mõningaid haiguste tunnuseid;
- 35) toob näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab tervist hoidva käitumise vajalikkust;
- 36) toob näiteid terviseriskidest ja teab kuidas püsida terve;
- 37) planeerib oma päeva ja nädalat terviseteadlikult;
- 38) selgitab ja demonstreerib õpituatsioonis esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapiste;
- 39) teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi;
- 40) teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine;
- 41) hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine.

Inimeseõpetus 2. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa.

MINA

Õpitulemused

- 1) kirjeldab enda huvisid ja tegevusi;

- 2) põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda;
- 3) teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi.

Õppesisu

Minu. Minu tugevused (sh tunnused, omadused, huvid ja tegevused).

Positiivne suhtumine endasse ja teistesse.

Kehalised muutused. Austus erinevate kehade ja sugude suhtes.

Minu erinevused ja sarnasused teistega. Sallivus.

MINA JA TERVIS

Õpitulemused

- 1) toob näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab tervist hoidva käitumise vajalikkust;
- 2) nimetab mõningaid haiguste tunnuseid;
- 3) teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi.

Õppesisu

Tervis. Tervise eest hoolitsemine.

Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, kehaline aktiivsus.

Keha eest hoolitsemine.

Terve ja haige inimene.

Ohutu käitumine koolis, kodus, tänaval, sh tule-, vee- ja elektriõhutus.

Abi saamise võimalused. Vajadusel abi kutsumine.

MINA JA MINU PERE

Õpitulemused

- 1) kirjeldab enda ja pereliikmete ülesandeid kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pereliikmetega arvestamisest;
- 2) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas.

Õppesisu

Kodu. Erinevad pered. Pereliikmete tegevus ja rollid.

Hoolitsemine, abistamine, kaasamine ja pereliikmetega arvestamine.

Vastutus, õigused ja kohustused peres, koolis ja lähiümbruses.

MINA JA EESTI

Õpitulemused

- 1) leiab kaardilt Eesti ja kodukoha;
- 2) nimetab Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva;
- 3) teab, kes on Eesti Vabariigi president;
- 4) tunneb ära, kirjeldab ja kujutab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümboolikat;
- 5) teab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku;
- 6) võrdleb rahvakombeid minevikus ja tänapäeval, nt mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt;
- 7) toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest;
- 8) selgitab, kuidas õpilane saab ise olla kommete ja tavade hoidja.

Õppesisu

Eestimaa ja kodukoht. Eesti pealinn. Eesti Vabariigi sünnipäev. Eesti president. Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukoha sümbolid. Keila lipp ja vapp. Eesti rahvakombed ja tavad minevikus ja tänapäeval. Oma kodukoha olulised paigad ja inimesed. Keila kirik kui üks Eesti vanimaid. Keilast ja ümbruskonnast pärit tuntud inimesed minevikus ja tänapäeval. Kodukoha inimeste tavad ja kombed. Keila kihelkonna rahvarõivad, peamised sündmused Keilas. Oma klassi tavad. Sallivus erinevustesse. Enda roll tavade ja kommete hoidja ja kandjana.

MINA, AEG JA ASJAD

Õpitulemused

- 1) planeerib oma päeva ja nädalat terviseteadlikult;
- 2) toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada;
- 3) sõnastab enda õppimise eesmärged ja seostab neid enda huvidega;
- 4) seostab igapäevavalikuid tuleviku eesmärkidega.

Õppesisu

Mina: aeg ja aja planeerimine.

Erinevad meeled oma õpitegevuse ja vaba aja tegevuse kavandamisel.

Oma õpitegevuse eesmärkide seos oma huvide ja võimetega.

Minu tuleviku unistused. Oma igapäevavalikute seos oma tuleviku eesmärkidega.

Inimeseõpetus 3. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

MINA

Õpitulemused

- 1) põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda;
- 2) teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi;
- 3) nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi;
- 4) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas.

Õppesisu

Mina. Igaühe väärtuslikkus. Positiivne suhtumine endasse.

Inimeste erinevused: bioloogiline, vaimne ja sotsiaalne. Sallivus erinevuste suhtes.

Inimeste õigused ja kohustused. Vastutus.

Laste õigused ja kohustused: peres, koolis, lähikonnas.

MINA JA TERVIS

Õpitulemused

- 1) toob näiteid terviseriskidest ja teab kuidas püsida terve;
- 2) selgitab ja demonstreerib õpituatsioonid esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapist;
- 3) teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi.

Õppesisu

Vaimne, füüsiline ja sotsiaalne tervis. Terviseaspektide omavaheline seotus.

Tervislik eluviis. Eluviisi osad - liikumine, toit, uni, puhtus, karastamine, pingetega toimetulek. Terviseriskid. Minu riske ennetavad valikud. Hoidumine tervist ohustavatest olukordadest, sh liikluses, uimastitega seotud olukordades, tule-, vee- ja elektriõhus.

Esmaabi. Abi saamise võimalused.

MINA JA TEISED

Õpitulemused

- 1) toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida;
- 2) põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust;

- 3) demonstreerib õpituatsioonis üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist;
- 4) tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähiseid;
- 5) kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist;
- 6) märkab liiklusohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks;
- 7) teab, et vägivallal on eri vormid;
- 8) selgitab, mida vägivaldne käitumine võib endaga kaasa tuua;
- 9) teab abi saamise võimalusi inimväärlikust alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald;
- 10) demonstreerib õpituatsioonis abi saamise ja abistamise võimalusi vägivalda korral;
- 11) selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust.

Õppesisu

Reeglid ja käitumisnormid. Seadused. Üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimine. Käitumisnormide ja seaduste järgimine koolis ja lähiümbruses Liiklusreeglid. Liiklusreeglite järgimine. Turvaline käitumine liikluses koduleel ja koduümbruses. Vägivald ja selle erinevad vormid, sh kiusamine. Vägivaldse käitumise negatiivsed tagajärjed. Abi saamise võimalused koolikiusamise ja teiste vägivaldse käitumise ilmingute korral. Sõprus ja sõpruse hoidmine. Koostöö vajalikkus. Hoolitsemine ja abistamine ning prosotsiaalse käitumise väärtustamine. Heategemine ja heategevus.

MINA, TEAVE JA ASJAD

Õpitulemused

- 1) loetleb erinevaid teabeallikaid;
- 2) leiab infot erinevatest allikatest;
- 3) võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest;
- 4) kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte;
- 5) selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel;
- 6) teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine;
- 7) hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine.

Õppesisu

Teave. Erinevad teabeallikad. Teabeallikate kasutamine. Teabeallikate usaldusväärsus. Meedia kasutusvõimalused ja ohud. Turvaline meediavahendite kasutamine. Internet ja selle turvaline kasutamine.

Raha. Raha teenimine, kasutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuste plaanimine. Keskkonna hoidmise võimalused säästlikul tarbimisel. Enda võimalused keskkonna hoidmisel lähiümbruses.

II kooliaste

II kooliastmes käsitletakse tervise ja suhtlemise teemasid, sealhulgas murdeiga ja kehalised muutused, turvalisus ja riskikäitumine, haigused ja esmaabi.

II kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Teab, et ühiskond mõjutab inimest tervikuna, sealhulgas ka tervisekäitumist ja suhtlemist.
2. Väärtustab inimeste positiivseid omadusi ning positiivset mõtlemist, mõistab inimeste individuaalseid erinevusi ja on erinevuste suhtes salliv.
3. Mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajalikkust.
4. On loov ja ettevõtlik.
5. On iseseisev otsustaja, seostab otsuseid tagajärgedega. Teab, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest.
6. Kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust, vastutustunnet, üksteise abistamist, sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikatena.
7. Teab, millest suhtlemine koosneb, mõistab avatud suhtlemise eeliseid ja ohtusid ning järgib turvalise suhtlemise reegleid.
8. Mõistab, et konfliktid on osa elust, teab konfliktide võimalikke põhjusi ja tõhusaid lahendusviise, mõistab erinevate käitumisviiside tagajärgi.
9. Teab probleemide erinevaid lahendusviise ning mõistab koostegutsemise väärtust.
10. Mõistab meediast tulenevaid ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.
11. Mõistab autoriõiguste järgimise vajalikkust.
12. Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi

korral abi küsida.

13. Väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele.

14. Teab, mis on riskikäitumine, teab riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ja riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärgi.

15. Mõistab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske, väärtustab tervislikku elu uimastiteta ja teeb tervislikke valikuid.

II kooliastme õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, et meedia saab mõjutada inimeste tervisekäitumist, toob näiteid;
- 2) toob näiteid, kuidas meedia abil saab suurendada inimeste kehalist aktiivsust;
- 3) toob näiteid, kuidas eelarvamused mõjutavad igapäevasuhtlust
- 4) selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb;
- 5) toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta;
- 6) selgitab enda erinevate omaduste arendamise võimalusi;
- 7) nimetab murdeas toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi;
- 8) toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi, mõistab inimeste erivajadusi;
- 9) toob näiteid erinevast arengutempost murdeas;
- 10) selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust;
- 11) mõistab oma võimalusi algatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikust tegutsemisest;
- 12) seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga;
- 13) näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi;
- 14) kirjeldab, kuidas kaaslased võivad mõjutada otsustamist;
- 15) toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia;
- 16) teab, et tal on õigus öelda „ei“, ja demonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seismisel;
- 17) toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest;
- 18) demonstreerib õpituatsioonis sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist;
- 19) kirjeldab, millest suhtlemine koosneb;
- 20) eristab mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlemisvahendeid ning analüüsib nende vastastikuseid seoseid;
- 21) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid

tugevdavalt väljendada;

- 22) toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, sh internetis ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme;
- 23) selgitab konflikti häid ja halbu külgi;
- 24) kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise;
- 25) eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhetele;
- 26) valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi;
- 27) lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ja toob esile erinevate lahenduste eelised ning puudused;
- 28) toob näiteid meediaga seotud ohtudest;
- 29) selgitab meedia mõju inimese käitumisele ja suhetele;
- 30) mõistab vastutust oma sõnade ja tegude eest, sh sotsiaalmeedias;
- 31) teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, selgitab, miks peab autoriõigusi (järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine);
- 32) otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest tervise teemalist infot, järgides autoriõigust;
- 33) märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi;
- 34) teab, mis on eelarvamused ja stereotüüpsed hoiakud, ja tunneb need ära;
- 35) toob näiteid eelarvamuste mõjust igapäevaelus;
- 36) selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid;
- 37) seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress, kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks);
- 38) toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist;
- 39) toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks, soodustavad kehalist aktiivsust ja tervislikku toitumist;
- 40) toob näiteid elu ja tervist ohustavatest teguritest ja teab, kuidas neid vältida, hoidub riskikäitumisest;
- 41) selgitab, miks on normid, sh liikluseadus kohustuslik kõigile ning järgib neid;
- 42) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi;
- 43) kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele;
- 44) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.

5. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

TERVIS

Õpitulemused

- 1) selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid;
- 2) seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress, kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks);
- 3) teab, et meedia saab mõjutada inimeste tervisekäitumist, toob näiteid;
- 4) toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks, soodustavad kehalist aktiivsust ja tervislikku toitumist;
- 5) toob näiteid, kuidas meedia abil saab suurendada inimeste kehalist aktiivsust;
- 6) selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust.

Õppesisu

Tervis. Tervise olemus. Tervise aspektid: füüsiline, vaimne, sotsiaalne tervis. Tervist mõjutavad tegurid - eluviis, pärilikkus, keskkond, tervishoid. Mõõdetavad ja hinnangulised tervisenäitajad. Stress. Stressiga toimetulek. Meedia osa tervisega seotud otsustes. Terviseteemalised veebilehed. Tervislik eluviis. Tervist toetavad tegevused: tervist toetav toiduvalik, füüsiline aktiivsus, uni ja puhkus. Turvaline elukeskkond (sh meedia) ja tervislik eluviis. Keha eest hoolitsemine (karastamine ja hügieen).

MURDEIGA JA KEHALISED MUUTUSED

Õpitulemused

- 1) nimetab murdees toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi;
- 2) toob näiteid erinevast arengutempost murdees.

Õppesisu

Murdeiga elukaares. Murdeea olulisus. Murdeea füüsilised ja emotsionaalsed, vaimsed ja sotsiaalsed muutused. Igaühel oma tempo. Toimetulek muutustega. Suguline küpsus ja soojätkamine. Viljastumine, rasedus, lapse sünd. Muutustega seonduvate kehaosade ja elundite nimetused ja toimimise põhimõtted, sh sugurakkude valmimise seos lapsesaamisvõime ja seksuaalsusega. Positiivne suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine

TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE

Õpitulemused

- 1) toob näiteid elu ja tervist ohustavatest teguritest ja teab, kuidas neid vältida, hoidub riskikäitumises;
- 2) selgitab, miks on normid, sh liikluseadus kohustuslik kõigile ning järgib neid;
- 3) toob näiteid meediaga seotud ohtudest;
- 4) teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine;
- 5) otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest terviseteemalist infot, järgides autoriõigust;
- 6) kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele;
- 7) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.

Õppesisu

Riskikäitumine ja selle liigid (sh terviseriskid). Riskikäitumist ennetavad ja soodustavad tegurid. Reeglid ja normid. Seadused (sh liikluseadus). Reeglite ja normide vajalikkus. Ohutu käitumine kodus, koolis, tänaval, metsas, puhkelaladel, sh vee-, tule- ja elektriõhutus. Toob näiteid meediaga seotud ohtudest (sh reklaam, internetis levivad pettused, küberkiusamine ja sotsiaalmeedia mõju enesehinnangule ning tervisekäitumisele). Teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine. Otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest terviseteemalist infot, järgides autoriõigust. Uimastid. Uimastite kahjulik mõju tervisele, otsustele ja käitumisele. Illegaalsed ja legaalsed uimastid. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seotud riskid tervisele. Kofeiini sisaldavate jookide (sh energijook, kohv, energiavesi) mõju tervisele. Tervislikud valikud uimastitega seotud olukordades, tervislikud alternatiivid uimastite kasutusele. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused (sh sotsiaalsed toimetulekuoskused vägivalla ja uimastiennetuses). Oskus öelda "ei". "Ei" ütlemise ja väljendamise viisid. Otsused/ otsustamine. Otsuste tagajärjed. Vastutus oma otsuste eest. Kaaslaste mõju otsustele Koolikiusamine. (füüsiline, verbaalne, kaudne küberkiusamine). Kiisamise hakama saamine ja abi saamise võimalused.

HAIGUSED JA ESMAABI

Õpitulemused

- 1) toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist;

2) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi.

Õppesisu

Haigused: nakkus- ja mittenakkushaigused, viirushaigused. Haigestumise põhjused. Haigestumise vältimise viisid. Õnnetused. Õnnetuste vältimine. Siia sobiks ka: sh vee-, tule- ja elektriõhtuse tagamine. Esmaabi. Abi kutsumine. Tervis - inimese väärtuslikum vara.

6. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

MINA JA SUHTLEMINE

Õpitulemused

- 1) selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb;
- 2) selgitab enda erinevate omaduste arendamise võimalusi;
- 3) mõistab oma võimalusi algatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikkust tegutsemisest;
- 4) seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga.

Õppesisu

Enesetundmine. Mina-pilt (kirjeldav ja hinnanguline osa). Enesehinnang. Enesehinnangu kujunemine. Eneseanalüüs. Oma omaduste ja väärtuste selgitamine ja arendamine. Väärtused. Huvid. Võimed. Ettevõtlikkus, selle väljendumine tegutsemisel. Ettevõtlikkuse tähtsus igapäevaelus ja ühiskonnas. Ettevõtlikkus ja tööelu.

SUHTLEMINE TEISTEGA

Õpitulemused

- 1) kirjeldab, millest suhtlemine koosneb.
- 2) eristab mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlemisvahendeid ning analüüsib nende vastastikuseid seoseid.
- 3) eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhetele.
- 4) teab, mis on eelarvamused ja stereotüüpsed hoiakud, ja tunneb need ära.
- 5) toob näiteid eelarvamuste mõjust igapäevaelus.
- 6) toob näiteid, kuidas eelarvamused mõjutavad igapäevasuhtlust.

7) teab, et tal on õigus öelda „ei“, ja demonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seismisel.

8) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.

9) toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, sh internetis ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme.

Õppesisu

Suhtlemise mõiste. Suhtlemise olemus (teise tajumine, teabevahetus, mõjutamine). Verbaalne suhtlemine. Mitteverbaalne suhtlemine. Agressiivne, alistuv ja kehtestav käitumine ning nende mõju suhetele. Kehtestava käitumise viisid. Kehtestava käitumise põhimõtted ja eelised. Ühiskonnas juurdunud uskumuste ja hoiakute mõju inimesele. Eelarvamused. Stereotüübid. Eelarvamuste ja stereotüüpide mõju suhetele. Sallivus. Aktsepteerimine. Tõendus põhised enesekohased ja sotsiaalsed oskused (otsuste langetamine ja probleemide lahendamine; loov ja kriitiline mõtlemine; emotsioonide ja stressiga toimetulek; enesetunnetus - ja, suhtlemisoskus) riskikäitumise (uimastikasutamine ja vägivald) ennetamisel. “Ei” ütlemist eeldavad olukorrad. “Ei” ütlemise viisid, julgus ja tähtsus. Internet. Interneti võimalused ja ohud. Turvaline internetikasutus. Viisakas, austav ja hooliv suhtlemine.

SUHTED TEISTEGA

Õpitulemused

1) toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi, mõistab inimeste erivajadusi.

2) toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest.

3) demonstreerib õpituatsioonis sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist.

4) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada.

Õppesisu

Inimeste erinevused. Vajadused. Väärtused. Erivajadused. Sallivus. Prosotsiaalne käitumine. Õiglus, vastutus, hoolivus, ausus. Vastutus enda sõnade ja tegude eest, s.h internetis. Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Tõhus sotsiaal-emotsionaalne eneseväljendus. Usaldus suhetes. Sõprus. Empaatia. Tunded ja nende tõhus väljendamine. Vastutus enda sõnade ja tegude eest- vastutus oma enda käitumise üle?

KONFLIKTID JA PROBLEEMILAHENDUS

Õpitulemused

- 1) selgitab konflikti häid ja halbu külgi;
- 2) kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise;
- 3) valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi;
- 4) näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi;
- 5) lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ja toob esile erinevate lahenduste eelised ning puudused;
- 6) kirjeldab, kuidas kaaslased võivad mõjutada otsustamist;
- 7) toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia.

Õppesisu

Konflikt kui suhte probleem. Konfliktide põhjused, tagajärjed, lahendamise viisid. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise viisid. Otsuste langetamine ja erinevate lahendusviiside kaalumine otsustamisel. Probleemide lahendamise viisid, s.h internetis - tõhusad ja mittetõhusad. Probleemilahenduste eelised ja puudused. Koostöö võimalused. Koostöise tegevuse eelised. Kaaslaste mõju otsustele. Abistav ja kahjustav mõju. Grupi surve. Mõjutamine. Mõjutamise viisid (ähvardamine, äraostmine, nõu andmine, kingituste tegemine, vastuteene ootamine, veenmine). Toimetulek vägivallaga, sh kiusamisega, abi saamise võimalused. Vastutus oma tegude, käitumisviiside ja sõnade eest.

POSITIIVNE MÕTLEMINE

Õpitulemused

- 1) toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta;
- 2) märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi.

Õppesisu

Positiivne mõtlemine. Positiivne enesesisendus. Edeneva mõtteviisi arendamine. Positiivsed omadused.

III kooliaste

III kooliastmes käsitletakse inimese arengu, turvalisuse, tervise- ja riskikäitumisega seotud teemasid, sh inimese areng ja murdeiga, inimene ja rühm, suhted ja seksuaalsus ning inimene, valikud ja õnn.

III kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist.
2. Mõistab inimese arengut murde- ja noorukieas.
3. Teab, kuidas kujundada ja hoida positiivset suhtumist iseendasse.
4. Väärtustab enese arendamise vajadust ja elukestvat õpet, mõistab oma võimalusi ja vastutust enda elutee kujundamisel.
5. On loov ja ettevõtlik.
6. Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, mõistab normide vajalikkust ühiselus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet aktiivse ühiskonnaliikmena.
7. Teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on erinevuste suhtes salliv.
8. Teab, et ühiskond kaitseb laste tervist ja heaolu seadustega.
9. Kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi.
10. Väärtustab positiivseid suhteid, nende loomist ja hoidmist. Mõistab ja aktsepteerib inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise.
11. Mõistab ja aktsepteerib seksuaalse arengu individuaalsust, seksuaalse identiteedi erinevaid avaldumisvorme ja seksuaalõigusi.
12. Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid.
13. Mõistab eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele ning tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust igapäevaelus.
14. Väärtustab partnerite vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Oskab leida infot seksuaaltervist puudutavate küsimuste kohta.

III kooliastme õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab pärilike ja keskkonnategurite, nt elukeskkonna, ümbritsevate inimeste ja hariduse mõju inimese arengule ja otsustele;
- 2) selgitab inimese arengut murde- ja noorukieas ning eristab seda täiskasvanueast;
- 3) seostab inimese kasvamist ja arengut pärilike ning keskkonnateguritega;
- 4) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- 5) toob näiteid teguritest, mis kujundavad minapilti ja enesehinnangut;
- 6) analüüsib ennast oma väärtuste, isikuomaduste, võimete ja huvide põhjal ning seostab seda valikutega elus;

- 7) analüüsib inimese võimalusi ja vastutust oma elutee kujundamisel;
- 8) mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, toob näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest;
- 9) toob näiteid erinevate rühmade normidest ja reeglitest, mis toetavad ühiselu toimimist;
- 10) analüüsib enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;
- 11) kirjeldab rühma mõju käitumisele, sh sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes, demonstreerib õpitu olulisust rühma survega;
- 12) toob näiteid seadustest, mis kaitsevad laste õigusi, tervist ja heaolu, ning analüüsib õiguste ja kohustuste seoseid;
- 13) analüüsib laste heaolu mõjutavaid tegureid oma kogukonnas, teeb ettepanekuid, kuidas kogukonnas paremini seista laste heaolu eest;
- 14) teab, mille põhjal ära tunda teaduslikku tervisealast infot;
- 15) analüüsib ja hindab erinevate tervisealaste infoallikate, tervisetoodete ja ravivõtete usaldusväärsust;
- 16) kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja läheduse avaldumisviisidest, nt meeldimine, sõprus, armumine, armastus;
- 17) selgitab suhete loomise, säilitamise ja lõpetamise võimalusi ennast ja teisi kahjustamata;
- 18) analüüsib suhtevägivalla avaldumisvorme ja põhjusi, teab, kuidas käituda lähisuhtevägivalla korral ning toob näiteid abi saamise võimalustest;
- 19) selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust;
- 20) toob näiteid turvalisest seksuaalkäitumisest ja seksuaalõigustest;
- 21) mõistab erineva seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteediga inimeste õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele;
- 22) demonstreerib õpitu olulisust inimväärikust alandavale käitumisele reageerimise viise ja abi saamise võimalusi;
- 23) toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest;
- 24) analüüsib tervisekäitumise mõju füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 25) toob näiteid olulisematest tervisenäitajatest;
- 26) analüüsib enda terviseseisundit tervisenäitajate põhjal ning kavandab vajaduse korral muudatusi eluviisis;
- 27) analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida;
- 28) analüüsib ja toob näiteid eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõjust tervisele ning eristab tervislikke ja ebatervislikke otsuseid igapäevaelus;

29) toob näiteid keskkonnateadlikest tegevustest ning rakendab mõnda nendest enda kodukohas või koolis;

30) analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;

31) analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;

32) demonstreerib õpituatsioonis esmaabi osutamist ja oskab vajaduse korral otsida abi;

33) toob esile seksuaalkäitumisega seotud müütide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese tervisekäitumisele;

34) analüüsib turvalise seksuaalkäitumise ja abi saamise võimalusi.

7. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

INIMESE ARENG JA MURDEIGA

Õpitulemused

1) kirjeldab pärilike ja keskkonnategurite, nt elukeskkonna, ümbritsevate inimeste ja hariduse mõju inimese arengule ja otsustele;

2) seostab inimese kasvamist ja arengut pärilike ning keskkonnateguritega;

3) selgitab inimese arengut murde- ja noorukieas ning eristab seda täiskasvanueast.

4) selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust.

Õppesisu

Areng, küpsemine, kasvamine, õppimine, pärilikkus, keskkonna mõju, inimese valikud. Ühiskonna mõju inimese kasvamisele ja arengule. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. Murde- ja noorukiea iseloomulikud tunnused. Suguküpsus, sootunnused, keha muutumine. Seksuaalsuse mõiste. Seksuaalsuse areng ja murdeiga. Arengu individuaalsus.

INIMENE, VALIKUD JA ÕNN

Õpitulemused

1) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;

2) toob näiteid teguritest, mis kujundavad minapilti ja enesehinnangut;

3) analüüsib ennast oma väärtuste, isikuomaduste, võimete ja huvide põhjal ning seostab seda valikutega elus;

4) analüüsib inimese võimalusi ja vastutust oma elutee kujundamisel.

Õppesisu

Minapilt - kirjeldav ja hinnanguline aspekt minapildist. Positiivse minapildi kujundamine. Eneseanalüüs, väärtused, teadlikud valikud ja vastutus elus. Enesekasvatuse võtted. Enesearendamine oma elutee kujundamisel. Positiivne suhtumine endasse ja teistesse kui heaolu alus.

INIMENE JA RÜHM

Õpitulemused

- 1) mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, toob näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest;
- 2) toob näiteid erinevate rühmade normidest ja reeglitest, mis toetavad ühiselu toimimist;
- 3) analüüsib enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;
- 4) kirjeldab rühma mõju käitumisele, sh sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes, demonstreerib õpitu olulisust toimetulekut rühma survega.

Õppesisu

Rühm. Erinevad rühmade liigid. Erinevad rollid, reeglid ja normid rühmas. Inimeste õigused ja kohustused erinevates rühmades. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Koostöised ja võistluslikud rühma tegevused. Hoolivuse, austuse, õigluse ja vastutustunde väärtustamine koostöises tegevuses. Konformsus. Sõltumatus. Autoriteet. Toimetulek rühma survega ennast ja teisi kahjustavatest olukordades. Suhete säilitamine. Erimeelsustega toimetulek, sh konfliktid.

TURVALISUS, TERVISE- JA RISKIKÄITUMINE

Õpitulemused

- 1) analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida;
- 2) analüüsib laste heaolu mõjutavaid tegureid oma kogukonnas, teeb ettepanekuid, kuidas kogukonnas paremini seista laste heaolu eest;
- 3) analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;
- 4) toob näiteid seadustest, mis kaitsevad laste õigusi, tervist ja heaolu, ning analüüsib õiguste ja kohustuste seoseid.

Õppesisu

Inimese heaolu komponendid (sh vaimne heaolu). Laste heaolu mõjutavad tegurid (materiaalne, füüsiline, vaimne, sotsiaalne) kogukonna tasandil. Lapse ja noore vaimse heaolu tõstmise võimalused koolis ja kogukonnas. Uimastitega seotud riskikäitumise ennetamine indiviidi tasand: tõhusad sotsiaalsed oskused ja keeldumisoskused. Uimastitega seotud riskikäitumise ennetamine: kogukonna ja ühiskonna tasandil. Lapse õigused ja kohustused peres, koolis ja ühiskonnas. Laste ja noorte õigusi, tervist ja heaolu kaitsvad seadused.

8. klass

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

TERVISEKÄITUMINE

Õpitulemused

- 1) toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest;
- 2) analüüsib tervisekäitumise mõju füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 3) analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;
- 4) teab, mille põhjal ära tunda teaduslikku tervisealast infot;
- 5) analüüsib ja hindab erinevate tervisealaste infoallikate, tervisetoodete ja ravivõtete usaldusväärsust;
- 6) analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida;
- 7) toob näiteid olulisematest tervisenäitajatest;
- 8) analüüsib enda terviseseisundit tervisenäitajate põhjal ning kavandab vajaduse korral muudatusi eluviisis;
- 9) analüüsib ja toob näiteid eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõjust tervisele ning eristab tervislikke ja ebatervislikke otsuseid igapäevaelus;
- 10) toob näiteid keskkonnateadlikest tegevustest ning rakendab mõnda nendest enda kodukohas või koolis.

Õppesisu

Tervis kui healuseisund ja tervise aspektid - füüsiline tervis, vaimne tervis ja sotsiaalne tervis. Tervise aspektide vastastikused seosed. Tervisliku eluviisi (toitumine, kehaline aktiivsus, piisav puhkus ja uni) mõju tervise erinevatele aspektidele. Tervisealased infoallikad, Tervisealaste infoallikate usaldusväärsus. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine

ja leidmine. Objektiivsed ja subjektiivsed tervisenäitajad. Tegurid, mis mõjutavad tervises seisundit. Eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse ning tervisteenuste mõju inimese tervisele. Tervisliku eluviisi tähtsus igapäevaelus. Tegurid, mis mõjutavad Eesti rahvastiku (sh noorte) tervist ja tervisenäitajaid. Keskkonnateadlik tegevus lähiümbruses ja kogukonnas kui terviseedendus.

SUHTED JA SEKSUAALSUS

Õpitulemused

- 1) selgitab suhete loomise, säilitamise ja lõpetamise võimalusi ennast ja teisi kahjustamata;
- 2) kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja läheduse avaldumisviisidest, nt meeldimine, sõprus, armumine, armastus;
- 3) analüüsib suhtevägivalla avaldumisvorme ja põhjusi, teab, kuidas käituda lähisuhtevägivalla korral ning toob näiteid abi saamise võimalustest;
- 4) selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust;
- 5) mõistab erineva seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteediga inimeste õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele;
- 6) toob näiteid turvalisest seksuaalkäitumisest ja seksuaalõigustest;
- 7) analüüsib turvalise seksuaalkäitumise ja abi saamise võimalusi;
- 8) toob esile seksuaalkäitumisega seotud müütide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese tervisekäitumisele.

Õppesisu

Suhe. Suhte liigid (peresuhe, sõprusuue, paarisuhe). Lähisuue ja tunded lähisuhtes. Paarisuhte loomine, säilitamine, katkemine. Inimlik lähedus ja soojus suhetes. Kiindumussuhted varases lapseas lapse ja vanema vahel. Sõprus, meeldimine, armumine, armastus. Armastuse liigid ja mitmekesisus paarisuhtes. Lähisuhtevägivad ja selle liigid. Abi saamise võimalused. Turvalised lähisuhted. Seksuaalsuse mitmekesisus. Seksuaalkäitumine.

Sooidentiteet, Sooline mitmekesisus. Bioloogiline sugu, sotsiaalne sugu. Sooline eneseväljendus (feminiinne, androgüünne, maskuliinne). Seksuaalne orientatsioon. Laste ja noorte seksuaalsuse arengu põhiastjad (seksuaalsuse trepp.) Erineva seksuaalse orientatsiooni ja sooidentiteediga inimeste õigused ja võrdne kohtlemine. Turvaline seksuaalkäitumine. Vastutus. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine.

Seksuaalõigused, Seksuaalne enesemääramisõigus. Seksuaalsusega seotud müütide ja soostereotüüpide mõju inimese tervisekäitumisele.

TURVALISUS, TERVISE- JA RISKIKÄITUMINE

Õpitulemused

- 1) demonstreerib õpituatsioonis inimväärikust alandavale käitumisele reageerimise viise ja abi saamise võimalusi;
- 2) analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;
- 3) demonstreerib õpituatsioonis esmaabi osutamist ja oskab vajaduse korral otsida abi.

Õppesisu

Koolikiusamine, koolivägivald ja teised sotsiaalsete suhetega seotud vägivalda vormid. Tõhus toimetulek ja abi saamise võimalused. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad väärvõimused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvus. Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades, sh tule-, vee- ja elektriõhutus.

AJALUGU

Ajaloo õppeaine kirjeldus.

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajaloo teaduse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist, mis tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloo sündmuste järjepidevust, analüüsida põhjust ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet. Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatusest ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõimimine ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest. Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;

- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidenä kooliastmeti. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloo sündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi äratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest. Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline.

Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Ainekavas eraldi esitatud Eesti- ja kodukoha ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajalooa, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos. Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalooa käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooaeriodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajalooa sündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsümusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste isetsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

II kooliastme lõpuks taotletavad oskused, teadmised ja hoiakud

1. Teab ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.
2. Teab, et ajaloo sündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.
3. Kasutab ajaloo mõisteid kontekstis.

4. Teab näiteid kodukoha minevikust.
5. Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.
6. Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.
7. Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.
8. Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.
9. Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.
10. Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.
11. Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.
12. Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.
13. Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.
14. Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.
15. Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

Ajaloo õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

5. klass

Ajaarvamine ja ajalooallikad

Õpitulemused

Õpilane:

1. kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, ajajoon, Rooma number, araabia number;
2. paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja-perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid;
3. paigutab ajateljele kodukohaga seotud sündmusi, võrdleb kodukoha ajaloosündmusi Eesti ajaloo sündmustega antud perioodil;
4. teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid;
5. iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust;

6. kasutab perekonnaloos uurimisel eritüübilisi allikaid;
7. teab Keila kihelkonnast pärit muistendeid.

Õppesisu:

eKr, pKr, sajand, aastatuhat, ajatelg, Rooma number, araabia number, suulised, esemelised, kirjalikud ja audiovisuaalsed allikad; muuseum, arhiiv, kroonika, legend, arheoloogia, muistis, mälestused, intervjuud, fotod, videod, päevikud, kirjad.

Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu

Õpitulemused

1. toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus;
2. kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost ja iseloomustab allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust.
3. teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas;
4. kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat, toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
5. teab keskaegses Keilas asuvaid ehitisi.

Õppesisu:

Muistne vabadusvõitlus, Läti Henrik, maakond, Lembitu, ristiusk, kirik, (katoliku kirik, paavst), klooster, elu keskajal linnas ja maal, linnused, Keila linnus, Keila kirik.

Eesti 16.-21. sajanditel

Õpitulemused

1. toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos, toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus;
2. toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
3. teab rongiliikluse algusest Keilas;
4. kasutab narratiivi loomisel ajaloo mõisteid asjakohases kontekstis;
5. teab Keila hariduse kujunemisest;
6. nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;

7. nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid;
8. teab, et Keila algkoolimaja on Vabadussõja mälestusmärk;
9. toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. Kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;
10. teab, et Keila sai linnaõiguse;
11. toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos;
12. toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;
13. teab olulisematest sündmustest Keilas ja selle lähiümbruses Teise maailmasõja ajal;
14. toob näiteid sündmustest ja protsessidest Eesti ajaloos ja isiklikus elus; toob näiteid ajaloomälestisest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised;
15. teab küüditamisest Keilas ja selle lähiümbruses;
16. nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust; toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus.

Õppesisu:

Liivi sõda, Balthasar Russow, Liivimaa kroonika, Põhjasõda, rehielamu ja mõis, rahvatraditsioonid, pärisorjus, Tartu Ülikool, talurahvaharidus, rahvuslik ärkamisaeg, laulu- ja mänguseltsid, I üldlaulupidu, iseseisvuse väljakuulutamise, Vabadussõda (1918-1920), Võnnu lahing - võidupüha, Tartu rahu, Keila algkoolimaja Vabadussõja mälestusmärgina, Eesti aeg kahe maailmasõja vahel: üldine eluolu ja kultuur, Nõukogude okupatsioon, küüditamine, Keila mälestuskivi küüditatuile, Saksa okupatsioon, suur põgenemine, Keila lahing, metsavendlus, eluolu ENSV-s, laulev revolutsioon, Balti kett, Lennart Georg Meri, Eesti 21. sajandil.

6. klass

Muinas- ja vanaaeg

Muinsaaeg

Õpitulemused

1. teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut;
2. kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt;
3. toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
4. kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis.

Õppesisu:

Esiaeg ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu, eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, araabia number, Rooma number, ajalooallikad, arheoloogia, inimese kujunemine, kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, sugukond, kütmine ja korilus.

Muinasaeg Eestis

Õpitulemused

1. teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
2. teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust.

Õppesisu:

Pulli, Kunda Lammasmägi, alepõld, kindlustatud asula, kalmed, muinaspaiad Keilas ja lähiümbruses.

Vanad Idamaad

Õpitulemused

Õpilane:

1. toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus;
2. nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust.

Õppesisu

Tsivilisatsioon ehk kõrgkultuur, Egiptus ja Niilus, Mesopotaamia - Eufrat ja Tigris, Hiina - Huanghe ja Jangtse, India - Indus ja Ganges.

Mesopotaamia

Õpitulemused

1. toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
2. nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos.

Õppesisu:

Sumerid, linnriik, Babüloonia, Hammurapi, seaduste kogu, kiilkiri, savitahvel, tsikuraat, Ištar, Marduk, potikeder ja ratas, Gilgameš.

Egiptus

Õpitulemused

1. nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust;
2. nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
3. kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis.

Õppesisu:

Vaarao, preestrid, templid, ametnikud, orjad, hieroglüüfid, papüürus, palsameerimine, muumia, sarkofaag, püramiidid, kalender, aritmeetika ja geomeetria.

Vahemere idaranniku kõrgkultuurid: Foiniikia, Iisraeli ja Juuda riik

Õpitulemused

1. toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos;
2. teab, et foiniiklased head meresõitjad, võtsid kasutusele tähestiku;
3. teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon;
4. teab, mis on Vana Testament.

Õppesisu:

Tähestik, meresõitjad, Kartaago, ainujumala usk, Jahve, Mooses, Vana Testament, kümme käsku.

Vana-India ja Vana-Hiina

Õpitulemused

1. nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust;
2. teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas.

Õppesisu:

India ja Indus, Ganges, kastisüsteem, usulised tõekspidamised, budism, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male, Hiina ja Huang He, Jangtse, keisririigi algus, Hiina müür, Suur Siiditee, kompass, paber, Konfutsius.

Vana-Kreeka ja Vana-Rooma

Kreeta-Mükeene kultuur

Õpitulemused

1. kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;
2. toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos.

Õppesisu:

Balkani poolsaar, Hellas ja hellenid, barbarid, Kreeka, Kreet, Ateena, Sparta, Knossos, Mükene.

Kreeka linnriigid

Õpitulemused

1. teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi;
2. kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat;
3. toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised.

Õppesisu:

Polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, Perikles, Kreeka-Pärsia sõjad (Maratoni lahing).

Vana-Kreeka kultuur ja teadus

Õpitulemused

1. nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
2. teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist;
3. iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust.

Õppesisu:

Homeros, eeposed "Ilias" ja "Odüsseia", Herakles, komöödia ja tragöödia, Zeus, Olümpia, olümpiamängud, 776 eKr, templid, arhitektuur, skulptuur, vaasimaalid, Herodotos, nt Pythagoras, Hippokrates, Sokrates, Platon, Aristoteles.

Hellenism

Õpitulemused

1. nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
2. toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos;
3. teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi.

Õppesisu:

Aleksander Suur, hellenism, Aleksandria, seitse maailmaimeet, nt Eukleides, Archimedes, Ptolemaios.

Vana-Rooma

Rooma riigi tekkimine

Õpitulemused

1. toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos;
2. nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
3. kasutab narratiivi loomisel ajaloo mõisteid asjakohases kontekstis;
4. paigutab ajateljele ajaloosündmusi, kasutades õigesti ajaühikuid, lahendab ajateljele abil ülesandeid.

Õppesisu:

Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma, Tiberi jõgi, Alpi mäestik, Romulus, 753 eKr, Kapitolium, foorum, ladina keel, etruskid.

Rooma Vabariik

Õpitulemused

1. kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;
2. nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust.

Õppesisu:

Vabariik, senat, konsul, rahvakoosolek, Puunia sõjad, Hannibal, Kartaago, Caesar, leegion, kodusõda.

Eluolu Vanas-Roomas

Õpitulemused

1. teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas;
2. toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
3. kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis.

Õppesisu:

Patriitsid, plebeid, rahvatribuun, perekond, ori, gladiaator.

Kultuur ja religioon Vanas-Roomas

Õpitulemused

1. teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist;
2. toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised;
3. toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus.

Õppesisu:

Templid, amfiteater, akvedukt, triumf, Colosseum, kristlus, Uus Testament, piibel.

Rooma keisririik

Õpitulemused

1. toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos;
2. teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele;
3. paigutab ajateljele ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid;
4. nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos.

Õppesisu:

Provint, Lääne-Rooma, Ida-Rooma, Augustus, Konstantinoopol, 476, hunnid, suur rahvasterändamine.

Ajaloo õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

Põhikooli III astme ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.

6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
11. Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.
12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.

7. klass

Maailm keskajal 476–1492

Õpitulemused

1. iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
2. toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
3. mõtestab ja sõnastab ajaloolise keskkonna kujunemist oma kodukohas, selgitab keskaegse muistise tähendust keskajal ja tänapäeval Keilas ja selle lähiümbruses (nt linnused);
4. Iseloomustab seisuslikku ühiskonda: nimetab seisused ja ülesanded, selgitab jumala tähtsust keskaja inimese maailmapildis;
5. kirjeldab feodaalset hierarhiat, selgitab seoseid;
6. võrdleb keskaja rüütlikeisuse ideaale tänapäeva käitumisideaaliga.

Õppesisu: Keskaja periodiseering: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg, keskaeg Eestis, läänikord ehk feodaalkord, lään ehk feood, läänimees ehk feodaal, senjöö, vasall, läänipüramiid ehk feodaalne hierarhia, turniir, linnus.

Ristiusk, kirik, kultuur

Õpitulemused

1. iseloomustab kiriku rolli keskaja ühiskonna ja üksikisiku elus;
2. nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;
3. märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
4. teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
5. toob näiteid keskaja kirjandusest, kunstist ja muusikast;
6. teab Keila kiriku ajalugu.

Õppesisu:

Ristiusk, katoliku kirik, kiriku struktuur, kogudus, usklikud, vaimulikud, ilmikud, pühak, paavst, peapiiskop, piiskop, preester, klooster, munk, kerjasmunk, nunn, abt, abtiss, tsölibaat, askees, palve, palverännak, palverändur, reliikvia, liturgia, koraal, psalm, sakrament, ristimine, armulaud, laulatus, ordinatsioon, patt, paradiis, põrgu, piht, puhastustuli, romaani stiil, gooti stiil, altar, ümarkaar, teravkaar, manuskript, miniatuur.

Euroopa riigid varakeskajal

Õpitulemused

1. toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi;
2. analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
3. kirjeldab Frangi riigi tekkimist ning jagunemise põhjuseid ja tagajärgi (kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa).

Õppesisu:

Suur rahvasterändamine, germaanlased, Chlodovech, Frangi riik, Merovingid, Karolingid, Karl Suur, Verduni leping.

Linnad ja linnaelu

Õpitulemused

1. kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;
2. teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;

3. toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
4. märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
5. teab Keila asula tekkest keskajal,
6. teab keskaegse Tallinna kujunemise lugu.

Õppesisu:

Linnaõigus, raad, raekoda, turuplats, gild, tsunft, Hansa Liit, hansakaubandus, Keila alev, Tallinna vanalinn.

Euroopa riigid kõrgkeskajal

Õpitulemused

1. analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
2. analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga.

Õppesisu:

William Vallutaja, Henry II, Karolingid ja Kapetingid, Saja-aastane sõda, Jeanne d Arc.

Keskaegse Euroopa naabrid: araablased, Bütsants, viikingid, Vana-Vene riik

Õpitulemused

1. teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
2. arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
3. toob näiteid, kuidas suhted naabritega on mõjutanud eurooplaste maailmapilti, teadmisi, oskusi.

Õppesisu:

Bütsants, õigeusk, patriarh, ikoon, ristkuppelkirik, mosaiik, kirikulõhe, beduiinid, Meka, Kaaba, islam, moslem, Allah, prohvet, kaliif, kalifaat, džihaad, mošee, minarett, koraan, imaam, viikingid, varjaagid, normannid, saaga, ruunikivi, valhalla, bojaar, veetše, družina.

Ristisõjad

Õpitulemused

1. toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;

2. selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
3. analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist.

Õppesisu:

Urbanus II, Saladin, püha maa, ristisõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, Liivimaa ristisõda, Lembitu.

Haridus, ülikoolid ja teadus

Õpitulemused

1. loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
2. toob näiteid keskaja teaduste: skolastika, alkeemia, astroloogia ja arstiteaduse uurimismeetoditest ja –tulemustest.

Õppesisu:

Kloostrikool, linnakool, toomkool, ülikool, teaduskond, 7 vaba kunsti, rektor, dekaan, dispuut, skolastika, alkeemia, astroloogia.

Eesti keskajal

Õpitulemused

1. toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
2. arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
3. selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
4. selgitab muutusi Liivimaa valitsemises peale ristisõja lõppu.

Õppesisu:

Keskaja periodiseering Eesti ajaloos, Vana-Liivimaa, Liivi sõda.

Maailm varauusajal 1492–1600

Maadeavastused

Õpitulemused

1. selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;
2. Selgitab Christoph Kolumbuse rolli Ameerika avastajana eurooplaste jaoks;

3. toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;
4. annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile Uues Maailmas kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast.

Õppesisu:

Marco Polo reisikirjad, kompass, astrolaab, karavell, karakk, indiaanlased, asteegid, inkad, konkistadoorid, kolonialism, koloniaalimpeerium.

Reformatsioon ja vastureformatsioon

Õpitulemused

1. toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
2. toob näiteid reformatsiooni eesmärkidest, levikust ja mõjust;
3. analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
4. teab Martin Lutheri ausamba püstitamisest Keila lähedal Kumnas.

Õppesisu:

Katoliiklus, reformatsioon, usupuhastus, indulgents, tees, ketser, luterlus, Augsburgi usutunnistus, protestantlus, kalvinism, anglikaanlus, pildirüüste, Trento kirikukogu, jesuiidid, vastureformatsioon, inkvisitsioon.

Renessanss ja humanism

1. loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
2. selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud.

Õppesisu:

Humanism, renessanss, traktaat.

8. klass

Uusaeg

Maailm 1600–1815

Õpitulemused

1. Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
2. selgitab ajaloo periodiseerimise eesmärgi ja kokkuleppelisust.

Õppesisu:

Varauusaeg, uusaeg, periodiseerimine, ajaloo pöördepunkt.

Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sisepoliitika varauusajal.

Õpitulemused

1. toob allikate abil esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
2. analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
3. teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis.

Õppesisu:

Ususõda, kodusõda, protestandid, katoliiklased, hugenotid, luterlased, kalvinistid, anglikaanid, Vestfaali rahu.

Absolutism ja valgustus

Õpitulemused

1. iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
2. analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
3. kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
4. loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest.

Õppesisu:

Monarh, monarhia, absolutism, absoluutne monarh, valgustatud absolutism, valgustatud monarh.

Ameerika iseseisvumine

Õpitulemused

1. selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu 17.-18. sajandil;
2. teab demokraatia iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani.

Õppesisu:

Koloonia, emamaa, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, põhiseadus, demokraatia.

Prantsuse revolutsioon ja Napoleon

Õpitulemused

1. toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
2. tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval.

Õppesisu:

Seisused, generaalstaadid, reform, revolutsioon, Asutav kogu, äärmuslus, žirondiinid, jakobiinid, terror, koodeks.

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus

Õpitulemused

1. selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
2. toob näiteid uusaja kultuuripärandist Keilas ja selle lähiümbruses ning Eestis;
3. toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest Keilas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus.

Õppesisu:

Rootsi aeg, Vene aeg, reduktsioon, restitutsioon, Keila mõis.

Kunst, kultuur ja teadus varauusajal.

Õpitulemused

1. nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;
2. analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga.

Õppesisu:

Barokk, rokokoo, klassitsism, Kadrioru loss, Tartu Ülikooli peahoone.

Maailm 1815–1918

Viini kongress ja Euroopa uusajal

Õpitulemused

Analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel.

Õppesisu:

Kongress, lõppakt, restauratsioon, tagurlus, tasakaal.

Tööstusrevolutsioon ja industrialiseerimine

Õpitulemused

1. analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
2. selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud.

Õppesisu:

Kütused: süsi ja koks, aurumasin, võimsusühikud: hobujõud ja watt, tööstus, vabrik, automatiseerimine, linnastumine.

Poliitilised õpetused

Õpitulemused

Iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale, rahvuslusele tänapäeval.

Õppesisu:

Ideoloogia, liberalism, konservatism, sotsialism, rahvuslus, natsionalism, äärmuslus, kommunism.

Euroopa rahvaste kevad (1848. aasta revolutsioonid)

Õpitulemused

Arutleb märksõnade või küsimuste toel rahvusluse, Euroopa rahvaste vabadusliikumise ja 1848. aasta revolutsioonide põhjuste ning tagajärgede üle. Kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda.

Õppesisu:

Rahvuslus, rahvuslik vabadusliikumine, rahvusriik, kodanlus, liberalism, vabariik, põhiseadus.

Kolonialism ja imperialismi kujunemine

Õpitulemused

1. toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;
2. selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega.

Õppesisu:

Koloonia, koloniseerimine, kolonialism, impeerium, imperialism.

Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused

1. analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;
2. seostab Eesti omariikluse algust rahvusliku vabadusliikumise ja ärkamisaja sündmustega;
3. toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
4. seostab eestlaste perekonnanimede saamist pärisorjuse kaotamisega, toob näiteid perekonnanimede saamislugudest;
5. märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
6. märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju.

Õppesisu:

Reformid, tagurlus, dekabristid, õigeusk, isevalitsus, slavofiil, venestamine, baltisakslane, estofiil, Keila esimene segakoor, Keila esimene laulupäev.

Esimene maailmasõda. Eesti iseseisvumine

Õpitulemused

1. toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
2. arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle;
3. analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;

4. toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide ja revolutsiooni teel, analüüsib nende protsesside erinevusi;
5. selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
6. analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis.

Õppesisu:

Antant, Kolmikliit, Keskriigid, atentaat, läänerinne, idarinne, manööversõda, positsioonisõda, uuendused esimeses maailmasõjas, Compiègne'i vaherahu, veebruarija oktoobrirevolutsioon Venemaal, Lenin, kommunistid, Nõukogude Venemaa, iseseisvusmanifest, 23.-24.02.1918.

Teadus, tehnika ja kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused

1. teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
2. toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist.

Õppesisu:

Sisepõlemismootor, elekter, hõõglamp, röntgen, raudtee, raudbetoon, rahvastik, aspiriin, narkoos, süstal, pastöriseerimine, valmistoit, targeldamine, frakk, smoking, silinder, romantism, realism, historitsism, impressionism, postimpressionism, juugend.

9. klass

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939

Esimese maailmasõja tagajärjed

Õpitulemused

1. selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos;
2. teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
3. arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
4. toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
5. toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi.

Õppesisu:

Pariisi rahukonverents, Versailles' süsteem, Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliit, reparaatsioonid, iseseisvusmanifest.

Eesti vabadussõda

Õpitulemused

1. analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;
2. Keila vabadussõja mälestusmärk.

Õppesisu:

Vabadussõda, Tartu rahu, Jaan Poska, Võnnu lahing, Julius Kuperjanov, Johan Laidoner, Landeswehri sõda, Johan Pitka, soomusrongid ja –autod, välisriikide abi.

Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel

Õpitulemused

1. iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgrupe ühiskonnas;
2. analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval;
3. kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
4. tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;
5. teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani.

Õppesisu:

Demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt.

Demokraatlik ja autoritaarne Eesti

Õpitulemused

1. toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide teel ja analüüsib nende mõju;
2. nimetab mõjukaid ühiskonnaelu tegelasi ja toob näiteid nende tegevusest;
3. selgitab ja toob näiteid mõistete ideoloogia, reform ja revolutsioon kohta;

4. kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul.

5. teab, et Keila sai linnõiguse.

Õppesisu:

Maareform, Asutav Kogu parlamentarism, põhiseadus, vaikiv ajastu, meeste ja naiste roll poliitikas ning ühiskonnas (nt. Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Jüri Vilms, Alma Ostra-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Marie Reisik), Keila linnaõigus.

Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel

Õpitulemused

1. analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ning negatiivset mõju ühiskonnale;
2. arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
3. selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega;
4. arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
5. toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
6. teab nimetada ettevõtteid, mis tegutsesid Keilas kahe maailmasõja vahelisel ajal.

Õppesisu:

Konveiermeetod, inflatsioon, ülemaailmne majanduskriis, uus kurss, maaseadus, rahareform, ettevõtlus Keilas.

Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis

Õpitulemused

1. teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
2. toob näiteid erinevate ajastute kultuurist;
3. analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
4. mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
5. märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;

6. märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda.

Õppesisu:

Uued valdkonnad kultuuris ja saavutused teaduses (tehnika, kino, film, kirjandus, teater, muusika jne), kultuur ja eluolu paikkonnas.

Teine maailmasõda 1939–1945

Rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel

Õpitulemused

1. toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
2. arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
3. analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel.

Õppesisu:

Anšluss, Münchener kokkulepe, MRP, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis, Saksamaa taasrelvastumine, Saksamaa “Kolmas riik”.

Teine maailmasõda

Õpitulemused

1. toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
2. arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda.
3. Teise maailmasõja sündmused Keilas.

Õppesisu:

Sõjategevus ida- ja läänerindel, Stalingradi lahing, teise rinde avamine (Normandia dessant), Talvesõda, Pearl Harbor, tuumarelv leiutamine ja kasutamine, koostöö liitlastega, ÜRO, Atlandi Harta, inimsusevastased kuriteod (holokaust, genotsiid), Keila lahing.

Eesti Teises maailmasõjas

Õpitulemused

1. toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi;
2. analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;

3. analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist.

Õppesisu:

Baaside leping, baaside ajastu, annekteerimine, Konstantin Päts, küüditamine, suur põgenemine, nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon, Otto Tiefi valitsus, valitsus eksilis.

Maailm pärast Teist maailmasõda

Külm sõda

Õpitulemused

1. arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
2. selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos.

Õppesisu:

Külm sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, raudne eesriie, külma sõja kriisikolled (nt Berliini kriis, Korea sõda, Suessi kriis, Kariibi ehk Kuuba kriis, Ungari ülestõus, Vietnami sõda, Praha kevad, Afganistani sõda).

Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

Õpitulemused

1. Analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
2. selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos;
3. arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ja põhjendab seda.

Õppesisu:

Heaoluühiskond, mustanahaliste ja naiste õigused, jagatud Saksamaa, noorteliikumised, hipide liikumine, globaliseerumine, NATO, Euroopa Liit, võtmeisikud (nt. Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Martin L. King, Elisabeth II, Rosa Parks, Madeleine Albright, Indira Ghandi, John F. Kennedy, Richard Nixon, Mahatma Gandhi).

Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV

Õpitulemused

1. analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
2. iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode.

Õppesisu:

NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon, poliitiline juhtimine, kommunistliku partei liidrid Stalinist kuni Gorbatšovini, metsavendlus, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioonid, küüditamine, dissident, võtmeisikud (nt. Leida Laius, Johannes Käbin, Karl Vaino, Vaino Väljas).

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s

Õpitulemused

1. Kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;
2. märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
3. analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
4. mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
5. toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist.

Õppesisu:

Infotehnoloogia areng, massikultuur ja kõrgkultuuri valitud näidete põhjal.

Eesti iseseisvuse taastamine

Õpitulemused

1. teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
2. selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja;
3. selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu.

Õppesisu:

Laulev revolutsioon, Balti kett, fosforiidikampaania, IME, Rahvarinne, suveräänsusdeklaratsioon, MRP-AEG, perestroika, glasnost, rahareform Eestis, võtmeisikud (nt Lennart Georg Meri, Mart Laar, Edgar Savisaar Marju Lauristin, Lagle Parek, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin).

Maailm 1990. aastatest alates

Õpitulemused

1. iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel;
2. selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega;
3. märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
4. analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
5. mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga.

Õppesisu:

NSVL lagunemine, Saksamaa taasühinemine, rahvusvahelised organisatsiooni (NATO, EL laienemine, ÜRO), rahu ja konfliktide lahendamine, identiteet ja mitmekesisus, energiamajandus, globaalprobleemid (nt epideemiad, demograafiline olukord, kliimaküsimused, terrorism).

ÜHISKONNAÕPETUS

Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid

erinevate sotsiaalsete rühmadega, sh klassi, kooli ja kogukonnaga. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis roll õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste kujunemine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva.

II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aiena.

II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade kooseksisteerimisele. Õpitava keskmes on peamiselt õppija ise, inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht. Ülevaatlikult käsitletakse riiklike institutsioonide nagu Riigikogu ja valitsus toimimist, mõningaid õpilasi puudutavaid seadusi ning põhiseadust.

III kooliastmes käsitletakse riiklike institutsioonide funktsioone ja toimimispõhimõtteid. Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Tähelepanu pööratakse inim- ja kodanikuõigustele ning poliitika avaldumisele igapäevaelus. Majandusteemade käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Õppeprotsessis on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö kavandamise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt

kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja võimaluse korral rakendatakse seda praktikas, nt demokraatia koolis, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus kodukohas jm.

Aktiivseks kodanikuks olemine tähendab kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse praktilise õppe võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud nt õpilaste võimekuse piires koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses.

Ühiskonnaõpetuse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

II kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.
2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi.
3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.
4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.
5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.
6. Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.
7. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.
8. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.
9. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.
10. Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.
11. Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.
12. Käitub teadliku tarbijana.

II kooliastme õpitulemused

II kooliastmes käsitletakse sotsiaalseid suhteid, vabatahtliku tegevuse võimalusi ja tähtsust, demokraatia põhimõtteid, toimimist ja õpilase võimalusi selles osaleda ning töö ja tarbimise teemasid.

Õpilane:

- 1) teab Läänemere-äärseid riike ja näitab neid kaardilt;
- 2) esitab positiivseid ja negatiivseid näiteid riikidevahelisest koostööst või selle puudumisest;

- 3) toob näiteid koostööst oma kogukonnas: kodanikuühendused ja -algatused, noorte organiseeritud koostöövormid;
- 4) loetleb kodukohas lahendamist vajavaid probleeme ja pakub neile lahendusi;
- 5) leiab eakohaseid võimalusi eneseteostuseks kogukonna liikmena;
- 6) nimetab inimõigusi ja selgitab nende olulisust;
- 7) nimetab lapse õigusi ja kohustusi, märkab laste õiguste rikkumist ja otsib vajaduse korral abi;
- 8) toob näiteid, kuidas inimeste õigused on seadusega kaitstud;
- 9) kaitseb seisukohta, et keegi ei ole seadustest kõrgemal;
- 10) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis, selgitades õpilasesinduse rolli koolielu kujundamisel;
- 11) osaleb oma klassi otsustusprotsessides demokraatia põhimõtteid arvestades;
- 12) leiab ja võrdleb erinevatest allikatest pärit infot;
- 13) selgitab fakti ja arvamuse erinevust, toob näiteid;
- 14) kasutab viitamist nõuetekohaselt;
- 15) tunneb ära ja toob näiteid kultuurikonfliktide ja kultuurilise diskrimineerimise kohta;
- 16) mõistab, et inimesed võivad näha maailma erinevalt;
- 17) toob näiteid erinevatest kultuurinähtustest, millega ta on kokku puutunud;
- 18) toob näiteid, milliste tunnuste põhjal saab inimene end kultuuriliselt määratleda;
- 19) toob näiteid isikut tõendavate dokumentide õigest ja valest kasutamisest;
- 20) loetleb tervise- ja turvalisuseohtusid, oskab ohu korral abi otsida;
- 21) nimetab ohtusid internetis ja selgitab, kuidas end nende eest kaitsta, käitub ohutult;
- 22) teab internetipanga ja pangakaardi kasutamise seotud ohtusid ja käitub turvaliselt;
- 23) oskab oma aega ja tegevusi planeerida;
- 24) toob näiteid erinevatest seaduslikest rahateenimise võimalustest;
- 25) koostab eelarve etteantud piirides;
- 26) kirjeldab säästmise võimalusi igapäevaelus, toob näiteid;
- 27) selgitab näidete põhjal vajaduste, soovide ja võimaluste erinevusi.

Õppesisu ja õpitulemused 4. klassis

Sotsiaalsed suhted. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus;
- 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis;
- 5) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
- 6) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);
- 7) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.

Õppesisu

Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm). Sooline võrdõiguslikkus. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere. Euroopa riigid, Eesti naaberriigid. Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus, koostöö.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus;
- 2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltsi, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- 3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
- 4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;
- 5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

Õppesisu

Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. Noorteorganisatsioonid. Eakohased kodanikualgatused võimalused. Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused. Demokraatia. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia;
- 2) iseloomustab demokraatia põhimõtteid;
- 3) teab ja austab inimõigusi;
- 4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
- 5) teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;
- 6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.

Õppesisu

Rahva osalemine ühiskonna valitsemises: arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud. Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus. Kohalik omavalitsus. Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon. Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne). Koolidemokraatia, lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
- 2) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;
- 3) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, teab õiguste ja vastutuse tasakaalu.

Õppesisu

Õpilasomavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. Kooli sisekord (kodukord). Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.. Töö ja tarbimine. Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine. Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja tööeetika.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;
- 2) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega plaanida;
- 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed ja ametid;
- 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.

III kooliastme õpitulemused

- 1) analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid;
- 2) selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;
- 3) teab erinevaid demokraatlikus ühiskonnas osalemise võimalusi, toob näiteid;
- 4) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;
- 5) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 7) selgitab avaliku konkursi tähtsust;
- 8) teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;
- 9) kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;
- 10) teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;
- 11) analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;
- 12) selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;
- 13) analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;
- 14) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;
- 15) märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma;
- 16) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;

- 17) selgitab soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele;
- 18) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;
- 19) nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;
- 20) teab võimalusi, kuidas kodanikud ja mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;
- 21) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
- 22) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;
- 23) toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga;
- 24) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;
- 25) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;
- 26) oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;
- 27) võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel;
- 28) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;
- 29) märkab ja analüüsib diskrimineerimisjuhtumit ja pakub välja lahendusi;
- 30) toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris;
- 31) mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuri- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;
- 32) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 33) analüüsib oma kogemuste põhjal iseenda kultuuritarbimist;
- 34) selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;
- 35) toob näiteid Eesti kultuuri levikust maailmas;
- 36) analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpituatsioonis ohuolukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.

9. klass

Ühiskond inimese elus

Õpitulemused

1. Teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris.
2. Toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid.

3. Teab võimalusi, kuidas kodanikud ja mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist.
4. Analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel.
5. Võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel.
6. Mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul.
7. Toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris.
8. Mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuri ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet.
9. Selgitab soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele.
10. Märkab ja analüüsib diskrimineerimisjuhtumit ja pakub välja lahendusi.
11. Toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale.
12. Analüüsib oma kogemuste põhjal iseenda kultuuritarbimist.
13. Selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit.
14. Toob näiteid Eesti kultuuri levikust maailmas.
15. Analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpitu olukorras ohuolukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.

Õppesisu

Ühiskonna mõiste. Ühiskonna struktuur, ühiskonna kolm sektorit. Kodanikud ja mittekodanikud Eesti ühiskonnas. Kodanike ja mittekodanike õigused ja kohustused. Õpilase õigused ja kohustused. Õiguste ja kohustuste omavaheline seotus. Õpilase võimalused osaleda kohaliku kogukonna raames, sh koolis. Kultuur. Erinevad kultuurid. Eesti kui multikultuurne ühiskond. Eesti kultuur, selle säilitamise olulisus. Kultuuripärand. Subkultuurid. Koostöö erinevate kultuuride vahel. Inimese identiteet. Identiteedi erinevad tahud. Stereotüübid, sh soostereotüüpsed hoiakud. Diskrimineerimine. Sallivus ja sallimatus. Vaenukõne. Erinevad riskid, sh stereotüüpse käitumisega seonduvad. Riskide ennetamise võimalused, lahendamise viisid.

Demokraatlik ühiskond

Õpitulemused

1. Teab erinevaid demokraatlikus ühiskonnas osalemise võimalusi, toob näiteid.
2. Loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur.

3. Toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides.
4. Märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma.
5. Teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid.

Õppesisu

Demokraatia mõiste. Demokraatia tunnused ja põhimõtted. Demokraatia, diktatuur (autoritaarne ja totalitaarne riik). Demokraatia ohud tänapäevases maailmas. Õigusriik, tunnused, toimimise põhimõtted.

Riik, riikide ühendused

Õpitulemused

1. Analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid.
2. Selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;
3. Selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet.
4. Nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid.
5. Teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma.
6. Toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga.

Õppesisu

Riik, riigi tunnused. Eesti Vabariik. Eesti riiklikud institutsioonid. Riigikogu, valitsus, president, KOV, õiguskantsler, riigikontroll, Eesti Pank ja nende ülesanded. Eesti Vabariigi põhiseadus. Riike ühendavad rahvusvahelised organisatsioonid. Euroopa Liit. Euroopa Liidu kodaniku mõiste, sellega seotud õigused ja võimalused. NATO ja ÜRO roll rahvusvahelistes suhetes.

Majandus

Õpitulemused

1. Kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist.
2. Teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse.
3. Analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist.

4. Selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale.
5. Analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused.
6. Teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest.
7. Selgitab avaliku konkursi tähtsust.

Õppesisu

Majanduse mõiste. Peamised majandussüsteemid - naturaalmajandus, käsumajandus, turumajandus. Vabakaubanduse põhimõtted. Maksud. Otsesed ja kaudsed maksud. Maksude tähtsus riigi majanduse toimimise seisukohalt. Tarbimine. Tarbimiskäitumine. Liigtarbimine. Ettevõtlus. Sotsiaalne ettevõtlus. Vabatahtlik tegevus. Erialad ja ametid. Tööle kandideerimise avalikud konkursid.

Meedia ja infoväljad

Õpitulemused

1. Oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks.
2. Tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud.
3. Oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.

Õppesisu

Meedia, selle liigid. Tõenduspõhised infoallikad. Fakt ja arvamus. Valeuudis. Propaganda, selle võtted. Tõenduspõhiste allikate kasutamine õppetöös. Viitamise tehnika. Tsiteerimine

AINEVALDKOND VÕÕRKEELED

Õppeaine kirjeldus

A-võõrkeel on enamikule õpilastest esimene kokkupuude teise keele ja kultuuriga, mistõttu üks A-võõrkeele õppe tähtsamaid ülesandeid on äratada õpilastes huvi teiste keelte ja kultuuride vastu ning tekitada võõrkeeleõppeks motivatsiooni. Oluline on ka võõrkeelte õppimiseks vajalike õpioskuste kujundamine ning arendamine, sealhulgas oskus seada endale õpiesmärke ja analüüsida oma õpitulemusi, kasutades nt Euroopa keelemappi või õpimappi. A-võõrkeele õppimisel saadud õpioskused aitavad omandada järgmisi võõrkeeli. A-võõrkeele õppimine läbi kõigi kooliastmete peaks üldjuhul tagama, et õpilane omandab keeleoskuse sellisel tasemel, mis võimaldab tal edaspidi oma keeleoskust iseseisvalt edasi arendada, aga ka õpitud keelt oma muude teadmiste ja oskuste arendamiseks kasutada, sh selles keeles õppida. Seetõttu on soovitatav kasutada A-keele õppes lõimitud aine- ja keeleõppe elemente. Ka võimaldab A-keele suhteliselt suur tundide arv süveneda õpitava keele kultuuriruumi ning kasutada autentseid materjale õpihuvi hoidmiseks ning kasvatamiseks. Võõrkeele kui suhtlusvahendi omandamine nõuab õppija järjepidevat ja aktiivset osalust, mistõttu on oluline suunata õpilasi kasutama võõrkeelt oma huvidega tegelemiseks ning nende teistele tutvustamiseks, luues nii motivatsiooni iseseisvalt oma sõnavara laiendada. A-võõrkeele õppes nagu põhikooli võõrkeeleõppes üldiselt keskendutakse kuuete teemavaldkonnale: mina ja teised; kodu ja lähiümbus; kodukoht Eestis; riigid ja nende kultuur; igapäevaelu, õppimine ja töö ning vaba aeg ja meedia. Nende käsitlemisel lähtutakse vastava kooliastme õpilaste keeleoskustasemest, kogemustest, huvidest ning vajadustest. Keeletunnis suheldakse peamiselt õpitavas võõrkeeles. Vajaduse korral kohandab õpetaja oma keele tasemekohaseks ja/või jagab toetavaid selgitusi. A-võõrkeele õpetamisel lähtutakse ainevaldkonna kirjelduses toodud põhimõtetest.

Üldalused

Valdkonnapädevus

Võõrkeeleõppe tulemusena kujuneb õpilastel eakohane võõrkeelepädevus vähemalt kahes võõrkeeles, mis tähendab, et õpilane:

- 1) mõistab ja vahendab võõrkeeles esitatut;
- 2) suhtleb eesmärgipäraselt ja olukohaselt nii kõnes kui ka kirjas;
- 3) loob ja esitab nii suuliselt kui ka kirjalikult eri liiki tekste;
- 4) tunneb õpitavat keelt kõnelevate piirkondade/kogukondade kultuuri;

- 5) mõistab oma kultuuri ja teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab keelelist ja kultuurilist mitmekesisust;
- 6) väärtustab võõrkeelte oskust ja on motiveeritud keeli õppima;
- 7) kasutab võõrkeelseid veebikeskkondi, teadvustades nende võimalikke ohte;
- 8) omandab edasiseks keelte õppimiseks vajalikud oskused ja kohandab need enda vajadustele vastavaks.

Ainevaldkonna õppeained ja maht

Ainevaldkonda kuuluvad A-võõrkeel, B-võõrkeel. A-võõrkeelena õpitakse inglise keelt. B-võõrkeelena prantsuse ja vene keelt. A-võõrkeele õppimist alustatakse I kooliastmes ja B-võõrkeele õppimist hiljemalt II kooliastmes.

A-võõrkeele valib kool, arvestades kooli võimalusi ja eripära ning õpilaste soove. B-võõrkeeled määratakse kooli õppekavas arvestusega, et õpilasele pakutakse võimalust valida kahe või enama võõrkeele vahel. B-võõrkeelte pakkumisel arvestatakse nii õpilaste soove kui ka kooli võimalusi. Ainekavad on koostatud arvestusega, et kirjeldatud õpitulemused on saavutatavad heal tasemel järgmise soovitusliku tunnijaotuskava korral:

Õppeaine A-võõrkeel

I kooliaste 3 nädalatundi; II kooliaste 10 nädalatundi; III kooliaste 9 nädalatundi

B-võõrkeel VENE KEEL, PRANTSUSE KEEL

II kooliaste 3 nädalatundi; III kooliaste 9 nädalatundi.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Võõrkeelte ainevaldkonna eesmärk on tagada, et õpilastel kujuneks eri keeltes välja suutlikkus mõista, väljendada ja tõlgendada kontseptsioone, mõtteid, tundeid, fakte ja arvamusi nii suuliselt kui ka kirjalikult (kuulamine, rääkimine, lugemine ja kirjutamine) mitmesugustes ühiskondlikes ja kultuurisituatsioonides, lähtudes nende vajadustest ja soovidest.

Võõrkeelte ainevaldkonda kuuluvad õppeained avardavad igaüks eraldi ja kõik koos õpilaste suhtlusvõimalusi, aitavad neil mõista ja väärtustada mitmekeelelist ja - kultuurilist maailma ning kujundavad nende suutlikkust võõrkeeleoskust elukestvalt arendada. Valdkonnisene lõiming toimub erinevate keelte õpetajate koostöös. Õpilasi suunatakse kasutama ühes keeles omandatud oskusi, et õppida teisi keeli ning luua seoseid ja tuua paralleele erinevate keelte

vahel. Võõrkeelte õpe lähtub Euroopa keeleõppe raamdokumendi ja selle sõsarväljaande põhimõtetest ning nendes kirjeldatud keeleoskustasemetest. Võõrkeelte õpitulemusi on raamdokumendile toetudes kirjeldatud ühtsetel alustel. Raamdokumendi põhimõtete rakendamine õppes võimaldab motiveerida õpilasi võõrkeeli õppima, suunata erineva edasijõudmisega õpilasi endale jõukohaseid õpieesmärke seadma ning saada läbipaistvat tagasisidet saavutatu kohta. Raamdokument näeb keeleõppe eesmärgina õppijate toimetulekut erinevates suhtlusolukordades, suutlikkust end väljendada ja täita eri ülesandeid, st eesmärgiks on suhtluspädevuse kujunemine. Suhtluspädevus hõlmab raamdokumendi järgi kolme komponenti: keelelist, sotsiolingvistilist ja pragmaatilist pädevust. Keele grammatika ja sõnavara omandatakse keelt kontekstis eesmärgipäraselt kasutades ning järk-järgult jõutakse keelereeglite teadliku rakendamiseni. Sotsiolingvistilise pädevuse kaudu areneb õppija keelekasutuse olukohasus (viisakusreeglid, keeleregister jm) ning pragmaatilise pädevuse kaudu tema võime mõista, luua ja vahendada nii suulisi kui ka kirjalikke tekste.

Raamdokument rõhutab nii mitmekeelsuse kui ka mitmekultuurilisuse olulisust. Seetõttu arendatakse õpilastes oskust võrrelda oma ja teisi kultuure, leida nende sarnasusi ja erinevusi, mõista ning väärtustada kultuuride ja keelte eripära, olla salliv ning vältida eelarvamuslikku suhtumist võõrapärasesse. Suhtluspädevuse ja kultuuriteadlikkuse saavutamiseks suunatakse õpilasi tarbima vastava keele kultuuri ja aidatakse neil leida kontakte õpitava keele kõnelejatega, korraldades nt õppereise ja õpilasvahetusi või virtuaalkohtumisi. Teiste kultuuride tundmine aitab teadlikumalt tajuda oma keele ja kultuuri eripära. Võõrkeeleõpe nõuab avatud ning paindlikku meetodilist käsitust, et kohandada õpet õpilaste vajaduste järgi.

Õpilaskeskse võõrkeeleõppe tähtsamad põhimõtted on:

- 1) õpilase aktiivne osalemine õppetegevuses, tema teadlik ja loov võõrkeele kasutamine ning oma õpistrateegiate kujundamine;
- 2) õppematerjali sisu vastavus õpilase eale ja huvidele;
- 3) erinevate suhtluspädevust arendavate õppemeetodite rakendamine;
- 4) õpetaja kui õpilase koostööpartner ja nõustaja teadmiste ja oskuste omandamisel;
- 5) õppematerjalide avatus, nende kohandamine ja täiendamine õpilase eesmärkide, vajaduste ja huvide põhjal;
- 6) vigade käsitlemine õppimise loomuliku osana, nende parandamine vastavalt õppe eesmärgile.

Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Võõrkeelte õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaüleselt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel. Võõrkeeleõpetuse kaudu saab toetada teadmiste omandamist teistes ainevaldkondades ning ainetevaheliste seoste teadvustamist, seda eelkõige lõimitud aine- ja keeleõppe (LAK-õppe) elementide kasutamisega võõrkeeletundides. A-võõrkeeles on soovitatav kasutada valdkonnaüleseid LAK-õppe kursusi. Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ja rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

Hindamise põhimõtted

Hindamisel lähtutakse nii riiklikust kui ka Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist. Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatuses ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga enastjuhtivaks õppijaks, tekitatakse huvi võõrkeelte õppimise vastu ning luuakse alus elukestvale võõrkeeleõppele. Hindamise abil saab õppija tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui iseenda pädevuste arendamiseks. Rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnatena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet nii õpetajalt kui ka kaasõpilastelt oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida õppetöös püstitatud eesmärkide täitmist ja riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust ja raskusastmest olla

erinev kaal. Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima. Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Õpet kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe- ja kasvatustöö rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsituste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 4) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 5) võimaldatakse õpet nii individuaalselt kui ka koos teistega, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, suunatakse tegema valikuid, et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ning iseseisvaks õppijaiks;
- 6) arvestatakse õpilaste individuaalseid eripärasid ja pakutakse neile diferentseeritud sisu ja raskusastmega ning sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mis toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 7) hoitakse tähelepanu all motivatsiooni ja huvi säilimist ning kasvatamist, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;
- 8) kasutatakse autentset keelematerjali ning nüüdisaegset õppekirjandust, sh digimaterjale ja -vahendeid;
- 9) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitlus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik. Õppesisu sätestatakse kooli valdkonnakavas, valiku teeb võõrkeeleõpetaja arvestusega, et kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud ning õpitulemused, üldpädevused, valdkonnapädevus oleksid saavutatud.

Õpitulemuste saavutamiseks on mõistlik tagada kooli tunnijaotusplaaniga nii A-võõrkeele kui ka B-võõrkeele tunnid vähemalt kolm korda nädalas.

Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Kool korraldab õppe:

- 1) viisil, kus luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, Töödokument märts 2023 õppematerjali, sisustuse ja tehniliste abivahenditega. sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse kõiki õpilase pingutusi ja õpiedu;
- 2) soovitatavalt rühmades, mille suurus on kuni 15 õpilast;
- 3) soovitatavalt ruumis, kus on võimalik liikumist eeldavateks tegevusteks (nt rühmatööd, õppemängud) inventari ümber paigutada;
- 4) ruumis, kus saab kasutada digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale;
- 5) kasutades ka koolivälise füüsilise ja digiõppekeskkondade võimalusi, nt muuseumid, näitused, teater, kino, kontserdid, õpilasvahetus, õppereisid, kohtumised õpitavat keelt emakeelena kõnelejatega, et rakendada õppimist toetavaid ja mitmekesisavaid õppevorme (nt projekt-, õues- ja reisiõpe).

A-võõrkeel INGLISE KEEL

A-võõrkeele õpitulemused, õppesisu, õppetegevus ja hindamine I kooliastmes

Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab üksikuid sõnu ja väljendeid, kui räägitakse aeglaselt ja selgelt (õpitud teemal);
- 2) mõistab konkreetset teavet (nt kohta ja aega) õpitud teemal salvestatud sõnumites, kui sõnumid esitatakse aeglaselt ja selgelt;
- 3) mõistab ja järgib selgelt ja aeglaselt antud juhiseid (nt tunnitegevusteks);
- 4) reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele (õpitud teemal).
- 5) mõistab kaardi või e-kirjaga saadetud lühikesi konkreetseid sõnumeid;
- 6) mõistab konkreetset teavet tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud lihtsas teabematerjalis;
- 7) mõistab tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud jutukest.

- 8) küsib ja vastab küsimustele enda ja oma igapäevategevuste kohta, kasutades õpitud väljendeid ja lühilauseid;
- 9) moodustab lihtsaid lauseid enda ja oma lähiümbruse kohta, kasutades õpitud sõnu ja väljendeid;
- 10) väljendab oma eelistusi, meeldimist ja mittemeeldimist, kasutades õpitud sõnu ja väljendeid;
- 11) hääldab õigesti õpitud sõnu ning kasutab tuttavate sõnade ja fraaside hääldamisel õiget rõhku;
- 12) täidab ankeeti isikuandmetega;
- 13) kirjutab lühikesi väga lihtsaid tekstisõnumeid, milles edastab infot või esitab küsimusi.

Õppesisu

Mina ja teised - enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht jmt).

Kodu ja lähiümbus - pereliikmete tutvustus (nimi, vanus, sugu) ja kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoh, mõni iseloomustav omadussõna jmt).

Kodukoht Eesti - Eesti riigi nimi, pealinn, oma rahvus ja keel, aastaegade nimetused ja põhilised, aastaegade ilma kirjeldavad omadussõnad (hea/halb ilm, päikseline, vihmane jmt); kodukohta ümbrust iseloomustav sõnavara (mets, meri, park jmt).

Riigid ja nende kultuur - õpitava keele riigi/riikide nimetused vastavas keeles, mõningad tähtpäevad ning olulisemad nende tähtpäevadega seotud tavad.

Igapäevaelu. Õppimine ning töö ja vaba aeg - tavalisemad päevatoimingud kodus ja koolis ning nende tegevustega seotud esemed/vahendid. Eelistused (muusika kuulamine, mängud, lemmiktoit jmt) ning hobid.

Meedia - peamiste meediavahendite nimetused, eelistused/mitteelistused; mõningad võõrkeeleõpet toetavad meediaplatvormid.

Õppetegevused 3. klassis

Vastuvõtutoimingud (kuuldu ja loetu mõistmine)

Kuulamine

Aeglane, sidus ja selge kõne, lühikesed ja lihtsad pildimaterjaliga toetatud tekstid (üksikud sõnad, fraasid ja väljendid) ja tuttava situatsiooniga seotud lühikesed dialoogid:

- 1) kuulab, kordab ja eristab erinevaid häälikuid (nt miinimumpaarid);

- 2) kuulab autentset ja õppeotstarbel salvestatud kõnet (õpetaja ja/või emakeelerääkijate kõnelduna), kordab, jäljendab, plaksutab kaasa, näitab käega (intonatsiooni, keelerütmi, meloodiat ja rõhuasetusi);
- 3) reageerib teatud sõnale või fraasile vastava tegevusega (nt käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);
- 4) täiendab pilti või teksti, sobitab ja leiab vajaliku kuuldu põhjal (nt ankeedi täitmine);
- 5) mängib tähelepanelikku kuulamist nõudvaid mängu (nt „Bingo“);
- 6) kuulab laule ja luuletusi ning täidab nende põhjal ülesandeid (ridade järjestamine, riimuvate sõnade leidmine jne).

Lugemine

Tunneb ära, loeb ja hääldab õpitava keele tähemärke, sõnu ja fraase õpitud sõnavara piires; loeb lühikesi lihtsaid tekste ja leiab neist vajaliku faktiinfo; lugemise tempo on väga aeglane, teksti mõistmiseks võib vajada korduvat lugemist:

- 1) tutvub tähestikuga ja harjutab seda;
- 2) loeb häälega;
- 3) loeb ja mõistab õpetaja abiga tööjuhendit või küsimust (mida tuleb teha või millist infot tekstist otsida);
- 4) loeb lühikesi (piltidega varustatud) lugusid;
- 5) paneb tekstilõigud (SMS-sõnumid, lühidialoogid jne) õigesse järjekorda; reastab lauseid vastavalt sisule;
- 6) tunneb ära ja vajadusel märgib tekstis tuttavad sõnad ja väljendid, loetellu sobimatu sõna; eristab teksti alusel õiged ja valed väited; vastab küsimustele (nt enesekontrolli võimalus: peab kokku saama õige lahendussõna).

Loometegevused (rääkimine, kirjutamine, suhtlemine)

Rääkimine

Kasutab õpitud lihtsaid sõnu ja lausemalle, osaleb lühidialoogis; vajab vestluskaaslase abi ja võib toetuda emakeelele ja žestidele; hääldusvead võivad põhjustada arusaamatusi; kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause:

- 1) kordab häälikuid, silpe, sõnu või fraase;
- 2) kasutab etteantud / õpitud väljendeid ja lauseid (väljendab oma eelistusi, täidab etteantud tabelit jne);

- 3) esitab kaasõpilastele küsimusi ja teeb ettepanekuid: kes? mis? kuidas? kus? ja kust? abil (küsi küsimusi: Mis päeval on teie klassil matemaatika? Mitmes tund on kehaline kasvatus? jmt; pallimäng küsimuste esitamise ja neile vastamise kohta; küsi kuupäeva kohta, nimeta päevi ja kellaaegu);
- 4) räägib mudeli järgi (nt muudab markeeritud lõikudes sõnu nt intervjuerimismäng, pereliikmete kohta fotoseina koostamine, klassikaaslastele küsimuste esitamine fotodel olevate isikute kohta, neile vastamine);
- 5) koostab ja harjutab lihtsaid lauseid ootuspärase info edastamiseks (pildi, tunniplaani, ankeedi, jne. järgi), annab lihtsaid juhiseid (tee juhatamine, tegevused klassis jne), koostab plakati ja esitleb seda;
- 6) kasutab dialoogides õpitud pöördumisi, vabandusi, viisakusväljendeid (teretab, tänab jne);
- 7) esitab laule ja luuletusi; (laulab kaasa teemakohases laulus, koostab rühmatööna puuduoleva(te) salmi(de) jaoks laulusõnad jne);
- 8) koostab lihtsaid sõnamänge ja mängib neid (memoriin, domino jne);
- 9) küsi, kas teised said temast aru ning mida nad arvavad.

Kirjutamine

Tunneb õpitava keele kirjatahti ning õpitud sõnavara õigekirja, kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki; koostab lühikesi lauseid õpitud mallide järgi, kirjutab lühidalt iseendast ja teistest inimestest:

- 1) teeb ära kirja ja kirjutab mudeli järgi;
- 2) kirjutab kuuldu järgi sõnu, väljendeid, lauseid;
- 3) kirjutab isikuandmeid (vihiku peale, ankeeti jne);
- 4) kirjutab sõnadega numbreid, arve (arvutamine), kuupäevi, jne. (arvutusülesanded; mängib numbreid kuulates Bingot);
- 5) kirjutab etteantud näitajate alusel (nt õpimapi tarbeks) loo iseendast ja oma perekonnast, koduloomast vm; (nt koostab rühmatööna plakati: See olen mina); esitleb oma perekonda (nt joonistab perepuu, kuhu märgib pereliikmed, nende nimed ja vanused, lisab pilte);
- 6) kirjutab etteantud info alusel lühikese teate/(e-)kirja (sõbrale, emale), miniloo sotsiaalmeediasse või õpilastelehte (nt iseenda või kaasõpilase hobide kohta);
- 7) täidab lünkteksti (nt kirjutab e-mailile vastuse, täites etteantud tekstis ära lüngad);
- 8) võrdleb pilte, otsib esemeid, kirjutab lauseid puuduolevate esemete kohta (nt Pildil B ei ole raamatut);
- 9) koostab lühikese loovtöö kas üksi või rühmas (tunniplaan, menüü, ilma kirjeldus jne).

Suhtlemine (hoiakud, väärtused, käitumine, koostöökultuuri loomine ja mitmekultuurilisus)

Suhtleb lihtsas keeles, kuid sõltub täielikult vestluskaaslasest, kes öeldut aeglasemalt kordab, ümber sõnastab ja parandab. Esitab lihtsaid küsimusi ja vastab neile; algatab lihtsat suhtlust ja reageerib sellele, kui see puudutab tema vahetuid vajadusi või väga tuttavat teemat:

- 1) kasutab korrektselt tervitus- ja hüvastijätuväljendeid (nt tunni alguses ja lõpus);
- 2) arutleb õpetaja juhendamisel eesti keele, emakeele ja õpitava võõrkeele viisakusnormide sarnasuste ning erinevuste üle;
- 3) kasutab suhtlemisel õpitava keele viisakus- ja kultuurispetsiifilisi väljendeid (palumine, tänamine, head soovid tähtpäevadeks jt).

KEELEKASUTUS (keerukus, täpsus ja ladusus)

- 1) kasutab vaid üksikuid äraõpitatud tarindeid ja lausemalle, kuid ka nendes tuleb ette vigu;
- 2) teab väga lihtsaid sõnu/viipeid, fraase ja lauseid mõne konkreetse olukorra kohta;
- 3) vajadusel kompenseerib keeleteadmiste puudumist teiste eneseväljendusvahenditega (žestid, joonistamine jne).

INFO- JA ANDMEKIRJAOSKUS (andmete, info ja digisisu otsing, hindamine ja haldamine) + suhtlus- ja koostöö digikeskkonnas, digisisu loomine, digiturvalisus, probleemilahendus

- 1) kasutab õpiku sõnastikku või sõnade loendit;
- 2) kasutab internetiotsingut vajaliku materjali leidmiseks;
- 3) kasutab digikeskkondi õppetööks (sh koostöökohaks);
- 4) haldab ja kaitseb oma digitaalset identiteeti.

Kultuuri tarbimine ja loomine

- 1) tarbib võõrkeelset meediasisu (multifilmid, videod, muusika, jne);
- 2) osaleb sihtkultuuri alastel üritustel (võõrkeelepäevad, tähtpäevade tähistamine);
- 3) tutvub õpetatava keele maa(de)le iseloomulike kultuuritavadega (nt rahvuspühad);
- 4) tutvub ja näitab kaardil riike ja pealinnu, kus kõneldakse õpitavat keelt;
- 5) osaleb (vajadusel eesti keeles) mitmekeelsust ja -kultuurilisust puudutavates aruteludes (nt oma reisikogemuse, eri rahvusest kaasõpilase, teksti- ja videomaterjali näitel).

Õpioskused

- 1) kasutab (õpetaja juhendamisel) erinevaid õpistrateegiaid: kordamine, seostamine, meenutamine, jne;
- 2) õpib (õpetaja juhendamisel) oma vigadest õppima (teeb vigade parandusi, seab õpieesmärke jne) ja kaaslasid tagasisidestama;
- 3) kasutab digivahendeid õppimiseks ja teadmiste kinnistamiseks (veebisõnastik, viktoriinid, sõnakaardid, keeleõppekeskkonnad, info otsimine jne);
- 4) osaleb õpetaja juhendamisel paaris- ja rühmatöös.

Lõiming ja läbivad teemad

- 1) kasutab võõrkeeletunnis teistes õppeainetes õpitud;
- 2) B-võõrkeele õppimisel kasutab varasema võõrkeele õppimise kogemust;
- 3) mõistab mõtteid, tundeid ja fakte erinevatel (õppekava läbivatel) teemadel tuttavates situatsioonides, lähtudes enda vajadustest ja soovidest.

Grammatika sisu I kooliastmes

Lauseõpetus - suur ja väike täht nimedes; lihtlause; korraldused (käskiv kõne); enamkasutatavad rinnastavad sidesõnad (*and, but*).

Tegusõna - present Simple (*be/have*); Present Continuous.

Nimisõna - ainsus ja reegliäärane mitmus; omastav kääne; ümbmäärane ja määrav artikkel + loendatav nimisõna.

Omadussõna - üldlevinud omadussõnad (*good, big, red*).

Asesõna - isikulised asesõnad; omastavad asesõnad.

Eessõna - enamkasutatavad eessõnad koha-ja ajamäärustes (*in, on, at, to*).

Arvsõna - põhiarvud 1-1000; telefoninumbrid.

Määrsõna - enamlevinud aja-ja kohamäärsõnad (*now, here*); hulga-ja määramäärsõnad (*many, much*).

Sõnatuletus - liitsõnad (*fireplace, sailboat*).

II KOOLIASTE, 4.-6. klass

Taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

- 1) saab kuulates aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest ning tuleb toime igapäevases suhtluses, kui vestluskaaslane räägib aeglaselt;

- 2) osaleb suulises suhtluses igapäevastel teemadel ja olmeolukordades, kasutades põhiliselt lihtlauseid;
- 3) mõistab lugedes lühikese ja lihtsa teksti põhiideed ja -sõnumit ning olulist teavet selles;
- 4) kirjutab lühikesi ja lihtsaid, peamiselt lihtlausetest koosnevaid tekste;
- 5) kasutab õpetaja juhendamisel erinevaid keeleõppestrateegiaid ja keeleõppe abivahendeid (tõlkesõnaraamatut, internetti);
- 6) teab õpitava keele maa(de) kultuuri(de) põhijooni;
- 7) teadvustab õpitava keele maa(de) ja oma maa suhtlustavade sarnasusi ja erinevusi ning arvestab neid suhtluses.

Õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab üldjoontes lühikest lihtsat igapäevasuhtlust, kui kõneldakse aeglaselt ja selgelt;
- 2) mõistab väga lihtsat selge ülesehitusega ettekannet või esitlust tuttavalt teemal, kui seda illustreeritakse slaidide, konkreetsete näidete või diagrammidega ja kõneldakse aeglaselt, selgelt ning vajadusel korrates;
- 3) mõistab lühikeste lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu;
- 4) osaleb lihtsas igapäevasuhtluses, kui see seisneb otseses infovahetuses tuttavalt teemal;
- 5) kirjeldab lihtsate lausetega ennast, oma perekonda, teisi inimesi, kohti ja asju.

5. klassi lõpetaja:

- 1) räägib lihtsate lausetega oma huvidest ja eelistustest ning varem toimunud ja tulevastest tegevustest;
- 2) esitab lihtsat eelnevalt ettevalmistatud ja päheõpitud teksti;
- 3) kasutab prosoodilisi vahendeid (rõhku, intonatsiooni, rütmi) võrdlemisi hästi tuttavate igapäevaste sõnade ja fraaside hääldamisel;
- 4) mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades;
- 5) leiab lühikestest tarbetekstidest teatud harjumuspärasest teavet.

6. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab lihtsaid tekste, isiklikke e-kirju või postitusi, kui teema on tuttav;
- 2) mõistab olulist teavet lühiuudises;
- 3) kirjutab lühikesi lihtsaid teateid, e-kirju ja tekstisõnumeid;
- 4) kirjutab lihtsaid tekste tuttavalt teemal, väljendades oma muljeid ja arvamusi;

- 5) kirjeldab toimunud ja kavandatud tegevusi;
- 6) ühendab lauseid enamkasutatavate sidesõnadega.

Õppesisu

I kooliastmes alustatud alateemad jätkuvad osaoskuste arengu põhjal. Neile lisanduvad järgmised alateemad:

4. klass:

„Mina ja teised“ – iseloom, välimus, enesetunne ja tervis, suhted sõpradega ning lähikondsetega, ühised tegevused, viisakas käitumine;

„Kodu ja lähiümbrus“ – kodu ja koduümbrus, sugulased; pereliikmete ametid; igapäevased kodused tööd ja tegemised.

5. klass:

„Kodukoht Eesti“ – Eesti asukoht, sümboolika ning tähtpäevad; linn ja maa, Eesti loodus, ilm; käitumine looduses;

„Riigid ja nende kultuur“ – õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõningad tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad, Eesti naaberriigid.

6. klass:

„Igapäevaelu. Õppimine ja töö“ – kodused toimingud, söögikorrad, hügieeniharjumused; turvaline liiklemine, tee küsimine ja juhatamine; poeskäik, arsti juures käimine; kool ja klass, koolipäev, õppeained; ametid;

„Vaba aeg“ – huvid, erinevad vaba aja veetmise viisi.

III KOOLIASTE, 7.-9. klass

Taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

- 1) saab kuulates aru erinevat tüüpi autentsete tekstide põhisisust ja tuleb igapäevases suhtluses enamasti toime;
- 2) osaleb ettevalmistuseta suulises suhtluses, kui kõneaine on tuttav; väljendab mõtteid võrdlemisi ladusalt, kuid üldsõnaliselt;
- 3) mõistab lugedes igapäevaelu käsitlevaid faktipõhiseid ja lihtsaid kirjanduslikke tekste;
- 4) kirjutab konkreetset infot, arvamusi ja tundeid sisaldavaid lihtsaid seotud tekste;

- 5) kasutab endale sobivaid keeleõppestrateegiaid ja keeleõppe abivahendeid (tõlkesõnaraamatut, internetti);
- 6) kasutab õpitavat keelt, et tarbida kultuuri (kirjandust, muusikat, filmikunsti, meediat) ja leida vajalikku teavet;
- 7) käitub erinevates olukordades vastava kultuuri suhtlustavasid järgides.

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab olulist teavet autentse igapäevaelu tekstis;
- 2) mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega ning visuaalsete vahenditega illustreeritud esitlust või ettekannet;
- 3) mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega monoloogi, kui kõneldakse üsna aeglaselt;
- 4) järgib üksikasjalikke juhtnööre, kui teema on tuttav;
- 5) mõistab teadaandeid lennu- või muus jaamas, lennukis, bussis ja rongis, kui hääldus on selge, kõneldakse tavalise kiirusega ja taustamüra on minimaalne;
- 6) avaldab arvamust, edastab ja küsib teavet igapäevaelu sündmuste või isiklike asjade kohta;
- 7) kirjeldab kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning põhjendab ja selgitab lühidalt oma seisukohti ja plaane.

8. klassi lõpetaja:

- 1) toob välja tähtsamad sündmused selge ülesehitusega ja igapäevakeeles kirjutatud jutustuses ning selgitab nende tähtsust ja nendevahelisi seoseid;
- 2) esineb ettevalmistatuna üldsõnaliselt endale tuttavale teemal, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt;
- 3) vastab esinemisjärgsetele küsimustele, kuid võib paluda küsimust korrata;
- 4) edastab oma sõnumi arusaadavalt, kuigi rääkimise ajal on märgata teiste keelte rõhu, intonatsiooni ja/või rütmi mõju;
- 5) mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklikke kirju ja postitusi määral, mis lubab pidada regulaarset kirjavahetust.

9. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab sageli esinevate sõnadega kirjutatud meediatekstides kohtade, sündmuste, selgelt väljendatud tunnete ja seisukohtade kirjeldusi;

- 2) mõistab sündmustikku lihtsamates selge süžeeaga ilukirjandustekstides, mis koosnevad peamiselt sageli esinevatest sõnadest;
- 3) kirjutab igapäevaseid tarbetekste;
- 4) kirjeldab tegelikku või kujuteldavat sündmust või kavandatud tegevust;
- 5) vahendab lihtsa seotud teksti abil kogemusi, kirjeldab tundeid ja reaktsioone ning põhjendab neid;
- 6) kirjutab arutlust ja üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel tuttavatel teemadel.

Õppesisu

I ja II kooliastmes alustatud alateemad jätkuvad osaoskuste arengu põhjal. Neile lisanduvad järgmised alateemad:

7. klass:

„Mina ja teised“ – võimed, tugevad ja nõrgad küljed; inimestevahelised suhted, viisakusreeglid, koostöö ja teiste arvestamine;

„Kodu ja lähiümbus“ – perekondlikud sündmused ja tähtpäevad; kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine.

8. klass:

„Kodukoht Eesti“ – loodus ja looduskaitse; keskkonnahoidlik ja -säästlik käitumine; elu linnas ning maal; Eesti vaatamisväärsused; „Vaba aeg“ – kultuuriline mitmekesisus; kirjandus ja kunst, sport, erinevad meediavahendid ning reklaam.

9. klass:

„Riigid ja nende kultuur“ – õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid ja nende lühiiseloostus, tuntumate riikide nimed, rahvad, keeled; „Igapäevaelu.

Õppimine ja töö“ – tervislik eluviis ja toitumine, suhtlemine teeninduses, turvalisus; õpioskused ja harjumused, edasiõppimine ning kutsevalik; töökohad.

B-võõrkeel VENE KEEL

Õppeaine kirjeldus

B-võõrkeele õppimise eesmärgiks on saavutada põhikooli lõpuks keeleteaduse algtase, mis loob aluse hilisemaks keeleoskuse edasiarendamiseks. Mitme võõrkeele oskus võimaldab tänapäeva avatud maailmas tajuda maailma tema kultuurilises mitmekesisuses ning avardab õppimise ja töö võimalusi. B-võõrkeele õppes saab toetuda A-võõrkeelt õppides saadud õpikogemustele ja omandatud õpioskustele ning neid edasi arendada. Oluline on erinevate keelte üksteist toetav ja väärtustav õpetamine, eriti seoste nägemine A-võõrkeelega. Ka B-võõrkeeleõppes keskendutakse kuuele teemavaldkonnale: mina ja teised; kodu ja lähiümbrus; kodukoht Eesti; riigid ja nende kultuur; igapäevaelu, õppimine ja töö ning vaba aeg ja meedia. Nende käsitlemisel lähtutakse vastava kooliastme õpilaste keeleoskustasemest, kogemustest, huvidest ning vajadustest.

Võõrkeele kui suhtlusvahendi omandamine nõuab õppija järjepidevat ja aktiivset osalust. Võõrkeele kui suhtlusvahendi omandamine nõuab õppija järjepidevat ja aktiivset osalust. Oluline on A-võõrkeeles saadud õpioskuste kasutamine ja arendamine, endale õpieesmärkide seadmine ning nende saavutamise hindamine, kasutades nt Euroopa keelemappi või õpimappi. Keeletunnis suheldakse peamiselt õpitavas võõrkeeles. Õpetaja kohandab oma keele tasemekohaseks ja/või jagab toetavaid selgitusi. Hindamisel lähtutakse Paldiski Ühisgümnaasiumi õppekavas sätestatust, kusjuures:

II kooliastmes hinnatakse õppe alguses põhiliselt õpilase kuulatud tekstist arusaamist ja suulist väljendusoskust, jõudes õppe edenedes kõigi osaoskuste hindamiseni;

III kooliastmes hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult.

Keeleoskuse hea tase põhikooli lõpus:

Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

Õpitulemused

II kooliaste

Õpilane:

- 1) mõistab üksikuid sõnu ja väljendeid, kui räägitakse õpitud teemal aeglaselt ja selgelt;
- 2) mõistab konkreetset teavet (nt kohta ja aega) õpitud teemal salvestatud sõnumites, kui

sõnumid esitatakse aeglaselt ja selgelt;

3) mõistab ja järgib selgelt ja aeglaselt antud juhiseid;

4) reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele;

5) küsib ja vastab küsimustele enda ja oma igapäevategevuste kohta, kasutades õpitud väljendeid ja lühilauseid;

6) moodustab lihtsaid lauseid enda ja oma lähiümbruse kohta, kasutades õpitud sõnu ja väljendeid;

7) väljendab oma eelistusi, meeldimist ja mittemeeldimist, kasutades õpitud sõnu ja väljendeid;

8) hääldab õigesti õpitud sõnu ning kasutab tuttavate sõnade ja fraaside hääldamisel õiget rõhku;

9) mõistab kaardi või e-kirjaga saadetud lühikesi konkreetseid sõnumeid;

10) mõistab konkreetset teavet tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud lihtsas teabematerjalis;

11) mõistab tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud jutukest;

12) täidab ankeeti isikuandmetega;

13) kirjutab lühikesi, väga lihtsaid tekstisõnumeid, milles edastab infot või esitab küsimusi.

6. klass

Õppeaine ajaline maht: 3 tundi nädalas, kokku 105 tundi

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

1) mõistab üksikuid sõnu ja väljendeid, kui räägitakse õpitud teemadel aeglaselt ja selgelt;

2) mõistab konkreetset teavet (nt kohta ja aega) õpitud teemal slavestatud sõnumites, kui sõnumid esitatakse aeglaselt ja selgelt;

3) mõistab ja järgib selgelt ja aeglaselt antud juhiseid;

4) reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele;

5) küsib ja vastab küsimustele enda ja oma igapäevategevuste kohta, kasutades õpitud väljendeid ja lühilauseid;

6) moodustab lihtsaid lauseid enda ja oma lähiümbruse kohta, kasutades õpitud sõnavara ja väljendeid;

7) väljendab oma eelistusi, meeldimist ja mittemeeldimist, kasutades õpitud sõnu ja väljendeid;

8) hääldab õigesti õpitud sõnu ning kasutab tuttavate sõnade ja fraaside hääldamisel õiget rõhku;

- 9) mõistab kaardi või e-kirjaga saadetud lühikesi konkreetseid sõnumeid;
- 10) mõistab konkreetset teavet tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud lihtsas teabematerjalis;
- 11) mõistab tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud jutukest;
- 12) täidab ankeedi isikuandmeid;
- 13) kirjutab lühikesi, väga lihtsaid tekstisõnumeid, milles edastab infot või esitab küsimusi.

Õpioskused

Kuulamine

Õpilane:

- 1) saab kuulates aru lühikestest lausetest ja lihtsatest igapäevastest väljenditest;
- 2) reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja juhisele;
- 3) mõistab üksikuid sõnu ja väljendeid, kui räägitakse aeglaselt ja selgelt, õpitud teemal;
- 4) mõistab konkreetset teavet (nt kohta ja aega) õpitud teemal salvestatud sõnumites, kui sõnumid esitatakse aeglaselt ja selgelt;
- 5) mõistab ja järgib selgelt ja aeglaselt antud juhiseid (nt tunnitegevusteks);
- 6) reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele õpitud teemal.

Lugemine

Õpilane:

- 1) mõistab lugedes väga lihtsaid tekstel, leides üles õpitud sõnad ja väljendid ning tuginedes neile;
- 2) mõistab kaardi või e-kirjaga saadetud lühikesi konkreetseid sõnumeid ja soove;
- 3) mõistab konkreetset teavet tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud lihtsas teabematerjalis;
- 4) mõistab tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud jutukest.
- 5) tutvub tähestikuga ja harjutab seda;
- 6) loeb häälega ja õige häälduse ning rütmi ja intonatsiooniga lühikesi lauseid õpitud sõnavaraga;
- 7) loeb ja mõistab õpetaja abiga tööjuhendit või küsimust, mida tuleb teha või millist infot tekstist otsida;
- 8) paneb tekstilõigud õigesse järjekorda või reastab lauseid vastavalt sisule;
- 9) tunneb ära ja vajadusel märgib tekstis tuttavad sõnad ja väljendid, loetellu sobimatu sõna; eristab teksti alusel õiged ja valed väited.

Rääkimine

Õpilane

- 1) räägib õpitud lauseid kasutades ning õpitud sõnadest ja väljenditest lühikesi lihtlauseid moodustades;
- 2) küsib ja vastab küsimustele enda ja oma igapäeva tegevuste kohta, kasutades õpitud väljendeid ja lühilauseid;
- 3) moodustab lihtsaid lauseid enda ja oma lähiümbruse kohta, kasutades õpitud sõnu ja väljendeid;
- 4) jutustab eelnevalt kirjalikult ettevalmistatud teksti iseenda, oma pere, kodulooma, oma päeva jms kohta
- 5) väljendab oma eelistusi, meeldimist ja mitte-meeldimist, kasutades õpitud sõnu ja väljendeid;
- 6) hääldab õigesti õpitud sõnu ning kasutab tuttavate sõnade ja fraaside hääldamisel õiget rõhku.
- 7) kordab häälikuid, silpe, sõnu või fraase;
- 8) esitab kaasõpilastele küsimusi ja teeb ettepanekuid küsisõnade kes? mis? kuidas? kus? ja kust? abil;
- 9) kasutab dialoogides õpitud pöördumisi, vabandusi, viisakusväljendeid;
- 10) esitab õpitud laule ja luuletusi;
- 11) küsib ja vastab tänase ilma kohta;
- 12) küsib, kas teised said temast aru.

Kirjutamine

Õpilane:

- 1) kirjutab õpitud sõnu ja lauseid ning täidab õpitud sõnavara kasutades lihtsat lünkteksti
- 2) täidab ankeeti isikuandmetega;
- 3) kirjutab lühikesi väga lihtsaid tekstisõnumeid, milles edastab infot või esitab küsimusi;
- 4) teeb ära kirja ja kirjutab mudeli järgi;
- 5) kirjutab kuuldu järgi sõnu, väljendeid, lauseid;
- 6) kirjutab isikuandmeid (vihiku peale, ankeeti jne);
- 7) kirjutab sõnadega numbreid, arve (arvutamine), kuupäevi
- 8) kirjutab etteantud näitajate alusel loo iseendast ja oma perekonnast, koduloomast, oma päevast, oma hobidest jne;
- 9) võrdleb pilte, otsib esemeid, kirjutab lauseid puuduolevate esemete kohta (nt Pildil B ei

ole raamatut);

10) koostab lühikese loovtöö kas üksi või rühmas (tunniplaan, menüü, ilma kirjeldus, teemakohane sõnade plakat jne).

Õppesisu

Mina ja teised: enese ja kaaslaste tutvustus; enesetunne, välimuse kirjeldus, ühised tegevused.

Ühistegevused koos sõpradega – koos õppimine, mängimine, sportimine, ühised huvid.

Sõbraks olemine. Kodu ja lähiümbus: pereliikmed ja sugulased, pereliikmete tegevusalad;

kodu asukoht. Kodukoht Eesti: riik, pealinn, rahvused; Eestimaa – loodus, taimed, loomad.

Aastaajad ja ilm. Igapäevaelu; õppimine ja töö: lihtsamad tegevused kodus ja koolis ning

nendega seonduvad esemed. Klassikaaslased üksteise aitamine ja vastutustunne. Töö - ametid

koolis. Vaba aeg: lemmiktegevused ja eelistused– hobid, muusika sportimine jne.

Suhtlusoskused: tervitamine ja hüvastijätt; enda ja oma kaaslaste tutvustamine; oma kodust ja koolist, perekonnast, lemmikloomast ja aastaajast rääkimine; õnnitlused; vanuse, kuupäeva, aastaarvude küsimine ja vastamine.

Õppetegevus

Esiplaanil on kuulamis- ja rääkimisoskuse arendamine ning õigete hääldusharjumuste kujundamine. Õpetaja julgustab õpilasi kasutama õpitud väljendeid ja lühilauseid kontekstis, rakendades aktiivõppemeetodeid ning mängulisust.

Lugemisoskust arendatakse lihtsate tekstidega ning kirjutamisoskust mudelkirjutamisega.

Õpilased kasutavad A-võõrkeele õppimisel omandatud õpioskusi ja -strateegiaid.

Osaoskuste arendamiseks kasutatakse:

- 1) kuuldu põhjal pildi joonistamine või täiendamine;
- 2) sobitusülesande lahendamine (nt pildi vastavus kirjeldusele);
- 3) dialoogide, laulude ja luuletuste esitamine;
- 4) rääkimine pildi alusel;
- 5) häälega lugemine;
- 6) lihtsa faktilise info leidmine tekstist;
- 7) mudeli järgi kirjutamine;
- 8) õpikusõnastiku kasutamine.

Grammatika sisu

Vene tähestik; nimede kirjutamine vene ja eesti keeles, tähemärkide häälikuline tähendus; täishäälikute hääldamine eel- ja järelrõhulistes silpides, kaashäälikud; sisihäälikute hääldamine; sõnarõhk tegusõna быть vormides; sõnarõhu muutumine nimisõnade nimetava käände mitmuse vormi moodustamisel. Nimisõna: grammatiline sugu: naissoost nimisõnad – a/-я-lõpuga; meessoost sõnad, mille lõpus on kaashäälik või –й ja -а/-я (папа, дедушка, дядя); kesksõost sõnad -о/-е-lõpuga; nimisõnade mitmuse nimetava käände moodustamine (ы- ja и-lõpulised meessoost ja naissoost sõnad; а- ja я-lõpulised kesksõost ja meessoost sõnad). Omadussõna: omadussõna lõpud ainsuse ja mitmuse nimetavas käändes (tüve lõpphäälik palataliseerimata/palataliseeritud; küsimused какой? какая? какое? какие?); Tegusõna: tegusõna быть: oleviku Ø-vorm; mineviku vormi moodustamine; tuleviku vormid: ainsuse/mitmuse pöördelõpud; eitav kõneliik: Я не играю, Мальчик не играет, Мы не играем jne); tegusõnade pööramine (olevik ja tulevik); mineviku vormide moodustamine. Asesõna: isikulised asesõnad ja nende käänamine; omastavad asesõnad ainsuses ja mitmuses. Määrsõna: lubamine ja keelamine (можно, нельзя); hinnangut väljendavad määrsõnad (хорошо, плохо). Arvsõna: Põhiarvsõnad; küsimus сколько лет? ja vastus (nimisõnaga год, года/лет). Abisõnad: rinnastavad sidesõnad и, а, но. Lause struktuur: küsimused Кто это? Что это? ja vastused; küsimused Кто это был? Что это было? ja vastused; lihtlause: koordineerimine aluse ja öeldise vahel.

Vene keel

III kooliaste

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) mõistab olulist teavet autentse igapäeva elu tekstis;
 - 2) mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega ning visuaalsete vahenditega illustreeritud esitlust või ettekannet;
 - 3) mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega monoloogi, kui kõneldakse üsna aeglaselt;
 - 4) järgib üksikasjalikke juhtnõure, kui teema on tuttav;
 - 5) mõistab teadaandeid lennu- või muus jaamas, lennukis, bussis ja rongis, kui hääldus on selge, kõneldakse tavalise kiirusega ja taustamüra on minimaalne;
-

- 6) avaldab arvamust, edastab ja küsib teavet igapäevaelu sündmuste või isiklike asjade kohta;
- 7) kirjeldab kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning põhjendab ja selgitab lühidalt oma seisukohti ja plaane;
- 8) toob esile tähtsamad sündmused selge ülesehitusega ja igapäevakeeles kirjutatud jutustuses ning selgitab nende tähtsust ja nendevahelisi seoseid;
- 9) esineb ettevalmistatuna üldsõnaliselt endale tuttavatel teemadel, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt;
- 10) vastab esinemisjärgsetele küsimustele, kuid võib paluda küsimust korrata;
- 11) edastab oma sõnumi arusaadavalt, kuigi rääkimise ajal on märgata teiste keelte rõhu, intonatsiooni ja/või rütmi mõju;
- 12) mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklike kirju ja postitusi määral, mis lubab pidada regulaarset kirjavahetust;
- 13) mõistab sageli esinevate sõnadega kirjutatud meediatekstides kohtade, sündmuste, selgelt väljendatud tunnete ja seisukohtade kirjeldusi;
- 14) mõistab sündmustikku lihtsamates selge süžeeaga ilukirjandustekstides, mis koosnevad peamiselt sageli esinevatest sõnadest;
- 15) kirjutab igapäevaseid tarbetekste;
- 16) kirjeldab tegelikku või kujuteldavat sündmust või kavandatud tegevust;
- 17) vahendab lihtsa seotud teksti abil kogemusi, kirjeldab tundeid ja reaktsioone ning põhjendab neid;
- 18) kirjutab arutlust ja üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel tuttavatel teemadel.

Keeleoskuse hea tase põhikooli lõpus:

Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

Põhikooli lõpetaja õpioskused

Kuulamine

Õpilane:

- 1) suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- 2) saab aru olmesfääris kuulatud üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis);
- 3) vajab sageli kuuldu täpsustamist.

Lugemine

Õpilane:

- 1) loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infot.
- 2) suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.

Rääkimine

Õpilane

- 1) oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest;
- 2) tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- 3) oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi;
- 4) suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemal, kuid võib vajada abi;
- 5) kasutab õpitud põhisoonavara ja lausemalle valdavalt õigesti;
- 6) spontaanses kõnes on vigu;
- 7) kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.

Kirjutamine:

- 1) oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast;
- 2) koostab lihtsaid isiklikke kirju;
- 3) oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt;
- 4) rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).

Grammatika korrektsus: kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.

Grammatika

Sõnarõhu muutumine nimisõnade käänamisel; sõnarõhu muutumine tegusõnade vormides.

- 1) Nimisõna: mees- ja naissoost sõnad, kesksõnad; käänete nimetused ja küsimused.
- 2) Omadussõna: omadussõnade käänamine ainsuses ja mitmuses.
- 3) Tegusõna: tegusõnade мочь, хотеть, быть должным pööramine; käskiv kõneviis ja selle vormi moodustamine; liikumist väljendavad tegusõnad

eesliidetega ja ilma; tegusõna aspektipaarid; tegusõna mineviku, oleviku, lihttuleviku vormid.

4) Asesõna:küsivate ja eitavate asesõnade käänamine.

5) Määrsõna: küsivad ja eitavad määrsõnad.

6) Abisõna:

eessõnade в, на, из, с, у, около, без, от, до, для, после, вокруг, напротив, недалеко от, во время, посередине kasutamine.

7) Lause struktuur: lihtöeldis ja öeldistäide (nimisõna nimetavas käändes, määrsõna, isikuline asesõna)

7. klass

Õppeaine ajaline maht: 3 tundi nädalas, kokku 105 tundi

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- 1) edastab suures osas mõistetavalt väga lühikesi ettevalmistatud teateid õpitud teemadel;
- 2) loeb ette väga lühikest õpitut sõnumit;
- 3) esitab peast väga lihtsat päheõpitud luuletust;
- 4) mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud fraase ja väljendeid, mis seostuvad esase isiku- ja pereteabega, sisseostudega, liiklemisega, kodukohaga, kooliga jt õpitud teemadega;
- 5) mõistab väga lühikesi, lihtsaid ja selgelt esitatud juhiseid;
- 6) koostab lühikese ja lihtsa meilisõnumi;
- 7) mõistab igapäevaseid silte avalikes kohtades: tänaval, koolis jm;
- 8) mõistab lihtsaid juhiseid igapäevaste seadmete kasutamiseks (mobiiltelefon, elektroonikaseadmed jms), kasutades mõistmiseks sõnaraamatut; suudab tabada animafilmi põhisündmusi;
- 9) juhatab teed;
- 10) oskab teha lihtsamaid oste, sõnastada oma soove ja küsida hinda.

Õppesisu

Mina ja teised: võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta);iseloomu ja välimuse kirjeldav sõnavara. enesetunne ja tervis.

Kodu ja lähiümbrus: kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt);sündmuste ja

tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); pereliikmete kodused tööd ja tegevused.

Kodukoht Eesti: põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt).

Riigid ja nende kultuur: õpitava keele riigi põhilised tähtpäevad ja kombed.

Igapäevaelu: õppimine ja töö: tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt); koolitee ja koolipäeva kirjeldus; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; tuntumad ametid, nendega seotud tegevused.

Vaba aeg: huvid (sport, filmid, raamatud); erinevad spordialad.

Õppetegevused

7. klassis julgustab õpetaja õpilast vene keeles suhtlema, suurendades suulise suhtluse kõrval järk-järgult kirjalike tööde mahtu. Kuulamis- ja rääkimisoskuse kõrval muutuvad tähtsaks ka lugemis- ja kirjutamisoskus. Jätkub põhisõnavara kiire laiendamine, õpilasi juhatakse iseseisvalt lugema. Arendatakse teksti mõistmise oskust. Suulist suhtlemisoskust arendatakse erineva sisuga rühmatöödega, sh mängude ja rollimängudega. Kirjutamisel on oluline tekstiloomisoskuse arendamine. Teemasid käsitledes pööratakse erinevate osaoskuste kaudu tähelepanu teiste kultuuride tundmaõppimisele ning kõrvutamisele oma kultuuriga. Õpilasi harjutatakse kasutama sõnaraamatuid.

Osaoskuste arendamisel kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist;
- 2) adapteeritud eakohaste tekstide iseseisvat lugemist;
- 3) ülesande täitmist kuuldu ja loetu põhjal (nt tabeli täitmine, joonise täiendamine);
- 4) eri liiki etteütlust;
- 5) mudelkirjutamist (nt sõnumid, postkaardid, lühikesed kirjad);
- 6) järjestusülesandeid (nt sõnad lauseteks, laused/lõigud tekstiks);
- 7) eakohased projektitöid;
- 8) lühiettekandeid (nt projektitööde kokkuvõtted, huvialade tutvustamine);
- 9) rollimänge;
- 10) õppesõnastike kasutamist.

8. klass

Õppeaine ajaline maht: 3 tundi nädalas, kokku 105 tundi

Õpitulemused

8. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab nii suuliselt kui kirjalikult lihtsal viisil (lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasid ja laused) pereliikmeid ja nende ameteid, elu linnas ja maal;
- 2) edastab keskendunud kuulajale mõistetavalt väga lühikesi ettevalmistatud teateid õpitud teemadel;
- 3) vastab lihtsatele esinemisjärgsetele küsimustele, kui vajadusel küsimust korratakse või aidatakse vastust sõnastada;
- 4) mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud kõnet mis seostuvad õpitud teemadega ja mida vajadusel korratakse;
- 5) mõistab lühikesi (mitmelauselisi) lihtsaid ja selgelt esitatud juhiseid, vajadusel korduvkuulamisel;
- 6) koostab lühikese ja lihtsa isikliku kirja;
- 7) vestlemisel on võimeline vahetama lühikesi lauseid, kuid mõistmisraskuste tõttu ei suuda enamasti vestlust ülal hoida;
- 8) suudab leida infokataloogist või internetist leida vajalikku teenust ja selle osutajat;
- 9) suudab jälgida faktipõhiste teleuudiste teemavahetusi ja tabada uudise põhisisu;
- 10) oskab ostmisel ja teenuste pakkumisel küsida ja vastu võtta infot kaupade koguste, suuruste ja hindade kohta;
- 11) küsib infot ühissõidukite kohta (bussid, rongid, lennukid jms).

Õppesisu

Mina ja teised: kehaosad, kuidas olla terve, kergemad terviseprobleemid (peavalu, palavik jmt); suhted sõprade ja lähikondlastega: nt sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid.

Lõiming läbivate teemadega:

Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igäühe vastutus selles).

Väärtused ja kultuur (sallivus, teistega arvestamine).

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine).

Kodu ja lähiümbus: koduümbust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine. Sugulased; pereliikmete ametid.

Kodukoht Eesti: Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja, -lind jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused; linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara.

Riigid ja nende kultuur: õpitava keele riigi olulisemad sümbolid; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; Eesti naaberriigid ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled.

Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine).

Tehnoloogia ja innovatsioon (saavutused tehnoloogiavallas).

Igapäevaelu. Õppimine ja töö: tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid; koolivaheajad; sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, transport jmt) ja helistamine; edasiõppe võimalused (koolitüübid jmt). Kultuuriline identiteet (söögikombed). Tervis ja ohutus (toiduhügieen, tervislikud eluviisid, enesehügieen).

Vaba aeg: huvid (filmid, reisimine); kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast.

Õppetegevused

8. klassis julgustab õpetaja õpilast vene keeles suhtlema, suurendades suulise suhtluse kõrval järk-järgult kirjalike tööde mahtu. Kuulamis- ja rääkimisoskuse kõrval muutuvad tähtsaks ka lugemis- ja kirjutamisoskus, sh õigekirjaoskuse ja loovuse süstemaatiline arendamine. Jätkub põhisõnavara kiire laiendamise, õpilasi juhatakse iseseisvalt lugema. Arendatakse teksti mõistmise oskust. Suulist suhtlemisoskust arendatakse erineva sisuga rühmatöödega, sh mängude ja rollimängudega. Kirjutamisel on oluline tekstiloomeoskuse arendamine. Teemasid käsitledes pööratakse erinevate osaoskuste kaudu tähelepanu teiste kultuuride tundmaõppimisele ning kõrvutamisele oma kultuuriga. Õpilasi harjutatakse kasutama sõnaraamatuid.

Osaoskuste arendamisel kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist;
- 2) adapteeritud eakohaste tekstide iseseisvat lugemist;

- 3) ülesande täitmist kuuldu ja loetu põhjal (nt tabeli täitmine, joonise täiendamine);
- 4) eri liiki etteütlust;
- 5) mudelkirjutamist (nt sõnumid, postkaardid, lühikesed kirjad);
- 6) järjestusülesandeid (nt sõnad lauseteks, laused/lõigud tekstiks);
- 7) eakohased projektitöid;
- 8) lühiettekandeid (nt projektitööde kokkuvõtted, huvialade tutvustamine);
- 9) rollimänge;
- 10) õppesõnastike kasutamist.

9. klass

Õppeaine ajaline maht: 3 tundi nädalas, kokku 105 tundi

Õpitulemused:

9. klassi lõpetajae:

- 1) mõistab üldjoontes lühikest lihtsat igapäevasuhtlust, kui kõneldakse aeglaselt ja selgelt;
- 2) mõistab väga lihtsat selge ülesehitusega ettekannet või esitlust tuttavatel teemal, kui seda illustreeritakse slaidide, konkreetsete näidete või diagrammidega ja kõneldakse aeglaselt, selgelt ning vajaduse korral korrates;
- 3) mõistab lühikeste lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu;
- 4) osaleb lihtsas igapäevasuhtluses, kui see seisneb otseses infovahetuses tuttavatel teemal;
- 5) kirjeldab lihtsate lausetega ennast, oma perekonda, teisi inimesi, kohti ja asju;
- 6) räägib lihtsate lausetega oma huvidest ja eelistustest ning varem toimunud ja tulevastest tegevustest;
- 7) esitab lihtsat varem koostatud ja päheõpitud teksti;
- 8) kasutab prosoodilisi vahendeid (rõhku, intonatsiooni, rütmi) võrdlemisi hästi tuttavate igapäevaste sõnade ja fraaside hääldamisel;
- 9) mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades;
- 10) leiab lühikestest tarbetekstidest teatud harjumuspärasest teavet;
- 11) mõistab lihtsaid tekste, isiklikke e-kirju või postitusi, kui teema on tuttav;
- 12) mõistab olulist teavet lühiuudises;
- 13) kirjutab lühikesi lihtsaid teateid, e-kirju ja tekstisõnumeid;
- 14) kirjutab lihtsaid tekste tuttavatel teemal, väljendades oma muljeid ja arvamusi;
- 15) kirjeldab toimunud ja kavandatud tegevusi; 16) ühendab lauseid enamkasutatavate sidesõnadega.

Õppesisu

Mina ja teised. Ühised tegevused, viisakas käitumine.

Lõiming läbivate teemadega:

Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igaühe vastutus selles).

Väärtused ja kultuur (sallivus, teistega arvestamine).

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus (aktiivne ja vastutustundlik kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks olemine).

Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine. Kodu ja lähiümbros.

Igapäevased kodused tööd ja tegemised.

Kodukoht Eesti. Eesti loodus, ilm, käitumine looduses.

Riigid ja nende kultuur. Eesti naaberriigid - sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõned tuntumad sündmused, saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuuri-valdkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö: tee küsimine ja juhatamine, transpordivahendid; koolitee ja koolipäeva kirjeldus; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, transport jmt) ja helistamine; tuntumad ametid, nendega seotud tegevused, edasiõppe võimalused (koolitüübid jmt).

Vaba aeg: huvid (sport, filmid, raamatud, kolleksioneerimine, reisimine); erinevad vaba aja veetmise viisid (ükski, sõprade, pereliikmetega jmt), eelistuste põhjendamine; erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; erinevate kultuuride eripära mõistmine ja koosseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamismõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast.

Õppetegevus

Õpetuse eesmärk on julgustada õpilast vene keeles suhtlema. Kõiki osaoskusi arendatakse võrdselt, suurendades suulise suhtluse kõrval järk-järgult kirjaliku suhtluse mahtu. Õpilast suunatakse vene keelt aktiivselt kasutama nii tunnis kui ka väljaspool tundi. Õpilased õpivad lähenema keeleõppele analüüsivalt, õppides kõrvutama eri keelte sarnasusi ja erinevusi ning märkama enda ja teiste keelekasutusvigu. Teemade käsitlemisel pööratakse tähelepanu kultuuride tundmaõppimisele ja kõrvutamisele oma kultuuriga, rõhutades kõigi kultuuride

omanäolisust ja väärtuslikkust. Õpilased mõistavad erinevaid kultuuritavasid ning oskavad neidarvestada. Õpilane õpib väärtustama mõtteviiside mitmekesisust, avaldama oma arvamust ning arvestama erinevate seisukohtadega.

Osaoskuste arendamiseks sobivad:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamine ja lugemine;
- 2) adapteeritud eakohaste tekstide iseseisev lugemine;
- 3) meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine (nt uudised, lühifilmid);
- 4) loovtööde kirjutamine (nt sõnumid, postkaardid, isiklikud kirjad, kuulutused, lühiülevaated);
- 5) projektitööd;
- 6) lühiettekanded (nt pildikirjeldus, hobide tutvustamine, projektitööde kokkuvõtted);
- 7) rolli- ja suhtlusmängud;
- 8) info otsimine erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt sõnaraamatud, internet).

B-võõrkeel PRANTSUSE KEEL

Põhikooli prantsuse keele kui B-võõrkeele õppe- ja kasvatusesmärgid ning õppeaine kirjeldus on sätestatud PRÕK lisa 8 punktis 2.2.

Õppetegevuste planeerimisel lähtutakse PRÕK lisa 8 sätestatust.

Keeleoskustase põhikooli lõpus:

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Prantsuse keel	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

Hindamisel lähtutakse Paldiski Ühisgümnaasiumi õppekavas sätestatust, kusjuures:

II kooliastmes hinnatakse õppe alguses põhiliselt õpilase kuulatud tekstist arusaamist ja suulist väljendusoskust, jõudes õppe edenedes kõigi osaoskuste hindamiseni;

II kooliastmes hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult.

6. klass

Õppeaine ajaline maht: 3 tundi nädalas, kokku 105 tundi

Õpitulemused:

Õpilane:

Kuulamisel:

- tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid; (arusaamist võib toetada pildimaterjal);
- reageerib pöördumistele adekvaatselt (nt tervitused, tööjuhised);
- tunneb rahvusvaheliselt kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu.

Kõnelemisel:

- oskab vastata väga lihtsatele küsimustele ning esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- vajab vestluskaaslase abi, võib toetuda emakeelele ja žestidele;

Lugemisel:

- tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad (sh rahvusvaheliselt kasutatavad) ja fraasid;
- loeb sõnu, fraase ja lauseid õpitud sõnavara ulatuses (arusaamist võib toetada pildimaterjal).

Kirjutamisel:

- oskab õpitud fraase ja lauseid ümber kirjutada;
- oskab kirjutada isikuandmeid (nt vihiku peale);
- koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

- saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kool) kirjeldamiseks;
- reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- on omandanud esimesed teadmised õpitava keele kultuuriruumist;
- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslase ja õpetajaga oma saavutusi;
- töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas.

Õppesisu:

Teemavaldkonnad:

Mina ja teised. Enese ja kaaslase tutvustus, välimuse kirjeldus, ühised tegevused.

Kodu ja lähiümbros. Pereliikmed ja sugulased, pereliikmete tegevusalad, kodu asukoht.

Kodukoht Eesti. Riik, pealinn, rahvused, aastaajad ja ilm, kodukoha kirjeldus.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Lihtsamad tegevused kodus ja koolis ning nendega seonduvad esemed.

Vaba aeg. Lemmiktegevused ja eelistused.

Meedia. Tuntuimad meedialiigid ja nende tarbimise eelistused.

Grammatika:

- nimisõnade naissoovormi ja- mitmuse moodustamine (põhireegel);
- määravad ja umbmäärased artiklid;
- omadussõnade naissoovormi ja mitmuse moodustamine (põhireegel);
- põhiarvud, kellaaeg;
- isikulised asesõnad (je-moi);
- asesõna sihitisena (complement d'objet direct);
- umbisikulised asesõnad (il y a);
- lauseõpetus: lihtlause, eitav, küsilause;
- tegusõnad: enamkasutatavate tegusõnade pööramine olevikus, ajavorm-passe composé (algteadmised).

Õppetegevused ja praktilised tööd õppesisu käsitlemiseks:

Hääldusoskuse kujundamiseks hääldusharjutused (rõhulised ja rõhuta silbid ,tõusev ja langev intonatsioon). Erinevate häälikute kuulamine, kordamine ja eristamine. Praktilised ülesanded lausete ning tekstilõikude ühendamiseks ja järjestamiseks. Etteantud ja õpitud väljendite ja lausete kordamine. Õpitud pöördumiste, vabanduste, viisakusväljendite kasutamine dialoogides. Viisakusväljendite rutiinne kasutamine tundides. Laulude ja luuletuste esitamine. Sõnamängud. Väga lühikeste tekstide kirjutamine. Numbrite kuulamine ja kirjutamine mängides Bingot. Piltide võrdlemine, esemete otsimine ja selle põhjal lausete kirjutamine.

7. klass

Õppeaine ajaline maht: 3 tundi nädalas, kokku 105 tundi

Õpitulemused:

Õpilane:

Kuulamisel:

- saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;

- mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi.

Kõnelemisel:

- oskab lühidalt tutvustada iseennast ja oma ümbrust;
- saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega;
- vajab vestluskaaslase abi.

Lugemisel:

- loeb lühikesi lihtsaid tekste (nt ürituste kavad, postkaardid, meilid, kuulutused, sildid, teeviidad, lühiankeedid, küsimustikud, -teated, -sõnumid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo.
- saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhistest;
- lugemise tempo on väga aeglane, teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist;
- tekstist arusaamiseks oskab kasutada sõnastikku.

Kirjutamisel:

- oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teisest inimesest;
- oskab täita lihtsat küsimustikku;
- tunneb õpitud sõnavara õigekirja;
- kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.

- tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime õpitavat keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;
- saab aru õpitud temaatika piires igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- mõistab õpitud temaatika piires olulist;
- kirjutab õpitud temaatika piires lühikesi tekste;
- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi;
- töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid.

Õppesisu:

Teemavaldkonnad:

Mina ja teised. Huvid ja võimed, iseloom. Tervis. Suhted sõpradega.

Kodu ja lähiümbus. Kodu ja koduümbus, kodukoha tuntumad vaatamisväärsused. Igapäevased kodused tööd ja tegemised, perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.

Kodukoht Eesti. Eesti asukoht ja sümboolika, riigikord, tähtpäevad ning kultuuritavad, vaatamisväärsused.

Igapäevaelu. Tee küsimine ja juhatamine. Hügieeni- ja toitumisharjumused ning tervislik eluviis.

Õppimine ja töö. Koolitee. Koolielu.

Vaba aeg. Huvid, erinevad vaba aja veetmise viisid.

Meedia. Minu meedia tarbimise harjumused.

Riigid ja nende kultuur. Prantslaste olulisemad tavad.

Grammatika:

- nimisõnade naissoovormi ja mitmuse moodustamine;
- osatikkel ja selle kasutamine;
- näitavad ja omastavad omadussõnad: ce, cette, mon, ma, mes.

Õppetegevused ja praktilised tööd õppesisu käsitlemiseks:

Audio ja videoteksti kuulamine ning kuuldu põhjal küsimustele vastamine. Taustamürata esitatud aeglase teadaannete kuulamine. Rollimängud. Loetud lühiteksti põhjal küsimustele vastamine. Osalemine kaaslasega koostatud dialoogis. Etteantud teemal sõnumi kirjutamine. Keeleõpet arendavate veebilehtede ja rakenduste kasutamine õpetaja soovitusel.

8. klass

Õppeaine ajaline maht: 3 tundi nädalas, kokku 105 tundi

Õpitulemused:

Õpilane:

Kuulamisel:

- mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt (võib vajada kordamist ja selget hääldust).

Kõnelemisel:

- oskab lühidalt kirjeldada lähiümbrust, igapäevaseid toiminguid ja inimesi;
- kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;

- suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida (kõne võib olla takerduv, esineda hääldusvigu).

Lugemisel:

- loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest;
- lugemise tempo on aeglane;
- tekstist arusaamiseks oskab kasutada sõnastikku.

Kirjutamisel:

- koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi;
- kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse);
- koostab lühisõnumeid;
- oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt;
- oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste, abivahendina kasutab sõnastikku.

- tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime õpitavat keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;
- saab aru õpitud temaatika piires igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- mõistab õpitud temaatika piires olulist;
- kirjutab õpitud temaatika piires lühikesi tekste;
- on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
- teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
- rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi;
- töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid.

Õppesisu:

Teemavaldkonnad:

Mina ja teised. Huvid ja võimed, iseloom. Tervis. Suhted sõpradega ja lähikondsetega.

Kodu ja lähiümbrus. Igapäevased kodused tööd ja tegemised, perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.

Kodukoht Eesti. Elu linnas ja maal. Ilmastikunähtused, loodus ning käitumine looduses, looduskaitse.

Riigid ja nende kultuur. Prantsusmaa sümbolika, tähtpäevad ja kombed. Mõned tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast. Prantsuse keele kultuuriruumi kuuluvad riigid. Tuntumate maailmariikide nimed, rahvad ja keeled.

Õppimine ja töö. Koolielu.

Vaba aeg. Meediavahendid.

Grammatika:

- põhi- ja järgarvud, kellaeg, kuupäev;
- umbisikulised asesõnad: il pleut;
- tegusõnad- ajavormid: passé composé, imparfait, futur immédiat;
- enesekohased tegusõnad.

Õppetegevused ja praktilised tööd õppesisu käsitlemiseks:

Tekstilõikude ja piltide järjestamine kuuldu põhjal. Loetud teksti põhjal ideekaardi koostamine. Lihtsa teksti sisu edasi andmine prantsuse keeles. Esitlus etteantud teemal. Rollimängud. Piltide kirjalik kirjeldamine. Powerpointi esitlused Prantsusmaa või ühe prantsuse keelt kõneleva maa kohta.

9. klass

Õppeaine ajaline maht: 3 tundi nädalas, kokku 105 tundi

Õpitulemused:

Õpilane:

Kuulamisel:

- suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- saab aru olmesfääris kuuldu üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis) (võib vajada sageli kuuldu täpsustamist).

Kõnelemisel:

- oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest;
- tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi;
- suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavalt teemal, kuid võib vajada abi;

- kasutab õpitud põhisoavara ja lausemalle valdavalt õigesti.

Lugemisel:

- loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost;
- suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.

Kirjutamisel:

- oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesti oma kogemustest ja ümbritsevast;
 - koostab lihtsaid isiklikke kirju;
 - oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt.;
 - rakendab õpitud õigekirjareegleid.
- tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime prantsuse keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;
 - saab aru õpitud temaatika piires igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
 - mõistab õpitud temaatika piires olulist;
 - kirjutab õpitud temaatika piires lühikesi tekste;
 - hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
 - rakendab varem omandatud õpioskusi;
 - töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
 - hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid.

Õppesisu

Teemavaldkonnad:

Mina ja teised. Huvid ja võimed, iseloom. Tervis. Suhted sõpradega ja lähikondsetega.

Igapäevaelu. Suhtlemine teeninduses ja arsti juures. Ametid ning kutsevalik.

Õppimine ja töö. Koolielu.

Vaba aeg. Reklaam. Kultuuriline mitmekesisus.

Grammatika:

- määrav ja umbmäärane artikkel, osaartikkel;
- omadussõnade võrdlusastmed;
- põhi- ja järgarvud, kellaeg, kuupäev, aastaarv;
- tegusõnad: ajavormid: futur simple, passé immediat; käskiv kõneviis; conditionnel;
- lauseõpetus- liitlause.

Õppetegevused ja praktilised tööd õppesisu käsitlemiseks:

Kuuldu põhjal teksti kirjutamine, pildi joonistamine. Piltide ja tekstilõikude omavahel sobitamine. Prantsuse keeles lühiteksti otsimine internetist ja selle tutvustamine kaaslastele emakeeles. Grupitööna video loomine. Rollimängud. Paaris või rühmas küsimustiku koostamine. Lühikeste tekstide kirjutamine Videote vaatamine Prantsusmaale iseloomulike kultuuritavadega tutvumiseks.

AINEVALDKOND TEHNOLOOGIA

Üldalused

Tehnoloogia valdkonda kuuluvate ainete õpetamise eesmärk põhikoolis on eakohase valdkonnapädevuse kujundamine, mis tähendab, et põhikooli lõpetaja:

- on omandanud eakohaseid baastadmisi erinevate õppes kasutatavate materjalide omadustest ja kasutamise võimalustest;
- valib oma ideede teostamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja töötlemisviise ning on teadlik oma valikute mõjust majandus-, sotsiaal- ja looduskeskkonnale;
- kasutab materjale ja töövahendeid säästlikult ning järgib tegevuses kestliku arengu ja rohepöörde põhimõtteid;
- kasutab traditsioonilisi ning nüüdisaegseid materjale, tööriistu ja digivahendeid turvaliselt ning otstarbekalt;
- kasutab teistes õppeainetes omandatud teadmisi praktikas;
- kavandab, planeerib, teostab ja mõtestab tööprotsessi põhimõttel ideest teostuseni, arvestades seejuures funktsionaalsust, esteetilisust ja kulutõhusust;
- väärtustab Eesti ja teiste rahvaste esemelise ja toidukultuuriga seotud traditsioone;
- väärtustab loovat isetegemist ning sellega seonduvat vaimset heaolu ja tervislikku eluviisi;
- on omandanud valmisoleku kasutada õpitud praktilisi oskusi igapäevaelus;
- kirjeldab suuliselt ja kirjalikult tehtud valikuid ning tööprotsessi, sh kasutades digivahendeid;
- analüüsib nii enda kui ka teiste tööprotsessi ja -lõpptulemust;
- on omandanud hoiaku olla ettevõtlik ning otsib loovaid ja uuenduslikke lahendusi ettetulevatele probleemidele iseseisvalt või rühmas;
- arvestab autoriõigust erinevate teabevahendite, õppematerjalide ja infoallikate kasutamisel.

Õppeaine kirjeldus:

Tööõpetus

Tööõpetust iseloomustab loov käeline aktiivsus, mis on oluline õpilaste füsioloogilises ja vaimses arengus. Õpilased saavad end käelise tegevuse kaudu väljendada ning kujundada teadmisi, oskusi ja kogemusi, mida on vaja töö kavandamiseks, planeerimiseks ja loomiseks. Tööülesandeid täites arenevad õpilastel mootorika, tähelepanu, silmamõõt, ruumitaju, kujutlusvõime ning iseseisvus otsuste tegemisel. Õpilastel kujuneb arusaam inimese kujundatud ja loodud esemelisest keskkonnast, selle materjalide mitmekesisusest ja vajadusest suhtuda ümbritsevasse säästlikult. Ühistegevuses õpitakse koos teistega töötama, üksteist abistama, teiste arvamusi arvestama ja oma otsuseid põhjendama. See julgustab õpilasi väärtustama ning hindama enda ja teiste tööd, mõistma kodukoha kultuurilist mitmekesisust ning võrdse kohtlemise tähtsust. Kuna tööõpetuse tundide põhisisu on loominguline praktiline tegevus, täidab see aine ka emotsionaalselt tasakaalustavat ülesannet. Tööõpetuses käsitletakse käsitöö, kodunduse algtõdesid, mis loob eeldused aine õpingute jätkamiseks II ja III kooliastmes.

Käsitöö

Käsitöö on õppeaine, kus õpilased saavad loovate ideede kaudu väljendada oma oskusi praktikas, kasutades selleks mitmesuguseid pehmeid materjale ja erinevaid käsitöö tehnikaid nii käsitsi kui ka elektriliste ja digitaalsete masinatega töötades. Loov- ja kriitilise mõtlemise kasutamine loomingulisi ülesandeid lahendades loob eeldused õpilaste loovaks eneseväljenduseks. Õpilasel kujunevad oskused oma ideid teostades järgida tootarendustsükli alates teabe kogumisest, idee leidmisest, eseme ning töö ajalise ja tehnilise kavandamisest kuni toote valmimise ning esitlemiseni. Ühiste arutluste käigus õpitakse analüüsima eseme disainiprotsessi, märkama erinevaid tehnilise ja loomingulise protsessi lahendusi ning kogema töörõõmu. Tänapäevaste materjalide ja tehnikate praktikas rakendamise kõrval väärtustatakse käsitöö rahvuslike kultuuritraditsioonide hoidmist ja kasutamist tänapäevases võtmes. II kooliastmes kujunevad õpilastel teadmised käsitöö põhilistest töövõtetest, mõistetest ja tehnikatest. Õpilased mõistavad juhendi järgi töötamise põhitõdesid ning otsivad aktiivselt uudseid lahendusi esemete disainimisel. Õpilased valmistavad praktilisi töid, mis võimaldavad erinevaid õpitud tehnikavõteteid loovalt ja mitmekülgelt praktikas rakendada ning erinevates õppeainetes õpitud käsitööga seostada. III kooliastmes keskenduvad õpilased enam oma ideede loomingulisele väljendamisele ning töö teadlikule korraldamisele tootarendustsükli arvestades. Õppe käigus otsivad ja esitavad õpilased uusi ideid, hindavad neid kriitiliselt, kavandavad ja valmistavad funktsionaalseid esemeid enda võimetest ja huvidest lähtuvalt.

Õpilastes kujuneb oskus arutleda tarbekunsti, käsitöö ja moe seoste ning käsitöö ja tekstiilitööstuse tähtsuse üle ajaloo ning tänapäeval.

Kodundus

Kodundus on õppeaine, kus tähelepanu keskmes on inimese üldine heaolu ja igapäevaelus hakkamasaamine ning selleks kujundatavad teadmised, oskused ja hoiakud. Koostöö ja kriitilise mõtlemise kaudu avastab õpilane enda potentsiaali erinevates ainealastes tegevustes, mõistab elukeskkonna jätkusuutlikkust ja enda rolli selle tagamisel. Õppes väärtustatakse nii eesti toidukultuuri ja -traditsioone kui ka kujundatakse avatud meelt teiste rahvaste toidukultuuri ja tavade suhtes. II kooliastmes keskendutakse ainealaste mõistete tundmaõppimisele ning peamiste töövõtete ja tehnoloogiate omandamisele, mis on praktiliste ülesannete lahendamise eelduseks. Õpitakse mõistma erinevate otsuste mõju iseendale ja keskkonnale. Õpiviiside valikul lähtutakse õpilaste eakohasusest ja huvidest. III kooliastmes täiendatakse aineteadmisi ja praktilisi oskusi probleemilahenduse kaudu. Õpitakse analüüsima enda käitumist ja mõtestama tehtud otsuste mõju ning ollakse valmis astuma samme enda heaolu ja jätkusuutliku majandamise suunas. Õpiviisid võimaldavad arendada süsteemset mõtlemist ja planeerimisoskust.

Tehnoloogia

Tehnoloogia on aine, kus rõhuasetus on nüüdisaegsel tehnoloogilisel mõtteviisil, töömaailmas vajalike väärtushoiakute ja -hinnangute kujundamisel. Säätvat arengut arvestades omandavad õpilased oskused tulla toime tänapäeva kiiresti muutuvast tehnoloogiamaaailmas. Õpitakse mõistma ning hindama tehnika ja tehnoloogia olemust ning selle osa ühiskonna arengus. Õpitakse siduma mõttetööd ja käelist tegevust ning mõistma koolis õpitava seoseid elukeskkonnaga. Aineõpetuse rikastamiseks kasutatakse paikkonnas pakutavaid võimalusi. Õppesisu on põimitud praktiliste probleemide lahendamisega, eseme kavandamine ja valmistamine tunnis hõlmab kogu arendustsükli idee loomisest toote esitluseni. Õpilased teevad huvitavaid ja fantaasiaküllaseid rakenduslikku laadi loomingulisi ülesandeid, sh ülesande või toote planeerimist, disaini ja valmistamist ning töö enesehindamist ja esitlemist. Tuuakse esile seosed ja rakenduslikud väljundid õppeainete ning eluvaldkondade vahel, nii tekib õpilasel terviklik mõistmine ülesandest või tootest. Oluline on, et õpilane mõistaks tehnoloogia toimimist ning saaks ise osaleda õpilasepäraste tehnoloogia loomises. Eelnimetatu toimub õpilaste ealisest arengutasemest lähtuvalt ja neile arusaadavalt. Seejuures arvestatakse õpilaste erinevaid võimeid ja huve ning toetatakse nende omaalgatust ja õpimotivatsiooni. Õppeaines rõhutatakse leiutajameelse tegevuse olulisust ning kujundatakse noorte tööalaseid

käitumis- ja väärtushoiakuid. Taotluseks on keskkonnasäästlikkuse ja kohalike traditsioonide väärtustamine ning eetiliste tõekspidamiste omandamine.

Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Valdkonda kuulub neli õppeainet, mille taotletavate õpitulemuste saavutamiseks on arvestuslikud nädalatunnid kooliastmeti järgmised (vt ka üldosa):

Õppeaine	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Tööõpetus on koos kunstiga	4,5		
Tehnoloogiaõpetus / käsitöö, kodundus		5	5

Tööõpetuse ainekava on esitatud koos kunstiga, sest I kooliastmes on see õppeaine kunstiga lõimitud.

Õppeainete nädalatundide jagunemine kooliastmete sees klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas. II ja III kooliastmes määratakse õppeainete nädalatundide arv klassiti nii, et õppekorralduses on õpilastele tagatud võimalus omandada taotletavad teadmised, oskused ja pädevused nii tehnoloogiaõpetuses kui ka käsitöös ja kodunduses sõltumata sellest, mis õpperühma õpilane kuulub. Õpilaste jagunemine õpperühmadesse on sooneutraalne ning lähtub õpilaste huvidest ja eelistustest.

Teeme koostööd Merkuuriga.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Tehnoloogia valdkonda kuuluvad õppeained on esteetilis-praktilised ning tehnilistehnoloogilised ja nende õppimise eesmärk on arendada loovust, huvi, vastutustunnet, iseseisvust ning probleemide lahendamise oskust, hõlmates nii käelist kui ka intellektuaalset tegevust. Õppe käigus erinevaid materjale, töövahendeid, töötlemistehnoloogiaid ning digivahendeid kasutades suureneb õpilaste usk enda võimetesse ning nad omandavad valdkonnaüleseid oskusi, et tulla toime igapäevaelus. Õpe on tervik ja lähtub põhimõttest ideest

teostuseni, milles on oluline töördõmu ja probleemide kogemine oma ideede esitamisel, disainimisel ja materjalide töötlemisel konkreetseks tulemuseks vastavalt püstitatud eesmärgile. Tervikliku õppe aluseks on ainevaldkonna baasteadmiste ja -oskuste omandamine. Õppes järjekindlalt ja aktiivselt osaledes õpib õpilane hindama materjali ja töö kvaliteeti ning analüüsima tehtud valikuid. Õpilane õpib oma arengutaseme põhjal eri teemade läbimise, tehnikate ja tehnoloogiate kasutamise ning projektide elluviimise kaudu. Õpilane uurib, katsetab ja leiutab õpetaja juhendamisel ja iseseisvalt. Valdkonnasisese lõimingu aluseks on kõigi nelja õppeaine taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud ning õpitulemused, mille saavutamist toetavad ühisprojektid, loovtööd, valdkonda siduvad multimateriaalsed tööd ja teised lõimingulised teemakäsitlelused.

Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Tehnoloogia valdkonna õppeainete kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut, mida toetab õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Valdkonnaülese lõimingu tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Üldpädevuste kujundamise ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ning rakendamist täpsustatakse valdkonnakavas. Valdkonnaülese lõimingu ja õppekava läbivate teemade käsitlemise lähtekohaks on terviklik ja loomulik uurimine, milles lõimingutsenter on töö- ja tehnoloogiaõpetuse valdkonna õppeained. Valdkonna õppeained pakuvad mitmekesiseid võimalusi selleks, et õpilased hakkaksid praktilise tegevuse kaudu märkama eri valdkondadesse kuuluvate õppeainete vastastikuseid seoseid ja neid realiseerima. Tehnoloogia valdkonna õpitegevused loovad eeldused koolis õpitu ning väljaspool kooli kogetu mõtestamiseks ning rakendamiseks praktiliste tegevuste kaudu. Lõimingu käigus kujundatakse õpilastes arusaam sellest, et teiste valdkondade õppeainetes omandatud teadmisi on võimalik aineülevalt ja eluliselt rakendada, teiselt poolt tagatakse lõiminguga teaduslik alus tehnoloogia valdkonnas omandatavatele kogemuslikele teadmistele ja oskustele. Valdkonnaüleseid lõimingumeetodeid tuleb töö- ja tehnoloogiaõpetuse valdkonnas rakendada järjepidevalt ning süsteemselt kogu õppeaja jooksul.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Üldpädevused on ainevaldkondade ja õppeainete ülesed pädevused, mis on olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel. Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu ning tunni ja koolivälises tegevuses. Üldpädevuste kujunemist jälgivad ja suunavad õpetajad omavahelises koostöös ning kooli ja kodu koostöös.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Loovust arendavad tegevused ning projektid õpetavad arvestama arvamuste ja ideede paljusust. Ühised arutelud ning ülesanded ja nende tulemuse analüüsimine aitavad õpilastel kujundada ja põhjendada oma arvamusi, tunda töördõmu ning vastutust alustatu lõpetada. Käsitletavate teemade ja praktiliste tegevuste kaudu õpetatakse väärtustama loomingut ning kujundama ilumeelt, hindama oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandit, samuti väärtustama tehnoloogia saavutusi.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvaste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel.

Enesemääratluspädevus. Suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme.

Õpipädevus. Suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi.

Suhtluspädevus. Suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi.

Matemaatika, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus. Suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus; suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõenduspõhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt.

Ettevõtlikkuspädevus. Suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärgid, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske, rakendada finantskirjaoskust.

Digipädevus. Suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemi lahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

Lõiminguvõimalused teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus. Suunatakse kirjalikust tekstist (juhendist, retseptist, ainealasest meediatekstist vms) arusaamist ning seostatakse tehnoloogiavaldkonnas kasutatavaid tekste ja nende loomist eesti keele grammatikaga või/ ja ortograafiaga. Arendatakse suulist eneseväljendust ning oskust arutleda tehnoloogia muutuse üle ühiskonnas. Õpilastes kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult. Teavet kogudes ja esitlusi koostades areneb õpilaste tehnoloogiline sõnavara. Õpilasi suunatakse kasutama kohaseid keelevahendeid ning järgima õigekeelsusnõudeid. Oma tööd esitledes ja valikuid põhjendades saavad õpilased esinemiskogemusi ning arendavad väljendusoskust. Õpilaste tähelepanu juhitakse kirjalike tööde (nt juhendid, referaadid) korrektsele vormistamisele. Tööülesannete ning projektide jaoks võõrkeelsetest tekstidest teabe otsimine toetab võõrkeelte omandamist.

Matemaatika. Matemaatikapädevuse arengut toetatakse arvutuste, mõõtmiste/kaalumiste, mõõtühikute teisendamiste ja kujutava geomeetria kaudu. Matemaatikas omandatud teadmisi kasutatakse materjali/toiduainete kulu ja hinna arvutamisel või esemete/ lõigete konstrueerimisel vms.

Loodusained. Loodusainete rakenduslikkus avaldub tehnoloogiavaldkonna ainetes lõiminguliste töösituatsioonide lahendamisel. Selleks võivad olla igapäevaelu või tehnikamaailma objektide ja nähtuste olemuse avamine ning põhjendamine või siis õpilase poolt planeeritava töö ja selle protsessi kavandamine. Viimasel juhul tuleb õpilasel võimalik lahendus välja pakkuda ja seejärel selle sobivust (vastavust loodusseaduste toimele) analüüsida. Õpilasi juhatakse väärtustama looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi ning järgima tervislikke eluviise. Teadvustatakse edasiõppimis- ja karjäärivõimalusi seostatult looduseaduste ja tehnoloogiaga.

Sotsiaalained. Õpilasi suunatakse väärtustama ennast ja teisi, arendama koostööoskust, järgima tervislikke eluviise ja hoidma keskkonda. Tööprotsessis toetatakse vastutustundliku ja aktiivse kodaniku (tarbija) kujundamist, väärtustades teaduspõhisust, loovust ja ettevõtlust. Sotsiaalainete toel tunnetab õpilane oma rolli kultuuripärandi hoidjana, väärtustades rahvakultuuri ja toidutraditsioone ning kujundades aktsepteerivat hoiakut kultuuriliste ja maailmavaatelistele mitmekesisuste suhtes.

Kunstained. Kunstipädevusega puututakse kokku kultuuriteadlikkuse kujundamise kaudu, õppides väärtustama Eesti ja erinevate rahvaste rahvakultuuri ja selle mitmekesisust. Kunstielamusi (muusikat, kunsti, käsitööd) nähakse igapäevaelu rikastajana. Kunsti õppeaines õpitut kasutatakse tootarendus tsüklis eseme/toote loomisel, suunates õpilasi kasutama kunsti põhielemente (joon, värv, vorm, ruum, rütm). Tehnoloogiavaldkonna praktiliste tööde inspiratsiooni allikana võib kasutada erinevaid muusikastiile. Muusika ja kunsti õppeainetes kogetud ja hinnatud subjektiivset ilu suunatakse nägema tehnoloogiavaldkonnas omandatud oskustes või meisterlikkuses ning mõistma eseme/toote esteetilisuse olulisust.

Kehaline kasvatus. Kehakultuuripädevus seostub tehnoloogiavaldkonnas tervislike eluviiside sh kehalise aktiivsuse väärtustamise ja peenmotoorika arendamisega. Tööprotsessis pööratakse tähelepanu ergonoomilisele kehaasendile ja liikumispausidele. Koostööd tehes järgitakse kokkulepitud reegleid ning suhtutakse sallivalt kaaslaste võimetusse (koordinatsioon, vaimne ja kehaline tasakaal).

Võõrkeeled. Võõrkeelepädevusega puututakse kokku teabeallikatest (interneti, toote kasutusjuhendi, võõrkeelse kirjanduse jt) materjalide otsimisel ja lugemisel. Võõrkeelte tundmine aitab mõista teisi kultuure ning tajuda oma kultuuri eripära.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas tähtsustatud valdkondi ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada. Õppekava läbivaid teemasid peetakse silmas valdkonna õppeainete eesmärgiseade, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel. Loetletud teemadega tuleb tegeleda läbivalt kogu õppeprotsessi jooksul.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Antud läbiva teema rakendamisel taotletakse õpilase elukestva õppe hoiakute kujunemist. Tutvumine tehnoloogia arengu ja inimese rolli muutumisega töömaailmas aitab tunnetada pideva õppimise vajadust. Õppeülesanded eeldavad iseseisvat teadmiste täiendamist. Selleks sobivad tegevused, kus õpilased peavad töö iseloomust tulenevalt tegema valikuid näiteks eseme/toote disaini, materjalide või kasutatava tehnoloogia osas. Karjääri planeerimist toetab õpilaste huvide ja hobidega arvestamine neile tööülesandeid andes ja rakendades rohkem individualiseeritud õpet. Õpilaste omaalgatuslike ideede rakendamiseks sobivate võimaluste leidmine aitab arendada õpilaste loomingulisust. Iga uus praktiline lahendus nõuab pingutust ja pühendumist ning tõsist töösse suhtumist. Lõimingusse võivad liituda nii valdkonnaga seotud reaali- ning loodusteaduslikud ained kui ka disaini ja esteetikat mõjutavad õppeained nagu ajalugu, kunst jt.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Tehnoloogia valdkonnas võimaldab see läbiv teema lõimida mitmeid erinevaid õppeained nagu loodusõpetus, bioloogia, geograafia, keemia jne. Toodet või toitu valmistades õpitakse säästlikult kasutama nii looduslikke kui ka tehismaterjale. Jäätmete sorteerimine ja utiliseerimine ning energia ja ressursside kokkuhoid tundides aitavad kinnistada ökoloogia teadmisi. Tähelepanu pööratakse keskkonnasäästlike tarbimisharjumuste kujundamisele ja kujunemisele.

Taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna ja inimarengu küsimustele.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – võib olla paljude ühiskondlike algatuste ja sotsiaalsete projektide aluseks. Algatusvõime, ettevõtlikkus ja koostöö on tihedalt seotud tehnoloogiaainete sisuga. Ideede realiseerimise ja töö korraldamise oskus on üks valdkonna õppeainete õpetamise põhilisi eesmärke. Ettevõtlikkust toetavad oskuslikult elluviidavad projektid, mis annavad õpilastele võimaluse oma võimeid proovile panna.

Taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele.

Kultuuriline identiteet. Läbiva teema kaudu saab tehnoloogia valdkonnas õpetada nii Eesti kui ka teiste kultuuride esemelist, toidu- ja kombelist kultuuri. Lõimingut kandvateks õppeaineteks saavad olla ajalugu, füüsika, matemaatika, keemia, ühiskonnaõpetus, kunst, muusika jne. Tutvumine esemelise kultuuri, kommete ja toitumistavadega võimaldab näha kultuuride erinevust ning teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas. Üheks võimaluseks on õppida kasutama rahvuslikke elemente esemete kavandamisel. Samas võib läheneda ka toiduainekeskelt. Näiteks võivad õpilased tutvuda erinevate riikide roogadega, selgitades välja milliseid tavasid ja traditsioone need esindavad ja seeläbi avardada õpilaste arusaama erinevate maailmakultuuride sarnasustest ja erinevustest.

Taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

Teabekeskond. Õppetöös saab õpilane toote loomisel hankida infot erinevatest allikatest, nt raamatutest ja Internetist. Õppetöös õpitakse info kogumiseks kasutama mitmesuguseid teabekanaleid ning hindama kogutud informatsiooni usaldusväärsust. Kogutud infot kasutades tuleb arvestada autoriõigusega. Veebikeskkondade kasutamine aitab rikastada õppetööd ja võimaldab õpilastel vajalikku infot otsida ja jagada. Võimaliku näitena saab anda õpilastele ülesandeks lugeda ja analüüsida erinevaid toodete etikette arendamiseks nende funktsionaalset lugemisoskust. Õpilaste tähelepanu suunatakse toote koostisosadele, ainete sisaldusele ja toote kasutamise kirjeldusele. Lõiminguliselt saavad olla sellise ülesande juures kaasatud erinevad keeled, loodusteaduslikud õppeained, matemaatika jt.

Taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat teabekeskkonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaksvõetud kommunikatsioonieetika järgi.

Tehnoloogia ja innovatsioon on läbiva teemana otseselt seotud tehnoloogia valdkonna ainesisuga, näiteks disaini ja materjalide töötlemisega, kus kasutatakse digitaalseid vahendeid aitamaks esemeid ja tooteid disainida ning arvjuhtimisega masinate ja pinkidega kavandatu ellu viia. Oluline on, et õpilane saab aru tehnoloogia toimimisest, oskab seda analüüsida ja on võimeline looma eakohaseid uusi lahendusi. Lõimida saab enamasti matemaatika, füüsika ja infotehnoloogiat õpetavad õppeained. Samas tutvustatakse ka koduses majapidamises kasutatavaid mitmesuguseid tehnoloogilisi seadmeid ja vahendeid, mis muudavad elu mugavamaks ja efektiivsemaks.

Taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus. Tehnoloogia valdkonnas tuleb teema esile tööohutuses, materjalide ja kemikaalide käsitlemisel, õigete töövõtete ja ergonoomiliste töövahendite ning masinate kasutamises, tervislikes toiduvalikutel jms. Erinevate praktiliste tegevuste juures on väga oluline arvestada turvalise õpikeskkonna nõuetega, sh järgida õpperuumide sisekorra eeskirju. Tutvumine erinevate looduslike ja sünteetiliste materjalidega ning nende omadustega aitab teha esemelises keskkonnas tervisest lähtuvaid valikuid. Lõiminguliselt omavad olulist kaalu inimeseõpetus, loodusteaduslikud õppeained jt.

Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.

Väärtused ja kõlblus. Tehnoloogia valdkonna õppeainete kaudu taotletakse õpilase kujunemist kõlbliseks inimeseks, kes väärtustab enda ja teiste tehtut ning sellesse panustamist. Õpilane kasutab töövahendeid ja masinaid sihipäraselt ning heaperemehelikult. Õpilastes kujundatakse praktilisi käitumisoskusi, õpitakse mõistma käitumisvalikute põhjusi ja võimalikke tagajärgi. Rühmas töötamine annab väärtuslikke kogemusi, kuidas arvestada kaaslastega, arendada organiseerimisoskust ning lahendada konflikte. Seoseid teiste õppeainetega võib leida sotsiaalainete valdkonnast.

Taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Võimalus korraldada ülekoollisi üritusi, iseseisva õppija päevade raames lõiming, õppekäigud, loovtööd, külalisesinejad, erinevad projektid.

Õppe kavandamine ja korraldamine

Tehnoloogia valdkonnas korraldatakse õpe viisil, mis toetab õpimotivatsiooni hoidmist ning õpilase kujunemist aktiivseks ja enastjuhtivaks õppijaks ning loovaks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeks, kes suudab teha valikuid ja vastutada oma õppimise eest. Õpet kavandades ja korraldades lähtutakse õppekava üldpädevustest, kooli väärtustest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatus rõhuasetustest ning läbivate teemade ja lõimingu rakendamise põhimõtetest. Õppe korraldamise erinevaid viise kirjeldatakse kooli õppekavas. Tehnoloogiavaldkonna ainetes viiakse II ja III kooliastmes õppetööd läbi õpperühmades. Õpilaste jagunemine õpperühmadesse on võrdse kohtlemise ja kaasatuse eesmärgil sooneutraalne. Sõltumata õpperühmast tuleb kõigile õpilastele tagada võimalus omandada taotletavad teadmised, oskused ja pädevused nii käsitöös, kodunduses kui ka tehnoloogiaõpetuses. Õppeaasta jooksul vahetatakse valdkondlike õpitulemuste saavutamiseks õpperühmi. Õpperühmade vahetus toimub poolaasta kaupa. Rühmadeks jagunemine toimub klassi nimekirja poolitamisel.

I trimester: 1. õppegrupp käsitöö ja kodundus/ 2. õppegrupp tehnoloogia

II trimester: 2. õppegrupp tehnoloogia/ 1. õppegrupp käsitöö ja kodundus

III trimester: õpilane valib kas käsitöö ja kodunduse või tehnoloogia

II kooliaste: 4. klassis luuakse õpilastest (kas loosimise teel või õpilaste soove arvestades) 2 gruppi. 5.-6. klassis jätkuvad 4. klassis loodud segagrupid sarnase tööjaotuse ning gruppide vahetusega. 6. klassi lõpus õpilane registreerib end kolmeks aastaks (III kooliastmeks) käsitöö ja kodunduse või tehnoloogiaõpetuse gruppi.

III kooliaste: 7.-8. klassi I-II trimester: 1. grupp – käsitöö ja kodundus / 2. grupp tehnoloogiaõpetus;

III trimester: gruppide vahetus: 1. grupp tehnoloogiaõpetus / 2. grupp – käsitöö ja kodundus

9. klassi poolaastal 1. grupp – käsitöö jakodundus / 2. grupp tehnoloogiaõpetus; vahetust ei toimu.

Õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) innustatakse õpilasi oma arvamust avaldama, analüüsima ning kriitiliselt mõtestama oma töökultuuri ja töö protsessi, alustatud lõpule viima, probleeme märkama ja püstitama ning neile lahendusi leidma;
- 2) kaasatakse õpilasi õppe kavandamise, võetakse aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamisele ning refleksioonile;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ning üheskoos nii iseseisva, paaris- kui ka rühmatöö kaudu, siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik;
- 4) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, eripära ja võimeid, võimaldatakse erivajadustega õpilastel osaleda aktiivselt õppes nende võimaluste kohaselt, kohandades vajaduse korral selleks tegevusi;
- 5) kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid õppeülesandeid, kus vastavalt õpilaste suutlikkusele ning edasijõudmisele vahelduvad teoreetiline ja praktiline osa ning õppemeetodid, mille sisu ja raskusaste toetavad individuaalset lähenemist ning säilitavad ja suurendavad huvi ning õpimotivatsiooni;
- 6) arvestatakse didaktika nüüdisaegseid käsitusi ja ainevaldkonna arengut, võetakse arvesse kohalikku eripära ning paikkonnas või kogukonnas pakutavaid võimalusi õppimist mitmekesistada, samuti muutusi ühiskonnas;
- 7) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks, reageeritakse õpi- ja eluraskustele, pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;
- 8) rakendatakse uurivat õpet ning kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid tegevusi;
- 9) rakendatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse nii riiklikust kui ka Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist.

Hindamine tehnoloogia valdkonna õppeainetes suunab ja julgustab õpilasi õppima ning tekitab ja hoiab huvi valdkonna vastu. Hindamise kaudu saavad õpilased mitmekülgset tagasisidet oma töökultuuri, -protsessi ja -tulemuse ning individuaalse arengu kohta, millega toetatakse nende kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamisega luuakse õpilastele võimalusi õppe käigus oma edusamme esile tuua, julgustades neid enda tugevaid külgi kasutama ja uusi oskusi arendama. Neile võimaldatakse eri viise eneseanalüüsiks ja kaaslastelt tagasiside saamiseks ning selle mõistmiseks. Hindamise käigus saab õpetaja teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppe kui ka iseenda pädevuste arendamiseks. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta.

Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangutega. Arutluste ja loometööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ning veenvust. Õpilase seisukohtadele ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaterminite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse ülesande eesmärgi ja kokkulepitud hindamiskriteeriumide põhjal.

Õpitulemusi hinnates kasutatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnatena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada edasist õppimist ja õpetamist. Kujundava hindamise kaudu saab õpilane suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. Kujundavat hindamist toetavad õppe ajal valminud erinevate tööetappide kirjeldused, milleks võivad olla kavandid, joonised, õpimapp, blogi jne.

Kokkuvõtvalt hinnatakse üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppes seatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kokkuvõtval hindamisel lähtutakse tööprotsessist kui tervikust ja taotletavatest õpitulemustest, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib olla sõltuvalt töö mahust erinev kaal. Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane nii oma tööd hindama kui ka kaasõpilaste tööd tagasisidestama. Õpilasele on õppe alguses teada, mida ja millal hinnatakse, mis

hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppe käigus oma õppimist ning seatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Õppeülesande lahendamisel hinnatakse:

- 1) suhtumist õppetöösse, töökust, püüdlikkust, järjekindlust, tähelepanelikkust;
- 2) koostööoskust, abivalmidust, iseseisvust töö tegemisel;
- 3) õpperuumide kodukorra täitmist;
- 4) kavandamist (originaalsust, iseseisvust, idee või kavandi rakendamise võimalikkust), materjali ja töövahendite valiku otstarbekust, eseme valmistamise viisi, tööjoonise tehnilist korrektsust jm;
- 5) valikute (ideede, töötlusviiside, materjalide jm) tegemise, analüüsimise ja põhjendamise ning seoste kirjeldamise oskust;
- 6) valmistamise kulgu (materjalide ja töövahendite ning kirjalike ja infotehnoloogiliste vahendite kasutamise oskust, teoreetilisi teadmisi ja nende rakendamise oskust, tööohutuse nõuete järgimist jm);
- 7) tulemust (idee teostust, eseme viimistlust, esteetilist väärtust, ülesande õigeaegset lõpetamist, eseme kvaliteeti jm), sh üksikülesannete sooritamist ja eseme esitlemise oskust. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õppekeskkond

Ennastjuhtiva õppija kujunemiseks on oluline toetav ja inspireeriv tööõhkkond, ideede ja arvamuste paljususe tunnustamine, vastastikune austus ja abivalmidus ning iseseisvuse ja enesearengu väärtustamine, õppides iseseisvalt ja rühmas.

Taotletavate õpitulemuste saavutamist toetab nüüdisaegne õppekeskkond:

- 1) üksteist toetav, mõistev, arvestav ja tõine õppekeskkond;
- 2) eesmärgistatud tegevus hea lõpptulemuse saavutamiseks koostöös õpetaja ja kaasõpilastega;
- 3) õppetööd soodustavad õpperuumid kooli õppekavas sätestatud materjalide töötlemiseks, sh õppetöökojad käsitöös ning tehnoloogiaõpetuses;

- 4) seadmed, masinad ning töövahendid, mis võimaldavad erinevate materjalide töötlemise kaudu mitmekülgset õppida käsi- ja masintööd ning omandada teadmisi, oskusi, väärtusi ning vastutustundlikku tööhoiakut;
- 5) abiruumid pesemiseks ja riietumiseks nii õpilastele kui ka õpetajale, samuti ruumid õpetajatööks, praktiliste tööde ja nende tegemiseks vajaminevate materjalide turvaliseks hoidmiseks ning ladustamiseks. Kvaliteetse ja ohutu õppekeskkonna kujundamiseks vajaliku õpperuumide sisseseade ja vajalikud digi- ning teised õppevahendid ja materjalid tagab koolipidaja arvestades vajadust saavutada valdkonnapädevus;
- 6) õpilaste erisusi arvestav ja loovust toetav õppekeskkond.

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliaste

- 1) tunneb, valib ja kasutab mitmesuguseid õpitud materjale ning töövahendeid;
- 2) kasutab materjale ja töövahendeid säästlikult ning järgib oma tegevuses jätkusuutlikkuse põhimõtteid;
- 3) tunneb ohutusnõudeid ja järgib ohutu töötamise reegleid;
- 4) mõistab töö terviklikkust ideest teostuseni, kavandades ning tehes oma tööd omandatud teadmiste ja oskuste baasil;
- 5) järgib suulisi ja kirjalikke juhiseid ning mõistab koostöö olulisust;
- 6) tunneb ära ning rakendab teistes ainetes õpitud teadmisi ja oskusi praktikas;
- 7) tunneb ja väärtustab kodukoha ning Eesti kultuuri- ja toidutraditsioone;
- 8) selgitab tervisliku toitumise põhitõdesid ja rakendab neid;
- 9) vastutab enda töö ja selle tegemise eest;
- 10) kirjeldab ja hindab oma tööd, tööprotsessi ja lõpptulemust;
- 11) teab ja järgib hügieeni, korra ja puhtuse nõudeid.
- 12) tunneb rahulolu praktilisest eneseteostusest.

III kooliaste

- 1) valib oma ideede teostamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, seadmeid, masinaid ja töötlemisviise turvaliselt ning otstarbekalt, teadvustades nende mõju majandus-, sotsiaal- ja looduskeskkonnale;
- 2) kasutab erinevaid teabeallikaid loova mõttetöö ja praktilise tegevuse ühendamiseks;
- 3) kavandab, planeerib, teostab ja mõtestab töö protsessi põhimõttel ideest teostuseni, arvestades eesmärgistatud tulemust ning esteetilisust;
- 4) valib ja kasutab teistes õppeainetes õpitud teadmisi ning seostab neid igapäevaeluga;
- 5) on ettevõtlik ning lahendab loovalt esile kerkinud probleeme nii iseseisvalt kui ka rühmas;
- 6) väärtustab Eesti ja teiste rahvaste kombeid ning esemelise ja toidukultuuriga seotud traditsioone;
- 7) teeb vahet toitumise eripäral (kultuuriline, tervisest lähtuv jm) ning oskab neid teadmisi rakendada toitu valides ja valmistades
- 8) esitleb ning põhjendab tehtud valikuid ja tööprotsessi nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 9) analüüsib ning hindab nii enda kui ka teiste tööd ja selle lõpptulemust;
- 10) teadvustab praktiliste eluoskuste valdamise vajalikkust;
- 11) väärtustab loovat isetegemist ning sellega seonduvat vaimset heaolu ja tervislikku eluviisi;
- 12) hindab enda huve ja sobivust erinevateks ametiteks või hobidega tegelemiseks.

Õpitulemused kooliastme lõpuks

I kooliaste

Tööõpetus

1. eristab looduslikke ja tehismaterjale ning võrdleb materjalide üldisi omadusi
2. kasutab õigesti ja ohutult tööks sobilikke töövahendeid
3. kujundab, modelleerib ja meisterdab lihtsamaid esemeid
4. kasutab materjale säästlikult
5. loob õppega seonduva kohta näiteid teistest ainetest või igapäevaelust
6. saab aru suulistest või kirjalikest juhistest

7. töötab iseseisvalt õpetaja juhendamisel
8. arvestab ühiselt töötades kaaslasi
9. märkab esemetel rahvuslikke elemente ja kasutab neid oma töös
10. toob näiteid tervisliku toiduvaliku kohta
11. hoiab oma töökoha ja töövahendid korras
12. toob näiteid isikliku hügieeni vajalikkuse kohta
13. viib alustatud töö lõpule ja räägib oma tööst ning tulemusest
14. märkab ning nimetab positiivset oma ja teiste töödes.

II kooliaste

Käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus

1. tunneb erinevaid tööks sobilikke materjale, sh toiduaineid ja nende omadusi
2. valib ja kasutab eesmärgipäraselt töövahendeid, töötlusviise ning materjale
3. leiab vajalikku infot teabeallikatest ja pakenditelt ning väärtustab intellektuaalset omandit, lähtudes autoriõigusest
4. kasutab ohutult õigeid töövõtteid ning tehnikaid materjalide, sh toiduainete töötlemisel
5. planeerib õpetaja juhendamisel oma ja/või rühma terviklikku tööprotsessi
6. kavandab omandatud töövõtete baasil jõukohaseid esemeid üksi ja/või rühmas, oskab kasutada videojuhendit
7. töötab sihikindlalt ja viib kavandatu lõpule
8. kasutab materjale ja toiduaineid säästlikult ning leiab võimalusi materjalide taaskasutuseks
9. rakendab teistes ainetes õpitut ja loob seoseid erinevate eluvaldkondadega
10. teab ja kasutab kavandades rahvuslikke kujunduselemente ning tunneb Eesti rahvuslikku käsitööd ja rahvustoite
11. rakendab tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel
12. mõistab rühmas töötamise või töö jaotamise olulisust ühise eesmärgi saavutamisel

13. esitleb oma ja/või rühma töö lõpptulemust, analüüsib ja põhjendab tööprotsessi valikuid kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid
14. järgib töötades hügieeni-, korra- ja puhtusenõudeid, korrastab oma töökoha ning töövahendid
15. teab materjalide ja toiduainete säilitamise nõudeid.

III kooliaste

Käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus

1. kasutab tööd kavandades ainealast kirjandust ja teabeallikaid kooskõlas autoriõigusega;
2. hindab infoallikates, sh pakenditel sisalduvat teavet kriitiliselt ja analüüsib selle põhjal oma tarbimisharjumusi ning teadlikke tarbimisvalikuid;
3. valib ja kombineerib materjale, sh toiduaineid eri töötlusviiside jaoks;
4. kasutab sobilikke materjale, töövahendeid, -pinke, masinaid ning viimistlus- ja/või kaunistusvõtteid eesmärgipäraselt;
5. oskab koostada eelarvet toote valmistamiseks;
6. järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
7. planeerib iseseisvalt või rühmas tervikliku tööprotsessi ning funktsionaalse ja esteetilise tulemuse;
8. teab jäätmete käitlemise ning keskkonnahoiu põhilisi nõudeid ja ressursside säästliku kasutamise mõju tervisele ning sotsiaal-, majandus- ja looduskeskkonnale;
9. leiab ülesannete täitmiseks loovaid lahendusi üksi ja/või rühmas, kasutab teadlikult teistes ainetes õpitut;
10. tunneb peamisi Eesti kultuuri-, käsitöö- ja toitumistavasid;
11. võrdleb eri rahvaste kultuuritavasid ja rahvustoite;
12. teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades;
13. esitleb, analüüsib ja põhjendab tööprotsessis tehtud valikuid ning lõpptulemust kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid;

14. annab enda ja teiste tehtule konstruktiivset tagasisidet;
15. leiab õpitus seoseid igapäevaelu ja erinevate ametite ning hobidega

Õpitulemused klassiti

4. klass

1. nimetab töös kasutatavaid etteantud materjale ja nende omadusi;
2. teab ja kasutab sihipäraselt tööks etteantud töövahendeid, töötlusviise ja materjale;
- 3) leiab vajalikku infot õpetaja abiga etteantud teabeallikatest ja pakenditelt;
- 4) kasutab õpetaja abiga ohutult õigeid töövõtteid ning tehnikaid materjalide töötlemisel;
- 5) Järgib õpetaja juhendamisel oma ja rühma tööprotsessi;
- 6) kirjeldab omandatud töövõtete baasil jõukohaste esemete loomist üksi ja/või rühmas;
- 7) töötab ja viib kavandatu lõpule;
- 8) kasutab etteantud materjale säästlikult;
- 9) tunneb ära õpetaja abiga teistes õppeainetes õpitut ja loob seoseid õpitavaga, sh erinevate eluvaldkondadega;
- 10) tunneb ära ja kasutab õpetaja suunamisel kodukohaga seotud rahvuslikke kujunduselemente;
- 11) tunneb tervisliku toitumise põhitõdesid
- 12) saab aru erinevatest ülesannetest rühmas;
- 13) kirjeldab oma ja/või rühma tegevusi ja esitleb töö lõpptulemust suuliselt
- 14) järgib töötades hügieeni-, korra- ja puhtuse nõudeid, korrastab oma töökoha ning töövahendid
- 15) mõistab materjalide õige hoiustamise vajalikkust.

5. klass

- 1) tunneb erinevaid töös kasutatavaid materjale, sh toiduaineid ja nende omadusi;
- 2) tunneb, valib ja kasutab eesmärgipäraselt töövahendeid, töötlusviise ning materjale;

- 3) leiab vajalikku infot etteantud teabeallikatest ja pakenditelt ning saab aru, mis on autorikaitse;
- 4) mõistab ja kasutab iseseisvalt ohutult õigeid töövõtteid ning tehnikaid materjalide sh toiduainete töötlemisel
- 5) saab aru etteantud tööprotsessi kirjelduse järgimise olulisusest oma ja/või rühma töös;
- 6) visualiseerib ja kirjeldab omandatud töövõtete baasil jõukohaste esemete loomist üksi ja/või rühmas
- 7) töötab sihikindlalt ja vajadusel kasutab õpetaja abi kavandatu lõpuleviimiseks;
- 8) teab, kuidas kasutada materjale ja toiduaineid säästlikult ning leiab võimalusi materjalide taaskasutuseks;
- 9) rakendab õpetaja juhendamisel teistes õppeainetes õpitud;
- 10) teab ja kasutab õpetaja juhendamisel tööd kavandades rahvuslikke kujunduselemente sobivas kontekstis;
- 11) kirjeldab tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel;
- 12) saab aru rühmas töötamise olulisusest ühise eesmärgi saavutamisel;
- 13) esitleb oma ja/või rühma töö lõpptulemust, analüüsib ja põhjendab tööprotsessi valikuid kas suuliselt või kirjalikult
- 14) järgib töötades hügieeni-, korra- ja puhtuse nõudeid, korrastab oma töökoha ning töövahendi (heaperemehelik töövahendite kasutus)
- 15) nimetab materjalide hoiustamis- ja säilitamise nõudeid.

6. klass

- 1) tunneb erinevaid tööks sobilikke materjale, sh toiduaineid ja nende omadusi;
- 2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt töövahendeid, töötlusviise ning materjale;
- 3) leiab vajalikku infot teabeallikatest ja pakenditelt ning väärtustab intellektuaalset omandit, lähtudes autoriõigusest;
- 4) kasutab ohutult õigeid töövõtteid ning tehnikaid materjalide, sh toiduainete töötlemisel;
- 5) planeerib õpetaja juhendamisel oma ja/või rühma terviklikku tööprotsessi;

- 6) kavandab omandatud töövõtete baasil jõukohaseid esemeid üksi ja/või rühmas, oskab kasutada videojuhendit;
- 7) töötab sihikindlalt ja viib kavandatu lõpule;
- 8) kasutab materjale ja toiduaineid säästlikult ning leiab võimalusi materjalide taaskasutuseks;
- 9) rakendab teistes ainetes õpitut ja loob seoseid erinevate eluvaldkondadega;
- 10) teab ja kasutab kavandades rahvuslikke kujunduselemente ning tunneb Eesti rahvuslikku käsitööd ja rahvustoite;
- 11) rakendab tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel;
- 12) mõistab rühmas töötamise või töö jaotamise olulisust ühise eesmärgi saavutamisel;
- 13) esitleb oma ja/või rühma töö lõpptulemust, analüüsib ja põhjendab tööprotsessi valikuid kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid;
- 14) järgib töötades hügieeni-, korra- ja puhtuse nõuded, korrastab oma töökoha ning töövahendid;
- 15) teab materjalide ja toiduainete säilitamise nõudeid

7. klass

- 1) kasutab tööd kavandades ainealast kirjandust ja teabeallikaid ning selgitab autoriõiguste järgimise vajadust;
- 2) mõistab infoallikates sh pakenditel olevat teavet ning kirjeldab erinevaid tarbimisvalikuid
- 3) valib etteantud materjale, sh toiduaineid eri töötlusviiside jaoks;
- 4) Valib ja kasutab materjalile sobivaid tehnikaid, seadmeid, töövahendeid.
- 5) mõistab eelarve koostamise olulisust toote valmistamisel
- 6) teab ja järgib tööohutusnõudeid;
- 7) planeerib enda või rühmas töötades tervikliku tööprotsessi ning funktsionaalse ja esteetilise tulemuse;
- 8) järgib jäätmete käitlemise ning keskkonnanohiu põhilisi nõudeid ja teab ressursside säästliku kasutamise mõju tervisele ning looduskeskkonnale;

- 9) leiab ülesannete täitmiseks loovaid lahendusi üksi ja/või rühmas, kasutab teistes õppeainetes õpitut;
- 10) tunneb ja rakendab kogukondlikke Eesti kultuuri-, käsitöö- ja toitumistavasid;
- 11) nimetab eri rahvaste peamisi kultuuritavasid ja rahvustoite;
- 12) kirjeldab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades
- 13) esitleb, analüüsib ja põhjendab tööprotsessis tehtud valikuid ning lõpptulemust kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid
- 14) annab enda ja teiste tehtule tagasisidet põhjendades oma arvamust;
- 15) leiab õpitus seoseid igapäevaelu ja enda hobidega.

8. klass

- 1) kasutab tööd kavandades ainealast kirjandust ja teabeallikaid kooskõlas autoriõigusega;
- 2) analüüsib infoallikates, sh pakenditel sisalduvat teavet ja kirjeldab oma tarbimisharjumusi ning tarbimisvalikuid;
- 3) valib ja võrdleb materjale, sh toiduaineid eri töötlusviiside jaoks;
- 4) võrdleb ja kasutab sobilikke materjale, töövahendeid, -pinke, masinaid ning viimistlus- ja/või kaunistusvõtteid eesmärgipäraselt;
- 5) planeerib ja koostab eelarvet toote valmistamiseks;
- 6) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- 7) planeerib iseseisvalt või rühmas tervikliku tööprotsessi ning funktsionaalse ja esteetilise tulemuse;
- 8) järgib jäätmete käitlemise ning keskkonnahoiu põhilisi nõudeid ja teab ressursside säästliku kasutamise mõju tervisele ning sotsiaal-, majandus- ja looduskeskkonnale
- 9) leiab ülesannete täitmiseks loovaid lahendusi üksi ja/või rühmas, kasutab teistes õppeainetes õpitut;
- 10) tunneb ja rakendab peamisi Eesti kultuuri-, käsitöö- ja toitumistavasid;
- 11) kirjeldab eri rahvaste kultuuritavasid ja rahvustoite ning rakendab neid praktikas;

12) teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades;

13) esitleb, analüüsib ja põhjendab tööprotsessis tehtud valikuid ning lõpptulemust kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid

14) annab enda ja teiste tehtule tagasisidet põhjendades oma arvamust;

15) leiab õpitus seoseid igapäevaelu ja erinevate ametite ning hobidega.

9. klass

1) kasutab tööd kavandades ainealast kirjandust ja teabeallikaid kooskõlas autoriõigusega;

2) hindab infoallikates, sh pakenditel sisalduvat teavet kriitiliselt ja analüüsib selle põhjal oma tarbimisharjumusi ning teadlikke tarbimisvalikuid;

3) valib ja kombineerib materjale, sh toiduaineid eri töötlusviiside jaoks;

4) kasutab sobilikke materjale, töövahendeid, -pinke, masinaid ning viimistlus-ja/või kaunistusvõtteid eesmärgipäraselt;

5) oskab koostada eelarvet toote valmistamiseks;

6) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;

7) planeerib iseseisvalt või rühmas tervikliku tööprotsessi ning funktsionaalse ja esteetilise tulemuse;

8) teab jäätmete käitlemise ning keskkonnahoiu põhilisi nõudeid ja ressursside säästliku kasutamise mõju tervisele ning sotsiaal-, majandus-ja looduskeskkonnale;

9) leiab ülesannete täitmiseks loovaid lahendusi üksi ja/või rühmas, kasutab teadlikult teistes ainetes õpitut;

10) tunneb peamisi Eesti kultuuri-, käsitöö- ja toitumistavasid;

11) võrdleb eri rahvaste kultuuritavasid ja rahvustoite;

12) teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades;

13) esitleb, analüüsib ja põhjendab tööprotsessis tehtud valikuid ning lõpptulemust kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid;

14) annab enda ja teiste tehtule konstruktiivset tagasisidet;

15) leiab õpitus seoseid igapäevaelu ja erinevate ametite ning hobidega.

Õppesisu põhikoolis

Käsitöö

II kooliaste

Materjalid: Tekstiilmaterjalid. Looduslikud taimsed ning loomsed kiud, nende saamine ja omadused. Erinevad pehmed kaasaja ja tuleviku materjalid, nende saamine ning sobivus lähtuvalt kasutusalaalt. Kangakudumine. Erinevad kanga liigid: telgedel kootud, silmuskoelised, mittekootud kangad. Koeserv, sidus. Erinevad käsitööniidid ja -lõngad, nende sobivus töövahendi, materjali ja esemega.

Töövahendid: Käsitöövahendite (käärid, nõelad, märkimis- ja mõõtmisvahendid, vardad, heegelnõelad vms) käsitlemine. Masintöötlemine: õmblusmasina käsitlemine, reguleerimine, lisaseadmete kasutamine, hooldamine. Töövahendite ja masinate (õmblusmasin, triikraud vms) ohutu käsitlemine. Digitaalsed vahendid: erinevad veebipõhised platvormid ja rakendused, fototöötlemise programmid.

Töötlemisviisid: Traditsiooniliste rahvakunstiga seonduvate tehnikate (tikkimine, kudumine, heegeldamine) praktiline rakendamine. Õmblustehnoloogia kaasaegsed ja tulevikku vaatavad võimalused. Erinevate pehmete materjalide (paber, kartong, tekstiilid, vill, nahk vms) töötlemine. Töövahendite ja tehnoloogiate valimine olenevalt materjalist ja valmistatavast esemest (nt rõivaese, tarbeese vms)

Tööprotsess (ideest teostuseni):

Kavandamine: Töö eesmärgistamine - funktsionaalsus, protsess, tulemus. Idee ja kavandi olulisus eseme valmistamisel. Ideede hankimine tänapäeva teabelevist (internet, erialane kirjandus). Allikakriitilisus, analüüs, kasutamine kooskõlas autoriõigusega. Kompositsiooni seaduspärasused. Märgid, sümbolid ja ornamendid eesti rahvakunstis. Visandi/kavandi vormistamine.

Töötamine: Töö ajaline ning etapiline planeerimine üksi ja rühmas töötades. Suulise ja kirjaliku juhendamise järgi töötamine, sh jooniste kasutamine, skeemide mõistmine. Alustatu lõpuleviimine; eseme viimistlemine ja isikupärane kaunistamine.

Eneseanalüüs ja hindamine: Tööprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Materjalide, töövahendite ja tehnoloogia valiku/sobivuse põhjendamine. Oma või rühma töö esitlemine suuliselt või kirjalikult. Esialgse idee ja lõpptulemuse võrdlemine, analüüs. Seoste ja erinevuste leidmine esemete, nähtuste ja protsesside vahel sh õppeained ja eluvaldkonnad, minevik ja tänapäev.

Õppeaine rakendumine igapäevaelus: Tarbimise suunad ja mõju inimesele. Säästlik tarbimine. Parandustööd ja rõivaste hooldamine. Tekstiilide hoiustamine. Jätkusuutlikkus. Ringmajandamine materjalidega (*nt rõivatööstus, materjalide taaskasutamine*). Isikupära kujundamine läbi loomise/tehnoloogia. Normid, tavad ja kombed ühiskonnas. Kaaskodaniku/kaaslase/ligimesega arvestamine. Eesti kombed ja esemeline kultuur. Rahvakultuuri tähtsus.

III kooliaste

Materjalid: Tehislike ja sünteetiliste tekstiilmaterjalide liigid, saamine ja omadused. Erinevad käsitööniidid ja -lõngad, nende sobivus töövahendi, materjali ja esemega. Materjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusala, töövahenditest ning esemest. Erinevad kaasaja ja tuleviku materjalid, nende saamine ning sobivus lähtuvalt kasutusala. Erinevate materjalide kombineerimine tervikuks.

Töövahendid: Töövahendite (käärid, nõelad, märkimis- ja mõõtmisvahendid, vardad, heegelnõelad vms) käsitlemine. Materjalide masintöötlemine: õmblus-, tikkimis-, viltimis-, äärestusmasina vms kasutusvõimalused ja käsitlemine, reguleerimine, lisaseadmete kasutamine, hooldamine. Töövahendite ja masinate ohutu käsitlemine. Digitaalsed vahendid- erinevad veebipõhised platvormid ja rakendused, foto ja -video töötlemise programmid.

Töötlemisviisid: Rahvakunstiga seonduvate tehnikate (tikkimine, kudumine, heegeldamine) traditsiooniline ja stiliseeritud rakendamine praktikas. Õmblustehnoloogia kaasaegsed ja tuleviku vaatavad võimalused. Erinevate kaasaegsete ja uuenduslike materjalide töötlemine praktikas. Töövahendite ja tehnoloogiatega valimine olenevalt materjalist ja valmistatavast esemest (*nt rõivaese, tarbeese vms*). Omandatud teadmiste ja oskuste rakendamine aineteüleises loomingulises või tehnilises multimateriaalses projektis.

Tööprotsess (ideest teostuseni): Töö eesmärgistamine. Idee ja kavandi olulisus eseme valmistamisel, kompositsiooni ja disainiprotsessi seaduspärasused. Ideede hankimine tänapäeva teabelevist (internet, erialane kirjandus). Allikakriitilisus, analüüs, kasutamine

kooskõlas autoriõigusega. Proportsioonipõhimõtted rõivaste kujundamisel. Joonise või kavandi vormistamise põhimõtted. Töö planeerimine üksi ja rühmas töötades: eelarve kujunemine, töö etappide järjestamine ja aja planeerimine. Suulise ja kirjaliku juhendamise järgi töötamine, sh jooniste kasutamine, skeemide mõistmine ja tööjuhendi koostamine. Esemekaanistamine ja viimistlemine. Sobivate lisandite valiku tähtsus stiili kujundamisel.

Rahvakunst: Märgid, sümbolid ja ornamendid eesti rahvakunstis. Rõivas kui ajastu vaimu peegeldaja - sotsiaalsed märk-süsteemid. Rahvarõivad. Teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooni allikana. Mitmekultuuriline keskkond. Kultuuridevahelised seosed: erinevused, sarnasused.

Eneseanalüüs ja hindamine: Töö- ja loomeprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Materjali, töövahendite, tehnoloogia sobivuse ja valiku põhjendamine. Oma töö tulemuste analüüsimine: seatud õppe-eesmärkide saavutamise hindamine, tööprotsessi käigus omandatud uute oskuste ja teadmiste sõnastamine, oma töötulemusele hinnangu andmine. Ideede ja töö tulemuse esitlemine suulisel, kirjalikul, graafilisel või digitaalsel kujul. Seosed ja erinevused esemete, nähtuste ja protsesside vahel sh õppeained ja eluvaldkonnad, minevik ja tänapäev.

Õppeaine rakendumine igapäevaelus: Tarbimise suunad ühiskonnas ja selle mõju inimesele. Vastutustundlik säästlik tarbimine. Parandustööd. Tekstiilide hooldamine ja hoiustamine. Jätkusuutlikkus. Ringmajandamine materjalidega (*nt rõivatööstus, materjalide taaskasutamine*). Isikupära kujundamine läbi loomise/tehnoloogia. Etikett rõivastuses. Normid, tavad ja kombad ühiskonnas. Koostöö õppimine. Eesti ja teiste rahvaste kultuuritavad. Rahvakultuuri tähtsus. Kultuuridevahelised seosed, erinevused, sarnasused. Käsitöö kui hobi ja elukutse.

Kodundus

II kooliaste

Toiduharidus

Heaolu ja tervis toidust: Mis on toit. Toidugrupid. Toiduvalikud - toidupüramiid, taldrikureegel. Toidu saamine toorainest tooteni. Toiduenergia ja toitained. Toidu kirjeldamine ja maitsmine.

Toidu ohutu valmistamine: Ohutus köögis, isiklik hügieen. Retsepti lugemine: lühendid ja mõõtühikud retseptis. Toiduainete mõõtmine ja kaalumine. Toiduainete valimine. Toiduainete säilitamine. Toidu ohutus sh toidu saastumine toiduvalmistamise käigus. Toiduainete töötlemisviisid lähtudes toorainest ja soovitatavast tulemusest. Töövahendite ohutu käsitlemine. Väikevahendite ohutu käsitlemine. Pliidi-ahju ohutu käsitlemine. Töötamine paaris või rühmas, ühistöö kavandamine.

Tarbijaharidus ja keskkond

Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ning tööviisid:

Puhastus- ja korrastustööd, kasutatavad vahendid ja töötamisviisid. Tingmärgid rõivastel.

Toiduga seotud tarbija teemad: Tarbija rolli mõistmine ning teadlikud valikud toidutarbijana. Toidupakendil olev info ja märgistus.

Jäätmed: Prügi sorteerimine. Jäätmete vähendamine ja taaskasutus.

Kaupade ja teenuste valimine: Rõivaste, toidu ostmine/tarbimine majandusliku (säästlik valik), sotsiaalse ja keskkonnasäästlikkuse seisukohast.

Käitumiskultuur

Etikett: Harjumused üksikisikust lähtuvalt. Käitumine ja kombed. Laua katmine ja toidu serveerimine.

Eesti toidukultuur ja kombed: Eesti toidukultuur ja traditsioonid. Kodukoha/Eesti erinevate toidutraditsioonide uurimine. Kodukoha/Eesti mitmekesiste toitute valmistamine.

III kooliaste

Toiduharidus

Heaolu ja tervis toidust: Tervisliku toidu valikute olulisus, tasakaalustatud toitumine, päevane energiavajadus nooruki eas. Toidugruppide roll ja tähtsus toitumises. Tasakaalustatud menüü koostamine. Erinevad toitainete vajadused menüü koostamisel -süsivesikud, valgud, rasvad, vitamiinid, mineraalained ja vesi. Toitumise tähtsus kogukonna- ja heaolutunde kujundamisel. Toiduvalikud eritoitumise korral. Toiduallergia ja toidutalumatus. Toitumishäired.

Toidu ohutu valmistamine: Toiduhügieen toidu käitlemisel, valmistamisel ja säilitamisel. Toidu säilitamise tingimused ja nende jälgimise olulisus. Kuumtöötlemise viisid, valik lähtuvalt

toorainest ja soovitatavast tulemusest. Erinevate köögiseadmete ja töövahendite ohutu ja funktsionaalne kasutamine. Retseptide võrdlused ja koguste arvutamine toidu valmistamisel. Oma retseptide koostamine. Toitude valmistamine, mis toetavad õpilaste heaolu ja tervist.

Tarbijaharidus ja keskkond

Puhastus- ja korrastustööde käigus kasutatavad meetodid, vahendid ning tööviisid: Uute tehnoloogiate kasutamine ja keskkonnasõbralik lähenemine puhastus ja korrastustöodes.

Rõivaste hooldus vastavalt tingmärkidele. Erinevates puhastustöodes kasutatavate kemikaalide ja puhastuslahuste pH. Kodutööde mõtestamine ja jaotus soolise võrdõiguslikkuse aspektist.

Toiduga seotud tarbijateemad: Toidu päritolu ja läbipaistvus. Toiduainete tootmise ja transportimise mõju keskkonnale ja inimese tervisele. Toidu ökoloogiline tsükel. Toidu raiskamise mõju keskkonnale. Toiduressursside väärimine, ringmajandus.

Jäätmed: Prügi sorteerimine. Jäätmete vähendamise ja taaskasutus.

Kaupade ja teenuste valimine ja hooldus: Tarbija rolli mõistmine ning teadlikud valikud tarbijana. Üldine finantsiline teadlikkus- sissetulekud, kulutused, säästmine. Maksete tasumise viisid (sh laenud, deebet- ja krediitkaardid jne). Tarbijakaitseorganisatsioonid. Rõivaste, toidu ostmise/tarbimise majandusliku (säästlik valik), sotsiaalse ja keskkonnasäästlikkuse seisukohast.

Käitumiskultuur

Etikett: Käitumine ja riietus kodus, peolauas, kohvikus ning restoranis, vastuvõttudel. Laua katmine ja toidu serveerimine erinevatel sündmustel.

Eesti ja maailma toidukultuur ja kombed: Toidu olulisus erinevates kultuurides. Toiduga seotud kombed ja tavad. Eesti toidukultuuri uurimine ja kohaliku tooraine kasutamine mitmekesiste toitude valmistamisel. Erinevate rahvusköökide uurimine ja vastavate toitude valmistamine praktikas.

Tehnoloogia

II kooliaste

Materjalid, nende töötlemisviisid ning töövahendid: Materjalide liigid, omadused ja nende kasutamine. Tööriistad (käsi- ja elektrilised tööriistad), seadmed ja masinad, nende nimetused ning ohutu kasutamine. Materjalide lihtsamad töötlemise viisid. Materjalide ühendamise viisid ja liited. Materjalide hoiustamine. Materjali päritolu, tootmine ja keskkonnamõju (näiteks vask,

tiigipuu ja nahk). Erinevatest materjalidest esemete valmistamine, kasutades eakohaseid töötlusviise. Esemete kaunistamine ja viimistlemine. Ressursside säästmine materjalide taaskasutamise kaudu.

Tööprotsess: Tervikliku tööprotsessi planeerimine. Kuidas värv, kuju ja materjal aitavad kaasa tööesemete erinevatele väljendusviisidele. Visandid, mustrid ja tööjuhendid, kuidas neid mõista ja järgida. Märgid ja sümbolid Eesti rahvakunstis. Töötamine üksi ja rühmas. Erinevate materjalide omaduste ja tööks sobivuse uurimine oma töö kaudu. Loovus ja leiutamine. Tööhuvi ja motivatsioon.

Eneseanalüüs ja hindamine: Eneseanalüüs oma tööle koostöös õpetajaga. Oma töö esitlemine suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid. Oma töö adekvaatne hindamine.

Igapäevaelu oskused ja tehnoloogia: Teadlik ja säästlik tarbimine. Töövahendite hooldamine. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Kodukoha kombed ja esemeline kultuur. Hügieeni-, korra- ja puhtuse nõuded. Oma töökoha korrastamine. Teistes ainetes õpitu rakendamine. Õppeaine seosed erinevate eluvaldkondadega. Erinevad tehnilised konstruktsioonid. Tehnoloogia ajalooline tähtsus. Tehnoloogiate rakendamise võimalused ja ohud.

III kooliaste

Materjalid, nende töötlemisviisid ning töövahendid: Materjalide liigid ja nende omadused, kasutamiskiisid ning nende kombineerimisvõimalused. Elektroonikakomponendid ja nendest moodustatud süsteemi koostamine. Materjalide töötlemistehnoloogiad ja töövahendid (käsi- ja elektrilised tööriistad ja arvjuhitavad tööpingid). Viimistlemine ja pinnakatted. Multimateriaalsus ja erinevate materjalide kooskasutus. Tervisekaitse- ja ohutusnõuded töötlemisel ja ohutud töövõtted. Ressursside säästmine läbi materjalide ja esemete taaskasutuse, parandamise ja hooldamise.

Tööprotsess: Töö- ja loomeprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Idee ja kavandi tähtsus esemete valmistamisel. Ideede hankimine ja allikakriitilisus (kasutamine kooskõlas autoriõigusega). Kahe ja kolmevaatelised joonised ja mudelid, mis on loodud digitaalsete vahenditega kui ka ilma. Tervikliku tööprotsessi planeerimine üksi ja rühmas. Erinevatest materjalidest praktiliste esemete valmistamine kasutades eakohaseid töötlusviise. Esemete funktsionaalsus ja esteetilisus. Ornamentid rahvakunstis. Loovus ja leidlikkus - nutikad lahendused.

Eneseanalüüs ja hindamine: Tööprotsessi analüüsimine ja tehtud valikute põhjendamine. Töötulemuse esitlemine nii individuaalselt kui rühmas erinevaid esitlusviise kasutades. Isikliku panuse mõtestamine rühmas töötamisel. Enda ja teiste töö konstruktiivne tagasisidestamine.

Igapäevaelu oskused ja tehnoloogia: Tarbimise suunad ja mõju inimesele. Eelarve koostamine. Teadlik ja säästlik tarbimine. Parandustööd ja töövahendite hooldamine. Roheline mõtteviis. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend, ohumärgid jm). Eesti ja teiste rahvaste kombed ja esemeline kultuur. Õppeaine seosed igapäevaelu ja erinevate ametite ning hobidega. Masinad ja mehhanismid. Ergonoomia. Inseneeria ja tehniline looming. Erinevate tehnoloogiate rakendamise võimalused ja ohud. Tänapäeva tehnoloogiad ja nende kasutusvõimalused.

Õppesisu klassiti

4. klass

Käsitöö

Materjalid, töövahendid ja töötlemisviisid

Õppesisu ja praktilised tööd

Materjalid: Tekstiilmaterjalid. Looduslikud taimsed ning loomsed kiud, nende saamine ja omadused. Erinevad käsitööniidid ja -lõngad, nende sobivus töövahendi, materjali ja esemega. Kangakudumine. Erinevad kanga liigid - telgedel kootud kangad. Koeserv ja sidus.

Töövahendid

Käsitöövahendite (käärid, nõelad, märkimis- ja mõõtmisvahendid, vms) käsitsemine. Töövahendite ohutu käsitsemine. Digitaalsed vahendid: erinevad veebipõhised platvormid.

Töötlemisviisid

Traditsiooniliste rahvakunstiga seonduvate tehnikate praktiline rakendamine. Erinevate pehmete materjalide töötlemine. Töövahendite ja tehnoloogiate valimine olenevalt materjalist ja valmistatavast esemest. Tikkimine. Mustri kandmine riidele. Ühe- ja kaherealised pisted. Tarbe- ja kaunistuspisted. Väiksema tarbeeseme/rõivaeseme valmistamine või kaunistamine.

Tööprotsess (ideest teostuseni).

Õppesisu ja praktilised tööd

Kavandamine

Töö eesmärgistamine: funktsionaalsus, protsess ja tulemus. Idee ja kavandi olulisus eseme valmistamisel. Ideede hankimine kirjandusest ja ja tänapäeva teabelevist. Allikakriitilisus, analüüs, kasutamine kooskõlas autoriõigusega. Kompositsiooni seaduspärasused. Visandi/kavandi vormistamine.

Töötamine: Töö ajaline ja etapiline planeerimine. Suulise ja kirjaliku juhendamise järgi töötamine. Jooniste ja mustrite kasutamine. Alustatu lõpule viimine, eseme viimistlemine ja isikupärane kaunistamine.

Eneseanalüüs ja hindamine: Tööprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Materjalide, töövahendite ja tehnoloogia valiku/sobivuse põhjendamine. Oma töö esitlemine suuliselt. Esialgse idee ja lõpptulemuse võrdlemine, analüüs.

Õppeaine rakendumine igapäevaelus.

Õppesisu ja praktilised tööd

Tarbimise suunad ja mõju inimesele. Säästliku tarbimise põhimõtted. Materjalide säästlik kasutamine. Jätkusuutlikkus. Ringmajandamine materjalidega. Isikupära kujundamine läbi loomise/tehnoloogia. Normid, tavad ja kombes ühiskonnas. Kaaskodanike ka kaaslastega arvestamine.

Kodundus

Toiduharidus

Õppesisu ja praktilised tööd

Heaolu ja tervis toidust: Mis on toit? Toiduained ja toitained. Tervisliku toitumise põhitõed. Toiduvalikud - toidupüramiid, taldrikureegel.

Toidu ohutu valmistamine: Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toidu ohutus. Tööde järjekord toitu valmistades. Retsepti lugemine: lühendid ja mõõtühikud retseptis. Toidu valmistamiseks info otsimine veebist. Retsepti põhjal toidu valmistamine. Töövahendid köögis. Ohutus köögis, isiklik hügieen. Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Toiduainete eeltöötlemine ja külmtöötlemine. Võileivad. Kuumtöötlemata magustoidud.

Toiduainete säilitamine. Rühmatööna tegevuste kavandamine ja teostamine ja tulemuste esitlemine teistele. Toidu kirjeldamine ja maitsmine.

Tarbijaharidus ja keskkond

Õppesisu ja praktilised tööd

Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ning tööviisid: Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ja tööviisid. Puhastus- ja korrastustööd, kasutatavad vahendid ja töötamisviisid. Tingmärgid puhastusvahendite pakenditel. Töövahendite kasutusjuhendid. Toiduga seotud tarbija teemad: Toidupakendil olev info ja selle märgistus. Jäätmed Jäätmete sorteerimine. Jäätmete vähendamine ja taaskasutus. Kaupade ja teenuste valimine Toidu ostmine/tarbimine majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnasäästlikkuse seisukohast.

Käitumiskultuur

Õppesisu ja praktilised tööd

Etikett: Harjumused üksikisikust lähtuvalt. Lauakombed ning katmise tavad ja erinevad loominguilised võimalused. Toidu serveerimine. Lauapesu,- nõud ja -kaunistused.

Tehnoloogia

Materjalid, nende töötlemisviisid ning töövahendid

Materjalide liigid, omadused ja nende kasutamine. Tööriistad (käsi- ja elektrilised tööriistad), seadmed ja masinad, nende nimetused ning ohutu kasutamine. Materjalide lihtsamad töötlemise viisid. Materjalide ühendamise viisid ja liited. Materjalide hoiustamine. Materjali päritolu, tootmine ja keskkonnamõju (näiteks vask, tiigipuu ja nahk). Erinevatest materjalidest esemete valmistamine, kasutades eakohaseid töötlusviise. Esemete kaunistamine ja viimistlemine. Ressursside säästmine materjalide taaskasutamise kaudu.

Tööprotsess

Tervikliku tööprotsessi planeerimine. Kuidas värv, kuju ja materjal aitavad kaasa tööesemete erinevatele väljendusviisidele. Visandid, mustrid ja tööjuhendid, kuidas neid mõista ja järgida. Märgid ja sümbolid Eesti rahvakunstis. Töötamine üksi ja rühmas. Erinevate materjalide

omaduste ja tööks sobivuse uurimine oma töö kaudu. Loovus ja leiutamine. Tööhuvi ja motivatsioon.

Igapäevaelu oskused ja tehnoloogia

Teadlik ja säästlik tarbimine. Töövahendite hooldamine. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Kodukoha kombed ja esemeline kultuur. Hügieeni-, korra- ja puhtuse nõuded. Oma töökoha korrastamine. Teistes ainetes õpitu rakendamine. Õppeaine seosed erinevate eluvaldkondadega. Erinevad tehnilised konstruktsioonid. Tehnoloogia ajalooline tähtsus. Tehnoloogiate rakendamise võimalused ja ohud.

Eneseanalüüs ja hindamine

Eneseanalüüs oma tööle koostöös õpetajaga. Oma töö esitlemine suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid. Oma töö adekvaatne hindamine.

Igapäevaelu oskused ja tehnoloogia

Teadlik ja säästlik tarbimine. Töövahendite hooldamine. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Kodukoha kombed ja esemeline kultuur. Hügieeni-, korra- ja puhtuse nõuded. Oma töökoha korrastamine. Teistes ainetes õpitu rakendamine. Õppeaine seosed erinevate eluvaldkondadega. Erinevad tehnilised konstruktsioonid. Tehnoloogia ajalooline tähtsus. Tehnoloogiate rakendamise võimalused ja ohud.

5. klass

Käsitöö

Materjalid, töövahendid ja töötlemisviisid

Õppesisu ja praktilised tööd

Materjalid

Tekstiilmaterjalid. Looduslikud taimsed ning loomsed kiud, nende saamine ja omadused. erinevad käsitööniidid ja -lõngad, nende sobivus töövahendi, materjali ja esemega. Kanga liigid: silmuskoelised kangad.

Töövahendid

Käsitöövahendite (käärid, nõelad, märkimis- ja mõõtmisvahendid, vardad, heegelnõelad vms) käsitlemine. Töövahendite ja masinate ohutu käsitlemine. Digitaalsed vahendid: erinevad veebipõhised platvormid ja rakendused.

Töötlemisviisid

Traditsiooniliste rahvakunstiga seonduvate tehnikate praktiline rakendamine. Erinevate pehmete materjalide töötlemine. Töövahendite ja tehnoloogiate valimine olenevalt materjalist ja valmistatavast esemest. Heegeldamine - Põhisilmuste heegeldamine. Algsilmus, ahelsilmus, kinnissilmus, poolsammas, ühekordne sammas. Edasi-tagasi heegeldamine. Töö viimistlemine ja hooldamine. Tingmärgid. Lihtsa koekirja lugemine. Väiksema tarbeeseme/rõivaeseme valmistamine või kaunistamine. Kudumine - Silmuste loomine. Põhisilmuste kudumine. Parempidine silmus, pahempidine silmus. Ääresilmused. Kudumi lõpetamine. Töö viimistlemine ja hooldamine. Tingmärgid. Väiksema tarbeeseme/rõivaeseme valmistamine või kaunistamine

Tööprotsess (ideest teostuseni)

Õppesisu ja praktilised tööd

Kavandamine

Töö eesmärgistamine - funktsionaalsus, protsess ja tulemus. Idee ja kavandi olulisus eseme valmistamisel. Materjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusalaalt. Ideede hankimine kirjandusest ja tänapäeva teabelevist. Allikakriitilisus, analüüs ja kasutamine kooskõlas autoriõigusega. Kompositsiooni seaduspärasused. Visandi/kavandi vormistamine. Rahvakultuur ja selle tähtsus. Esemeline rahvakunst. Muuseumide roll rahvakunsti säilitajana. Märgid, sümbolid ja ornamendid eesti rahvakunstis. Rahvuslike detailide kasutamine tänapäevast tarbeeset või rõivaeset kavandades.

Töötamine

Töö ajaline ja etapiline planeerimine. Suulise ja kirjaliku juhendamise järgi töötamine. Jooniste ja mustrite kasutamine. Alustatu lõpule viimine, eseme viimistlemine ja isikupärane kaunistamine.

Eneseanalüüs ja hindamine

Tööprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Materjalide, töövahendite ja tehnoloogia valiku/sobivuse põhjendamine. Oma töö esitlemine suuliselt või kirjalikult. Esialgse idee ja lõpptulemuse võrdlemine, analüüs.

Õppeaine rakendumine igapäevaelus

Õppesisu ja praktilised tööd

Tekstiilide ja materjalide hoiustamine. Tarbimise suunad ja mõju inimesele. Säästliku tarbimise põhimõtted. Materjalide säästlik kasutamine. Jätkusuutlikkus. Parandustööd ja rõivaste hooldamine. Ringmajandamine materjalidega. Isikupära kujundamine läbi loomise/tehnoloogia. Normid, tavad ja kombed ühiskonnas. Kaaskodanike ka kaaslastega arvestamine. Eesti kombed ja esemeline kultuur. Rahvakultuuri tähtsus.

Kodundus

Toiduharidus

Õppesisu ja praktilised tööd

Heaolu ja tervis toidust

Tervisliku toitumise põhitõed. Toiduvalikud - toidupüramiid, taldrikureegel. Toiduaine rühmade üldiseloomustus. Toidu saamine toorainest tooteni. Teravili ja teraviljasaadused, Piim ja piimasaadused, aedvili, liha ja lihasaadused, kala ja kalasaadused, munad, toidurasvad. Toiduenergia.

Toidu ohutu valmistamine

Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toiduohutus. Tööde järjekord toitu valmistades. Retsepti lugemine: lühendid ja mõõtühikud retseptis. Toidu valmistamiseks info otsimine veebist. Retsepti põhjal toidu valmistamine. Töövahendid köögis. Ohutus köögis, isiklik hügieen. Pliidi ja ahju ohutu käsitlemine. Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Toiduainete mõõtmine ja kaalumine. Toiduainete valimine. Toiduainete külmtöötlemine ja kuumtöötlemine. Kartulite, munade ja makaronitoodete keetmine. Toor- ja segasalatid. Külmad kastmed. Pastaroad. Rühmatööna tegevuste kavandamine ja teostamine. Lihtsama retsepti koostamine ja esitlemine teistele.

Tarbijaharidus ja keskkond

Õppesisu ja praktilised tööd

Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ning tööviisid.

Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ja tööviisid. Puhastus- ja korrastustööd, kasutatavad vahendid ja

töötamisviisid. Tingmärgid puhastusvahendite pakenditel. Töövahendite kasutusjuhendid. Rõivaste pesemine käsitsi ja masinaga. Triikimine. Tingmärgid rõivastel. Jalatsite hooldus.

Toiduga seotud tarbija teemad

Toidupakendil olev info ja selle märgistus. Info otsimine erinevatel pakenditelt.

Jäätmed

Jäätmete sorteerimine. Jäätmete vähendamine ja taaskasutus. Ringmajandamine materjalidega.

Kaupade ja teenuste valimine.

Toidu ja rõivaste ostmine/tarbimine majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnasäästlikkuse seisukohast.

Käitumiskultuur

Õppesisu ja praktilised tööd

Etikett

Harjumused üksikisikust lähtuvalt. Lauakombed ning katmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Toidu serveerimine. Lauapesu,- nõud ja -kaunistused.

Eesti toidukultuur ja kombed

Eesti toidukultuur ja traditsioonid. Kodukoha/Eesti erinevate toidutraditsioonide uurimine.

Tehnoloogia

Materjalid, nende töötlemisviisid ning töövahendid

Materjalide liigid. Tööriistad,-vahendid ning nende ohutu kasutamine. Materjalide lihtsamad töötlemise viisid. Erinevatest materjalidest esemete valmistamine, kasutades eakohaseid töötlusviise. Eseme kaunistamine ja viimistlemine.

Tööprotsess

Tööprotsessi planeerimine. Visandid ja joonised, kuidas neid mõista ja järgida. Erinevate materjalide sobivus.. Loovus. Tööhuvi ja motivatsioon.

Eneseanalüüs ja hindamine

Eneseanalüüs oma tööle. Oma töö esitlemine. Oma töö adekvaatne hindamine.

Igapäevaelu oskused ja tehnoloogia

Oma töökoha korrastamine. Teistes ainetes õpitu rakendamine. Õppeaine seosed erinevate eluvaldkondadega. Erinevad tehnilised konstruktsioonid.

6. klass

Käsitöö

Materjalid, töövahendid ja töötlemisviisid

Õppesisu ja praktilised tööd

Materjalid

Tekstiilmaterjalid. Erinevad käsitööniidid ja -lõngad, nende sobivus töövahendi, materjali ja esemega. Erinevad pehmed kaasaja ja tuleviku materjalid, nende saamine ning sobivus lähtuvalt kasutusala. Kanga liigid: mittekootud kangad.

Töövahendid

Käsitöövahendite (käärid, nõelad, märkimis- ja mõõtmisvahendid, vms) käsitsemine. Töövahendite ja masinate ohutu käsitsemine. Masintöötlemine: õmblusmasina käsitsemine, reguleerimine, lisaseadmete kasutamine, hooldamine. Digitaalsed vahendid: erinevad veebipõhised platvormid ja rakendused. Fototöötlemise programmid.

Töötlemisviisid

Traditsiooniliste rahvakunstiga seonduvate tehnikate praktiline rakendamine. Erinevate pehmete materjalide töötlemine. Õmblustehnoloogia kaasaegsed ja tuleviku vaatavad võimalused. Töövahendite ja tehnoloogiate valimine olenevalt materjalist ja valmistatavast esemest. Õmblemine. Täpsuse vajalikkus õmblustöös. Õmblemine käsitsi ja õmblusmasinaga. Õmblusmasina niiditamine. Lihtõmblus. Äärestamine. Palistused. Õmblusvarud. Lõike paigutamine riidele. Õmblustöö viimistlemine.

Tööprotsess (ideest teostuseni)

Õppesisu ja praktilised tööd

Kavandamine

Töö eesmärgistamine - funktsionaalsus, protsess ja tulemus. Idee ja kavandi olulisus eseme valmistamisel. Materjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusala. Ideede hankimine kirjandusest ja tänapäeva teabelevist. Allikakriitilisus, analüüs ja kasutamine kooskõlas autoriõigusega. Kompositsiooni seaduspärasused. Värvusõpetuse põhitõdede

arvestamine esemeid disainides, Lihtsama tööjuhendi koostamine. Visandi/kavandi vormistamine. Ühistöö kavandamine.

Töötamine

Töö ajaline ja etapiline planeerimine. Suulise ja kirjaliku juhendamise järgi töötamine. Jooniste ja mustrite kasutamine. Alustatu lõpule viimine, eseme viimistlemine ja isikupärane kaunistamine. Eneseanalüüs ja hindamine Tööprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Materjalide, töövahendite ja tehnoloogia valiku/sobivuse põhjendamine. Oma või rühmatöö esitlemine suuliselt või kirjalikult. Esialgse idee ja lõpptulemuse võrdlemine, analüüs. Seoste ja erinevuste leidmine esemete, nähtuste ja protsesside vahel sh õppeained ja eluvaldkonnad, minevik ja tänapäev.

Eneseanalüüs ja hindamine

Tööprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Materjalide, töövahendite ja tehnoloogia valiku/sobivuse põhjendamine. Oma või rühmatöö esitlemine suuliselt või kirjalikult. Esialgse idee ja lõpptulemuse võrdlemine, analüüs. Seoste ja erinevuste leidmine esemete, nähtuste ja protsesside vahel sh õppeained ja eluvaldkonnad, minevik ja tänapäev.

Õppeaine rakendumine igapäevaelus

Õppesisu ja praktilised tööd

Tekstiilide ja materjalide hoiustamine. Tarbimise suunad ja mõju inimesele. Säästliku tarbimise põhimõtted. Materjalide säästlik kasutamine. Jätkusuutlikkus. Ringmajandamine materjalidega. Isikupära kujundamine läbi loomise/tehnoloogia. Normid, tavad ja kombed ühiskonnas. Kaaskodanike ka kaaslastega arvestamine.

Kodundus

Toiduharidus

Õppesisu ja praktilised tööd

Heaolu ja tervis toidust

Tervisliku toitumise põhitõed.

Toidu ohutu valmistamine

Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toidu ohutus. Tööde järjekord toitu valmistades. Retsepti lugemine: lühendid ja mõõtühikud retseptis. Toidu valmistamiseks info otsimine

veebist. Retsepti põhjal toidu valmistamine. Töövahendid köögis. Ohutus köögis, isiklik hügieen. Pliidi ja ahju ohutu käsitlemine. Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Toiduainete mõõtmine ja kaalumine. Toiduainete valimine. Toiduainete külmtöötlemine ja kuumtöötlemine. Pudrud ja teised teraviljatoidud. Rühmatööna tegevuste kavandamine ja teostamine. Lihtsama retsepti koostamine ja esitlemine teistele.

Tarbijaharidus ja keskkond

Õppesisu ja praktilised tööd

Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ning tööviisid

Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ja tööviisid. Puhastus- ja korrastustööd, kasutatavad vahendid ja töötamisviisid. Tingmärgid puhastusvahendite pakenditel. Töövahendite kasutusjuhendid.

Toiduga seotud tarbija teemad

Tarbija rolli mõistmine ning teadlikud valikud toidutarbijana. Toidupakendil olev info ja selle märgistus.

Jäätmed

Jäätmete sorteerimine. Jäätmete vähendamine ja taaskasutus. Energia ja vee säästlik tarbimine.

Kaupade ja teenuste valimine

Toidu ostmine/tarbimine majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnasäästlikkuse seisukohast.

Käitumiskultuur

Õppesisu ja praktilised tööd

Etikett

Harjumused üksikisikust lähtuvalt. Lauakombed ning katmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Toidu serveerimine. Lauapesu,- nõud ja -kaunistused.

Eesti toidukultuur ja kombed

Eesti toidukultuur ja traditsioonid. Kodukoha/Eesti erinevate toidutraditsioonide uurimine. Kodukoha/Eesti mitmekesiste toitade valmistamine.

Tehnoloogia

Materjalid, nende töötlemisviisid ning töövahendid

Materjalide liigid ja nende omadused, kasutamiskiisid ning nende kombineerimisvõimalused. Elektroofonikakomponendid ja nendest moodustatud süsteemi koostamine. Materjalide töötlemistehnoloogiad ja töövahendid (käsi- ja elektrilised tööriistad ja arvjuhitavad tööpingid). Viimistlemine ja pinnakatted. Multimateriaalsus ja erinevate materjalide kooskasutus. Tervisekaitse- ja ohutusnõuded töötlemisel ja ohutud töövõtted. Ressursside säästmine läbi materjalide ja esemete taaskasutuse, parandamise ja hooldamise.

Tööprotsess

Töö- ja loomeprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Idee ja kavandi tähtsus eseme valmistamisel. Ideede hankimine ja allikakriitilisus (kasutamine kooskõlas autoriõigusega). Kahe ja kolmevaatelised joonised ja mudelid, mis on loodud digitaalsete vahenditega kui ka ilma. Tervikliku tööprotsessi planeerimine üksi ja rühmas. Erinevatest materjalidest praktiliste esemete valmistamine kasutades eakohaseid töötlusviise. Eseme funktsionaalsus ja esteetilisus. Ornamentid rahvakunstis. Loovus ja leidlikkus - nutikad lahendused.

Eneseanalüüs ja hindamine

Tööprotsessi analüüsimine ja tehtud valikute põhjendamine. Töötulemuse esitlemine individuaalselt, samuti ka rühmas erinevaid esitlusviise kasutades. Isikliku panuse mõtestamine rühmas töötamisel. Enda ja teiste töö konstruktiivne tagasisidestamine.

Igapäeva elu oskused ja tehnoloogia

Tarbimise suunad ja mõju inimesele. Eelarve koostamine. Teadlik ja säästlik tarbimine. Parandustööd ja töövahendite hooldamine. Roheline mõtteviis. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend, ohumärgid jm). Eesti ja teiste rahvaste kombed ja esemeline kultuur. Õppeaine seosed igapäeva elu ja erinevate ametite ning hobidega. Masinad ja mehhanismid. Ergonoomia. Inseneria ja tehniline loomine. Erinevate tehnoloogiate rakendamise võimalused ja ohud. Tänapäeva tehnoloogiad ja nende kasutusvõimalused.

7. klass

Käsitöö

Materjalid, töövahendid ja töötlemiskiisid

Õppesisu ja praktilised tööd

Materjalid

Tehislikke ja sünteetiliste tekstiilmaterjalide liigid, saamine ja omadused. Erinevad kaasaja ja tuleviku käsitöömaterjalid ning nende saamine. Erinevad käsitööniidid ja -lõngad, nende sobivus töövahendi, materjali ja esemega. Materjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusala, töövahenditest ning esemest.

Töövahendid

Töövahendite (käärid, nõelad, märkimis- ja mõõtmisvahendid, vardad, heegelnõelad vms) käsitlemine. Töövahendite ja masinate ohutu käsitlemine. Digitaalsed vahendid: erinevad veebipõhised platvormid ja rakendused, foto- ja video töötlemise programmid. Virtuaalkeskondade kasutamine oma tööde eksponeerimiseks.

Töötlemisviisid

Rahvakunstiga seonduvate tehnikate traditsiooniline ja stiliseeritud rakendamine praktikas. Kudumine. Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine. Kirjamine. Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Silmuste arvestamine. Töövahendite valik sõltuvalt materjalist ja valmivast esemest. Heegeldamine. Tutvumine heegeltehnika loominguliste võimalustega. Töövahendite ja tehnoloogia valik sõltuvalt materjalist ja valmivast esemest.

Tööprotsess (ideest teostuseni)

Õppesisu ja praktilised tööd

Kavandamine

Tekstiilid rõivastuses ja sisekujunduses. Komplektide ja kollektsioonide koostamise põhimõtted. Ideekavand ja selle vormistamise põhimõtted. Kompositsiooni seaduspärasuste ja värvusõpetusega arvestamine käsitööeset kavandades. Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos. Nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused ning uued võtted rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel. Käsitöö väärtustamine tarbekunsti osana või isikupärase eneseväljendusena. Ideede hankimine tänapäeva teabelevist. Allikakriitilisus, analüüs, kasutamine kooskõlas autoriõigusega.

Töötamine

Töö eesmärgistamine. Idee ja kavandi olulisus eseme valmistamisel, kompositsiooni ja disainiprotsessi seaduspärasused. Töö planeerimine: eelarve kujunemine, töö etappide järjestamine, ja aja planeerimine. Info otsimine ainealasest kirjandusest ja teabeallikatest.

Suulise ja kirjaliku juhendamise järgi töötamine. Töö- ja loomeprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine.

Rahvakunst

Märgid, sümbolid ja ornamendid eesti rahvakunstimis.

Eneseanalüüs ja hindamine

Oma töö tulemuste analüüsimine: seatud õppe-eesmärkide saavutamise hindamine. Idee ja tulemuse esitlemine suuliselt või kirjalikult.

Õppeaine rakendumine igapäevaelus

Õppesisu ja praktilised tööd

Tarbimise suunad ühiskonnas ja selle mõju inimesele. Vastutustundlik ja säästlik tarbimine. Tekstiilide hooldamine ja hoiustamine. Jätkusuutlikus. Ringmajandamine materjalidega. Isikupära kujundamine läbi loomise/tehnoloogia. Etikett rõivastuses. Normid, tavad ja kombed ühiskonnas. Koostöine õppimine. Eesti ja teiste rahvaste kultuuritavad. Rahvakultuuritähendus. Kultuuridevahelised seosed, erinevused, sarnasused. Käsitöö kui hobi ja elukutse.

Kodundus

Toiduharidus

Õppesisu ja praktilised tööd

Heaolu ja tervis toidust

Toidugruppide roll ja tähtsus toitumises. Mikro- ja makrotoitained, nende vajalikkus ja allikad. Lisaained toiduainetes. Päevane energiavajadus, tasakaalustatud toitumine, tervisliku toidu valikute olulisus. Toiduainete toitainelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine. Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad. Nüüdisaegsed köögiseadmed, nende kasutamine ja hooldus.

Toidu ohutu valmistamine

Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toidu ohutus. Tööde järjekord toidu valmistades. Retsepti lugemine: lühendid ja mõõtühikud retseptis. Toidu valmistamiseks info otsimine veebist. Retsepti põhjal toidu valmistamine. Töövahendid köögis. Ohutus köögis, isiklik hügieen. Pliidi ja ahju ohutu käsitlemine. Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Toiduainete mõõtmine ja kaalumine. Toiduainete valimine. Kuumtöötlemise viisid.

Supid. Lihatoidud. Kalaroad. Soojad kastmed. Vormiroad. Rühmatööna tegevuste kavandamine ja teostamine. Retsepti koostamine ja esitlemine teistele.

Tarbijaharidus ja keskkond

Õppesisu ja praktilised tööd

Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ning tööviisid

Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ja tööviisid. Puhastus- ja korrastustööd, kasutatavad vahendid ja töötamisviisid. Tingmärgid puhastusvahendite pakenditel. Töövahendite kasutusjuhendid.

Toiduga seotud tarbija teemad

Tarbija rolli mõistmine ning teadlikud valikud toidutarbijana. Toidupakendil olev info ja selle märgistus.

Jäätmed

Jäätmete sorteerimine. Jäätmete vähendamine ja taaskasutus. Energia ja vee säästlik tarbimine.

Kaupade ja teenuste valimine

Toidu ostmine/tarbimine majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnasäästlikkuse seisukohast.

Käitumiskultuur

Õppesisu ja praktilised tööd

Etikett

Harjumused üksikisikust lähtuvalt. Lauakombed ning katmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Toidu serveerimine. Lauapesu,- nõud ja -kaunistused.

Eesti toidukultuur ja kombed

Eesti toidukultuur ja traditsioonid. Kodukoha/Eesti erinevate toidutraditsioonide uurimine. Kodukoha/Eesti mitmekesiste toitute valmistamine

Tehnoloogia

Materjalid, nende töötlemisviisid ning töövahendid

Materjalide liigid ja nende omadused, kasutamiskiisid ning nende kombineerimisvõimalused. Elektroonikakomponendid ja nendest moodustatud süsteemi koostamine. Materjalide

töötlemistehnoloogiad ja töövahendid (käsi- ja elektrilised tööriistad ja arvjuhitavad tööpingid). Viimistlemine ja pinnakatted. Multimateriaalsus ja erinevate materjalide kooskasutus. Tervisekaitse- ja ohutusnõuded töötlemisel ja ohutud töövõtted. Ressursside säästmine läbi materjalide ja esemete taaskasutuse, parandamise ja hooldamise.

Tööprotsess

Töö- ja loomeprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Idee ja kavandi tähtsus eseme valmistamisel. Ideede hankimine ja allikakriitilisus (kasutamine kooskõlas autoriõigusega). Kahe ja kolmevaatelised joonised ja mudelid, mis on loodud digitaalsete vahenditega kui ka ilma. Tervikliku tööprotsessi planeerimine üksi ja rühmas. Erinevatest materjalidest praktiliste esemete valmistamine kasutades eakohaseid töötlusviise. Esemefunktsionaalsus ja esteetilisus. Ornamendid rahvakunstis. Loovus ja leidlikkus - nutikad lahendused.

Eneseanalüüs ja hindamine

Tööprotsessi analüüsimine ja tehtud valikute põhjendamine. Töötulemuse esitlemine nii individuaalselt kui rühmas erinevaid esitlusviise kasutades. Isikliku panuse mõtestamine rühmas töötamisel. Enda ja teiste töö konstruktiivne tagasisidestamine.

Igapäevaelu oskused ja töövahendite hooldamine. Roheline mõtteviis. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend, ohumärgid ja tehnoloogiaTarbimise suunad ja mõju inimesele. Eelarve koostamine. Teadlik ja säästlik tarbimine. Parandustööd jm). Eesti ja teiste rahvaste kombed ja esemeline kultuur. Õppeaine seosed igapäevaelu ja erinevate ametite ning hobidega. Masinad ja mehhanismid. Ergonoomia. Inseneeria ja tehniline looming. Erinevate tehnoloogiate rakendamise võimalused ja ohud. Tänapäeva tehnoloogiad ja nende kasutusvõimalused.

8. klass

Käsitöö

Materjalid, töövahendid ja töötlemisviisid

Õppesisu ja praktilised tööd

Materjalid

Tehislikke ja sünteetiliste tekstiilmaterjalide liigid, saamine ja omadused. Erinevad kaasaja ja tuleviku käsitöömaterjalid ning nende saamine. Erinevad käsitööniidid ja -lõngad, nende

sobivus töövahendi, materjali ja esemega. Materjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusala, töövahenditest ning esemest. Tekstiilkiudained. Keemilised kiud.

Töövahendid

Töövahendite (käärid, nõelad, märkimis- ja mõõtmisvahendid, vms) käsitlemine. Töövahendite ja masinate ohutu käsitlemine. Materjalide masintöötlamine: õmblusmasina ja äärestusmasina kasutusvõimalused ja käsitlemine, reguleerimine, lisaseadmete kasutamine, hooldamine. Digitaalsed vahendid: erinevad veebipõhised platvormid ja rakendused, foto- ja video töötlemise programmid. Virtuaalkeskondade kasutamine oma tööde eksponeerimiseks.

Töötlemisviisid

Õmblemine. Õmblustehnoloogia kaasaegsed ja tulevikku vaatavad võimalused. Rõivaeseme õmblemine. Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine, lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele. Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine. Eseme õmblemise tehnoloogilise järjekorra määramine.

Tööprotsess (ideest teostuseni)

Õppesisu ja praktilised tööd

Kavandamine

Tekstiilid rõivastuses ja sisekujunduses. Moelooming. Moe, isikupära ja proportsiooni põhimõtete arvestamine kavandades. Komplektide ja kollektsioonide koostamise põhimõtted. Ideekavand ja selle vormistamise põhimõtted. Kompositsiooni seaduspärasuste ja värvusõpetusega arvestamine käsitööeset kavandades. Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos. Nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused ning uued võtted rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel. Käsitöö väärtustamine tarbekunsti osana või isikupärase eneseväljendusena. Ideede hankimine tänapäeva teabelevist. Allikakriitilisus, analüüs, kasutamine kooskõlas autoriõigusega.

Töötamine

Töö eesmärgistamine. Idee ja kavandi olulisus eseme valmistamisel, kompositsiooni ja disainiprotsessi seaduspärasused. Töö planeerimine: eelarve kujunemine, töö etappide järjestamine, ja aja planeerimine. Info otsimine ainealasest kirjandusest ja teabeallikatest. Suulise ja kirjaliku juhendamise järgi töötamine. Töö- ja loomeprotsessi etappide eristamine,

järjestamine ja kirjeldamine. Töövahendite ohutu käsitlemine. Elektriliste masinatega ohutu töötamine ja nende hooldamine kasutusjuhendi järgi.

Rahvakunst

Rõivastus kui ajastu vaimu peegeldaja - sotsiaalsed märksüsteemid. Rahvarõivad. Märgid sümbolid ja ornamendid eesti rahvakunstis.

Eneseanalüüs ja hindamine

Oma töö tulemuste analüüsimine: seatud õppe-eesmärkide saavutamise hindamine. Idee ja tulemuse esitlemine suuliselt või kirjalikult.

Õppeaine rakendumine igapäevaelus

Õppesisu ja praktilised tööd

Tarbimise suunad ühiskonnas ja selle mõju inimesele. Vastutustundlik ja säästlik tarbimine. Tekstiilide hooldamine ja hoiustamine. Jätkusuutlikus. Ringmajandamine materjalidega. Isikupära kujundamine läbi loomise/tehnoloogia. Etikett rõivastuses. Normid, tavad ja kombed ühiskonnas. Koostöine õppimine. Eesti ja teiste rahvaste kultuuritavad. Rahvakultuuritähtsus. Kultuuridevahelised seosed, erinevused, sarnasused. Käsitöö kui hobi ja elukutse.

Kodundus

Toiduharidus

Õppesisu ja praktilised tööd

Heaolu ja tervis toidust

Toiduhügieen toidu käitlemisel, valmistamisel ja säilitamisel. Toiduainete muutused kuumtöötlemisel, toitainete kadu. Mikroorganismid toidus. Toiduainete riknemise põhjused. Hügieeninõuded toiduainete säilitamise korral. Toidu kaudu levivad haigused. Toiduainete säilitamine ja konservimine. Toiduallergia ja toidutalumatuse. Taimetoitluse ja dieetide mõju organismile. Toitumishäired.

Toidu ohutu valmistamine

Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toidu ohutus. Tööde järjekord toitu valmistades. Retsepti lugemine: lühendid ja mõõtühikud retseptis. Toidu valmistamiseks info otsimine veebist. Retsepti põhjal toidu valmistamine. Töövahendid köögis. Ohutus köögis, isiklik hügieen. Pliidi ja ahju ohutu käsitlemine. Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi

korrashoid. Toiduainete mõõtmine ja kaalumine. Toiduainete valimine. Kergitusained ja tainatooted. Rühmatööna tegevuste kavandamine ja teostamine. Retsepti koostamine ja esitlemine teistele.

Tarbijaharidus ja keskkond

Õppesisu ja praktilised tööd

Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ning tööviisid

Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ja tööviisid. Puhastus- ja korrastustööd, kasutatavad vahendid ja töötamisviisid. Tingmärgid puhastusvahendite pakenditel. Töövahendite kasutusjuhendid.

Toiduga seotud tarbija teemad

Tarbija rolli mõistmine ja teadlikud valikud tarbijana. Otsuste mõjutamine, reklaami mõju.

Jäätmed

Prügi sorteerimine. Jäätmete vähendamine ja taaskasutus.

Kaupade ja teenuste valimine

Kaupade ja teenuste valimine, hooldus. Teadlik ja säästlik majandamine. Tarbijakaitseorganisatsioonid.

Käitumiskultuur

Õppesisu ja praktilised tööd

Etikett

Harjumused üksikisikust lähtuvalt. Lauakombed ning katmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Toidu serveerimine. Lauapesu,- nõud ja -kaunistused. Erinevateks sündmusteks laua katmine. Koosviibimiste korraldamine. Kutsed ja kingitused. Ideede ja võimaluste leidmine erinevate peolaudade kujundamiseks.

Eesti toidukultuur ja kombed

Eesti toidukultuuri uurimine ja kohaliku tooraine kasutamine mitmekesiste toitude valmistamisel.

Tehnoloogia

Materjalid, nende töötlemisviisid ning töövahendid

Materjalide liigid ja nende omadused, kasutamisiisid ning nende kombineerimisvõimalused. Elektroonikakomponendid ja nendest moodustatud süsteemi koostamine. Materjalide töötlemistehnoloogiad ja töövahendid (käsi- ja elektrilised tööriistad ja arvjuhitavad tööpingid). Viimistlemine ja pinnakatted. Multimateriaalsus ja erinevate materjalide kooskasutus. Tervisekaitse- ja ohutusnõuded töötlemisel ja ohutud töövõtted. Ressursside säästmine läbi materjalide ja esemete taaskasutuse, parandamise ja hooldamise.

Tööprotsess

Töö- ja loomeprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Idee ja kavandi tähtsus eseme valmistamisel. Ideede hankimine ja allikakriitilisus (kasutamine kooskõlas autoriõigusega). Kahe ja kolmevaatelised joonised ja mudelid, mis on loodud digitaalsete vahenditega kui ka ilma. Tervikliku tööprotsessi planeerimine üksi ja rühmas. Erinevatest materjalidest praktiliste esemete valmistamine kasutades eakohaseid töötlusviise. Esemefunktsionaalsus ja esteetilisus. Ornamendid rahvakunstis. Loovus ja leidlikkus - nutikad lahendused.

Eneseanalüüs ja hindamine

Tööprotsessi analüüsimine ja tehtud valikute põhjendamine. Töötulemuse esitlemine nii individuaalselt kui rühmas erinevaid esitlusviise kasutades. Isikliku panuse mõtestamine rühmas töötamisel. Enda ja teiste töö konstruktiivne tagasisidestamine.

Igapäeva elu oskused ja tehnoloogia

Tarbimise suunad ja mõju inimesele. Eelarve koostamine. Teadlik ja säästlik tarbimine. Parandustööd ja töövahendite hooldamine. Roheline mõtteviis. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend, ohumärgid jm). Eesti ja teiste rahvaste kombed ja esemeline kultuur. Õppeaine seosed igapäeva elu ja erinevate ametite ning hobidega. Masinad ja mehhanismid. Ergonoomia. Inseneria ja tehniline loomine. Erinevate tehnoloogiate rakendamise võimalused ja ohud. Tänapäeva tehnoloogiad ja nende kasutusvõimalused.

9. klass

Käsitöö

Materjalid, töövahendid ja töötlemisviisid

Õppesisu ja praktilised tööd

Materjalid

Tehislikke ja sünteetiliste tekstiilmaterjalide liigid, saamine ja omadused. Erinevad kaasaja ja tuleviku käsitöömaterjalid ning nende saamine. Erinevad käsitööniidid ja -lõngad, nende sobivus töövahendi, materjali ja esemega. Materjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusala, töövahenditest ning esemest. Erinevate materjalide kombineerimine ühtseks tervikuks.

Töövahendid

Töövahendite (käärid, nõelad, märkimis- ja mõõtmisvahendid, vms) käsitsemine. Töövahendite ja masinate ohutu käsitsemine. Materjalide masintöötlamine: õmblusmasina ja äärestusmasina kasutusvõimalused ja käsitsemine, reguleerimine, lisaseadmete kasutamine, hooldamine. Digitaalsed vahendid: erinevad veebipõhised platvormid ja rakendused, foto- ja video töötlemise programmid. Virtuaalkeskondade kasutamine oma tööde eksponeerimiseks.

Töötlemisviisid

Rahvakunstiga seonduvate tehnikate traditsiooniline ja stiliseeritud rakendamine praktikas. Tikkimine. Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Sümbolid ja märgid. Projektitöö õpilase vabal valikul. Projektitöö teostamine omandatud teadmiste ja oskuste põhjal.

Tööprotsess (ideest teostuseni)

Õppesisu ja praktilised tööd

Kavandamine

Tekstiilid rõivastuses ja sisekujunduses. Komplektide ja kollektsioonide koostamise põhimõtted. Ideekavand ja selle vormistamise põhimõtted. Kompositsiooni seaduspärasuste ja värvusõpetusega arvestamine käsitöös kavandades. Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos. Nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused ning uued võtted rõivaste ja tarbesemete valmistamisel. Käsitöö väärtustamine tarbekunsti osana või isikupärase eneseväljendusena. Ideede hankimine tänapäeva teabelevist. Allikakriitilisus, analüüs, kasutamine kooskõlas autoriõigusega.

Töötamine

Töö eesmärgistamine. Idee ja kavandi olulisus eseme valmistamisel, kompositsiooni ja disainiprotsessi seaduspärasused. Töö planeerimine: eelarve kujunemine, töö etappide järjestamine, ja aja planeerimine. Info otsimine ainealasest kirjandusest ja teabeallikatest.

Suulise ja kirjaliku juhendamise järgi töötamine. Töö- ja loomeprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Töövahendite ohutu käsitlemine. Elektriliste masinatega ohutu töötamine ja nende hooldamine kasutusjuhendi järgi.

Rahvakunst

Eesti ja teiste rahvaste kultuuritavad. Rahvakultuuritähtsus.

Eneseanalüüs ja hindamine

Oma töö tulemuste analüüsimine: seatud õppe-eesmärkide saavutamise hindamine. Idee ja tulemuse esitlemine suuliselt või kirjalikult.

Õppeaine rakendumine igapäevaelus

Õppesisu ja praktilised tööd

Tarbimise suunad ühiskonnas ja selle mõju inimesele. Vastutustundlik ja säästlik tarbimine. Tekstiilide hooldamine ja hoiustamine. Jätkusuutlikus. Ringmajandamine materjalidega. Isikupära kujundamine läbi loomise/tehnoloogia. Etikett rõivastuses. Normid, tavad ja kombed ühiskonnas. Koostöine õppimine. Eesti ja teiste rahvaste kultuuritavad. Rahvakultuuritähtsus. Kultuuridevahelised seosed, erinevused, sarnasused. Käsitöö kui hobi ja elukutse.

Kodundus

Toiduharidus

Õppesisu ja praktilised tööd

Heaolu ja tervis toidust

Toitumise tähtsus kogukonna- ja heaolutunde kujunemisel. Rahvusköögid ja rahvustoidud.

Toidu ohutu valmistamine

Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toiduohutus. Tööde järjekord toidu valmistades. Retsepti lugemine: lühendid ja mõõtühikud retseptis. Toidu valmistamiseks info otsimine veebist. Retsepti põhjal toidu valmistamine. Töövahendid köögis. Ohutus köögis, isiklik hügieen. Pliidi ja ahju ohutu käsitlemine. Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Toiduainete mõõtmine ja kaalumine. Toiduainete valimine. Eesti köök. Rahvusköögid.

Tarbijaharidus ja keskkond

Õppesisu ja praktilised tööd

Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ning tööviisid

Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ja tööviisid. Tingmärgid puhastusvahendite pakenditel. Töövahendite kasutusjuhendid. Olmekeemia. Puhastusvahendid, nende omadused ja ohutus. Puhastus- ja korrastustööde käigus kasutatavad meetodid, vahendid ning tööviisid. Uute tehnoloogiate kasutamine ja keskkonnasõbralik lähenemine puhastus ja korrastustöodes.

Toiduga seotud tarbija teemad

Tarbija rolli mõistmine ja teadlikud valikud tarbijana.

Jäätmed

Prügi sorteerimine. Jäätmete vähendamine ja taaskasutus

Kaupade ja teenuste valimine

Üldine finantsiline teadlikkus - sissetulekud, kulutused, säästmine. Maksete tasumise viisid. Leibkonna eelarve, tulude ja kulude tasakaal. Laenud. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs.

Käitumiskultuur

Õppesisu ja praktilised tööd

Etikett

Harjumused üksikisikust lähtuvalt. Lauakombed ning katmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Toidu serveerimine. Lauapesu,- nõud ja -kaunistused. Erinevateks sündmusteks laua katmine. Rõivastus ja käitumine vastuvõttudel, kodus peolauas, kohvikus ja restoranis.

Eesti toidukultuur ja kombed

Eesti ja erinevate rahvusköökide toidukultuuri uurimine ja kohaliku tooraine kasutamine mitmekesiste toitade valmistamisel.

Tööprotsess (ideest teostuseni)

Õppesisu ja praktilised tööd

Kavandamine

Tekstiilid rõivastuses ja sisekujunduses. Komplektide ja kollektsioonide koostamise põhimõtted. Ideekavand ja selle vormistamise põhimõtted. Kompositsiooni seaduspärasuste ja värvusõpetusega arvestamine käsitööeset kavandades. Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos. Nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused ning uued võtted rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel. Käsitöö väärtustamine tarbekunsti osana või isikupärase eneseväljendusena. Ideede hankimine tänapäeva teabelevist. Allikakriitilisus, analüüs, kasutamine kooskõlas autoriõigusega.

Töötamine

Töö eesmärgistamine. Idee ja kavandi olulisus eseme valmistamisel, kompositsiooni ja disainiprotsessi seaduspärasused. Töö planeerimine: eelarve kujunemine, töö etappide järjestamine, ja aja planeerimine. Info otsimine ainealasest kirjandusest ja teabeallikatest. Suulise ja kirjaliku juhendamise järgi töötamine. Töö- ja loomeprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Töövahendite ohutu käsitlemine. Elektriliste masinatega ohutu töötamine ja nende hooldamine kasutusjuhendi järgi.

Rahvakunst

Eesti ja teiste rahvaste kultuuritavad. Rahvakultuuritähendus.

Eneseanalüüs ja hindamine

Oma töö tulemuste analüüsimine: seatud õppe-eesmärkide saavutamise hindamine. Idee ja tulemuse esitlemine suuliselt või kirjalikult

Õppeaine rakendumine igapäevaelus

Õppesisu ja praktilised tööd

Tarbimise suunad ühiskonnas ja selle mõju inimesele. Vastutustundlik ja säästlik tarbimine. Tekstiilide hooldamine ja hoiustamine. Jätkusuutlikus. Ringmajandamine materjalidega. Isikupära kujundamine läbi loomise/tehnoloogia. Etikett rõivastuses. Normid, tavad ja kombed ühiskonnas. Koostöine õppimine. Eesti ja teiste rahvaste kultuuritavad. Rahvakultuuritähendus. Kultuuridevahelised seosed, erinevused, sarnasused. Käsitöö kui hobi ja elukutse.

Kodundus

Toiduharidus

Õppesisu ja praktilised tööd

Heaolu ja tervis toidust

Toitumise tähtsus kogukonna- ja heaolutunde kujunemisel. Rahvusköögid ja rahvustoidud.

Toidu ohutu valmistamine

Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toiduohutus. Tööde järjekord toitu valmistades.

Retsepti lugemine: lühendid ja mõõtühikud retseptis. Toidu valmistamiseks info otsimine

veebist. Retsepti põhjal toidu valmistamine. Töövahendid köögis. Ohutus köögis, isiklik

hügieen. Pliidi ja ahju ohutu käsitlemine. Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi

korrashoid. Toiduainete mõõtmine ja kaalumine. Toiduainete valimine. Eesti köök.

Rahvusköögid.

Tarbijaharidus ja keskkond

Õppesisu ja praktilised tööd

Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ning tööviisid

Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Puhastus-, hooldus- ja korrastustööde käigus kasutatavad vahendid ja tööviisid. Tingmärgid puhastusvahendite pakenditel.

Töövahendite kasutusjuhendid. Olmekeemia. Puhastusvahendid, nende omadused ja ohutus.

Puhastus- ja korrastustööde käigus kasutatavad meetodid, vahendid ning tööviisid. Uute

tehnoloogiate kasutamine ja keskkonnasõbralik lähenemine puhastus ja korrastustöodes.

Toiduga seotud tarbija teemad

Tarbija rolli mõistmine ja teadlikud valikud tarbijana.

Jäätmed

Prügi sorteerimine. Jäätmete vähendamine ja taaskasutus

Kaupade ja teenuste valimine

Üldine finantsiline teadlikkus - sissetulekud, kulutused, säästmine. Maksete tasumise viisid.

Leibkonna eelarve, tulude ja kulude tasakaal. Laenud. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude

analüüs.

Käitumiskultuur

Õppesisu ja praktilised tööd

Etikett

Harjumused üksikisikust lähtuvalt. Lauakombed ning katmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Toidu serveerimine. Lauapesu,- nõud ja -kaunistused. Erinevateks sündmusteks laua katmine. Rõivastus ja käitumine vastuvõttudel, koduses peolauas, kohvikus ja restoranis.

Eesti toidukultuur ja kombed

Eesti ja erinevate rahvusköökide toidukultuuri uurimine ja kohaliku tooraine kasutamine mitmekesiste toitade valmistamisel

Tehnoloogia

Materjalid, nende töötlemisviisid ning töövahendid

Materjalide liigid ja nende omadused, kasutamiseviisid ning nende kombineerimisvõimalused. Elektroonikakomponendid ja nendest moodustatud süsteemi koostamine. Materjalide töötlemistehnoloogiad ja töövahendid (käsi- ja elektrilised tööriistad ja arvjuhitavad tööpingid). Viimistlemine ja pinnakatted. Multimateriaalsus ja erinevate materjalide kooskasutus. Tervisekaitse- ja ohutusnõuded töötlemisel ja ohutud töövõtted. Ressursside säästmine läbi materjalide ja esemete taaskasutuse, parandamise ja hooldamise.

Tööprotsess

Töö- ja loomeprotsessi etappide eristamine, järjestamine ja kirjeldamine. Idee ja kavandi tähtsus eseme valmistamisel. Ideede hankimine ja allikakriitilisus (kasutamine kooskõlas autoriõigusega). Kahe ja kolmevaatelised joonised ja mudelid, mis on loodud digitaalsete vahenditega kui ka ilma. Tervikliku tööprotsessi planeerimine üksi ja rühmas. Erinevatest materjalidest praktiliste esemete valmistamine kasutades eakohaseid töötlusviise. Eseme funktsionaalsus ja esteetilisus. Ornamentid rahvakunstis. Loovus ja leidlikkus - nutikad lahendused.

Eneseanalüüs ja hindamine

Tööprotsessi analüüsimine ja tehtud valikute põhjendamine. Töötulemuse esitlemine nii individuaalselt kui rühmas erinevaid esitlusviise kasutades. Isikliku panuse mõtestamine rühmas töötamisel. Enda ja teiste töö konstruktiivne tagasisidestamine.

Igapäevaelu oskused ja tehnoloogia

Tarbimise suunad ja mõju inimesele. Eelarve koostamine. Teadlik ja säästlik tarbimine. Parandustööd ja töövahendite hooldamine. Roheline mõtteviis. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend, ohumärgid jm). Eesti ja teiste rahvaste kombed ja esemeline kultuur. Õppeaine seosed igapäevaelu ja erinevate ametite ning hobidega. Masinad ja mehhanismid. Ergonoomia. Inseneria ja tehniline looming. Erinevate tehnoloogiate rakendamise võimalused ja ohud. Tänapäeva tehnoloogiad ja nende kasutusvõimalused.

VALIKÕPPEAINED

KARJÄÄRIÕPETUS

9. klass – 35 tundi

Üldalused

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Aineõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) teadvustab oma huvisid, võimeid ja oskusi, mis võimaldavad adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriplaanide tegemist;
- 2) arendab oma karjääri kujundamise pädevusi, sh õpi-, suhtlemis-, koostöö- ja otsustamisoskusi ning info hankimise, hindamise ja analüüsimise oskusi;
- 3) arendab soovi ja oskust endale eesmärke seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda;
- 4) kujundab soovi ja valmisolekut elukestvaks õppimiseks ning iseseisvaks karjääriotsuste tegemiseks;
- 5) tutvub erinevate ametite/elukutsete ja õppimisvõimalustega, töösuhteid reguleerivate õigusaktide ning ettevõtlus- ja majanduskeskkonnaga.

Õppeaine kirjeldus

Õppeaines „Karjääriõpetus“ käsitletakse teemasid, mis kujundavad õpilastes valmisolekut erinevate elurollide täitmiseks ja elukestvaks õppeks, tööjõuturule sisenemiseks ja väärtusloomesse panustamiseks ning arendavad iseseisvat otsustamisvõimet. Karjääriõpetus võimaldab ühiskonna inimressurssi tööturul paremal viisil rakendada, viies inimeste oskused ja huvid kokku töö- ja õppimisvõimalustega.

Karjääriõpetus aitab kaasa sellele, et uue põlvkonna karjäärivalikuid ei piiraks stereotüüpsed soorollid (üldised jagatud arusaamad naiste ning meeste olemuse kohta). Õppijates kujuneb muutustega toime tulev, probleemide lahendamisele suunatud ja enesearengut väärtustav hoiak.

Õppeaine koosneb lähtuvalt karjääri kujundamise pädevuste mudelist neljast osast:

Eneseteadlikkuse arendamine aitab kujundada enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi. Õpilane õpib ennast tundma. Arenevad suhtlemis- ja õpioskused. Omandatud teadmised, oskused ja hoiakud aitavad ennetada koolist väljalangevust.

Võimaluste analüüs toetab teadlike valikute tegemist pärast põhikooli lõpetamist. Õpilane oskab märgata muutusi töömaailmas, väärtustada elukestvat õpet ning mõista, et karjääripööre on tänapäeva kiires muutuv töömaailmas loomulik isikliku karjääritee osa.

Planeerimine ja otsustamine. Õpilasel arenevad eesmärgistamise ja planeerimise oskused ning teadlikkus otsuste vastuvõtmisel. Õpilane mõistab hariduse ja tööturu vahelisi seoseid, oskab karjäärialast infot hankida, analüüsida ja kasutada. Õpilane tunnetab oma vastutust karjääritee kujundamisel ja elus toimetulemisel.

Tegutsemine. Õppija algatab ja viib ellu tegevusi erinevate elurollidega seotud eesmärkide saavutamiseks. Kujunevad teadmised ja oskused aitavad teha läbimõeldud valikuid oma karjääri kujundamisel, sealhulgas haridustee jätkamisel.

Karjääriõpetus keskendub õpilase isiksuse omaduste teadvustamisele ning esmaste karjäärivalikutega seostamisele. Õpilasi teavitatakse erinevatest töökeskkondadega tutvumise ja tööharjutamiste võimalustest ning julgustatakse neid kasutama. Õpilased mõistavad hariduse ja tööturu vahelisi seoseid ning elukestva enesearendamise vajalikkust. Õpilased saavad teavet erinevatest õppimisvõimalustest ja oskavad seda kasutada oma plaanide elluviimisel. Põhikooli karjääriõpetuse ainekava koosneb 35 ainetunnist. Karjääriõpetus toetab õpilase karjääri kujundamist ja valmisolekut elukestvaks õppeks, lõimides teistes õppeainetes ja koolivälises tegevuses omandatud teadmised.

Karjääriõpetuse valikaine õpitulemuste saavutamisele aitab kaasa vajaduspõhine koostöö erinevate kooliväliste partneritega, sh karjääriteenuste osutajate ja ettevõtetega.

Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Karjääriõpetuse õpitulemused ja nende saavutamiseks rakendatavad õppemeetodid toetavad teiste üldpädevuste (väärtus-, sotsiaalne-, enesemääratlus-, õpi-, suhtlus-, matemaatika- ja ettevõtluspädevus) arengut ning lõimingut erinevate õppeainete ja läbivate teemadega. Mitmeid karjääri kujundamisega seotud mõisteid ja teemasid käsitletakse ka teistes õppeainetes, kuid sisu ja rõhuasetused on erinevad. Näiteks eneseanalüüsi aluseks olevate mõistetega tutvutakse eelnevalt inimese- ja suhtlemisõpetuses ja psühholoogias, töömaailma käsitletakse ettevõtlus- ja majandusõppes, ühiskonnaõpetuses jne. Sarnaste teemade käsitlemine mitmes õppeaines

aitab õpilasel mõista ainete omavahelisi seoseid, luua õpitust tervikpilti, seostada õpitut igapäevaeluga ja väärtustada õppimist kui elukestvat protsessi. Ka õppekava läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“ õppesisus on palju kattuvusi karjääriõpetuse õppesisuga. Kõiki kooliastmeid hõlmava õppeprotsessi jooksul omandatud karjääri kujundamise alased teadmised ja oskused on üheks eelduseks karjääriõpetuse õpitulemuste saavutamiseks.

Lõimingut toetab ka õppekeskkonna laiendamine väljapoole klassiruumi, koolisisesed ja -välised sündmused (näiteks karjääripäevad ja õpilaskonverentsid), suunamine huvitegevuse ja mitteformaalse õpikogemuse analüüsimisele, koostöö kooliväliste partneritega, õppemeetodid jne. Konkreetsed lõimingut toetavad tegevused kirjeldatakse kooli õppekavas.

Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus, sh kodutööde maht on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega, et toetada õpilaste kujunemist ennastjuhtivateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud meetodeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning õpimotivatsiooni teket;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid digitaalseid õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) mitmekesistatakse õppekeskkonda: ettevõtted, järgmise taseme õppeasutused, looduskeskkond, muuseumid, näitused jne;
- 7) võimaldatakse saada ülevaade erinevatest tegevusaladest ja ametitest, sh vahetult töökeskkondadega tutvuda;
- 8) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh eelistatuna aktiivõpet: rollimängud, arutelud, väitlused, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistöo koostamine;
- 9) õpilased võivad projektide ja uurimistöo teemad valida ise lähtuvalt oma huvist (ameti-, kutse- või erialaeelistusest lähtuvalt) või lapsevanemate, kohalike ettevõtjate, karjäärispetsialistide jt soovitudest;
- 10) luuakse tingimused õpilaste teadlikke karjäärivalikuid soodustavate hoiakute kujunemiseks;

11) käsitletavat teemasid seostatakse ja ajastatakse aineõpetajatega koostöös inimeseõpetuse, ühiskonnaõpetuse, emakeeleõpetuse jt ainetega ning arenguveestlusega.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, sh lähtutakse kujundava hindamise põhimõtetest, Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist.

Võimalik on kasutada nii eristavat kui ka mitteeristavat hindamist.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Karjääriõpetuse käigus ei hinnata õpilase hoiakuid ega väärtusi, vajaduse ja võimaluse korral antakse õpilasele nende kohta tagasisidet. Hindamisel väärtustatakse õpilaste isikupära ja toetatakse arengut.

Õpilane peab olema hindamises aktiivne partner, kuna see toetab eneseanalüüsi oskuste kujunemist.

On soovitatav, et kursuse jooksul koostab õpilane personaalse õpi- või arengumapi, millesse kogub eneseanalüüsi, ettevõtete külastuse töölehed jt õpiülesannete tulemused ning muud huvipakkuvad elukutse või erialadega seotud materjalid. Selles sisalduvad õpiülesanded võivad olla tehtud kas üksi või rühmatööna. Õpimapi esitlemist saab hinnata valikaine kokkuvõtva hindena. Hindamise põhimõtteid ja korraldust tutvustatakse õppijatele õppetöö alguses.

Hindamisobjektid on:

- 1) praktilised tööd: CV koostamine; essee; ettevõtte külastuse ja töövarjupäeva konspekt või kokkuvõte, isiklik karjääriplaan (õpiplaan) jms;
- 2) praktilise tegevuse mõtestamine;
- 3) infootsing ja -analüüs;
- 4) loomingulisus ja ratsionaalsus õppeülesannete lahendamisel;
- 5) teadlikkuse kujunemine peamistest karjääriotsust mõjutavatest teguritest; 6) õppetöö käigus loodud materjalid.

Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Õpilastele tagatakse:

- 1) ainekavas kirjeldatud eesmärkide saavutamiseks vajalik õppevara;

- 2) karjääri kujundamisega seotud kirjanduse ja teiste asjakohaste allikate kättesaadavus;
- 3) nutitarkvara karjääri kujundamisega seotud info otsimiseks;
- 4) mitmekesine õppekeskkond.

Ainekavad

Õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

Eneseteadlikkuse arendamine

Õppija:

- 1) analüüsib juhendamisel oma väärtusi, võimeid, huvisid, teadmisi, oskusi, kogemusi ja isiksuseomadusi karjääri kujundamise kontekstis;
- 2) kasutab eneseanalüüsi tulemusi oma karjääri kujundamisel, seostades neid realistlike õppimise ja töötamise eelduste ning võimalustega; 3) mõistab teadmiste ja oskuste ning elukestva õppe tähtsust haridusteel ja tulevases tööelus; on vastutustundlik ja motiveeritud ennast arendama.

Õppesisu:

Teadlik eneseanalüüs. Karjääri kujundamisele suunatud eneseanalüüsi komponendid: huvid, hobid, oskused, teadmised, võimed, isiksuseomadused, väärtused, hoiakud, vajadused, saavutused, unistused, motivatsioon. Kohanemist ja õpioskuseid mõjutavad ning soodustavad isiksuseomadused, hoiakud ja harjumused. Isiklik õpi-, huvitegevuse ja töökogemus. Tugevad küljed ja arenguvajadused. Minapilt. Enesehinnang. Arenguuskumus.

Võimaluste analüüs

Õppija:

- 1) teab erinevaid tegevusvaldkondi ja ameteid ning mõistab töömaailma üldiseid arengusuundi;
- 2) mõistab hariduse ja tööturu vahelisi seoseid ning teadvustab ennast tulevase töötajana; 3) oskab otsida ja analüüsida informatsiooni õppimisvõimaluste ja tööturu kohta ning kasutada seda oma karjäärivalikute tegemisel;
- 4) põhjendab oma eelistusi haridustee jätkamisel ning kutseõppe eriala või gümnaasiumi õppesuuna valikul.

Õppesisu:

Tööturg ja tööjõuturg: tööturu üldine olukord ja arengusuunad. Tegevusvaldkonnad ja töökeskkonnad. Tulevikutöökohad ja -oskused. Ametid ja soorollidega seotud müüdid. Tööandjate ootused töötajale. Õpilase võimalused tööga tutvumiseks.

Õppimisvõimalused pärast põhikooli. Eesti haridussüsteem. Alternatiivsed võimalused haridusteel. Õppimine välismaal. Karjääriinfo otsimine, hindamine ja kasutamine.

Planeerimine ja otsustamine

Õppija:

- 1) mõistab karjääri kujundamise eesmärki, sisu ja oma vastutust isikliku karjääri planeerimisel;
- 2) teadvustab erinevate elurollide ja -stiilide seoseid tööga;
- 3) koostab juhendamisel esmase karjääriplaani, võttes arvesse oma karjäärivalikuid mõjutavaid tegureid ja alternatiivseid võimalusi;
- 4) tunneb ja kasutab vajaduspõhiselt karjääriteenuseid.

Õppesisu:

Karjääri kujundamine ja karjääri planeerimine. Edu, elurollid ja elulaad. Karjääriotsuseid mõjutavad tegurid ja nendega arvestamine. Eesmärkide seadmine. Alternatiivid. Valimine ja otsustamine. Omavastutus. Isiklik karjääriplan. Muutustega toimetulek. Karjääriteenused.

Tegutsemine

Õppija:

- 1) algatab ja viib ellu karjääri kujundamisega seotud tegevusi;
- 2) teab õpilasena töötamise võimalusi ja piiranguid ning mõistab töösuhteid reguleerivate õigusaktide ja töölepingu tähtsust;
- 3) mõistab kandideerimisprotsessi olemust, oskab võrrelda enda vastavust konkursil esitatud nõuetele ning koostab juhendamisel kandideerimiseks vajalikud dokumendid;
- 4) analüüsib isiklikku õppimise ja/või töötamise kogemust ja kasutab analüüsi tulemusi oma karjääri kujundamisel.

Õppesisu:

Töökeskkondadega tutvumise ning töö- ja õpikogemuste omandamise võimalused. Alaealiste töötamisega seotud nõuded ja piirangud. Töösuhteid reguleerivad õigusaktid. Tööohutus ja terviseriskid. Tööväärtused. Kandideerimine õpingutele ja/või tööle, sh vabatahtlikuks,

vahetusõpilaseks või huvialaga seonduvalt. Kandideerimiseks vajalikud dokumendid. Õpi- ja töökogemuste analüüs. Õppimine edust ja ebaedust.

ETTEVÕTLUSÕPETUS

Üldalused

Õppeaine maht: 2 x 35 tundi

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Ettevõtlusõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) on omandanud põhiteadmised majandusest, rahatarkusest, ettevõtlusest ja töömaailmast;
- 2) on täiendanud enesejuhtimise, sotsiaalsete olukordade lahendamise, loova mõtlemise ja ettevõtluskeskkonnas tegutsemise oskuseid;
- 3) on ettevõtliku hoiakuga, mis aitab muuta ideed tegudeks.

Õppeaine kirjeldus

Ettevõtlusõpet võib põhikoolis õpetada valikainena või lõimituna teiste õppeainetega. Ettevõtlusõpetuse aine on jagatud kolmeks suuremaks teemaks: ettevõtluskeskkond, võimalused töömaailmas ning finantsid. Ettevõtlusõpetus annab ülevaate ettevõtte toimimisest ja ettevõtluse tähtsusest ühiskonnas, aitab paremini mõista inimtegevuse ja keskkonna vastastikuseid seoseid, ressursside nappust. Valikõppeaine kujundab õpilastes ettevõtluspädevust enesejuhtimise, sotsiaalsete olukordade lahendamise, loova mõtlemise ja ettevõtluskeskkonnas tegutsemise kaudu. Samuti arusaamist, et vastutus ühiskonna jätkusuutliku arengu tagamiseks on nii üksikisikul kui ka ettevõtetel, kelle otsused peavad lähtuma loodus- ja elukeskkonna säästmise vajadusest. Õpilased hindavad oma oskusi, soove, arenguvajadusi ning -võimalusi töömaailmas toimetulekuks, õpivad koostama elulookirjeldust, tähtsustama nii töötaja kui ka ettevõtja panust ühiskonda.

Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Valikaine võimaldab lõiminguks kõigi riiklikus õppekavas olevate ainetega, kujundades üldpädevusi ainete ja õpetajate vahelises koostöös. Ettevõtlusõpetus on tihedalt lõimitud matemaatika, geograafia ja ajaloo õppega ning toetab ühiskonna- ja inimeseõpetuse õppimist, karjääriõpet ja elukutsevalikut. Ettevõtlusõpetuse kavandamisel on õppesisu käsitlemist

otstarbekas planeerida ja kooskõlastada II ja III kooliastme ühiskonnaõpetuse, geograafia, inimeseõpetuse, käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse õpetajatega. Arutlusteemade rakendamisel on otstarbekas kavandada koostööd keele ja kirjanduse õpetajatega.

Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Õpetaja lähtub tegevuste kavandamisel ettevõtlusõpetuse valikainekavast, arvestades kooli ja piirkonna võimalusi ning õpilaste ettepanekuid. Valikaine tugineb ettevõtluspädevuse mudelile. Õppetööd kavandades luuakse võimalusi õppekäikudeks.

Ettevõtlusõppe valikaine võib anda sisendi loovtöö tegemiseks põhikooli lõpetamise tingimusena. Ettevõtlusõpetust võib läbi viia ka õpilasfirma programmi kaudu.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest ja kooli õppekavas sätestatust. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Hoiakuid ega väärtusi ei hinnata, nende kohta antakse õpilasele tagasisidet. Hinnata saab arutluskäigu loogilisust, veenvust, argumenteeritust. Õpilane peab olema hindamises aktiivne osaline, tema selgitustel, põhjendustel ning eneseanalüüsil on oluline roll. Väärtusi ja hoiakuid võimaldavad analüüsida rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö. Hindamine peab väärtustama lahenduste erinevusi ja õpilaste isikupära.

Hindamine on vahend õpilase arengu toetamiseks. Hindamismeetodeid valides arvestatakse õpilaste vanust, nende individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega, toetades õpilase arengut. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Õppekeskkond toetab kavandatavate õpiväljundite saavutamist. Ettevõtluspädevuse arengu toetamiseks kasutatakse mitmekesiseid tegevusi (nt enesehindamine), mis aitavad teemasid mõtestada, kuid kindlasti on tähtis roll ka terviklikul õpikeskkonnal, mille kaudu soodustatakse õppijate pädevuste arengut ning mis mõjutab seda, kuidas ühte või teist harjutust tajutakse ja sellest õpitakse.

Ainet käsitletakse igapäevaeluga seostatult. Kaks kolmandikku valikõppeaine mahust käsitleb praktilisi tegevusi ja loovust ning kriitilise mõtlemise oskusi arendavate ülesannete lahendamist. Õppes kasutatakse aktiivõppemeetodeid nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud, kohalike ettevõtete külastused, kohtumised ettevõtjatega, ettevõtlike lapsevanematega ja vabatahtlik tegevus kodukohas. Õpilase teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse arendamiseks kasutatakse õppes tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi (ettevõtete kodulehed, õigusaktid internetis, ettevõtjaportaal, interaktiivsed ettevõtlusmängud jne).

Taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

- 1) on omandanud põhiteadmised majandusest, rahatarkusest, ettevõtlusest ja töömaailmast;
- 2) on täiendanud enesejuhtimise, sotsiaalsete olukordade lahendamise, loova mõtlemise ja ettevõtluskeskkonnas tegutsemise oskuseid;
- 3) on ettevõtliku hoiakuga, mis aitab muuta ideed tegudeks.

Õpitulemused

- 1) püstitab eesmärged, vastutab oma ideede elluviimise eest ning rakendab meeskonnatöö võtteid;
- 2) on omandanud põhiteadmised majandusest, ettevõtlusest, rahatarkusest ja töömaailmast;
- 3) saab aru ettevõtluse tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonnas, on positiivse hoiakuga ettevõtluse ja ettevõtjate suhtes;
- 4) kirjeldab enda võimeid, oskusi ja võimalusi tegutsemiseks ettevõtliku kodanikuna;
- 5) mõistab hariduse, oskuste ja kogemuste tähtsust konkureerimiseks tööturul;
- 6) teeb eesmärgipäraseid valikuid raha kasutamisel, tegutseb säästliku ja keskkonnateadliku tarbijana.

Õppesisu

1. Ettevõtlikkus ja ettevõtlus.
2. Ettevõtte toimimine, ettevõtluskeskkond.
3. Ressursside nappus ja jätkusuutlik kasutus.
4. Eraomand, konkurents, ettevõtluse võimalused ja riskid.
5. Äriidee ja ärimudel, kasumi motiveeriv roll.
6. Turundus, tarbija vajadused ja tootmise eesmärgid, omahind ja turuhinna kujunemine.

7. Ettevõtja ootused ettevõtte töötajale ja meeskonnatöö tähtsus (ülesanded, vastutus, tööjaotus, aja planeerimine).
8. Ettevõtluse roll ja olulisus ühiskonna toimimisel.
9. Kohalik ettevõtlus.
10. Ärietika.
11. Võimalused töömaailmas.
12. Elukutsed ja ametid kodukoha ettevõtetes, enda vajadused, soovid ja võimalused elukutsevalikul ja tööturul.
13. Hariduse, oskuste ja kogemuste nõuded tööturul.
14. Isiklik karjääriplaan ehk edu tee (kuhu tahan jõuda 35. eluaastaks, mida tahan saavutada, kuidas selleks pingutada).
15. Töökoha taotlemiseks motivatsioonikirja ja elulookirjelduse koostamine (enda andmetega või legendi põhjal, konkreetse töökuulutuse alusel).
16. Elukutsed ja ametid praegu ja tulevikus, elukestev areng (mida tahaksin elus ära teha, proovida, kogeda, õppida, millised takistused võivad ette tulla ja kuidas neid ületada).
17. Tulud ja kulud.
18. Töötasu tuluallikana.
19. Bruto- ja netopalk, palgafond ja maksud.
20. Soovid, vajadused, kulude ja tulude planeerimine, eelarve. Isiklike ressursside piiratus, tulu suurendamise võimalused ja valik.
21. Teadlik ja keskkonda säästev tarbimine, eesmärgipärane finantsteenuste kasutamine.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Praktiline loovtöö: „Isiklik karjääriplaan ehk edu tee (kuhu tahan jõuda 35. eluaastaks, mida tahan saavutada, kuidas selleks pingutada).“
- Praktiline loovtöö: „CV ja motivatsioonikiri“.
- Praktiline loovtöö „Konkreetses ettevõttes SWOT-analüüsi koostamine“
- Praktiline loovtöö: „Äriplaani mudeli koostamine“.
- Praktiline loovtöö „Toote prototüübi kavandamine“
- JA EESTI minifirmade õppeprogramm

MULTIMEEDIA

Põhikooli III aste

Õppeaine maht: 35 tundi

Kursuse lühikirjeldus

Multimeedia õpetamisega taotletakse, et õpilasel areneksid loovus ning arvutikasutamise oskus, peenmootorika ning võime läheneda igale ülesandele isiklikult ja mõelda iseseisvalt lahendusi, samas ka võimet teha vajadusel rühmatööd. Tähelepanu pööratakse vabavariuste tarkvaralahenduste kasutamisele. Etteantud ülesannete täitmine nõuab õpilasel kursuse jooksul omandatud oskuste rakendamist ja kombineerimist. Tööd peavad olema läbimõeldud, viimistletud ja põhjalikud.

Õppesisu

Eesmärgiks on arendada õpilase loovust läbi praktiliste tegevuste. Kursuse käigus keskendutakse helile ja videole ning programmidele, mis on nendega töötamiseks vajalikud. Õppetöös kasutatakse kursuse vältel kindlaid programme (vabavariisid), kuid õpitakse ka, kuidas vajadusel alternatiive leida. Valmivad erinevad tööd, nii iseseisvate kui ka paaris- või rühmatöödena. Kõik töös kasutatavad materjalid ja valminud tööd kogub õpilane oma e-portfolioosse ja/või e-õppekeskkonda Google Classroom. Teoreetilistele osadele järgneb koheselt ka praktiline õpe. Õpilastelt oodatakse aktiivset kaasamõtlemist ja -töötamist. Klassis töötades järgitakse kokkulepituid arvutikasutamise reegleid.

Õpitulemused

Õpilane:

- teab erinevate faili formaatide erinevusi ning oskab valida õige formaadi oma töö jaoks;
- koostab, salvestab ja oskab arvutist leida oma töö;
- oskab valida etteantud töö lahendamiseks õige lahenduse ning vajadusel seda põhjendada;
- oskab jagada oma tööd, kasutades mõnda pilveteenust;
- suudab oma valmistatud tööd presenteerida ning esitleda;
- oskab läbi viia koostööprojekti, kasutades suhtlemiseks ja töö organiseerimiseks erinevaid tehnoloogilisi lahendusi;
- oskab õpitud rakendada mõnes teises ainetunnis;
- oskab iseseisvalt kujundada etteantud nõuetekohase töö;

- teab ja tunneb põhilisi disainipõhimõtteid;
- teab erinevate elementide (värvid, heli, video, tekst jms) kasutamispõhimõtteid.

Tagasisidemeetodid ja -kriteeriumid ning kursuse tulemuse kujunemine:

Tagasisidet õpilaste töödele antakse jooksvalt. Kursust hinnatakse mitteeristavalt. Hindamise eelduseks on aruteludes ja rühmatöodes osalemine. Kursuse hinne kujuneb erinevate iseseisvate ja praktiliste tööde õigeaegsel sooritamisel positiivsele tulemusele (min 50%). Mittetähtaegsel töö esitamisel on õpetajal õigus anda kohustuslikke lisaülesandeid.

RAHATARKUS

Põhikooli II aste

Õppeaine maht: 35 tundi (1 kursus, tunnid läbi õppeaasta)

Kursuse eesmärk: Õpetada noortele, kuidas olla rahaliselt kindlustatud, kuidas saada hakkama igapäevastes rahaasjades ning kuidas teha teadlikke rahalisi otsuseid. Õppetöö käigus antakse õpilastele elulisi näiteid raha säästmisest ja investeerimisest ning saadakse nippe edukatelt investoritelt. Õppetöö käigus käsitletakse ka riigi maksusüsteemi ning tehakse ülevaade laenudest.

Õpitulemused:

- oskavad seada isiklikke eesmärke;
- oskavad pidada isiklikku eelarvet, jälgides igakuiseid tulusid ja kulusid;
- on tutvunud erinevate laenu tüüpidega ja mõistavad nendega kaasnevaid riske;
- teavad, kuidas toimib Eesti riigi maksusüsteem
- teavad, mis on säästmine ja investeerimine ning tunnevad erinevaid varaklasse;

Õppesisu:

- Rahalise kindlustunde saavutamine, eesmärkide seadmine
- Eelarve pidamine
- Raha säästmine, kasvatamine ning kulutamine
- Investeerimise alused
- Laenud
- Eesti riigi maksusüsteem
- Noorena raha teenimine

- Ettevõtlus

Hindamine:

Kursuse lõpus saab õpilane tulemuseks kas A (arvestatud) või MA (mittearvestatud).

Kursuse edukalt läbinud õpilane (hinne A – arvestatud):

- on käinud kohal vähemalt 75% tundidest
- on tunnis aktiivselt kaasa töötanud: teinud koostööd kaasõpilaste ja õpetajaga,
- on esitanud iseseisvad tööd

INFORMAATIKA

Põhikooli I-III aste

Jaotumine kooliastmeti on järgmine (vt ka üldosa):

Õppeaine	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Informaatika	2	3	-

Õppeaine kirjeldus

Põhikoolis on informaatika õppimisel eesmärgiks õpi- ja töökeskkonna kujundamiseks vajalike info- ja kommunikatsioonivahendite rakendamise oskuste omandamine, mis võimaldaks põhikooli lõpetajal teha samme IKT-valdkonna karjääri suunal või toetaksid innovaatiliste lahenduste leidmist ning rakendamist teistes valdkondades. Informaatika õpetamise põhimõtted põhikoolis on:

- 1) elulähedus;
- 2) aktiivõpe ja loovus;
- 3) uuenduslikkus;
- 4) koostöö;
- 5) teadmusloome;
- 6) vaba tarkvara ja avatud sisu, sõltumatus tarkvaratootjast;
- 7) turvalisus;
- 8) lõimitus ja sidusus.

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud:

Õppe- ja kasvatusesmärgid Põhikooli informaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) mõistab tehnoloogia tööpõhimõtteid ning valdab peamisi võtteid igapäevases õppetöös infot otsides, töödeldes ja analüüsides ning taasesitades;
- 2) loob, salvestab, taasesitab ja jagab tehnoloogiliste vahendite abil eesmärgist lähtuvalt digitaalset sisu privaatsusnõudeid järgides;
- 3) teadvustab ning väldib digitaalses keskkonnas tegutsedes tekkida võivaid riske tervisele, turvalisusele ja isikuandmete kaitsele;
- 4) omab vajalikke oskusi ja teadmisi õpiteeks ja karjäärivalikuks

Õpitulemused I kooliastme lõpuks

Õpilane:

- kirjeldab tehnoloogilise ja pärismaailma erinevusi ning sarnasusi;
- kirjeldab, kuidas töötab internet;
- toob näiteid digitehnoloogia ja interneti turvalisest kasutusest (viirusetõrje kasutamine, kahtlaste linkide tuvastamine, vajaduse korral suhtluspartneri blokeerimine);
- selgitab salasõna turvalisuse nõudeid;
- salvestab, taasesitab ja jagab digitaalset sisu, järgides privaatsusnõudeid ning vältides küberkiusamist;
- mõistab tasulise ja tasuta teenuse erinevusi (nt arvutimängudes, äppides);
- pöördub probleemi ilmnemisel või selle kahtlusel abi saamiseks lapsevanema, õpetaja või mõne abi andva institutsiooni/teenuse poole;
- kirjeldab ja väldib digiseadmete kasutamisega seotud riske tervisele;
- selgitab arusaadavalt, korrektset sõnavara kasutades tõrkuva digiseadme või -rakendusega tekkinud probleemi; lahendab iseseisvalt või juhendi abil lihtsama tehnilise probleemi.

Õppesisu

Digitehnoloogia turvaline kasutamine. Nutirakenduste turvalisus. Turvariskid ja nende ennetamine nutiseadme kasutamisel, privaatsus ja andmekaitse. Pahavara ja viirusetõrje. Infosüsteemid ja keskkonnad. Internet. Interneti ja wifi turvaline kasutamine. Veebiplatvormid ja e-teenused: e-post, välksõnumid, õppeinfosüsteemid, veebipõhised õpikeskkonnad. Abikanalid: veebikonstaabel, Targalt Internetis projekt, Lasteabi jne. Identiteedihaldus.

Kasutajakonto loomine. Salasõna valik, tugevus ja kaitsmine. Failide jagamine interneti koostöökeskkonnas, sisse- ja väljalogimine, infosüsteemi ja sotsiaalmeedia turvaline kasutamine. Avalik ja privaatne suhtlemine. Avalik ja privaatne digisuhtlus, koostöö veebikeskkonnas. Küberkiusamine ja viisakas käitumine võrgus. Eetiline käitumine piltide ja videote loomisel, jagamisel, avaldamisel. Internetisuhtlusel kasutatav släng ja lühendid. Terviseriskid. Digivahenditest tulenevad terviseriskid. Tervisekaitse reeglid ja harjutused. Tehnilised probleemid. Tehniliste probleemide kirjeldamine ja lahendamine tõrkuva digivahendi või rakenduse puhul.

Õpitulemused II kooliastme lõpuks

Õpilane:

- 1) vormistab ja salvestab digitehnoloogia abil erinevaid tekste, esitlusi ja digimeedia loovtöid ning jagab neid, järgides autoriõigusi ja digiohutuse nõudeid;
- 2) teeb etteantud andmete põhjal lihtsamat tabelitöötlust, kasutades õpitud valemeid ja esitades tulemusi sobivate graafikute abil;
- 3) teab programmeerimise põhimõisteid ja rakendab praktilises tegevuses algoritme ja programmi loomise etappe ühe haridusliku programmeerimiskeele/arenduskeskkonna näitel ja/või haridusrobotitega;
- 4) teab ja väldib kübermaailmas valitsevaid riske, haldab ja kaitseb oma digitaalset identiteeti ja ohtude realiseerumisel oskab neile adekvaatselt reageerida;
- 5) selgitab seadmete väärkasutamisest tekkida võivaid terviseriske ning arvestab nendega.

II kooliastme õppeteemad on „Digihügieen“, „Programmeerimine“, „Digimeedia“ ja „Digiseade töövahendina“.

1. Õppeteema „Digihügieen“ eesmärk on tagada õpilastele igapäevaseks õppetööks vajalikul baastasemel pädevused digiohutuseks ning veebikeskkonnas suhtlemise ja koostööga 6 toimetulemiseks.
2. Õppeteema „Programmeerimine“ eesmärk on süsteemselt tutvustada õpilastele lihtsate praktiliste ülesannete kaudu programmeerimise põhimõisteid, algoritmide rakendamist ja programmi loomise etappe ühe haridusliku programmeerimiskeele/arenduskeskkonna näitel.
3. Õppeteema „Digimeedia“ eesmärk on õpetada eri liiki digimeedia (foto, arvutijoonis, video, 3D-joonis) loomist, selle arvutisse salvestamist, töötlemist ja veebis jagamist, järgides autoriõigusi.

4. Õppeteema „Digiseade töövahendina“ eesmärk on anda õpilastele vajalikud baasoskused arvuti kasutamiseks, sh tekstitöötamiseks, info otsimiseks, hindamiseks ja esitamiseks, tööks andmetega, lähtudes etteantud vormistusnõuetest ja formaatidest. Teema on tihedalt lõimitud teiste õppeainetega.

Õppeteema „Digihügieen“ õpitulemused

Õpilane:

- 1) järgib veebilehele kommentaare lisades, veebifoorumi ja postiloendi vahendusel toimivas arutelus osaledes nii tunnustatud suhtlusnorme kui ka selle keskkonna nõudeid;
- 2) selgitab ebaeetilise digisuhtluse võimalikke tagajärgi ning hindab kriitiliselt veebisuhtluse sisu ja turvalisust;
- 3) haldab ja kaitseb oma digitaalset identiteeti, sh kasutades mitmeastmelist või -faktorilist isikutuvastust ja parooli taaste meetodeid, selgitab oma sotsiaalmeedia vms konto privaatsusseadete häälestamise vajadust;
- 4) kirjeldab küberkiusamise olemust, kuidas seda märgata ja vastavas olukorras käituda; rakendab turvameetmeid oma arvuti ja nutiseadme kaitseks (nt viiruse- ja pahavaratõrje, jälitusrakendused jne);
- 5) kirjeldab ja väldib digivahendi kasutamisest tekkida võivaid ohte tervisele (sõltuvus, liigeseja rühivead, nägemise halvenemine), teeb vastavaid võimlemisharjutusi (silmadele, randmetele jne);
- 6) tuvastab ja lahendab iseseisvalt lihtsamaid probleeme tõrkuvate digiseadmete või rakendustega.

Õppeteema „Programmeerimine“ õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab ja kasutab teadlikult järgmisi mõisteid: programm, protsess, algoritm, roll (looja, täitja, kasutaja), muutuja, avaldis, valik, tsükkel, alamprogramm, programmeerimiskeel, sisend ja väljund;
- 2) analüüsib etteantud programmi ja ennustab selle töö tulemust; teeb selles otstarbekaid (oma eesmärgile vastavaid) muudatusi ja täiendusi;
- 3) koostab programmi etteantud tegevusskeemi, pseudokoodi või sõnalise kirjelduse alusel; 4) kirjeldab algoritmide ning programmide kasutamise lisandväärtust erinevates eluvaldkondades;
- 5) koostab lihtsamaid avaldise ja algoritme (valik, kordus), mida on võimalik kasutada reaalses juhtprogrammis;

- 6) selgitab rakenduse töö testimise vajadust ja olemust ning parandab tekkinud vead;
- 7) koostab lihtsama ülesande (nt sõida mööda joont) täitmiseks valmisdetailidest mehaanilise seadme ja selle juhtprogrammi (robotika).

Õppeteema „Digimeedia“ õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab fotokaamera tööpõhimõtteid ja korrektset hooldust, valib kaamera seaded vastavalt pildistamisoludele, pildistab (fotokaamera, nutiseade);
- 2) valib vastavalt olukorrale sobiva graafikaliigi, tarkvara ja failitüübi, arvestades raster- ja vektorgraafika erinevusi;
- 3) tuvastab digifoto puudused (kontrast, värvid, teravus, valge tasakaal) ja töötleb fotot vastavate tööriistadega puuduste vähendamiseks;
- 4) rakendab portreefoto töötlemisel erinevaid võtteid (nt retušeerimine);
- 5) kasutab 3D-jooniseid ja printerit eesmärgipäraselt – jooniste arvutisse laadimiseks, nende muutmiseks ja printimiseks ettevalmistamiseks, pidades silmas 3D-printeri tööpõhimõtteid ja autoriõigusi;
- 6) salvestab ja töötleb heli ja videot nutiseadme ja arvuti abil;
- 7) kombineerib teksti, heli, pilti ja videot, kasutades erinevaid üleminekuid ja efekte;
- 8) nimetab digimeedia arengus olulisi sündmusi;
- 9) kirjeldab tehis- ja liitreaalsust ja nendevahelisi erinevusi.

Õppeteema „Digiseade töövahendina“ õpitulemused

Õpilane:

- 1) sisestab, vormindab ja kopeerib eri tüüpi tekste (sh nt plakatit, kuulutust);
- 2) kasutab digiseadet ohutult ja säästlikult;
- 3) vormindab referaati vastavalt etteantud juhendile, viitab korrektselt kasutatud allikatele;
- 4) salvestab, kopeerib, kustutab ja pakib kokku faile, töötab mitme aknaga;
- 5) otsib infot, kasutab ja hindab seda allikakriitiliselt, väldib plagiaati;
- 6) koostab etteantud andmestiku põhjal andmetabeli, sagedustabelid ja sobivat tüüpi diagrammid (tulp-, sektor- või joondiagrammi), sorteerib ja filtreerib andmeid, kasutab lihtsamaid tabelarvutuse funktsioone (summa, aritmeetiline keskmine, max, min), haldab ja kaitseb oma andmeid;
- 7) koostab ja disainib teksti, diagramme, pilte, audiot, videot ja tabelleid sisaldava esitluse etteantud teemal.

Õpitulemused III kooliastme lõpuks

Õpilane:

- 1) kasutab eesmärgipäraselt kooli, raamatukogu, kohaliku omavalitsuse ja riigi e-teenuseid ning ühismeedia teenuseid, järgides seejuures digiohutuse nõudeid;
- 2) kujundab personaalse õpikeskkonna, kasutades tasuta veebiplatvorme ja rakendusi; kirjeldab uute tehnoloogiate (nt asjade internet, 3D, liit- ja virtuaalreaalsus) toimimist ja olulisust 9 ühiskonnas;
- 3) panustab meeskonnaliikmena digitaalse loovtöö tegemisse (nt robootika, asjade interneti, veebisaidi, animatsiooni vms kujul) kas programmeerija, disaineri, stsenaaristi, kunstniku vm rollis;
- 4) kirjeldab digitehnoloogia mõju nii keskkonnale kui ka meie füüsilisele ja vaimsele tervisele; haldab ja kaitseb oma digitaalset identiteeti, väldib kübermaailmas valitsevaid riske, kuid ohtude realiseerumisel reageerib neile adekvaatselt.

Teema „Infoühiskonna tehnoloogiad“ õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab infoühiskonna ja riiklike e-teenuste toimimist Eestis;
- 2) kasutab etteantud või enda valitud veebipõhist koostöökeskkonda sihipäraselt ja turvaliselt: liitub, valib turvalise salasõna, loob kasutaja profiili ning lisab materjale;
- 3) loob veebipõhise personaalse õpikeskkonna (nt e-portfoolio) ja reflekteerib selles oma õpikogemust;
- 4) loob, kohandab ja avaldab digitaalseid õppematerjale (sh 3D-, liit- või virtuaalreaalsuse tehnoloogiate abil), lähtudes intellektuaalomandi kaitse headest tavadest ja taaskasutatava sisu litsentsi tingimustest;
- 5) kasutab eesmärgipäraselt kooli, kohaliku omavalitsuse ja riigi pakutavaid infosüsteeme ning ühismeedia platvorme;
- 6) kirjeldab tehisintellekti ja asjade interneti rakendusviise majanduses, avalikus sektoris, hariduses ja sellega kaasnevat võimalikke ohtusid;
- 7) selgitab ava- ja suurandmete olulisust ja rakendusviise;
- 8) kujundab ja kaitseb enda digitaalset identiteeti, väldib kübermaailmas valitsevaid ohtusid, kuid nende ilmnemisel reageerib adekvaatselt;
- 9) oskab nimetada erinevaid IKT-ameteid, oskab kirjeldada, mida selles ametis tehakse, ja teab, missuguseid eeldusi on vaja, et neis ametites töötada.

Õppesisu Eesti e-riik ja e-teenused. Isikutunnistuse kasutamine autentimisel ja digiallkirjastamisel. Omavalitsuse veebilehelt e-teenuste leidmine ning kasutamine. Kodanikuportaali eesti.ee kasutamine. E-teenuse mõiste ja elukaar, teenusedisain. Digiühiskonna kultuur ja eetika, seadused ja regulatsioonid Eestis. Internet suhtlus- ja töökeskkonnana. Veebikeskkondadesse kasutajaks registreerumine, kasutajaprofiili loomine. Oma virtuaalse identiteedi kaitsmine. Turvalise ja eetilise internetikäitumise alused. Probleemide tuvastamine, asitõendite võtmine, raporteerimine. Enamlevinud küberkuriteod internetis, kelmused, seadused (oht, rünne). Nutiseadme / targa riistvara (kodukasutuses) turvaline kasutamine. Kodu/õpikeskkonna turvaaudit. Vaimne tervis tehnoloogiarikas keskkonnas (nt distantsõppes). Digiprügi, isikuandmete kaitse. Personaalse õpikeskkonna loomine veebikeskkonnas ja selle haldamine. E-keskkonna kasutamine õpikogemuse refleksiooniks. Veebiallikate süsteemne haldamine. Sisu tootmine ja taaskasutus. Digitaalse meediasisu loomine digitehnoloogiate abil: 3D, liitja virtuaalreaalsus. Autoriõigus digiajastul, litsentsid. Uued tehnoloogiatrendid: tehisintellekt, ava- ja suurandmed. Tehnoloogiline innovatsioon. Tehisintellekti ja asjade interneti mõisted, näited, rakendused ja seonduvad riskid. Ava- ja suurandmete olemus, rakendusviisid, seonduvad riskid. Karjäär IKT-valdkonnas. Teab ja oskab nimetada erinevaid IKT-valdkonna erialasid ning võimalusi edasisteks karjäärivalikuteks. IKT kasutamine ettevõtluses (äriinfotehnoloogiast küberturbeni), iduettevõtlus. Sissejuhatus digiloovtõesse. Digiloovtöö formaatide tutvustamine: programmeerimine (nt mäng, rakendus, animatsioon, kunst), asjade internet, robotika, multimeedia, veebidisain, 10 küberhügieen või lahenduse loomine elulises kontekstis. E-töövahendid (ajahalduseks, koostöö tegemiseks jne). Toimetulek tehnoloogiaga (seadmete haldamine ja probleemilahendus). Projektitöös osalemine, koostöö tegemine, töö ja protsessi hindamine. Projekti aruande koostamine ja esitlemine (raport, poster, video, liftikõne vmt).

Teema „Digiloovtöö“ õpitulemused

Õpilane:

- 1) sõnastab digiloovtöö projekti eesmärgid, väljundid, tegevuskava ja ülesanded;
- 2) planeerib oma tegevusi;
- 3) vormistab arvuti abil digiloovtöö ja selle esitluse, lähtudes etteantud vormistusnõuetest, mallidest ja formaatidest ning intellektuaalomandi kaitse nõuetest;
- 4) panustab meeskonnaliikmena digiloovtöö tegemisse (nt robotika, asjade interneti, tarkvaraprojekti, veebisaidi, turvalisust puudutava lahenduse või animatsiooni kujul);

5) loob koostöös (ja/või digiloovtöö raames) lihtsama asjade interneti, robotika, turvalisuse või muu infoühiskonna tehnoloogia lahenduse elulises kontekstis (nt mudeli, prototüübi) ja kogub selle kohta tagasisidet;

6) koostab ja kannab ette (iseseisvalt või koos tiimikaaslastega) digiloovtöö raporti, posterettekande, kaitse- või liftikõne.

Õppesisu

Disainmõtlemine, disainiprotsess. Disaini lähtekohad, kasutajate vajadused, tagasisidestamine. Loovtöö teema, vajalikkus, eesmärgid, väljundid, ajakava, ressursid. Meeskonnatöö korraldamine digivahendite abil. Meeskonnaliikmete rollid ja ülesanded, verstapostid. Loovtöö dokumenteerimine; tulemuste esitlemine, hindamine, tagasisidestamine; meediakajastus.